

SEJM
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
IX kadencja
Prezes Rady Ministrów
DSP.WPP.4521.10.2022.SZ

Druk nr 2483
Warszawa, 12 lipca 2022 r.

Pani
Elżbieta Witek
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Szanowna Pani Marszałek,

przekazuję przyjęty przez Radę Ministrów dokument:

**- Informacja Rządu Rzeczypospolitej Polskiej
o działaniach podejmowanych w 2021 r. na
rzecz realizacji postanowień uchwały Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 1 sierpnia
1997 r. - Karta Praw Osób Niepełnosprawnych.**

Jednocześnie informuję, że Rada Ministrów upoważniła Ministra Rodziny i Polityki Społecznej do reprezentowania Rządu w tej sprawie w toku prac parlamentarnych.

Z poważaniem

Mateusz Morawiecki

/podpisano kwalifikowanym podpisem elektronicznym/

INFORMACJA
Rządu Rzeczypospolitej Polskiej
o działaniach podejmowanych w 2021 r.
na rzecz realizacji postanowień
uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej
z dnia 1 sierpnia 1997 r.
KARTA PRAW OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH

Warszawa 2022 r.

Spis treści

Wstęp	Str. 4
I. Podstawowe dane statystyczne dotyczące osób niepełnosprawnych w Polsce w 2021 r.	6
II. Informacja szczegółowa resortów i kierowników urzędów o realizacji w 2021 r. praw osób niepełnosprawnych w zakresie:	
1. dostępu do dóbr i usług umożliwiających pełne uczestnictwo w życiu społecznym ¹	16
2. dostępu do leczenia i opieki medycznej, wczesnej diagnostyki, rehabilitacji i edukacji leczniczej, a także do świadczeń zdrowotnych uwzględniających rodzaj i stopień niepełnosprawności, w tym do zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze, sprzęt rehabilitacyjny.....	21
3. dostępu do wszechstronnej rehabilitacji mającej na celu adaptację społeczną	47
4. nauki w szkołach wspólnie ze swymi pełnosprawnymi rówieśnikami, jak również do korzystania ze szkolnictwa specjalnego lub edukacji indywidualnej.....	64
5. pomocy psychologicznej, pedagogicznej i innej pomocy specjalistycznej umożliwiającej rozwój, zdobycie lub podniesienie kwalifikacji ogólnych i zawodowych.....	113
6. pracy na otwartym rynku pracy zgodnie z kwalifikacjami, pośrednictwa, a gdy niepełnosprawność i stan zdrowia tego wymaga – prawo do pracy w warunkach dostosowanych do potrzeb niepełnosprawnych.....	119
7. zabezpieczenia społecznego uwzględniającego konieczność ponoszenia zwiększonych kosztów wynikających z niepełnosprawności, jak również uwzględnienia tych kosztów w systemie podatkowym.....	172
8. życia w środowisku wolnym od barier funkcjonalnych, w tym:	192
– dostępu do urzędów, punktów wyborczych i obiektów użyteczności publicznej.....	
– swobodnego przemieszczania się i powszechnego korzystania ze środków transportu.....	
– dostępu do informacji.....	
– możliwości komunikacji międzyludzkiej.....	
9. posiadania samorządnej reprezentacji swego środowiska oraz do konsultowania z nim wszelkich projektów aktów prawnych dotyczących osób niepełnosprawnych.....	290
10. pełnego uczestnictwa w życiu publicznym, społecznym, kulturalnym, artystycznym, sportowym oraz rekreacji i turystyce odpowiednio do swych zainteresowań i potrzeb.....	295
III. Informacja o funkcjonowaniu w 2021 r. ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się	338
Podsumowanie	342

¹ Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 1 sierpnia 1997 r. – Karta Praw Osób Niepełnosprawnych zawiera 10 praw. „Prawo dostępu do dóbr i usług umożliwiających pełne uczestnictwo w życiu społecznym” nie zostało omówione z uwagi na to, że obszerny opis instrumentów służących jego realizacji został zawarty w pozostałych 9 prawach.

Załączniki

Załącznik nr 1 Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 1 sierpnia 1997 r. Karta Praw Osób Niepełnosprawnych.	349
Załącznik nr 2 Wykaz ministrów i urzędów, które nadesłały informację o działaniach podejmowanych w 2021 r. na rzecz osób niepełnosprawnych.	351
Załącznik nr 3 Tabele Ministerstwa Edukacji i Nauki do Informacji dotyczącej istotnych działań zrealizowanych, kontynuowanych, podjętych w 2021 r.	355
Załącznik nr 4 Zatrudnienie osób niepełnosprawnych w 2021 r. w ministerstwach oraz urzędach.	371
Załącznik nr 5 Informacja o osobach niepełnosprawnych, które uczestniczyły w 2021 r. w naborze na wolne stanowiska pracy w służbie cywilnej, nadesłana przez ministrów i kierowników urzędów.	374
Załącznik nr 6 Dostosowanie budynków ministerstw i urzędów do potrzeb i możliwości osób niepełnosprawnych.	377

WSTĘP

Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 1 sierpnia 1997 r. – *Karta Praw Osób Niepełnosprawnych* (M.P. poz. 475)², zwana dalej „Kartą Praw”, zawiera katalog dziesięciu praw, których realizacja powinna przyczynić się do pełnego włączenia społecznego osób niepełnosprawnych.

Dokument ten nie posiada mocy prawnej gwarantującej osobom niepełnosprawnym konkretne uprawnienia, ale pomimo wielu zmian, jakie nastąpiły od czasu jego uchwalenia, w otoczeniu prawnym oraz sytuacji osób niepełnosprawnych w Polsce, nadal stanowi ważne zobowiązanie dla władz publicznych do podejmowania wysiłków na rzecz zagwarantowania osobom niepełnosprawnym realizacji praw określonych w uchwale, w celu zapewnienia im faktycznej równości szans i niedyskryminacji.

Podkreślenia wymaga, że prawa osób niepełnosprawnych zagwarantowane są w wielu aktach prawa krajowego, m.in. w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. poz. 483, z późn. zm.), zwanej dalej „Konstytucją RP”, w ustawach (np. w zakresie ochrony zdrowia, edukacji, zabezpieczenia społecznego, rodziny, pracy, kultury, sportu i turystyki, infrastruktury) oraz w Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, sporządzonej w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r. (Dz. U. z 2012 r. poz. 1169, z późn. zm.), zwanej dalej „Konwencją o prawach osób niepełnosprawnych”. Konwencja ta, jako umowa międzynarodowa ratyfikowana za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie, stanowi od 25 października 2012 r. część krajowego porządku prawnego³ i ma pierwszeństwo przed ustawą, jeżeli ustawy nie da się pogodzić z umową.

W tym kontekście Kartę Praw należy traktować jako apel wzmacniający potrzebę stałego podejmowania i rozwijania działań ograniczających zjawisko dyskryminacji, marginalizacji i wykluczenia społecznego osób niepełnosprawnych.

Podobnie jak w latach poprzednich Minister Rodziny i Polityki Społecznej (z jego upoważnienia – Pełnomocnik Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych) zwrócił się do ministrów i kierowników wybranych urzędów⁴ z prośbą o przygotowanie i nadesłanie informacji o działaniach zrealizowanych, kontynuowanych lub podjętych w 2021 r.

Ponadto Minister Rodziny i Polityki Społecznej poprosił ministrów i kierowników urzędów o przygotowanie szczegółowej informacji dotyczącej:

- dostosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych ogólnodostępnych części budynków,
- podjętych działań zmierzających do zapewnienia wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych na poziomie, o którym mowa w art. 21 ust. 2a ustawy z dnia

² Treść uchwały znajduje się w załączniku nr 1 do niniejszej „Informacji...”.

³ Po opublikowaniu treści dokumentu ratyfikacyjnego z dnia 6 września 2012 r. wraz z tekstami Konwencji w języku angielskim i w przekładzie na język polski oraz oświadczenia rządowego z dnia 25 września 2012 r. w sprawie mocy obowiązującej Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, w którym została podana też informacja, które państwa ratyfikowały tę Konwencję i kiedy.

⁴ Wykaz resortów i urzędów, które odpowiedziały na prośbę, zamieszczono w załączniku nr 2 do „Informacji...”.

27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2021 r. poz. 573, z późn. zm.), zwanej dalej „ustawą o rehabilitacji”,

- informacji o realizacji ustawy z dnia 21 listopada 2008 r. o służbie cywilnej (Dz. U. z 2021 r. poz. 1233, z późn. zm.), zwanej dalej „ustawą o służbie cywilnej”, w zakresie zatrudnienia osób niepełnosprawnych w służbie cywilnej,
- informacji o realizacji postanowień ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się (Dz. U. z 2017 r. poz. 1824, z późn. zm.), zwanej dalej „ustawą o języku migowym”.

Na podstawie nadesłanych materiałów opracowano „*Informację Rządu Rzeczypospolitej Polskiej o działaniach podejmowanych w 2021 r. na rzecz realizacji postanowień uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 1 sierpnia 1997 r. – Karta Praw Osób Niepełnosprawnych*” zawierającą opis działań zrealizowanych, kontynuowanych lub podjętych w 2021 r. przez ministerstwa i urzędy, w ramach ich merytorycznych kompetencji i ustawowych uprawnień. Dokument ten, co do zasady, ograniczony jest perspektywą 1 roku, zdeterminowaną brzmieniem § 3 sejmowej uchwały, w której Rząd został wezwany przez Sejm RP do składania stosownej informacji corocznie⁵.

⁵ Rządowe Centrum Legislacji wyraziło jednoznaczny pogląd, że informacja przygotowana przez Rząd RP z realizacji Karty Praw Osób Niepełnosprawnych powinna dotyczyć podjętych, zrealizowanych lub kontynuowanych działań tylko w danym roku (pismo z dnia 11 czerwca 2014 r.).

I.

PODSTAWOWE DANE STATYSTYCZNE DOTYCZĄCE OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH W POLSCE W 2021 R.

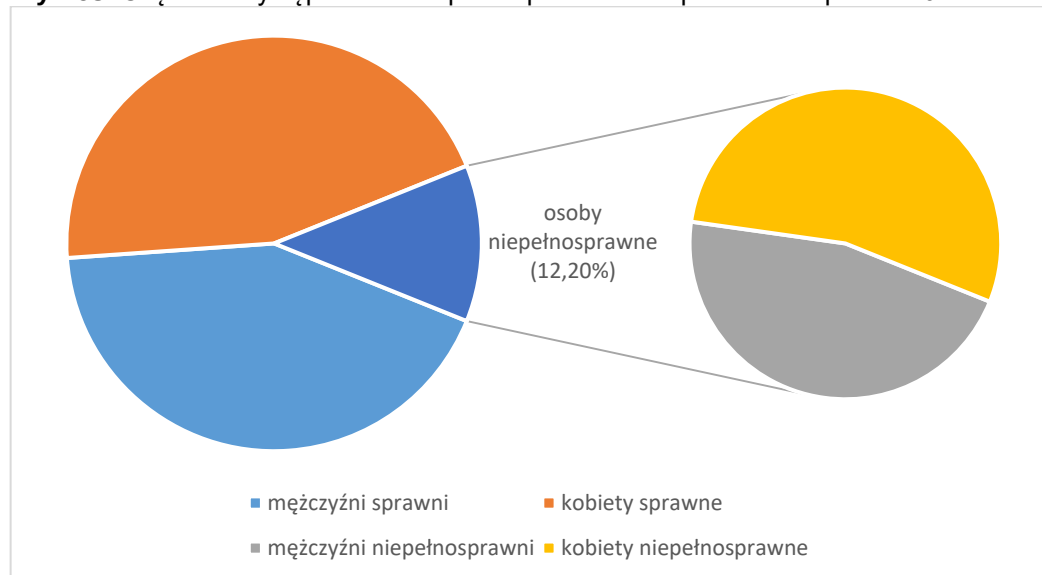
Dane ogólne

Ostatnie pełne dane dotyczące niepełnosprawności prawnej i biologicznej pochodzą z Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań z 2011 r. Aktualnie w Głównym Urzędzie Statystycznym (GUS) trwają prace nad opracowaniem danych z Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2021, który dostarczy aktualnych informacji na temat populacji osób niepełnosprawnych w Polsce.

W świetle Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań z 2011 r. liczba wszystkich osób niepełnosprawnych ogółem wynosiła niemal 4,7 mln (dokładnie 4 697 tys.). Tym samym liczba osób niepełnosprawnych w Polsce stanowiła 12,2% ludności (wobec 14,3% w 2002 r. - blisko 5,5 mln osób niepełnosprawnych w 2002 r.). Udział mężczyzn wśród osób niepełnosprawnych wynosił 46,1% wobec 53,9% dla kobiet.

Liczebność zbiorowości osób niepełnosprawnych prawnie i biologicznie (jednocześnie) wynosiła 2 652 tys., tylko prawnie – 479,5 tys., tylko biologicznie – 1 565,6 tys. Prawne potwierdzenie faktu niepełnosprawności posiadało w 2011 r. przeszło 3,1 mln osób (dokładnie 3 133,5 tys.)⁶. Liczebność osób niepełnosprawnych biologicznie wynosiła 4 217,6 tys.⁷.

Wykres: Częstość występowania niepełnosprawności w podziale na płeć w 2011 r.

Źródło: opracowanie własne Biura Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych (BON), NSPLiM 2011.

⁶ Grupa osób niepełnosprawnych tylko prawnie oraz prawnie i biologicznie jednocześnie.

⁷ Grupa osób niepełnosprawnych tylko biologicznie oraz prawnie i biologicznie jednocześnie

Wśród mężczyzn częstość występowania niepełnosprawności w 2011 r. wynosiła 11,62%, wśród kobiet zaś 12,73%. Natomiast wśród osób niepełnosprawnych 46,13% stanowili mężczyźni do 53,87% kobiet.

Danych statystycznych na temat populacji osób niepełnosprawnych dostarczają też cykliczne badania obszarowe realizowane przez Główny Urząd Statystyczny, m. in. Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL) – dane kwartalne dot. osób niepełnosprawnych prawnie w wieku 16 lat i więcej do 2020 r. (i 16-89 lat od 2021 r.) oraz Europejskie Ankietowe Badanie Zdrowia (EHIS - dane z 2014 i 2019 r.) – dane dot. osób niepełnosprawnych biologicznie.

Osoby niepełnosprawne biologicznie to osoby z ograniczoną zdolnością do wykonywania czynności, które ludzie w danym wieku zwykle wykonują, trwającą co najmniej 6 ostatnich miesięcy, co jest spowodowane ograniczeniami sprawności. Osoby te nie muszą posiadać orzeczenia potwierdzającego fakt niepełnosprawności. Rozróżnia się 3 stopnie ograniczenia zdolności do wykonywania czynności podstawowych: całkowicie, poważnie lub umiarkowanie ograniczoną.

Należy zwrócić uwagę na zmianę definicji w BAEL od I kwartału 2021 - pytania o aktywność w badaniu dotyczą osób w wieku 15-89 lat, zmieniła się definicja osoby pracującej, co rzutuje ostatecznie na liczbę osób pracujących, bezrobotnych i biernych zawodowo oraz na wskaźniki. GUS informuje, że dane od I kw. 2021 są nieporównywalne z wcześniejszymi szeregami czasowymi. Informacja o zmianach w badaniu od 2021 r. została opublikowana na stronie GUS 16.12.2020 r.:

<https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/pracujacy-bezrobotni-bierni-zawodowo-wg-bael/informacja-glownego-urzedu-statystycznego-na-temat-zmian-wprowadzanych-od-2021-r-w-bael,35,1.html>

Według wyników Europejskiego Ankietowego Badania Zdrowia (European Health Interview Survey – EHIS) w 2014 r. w Polsce było 7,7 mln (dokładnie 7 689,8 tys.) osób niepełnosprawnych biologicznie (zgodnie z jednolitą dla UE definicją zastosowaną w badaniu uwzględniono zarówno poważne jak i mniej poważne ograniczenia, powodujące niemożność wykonywania ww. czynności, przez okres co najmniej ostatnich 6 miesięcy). Wśród nich było 2 464,8 tys. z poważnymi ograniczeniami sprawności i 5 225 tys. osób z mniej poważnymi ograniczeniami.

Warto wskazać, że w zależności od przyjętego kryterium niepełnosprawności biologicznej (a ściślej poziomu ograniczeń) populacja osób niepełnosprawnych w Polsce w 2014 r. mogła liczyć od 4,9 mln osób do 7,7 mln osób.

Według dotychczas stosowanej w badaniach stanu zdrowia metodologii populacja osób niepełnosprawnych wynosiła 4,9 mln.

Wyniki Europejskiego Ankietowego Badania Zdrowia z 2019 r., prezentowane na stronie GUS w publikacji „Stan zdrowia ludności Polski w 2019 r.”, odnoszą się do ostatniego roku przed pandemią COVID-19 i mogą stanowić dobry punkt odniesienia dla badań jej wpływu na stan zdrowia ludności Polski, w tym osób niepełnosprawnych.

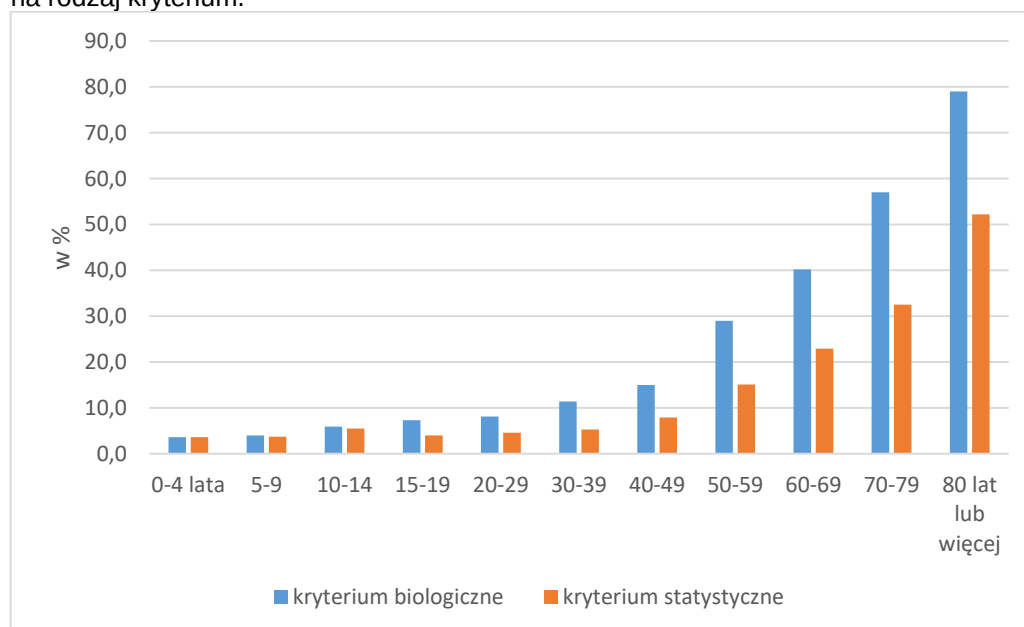
Według EHIS 2019 w Polsce żyło 22,6% osób niepełnosprawnych biologicznie (w porównaniu z poprzednim badaniem odsetek osób niepełnosprawnych wzrósł o ponad 2 pkt. proc.), z czego 6,4% to osoby z poważnymi ograniczeniami a 16,3%

osoby z niezbyt poważnymi ograniczeniami sprawności. Częstość występowania niepełnosprawności biologicznej rośnie wraz z wiekiem, gwałtownie po ukończeniu 50 roku życia, sięgając 79% w grupie seniorów (80 lat lub więcej). Jednocześnie wśród osób najstarszych zaobserwowano relatywnie wysoki udział osób z poważnymi ograniczeniami w codziennym funkcjonowaniu – 38,4%.

Wyniki badania EHIS pokazują, że pod koniec 2019 r. prawne orzeczenie o niepełnosprawności lub równoważne posiadało 10,4% mieszkańców Polski (niepełnosprawnych wyłącznie prawnie – 6,6%, prawnie i biologicznie – blisko 3,8%). 9 na 10 mieszkańców Polski nie posiadało orzeczenia o niepełnosprawności.

Przy zastosowaniu innej **definicji osoby niepełnosprawnej, przyjętej w statystyce zdrowia**, zbiorowość osób niepełnosprawnych w Polsce jest znacznie szersza, albowiem, zgodnie z definicją, obejmuje zarówno wszystkie osoby niepełnosprawne prawnie, jak i osoby, które co prawda orzeczenia o niepełnosprawności nie posiadają, lecz deklarują, że mają ograniczenia w wykonywaniu zwykłych czynności (jednak wyłącznie w stopniu poważnym). Według badania EHIS z 2019 r. 13% osób w Polsce charakteryzowało się niepełnosprawnością według powyższej definicji statystycznej, 10,4% miało orzeczenie o niepełnosprawności, a 2,6% co prawda nie miało takiego orzeczenia, ale deklarowało występowanie poważnych ograniczeń w wykonywaniu zwykłych czynności (w 2014 r. struktura niepełnosprawności wg kryterium statystycznego przedstawiała zbliżone wartości).

Wykres: Częstość występowania niepełnosprawności w 2019 r. według grup wieku w podziale na rodzaj kryterium.

Źródło: „Stan zdrowia ludności Polski w 2019 r.” GUS, opracowanie własne BON.

W kolejnych grupach wieku widać coraz wyraźniejsze różnice w liczebności grup w podziale na kryterium biologiczne a statystyczne. Taka obserwacja wskazuje na występowanie coraz liczniejszej wraz z wiekiem grupy osób niepełnosprawnych bez

prawnego potwierdzenia swojego stanu zdrowia, które nie odczuwają ograniczeń w funkcjonowaniu, bądź też ograniczenia nie są poważne.

Osoby niepełnosprawne w rozumieniu ustawy o rehabilitacji, to osoby których niepełnosprawność została potwierdzona orzeczeniem o zakwalifikowaniu przez organy orzekające do jednego z trzech stopni niepełnosprawności (znaczny, umiarkowany, lekki) lub orzeczeniem o całkowitej lub częściowej niezdolności do pracy na podstawie odrębnych przepisów lub orzeczeniem o niepełnosprawności (wydawany osobom przed ukończeniem 16. roku życia).

Zgodnie z ustawą o rehabilitacji niepełnosprawność oznacza trwałą lub okresową niezdolność do wypełniania ról społecznych z powodu stałego lub długotrwałego naruszenia sprawności organizmu, w szczególności powodującą niezdolność do pracy.

Determinantami niepełnosprawności są ograniczenia funkcjonalne powstałe na skutek naruszenia sprawności organizmu i interakcji tak naruszonej sprawności organizmu ze środowiskiem w wymiarze społecznym i zawodowym. Orzekanie o niepełnosprawności nie jest więc oceną stanu zdrowia osoby orzekanej, ale oceną ograniczeń w możliwości jej funkcjonowania w życiu społecznym i zawodowym – będących następstwem naruszenia sprawności organizmu.

Celem wydania orzeczenia nie jest przyznanie określonego rodzaju świadczenia ale ustalenie statusu osoby go uzyskującego jako wymagającej wsparcia, którego indywidualizacja i konkretyzacja następuje na gruncie przepisów określających formy wsparcia osób niepełnosprawnych przez państwo w ramach instrumentów prowadzonej polityki.

W świetle przepisów ustawy o rehabilitacji wydaje się orzeczenia:

- o zakwalifikowaniu do jednego z trzech stopni niepełnosprawności;
- o niepełnosprawności.

Orzeczenie o niepełnosprawności wydaje się w stosunku do osób, które nie ukończyły 16. roku życia. Natomiast w stosunku do pozostałych osób wydaje się orzeczenie o stopniu niepełnosprawności poprzez dokonanie jej gradacji. Gradacja ta obejmuje stopień: lekki, umiarkowany, znaczny.

Orzeczenia te wydaje się dla celów pozarentowych.

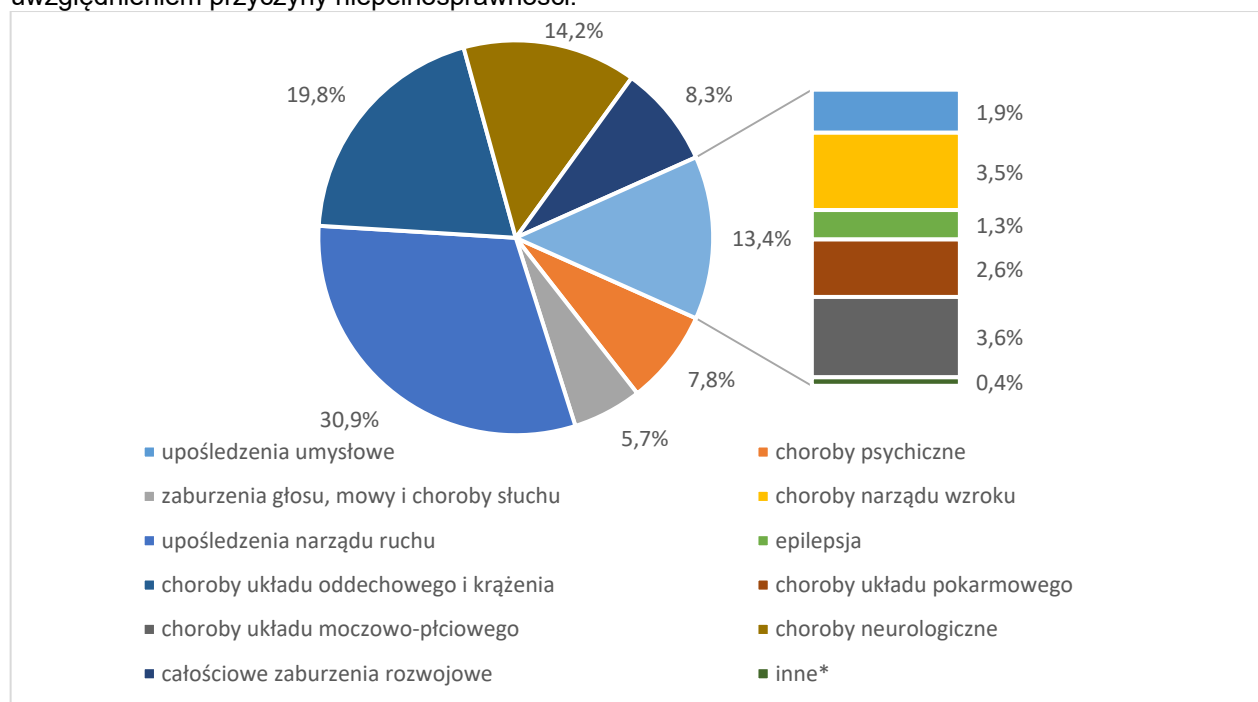
Dane z zakresu procesu orzekania o niepełnosprawności gromadzone są w SI EKSMOoN - Elektronicznym Krajowym Systemie Monitoringu Orzekania o Niepełnosprawności. System ten wspomaga rejestrację i proces wydawania orzeczeń o niepełnosprawności przez wojewódzkie i powiatowe zespoły do spraw orzekania o niepełnosprawności. Wykorzystywany jest również do kontroli wniosków i odwołań oraz orzeczeń wydawanych na obszarze całego kraju, a także do prowadzenia bieżących analiz przez Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych.

Według danych za IV kwartał 2021 r. w systemie EKSMOoN zarejestrowanych było 217 234 osób niepełnosprawnych w wieku do 16 lat oraz 2 880 726 osób niepełnosprawnych, które ukończyły 16. rok życia, w tym:

- 902 536 osób z orzeczeniem o lekkim stopniu niepełnosprawności,
- 1 365 774 osób z orzeczeniem o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności,

- 612 416 osób z orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności.

Wykres: Osoby niepełnosprawne zarejestrowane w systemie EKSMOoN w IV kwartale 2021 r. z uwzględnieniem przyczyny niepełnosprawności.

* inne - w tym schorzenia: endokrynologiczne, metaboliczne zaburzenia enzymatyczne, choroby zakaźne i odzwierzęce, zeszpecenia, choroby układu krwiotwórczego

Źródło: Opracowanie własne BON.

Najczęstszą przyczyną niepełnosprawności jest upośledzenie narządu ruchu – 30,9%, choroby układu oddechowego i krążenia – 19,8% oraz choroby neurologiczne – 14,2%. Najrzadziej występującą przyczyną są schorzenia zakwalifikowane do grupy inne – 0,4% (endokrynologiczne, metaboliczne zaburzenia enzymatyczne, choroby zakaźne i odzwierzęce, zeszpecenia, choroby układu krwiotwórczego), epilepsja – 1,3% oraz *upośledzenie umysłowe* – 1,9%. Należy mieć na względzie, że na orzeczeniu może być wskazane do trzech przyczyn niepełnosprawności i dodatkowo jedna osoba może posiadać kilka orzeczeń.

Dane dotyczące osób niepełnosprawnych zarejestrowanych w systemie EKSMOoN, nie obejmują osób posiadających orzeczenia wydane dla celów rentowych przez inne organy do tego uprawnione – ZUS, KRUS, MON, MSWiA.

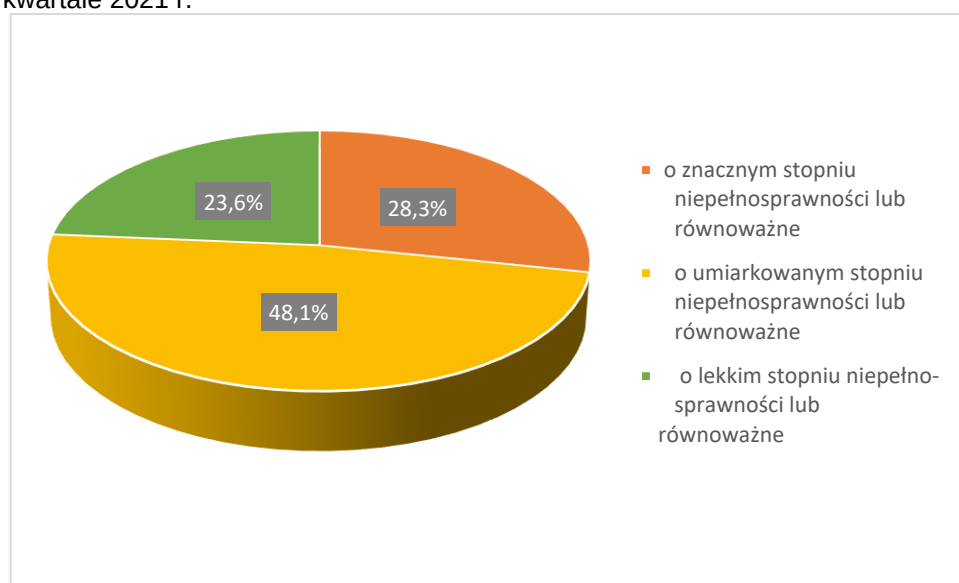
W opublikowanych pełnych danych BAEL⁸ za IV kwartał 2021 r. populacja osób niepełnosprawnych prawnie w wieku 16-89 lat wynosiła 2 830 tys. osób i można było wyróżnić osoby o:

⁸ Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności – badanie reprezentacyjne przeprowadzane kwartalnie przez Główny Urząd Statystyczny. Do zbiorowości osób niepełnosprawnych prawnie zaliczono osoby w wieku między 16 a 89 lat, które stosownie do postanowień ustawy o rehabilitacji posiadają orzeczenie o stopniu niepełnosprawności lub orzeczenie równoważne. Jednostką obserwacji w Badaniu Aktywności

- znacznym stopniu niepełnosprawności – 801 tys. osób (28,3%)
- umiarkowanym stopniu niepełnosprawności – 1 360 tys. osób (48,1%)
- lekkim stopniu niepełnosprawności – 669 tys. osób (23,6%)

Według danych BAEL mężczyźni stanowili 49,0% populacji osób niepełnosprawnych (1 387 tys. osób) a kobiety 51,0% (1444 tys. osób). 61,1% osób niepełnosprawnych (1 729 tys.) mieszkało w miastach, a 38,9% (1 101 tys.) na wsi. Liczba osób niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym według tzw. ekonomicznych grup wieku (18–59 dla kobiet i 18–64 dla mężczyzn) wynosiła 1 1 505 tys., co stanowiło 12% ludności Polski w tym wieku.

Wykres: Osoby niepełnosprawne w wieku 16-89 lat według stopnia niepełnosprawności w IV kwartale 2021 r.

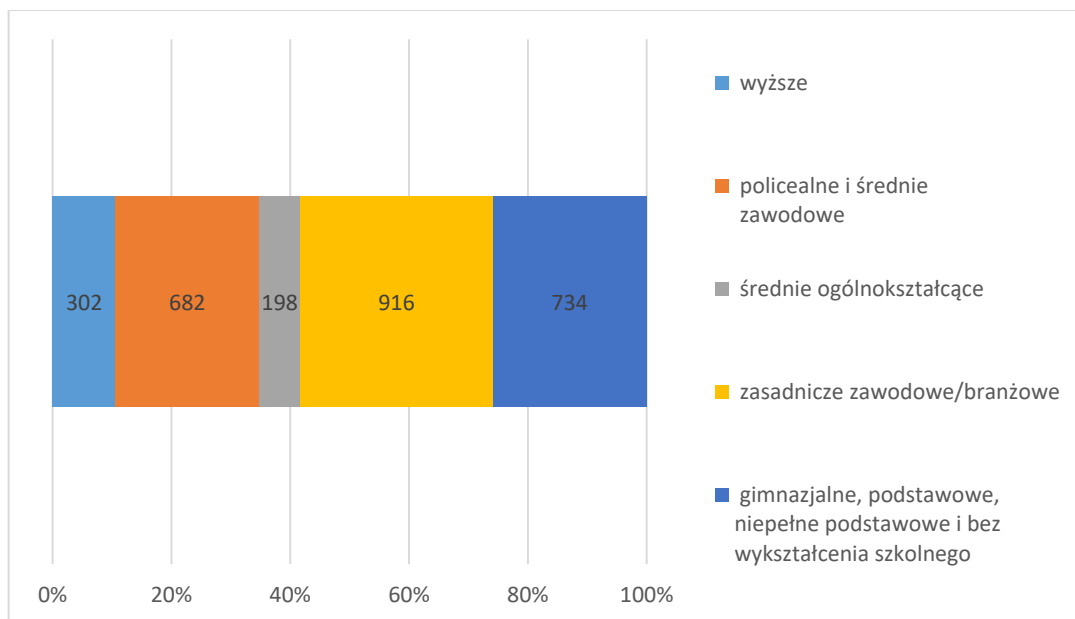
Źródło: Opracowanie własne BON, BAEL GUS.

Wykształcenie osób niepełnosprawnych.

Analizując wykształcenie osób niepełnosprawnych w wieku 16-89 lat w IV kwartale 2021 r. najczęściej osób posiadało wykształcenie zasadnicze zawodowe – (916 tys. osób, 32,3%), gimnazjalne, podstawowe, niepełne podstawowe i bez wykształcenia szkolnego (734 tys. osób, 25,9%), policealne i średnie zawodowe (682 tys. osób, 24,1%), wyższe (302 tys. osób, 10,7%). Najmniej osób posiadało wykształcenie średnie ogólnokształcące – 198 tys. osób – 7,0%.

Wykres: Wykształcenie osób niepełnosprawnych w wieku 16-89 lat w IV kwartale 2021 r.

Ekonomicznej Ludności są osoby będące członkami gospodarstw domowych zamieszkałe w wylosowanych mieszkaniach. Poza zakresem badania pozostają osoby bezdomne oraz przebywające poza gospodarstwem domowym, tj. za granicą lub w gospodarstwach zbiorowego zakwaterowania w Polsce, 12 miesięcy lub więcej.

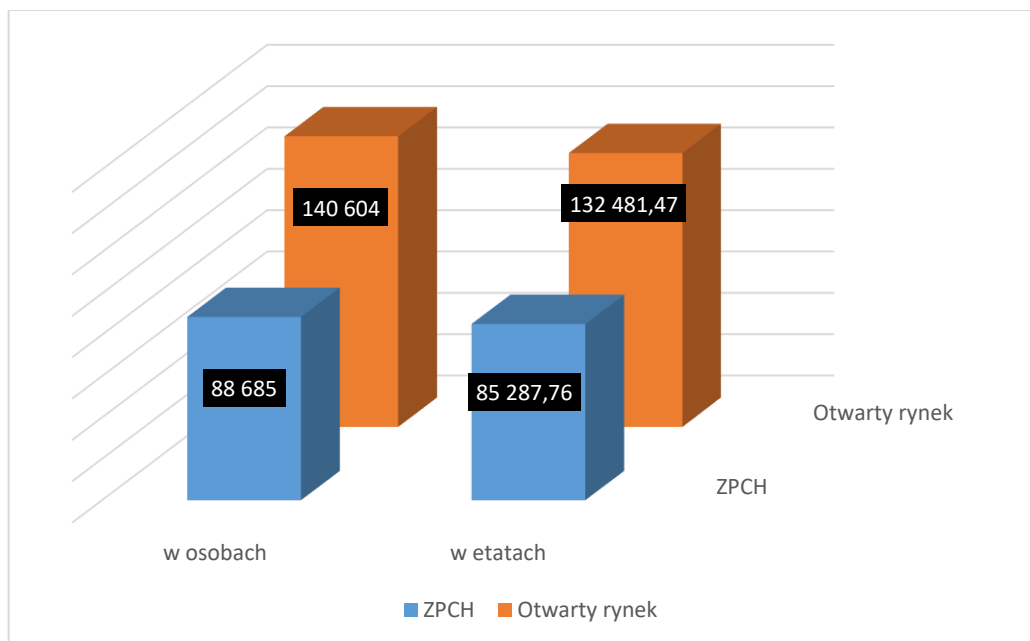
Źródło: BON opracowanie własne, BAEL GUS.

Dane z Systemu Obsługi Dofinansowań i Refundacji Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, zwanego dalej „SODiR”.

Wg stanu na dzień 03.01.2022 r. na koniec listopada 2021 r. na rynku pracy funkcjonowało 32,268 tys. pracodawców korzystających z dofinansowania do wynagrodzeń zatrudnionych osób niepełnosprawnych, w tym: 742 pracodawców chronionego rynku pracy (2,3% ogółu pracodawców) oraz 31,526 tys. otwartego rynku pracy (97,7% ogółu pracodawców).

W prowadzonej przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych Ewidencji Zatrudnionych Osób Niepełnosprawnych w listopadzie 2021 r. było zarejestrowanych 229,3 tys. pracowników niepełnosprawnych, których wynagrodzenia są dofinansowywane ze środków PFRON, co odpowiada 217,8 tys. etatom, w tym: 88,7 tys. na chronionym rynku pracy, tj. 85,3 tys. etatów oraz 140,6 tys. na otwartym rynku pracy – 132,5 tys. etatów.

Wykres: Pracownicy niepełnosprawni zarejestrowani w SODiR PFRON

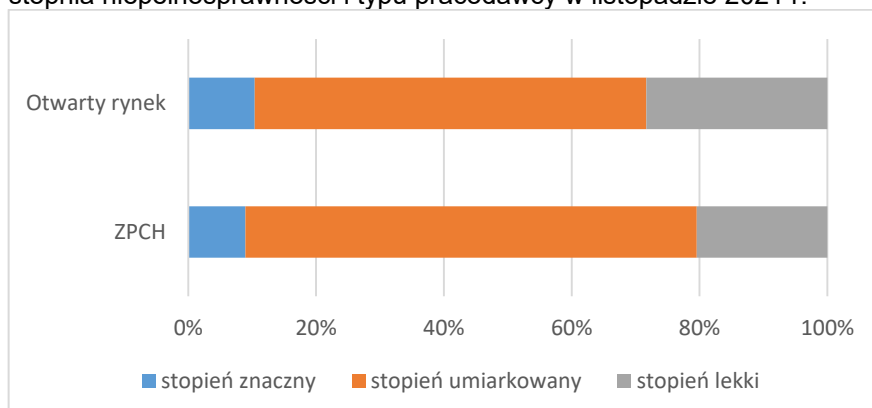

Źródło: Dane SODiR PFRON 11.2021 r., opracowanie własne BON.

W grupie pracowników niepełnosprawnych z chronionego rynku pracy przeważały osoby, u których orzeczono umiarkowany stopień niepełnosprawności (70,63%). Najmniej liczną grupę stanowili pracownicy o znacznym stopniu niepełnosprawności (8,94%). Orzeczenie o lekkim stopniu niepełnosprawności miało 20,43% tych pracowników.

Natomiast wśród pracowników niepełnosprawnych zatrudnionych na otwartym rynku pracy i zarejestrowanych w systemach SODiR 61,3% stanowiły osoby z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, 28,3% osoby z lekkim stopniem niepełnosprawności, natomiast 10,4% osoby legitymujące się znacznym stopniem niepełnosprawności.

Wykres: Pracownicy niepełnosprawni zarejestrowani z SODiR według stopnia niepełnosprawności i typu pracodawcy w listopadzie 2021 r.

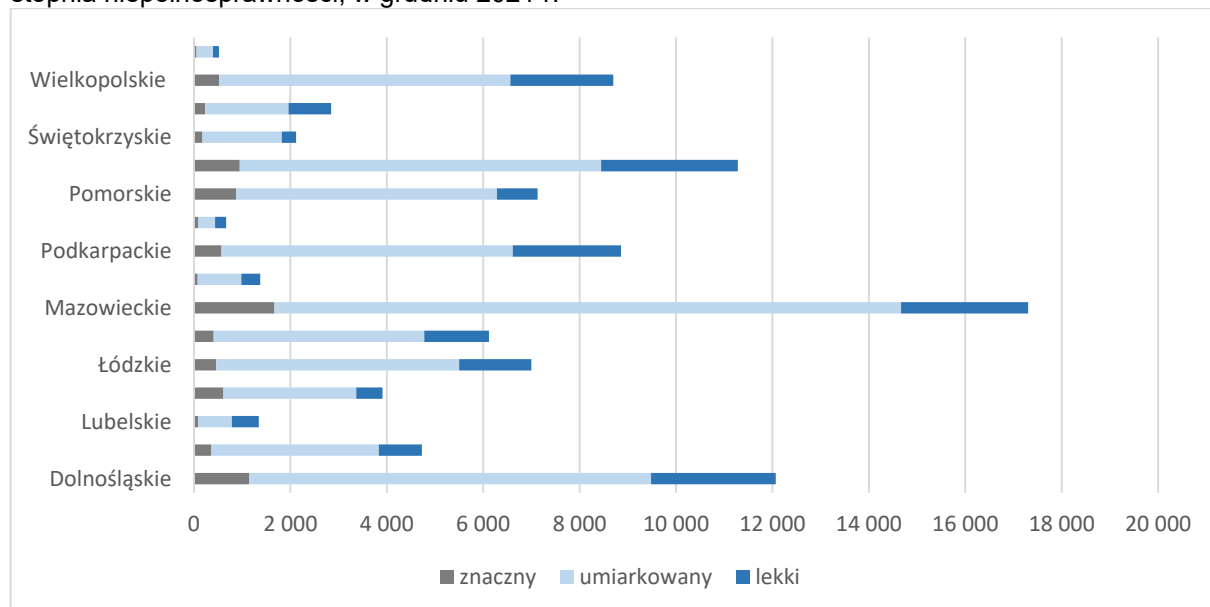

Źródło: Dane SODiR PFRON listopad 2021 r., opracowanie własne BON.

Zakłady Pracy Chronionej według danych z ewidencji wojewodów

W końcu grudnia 2021 r. funkcjonowało 750 zakładów pracy chronionej. Zatrudnienie ogółem wynosiło 123 047 osób. W zakładach pracy chronionej było zatrudnionych 96 004 osób niepełnosprawnych. Udział osób niepełnosprawnych w zatrudnieniu ogółem w zakładach pracy chronionej wynosił 78,9%.

Wykres: Osoby niepełnosprawne zatrudnione w ZPCH w podziale na województwa i według stopnia niepełnosprawności, w grudniu 2021 r.

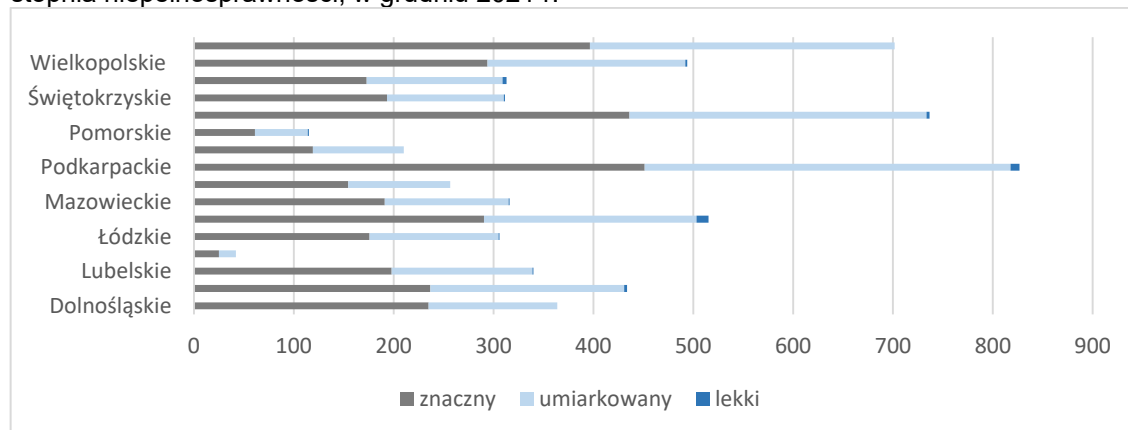

Źródło: sprawozdania wojewodów INF– ZPCh-ZAZ w II półroczu 2021 r.; opracowanie własne Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych.

Zakłady Aktywności Zawodowej według danych z ewidencji wojewodów

W końcu grudnia 2021 r. funkcjonowały 134 zakłady aktywności zawodowej. Zatrudnienie ogółem wynosiło 8 203 osoby. W zakładach aktywności zawodowej było zatrudnionych 6 282 osoby niepełnosprawnych. Udział osób niepełnosprawnych w zatrudnieniu ogółem w zakładach aktywności zawodowej wynosił 76,6%.

Wykres: Osoby niepełnosprawne zatrudnione w ZAZ w podziale na województwa i według stopnia niepełnosprawności, w grudniu 2021 r.

Źródło: sprawozdania wojewodów INF– ZPCh-ZAZ w II półroczu 2021 r.; opracowanie własne Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych.

Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych

Zadania na rzecz rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudniania osób niepełnosprawnych, zarówno na poziomie samorządu terytorialnego, jak również na poziomie centralnym, realizowane są ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Wydatki PFRON w 2020 r. wynosiły ogółem 5 875,07 mln zł, w tym dofinansowania do wynagrodzeń – 3 274 mln zł, warsztaty terapii zajęciowej (WTZ) i zakłady aktywności zawodowej (ZAZ) – 723 mln zł, rehabilitacja zawodowa i społeczna – 1 518 mln zł.

Wydatki PFRON w 2021 r. (wykonanie, dane nieostateczne) – ogółem 6 076,35 mln zł, w tym dofinansowania do wynagrodzeń – 3 340 mln zł, WTZ i ZAZ – 778,3 mln zł, rehabilitacja zawodowa i społeczna – 1 613 mln zł

Wydatki PFRON w 2022 r. (plan) – ogółem 7 745,29 mln zł, w tym dofinansowania do wynagrodzeń – 3 450 mln zł, WTZ i ZAZ – 859,7 mln zł, rehabilitacja zawodowa i społeczna – 2 770 mln zł.

Na zadania PFRON wynikające z ustawy o rehabilitacji na 2022 rok zaplanowano łącznie 7 745 287 tys. zł, w tym 750 000 tys. zł na programy zatwierdzone przez Radę Nadzorczą, służące rehabilitacji społecznej i zawodowej, 1 563 915 tys. zł na tzw. przelewy redystrybucyjne - wydatki na zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej i rehabilitacji społecznej osób niepełnosprawnych, przewidziane do realizacji przez samorządy terytorialne wraz z kosztami obsługi realizacji zadań oraz 450 000 tys. zł na zadania zlecane.

II.

INFORMACJA SZCZEGÓŁOWA RESORTÓW I KIEROWNIKÓW URZĘDÓW O REALIZACJI W 2021 r. PRAW OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH W ZAKRESIE:

1. DOSTĘPU DO DÓBR I USŁUG UMOŻLIWIAJĄCYCH PEŁNE UCZESTNICTWO W ŻYCIU SPOŁECZNYM

Obszerny opis instrumentów służących urzeczywistnieniu tego prawa został zawarty w informacji dotyczącej realizacji pozostałych praw. Niemniej jednak warto podkreślić, iż w 2019 r. została uchwalona dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/882 z dnia 17 kwietnia 2019 r. w sprawie wymogów dostępności produktów i usług (Dz. Urz. UE L 151 z 07.06.2019, str. 70).

Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej prowadzi obecnie prace w zakresie transpozycji dyrektywy (dalej dyrektywa; European Accessibility Act). Termin na transpozycję dyrektywy do prawa polskiego upływa 28 czerwca 2022 r. Wdrożone przepisy EAA mają być stosowane od dnia 28 czerwca 2025 r. W 2021 r. w ramach prac w zakresie transpozycji dyrektywy realizowano m.in. następujące zadania: przygotowanie kolejnej wersji projektu ustawy transponującej, jej uzasadnienia i Oceny Skutków Regulacji; konsultacje projektu ustawy: wewnętrzne w Ministerstwie, z resortami oraz z interesariuszami oraz szerokie, pisemne konsultacje z instytucjami, zidentyfikowanymi jako organy nadzoru rynku nad dostępnością produktów i usług.

Strategia na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030

Jednym z istotnych aspektów obecnej polityki społecznej jest stały rozwój wsparcia adresowanego do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

Obecny rząd, dla którego wsparcie osób z niepełnosprawnościami oraz osób udzielających im bezpośredniego wsparcia, to jeden z priorytetów, podjął intensywne działania na rzecz zmiany dotychczasowej polityki w tym zakresie.

Choć wprowadzane zmiany wpływają pozytywnie na jakość życia osób z niepełnosprawnościami, istnieje potrzeba ustanowienia całościowych ram polityki krajowej na rzecz tej grupy. Taką właśnie rolę ma pełnić pierwsza w Polsce Strategia na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030, przyjęta uchwałą nr 27 Rady Ministrów z dnia 16 lutego 2021 r. (M.P. poz. 218).

Celem głównym Strategii na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami jest włączenie osób z różnego rodzaju niepełnosprawnościami w życie społeczne i zawodowe, a tym samym zagwarantowanie im praw określonych w Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych.

Dokument uwzględnia postulaty środowiska osób z różnego rodzaju niepełnosprawnościami i zakłada kompleksowe, horyzontalne oraz ponadsektorowe podejście polityki publicznej do wsparcia osób

z niepełnosprawnościami, uwzględniające ich potrzeby w zakresie niezależnego życia i włączenia społecznego.

Zapisy dotyczące konkretnych działań w Strategii, w tym o charakterze legislacyjnym i programowym, zostały poprzedzone diagnozą stanu faktycznego. Na tej podstawie wskazano obszary priorytetowe Strategii, do których zalicza się:

- ✓ Priorytet 1: Niezależne życie
- ✓ Priorytet 2: Dostępność
- ✓ Priorytet 3: Edukacja
- ✓ Priorytet 4: Praca
- ✓ Priorytet 5: Warunki życia i ochrona socjalna
- ✓ Priorytet 6: Zdrowie
- ✓ Priorytet 7: Budowanie świadomości
- ✓ Priorytet 8: Koordynacja

Poszczególne działania zaprojektowane w ramach ośmiu priorytetów zostały opracowane w taki sposób aby nowatorskie rozwiązania zmierzające do poprawy jakości życia osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin, stopniowo tworzyły jednocześnie spójną i kompleksową politykę ukierunkowaną na zapewnienie realizacji pełni praw osób z niepełnosprawnościami zgodnie z Konwencją o prawach osób niepełnosprawnych.

W ramach obszaru priorytetowego „Niezależne życie” zaplanowano działania, których nadrzędnym celem jest zagwarantowanie osobom z niepełnosprawnościami prawa do niezależnego życia wynikającego z artykułu 19 Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych. Należy do nich m.in.:

- ✓ wspieranie możliwości samostanowienia oraz self-adwokatury osób z różnymi niepełnosprawnościami,
- ✓ zastąpienie instytucji ubezwłasnowolnienia modelem wspieranego podejmowania decyzji,
- ✓ zastąpienie zakazu zawierania małżeństw osób z niepełnosprawnością intelektualną i osób z problemami zdrowia psychicznego regulacjami odnośnie świadomości oświadczenia woli,
- ✓ wprowadzenie systemowej usługi asystencji osobistej dla osób z różnymi niepełnosprawnościami
- ✓ wprowadzenie systemowej usługi opieki wytchnieniowej,
- ✓ wdrożenie systemowej usługi mieszkalnictwa wspomaganego (mieszkanie treningowe i mieszkania wspierane),
- ✓ rozpoczęcie procesu deinstytucjonalizacji, czyli przechodzenia z opieki instytucjonalnej do wsparcia osoby w społeczności lokalnej,
- ✓ utworzenie kręgów wsparcia zakładających stworzenie wokół osoby z niepełnosprawnością, zgodnie z jej potrzebami, kręgu osób wspierających, przy połączeniu wsparcia formalnego (np. asystent osobisty, pracownik pomocy społecznej, terapeuta, prawnik) ze wsparciem nieformalnym (rodzina, przyjaciele, znajomi, sąsiedzi, sprzedawca w lokalnym sklepie),
- ✓ wypracowanie mechanizmów umożliwiających złożenie na poziomie krajowym skargi przez osoby z różnego rodzaju niepełnosprawnościami,

- ✓ stworzenie systemu monitorowania sytuacji mieszkańców instytucji, odbiorców usług społecznych oraz prewencji i interwencji.

Celem działań zaprojektowanych w obszarze priorytetowym „Dostępność” jest przede wszystkim, zgodnie z artykułem 9 Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, „zapewnienie osobom z niepełnosprawnościami, na zasadzie równości z innymi osobami, dostępu do środowiska fizycznego, środków transportu, informacji i komunikacji, w tym technologii i systemów informacyjno-komunikacyjnych a także do innych urządzeń i usług, powszechnie dostępnych lub powszechnie zapewnianych, zarówno na obszarach miejskich, jak i wiejskich”. Ponadto działania zaplanowane w ramach tego priorytetu ściśle wiążą się z wykonywaniem postanowień artykułów 20, 21 i 30 Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, dlatego też skupiają się one m.in. na:

- ✓ zapewnieniu dostępności przestrzeni publicznej, w tym poprzez wdrażanie uniwersalnego projektowania i jednolitych standardów dostępności obiektów przestrzeni publicznej,
- ✓ poprawie sytuacji osób z niepełnosprawnościami w zakresie szeroko rozumianej mobilności, w tym kompleksowym wsparciu indywidualnej mobilności osób z niepełnosprawnościami, rozwojowi transportu „door to door”, zwiększeniu dostępności transportu publicznego, w tym skróceniu minimalnego czasu zgłoszenia potrzeby asysty w transporcie kolejowym,
- ✓ poprawie dostępu do usług, informacji oraz wiedzy i komunikacji, m.in. poprzez rozwój alternatywnych i wspomagających sposobów komunikacji oraz nowych technologii wspomagających ten proces, wprowadzeniu regulacji w zakresie alternatywnych i wspomagających sposobów komunikacji,
- ✓ zwiększeniu dostępności audiowizualnych usług medialnych dla osób z niepełnosprawnościami poprzez odpowiednie uregulowania,
- ✓ zwiększeniu uczestnictwa osób z niepełnosprawnościami w życiu kulturalnym oraz aktywności sportowej.

Dostępność została uznana za jeden z podstawowych warunków uczestnictwa osób niepełnosprawnych w życiu społecznym i zawodowym. Stanowi ona bowiem o możliwości wykonywania ról społecznych i prowadzenia niezależnego życia tej grupy osób.

Głównym celem działań w ramach obszaru priorytetowego „Warunki życia i ochrona socjalna” jest zapewnienie osobom z niepełnosprawnościami i ich rodzinom odpowiednich warunków życia, włączając w to zaspokojenie podstawowych potrzeb bytowych i materialnych oraz niezbędną ochronę socjalną, zgodnie z zapisami art. 28 Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych. Działania zaplanowane w ramach tego obszaru priorytetowego zakładają reformę systemu wsparcia finansowego, ukierunkowaną na upodmiotowienie osób z niepełnosprawnościami, przeciwdziałanie wykluczeniu opiekunów osób z niepełnosprawnościami poprzez możliwość podejmowania pracy zarobkowej, rozwój rynku mieszkań na wynajem z uwzględnieniem potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Zaprojektowane działania mają skutkować zwalczaniem

ubóstwa osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin, a także umożliwić zaspokajanie ich potrzeb mieszkaniowych. Obejmują one:

- ✓ modyfikację systemu wsparcia finansowego adekwatnego do potrzeb i poziomu niepełnosprawności,
- ✓ modyfikację systemu świadczeń dla opiekunów osób z niepełnosprawnościami,
- ✓ wypracowanie mechanizmów wspierających zapewnienie bezpiecznej przyszłości finansowej i majątkowej,
- ✓ rozwój rynku mieszkań na wynajem z uwzględnieniem potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

W ramach obszaru priorytetowego „Zdrowie” zaplanowano działania służące realizacji przez Polskę zobowiązań wynikających z art. 25 Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, w szczególności w zakresie zapewnienia osobom z niepełnosprawnościami opieki zdrowotnej, dostępu do usług i programów zdrowotnych biorących pod uwagę ich szczególne wymagania i potrzeby w zakresie profilaktyki zdrowotnej, zapobiegania wtórnym powikłaniom i pogorszeniu stanu zdrowia, rehabilitacji medycznej oraz optymalizacji jakości funkcjonowania. Założono:

- ✓ poprawę dostępu do usług rehabilitacyjnych i wyrobów medycznych najwyższej jakości,
- ✓ wypracowanie modelu kompleksowej rehabilitacji,
- ✓ reformę w obszarze ochrony zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży,
- ✓ reformę systemu ochrony zdrowia psychicznego osób dorosłych ukierunkowaną na przejście z psychiatrycznej opieki instytucjonalnej do wsparcia w społeczności lokalnej,
- ✓ wypracowanie systemowych rozwiązań w zakresie dostępności usług ginekologiczno-położniczych dla kobiet z niepełnosprawnościami,
- ✓ szkolenia dla lekarzy, pielęgniarek i położnych, a także przedstawicieli innych zawodów medycznych w zakresie opieki zdrowotnej osób z niepełnosprawnościami.

W ramach obszaru priorytetowego „Budowanie świadomości” zaplanowano działania wynikające bezpośrednio z artykułu 8 Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, który zobowiązuje państwo stroną Konwencji do podjęcia natychmiastowych, skutecznych i odpowiednich działań mających na celu podniesienie świadomości społeczeństwa, w tym na poziomie rodziny. Należy do nich stworzenie portalu informacyjno-usługowego dla osób z niepełnosprawnościami Niepełnosprawni.gov.pl, podjęcie działań na rzecz włączania osób z niepełnosprawnościami do głównego nurtu przekazu medialnego, wprowadzenie i upowszechnienie standardów obsługi osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności oraz szkolenie kadr.

Działania zaplanowane w ramach tego priorytetu przełożą się na wzmocnienie poszanowania praw i godności osób z niepełnosprawnościami. Dotyczą one w szczególności:

- ✓ włączania osób z niepełnosprawnościami do głównego nurtu przekazu medialnego,

- ✓ zmiany wizerunku osób z różnymi niepełnosprawnościami,
- ✓ zwiększanie świadomości w zakresie edukacji włączającej osób z niepełnosprawnościami,
- ✓ wprowadzenia i upowszechnienia standardów obsługi osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności.

Celem działań zaprojektowanych w ramach obszaru priorytetowego „Koordynacja” jest stworzenie ram zapewniających spójność systemu wsparcia i zapewnienie współdziałania instytucji zajmujących się problematyką osób z niepełnosprawnościami. Wdrożenie nowej polityki państwa na rzecz wsparcia osób z niepełnosprawnościami wymaga odpowiedniej reformy instytucjonalnej służącej rozwiązaniu zdiagnozowanych problemów systemowych. W ramach tego obszaru priorytetowego przewidziano m.in.:

- ✓ opracowanie i wprowadzenie do polskiego systemu prawnego ustawy o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami,
- ✓ reformę systemu orzekania o niepełnosprawności,
- ✓ wczesne wykrywanie zaburzeń rozwojowych u dzieci oraz wczesną pomoc dziecku i rodzinie,
- ✓ wdrożenie kompleksowego systemu zbierania danych w obszarze niepełnosprawności,
- ✓ wzmocnienie skuteczności Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych,
- ✓ zmianę funkcjonowania Krajowej Rady Konsultacyjnej do Spraw Osób Niepełnosprawnych, Wojewódzkich oraz Powiatowych Rad do Spraw Osób Niepełnosprawnych,
- ✓ uregulowanie roli Rzecznika Praw Obywatelskich jako niezależnego organu monitorującego wdrażanie Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych,
- ✓ działania służące zwiększeniu ochrony osób z niepełnosprawnościami przed nierównym traktowaniem,
- ✓ działania służące koordynacji wsparcia osób z niepełnosprawnościami w sytuacjach zagrożenia,
- ✓ działania służące większemu włączeniu problematyki niepełnosprawności w różne obszary polityki społecznej,
- ✓ działania z zakresu współpracy międzynarodowej.

Przedstawiając jedynie część założeń Strategii na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030 należy podkreślić, że realizacja działań zaprojektowanych w ramach poszczególnych jej priorytetów pozwoli na ustanowienie ram całościowej polityki krajowej na rzecz osób niepełnosprawnych, zgodnie z postanowieniami Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych.

2. DOSTĘPU DO LECZENIA I OPIEKI MEDYCZNEJ, WCZESNEJ DIAGNOSTYKI, REHABILITACJI I EDUKACJI LECZNICZEJ, A TAKŻE DO ŚWIADCZEŃ ZDROWOTNYCH UWZGLĘDNIAJĄCYCH RODZAJ I STOPIEŃ NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI, W TYM DO ZAOPATRZENIA W PRZEDMIOTY ORTOPEDYCZNE, ŚRODKI POMOCNICZE, SPRZĘT REHABILITACYJNY

Leczenie

Bezlimitowe finansowanie świadczeń udzielonych świadczeniobiorcom do ukończenia 18 roku życia.

Zarządzeniem Nr 3/2021/DSOZ Prezesa Narodowego Funduszu Zdrowia (NFZ) z dnia 4 stycznia 2021 r. zmieniającym zarządzenie w sprawie określenia warunków zawierania i realizacji umów w rodzajach rehabilitacja lecznicza oraz programy zdrowotne w zakresie świadczeń - leczenie dzieci i dorosłych ze śpiączką, od 1 stycznia 2021 r. wprowadzono bezlimitowe finansowanie świadczeń udzielonych świadczeniobiorcom do ukończenia 18 r.ż. Zmiany te wynikały z przepisów ustawy z dnia 7 października 2020 r. o Funduszu Medycznym (Dz. U. poz. 1875), zwanej dalej „ustawą o Funduszu Medycznym”.

W kontrakcie zawieranym przez świadczeniodawcę określona jest liczba świadczeń (zabiegów), które mają być wykonane w ramach umowy i kwota zobowiązania, jaką NFZ wypłaci za te świadczenia. Zazwyczaj wartość kontraktu nie ulega zmianie, a świadczeniodawcy wykonują tylko określoną w umowie liczbę świadczeń, co jest przyczyną długiego okresu oczekiwania na rehabilitację w ramach ubezpieczenia zdrowotnego. Listy oczekujących zostały wprowadzone właśnie z uwagi na ograniczone środki finansowe, jakimi dysponuje NFZ. Należy jednak wskazać, że w sytuacji, gdy świadczeniodawcy dysponują potencjałem pozwalającym na realizację większej liczby świadczeń niż określone w łączącej je umowie z Narodowym Funduszem Zdrowia, zastosowanie przepisu art. 136 ust. 2 pkt 1c ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. z 2021 r. poz. 1285, z późn. zm.), zwanej dalej „ustawą o świadczeniach opieki” (wprowadzonego ustawą o Funduszu Medycznym) spowoduje, że kwoty z tytułu realizacji świadczeń opieki zdrowotnej z zakresu rehabilitacji leczniczej, w części dotyczącej świadczeń udzielanych świadczeniobiorcom do ukończenia 18. roku życia, będą ulegały zwiększeniu do rzeczywistego wykonania.

Dodatkowo należy wskazać, że nakłady na świadczenia opieki zdrowotnej w zakresie rehabilitacji leczniczej systematycznie rosną. W 2020 r. kształtowały się na poziomie 3 247 229 tys. zł, a w 2021 r. wyniosły 3 922 569 tys. zł (wg stanu na dzień 25 lutego 2022 r.), co stanowi wzrost o ok. 21 %.

Program pilotażowy w zakresie kompleksowej opieki specjalistycznej nad pacjentami leczonymi z powodu otyłości olbrzymiej KOS-BAR

W dniu 4 września 2021 r. weszło w życie rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 12 sierpnia 2021 r. w sprawie programu pilotażowego w zakresie kompleksowej opieki specjalistycznej nad pacjentami leczonymi z powodu otyłości olbrzymiej KOS-BAR (Dz. U. poz. 1622). Program pilotażowy zostanie sfinansowany w ramach planu finansowego NFZ ze środków pozyskanych z tytułu opłaty od napojów z dodatkiem cukrów będących monosacharydami lub disacharydami oraz kofeiny lub tauryny (tzw. podatek cukrowy) oraz opłaty dodatkowej. Założeniem programu jest poprawa jakości i efektywności leczenia pacjentów w wieku od 18 r.ż. z rozpoznaniem ICD-10: E66.0 – otyłością spowodowaną nadmierną podażą energii, u których wskaźnik masy ciała wynosi $BMI \geq 40 \text{ kg/m}^2$ oraz u chorych z $BMI 35\text{-}40 \text{ kg/m}^2$, u których chirurgicznie indukowana redukcja masy ciała może przynieść potencjalną poprawę w zakresie chorób wywołanych otyłością. Proponowany model koordynowanej i kompleksowej opieki nad pacjentami z otyłością olbrzymią zakłada prowadzenie procesu diagnostyczno-terapeutycznego w ośrodkach mających doświadczenie w chirurgii bariatrycznej i metabolicznej przez wielodyscyplinarny zespół, w skład którego wchodzi specjaliści z różnych dziedzin medycyny. Rekomendowany model opieki obejmuje diagnozę, nowoczesne leczenie bariatryczne, opiekę psychologa, dietetyka oraz rehabilitację leczniczą. Celem pracy wielospecjalistycznego zespołu jest przygotowanie chorych pod względem klinicznym i psychologicznym do leczenia bariatrycznego oraz nadzorowanie prawidłowego i niepowikłanego procesu utraty masy ciała zarówno we wczesnym, jak i odległym okresie pooperacyjnym. Wskazano 15 ośrodków, które mogą realizować świadczenia w programie. Obecnie realizowany jest etap przyjmowania pacjentów do projektu.

Z uwagi na fakt, że osoby z otyłością olbrzymią mogą być zagrożone niepełnosprawnością funkcjonalną, działania te należy postrzegać jako działania naprawczo-profilaktyczne. Udział w projekcie, wspierający zmianę stylu życia i obniżenie wagi, skutkować będzie nie tylko poprawą jakości codziennego życia uczestników, ale także potencjalnie zwiększy możliwości udziału w życiu społecznym.

Rządowy program badań przesiewowych noworodków w Polsce na lata 2019-2022.

Program polega na wykonywaniu badań przesiewowych noworodków (w formie testów z próbki krwi) umożliwiających wczesne wykrycie i rozpoczęcie leczenia chorób i wad wrodzonych, które nieleczone powodują trwałą niepełnosprawność umysłową lub fizyczną. W dłuższej perspektywie czasowej wykonywanie badań umożliwia obniżenie kosztów leczenia i opieki nad dziećmi z chorobami wrodzonymi, obniżenie umieralności noworodków, niemowląt i dzieci z powodu wad metabolizmu oraz zapobieganie ciężkiej i trwałej niepełnosprawności fizycznej lub intelektualnej, wynikającej z tych wad.

W 2021 r. przeprowadzono ponad 2,3 mln badań u ponad 356 tys. dzieci, a na realizację programu przeznaczono 35 180 975,91 zł.

Od kwietnia 2021 r. sukcesywnie wprowadzane są na terenie kraju badania w kierunku SMA (objęcie całej populacji nowymi badaniami zaplanowano na koniec I kwartału 2022 r.).

Przeprowadzone badania w 2021 r. umożliwiły wykrycie choroby lub jej podejrzenie u 374 dzieci.

Programy polityki zdrowotnej i programy zdrowotne

W 2021 r. Narodowy Fundusz Zdrowia kontynuował finansowanie następujących programów profilaktycznych:

1. Program profilaktyki raka piersi obejmujący przesiewowe badania mammograficzne kobiet w wieku 50–69 lat. W przypadku nieprawidłowego wyniku mammografii w ramach programu zapewniona jest dalsza diagnostyka: mammografia uzupełniająca lub USG i biopsja zmiany zbadaniem histopatologicznym. Finansowany jest w ramach programów profilaktycznych zgodnie z rzeczywistym wykonaniem.
2. Program profilaktyki raka szyjki macicy obejmujący przesiewowe badania cytologiczne kobiet w wieku 25–59 lat. W przypadku nieprawidłowego wyniku cytologii w ramach programu zapewniona jest dalsza diagnostyka: kolposkopia lub kolposkopia z biopsją i badaniem histopatologicznym. Pobranie materiału do badania finansowane jest w ramach ambulatoryjnej opieki specjalistycznej i podstawowej opieki zdrowotnej, pozostałe etapy programu finansowane są w ramach programów profilaktycznych. Świadczenia we wszystkich etapach finansowane są zgodnie z rzeczywistym wykonaniem.
3. Program badań prenatalnych, który skierowany jest do kobiet w ciąży spełniających co najmniej jedno z następujących kryteriów: wiek matki od 35 lat, wystąpienie w poprzedniej ciąży aberracji chromosomowej płodu lub dziecka, stwierdzenie wystąpienia strukturalnych aberracji chromosomowych u ciężarnej lub u ojca dziecka, stwierdzenie znacznie większego ryzyka urodzenia dziecka dotkniętego chorobą uwarunkowaną monogenowo lub wieloczynnikową, stwierdzenie w czasie ciąży nieprawidłowego wyniku badania USG i/lub badań biochemicznych wskazujących na zwiększone ryzyko aberracji chromosomowej lub wady płodu. Obejmuje badania biochemiczne, USG tzw. „genetyczne”, obliczenie ryzyka wystąpienia chorób u płodu, a w uzasadnionych przypadkach badanie genetyczne materiału płodowego i poradę genetyczną. Finansowany jest w ramach programów profilaktycznych.
4. Program profilaktyki chorób odtytoniowych (w tym przewlekłej obturacyjnej choroby płuc – POChP) obejmujący edukację antynikotynową, spirometrię w uzasadnionych przypadkach, edukację oraz terapię antynikotynową. Finansowany jest w ramach programów profilaktycznych.
5. Profilaktyka 40 PLUS. Od 1 lipca 2021 r. z programu pilotażowego „Profilaktyka 40 PLUS” mogą skorzystać osoby od 40 roku życia. Obejmuje pakiet badań diagnostycznych zgodnych z aktualnym stanem zdrowia. Po uzyskaniu skierowania wygenerowanego na podstawie wypełnionej ankiety za pośrednictwem Internetowego Konta Pacjenta (IKP) lub za pośrednictwem infolinii Domowa Opieka Medyczna (DOM) lub bezpośrednio w placówce można wykonać badania w wybranej placówce, która podpisała umowę na jego realizację.

Wszystkie świadczenia gwarantowane w ramach profilaktycznych programów zdrowotnych są realizowane w podmiotach, które są obligowane do przystosowania dostępu do placówki (w tym mammobusy) dla osób z niepełnosprawnością ruchową.

Produkty lecznicze i wyroby medyczne (przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze) oraz sprzęt rehabilitacyjny

Wyroby medyczne – finansowanie ze środków Narodowego Funduszu Zdrowia

Narodowy Fundusz Zdrowia finansuje wyroby medyczne wydawane na zlecenie na zasadach określonych w rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dnia 29 maja 2017 r. w sprawie wykazu wyrobów medycznych wydawanych na zlecenie (Dz. U. z 2021 r. poz. 704, z późn. zm.), wydany na podstawie ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o refundacji leków, środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego oraz wyrobów medycznych (Dz. U. z 2022 r. poz. 463, z późn. zm.), zwanej dalej „ustawą o refundacji”. Osobom posiadającym uprawnienia dodatkowe na podstawie art. 47 ust. 1a i 1b ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej, tj.:

- świadczeniobiorcom do 18. roku życia, u których stwierdzono ciężkie i nieodwracalne upośledzenie albo nieuleczalną chorobę zagrażającą życiu, które powstały w prenatalnym okresie rozwoju dziecka lub w czasie porodu (47DN),
- świadczeniobiorcom posiadającym orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności (47 ZN),
- świadczeniobiorcom posiadającym orzeczenie o niepełnosprawności łącznie ze wskazaniami: konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji oraz konieczności stałego współudziału na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji (47 ZND),

NFZ finansuje ww. wyroby medyczne do wysokości limitu finansowania ze środków publicznych określonego w tych przepisach, według wskazań medycznych, bez uwzględnienia okresów użytkowania. O ilości miesięcznego zaopatrzenia w te wyroby decyduje za każdym razem osoba uprawniona do wystawienia zlecenia, o której mowa w art. 2 pkt 14 ustawy o refundacji.

Tabela: dane dotyczące sfinansowanych w 2021 r. wyrobów medycznych dla osób z uprawnieniami dodatkowymi.

Rok realizacji	Kod uprawnienia dodatkowego	Liczba pacjentów	Wartość sfinansowanych wyrobów
2021	47DN	8 131	22 300 098 zł
2021	47ZN i 47ZND	153 324	338 118 049 zł

Źródło: system informatyczny Centrali NFZ, wg stanu na 24.02.2022 r.

Łączna wartość sfinansowanych wyrobów medycznych wynosi 360 418 147 zł, co stanowi wzrost o 28% w stosunku do 2020 r.

Dofinansowanie ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych

Osoby niepełnosprawne, którym Narodowy Fundusz Zdrowia (NFZ) przyznał wsparcie w zakupie wyrobów medycznych (przedmiotów ortopedycznych lub środków pomocniczych)⁹ mogły w 2021 r. (podobnie jak w latach poprzednich) otrzymać dodatkowe dofinansowanie do zakupu wspomnianych wyrobów medycznych, ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON) będących w dyspozycji samorządów powiatowych, jeśli ich przeciętny miesięczny dochód nie przekraczał określonego kryterium dochodowego.

Dofinansowanie to następuje w oparciu o przepisy rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 25 czerwca 2002 r. w sprawie określenia rodzajów zadań powiatu, które mogą być finansowane ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (Dz. U. z 2015 r. poz. 926, z późn. zm.), zwanego dalej rozporządzeniem *w sprawie zadań powiatu*.

Wysokość dofinansowania ze środków PFRON zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze, przyznane osobie niepełnosprawnej przez NFZ, wynosiła do 100% udziału własnego osoby niepełnosprawnej w limicie ceny ustalonym na podstawie odrębnych przepisów, jeżeli taki udział był wymagany i do 150% sumy kwoty takiego limitu oraz wymaganego udziału własnego osoby niepełnosprawnej.

Do samorządów wpłynęło 255.249 wniosków od osób indywidualnych na łączną kwotę 381.130.249,00 zł, po rozpatrzeniu których 380 samorządów wypłaciło kwotę 231.013.701,00 zł na rzecz 200.436 osób, w tym dofinansowanie zakupu sprzętu rehabilitacyjnego obejmowało wypłaty w ramach 7.180 umów na kwotę 14.666.016,00 zł.

Wykorzystanie środków dotyczyło dofinansowania zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze wypłaconego:

- na rzecz 178.285 dorosłych osób niepełnosprawnych w kwocie 189.129.591,00 zł,
- na rzecz 22.151 dzieci i młodzieży niepełnosprawnej w kwocie 41.884.110,00 zł.

W ramach zadania pomoc finansową otrzymało 78.338 osób będących mieszkańcami wsi w wysokości 86.598.346,00 zł, jak również 111.441 kobiet w kwocie 104.965.827,00 zł.

Dostęp do leczenia – rehabilitacja

W 2021 r. w zakresie rehabilitacji leczniczej kontynuowane były działania związane z dostosowywaniem do ogłoszonego stanu epidemii. W związku z ograniczeniami udzielania świadczeń opieki zdrowotnej z zakresu rehabilitacji leczniczej oraz występowaniem ognisk wirusa SARS-CoV-2 na oddziałach szpitalnych, umożliwiono świadczeniobiorcom kontynuację przerwanej rehabilitacji

⁹ Narodowy Fundusz Zdrowia gromadzi jedynie informacje dotyczące całkowitej liczby osób zgłoszonych do ubezpieczenia zdrowotnego (obowiązkowego i dobrowolnego), bez wyszczególnienia liczby osób niepełnosprawnych. Nie jest zatem możliwe określenie skali działań na rzecz osób niepełnosprawnych, podejmowanych przez Narodowy Fundusz Zdrowia w 2021 r. odnośnie zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze.

stacjonarnej [§ 12 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 6 maja 2021 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii (Dz. U. poz. 861, z późn. zm.)]. Dodatkowo zawieszone zostały terminy przyjęć na realizację świadczeń dla rehabilitacji w warunkach stacjonarnych [§ 3 ust.5 rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 6 listopada 2013 r. w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu rehabilitacji leczniczej (Dz. U. z 2021 r. poz. 265)].

Niezmienne od 2020 r. możliwe było udzielanie świadczeń w zakresie fizjoterapii ambulatoryjnej z wykorzystaniem systemów teleinformatycznych. Powyższe możliwości realizacji świadczeń dotyczą również osób z niepełnosprawnością.

Zgodnie z wymaganiami określonymi w rozporządzeniu w sprawie rehabilitacji leczniczej wszystkie podmioty lecznicze realizujące świadczenia rehabilitacyjne muszą być dostosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnością.

- Od 1 lipca 2018 r. w NFZ obowiązują zakresy skojarzone do rozliczania rehabilitacji realizowanej dla świadczeniobiorców z orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności.
- Pacjenci z orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności mogą korzystać z rehabilitacji leczniczej poza kolejnością przyjęć. Przyjęty bezlimitowy sposób finansowania świadczeń zrealizowanych na rzecz tej grupy pacjentów nie ogranicza przyjęć pacjentów przez świadczeniodawców, którzy realizują świadczenia w ramach umów z Narodowym Funduszem Zdrowia. W 2021 r. wartość sfinansowanych świadczeń na rzecz osób z orzeczeniem ze znacznym stopniem niepełnosprawności wyniosła 554 744 470,29 zł.

Tabela: kwoty sfinansowanych świadczeń z podziałem na poszczególne zakresy rehabilitacji leczniczej.

kod zakresu świadczeń	nazwa zakresu świadczeń	wartość rozliczonych jednostek rozliczeniowych
05.1300.507.02	lekarska ambulatoryjna opieka rehabilitacyjna dla osób o znacznym stopniu niepełnosprawności	2 335 591,75 zł
05.1310.508.02	fizjoterapia ambulatoryjna dla osób o znacznym stopniu niepełnosprawności	228 637 372,49 zł
05.1310.509.02	fizjoterapia domowa dla osób o znacznym stopniu niepełnosprawności	212 797 204,14 zł
05.2300.521.02	rehabilitacja dzieci z zaburzeniami wieku rozwojowego w ośrodku/oddziale dziennym z orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności	21 602 360,97 zł
05.2300.522.02	rehabilitacja ogólnoustrojowa w ośrodku/oddziale dziennym dla osób o znacznym stopniu niepełnosprawności	10 500 998,79 zł
05.2300.523.02	rehabilitacja osób z dysfunkcją narządu słuchu i mowy dla osób o znacznym stopniu niepełnosprawności	1 430 254,18 zł
05.2300.524.02	rehabilitacja osób z dysfunkcją narządu wzroku dla osób o znacznym stopniu niepełnosprawności	256 133,08 zł
05.2300.526.02	rehabilitacja kardiologiczna lub kardiologiczna telerehabilitacja hybrydowa w ośrodku/oddziale dziennym dla osób o znacznym stopniu niepełnosprawności	94 633,42 zł
05.4300.500.02	rehabilitacja ogólnoustrojowa w warunkach stacjonarnych dla osób o znacznym stopniu niepełnosprawności	27 112 756,80 zł

05.4300.509.02	rehabilitacja pulmonologiczna w warunkach stacjonarnych dla osób o znacznym stopniu niepełnosprawności	457 556,37 zł
05.4306.500.02	rehabilitacja neurologiczna dla osób o znacznym stopniu niepełnosprawności	9 525 138,39 zł
05.4308.500.02	rehabilitacja kardiologiczna lub kardiologiczna telerehabilitacja hybrydowa w warunkach stacjonarnych dla osób o znacznym stopniu niepełnosprawności	149 446,87 zł

Źródło: opracowanie NFZ.

- W oparciu o Fundusz Solidarnościowy w 2021 r. kontynuowano program rządowy pn. „Świadczenia medyczne Narodowego Funduszu Zdrowia dla osób niepełnosprawnych na lata 2020-2021”, który przewiduje odrębną ścieżkę dostępu do rehabilitacji dla osób niepełnosprawnych w stopniu lekkim i umiarkowanym. Wartość sfinansowanych w 2021 r. świadczeń w programie wyniosła 39 845 023,04 zł.
- W 2021 r. wprowadzono możliwość rehabilitacji pocovidowej, która jest dedykowana wszystkim pacjentom po przebytej chorobie COVID-19. Wśród osób, które przechorowały tą chorobę są również osoby z niepełnosprawnością. Rehabilitacja ta może trwać do 6 tygodni, nie jest ograniczona miejscem pobytu pacjenta. Jest możliwa do realizacji zarówno w warunkach stacjonarnych, ambulatoryjnych i domowych, co pozwala na zabezpieczenie pacjentów, którzy wymagają tej formy wsparcia.

Dostęp do leczenia – wsparcie z zakresu opieki psychiatrycznej

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Zdrowia w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu opieki psychiatrycznej i leczenia uzależnień świadczenia gwarantowane są realizowane w warunkach:

- 1) stacjonarnych (w tym w izbie przyjęć),
- 2) dziennych,
- 3) ambulatoryjnych.

Osoba dorosła, która ukończyła 18 lat, może skorzystać ze świadczeń w centrum zdrowia psychicznego (CZP). Aby to zrobić, należy zgłosić się do punktu zgłoszeniowo-koordynacyjnego (PZK) funkcjonującego w ramach centrum. Czekają tam specjaliści – pielęgniarka psychiatryczna, psycholog, psychoterapeuta lub psychiatra. Nie potrzebne jest skierowanie. Nie trzeba się zapisywać, zapowiadać swojego przyjścia ani wcześniej się rejestrować.

Do zadań punktu zgłoszeniowo-koordynacyjnego należy:

- udzielanie informacji o zakresie działania centrum i możliwości uzyskania świadczeń opieki zdrowotnej
- wstępna ocena potrzeb zdrowotnych, uzgodnienie wstępnego planu postępowania terapeutycznego oraz udzielenie możliwego wsparcia
- uzgodnienie terminu przyjęcia i wskazanie miejsca uzyskania niezbędnego świadczenia psychiatrycznego, w przypadkach pilnych nie później niż 72 godziny od zgłoszenia

- wskazanie miejsca uzyskania niezbędnego świadczenia z pomocy społecznej – jeśli jest potrzebne
- udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej.

W poradni zdrowia psychicznego pacjenci mogą skorzystać z:

- porady i diagnozy lekarza psychiatry
- porady i diagnozy psychologicznej
- sesji psychoterapeutycznych indywidualnych, grupowych, rodzinnych oraz wsparcia psychospołecznego – przeprowadzanych przez psychoterapeutę.

Podobne świadczenia realizowane są w poradniach wysokospecjalistycznych, np. leczenia nerwic, seksuologii i patologii współżycia, dla osób z autyzmem dziecięcym. Świadczenia oferowane są też w ramach leczenia środowiskowego (domowego).

Pacjent poradni ma prawo poprosić o bezpłatną wizytę domową lekarza psychiatry lub psychologa. Może też skorzystać z bezpłatnego transportu sanitarnego.

Szpitalne leczenie psychiatryczne i uzależnień może być udzielone w trybie:

- dziennym psychiatrycznym (świadczenia i programy terapeutyczne, niezbędne badania diagnostyczne, leki oraz wyżywienie, działania edukacyjno-konsultacyjne dla rodzin zorganizowane w ramach leczenia, 5 godzin dziennie, 5 dni w tygodniu, przez określony czas)
- stacjonarnym (pobyt w szpitalu psychiatrycznym)
- izbie przyjęć.

Podczas leczenia pacjent ma zapewnione bezpłatnie:

- niezbędne badania diagnostyczne
- konsultacje specjalistyczne
- świadczenia z zakresu profilaktyki, leczenia, pielęgnacji i rehabilitacji
- niezbędne leki, wyroby medyczne i środki pomocnicze
- wyżywienie
- świadczenia i programy terapeutyczne (w tym psychoterapię).

Rodzina pacjenta może korzystać z działań edukacyjno-konsultacyjnych.

Programy i projekty skierowane do wszystkich, w tym do osób z niepełnosprawnością

- Programy i projekty, które wpisują się w realizację drugiego prawa z Karty Praw Osób Niepełnosprawnych:00CE.036.2021 **Cykl Środa z Profilaktyką**. Materiały publikowane w ramach projektu skierowane są do wszystkich Polaków. Działania informacyjne i edukacyjne, tak na poziomie ogólnopolskim, jak i regionalnym przygotowywane są w związku z potrzebą szerzenia wiedzy w zakresie zdrowego stylu życia i edukacji leczniczej oraz aktywnego udziału w badaniach profilaktycznych, a w konsekwencji poprawy stanu zdrowia Polaków. Każda środa

poświęcona jest innym zagadnieniom związanym ze zdrowiem. Szczegółowo omawiany jest problem zdrowotny, czynniki ryzyka wystąpienia i najważniejsze zalecenia, które warto podjąć, aby ograniczyć ryzyko zachorowania. Materiały Środy z Profilaktyką publikowane są m.in. na stronie Akademii NFZ.

- 00CE.033.2020 Przygotowanie oraz wdrożenie **usługi e-Doradca** w oddziałach wojewódzkich NFZ. Głównym celem przygotowania i wdrożenia projektu było umożliwienie klientom NFZ kontaktu z pracownikami sal obsługi klientów za pośrednictwem wideokonferencji. Kolejny cel projektu to zapobieganie rozprzestrzenianiu się koronawirusa SARS-CoV-2.
- 00CE.035.2021 **Portal edukacyjny Akademia NFZ** służy do komunikacji i edukacji pacjentów i świadczeniodawców (w tym medyków) w zakresie profilaktyki chorób i promocji zdrowia. Przyczynia się w sposób znaczący do zwiększenia uczestnictwa Polaków w programach profilaktycznych i kampaniach promocji zdrowia.
- 00CE.049.2019 AKADEMIA NFZ strefa edukacyjna – rozbudowano moduł zdrowe odżywianie (diety specjalistyczne) i propozycje aktywności fizycznej dla osób dorosłych (w tym osób starszych, mieszkańców miast i wsi).
- Plany żywieniowe proponowane na portalu zostały opracowane m.in. dla odbiorców o zdiagnozowanych jednostkach chorobowych dietozależnych.
- 00CE.070.2019 **POZ PLUS**: głównym celem wdrożenia projektu jest poprawa jakości i efektywności opieki zdrowotnej w Polsce. Jest to możliwe dzięki wprowadzeniu standardów organizacyjnych i medycznych, a także modelu finansowania świadczeń, które doprowadzą do integracji i koordynacji etapów profilaktyki, diagnostyki, leczenia i rehabilitacji, które są obecnie zatomizowane. Głównym założeniem opieki koordynowanej jest taka optymalizacja procesu udzielania świadczeń zdrowotnych, w wyniku której droga pacjenta w systemie opieki zdrowotnej jest odpowiednio koordynowana. Pacjent jest wspierany przez powołanego do tej roli koordynatora, którego zadaniem jest taka organizacja opieki, aby pacjent otrzymał wszystkie potrzebne mu usługi w określonym czasie i o odpowiednim standardzie.
- **Kurs kształcenia kierunkowego edukatora na stanowisku do spraw profilaktyki i promocji zdrowia NFZ.** W ramach realizacji Strategii na lata 2019–2023 uruchomiono w placówkach NFZ, w salach obsługi klientów, stanowiska dedykowanego zagadnieniu profilaktyki chorób i promocji zdrowia. Pracownik, który zajmie ww. stanowisko, musi mieć wiedzę na temat najważniejszych chorób cywilizacyjnych, programów profilaktycznych, właściwej komunikacji z pacjentem oraz promocji zdrowia. W tym celu Biuro Profilaktyki Zdrowotnej w Centrali Narodowego Funduszu Zdrowia przygotowało cykl szkoleń dla edukatora zdrowotnego do spraw profilaktyki i promocji zdrowia w każdym oddziale wojewódzkim Narodowego Funduszu Zdrowia.

Rehabilitacja lecznicza

Na podstawie art. 69 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. z 2020 r. poz. 266 z późn. zm.) ZUS prowadzi program rehabilitacji leczniczej w ramach prewencji rentowej. Program skierowany jest do osób ubezpieczonych zagrożonych długotrwałą niezdolnością do pracy z powodu choroby, urazu lub wypadku, rokujących odzyskanie tej zdolności po przeprowadzeniu rehabilitacji.

Głównym celem programu jest poprawa stanu zdrowia i funkcji organizmu w stopniu, który umożliwia podjęcie pracy zarobkowej, a tym samym sprzyja eliminowaniu bądź znacznemu ograniczeniu stanu wykluczenia społecznego osób z niepełnosprawnościami. Indywidualnie ustalony program obejmuje rehabilitację medyczną i psychologiczną, edukację zdrowotną.

W 2021 r. rehabilitację leczniczą ukończyło ok. 41 tys. osób, z tego:

- 34,8 tys. osób w związku ze schorzeniami narządu ruchu,
- 2,3 tys. osób w związku ze schorzeniami układu krążenia,
- 1,7 tys. osób w związku ze schorzeniami narządu głosu,
- 1 tys. osób w związku ze schorzeniami psychosomatycznymi,
- 0,6 tys. osób w związku ze schorzeniami układu oddechowego,
- 0,6 tys. osób w związku ze schorzeniami onkologicznymi po leczeniu nowotworu gruczołu piersiowego.

Dodatkowo ZUS prowadził pilotażowy program dla osób w związku ze schorzeniami ośrodkowego układu nerwowego (OUN) w ramach pilotażowego programu rehabilitacji leczniczej w okresie od lipca 2019 r. do 30 kwietnia 2021 r. Ten program rehabilitacji ukończyło 410 osób, z czego w 2021 r. – 14 osób. Łącznie koszty rehabilitacji (razem z kosztami opłaty uzdrowiskowej i kosztami przejazdu) wyniosły w 2021 r. około 100.820 tys. zł.

Cechą programów rehabilitacji leczniczej jest powszechność, wczesność rozpoczęcia, kompleksowość i ciągłość.

W 2021 r. zobowiązano ośrodki rehabilitacyjne do zapewnienia osobom ze szczególnymi potrzebami dostępności: architektonicznej, cyfrowej, informacyjno-komunikacyjnej zgodnie z ustawą z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (Dz. U. z 2020 r. poz. 1062), zwaną dalej „ustawą o zapewnianiu dostępności”.

Realizowana była zasada równości szans i dostępności dla ubezpieczonych, zagrożonych długotrwałą niezdolnością do pracy z powodu choroby, urazu lub wypadku, rokujących odzyskanie tej zdolności po przeprowadzeniu rehabilitacji.

W 2021 r. Departament Prewencji i Rehabilitacji ZUS współpracował z Państwowym Funduszem Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych przy realizacji projektu finansowanego ze środków UE „Wdrożenie nowego modelu kształcenia specjalistów ds. zarządzania rehabilitacją – jako elementu kompleksowej rehabilitacji w Polsce”.

Projekt był realizowany od 1 października 2017 r. do 31 marca 2021 r. (wydłużony o trzy miesiące w związku ze stanem epidemicznym w Polsce) przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w ramach porozumienia o

dofinansowanie UDA-POWR.04.03.00-00-0043/17-00 z dnia 27 grudnia 2017 r. zawartego pomiędzy Centrum Projektów Europejskich a PFRON. ZUS realizował projekt w ramach umowy partnerskiej podpisanej 28 grudnia 2017 r. pomiędzy PFRON a ZUS.

W 2021 r. opracowano ostateczną wersję „Modelu kształcenia – Studia podyplomowe „Specjalista ds. zarządzania rehabilitacją” oraz „Wdrożenie kształcenia specjalistów ds. zarządzania rehabilitacją – rekomendacje”. Dokonano dystrybucji 1000 egzemplarzy tych publikacji i zapewniono ich dostępność dla osób z niepełnosprawnościami w WCAG.

19 marca 2021 r. zorganizowano konferencję w formie webinarium na platformie streamingowej ZOOM oraz w kanałach otwartych na Facebooku i YouTube w j. polskim i j. niemieckim. W konferencji wzięło udział 2 010 osób. W webinarium mogli wziąć udział wszyscy chętni, ponieważ zapewniono tłumaczy języka migowego, tłumaczy symultanicznych z j. polskiego na j. niemiecki i odwrotnie – tłumaczących w czasie rzeczywistym. Takie działania upowszechniły wiedzę o Modelu kształcenia specjalistów ds. zarządzania rehabilitacją.

21 czerwca 2021 r. Prezes Zakładu Ubezpieczeń Społecznych zarządzeniem nr 36 wdrożyła w praktykę funkcjonowania Zakładu zasady współpracy ze specjalistami ds. zarządzania rehabilitacją poprzez:

- 1) umożliwienie specjalistom ds. zarządzania rehabilitacją zaangażowanym w proces rehabilitacji klienta, na ich wniosek, współpracę z Zakładem, m.in. w zakresie informowania o bieżących działaniach podejmowanych przez Zakład w ramach prewencji rentowej i wypadkowej, w szczególności z zakresu rehabilitacji leczniczej;
- 2) umożliwienie pracownikom Zakładu, w szczególności Wydziałów Orzecznictwa Lekarskiego i Prewencji, podnoszenia kompetencji zawodowych poprzez dofinansowanie studiów podyplomowych z zakresu kształcenia specjalistów ds. zarządzania rehabilitacją;
- 3) korzystanie z wiedzy i kompetencji nabytych przez pracowników Zakładu, w ramach dofinansowanych studiów podyplomowych z zakresu kształcenia specjalistów ds. zarządzania rehabilitacją, w bieżącej działalności związanej z prewencją rentową i wypadkową.

W 2021 r. Departament Prewencji i Rehabilitacji ZUS współpracował z PFRON przy realizacji projektu finansowanego ze środków UE „Wypracowanie i pilotażowe wdrożenie modelu kompleksowej rehabilitacji umożliwiającej podjęcie lub powrót do pracy”.

Projekt realizowany jest od 1.1.2018 r. do 31.12.2023 r. (wydłużony o 15 miesięcy w związku ze stanem epidemii) przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w ramach umowy o dofinansowanie UDA-POWR.02.06.00-00-0057/17-00 z dnia 27 grudnia 2017 r. zawartej pomiędzy MRPiPS a PFRON. ZUS realizuje projekt w ramach umowy partnerskiej podpisanej 28 grudnia 2017 r. pomiędzy PFRON a ZUS.

W 2021 r. Zakład realizował akcję upowszechniającą wśród potencjalnych uczestników projektu. Lekarze orzecznicy ZUS realizowali zadania związane

z kwalifikacją uczestników do pilotażu rehabilitacji kompleksowej, tj. dokonywali oceny niezdolności do pracy poprzez przeprowadzenie szczegółowego badania, umożliwiającego określenie sprawności fizycznej, psychicznej i umysłowej do wykonywania pracy oraz ocenę możliwości poprawy tej sprawności po przeprowadzeniu rehabilitacji kompleksowej. Lekarze orzecznicy zakwalifikowali do projektu 60 uczestników.

Na podstawie art. 37 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (Dz. U. z 2019 r. poz. 1205, z późn. zm.), zwanej dalej „ustawą o wypadkach przy pracy”, ZUS dofinansowuje działania płatników składek skierowane na utrzymanie zdolności do pracy przez cały okres aktywności zawodowej w ramach prewencji wypadkowej.

Celem Programu dofinansowania jest poprawa bezpieczeństwa pracy, zmniejszenie zagrożenia wypadkami przy pracy lub chorobami zawodowymi oraz zredukowanie niekorzystnych oddziaływań czynników szkodliwych na stanowiskach pracy.

W 2021 r. Zakład zawarł 1062 umowy z płatnikami składek na łączną kwotę 78,9 mln zł i przeznaczył dofinansowanie na:

- sprzęt i urządzenia służące ograniczeniu obciążenia układu mięśniowo-szkieletowego – 460 projektów,
- urządzenia oczyszczające i uzdatniające powietrze, urządzenia mechanicznej wentylacji powietrza – 190 projektów,
- sprzęt i urządzenia służące poprawie bezpieczeństwa pracy w przypadku narażenia na czynniki chemiczne i szkodliwe czynniki bibliologiczne – 153 projekty,
- sprzęt i urządzenia służące poprawie bezpieczeństwa pracy na wysokości, w zagłęb i innych strefach pracy – 145 projektów,
- oświetlenie miejsc i stanowisk pracy oraz ochrona przed promieniowaniem optycznym – 70 projektów,
- środki ochrony indywidualnej – 20 projektów,
- bezpieczeństwo instalacji technicznych, maszyn, urządzeń i miejsc pracy – 16 projektów,
- urządzenia chroniące przed hałasem i drganiami mechanicznymi oraz promieniowaniem elektromagnetycznym – 7 projektów,
- ochrona przed energią elektryczną i elektrycznością statyczną – 1 projekt.

Zakład w 2021 r. w ramach działań upowszechniających i promujących program prewencji wypadkowej, opublikował broszurę informacyjną skierowaną do płatników składek pn. *„Program dofinansowania projektów skierowanych na utrzymanie zdolności do pracy przez cały okres aktywności zawodowej”*. Zapewniono dostępność broszury poprzez: publikację na stronie www.zus.pl oraz opracowanie w standardzie WCAG 2.1.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych na podstawie ustawy o wypadkach przy pracy refunduje świadczenia zdrowotne z zakresu stomatologii oraz wyrobów medycznych.

W 2021 r. Zakład zrefundował koszty:

- zaopatrzenia w wyroby medyczne w oparciu o złożone wnioski – 2 093,00 zł;
- świadczeń zdrowotnych z zakresu stomatologii w oparciu o złożone wnioski – 6 320,00 zł.

Programy ze środków europejskich oraz z innych źródeł finansowania

Wdrożenie e-usług w placówkach POZ i ich integracja z systemem e-zdrowia

Podmioty POZ stanowią pierwszą linię kontaktu pacjenta z sektorem ochrony zdrowia. Ich stabilne i sprawne funkcjonowanie jest kwestią o podstawowym znaczeniu. Dlatego też niezbędne są rozwiązania systemowe, które będą stanowiły kontynuację rozpoczętego procesu transformacji cyfrowej i pozwolą na pełną integrację placówek POZ z platformą P1 (Elektroniczna Platforma Gromadzenia, Analizy i Udostępniania Zasobów Cyfrowych o Zdarzeniach Medycznych), przygotowując je pod kątem infrastrukturalnym do implementacji kolejnych rozwiązań w tym zakresie oraz będą jednocześnie skutecznie przeciwdziałać konsekwencjom wystąpienia ewentualnych kolejnych zagrożeń epidemiologicznych. Celem głównym planowanych działań (wprowadzanych od 2021 r.) jest wsparcie procesu cyfryzacji świadczeniodawców udzielających świadczeń gwarantowanych w rodzaju podstawowa opieka zdrowotna co najmniej w zakresie „świadczenia lekarza POZ” poprzez:

- budowę i udostępnienie placówkom POZ przez Ministra Zdrowia rozwiązania centralnego umożliwiającego świadczenie e-usług publicznych oraz integrację z systemem e-zdrowia;
- wyposażenie w infrastrukturę teleinformatyczną niezbędną dla świadczenia e-usług i integrację z systemem e-zdrowia;

a także:

- rozbudowę systemów IT placówek POZ w celu umożliwienia świadczenia e-usług publicznych oraz integrację z systemem e-zdrowia wraz z wyposażeniem w infrastrukturę teleinformatyczną niezbędną dla świadczenia e-usług i integrację z systemem e-zdrowia.

Powyższe rozwiązanie centralne zapewni każdej placówce POZ uczestniczącej w projektach prowadzonych (lub planowanych) w przedmiotowym zakresie co najmniej jedną usługę udostępniania elektronicznej dokumentacji medycznej (EDM). Usługa powinna zapewnić tworzenie EDM w placówce oraz jej wymianę z innymi podmiotami i udostępnienie pacjentom za pośrednictwem Internetowego Konta Pacjenta (IKP).

Wyżej opisane projekty są realizowane w ramach REACT-EU (Recovery Assistance for Cohesion and the Territories of Europe), źródłem ich finansowania jest Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego. Wspierają informatyzację podmiotów leczniczych POZ w szczególności na obszarach:

- najbardziej dotkniętych ubóstwem;
- zamieszkałych przez osoby, które ze względu na wiek są najbardziej zagrożone wykluczeniem cyfrowym.

Rządowy program kompleksowej diagnostyki i terapii wewnątrzmacicznej w profilaktyce następstw i powikłań wad rozwojowych i chorób płodu - jako element poprawy stanu zdrowia płodów i noworodków na lata 2018-2023

W 2021 r. wydłużono realizację Programu do 2023 r. W 2021 r. sfinansowano 172 zabiegi wewnątrzmaciczne. Przyczyniło się to do zmniejszenia liczby urodzeń dzieci z wadami rozwojowymi, a tym samym do zmniejszenia liczby dzieci z niepełnosprawnością. W 2021 r. na realizację programu przeznaczono 2 014 732,21 zł.

Narodowa Strategia Onkologiczna

W 2021 r. w ramach Narodowej Strategii Onkologicznej realizowano zadanie pn.: „Zakup endoprotez na potrzeby leczenia dzieci z nowotworami kości”. Celem zadania jest ograniczenie niepełnosprawności u dzieci z nowotworami układu kostno-mięśniowego przez zapewnienie dostępu do mniej okaleczającego postępowania chirurgicznego z wykorzystaniem endoprotez onkologicznych, jako najkorzystniejszej formy rekonstrukcji u pacjentów po rozległych wycięciach nowotworu złośliwego kości. Na realizację zadania w 2021 r. przeznaczono 5 043 000 zł.

Zadania inwestycyjne z zakresu ochrony zdrowia realizowane w ramach środków części 46-Zdrowie

W 2021 r. realizowane były 34 zadania budowlane inwestycyjne w szpitalach, instytutach i jednostkach badawczych, w tym 9 programów wieloletnich inwestycyjnych ustanowionych przez Radę Ministrów w drodze uchwał. Zadania miały na celu poprawę infrastruktury technicznej i efektywności funkcjonowania systemu ochrony zdrowia, zwiększenie skuteczności i poprawę jakości świadczeń medycznych, bezpieczeństwo i higienę pracy.

Realizacja inwestycji poprzez rozbudowę, przebudowę oraz modernizację obiektów pozwala na ich dostosowanie do obecnie obowiązujących przepisów prawa. Wiele inwestycji polegało m.in. na adaptacji i przystosowaniu pomieszczeń podmiotów leczniczych do norm i przepisów określonych rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 26 marca 2019 r. w sprawie szczegółowych wymagań, jakim powinny odpowiadać pomieszczenia i urządzenia podmiotu wykonującego działalność leczniczą, wymagań inspekcji sanitarnej, przepisów przeciwpożarowych oraz pod kątem potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko (PO IiŚ) - Wspieranie inwestycji w infrastrukturę ochrony zdrowia z uwzględnieniem potrzeb osób niepełnosprawnych

W Programie realizowane są inwestycje kierowane do ogółu społeczeństwa – dedykowane wsparciu infrastruktury ratownictwa medycznego (szpitalne oddziały ratunkowe, centra urazowe, lądowiska dla śmigłowców ratunkowych, bazy Lotniczego Pogotowia Ratunkowego) oraz infrastruktury ponadregionalnych podmiotów leczniczych. Inwestycje obejmują swym zakresem oddziały szpitalne w podmiotach leczniczych o znaczeniu ponadregionalnym dedykowane chorobom, które stanowią najistotniejsze problemy zdrowotne osób dorosłych, tj.: chorobom układu krążenia,

nowotworowym, układu kostno-stawowo-mięśniowego, układu oddechowego, psychicznym.

W celu przeciwdziałania negatywnym trendom demograficznym, możliwe jest również podejmowanie niezbędnych działań inwestycyjnych w odniesieniu do opieki nad matką i dzieckiem. Dotyczy to rozwoju infrastruktury wykorzystywanej na potrzeby położnictwa, ginekologii, neonatologii, pediatrii oraz innych dziedzin medycyny ukierunkowanych na leczenie dzieci. Wsparciem objęte są także pracownice diagnostyczne i inne jednostki organizacyjne szpitali, w których prowadzona jest diagnostyka pacjentów w ramach ww. dziedzin medycyny.

Dodatkowo, w 2021 r. w związku z realizacją działań związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem „COVID-19” oraz innych chorób zakaźnych, ratownictwo medyczne uzyskało wsparcie w postaci nowych ambulansów wraz z wyposażeniem. Ponadto, możliwe było wsparcie podmiotów leczniczych udzielających świadczeń w zakresie chorób zakaźnych oraz innych podmiotów zaangażowanych w realizację działań związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem „COVID-19”. W projektach tych realizowane były również działania przyczyniające się do zapewnienia dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.

Jednym z kryterium wyboru projektów do dofinansowania, którego niespełnienie powoduje wykluczenie projektu z dalszej oceny, jest zasada zapobiegania dyskryminacji i równość szans kobiet i mężczyzn. W przypadku osób z niepełnosprawnościami, niedyskryminacyjny charakter projektu oznacza konieczność stosowania zasady uniwersalnego projektowania i racjonalnych usprawnień zapewniających dostępność oraz możliwości korzystania ze wspieranej infrastruktury. Wnioskodawca powinien wykazać, że projekt będzie miał pozytywny wpływ na zasadę niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami. Przez pozytywny wpływ należy rozumieć zapewnienie dostępności infrastruktury, transportu, towarów, usług, technologii i systemów informacyjno-komunikacyjnych oraz wszelkich innych produktów projektów (które nie zostały uznane za neutralne) dla wszystkich ich użytkowników, zgodnie ze standardami dostępności.

Realizowane projekty przyczyniają się do zapewnienia wszystkim osobom większej dostępności do budynków szpitali, m.in. dzięki montażowi windy, drzwi przystosowanych dla osób niepełnosprawnych czy przystosowaniu toalet dla osób niepełnosprawnych. Realizacja zadań wpływa na poprawę infrastruktury technicznej i efektywność funkcjonowania systemu ochrony zdrowia, zwiększa między innymi: skuteczność, dostępność i poprawia jakość świadczeń medycznych, bezpieczeństwo i higienę pracy.

Do końca 2021 r. 114 obiektów zostało dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami w ramach projektów PO liŚ ukierunkowanych na wzmocnienie infrastruktury ochrony zdrowia.

Wdrażanie programów profilaktycznych ze środków europejskich w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020

W ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020 (PO WER) podejmowane są działania, które mają na celu zwiększenie dostępu do usług oraz dostępu do leczenia i opieki medycznej czy wczesnej diagnostyki – odnosi się to również do osób z niepełnosprawnościami.

Celem działań profilaktycznych jest zapobieganie chorobom, poprzez ich wczesne wykrycie i leczenie. Programy prewencyjne przyczyniają się do redukcji chorobowości oraz umieralności i stanowią nieodzowny element walki z nierównościami w zdrowiu. Prowadzenie szeroko zakrojonych działań profilaktycznych przynosi w określonej perspektywie czasowej wymierne korzyści m.in.: poprawę świadomości zdrowotnej populacji, poprawę stanu zdrowia ludności, zmniejszenie liczby osób z powikłaniami chorobowymi i trwałą niepełnosprawnością.

Po opracowaniu programu polityki zdrowotnej są one wdrażane w trybie konkursowym w programie PO WER.

Przykładowo celem projektu pozakonkursowego było opracowanie 15 ogólnokrajowych programów polityki zdrowotnej, ukierunkowanych na przeciwdziałanie chorobom stanowiącym istotną przyczynę dezaktywizacji zawodowej (choroby układu krążenia, choroby nowotworowe, zaburzenia psychiczne i zaburzenia zachowania, choroby układu kostno-stawowego i mięśniowego, choroby układu oddechowego).

W 2021 r. kontynuowano realizację następujących projektów wdrażających programy polityki zdrowotnej:

1. „Profilaktyka nowotworów głowy i szyi”;
2. „Profilaktyka reumatoidalnego zapalenia stawów”;
3. „Profilaktyka chorób naczyń mózgowych”;
4. „Profilaktyka nowotworów skóry”;
5. „Profilaktyka osteoporozy”;
6. „Profilaktyka depresji poporodowej”;
7. „Profilaktyka POCHP”;
8. „Profilaktyka chorób układu krążenia”;
9. „Profilaktyka nowotworów wątroby – moduł centralny”;
10. „Profilaktyka nowotworów wątroby - moduł regionalny”;
11. „Profilaktyka w zakresie raka płuca”;
12. „Profilaktyka przewlekłych bólów kręgosłupa”;
13. „Rehabilitacja po mastektomii – komponent centralny”;
14. „Profilaktyka chorób odkleszczowych”;
15. „Profilaktyka uzależnień od alkoholu i innych substancji psychoaktywnych u młodzieży i młodych dorosłych”;
16. „Program edukacyjno-profilaktyczny w zakresie próchnicy zębów dla młodzieży”;
17. „Rehabilitacja po mastektomii – komponent regionalny”.

Realizacja powyższych programów polityki zdrowotnej wpływa na zwiększenie dostępności do usług zdrowotnych, co przekłada się na szybką wykrywalność chorób i ogranicza tym samym powstawanie długotrwałej niesamodzielności czy też niepełnosprawności w wyniku powikłań chorobowych.

W 2021 r. w ramach PO WER nie ogłoszono żadnych naborów konkursowych i pozakonkursowych.

Leczenie uzależnień

W związku z brakiem dostępności oferty leczenia uzależnień dla osób niesłyszących w polskich placówkach leczenia uzależnień, Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych (obecnie Krajowe Centrum Przeciwdziałania Uzależnieniom) kontynuowała w 2021 r. ofertę dla osób niesłyszących i słabosłyszących z problemami alkoholowymi w zakresie pracy nad zmianą wzoru spożywania alkoholu. W celu jej realizacji podpisano porozumienie z Urzędem Dzielnicy Wola miasta stołecznego Warszawy. Osoby niesłyszące z problemem alkoholowym w celu zmiany szkodliwego wzoru spożywania alkoholu miały możliwość odbywania konsultacji u niesłyszącej psycholog, posługującej się językiem migowym (PJM lub SJM). Działała także strona internetowa i telefon (sms, wideokonferencja, rozmowa głosowa), a także adres e-mail, umożliwiające osobom niesłyszącym pozyskiwanie informacji nt. problemów alkoholowych oraz umawianie wizyt u niesłyszącej psycholog.

W 2021 r. w związku z pandemią COVID-19, oferta realizowana była w formie online.

W 2021 r. skorzystało z oferty 58 klientów indywidualnych, którzy korzystali z wielorazowych porad i konsultacji – tj. regularnej pracy nad zmianą.

Poza konsultacjami dla klientów, ze wsparcia korzystały też instytucje publiczne, np. pracownicy gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych (GKRPA), pracownicy socjalni, asystenci rodziny, którzy poszukiwali wsparcia w swoich relacjach z niesłyszącymi lub słabosłyszącymi klientami z problemami alkoholowymi lub z członkami ich rodzin.

Psycholog-konsultant, posługująca się językiem migowym, podejmowała również interwencje w ośrodkach pomocy społecznej, ośrodkach interwencji kryzysowej, GKRPA.

Zmiany w prawie

Regulacje zawarte w polskim systemie prawnym mają charakter niedyskryminacyjny w dostępie do świadczeń opieki zdrowotnej dla wszystkich pacjentów. Konieczne było jednak wprowadzenie pewnych doprecyzowań. W dniu 6 września 2021 r. w życie weszły zmiany w art. 12 ustawy z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta (Dz. U. z 2020 r. poz. 849, z późn. zm.). Zapewniają one osobom ze szczególnymi potrzebami dostęp do otrzymania informacji w zrozumiały dla nich sposób, w szczególności z wykorzystaniem środków wspierających komunikowanie się, o których mowa w art. 3 ust. 5 ustawy o języku migowym.

Systemy alarmowe

W związku z uruchomieniem przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji aplikacji mobilnej dedykowanej w szczególności osobom niesłyszącym i niedosłyszącym oraz czasowo pozbawionym możliwości mówienia, która dzięki zastosowaniu piktogramów umożliwia dokonanie zgłoszenia na numer alarmowy 112, w Ministerstwie Zdrowia podjęto działania związane z wprowadzeniem rozwiązania mającego na celu umożliwienie dyspozytorom medycznym zbierania wywiadu medycznego od osób korzystających z aplikacji Alarm112.

Aplikacja mobilna Alarm112 zapewnia komunikację osób z niepełnosprawnościami, w szczególności osób głuchych, słabo słyszących i z problemami mowy, z operatorami numeru alarmowego, tak aby umożliwić im otrzymanie niezbędnej pomocy w sytuacji zagrożenia zdrowia i życia. Dokonanie zgłoszenia alarmowego możliwe jest poprzez wskazanie służby, której pomoc jest konieczna oraz wybór odpowiednich piktogramów, określających rodzaj i miejsce zdarzenia. Aplikacja jest dostępna do pobrania bezpłatnie dla wszystkich obywateli. Na podstawie danych na dzień 31 grudnia 2021 r. zarejestrowanych jest 12 252 użytkowników, w tym w 2021 r. zarejestrowało się 3 136 odbiorców.

W dniu 1 stycznia 2021 r. wszedł w życie § 3 ust. 6 rozporządzenia Ministra Zdrowia w sprawie ramowych procedur obsługi zgłoszeń alarmowych i powiadomień o zdarzeniach przez dyspozytora medycznego, zgodnie z którym „w przypadku otrzymania elektronicznego formularza obsługi zgłoszenia bez połączenia głosowego obejmującego zgłoszenie z centrum powiadamiania ratunkowego dotyczące zgłoszenia w formie krótkiej wiadomości tekstowej (sms), o którym mowa w art. 20 ust. 1 pkt 2 lit. b ustawy z dnia 22 listopada 2013 r. o systemie powiadamiania ratunkowego (Dz. U. z 2021 r. poz. 268, z późn. zm.), dyspozytor przyjmujący postępuje zgodnie z ust. 1 pkt 3 z użyciem komunikatora SWD PRM”.

W systemie SWD PRM (System Wspomagania Dowodzenia Państwowego Ratownictwa Medycznego) podjęto prace nad wprowadzeniem w Module Dyspozytora komunikatora SMS. Komunikator SMS umożliwia przeprowadzenie wywiadu medycznego przez dyspozytora medycznego przy zgłoszeniach bezgłosowych, które wpłynęły w formie SMS.

Działania w jednostkach organizacyjnych nadzorowanych przez Sekretarza Stanu w MON za pośrednictwem Dyrektora Departamentu Wojskowej Służby Zdrowia

- w szpitalach i przychodniach przystosowywano budynki i gabinety dla potrzeb osób niepełnosprawnych;
- dostosowano strony internetowe do wymagań ustawowych na rzecz osób niepełnosprawnych, w szczególności w zakresie odpowiedniego poziomu dostępności architektonicznej, informacyjnej oraz cyfrowej według wymagań WCAG 2.0 na poziomie AA;
- w szpitalach i przychodniach przystosowano infrastrukturę zewnętrzną i wewnętrzną (drogi wewnętrzne, chodniki, bramy wjazdowe, furtki wejściowe oraz

windy osobowe i windy transportowe, a także toalety dostosowane) dla potrzeb osób niepełnosprawnych;

- wyodrębniono miejsca parkingowe dla osób z niepełnosprawnością, zlokalizowane bezpośrednio przy wejściach;
- zapewniono specjalistyczne podjazdy i dojścia o nachyleniu nie większym niż 5% oraz specjalne platformy na potrzeby osób niepełnosprawnych;
- na wyposażeniu podmiotów leczniczych znajdują się wózki inwalidzkie, używane do przemieszczania pacjentów niepełnosprawnych ruchowo, istnieje możliwość wypożyczenia kul ortopedycznych oraz balkoników koczujących;
- podłogi w ciągach komunikacyjnych i korytarzach wykonano z materiałów antypoślizgowych;
- na podstawie ustawy z dnia 9 maja 2018 r. o szczególnych rozwiązaniach wspierających osoby o znacznym stopniu niepełnosprawności (Dz. U. poz. 932), osoby ze znacznym stopniem niepełnosprawności w pełni korzystają z dostępu do świadczeń medycznych, pomocy psychologicznej poza kolejnością oraz we wszystkich aspektach leczenia rehabilitacyjnego.

Dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny dla osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, prawnych i jednostek organizacyjnych nieposiadających osobowości prawnej

Do samorządów powiatowych w zakresie realizacji zadania wpłynęły 130 wnioski na łączną kwotę 2.510.927,00 zł, z czego 30 wniosków na kwotę 523.252,00 zł złożyły podmioty z sektora finansów publicznych i 100 wniosków na kwotę 1.987.675,00 zł - jednostki spoza sektora finansów publicznych.

Starostowie 50 powiatów zawarli 72 umowy na łączną kwotę 1.005.517,00 zł, z czego stroną w 17 umowach na kwotę 155.994,00 zł były podmioty z sektora finansów publicznych, a w 55 umowach na kwotę 849.523,00 zł - jednostki spoza tego sektora. Przeciętne dofinansowanie zakupu sprzętu rehabilitacyjnego wyniosło 14.022,00 zł.

Powiaty te wykorzystały kwotę 995.587,00 zł, z czego 152.645,00 zł otrzymało 16 podmiotów sektora finansów publicznych, a kwotę 842.942,00 zł – 55 jednostek spoza sektora finansów publicznych. Na zakup sprzętu do rehabilitacji dzieci i młodzieży niepełnosprawnej wykorzystano 166.312,00 zł (16,70%).

W 2021 r. zanotowany został wzrost wykorzystanych środków o 241,75% w stosunku do roku poprzedniego, w którym realizacja tego zadania wynosiła 291.312,00 zł.

Działania Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych

W 2021 r., tak jak w latach poprzednich, działania na rzecz osób niepełnosprawnych były związane przede wszystkim z realizacją zadań dotyczących przyznawania pomocy pieniężnej skierowanej do podopiecznych – przedstawicieli środowiska kombatanckiego, znajdujących się

w trudnej sytuacji materialnej i zdrowotnej. W tym trybie przyznawano środki na częściowe pokrycie kosztów leczenia, dostosowania pomieszczeń mieszkalnych do rodzaju niepełnosprawności, opłacenia pomocy pielęgnacyjnej, a także zakupu wózka inwalidzkiego, sprzętu rehabilitacyjno-ortopedycznego oraz innego, ułatwiającego życie, sprzętu pomocniczego. W 2021 r. złożono 18 822 wnioski i wydano 17 132 decyzje przyznające pomoc pieniężną. Wśród beneficjentów tych świadczeń są osoby niepełnosprawne, choć Urząd nie prowadzi statystyk pozwalających na ich liczbowe wyodrębnienie.

Szef Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych ogłaszał i realizował Program leczenia uzdrowiskowego dla działaczy opozycji antykomunistycznej i osób represjonowanych z powodów politycznych, a także Program leczenia uzdrowiskowego dla kombatantów, ofiar represji, osób deportowanych do pracy przymusowej oraz osadzonych w obozach pracy przez III Rzeszę i Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich, żołnierzy zastępczej służby wojskowej przymusowo zatrudnianych w kopalniach węgla, kamieniołomach, zakładach rud uranu i batalionach budowlanych oraz cywilnych niewidomych ofiar działań wojennych. Programy te pozwoliły osobom uprawnionym odbyć kompleksową rehabilitację uzdrowiskową, która dzięki mnogości zabiegów i ich częstotliwości daje realną i wymierną możliwość podreperowania zdrowia nadszarpniętego przez doświadczenia związane z aktywnością na rzecz odzyskania suwerenności i niepodległości Ojczyzny oraz doznanymi z tego powodu represjami. Ponadto realizowano Programy dofinansowania do zakupu aparatów słuchowych dla kombatantów, ofiar represji, osób deportowanych do pracy przymusowej oraz osadzonych w obozach pracy przez III Rzeszę i Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich, żołnierzy zastępczej służby wojskowej przymusowo zatrudnianych w kopalniach węgla, kamieniołomach, zakładach rud uranu i batalionach budowlanych oraz cywilnych niewidomych ofiar działań wojennych oraz Program dofinansowania zakupu aparatów słuchowych skierowany do działaczy opozycji antykomunistycznej i osób represjonowanych z powodów politycznych. W ramach tego Programu, po spełnieniu warunków w nim zawartych, można było uzyskać dofinansowanie na zakup aparatów słuchowych.

Należy zaznaczyć, że zgodnie z ustawą o świadczeniach opieki zdrowotnej obowiązkowi ubezpieczenia zdrowotnego podlegają kombatanci i ofiary represji, a także od 15 października 2020 r. działacze opozycji antykomunistycznej oraz osoby represjonowane z powodów politycznych, o ile nie podlegają ubezpieczeniom społecznym w Rzeczypospolitej Polskiej lub nie pobierają emerytury lub renty. Na Urzędzie do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych spoczywa obowiązek przekazywania składki na ubezpieczenie zdrowotne. W 2021 r. Urząd wydatkował na ubezpieczenie zdrowotne 41 180,40 zł. Miesięcznie w 2021 r. średnio opłacane były składki na ubezpieczenie zdrowotne 62 osób. Dzięki pomocy Urzędu w tym zakresie zwiększył się dostęp do opieki zdrowotnej kombatantów i działaczy opozycji antykomunistycznej oraz osób represjonowanych z powodów politycznych, wśród których są osoby niepełnosprawne.

Opieka lekarska w jednostkach penitencjarnych

Więzienna służba zdrowia realizuje nałożony na Służbę Więzienną ustawowy obowiązek zapewnienia opieki zdrowotnej osobom pozbawionym wolności. Struktura organizacyjna służby zdrowia odpowiada strukturze Służby Więziennej, przy czym opieka zdrowotna realizowana jest na poziomie jednostek podstawowych – zakładów karnych i aresztów śledczych. Obejmuje ona świadczenia zdrowotne udzielane w podmiotach leczniczych jednostek penitencjarnych jak i organizację świadczeń udzielanych w podmiotach pozawięziennych. Świadczenia opieki zdrowotnej udzielane osobom pozbawionym wolności finansowane są w całości z budżetu państwa. Wszelkie potrzeby lub wydatki związane z utrzymaniem odpowiednich warunków jakie winny spełniać pomieszczenia podmiotów leczniczych dla osób pozbawionych wolności, wyposażenie w sprzęt medyczny, zaopatrzenie w wyroby medyczne pokrywane jest z budżetu więziennictwa. Zasadą jest udzielanie świadczeń przede wszystkim w podmiotach leczniczych zakładów karnych lub aresztów śledczych, natomiast w przypadku zaistnienia przesłanek określonych w Kodeksie karnym wykonawczym – udzielanie świadczeń odbywa się w podmiotach pozawięziennych (dotyczy to w szczególności świadczeń wysokospecjalistycznych lub sytuacji nagłego zagrożenia zdrowia lub życia).

W każdej jednostce penitencjarnej funkcjonują podmioty lecznicze dla osób pozbawionych wolności. Są nimi: ambulatoria z izbami chorych (we wszystkich jednostkach) oraz szpitale więzienne. W ramach tych podmiotów działają oddziały szpitalne, gabinety lekarskie, pracownie diagnostyczne, gabinety stomatologiczne, pracownie rehabilitacji i fizykoterapii oraz apteki zakładowe. Szczegółowe warunki jakie powinny spełniać te obiekty określa rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 5 lipca 2012 r. w sprawie szczegółowych wymagań, jakim powinny odpowiadać pomieszczenia i urządzenia podmiotu leczniczego dla osób pozbawionych wolności (Dz.U. poz. 808, z późn. zm.). Jednostki, w których funkcjonują szpitale więzienne zapewniają całodobową opiekę medyczną. W pozostałych jednostkach kadra medyczna jest obecna w godzinach pracy administracji i zapewnia osadzonym ambulatoryjną opiekę medyczną. W czasie, kiedy w jednostce nie ma kadry medycznej, więziennictwo korzysta ze świadczeń Zespołów Ratownictwa Medycznego.

Osoby pozbawione wolności mają zagwarantowaną dostępność do nieodpłatnych świadczeń zdrowotnych oraz leków i artykułów sanitarnych; budżet przeznaczony na zakup leków i wyrobów medycznych ze względu na jego celowość musi być ściśle kontrolowany.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami każdy osadzony przy przyjęciu do aresztu śledczego lub zakładu karnego jest badany przez lekarza, który wydaje zalecenia odnośnie dalszego postępowania, w tym np. umieszczenia w celi przystosowanej dla osób niepełnosprawnych, bezpłatnego zaopatrzenia w niezbędne protezy, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze oraz wydaje inne zalecenia dotyczące np. odstępstw od rozporządzeń: Ministra Sprawiedliwości z dnia 21 grudnia 2016 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia

wolności (Dz.U. poz. 2231) oraz Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 grudnia 2016 r. w sprawie regulaminu organizacyjno--porządkowego wykonywania tymczasowego aresztowania (Dz.U. poz. 2290) wynikające z ewentualnych ograniczeń stwierdzonych u osadzonego niepełnosprawnego.

Pomimo barier wynikających z zastarzałej sytuacji architektonicznej w jednostkach penitencjarnych funkcjonują wyodrębnione cele dla osób niepełnosprawnych w tym poruszających się na wózkach inwalidzkich. Każdorazowo w trakcie modernizacji podmiotów leczniczych funkcjonujących w jednostkach penitencjarnych uwzględniane są potrzeby dostosowania pomieszczeń szpitali, ambulatoriów i izb chorych w tym dla potrzeb osób niepełnosprawnych zgodnie z przepisami rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 5 lipca 2012 r. w sprawie szczegółowych wymagań, jakim powinny odpowiadać pomieszczenia i urządzenia podmiotu leczniczego dla osób pozbawionych wolności (Dz. U. poz. 808, z późn. zm).

W strukturach więziennych podmiotów leczniczych funkcjonują dwa oddziały szpitalne dedykowane między innymi niepełnosprawnym osobom pozbawionym wolności. Jest to Oddział Rehabilitacji Narządu Ruchu w Zakładzie Karnym Nr 1 w Łodzi oraz Oddział dla Przewlekłe Chorych w Zakładzie Karnym w Czarnem, który w 2016 r. przeszedł gruntowny remont.

Na mocy rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 września 2017 r. w sprawie Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej – Funduszu Sprawiedliwości (Dz. U. z 2019 r. poz. 683, z późn. zm.) osadzeni mogą korzystać ze środków finansowych Funduszu, w przypadku braku możliwości korzystania ze środków budżetowych, m.in. na pokrywanie kosztów związanych ze specjalistycznym leczeniem lub rehabilitacją leczniczą oraz uzyskiwaniem orzeczeń o niepełnosprawności, stopniu niepełnosprawności lub niezdolności do pracy (w 2021 r. wystąpiły 2 przypadki na kwotę 242,00 zł.), pokrywanie kosztów transportu specjalnego, zgodnie ze wskazaniami lekarskimi lub przejazdów do miejsca pobytu, nauki, terapii, pracy, zwłaszcza wykonywanej nieodpłatnie (w 2021 r. zrealizowano 182 takich transportów na kwotę 101.546,69 zł - w tym dla osób z niepełnosprawnościami), pokrywanie kosztów związanych z organizacją i udzielaniem pomocy rzeczowej w formie między innymi środków czystości i higieny osobistej, leków, środków opatrunkowych i sanitarnych, wyrobów medycznych, w tym protez, przedmiotów ortopedycznych i środków pomocniczych.

Zgodnie z art. 83 § 1 Kodeksu karnego wykonawczego, skazani poddawani są w miarę potrzeby, za ich zgodą, badaniom psychologicznym, a także psychiatrycznym. Badania przeprowadza się w 15 ośrodkach diagnostycznych, a ich łączna pojemność wynosi 487 miejsc. Zasady organizacji i warunki przeprowadzania badań psychologicznych i psychiatrycznych w ośrodkach diagnostycznych powołanych w zakładach karnych i aresztach śledczych, reguluje rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 14 marca 2000 r. w sprawie zasad organizacji i warunków przeprowadzania badań psychologicznych i psychiatrycznych w ośrodkach diagnostycznych (Dz. U. poz. 369).

W 2021 r. skierowano i przyjęto na badania psychologiczne 1279 osadzonych. Wykonano 1263 orzeczenia psychologiczno-penitencjarne. Ponadto w ośrodkach

diagnostycznych w 2021 r. sporządzono 396 opinii psychiatrycznych. W 2021 r. skierowano na badania 677 skazanych, co do których zachodziła konieczność stosowania oddziaływań specjalistycznych w warunkach oddziału terapeutycznego dla skazanych z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi lub upośledzonych umysłowo.

W 2021 r. na podstawie sporządzonych badań skierowano 615 skazanych do oddziałów terapeutycznych dla skazanych z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi lub upośledzonych umysłowo, zaś 138 skazanych docelowo zostało skierowanych do oddziałów, w których realizowane są programy terapeutyczne dla skazanych za przestępstwa określone w art. 197-203 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. z 2022 r. poz. 1138), popełnione w związku z zaburzeniami preferencji seksualnych.

W 2021 r. funkcjonowały 23 oddziały terapeutyczne dla osób z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi lub upośledzonych umysłowo, które dysponowały 1778 miejscami. Łącznie w 2021 r. w oddziałach terapeutycznych poddano specjalistycznym oddziaływaniom terapeutycznym 2437 osób pozbawionych wolności.

Dominującym rozpoznaniem wśród pacjentów oddziałów terapeutycznych dla skazanych z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi lub upośledzonych umysłowo są zaburzenia osobowości. 1624 pacjentów oddziałów terapeutycznych miało zdiagnozowane tego typu zaburzenia. U 407 skazanych zdiagnozowano upośledzenie umysłowe (u 354 skazanych zdiagnozowano upośledzenie w stopniu lekkim, u 53 skazanych – upośledzenie w stopniu umiarkowanym). Dużą grupę pacjentów stanowią osoby z tzw. podwójną diagnozą czyli osoby uzależnione, które z powodu współwystępowania u nich innych zaburzeń, nie kwalifikują się do terapii w oddziałach dla uzależnionych. W 2021 r. takich skazanych przebywało 1280.

Czas terapii w oddziałach dla skazanych z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi jest zindywidualizowany i zależy od postępów skazanego w terapii. Do podstawowych oddziaływań specjalistycznych należą: terapia indywidualna i grupowa oraz terapia zajęciowa.

W 2021 r. terapią zajęciową objęto 1603 osadzonych.

Rehabilitacja lecznicza rolników

Zgodnie z art. 64 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz. U. z 2022 r. poz. 933, z późn. zm.) w ramach zadań zrealizowanych na rzecz pomocy ubezpieczonym i osobom uprawnionym do świadczeń z ubezpieczenia społecznego rolników Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego w 2021 r. kierowała na rehabilitację leczniczą osoby zagrożone całkowitą niezdolnością do pracy w gospodarstwie rolnym oraz uznane za okresowo całkowicie niezdolne do pracy w gospodarstwie rolnym, które w wyniku dalszego leczenia i rehabilitacji rokowały odzyskanie zdolności do pracy w gospodarstwie rolnym.

W ramach powyższych działań na rehabilitację leczniczą realizowaną przez Kasę w 2021 r. skierowano 6 718 rolników.

Działania Głównego Urzędu Statystycznego

Główny Urząd Statystyczny we współpracy z Krajową Izbą Fizjoterapeutów zorganizował webinar „Praca zdalna, a profilaktyka zdrowego kręgosłupa”. Podczas webinarium omówiono m.in. zasady wykonywania ćwiczeń wpływających na poprawę kondycji kręgosłupa, wskazano pomocne produkty ergonomiczne, dzięki którym praca zdalna stanie się mniej uciążliwa.

Ponadto zorganizowano spotkanie on-line o tematyce: „Osteoporoza i złamania kości - narastający problem zdrowotny” oraz „Aktywność fizyczna - najlepszy sposób zapobiegania złamaniom kości”.

W zakresie badań statystyki zdrowia prowadzona jest m.in. obserwacja statystyczna infrastruktury opieki zdrowotnej i jej funkcjonowania, w ramach której w sprawozdaniach zamieszczono pytania o udogodnienia dla osób niepełnosprawnych, umożliwiające lub ułatwiające dostęp do opieki zdrowotnej. Z zakresu badań podmiotów leczniczych pozyskuje się informacje o deklarowanym przez placówki stopniu dostosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych (badania ZD-2, ZD-3, ZD-5) w zakresie występowania ułatwień architektonicznych oraz dostępności informacyjno-komunikacyjnej. Dotyczy to zarówno dostosowań dla osób niepełnosprawnych ruchowo, jak i udogodnień dla słabowidzących i niewidomych oraz dla niedosłyszających i niesłyszających.

Pytania dotyczące ograniczeń, jakie napotykają osoby korzystające z usług opieki zdrowotnej zadawane są także w badaniach ankietowych prowadzonych cyklicznie na próbie członków indywidualnych gospodarstw domowych. Na początku 2021 r. zostało przeprowadzone badanie „Ochrona zdrowia w gospodarstwach domowych” za 2020 r. W kwestionariuszu indywidualnym zostały zamieszczone pytania dotyczące dostępności placówek ochrony zdrowia, które między innymi odnoszą się do osób niepełnosprawnych, starszych i schorowanych. Ponadto kwestionariusz zawierał dwa pytania dotyczące istotnych trudności technicznych i trudności w kontaktach z personelem podczas korzystania z usług medycznych, które zadawano osobom z orzeczeniem o niepełnosprawności lub o ograniczonych zdolnościach wykonywania czynności trwających dłużej niż 6 miesięcy. W lutym 2022 r. ukazała się publikacja dotycząca powyższego badania: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/zdrowie/zdrowie/ochrona-zdrowia-w-gospodarstwach-domowych-w-2020-r-,2,7.html>.

Badanie ZD-5 sprawozdanie apteki i punktu aptecznego

1. pochylnie/podjazdy/platformy ułatwiające wejście do budynku;
2. drzwi wejściowe do budynku automatycznie otwierane;
3. winda/y;
4. udogodnienia dla słabowidzących i niewidomych;
5. udogodnienia dla niedosłyszających i niesłyszających;
6. posadzki antypoślizgowe;

7. inne;
8. brak udogodnień.

Sprawozdanie z działalności leczniczej zakładów lecznictwa uzdrowiskowego i stacjonarnych zakładów rehabilitacji leczniczej (ZD-2)

Zakład leczniczy/podmiot leczniczy deklaruje fakt posiadania dostosowań i ułatwień takich jak:

1. przystosowane pokoje, pokoje z łazienkami czy same łazienki (zaprojektowane i wyposażone w przystosowania dla osób niepełnosprawnych m.in. odpowiednie uchwyty, poręcze i inne udogodnienia);
2. możliwość skorzystania z windy osobowej, w tym z windy dostosowanej dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich;
3. obecność pochylni/podjazdów/platform ułatwiających wejście do budynku, spełniających, zgodnie z deklaracją zakładu leczniczego, wymagania określone w rozporządzeniu Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie (Dz. U. z 2022 r. poz. 1225);
4. posadzki antypoślizgowe;
5. drzwi wejściowe do budynku automatycznie otwierane;
6. udogodnienia dla słabowidzących i niewidomych m.in. takie jak: ścieżki dotykowe i dotykowe znaki ostrzegawcze, oznaczenia w alfabecie Braille'a, informacje głosowe, sygnalizacja dźwiękowa, oznakowanie kolorystyczne, stosowanie kontrastu;
7. udogodnienia dla niedosłyszących i niesłyszących np. m.in. sygnalizacja świetlna, zapewnienie tłumacza języka migowego;
8. inne udogodnienia dla osób niepełnosprawnych (z różnymi rodzajami dysfunkcji) występujące w zakładzie leczniczym.

Badanie ZD-3 Sprawozdanie z ambulatoryjnej opieki zdrowotnej

Przystosowanie jednostki do potrzeb osób niepełnosprawnych:

1. pochylnie/podjazdy/platformy ułatwiające wejście do budynku;
2. drzwi wejściowe do budynku automatycznie otwierane;
3. winda/y;
4. w tym windy dostosowane dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich;
5. toalety przystosowane dla osób niepełnosprawnych;
6. udogodnienia dla słabowidzących i niewidomych;
7. udogodnienia dla niedosłyszących i niesłyszących;
8. posadzki antypoślizgowe;
9. inne;
10. brak udogodnień.

W ramach zestawu danych ZD-2 i ZD-3 są dostępne informacje wynikowe o rodzajach udogodnień dla osób niepełnosprawnych w placówkach ambulatoryjnej opieki zdrowotnej, zakładach lecznictwa uzdrowiskowego i stacjonarnych zakładach

rehabilitacji leczniczej, w przekrojach: województwa i rodzaje dostosowań, zależnie od rodzaju placówki.

Ponadto gromadzone są dane o liczbie osób, które uzyskały dofinansowanie z PFRON do uczestnictwa w turnusach rehabilitacyjnych organizowanych w zakładach lecznictwa uzdrowiskowego (ustawa o rehabilitacji). Celem takich turnusów jest rehabilitacja społeczna osób niepełnosprawnych przy jednoczesnej poprawie stanu ich zdrowia w ramach rehabilitacji leczniczej.

3. DOSTĘPU DO WSZECHSTRONNEJ REHABILITACJI MAJĄCEJ NA CELU ADAPTACJĘ SPOŁECZNĄ

Warsztaty terapii zajęciowej

Warsztat terapii zajęciowej jest wyodrębnioną organizacyjnie i finansowo placówką stwarzającą osobom niepełnosprawnym niezdolnym do podjęcia pracy możliwość rehabilitacji społecznej i zawodowej w zakresie pozyskania lub przywracania umiejętności niezbędnych do podjęcia zatrudnienia. Warsztaty terapii zajęciowej mogą być organizowane przez fundacje, stowarzyszenia lub przez inne podmioty.

Działalność warsztatu, poprzez zastosowanie różnorodnych technik terapii zajęciowej, zmierza do usamodzielnienia uczestników, poprzez wyposażenie ich w umiejętności wykonywania czynności życia codziennego oraz zaradności osobistej, a także rozwijania psychofizycznych sprawności oraz podstawowych i specjalistycznych umiejętności zawodowych, umożliwiających uczestnictwo w szkoleniu zawodowym albo podjęcie pracy.

Koszty utworzenia, działalności i wynikające ze zwiększenia liczby uczestników warsztatu terapii zajęciowej są współfinansowane ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych oraz ze środków samorządu powiatowego, lub z innych źródeł. Zgodnie z ustawą o rehabilitacji koszty działalności warsztatu są finansowane ze środków samorządu powiatowego w wysokości co najmniej 10% tych kosztów. Natomiast, maksymalne dofinansowanie ze środków PFRON kosztów działalności warsztatów terapii zajęciowej, w tym wynikających ze zwiększonej liczby uczestników warsztatu, określono na poziomie 90% kosztów, a tworzenia warsztatu terapii zajęciowej na poziomie 70% tych kosztów.

W okresie sprawozdawczym dofinansowanie kosztów tworzenia ze środków PFRON otrzymał organizator 1 warsztatu terapii zajęciowej (wtz) w kwocie 70.000,00 zł.

Środki na finansowanie kosztów działania warsztatów wyliczone wg algorytmu uwzględniają zobowiązania z tytułu umów zawartych w tym zakresie do 31 grudnia roku poprzedzającego realizację tego zadania. Przypadająca powiatom kwota na wypłatę zobowiązań w tym zakresie wyniosła 616.491.840,00 zł.

Dofinansowania kosztów działania udzielono organizatorom 4 warsztatów powstałych w roku sprawozdawczym na kwotę 1.612.133,00 zł. W kraju na koniec roku poza 4 finansowanymi wtz ze środków PFRON działał także 1 wtz finansowany z innych źródeł.

Dofinansowania kosztów działania udzielono organizatorom 724 warsztatów powstałych w latach poprzednich z tego 125 warsztatów, których organizatorem jest jednostka sektora finansów publicznych na kwotę 102.647.204,00 zł oraz 599 warsztatów prowadzonym przez jednostki spoza sektora finansów publicznych na kwotę 511.655.667,00 zł.

Na koniec okresu sprawozdawczego 28.399 uczestników wtz odbywało terapię zajęciową - 210 osób w warsztatach przy zakładach pracy chronionej (0,74%), 12.705 osób to kobiety (44,74%), 111 to młodzież do 18 roku włącznie (0,39%).

Spośród 1.606 uczestników, którzy opuścili warsztaty 222 osoby niepełnosprawne podjęły zatrudnienie w tym:

- 99 osób w zakładach aktywności zawodowej,
- 12 osób w zakładach pracy chronionej,
- 7 osób w spółdzielniach socjalnych,
- 25 osób w przedsiębiorstwach społecznych,
- 13 osób w organizacjach pozarządowych.

Pozostałe 66 osób pracowało na otwartym rynku pracy.

W stosunku do 2020 r. liczba uczestników wtz wzrosła o 341 osób.

W roku sprawozdawczym w 124 samorządach powiatowych funkcjonowało 200 warsztatów terapii zajęciowej, w których uczestniczyło 1.213 osób niepełnosprawnych przebywających w jednostkach organizacyjnych obowiązanych do zapewnienia terapii zajęciowej na podstawie odrębnych przepisów (m.in. w domach pomocy społecznej).

Turnusy rehabilitacyjne

Osoba niepełnosprawna, która została skierowana na turnus rehabilitacyjny przez lekarza, może otrzymać dofinansowanie ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych kosztu pobytu na turnusie, jeżeli spełnia ustawowe kryterium dochodowe. Wysokość dofinansowania uzależniona jest od stopnia niepełnosprawności, wieku oraz miejsca pracy.

Turnus rehabilitacyjny oznacza zorganizowaną formę aktywnej rehabilitacji połączonej z elementami wypoczynku, której celem jest ogólna poprawa psychofizycznej sprawności oraz rozwijanie umiejętności społecznych uczestników, między innymi przez nawiązywanie i rozwijanie kontaktów społecznych, realizację i rozwijanie zainteresowań, a także przez udział w innych zajęciach przewidzianych programem turnusu.

Powiatowe centra pomocy rodzinie udzielają, na wniosek osoby niepełnosprawnej lub jej rodziców albo prawnych opiekunów, dofinansowania uczestnictwa w turnusie rehabilitacyjnym, ze środków PFRON będących w dyspozycji samorządów powiatowych.

Osobie niepełnosprawnej o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności albo równoważnym oraz osobie niepełnosprawnej w wieku do 16 lat przysługuje – jeżeli lekarz zaleci – opiekun podczas trwania turnusu, którego pobyt może być również dofinansowany.

O dofinansowanie kosztów turnusu rehabilitacyjnego ubiegało się 100.758 osób, z tego 70.286 osób niepełnosprawnych oraz 30.472 opiekunów osób niepełnosprawnych. Dofinansowanie zostało przyznane dla ogółem 88.340 osób na łączną kwotę 112.912.252,00 zł.

Na realizację zadania w zakresie dofinansowania turnusów rehabilitacyjnych 369 samorządów wypłaciło kwotę 104.717.266,00 zł na rzecz 79.057 osób, z czego: na rzecz 46.261 dorosłych osób niepełnosprawnych 66.172.667,00 zł i na rzecz 9.303 dzieci i młodzieży niepełnosprawnej 14.384.826,00 zł oraz kwotę 24.159.773,00 zł na rzecz 23.493 opiekunów. Przeciętne dofinansowanie na osobę wyniosło 1.325,00 zł.

W porównaniu do roku poprzedniego wykorzystanie środków na ten cel zwiększyło się o 46,76%, tj. o kwotę w wysokości 48.965.418,00 zł, a liczba osób, które uczestniczyły w turnusach była wyższa o 31.582 osoby (wzrost o 39,95%).

Wśród ww. osób dofinansowano 17.256 mieszkańców wsi (21,83%) na kwotę w wysokości 25.206.418,00 zł oraz 33.622 kobiety (42,53%) na kwotę 47.970.903,00 zł.

Refundacja ze środków PFRON kosztów wydania certyfikatów przez podmioty uprawnione do szkolenia psów asystujących

Zadanie było realizowane zgodnie z przepisami rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 1 kwietnia 2010 r. w sprawie wydawania certyfikatów potwierdzających status psa asystującego (Dz. U. Nr 64 poz. 399). W 2021 roku Fundusz wypłacił na realizację zadania środki w wysokości 2.232,38 zł dotyczące wydania 4 certyfikatów potwierdzających status psa asystującego.

Dofinansowanie robót budowlanych dotyczących obiektów służących rehabilitacji, w związku z potrzebami osób niepełnosprawnych, z wyjątkiem rozbiórki tych obiektów

W 2021 r. łącznie marszałkowie województw otrzymali 217 wniosków na kwotę 135.591.910,00 zł.

Z jednostek należących do sektora finansów publicznych wpłynęło 118 wniosków na kwotę 75.092.083,00 zł, a 99 wniosków na kwotę 60.499.827,00 zł wpłynęło z jednostek spoza sektora finansów publicznych.

Zawarto 138 umów na kwotę 52.929.752,00 zł, z czego 83 umowy na kwotę 34.435.602,00 zł zawarto z jednostkami sektora finansów publicznych, a 55 umów na kwotę 18.494.150,00 zł zawarto z jednostkami spoza tego sektora. W stosunku do 2020 r. liczba umów zmniejszyła się o 25.

W ramach 145 umów wypłacono dofinansowania kosztów robót budowlanych obiektów służących rehabilitacji na kwotę 51.707.401,00 zł, z czego na 80 inwestycji podmiotów z sektora finansów publicznych przeznaczono kwotę 33.394.551,00 zł, a na 65 inwestycji jednostek spoza tego sektora kwotę 18.312.850,00 zł. 7 umów realizowanych w 2021 r. zostało zawartych w 2020 r..

Średnie wypłacone dofinansowanie inwestycji wyniosło 356.603,00 zł.

Na roboty budowlane dotyczące 47 obiektów służących rehabilitacji dzieci i młodzieży niepełnosprawnej wykorzystane zostały środki w wysokości 19.563.357,00 zł. W zakresie obiektów służących rehabilitacji niepełnosprawnych mieszkańców wsi dofinansowano 46 inwestycji w wysokości 13.873.157,00 zł.

Zadania zlecane

Zgodnie z przepisami art. 36 ustawy o rehabilitacji zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych mogą być realizowane przez fundacje oraz organizacje pozarządowe:

- na zlecenie PFRON,
- na zlecenie samorządu województwa lub powiatu – ze środków PFRON (przekazanych wg algorytmu).

Rodzaje zadań, które mogą być zlecane fundacjom oraz organizacjom pozarządowym wskazane zostały w rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 7 lutego 2008 r. w sprawie rodzajów zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych zleczanych fundacjom oraz organizacjom pozarządowym (Dz. U. z 2016 r. poz. 1945).

Zlecanie realizacji zadań przez PFRON następuje po przeprowadzeniu otwartego konkursu, który ogłaszany jest na podstawie art. 11 i art. 13 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2020 r. poz. 1057, z późn. zm.), zwanej dalej „ustawą o działalności pożytku publicznego”.

W ramach ogłaszanych konkursów można zgłaszać projekty z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych dotyczące:

- 1) kierunku pomocy 1 „wejście osób niepełnosprawnych na rynek pracy”,
- 2) kierunku pomocy 2 „zwiększenie samodzielności osób niepełnosprawnych”,
- 3) kierunku pomocy 3 „wzrost aktywności osób niepełnosprawnych w różnych dziedzinach życia”,
- 4) kierunku pomocy 4 „zapewnienie osobom niepełnosprawnym dostępu do informacji”,
- 5) kierunku pomocy 5 „poprawa jakości funkcjonowania otoczenia osób niepełnosprawnych”,
- 6) kierunku pomocy 6 „upowszechnianie pozytywnych postaw społecznych wobec osób niepełnosprawnych i wiedzy dotyczącej niepełnosprawności”.

W 2021 r. realizowane były umowy zawarte w konkursie:

- 1) pn. „Szansa-Rozwój-Niezależność” (konkurs o zlecenie realizacji zadań w formie wsparcia nr 1/2018) – trzeci okres finansowania projektów wieloletnich trwający od 1 kwietnia 2021 r. do 31 marca 2022 r., tryb pozakonkursowy,
- 2) pn. „Kierunek AKTYWNOŚĆ” (konkurs o zlecenie realizacji zadań w formie wsparcia nr 1/2019) – drugi okres finansowania projektów wieloletnich trwający od 1 kwietnia 2021 r. do 31 marca 2022 r., tryb pozakonkursowy,
- 3) pn. „Pokonamy bariery” (konkurs o zlecenie realizacji zadań w formie wsparcia nr 1/2020) - okres realizacji trwający maksymalnie od 1 stycznia 2021 r. do 31 marca 2022 r. (w przypadku projektów wieloletnich pierwszy okres finansowania).

Dodatkowo w ramach realizacji zadań zleczanych na podstawie art. 36 ustawy o rehabilitacji PFRON wskazał organizacjom pozarządowym możliwość zgłaszania

projektów w trybie przewidzianym w art. 15zzm ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2021 r. poz. 2095, z późn. zm.), zwanej dalej „ustawą o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19”, z pominięciem procedury konkursowej, których celem jest wsparcie psychologiczne osób niepełnosprawnych, przeciwdziałające negatywnym skutkom pandemii koronawirusa, a w szczególności konsekwencjom zaniechania lub ograniczenia działań terapeutycznych.

W 2021 r. Fundusz wypłacił w ramach realizacji zadania środki w łącznej wysokości 404.174.977,81 zł na podstawie 900 umów. Wsparciem objęto 260.156 osób niepełnosprawnych.

W dniu 5 listopada 2021 r. ogłoszono konkurs o zlecenie realizacji zadań w formie wsparcia nr 1/2021 pn. „Sięgamy po sukces”. Wnioski można było składać od dnia 8 listopada 2021 r. do dnia 30 grudnia 2021 r. poprzez aplikację Generator Wniosków (GW). Konkurs dotyczył projektów realizowanych od dnia 1 stycznia 2021 r. do dnia 31 marca 2022 r. W ramach konkursu można było zgłaszać również projekty wieloletnie. Decyzje finansowe dotyczące udzielenia dofinansowań na realizację projektów w konkursie nr 1/2021 podejmowane będą w 2022 r.

Zadanie to realizowało również 16 samorządów wojewódzkich, do których wpłynęło 857 wniosków z fundacji i organizacji pozarządowych prowadzących działalność o charakterze regionalnym na kwotę łączną 34.930.603 zł.

Marszałkowie podpisali 556 umów na kwotę 17.229.061,00 zł w zakresie 13 rodzajów zadań przewidzianych do zlecania. Zrealizowano 556 umów, na które wypłacono środki w wysokości ogółem 17.105.009,00 zł. Zadania zlecane przez samorządy wojewódzkie były realizowane przez 545 podmiotów.

Starostowie 43 powiatów podpisali 220 umów na wartość 5.219.444,00 zł z przeznaczeniem środków na prowadzenie rehabilitacji osób niepełnosprawnych. W ramach zrealizowanych 218 umów została wypłacona kwota w wysokości 5.161.601,00 zł, w tym największy udział miały następujące zadania:

- prowadzenie grupowych i indywidualnych zajęć usprawniających – 31 %,
- prowadzenie rehabilitacji osób niepełnosprawnych w różnych typach placówek – 16 %,
- organizowanie i prowadzenie szkoleń, kursów, warsztatów, grup środowiskowego wsparcia oraz zespołów aktywności społecznej – 14 %,
- organizowanie lokalnych, regionalnych i ogólnopolskich imprez kulturalnych, sportowych, turystycznych i rekreacyjnych – 7 %,
- świadczenie usług wspierających, które mają na celu umożliwienie lub wspomaganie niezależnego życia osób niepełnosprawnych – 6 %,
- promowanie aktywności osób niepełnosprawnych w różnych dziedzinach życia społecznego i zawodowego – 4 %.

Programy Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych

Zajęcia klubowe w WTZ

Celem programu jest wsparcie osób niepełnosprawnych w utrzymaniu samodzielności i niezależności w życiu społecznym i zawodowym poprzez prowadzenie przez warsztaty terapii zajęciowej zajęć klubowych jako zorganizowanej formy rehabilitacji.

Beneficjentami programu są:

- osoby niepełnosprawne, posiadające ważne orzeczenie o stopniu niepełnosprawności, które były uczestnikami WTZ i opuściły go w związku z podjęciem zatrudnienia,
- osoby niepełnosprawne, posiadające ważne orzeczenie o stopniu niepełnosprawności, znajdujące się na prowadzonej przez podmiot prowadzący WTZ liście osób - o której mowa w art. 10f ust. 2a ustawy o rehabilitacji - których zgłoszenie do uczestnictwa w warsztacie zostało zatwierdzone i które nie rozpoczęły terapii w WTZ.

Adresatami programu są podmioty prowadzące WTZ. Pomoc finansowa w ramach programu udzielana jest adresatom programu ze środków PFRON przez samorządy powiatowe, które przystąpią do realizacji programu „Zajęcia klubowe w WTZ”.

Program realizowany jest na terenie całego kraju w cyklu lat realizacyjnych trwających od dnia 1 lutego danego r. kalendarzowego do dnia 31 stycznia kolejnego r. kalendarzowego. Nabór wystąpień samorządów powiatowych o przyznanie środków finansowych na realizację programu odbywa się w dwóch odrębnych turach w r. realizacyjnym.

W 2021 r. wystąpienia samorządów powiatowych przyjmowane były w terminie:

- od dnia 1 do dnia 30 listopada 2020 r. – w ramach I tury naboru dotyczącego prowadzenia zajęć klubowych od dnia 1 lutego 2021 r. do dnia 31 stycznia 2022 r.,
- od dnia 1 czerwca do dnia 30 czerwca 2021 r. – w ramach II tury naboru dotyczącego prowadzenia zajęć klubowych od dnia 1 sierpnia 2021 r. do dnia 31 stycznia 2022 r.

W okresie realizacji programu „Zajęcia klubowe w WTZ” od dnia 1 lutego 2021 r. do dnia 31 stycznia 2022 r., wysokość obowiązującej w programie miesięcznej stawki osobowej wynosiła 450 zł.

W 2021 r. w realizacji programu wzięły udział 92 powiaty, które otrzymały dofinansowanie na prowadzenie zajęć klubowych w 110 WTZ dla 1 085 osób niepełnosprawnych.

PFRON wypłacił środki w wysokości 5 529 832,50 zł.

Pilotażowy program „Rehabilitacja 25 plus”

Celem programu jest zebranie doświadczeń służących wypracowaniu rozwiązań zapewniających absolwentom ciągłość oddziaływań terapeutycznych w zakresie

utrzymania samodzielności i niezależności w życiu społecznym, a także w zakresie dotyczącym ich aktywności zawodowej.

Zamierzeniem realizacji pilotażowego programu „Rehabilitacja 25 plus” jest objęcie wsparciem w postaci całodziennych usług opiekuńczych, aktywizacji w sferze fizycznej, intelektualnej i społecznej oraz zawodowej, niezatrudnionych dorosłych osób z niepełnosprawnością intelektualną (absolwentów OREW, ORW, SPdP i innych placówek edukacyjnych począwszy od 2016 r.), które nie są objęte rehabilitacją społeczną w placówkach dziennej aktywności (np. środowiskowych domach samopomocy czy warsztatach terapii zajęciowej). Program jest pomostem dla osób, które po ukończeniu edukacji z różnych przyczyn nie znalazły miejsca w różnego typu placówkach dziennej opieki i daje takim osobom lub ich opiekunom prawnym czas na znalezienie placówki, w której mogłyby uzyskać docelowe wsparcie.

Adresatem programu są podmioty prowadzące OREW (ośrodki rehabilitacyjno-edukacyjno-wychowawcze), ORW (ośrodki rewalidacyjno-wychowawcze), SPdP (szkoły specjalne przysposabiające do pracy) oraz inne placówki edukacyjne.

OREW, ORW, SPdP oraz inne placówki edukacyjne, udzielają wsparcia beneficjentom programu, poprzez zapewnienie:

- 1) usług opiekuńczych i pielęgnacyjnych, w tym pomocy w utrzymaniu higieny osobistej;
- 2) udziału w zajęciach usprawniających, terapeutycznych i wspierających ruchowo;
- 3) udziału w zajęciach prowadzonych w ramach kół zainteresowań;
- 4) pomocy w rozwinięciu i wzmacnianiu aktywności oraz samodzielności życiowej oraz utrzymaniu nabytych wcześniej umiejętności;
- 5) pomocy psychologicznej, poradnictwa i wsparcia w rozwiązywaniu trudnych sytuacji życiowych oraz bieżących spraw życia codziennego;
- 6) działań aktywizujących zawodowo w przypadku absolwentów SPdP;
- 7) transportu.

W roku szkolnym 2021/2022 stawka osobowa przypadającą na jednego beneficjenta programu miesięcznie wynosi 2.500,00 zł.

Dla okresu przypadającego na rok szkolny 2021/2022 trwający od dnia 1 września 2021 r. do dnia 31 sierpnia 2022 r. wnioski o przyznanie środków finansowych przyjmowane były od dnia od 9 lipca 2021 r. do 30 lipca 2021 r.

PFRON wypłacił środki w łącznej wysokości 20 256 817,32 zł.

W roku szkolnym 2021/2022 zawarte zostały 102 umowy obejmujące wsparciem 807 osób niepełnosprawnych w ośrodkach rehabilitacyjno-edukacyjno-wychowawczych, ośrodkach rewalidacyjno-wychowawczych i innych placówkach edukacyjnych.

Program „Pomoc osobom niepełnosprawnym poszkodowanym w wyniku żywiołu lub sytuacji kryzysowych wywołanych chorobami zakaźnymi”

Rada Nadzorcza PFRON uchwałą nr 4/2020 z dnia 18 marca 2020 r. zatwierdziła program „Pomoc osobom niepełnosprawnym poszkodowanym w wyniku żywiołu lub sytuacji kryzysowych wywołanych chorobami zakaźnymi”.

Celem programu jest zapewnienie pomocy osobom niepełnosprawnym poszkodowanym na skutek działania żywiołu lub wystąpienia sytuacji kryzysowych spowodowanych chorobami zakaźnymi na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, a także objęcie wsparciem samorządów powiatowych, które w wyniku sytuacji kryzysowych wywołanych chorobami zakaźnymi uruchomiły dodatkowe wsparcie dla osób niepełnosprawnych.

Adresatami programu są poszkodowane na skutek żywiołu:

- osoby niepełnosprawne posiadające aktualne orzeczenie o stopniu niepełnosprawności (lub orzeczenie równoważne),
- dzieci i młodzież niepełnosprawna posiadająca aktualne orzeczenie o niepełnosprawności, wydane przed ukończeniem 16 r. życia.

Adresatami programu są również samorządy powiatowe, które w wyniku sytuacji kryzysowych wywołanych chorobami zakaźnymi uruchomiły dodatkowe wsparcie dla osób niepełnosprawnych, o którym mowa w Module IV programu.

Decyzję o uruchomieniu realizacji poszczególnych modułów podejmuje Zarząd w związku z wystąpieniem określonych okoliczności:

- 1) Moduł I i Moduł II – nagle, niespodziewanie i gwałtownie działanie sił natury powodujące zagrożenie dla ludności i straty w mieniu w znacznym rozmiarze - pomoc finansowa dla osób niepełnosprawnych poszkodowanych na skutek żywiołu, pod warunkiem uruchomienia pomocy dla osób poszkodowanych w wyniku żywiołu przez organy administracji rządowej lub samorządowej, w tym:
 - Moduł I – jednorazowe świadczenie na rehabilitację społeczną,
 - Moduł II – jednorazowe świadczenie stanowiące rekompensatę poniesionych strat i/lub pokrycie kosztów przeprowadzenia naprawy dotyczących przedmiotów, urządzeń i zlikwidowanych barier technicznych i barier w komunikowaniu się dofinansowanych wcześniej ze środków PFRON.
- 2) Moduł III i Moduł IV - choroby zakaźne oraz wywołane nimi sytuacje kryzysowe:
 - Moduł III - pomoc finansowa dla osób niepełnosprawnych, które na skutek wystąpienia sytuacji kryzysowych spowodowanych chorobami zakaźnymi utraciły możliwość korzystania z opieki świadczonej w placówce rehabilitacyjnej (dofinansowanie kosztów związanych z zapewnieniem opieki w warunkach domowych),
 - Moduł IV - pomoc finansowa dla samorządów powiatowych i gminnych w formie finansowania albo dofinansowania wydatków ponoszonych w związku z uruchomieniem dodatkowego wsparcia dla osób niepełnosprawnych poszkodowanych na skutek sytuacji kryzysowych wywołanych chorobami zakaźnymi (nie więcej niż do wysokości 100 000 zł).

W 2021 r. uruchomiony został Moduł I, II i IV programu na podstawie zatwierdzonych przez Zarząd PFRON dokumentów wyznaczających kierunki działań programu oraz warunki brzegowe obowiązujące realizatorów programu w poszczególnych modułach:

- uchwała nr 32/2021 Zarządu PFRON z dnia 25 marca 2021 r. w sprawie przyjęcia dokumentu pn. Kierunki działań oraz warunki brzegowe obowiązujące w 2021 r. realizatorów Modułu IV programu „Pomoc osobom niepełnosprawnym poszkodowanym w wyniku żywiołu lub sytuacji kryzysowych wywołanych chorobami zakaźnymi”;
- uchwała nr 57/2021 Zarządu PFRON z dnia 1 lipca 2021 r. w sprawie przyjęcia dokumentu „Kierunki działań oraz warunki brzegowe obowiązujące w 2021 r. realizatorów Modułu I oraz Modułu II programu „Pomoc osobom niepełnosprawnym poszkodowanym w wyniku żywiołu lub sytuacji kryzysowych wywołanych chorobami zakaźnymi”.

Wnioski o przyznanie świadczenia składane były w ramach:

- Modułu I i II programu przez osoby niepełnosprawne do realizatora programu w trybie ciągłym, jednakże nie później niż do dnia 3 grudnia 2021 r.,
- Modułu IV – do Oddziałów PFRON właściwych terytorialnie ze względu na siedzibę samorządu powiatowego lub gminnego w trybie ciągłym, jednakże nie później niż do dnia 2 listopada 2021 r.

W ramach Modułu IV wsparcie finansowe w łącznej kwocie 42 409 918,99 zł uzyskało ogółem 535 samorządów powiatowych i gminnych.

Ponadto, w ramach środków przeznaczonych na realizację programu w Modułach I i II finansowane są wydatki samorządów powiatowych, ponoszone na obsługę programu – do wysokości 2,5% środków przekazanych samorządom powiatowym na realizację programu.

PFRON wypłacił na realizację programu środki w wysokości 42 622 093,89 zł.

Wsparciem w ramach programu zostało objętych 100 825 osób niepełnosprawnych.

Projekt „Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”

Projekt „Aktywni niepełnosprawni - narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych” jest realizowany w partnerstwie przez Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej, Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intellektualną oraz Fundację im. Królowej Polski św. Jadwigi, w terminie od 1.10.2020 r. do 31.12.2023 r.

Wartość projektu wynosi aktualnie 36 254 594,64 zł.

Celem projektu jest przygotowanie kompleksowej propozycji wdrożenia do systemu prawnego modyfikacji i nowych instrumentów w zakresie rehabilitacji społecznej osób niepełnosprawnych zapewniających możliwie samodzielne funkcjonowanie osób niepełnosprawnych w społeczeństwie, w tym podniesienie jakości i efektywności działań realizowanych przez warsztaty terapii zajęciowej oraz wypracowanie, przetestowanie, wdrożenie i upowszechnienie standardu usług asystenckich świadczonych na rzecz osób niepełnosprawnych.

W ramach projektu prowadzone są następujące działania:

- Diagnoza potrzeb osób niepełnosprawnych wraz z analizą rozwiązań prawnych z zakresu rehabilitacji społecznej osób niepełnosprawnych, (październik 2020 r. – marzec 2021 r.).
- Modyfikacja istniejących i propozycja nowych instrumentów systemu rehabilitacji społecznej osób niepełnosprawnych, (kwiecień 2021 r. – styczeń 2022 r.).
- Pilotaż zmodyfikowanych i nowych instrumentów, (luty 2022 r. – styczeń 2023 r.).
- Modyfikacja pierwotnej propozycji w zakresie zmiany funkcjonujących i nowych instrumentów systemu rehabilitacji społecznej w oparciu o wyniki pilotażu, (luty – lipiec 2023 r.).
- Opracowanie ostatecznej propozycji nowych instrumentów i modyfikacji istniejących instrumentów wsparcia osób niepełnosprawnych w zakresie rehabilitacji społecznej oraz ich upowszechnienie. (sierpień – grudzień 2023 r.).

W ramach realizacji Zadania 1 powstał produkt pn.

- Diagnoza potrzeb osób niepełnosprawnych: tj. Diagnoza potrzeb osób z niepełnosprawnością w kontekście modyfikacji istniejących i zaproponowania nowych instrumentów włączenia społecznego;
- Raporty z analizy stanu zastanego (trzy raporty): Asystencja osobista osób z niepełnosprawnością w świetle analiz wybranych rozwiązań zagranicznych oraz systemu i doświadczeń krajowych, Raport z badania warsztatów terapii zajęciowej, Analiza rozwiązań w zakresie włączenia społecznego osób z niepełnosprawnościami.

Zgodnie z zapisami fiszki projektu i wniosku o dofinansowanie projektu w Zadaniu 2 opracowano standardy funkcjonowania warsztatów terapii zajęciowej oraz standardy usług asystenckich świadczonych na rzecz osób niepełnosprawnych.

Ponadto na podstawie diagnozy potrzeb osób niepełnosprawnych oraz raportów z analizy stanu zastanego powstały następujące instrumenty: Asysta prawna jako element systemu wsparcia korzystania ze zdolności do czynności prawnych, System wsparcia osób o złożonych potrzebach w komunikowaniu się wymagających wspomagających i alternatywnych metod komunikacji (AAC), Wsparcie oprócz opieki - poszerzone wsparcie wytechnieniowe, Fundusze powiernicze, Budżet osobisty oraz Mobilny trener włączenia społecznego.

Ww. instrumenty zostały poddane konsultacjom środowiskowym, z których powstały dwa raporty tj. z badań on-going i ex-post.

Zgodnie z treścią fiszki projektu oraz wniosku o dofinansowanie projektu ww. instrumenty zostały przedstawione Krajowej Radzie Konsultacyjnej do Spraw Osób Niepełnosprawnych, która pozytywnie je zaopiniowała.

Na podstawie wyników konsultacji środowiskowych i opinii KRK, Komitet Sterujący na posiedzeniu w dniu 28.01.2022 r. zdecydował, iż wszystkie osiem instrumentów zostanie skierowanych do pilotażu.

Zadanie 3

To pilotaż zmodyfikowanych i nowych instrumentów systemu rehabilitacji społecznej osób niepełnosprawnych, trwający od lutego br. do stycznia 2023 r.

Pilotażem zostanie objętych około 10% WTZ. Dodatkowo, w zależności od potrzeb, warsztaty biorące udział w pilotażu zostaną wyposażone w sprzęt niezbędny do prowadzenia rehabilitacji zgodnie z wypracowanymi standardami.

Liczba testowań pozostałych instrumentów wyniesie co najmniej 1500, przy czym jedna osoba może wziąć udział w więcej niż jednym testowaniu. Przez testowanie rozumie się zastosowanie minimum jednego elementu instrumentu, innego niż diagnoza potrzeb, np. szkolenie, doradztwo specjalistyczne, usługa etc. Pilotaż pozostałych instrumentów zostanie przeprowadzony w środowisku gwarantującym uwzględnienie zróżnicowania terytorialnego (min. 3 województwa) oraz charakteru niepełnosprawności m.in. ruchowa, intelektualna, sensoryczna.

Projekt pt. „Opracowanie projektu ustawy wdrażającej Konwencję o prawach osób niepełnosprawnych...”

Od września 2021 r. rozpoczęła się realizacja projektu pozakonkursowego pn. „Opracowanie projektu ustawy wdrażającej Konwencję o prawach osób niepełnosprawnych o proponowanej nazwie: *Ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami* wraz z Oceną Skutków Regulacji i uzasadnieniem, jak też propozycji zmian legislacyjnych podążających za nową ustawą”, w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020, Osi Priorytetowej II Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji, Działania 2.6 Wysoka jakość polityki na rzecz włączenia społecznego i zawodowego osób niepełnosprawnych, współfinansowanego z Europejskiego Funduszu Społecznego.

Liderem tego projektu jest Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej - Biuro Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych. Projekt realizowany jest w partnerstwie z Polskim Forum Osób z Niepełnosprawnościami, Fundacją Instytut Rozwoju Regionalnego (z siedzibą w Krakowie), Uniwersytetem Warszawskim, Szkołą Główną Handlową w Warszawie i Fundacją Naukową Instytut Badań Strukturalnych.

Celem projektu jest przygotowanie projektu nowej ustawy wdrażającej Konwencję o prawach osób niepełnosprawnych w Polsce pn. *Ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami* wraz z przepisami towarzyszącymi. W ramach projektu mają zostać przygotowane przepisy nieuwzględnione w dotychczas obowiązujących aktach prawnych, wynikające z Konwencji i służące wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami. Ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami będzie zawierała też przepisy zmieniające inne ustawy. Będzie dotyczyła zmian w różnych działach administracji rządowej. Ustawa ma docelowo zastąpić ustawę o rehabilitacji.

Projekt realizowany jest od września 2021 r., a planowany termin jego zakończenia to wrzesień 2023.

Obecnie zakończyły się działania realizowane w ramach I kamienia, a powstałe raporty z analizą przepisów prawnych pod kątem ich spójności i zgodności z Konwencją o prawach osób niepełnosprawnych wraz z raportem analitycznym, zostały zatwierdzone przez Komitet Sterujący w dniu 16.03.2022 r.

Celem nowej ustawy będzie zapewnienie mechanizmów wsparcia zgodnych z Konwencją o prawach osób niepełnosprawnych i „operacjonalizacja” jej postanowień, wraz z odniesieniem do definicji zawartych w Konwencji. W ramach pierwszego z działań przeprowadzono przegląd terminologii stosowanej w różnych aktach prawnych, odnoszącej się do niepełnosprawności lub jej rodzajów, pod kątem spójności i zgodności z Konwencją o prawach osób niepełnosprawnych. Przygotowane zostały propozycje zmian aktów prawnych ujednolicające i dostosowujące terminologię.

Ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami będzie zawierała przepisy zmieniające inne ustawy, w wyniku których w systemie ustawodawczym zostanie zapewniona spójność stosowanej terminologii oraz jej zgodność z Konwencją.

Na podstawie powyższego zostanie dokonany również przegląd rozporządzeń i przygotowane zostaną rekomendacje zmian dla rozporządzeń mieszczących się w poszczególnych działach administracji rządowej.

W projekcie przewidziano do realizacji następujące działania:

1. Przeprowadzenie, na podstawie analizy faktycznej sytuacji osób z niepełnosprawnościami, przeglądu i analizy wszystkich rozwiązań prawnych z zakresu wsparcia osób z niepełnosprawnościami, w tym analizy aktów prawnych pod kątem Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych.
2. Przygotowanie projektu aktu prawnego - nowej ustawy wdrażającej Konwencję o prawach osób niepełnosprawnych w Polsce pn. Ustawa o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami. Przygotowana Oceny Skutków Regulacji i uzasadnienia proponowanych rozwiązań. Przygotowanie propozycji zmian legislacyjnych, podążających za zapisami nowego aktu prawnego – zarówno propozycje do innych ustaw, jak też aktów wykonawczych (rozporządzeń) do nowej ustawy i innych ustaw.
3. Przeprowadzenie konsultacji społecznych wypracowanego projektu ustawy wraz z Oceną Skutków Regulacji (OSR) i innych zmian legislacyjnych z uwzględnieniem wszystkich interesariuszy (w tym m.in.: osób z niepełnosprawnościami i ich otoczenia, organizacji pozarządowych, partnerów społecznych oraz przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego).
4. Analiza uwag z konsultacji i dokonanie, w oparciu o wyniki konsultacji społecznych, ewentualnych modyfikacji pierwotnego projektu nowej ustawy wraz z OSR oraz innych proponowanych zmian legislacyjnych a następnie wypracowanie ostatecznego kształtu projektu ustawy wraz z OSR i uzasadnieniem i przepisów towarzyszących.
5. Etap legislacyjny ustawy zakończony przyjęciem ustawy
6. Upowszechnienie wyników prac (kampania informacyjno-promocyjna upowszechniająca wypracowane efekty)

Od września 2021 r. trwały prace analityczne w ramach realizowanego projektu.

W ramach I kamienia milowego przeprowadzony został przegląd i analiza rozwiązań prawnych z zakresu wsparcia osób z niepełnosprawnościami, w tym analiza aktów prawnych pod kątem Konwencji [ONZ] o prawach osób niepełnosprawnych.

W ramach prac przeprowadzono również analizę aktualnej sytuacji osób z niepełnosprawnościami oraz możliwych zmian w systemie wsparcia osób z niepełnosprawnościami.

Uwzględniono analizę ekonomiczną obecnie funkcjonujących instrumentów wsparcia osób z niepełnosprawnościami na podstawie aktów prawnych ich dotyczących, jak również proponowanych rozwiązań.

Zostały wskazane propozycje zmian w zakresie finansowania instrumentów prawnych, towarzyszące propozycjom zmian legislacyjnych, stosownie do zdiagnozowanych potrzeb osób z niepełnosprawnościami i potrzeb wynikających z opracowywanych mechanizmów wyrównywania szans osób z niepełnosprawnościami i koordynacji działań związanych z wdrażaniem ww. Konwencji.

Szczególną uwagę zwrócono na ocenę kosztów funkcjonowania systemu świadczeń w związku z biernością zawodową osób z niepełnosprawnościami oraz oszacowanie wariantów kosztowych zmian systemowych sprzyjających aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami.

Projekt pn. Trening orientacji przestrzennej dla osób niewidomych i słabowidzących (TOPON)

Działanie 4.3 Współpraca ponadnarodowa.

Celem projektu jest opracowanie, przetestowanie i wdrożenie nowego standardu kształcenia i doksztalcania instruktorów orientacji przestrzennej i mobilności oraz standardu nauczania orientacji przestrzennej i mobilności osób niewidomych i słabowidzących.

Okres realizacji projektu od 01 czerwca 2021 r do 30 listopada 2023 r. Kwota projektu - 6 208 708,00 zł.

Projekt jest realizowany przez PFRON we współpracy z następującymi partnerami na podstawie umowy partnerskiej nr 2021/05/234 z dn. 27 maja 2021 r.:

- Polskim Związkiem Niewidomych, Zarząd Główny z siedzibą w Warszawie
- Towarzystwem Opieki nad Ociemniałymi Stowarzyszenie z siedzibą w Warszawie
- Akademią Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej z siedzibą w Warszawie
- Fundacją Instytut Rozwoju Regionalnego z siedzibą w Krakowie

oraz z partnerem ponadnarodowym na podstawie umowy o współpracy ponadnarodowej: Institutet for Blinde og Svagsynede (IBOS) z Danii.

W okresie sprawozdawczym zrealizowano:

1. Powołano Zespół Ekspertów, którego zadaniem będzie opracowanie standardu szkolenia z orientacji przestrzennej. W skład Zespołu weszli przedstawiciele każdego z Partnerów.

2. Cyklicznie odbywały się spotkania ekspertów: najpierw pracowano nad standardem kształcenia instruktorów orientacji przestrzennej i mobilności a następnie nad standardem nauczania orientacji przestrzennej i mobilności.
 3. W okresie od dnia 24 października 2021 r. do dnia 26 października 2021 r. została zorganizowana wizyta studyjną do Danii do IBOS, w której uczestniczyło 13 osób z ZE (w tym 2M) oraz 1 AOON. Podczas wizyty korzystano z usług 2 tłumaczy – jeden zapewniony przez organizatora wizyty a drugi przez IBOS. Eksperci zapoznali się z systemem nauczania OP w IBOS, systemem finansowania takich szkoleń, materiałami wykorzystywanymi w nauce jak również technologiami wspomagającymi funkcjonującymi w Danii. Mieli również możliwość zwiedzenia ośrodka i sal.
 4. Przeprowadzono badanie opinii OzN wzroku odnośnie kompetencji instruktora orientacji przestrzennej. W oparciu o to badanie przygotowano opis profilu kompetencyjnego IOP. W badaniu online wzięło udział 77 osób.
 5. Nawiązano współpracę z IBE, odbyło się pierwsze spotkanie dot. zakresu prac (25.11). IBE zaproponowało, aby przygotować już teraz wstępny opis kwalifikacji skupiający się gł. na opisie walidacji, aby móc ją przetestować w projekcie, a następnie udoskonalić i złożyć wniosek do ZSK.
 6. Wybrano 9 ekspertów wspomagających prace zespołu ekspertów. Eksperci zewnątrzni reprezentują 4 grupy: osoby z niepełnosprawnością wzroku, instruktorów orientacji przestrzennej, osób uczących orientacji, przedstawicieli organizacji działających na rzecz osób z niepełnosprawnością wzroku.
 7. Wybrano Wykonawcę tłumaczeń, który zrealizował tłumaczenie ustne oraz tłumaczenia pisemne w trybie zwykłym oraz ekspres. Tłumaczeniu podlegały dokumenty i materiały otrzymane z IBOS a dot. m. in. modułu nauczania, podręcznika metodycznego, podręcznika mentora, kwestionariuszy.
 8. Przeprowadzono research wśród obecnych instruktorów w zakresie potrzeb szkoleniowych – w oparciu o te dane przygotowano wstępny zarys programu szkoleniowego dla TOP.
 9. Opisano zadania i wymagania dla osób mających prowadzić szkolenia dla instruktorów oraz rozpoczęto prace przygotowawcze dot. szkolenia dla tej grupy.
 10. Rozpisano wstępny plan zjazdów dla instruktorów w ramach doskonalenia zawodowego oraz nowych instruktorów orientacji przestrzennej.
 11. Rozpoczęto prace nad regulaminami rekrutacji dla obu grup.
- PFRON wypłacił środki w wysokości 769 526,40 zł.

Działania w jednostkach penitencjarnych

Osoby z niepełnosprawnościami mogą korzystać z oferty realizowanej na terenie jednostek organizacyjnych. W 2021 r. funkcjonowały 93 porozumienia zawarte przez dyrektorów zakładów karnych i aresztów śledczych z podmiotami zewnętrznymi, które zakresem obejmowały pomoc osadzonym z niepełnosprawnościami.

Zakłady karne i areszty śledcze obejmują osadzonych znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej, m.in. z uwagi na stan zdrowia, ograniczenia wynikające

z niepełnosprawności, bezdomność, trudności w znalezieniu zatrudnienia po zwolnieniu, programem przygotowania do wolności, o którym mowa w art. 164 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. z 2021 r. poz. 53, z późn. zm.), zwaną dalej „Kodeksem karnym wykonawczym”. W 2021 r. wyżej wymienioną pomocą objęto 77 osadzonych z niepełnosprawnościami.

W przypadku pobytu osadzonych niewidomych na terenie jednostek organizacyjnych Służby Więziennej istnieje możliwość wypożyczenia maszyny do pisania Braille’em. Służba Więzienna dysponuje trzema maszynami z materiałami do pisania w Aresztach Śledczych w: Gdańsku, Krakowie i Krasnymstawie.

W zakresie podjętych prac legislacyjnych informuję, iż w 2021 r. zarządzeniem nr 37/21 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 18 maja 2021 r. na podstawie ustawy o zapewnianiu dostępności powołany został koordynator do spraw dostępności oraz zespół do spraw zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami w Centralnym Zarządzie Służby Więziennej. Na stronie Biuletynu Informacji Publicznej Służby Więziennej opublikowano dane kontaktowe koordynatora do spraw dostępności oraz treść planu działania Centralnego Zarządu Służby Więziennej na rzecz zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami.

W celu właściwego postępowania z osobami niepełnosprawnymi funkcjonariusze i pracownicy (w szczególności pełniący służbę w bezpośrednim kontakcie z osadzonymi) stale poszerzają swoją wiedzę w trakcie różnorodnych szkoleń w zakresie rozumienia deficytów osadzonych z różnymi typami niepełnosprawności i sposobów ich przewyższania. W 2021 r. przeszkolono 8529 funkcjonariuszy wszystkich pionów Służby Więziennej.

Skazanym i tymczasowo aresztowanym niepełnosprawnym fizycznie, których stan zdrowia lekarz ocenił jako uniemożliwiający samodzielne funkcjonowanie oraz wymagającym opieki i pomocy innych osób, zapewniano pomoc innych osadzonych posiadających odpowiednie kwalifikacje, zatrudnionych jako opiekunowie osób niepełnosprawnych. W tym celu w 2021 r. zrealizowano szkolenia zawodowe skazanych pod nazwą „Opiekun osoby starszej lub niepełnosprawnej”. W ramach rzeczonych działań uczestniczyło 323 osadzonych. Szkolenia realizowano zarówno z Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej – Funduszu Sprawiedliwości, jak i Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020.

Badania Głównego Urzędu Statystycznego

Badanie 1.04.07 Jednostki reintegracji społeczno-zawodowej: centra integracji społecznej, kluby integracji społecznej, zakłady aktywności zawodowej, warsztaty terapii zajęciowej. Celem badania jest dostarczenie informacji o liczbie i potencjale jednostek reintegracyjnych oraz o podmiotach je prowadzących. Badanie zawiera informacje m.in. o:

- liczbie zakładów aktywności zawodowej, liczbie zatrudnionych tam osób, w tym z orzeczeniem o niepełnosprawności w podziale na stopień niepełnosprawności (umiarkowany i znaczny);

- liczbie warsztatów terapii zajęciowej; liczbie uczestników zajęć (w ciągu roku); kosztach działalności w tym środków z PFRON.

W 2021 r. wydano informacje sygnałne wraz z zestawem tablic w różnych przekrojach, zawierające dane m. in. o osobach niepełnosprawnych w wybranych rodzajach organizacji sektora non-profit oraz jednostkach reintegracji społeczno-zawodowej:

- „Działalność stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych, fundacji, społecznych podmiotów wyznaniowych, kół gospodyń wiejskich oraz samorządu gospodarczego i zawodowego w 2020 r. - wyniki wstępne”;
- „Centra integracji społecznej, kluby integracji społecznej, zakłady aktywności zawodowej, warsztaty terapii zajęciowej w 2020 r.”

Prace legislacyjne Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 grudnia 2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie algorytmu przekazywania środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych samorządom wojewódzkim i powiatowym (Dz. U. z 2022 r. poz. 3)

Celem nowelizacji rozporządzenia było zwiększenie wysokości dofinansowania kosztów rocznego pobytu jednego uczestnika w warsztacie terapii zajęciowej oraz dofinansowania kosztów rocznego pobytu osoby niepełnosprawnej zaliczonej do znacznego lub umiarkowanego stopnia niepełnosprawności zatrudnionej w zakładzie aktywności zawodowej. Zmienione rozporządzenie podniosło wysokość dofinansowania w warsztacie terapii zajęciowej w 2022 r. i w latach następnych do wysokości 24 096 zł (wzrost o 1 200 zł), oraz wysokość dofinansowania w zakładzie aktywności zawodowej w 2022 i w latach następnych do wysokości 27 500 zł (wzrost o 2 500 zł).

Wkład, zgodnie z właściwością BON, do ustawy z dnia 21 stycznia 2021 r. o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2021 r. poz. 159) nowelizującej ustawę z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych. Wkład do ustawy dotyczył wprowadzenia lub zmiany przepisów w zakresie:

- umożliwienia pracodawcy będącemu zakładem aktywności zawodowej, związku z przeciwdziałaniem COVID-19, ubieganie się o rekompensatę poniesionych za dany miesiąc kosztów płacy (zamiast wskazanego w dotychczasowych przepisach wyłącznie wynagrodzenia) oraz doprecyzowania przepisów dotyczących obliczania spadku przychodów z działalności produkcyjnej i wytwórczej;
- wprowadzenia możliwości zmiany warunków umów zawieranych przez strony z organami i podmiotami w ramach zadań województwa i powiatu (art. 35 i art. 35a ustawy o rehabilitacji) finansowanych ze środków Państwowego Funduszu

Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, w zakresie niezbędnym do niwelowania i ograniczenia negatywnych skutków COVID-19;

- wprowadzenia regulacji, która określała, że środki przeznaczone na realizację zadań finansowych ze środków PFRON (na zadania województwa i powiatu) niewykorzystane w 2020 r., pozostające na wyodrębnionych rachunkach bankowych organów i podmiotów powołanych do zawierania umów, o ile nie zostaną wykorzystane w 2021 r., podlegają zwrotowi na rachunek Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych nie później niż do dnia 31 grudnia 2021 r.;
- wprowadzenia możliwości korzystania z Elektronicznego Krajowego Systemu Monitorowania Orzeczeń o Niepełnosprawności jednostkom samorządu terytorialnego wykonującym zadania finansowane ze środków PFRON oraz PFRON, w celu weryfikacji orzeczeń o niepełnosprawności;
- modyfikacji innych przepisów ograniczających negatywne skutki COVID-19 w zakresie: środków zakładowego funduszu rehabilitacji osób niepełnosprawnych przeznaczanych na utrzymanie zagrożonych likwidacją miejsc pracy osób niepełnosprawnych, dopuszczalnej pomocy publicznej oraz zwiększenia maksymalnej kwoty zobowiązań samorządu wojewódzkiego do wypłaty w 2020 r. i w 2021 r. z tytułu dofinansowania kosztów działalności zakładów aktywności zawodowej, w okresie trwania stanu zagrożenia epidemicznego albo stanu epidemii ogłoszonego z powodu COVID-19, z zaoszczędzonych środków własnych lub z zaoszczędzonych środków otrzymanych na realizację innych działań, przekazanych przez Prezesa Zarządu PFRON.

4. NAUKI W SZKOŁACH WSPÓLNIE ZE SWYMI PEŁNOSPRAWNYMI RÓWIEŚNIKAMI, JAK RÓWNIEŻ DO KORZYSTANIA ZE SZKOLNICTWA SPECJALNEGO LUB EDUKACJI INDYWIDUALNEJ

Szkolnictwo wyższe

W obszarze szkolnictwa wyższego i nauki od 2011 r. funkcjonują rozwiązania prawne, zgodnie z którymi uczelnie są zobowiązane do stwarzania osobom niepełnosprawnym warunków do pełnego udziału w procesie kształcenia i prowadzenia działalności naukowej. Przepisy ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. 2022 r. poz. 574, z późn. zm.), zwanej dalej „Prawem o szkolnictwie wyższym”, określają wprost, że jest to jedno z podstawowych zadań każdej uczelni. Ponadto w ustawie utrzymano zobowiązanie uczelni do stwarzania osobom niepełnosprawnym warunków do pełnego udziału w procesie przyjmowania na studia w uczelni w celu kształcenia.

System szkolnictwa wyższego i nauki zawiera regulacje pozwalające uczelniom na dopasowanie rozwiązań w zakresie organizacji studiów do zróżnicowanych potrzeb i możliwości poszczególnych grup studentów wynikających np. ze stwierdzonej niepełnosprawności.

Obowiązujące przepisy umożliwiają prowadzenie studiów z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość [(art. 67 ust. 4 Prawa o szkolnictwie wyższym, § 12 i § 13 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 27 września 2018 r. w sprawie studiów (Dz. U. z 2021 r. poz. 661)]. Dodatkowo istnieją rozwiązania (art. 76a Prawa o szkolnictwie wyższym) dotyczące możliwości weryfikacji osiągniętych efektów uczenia się określonych w programie studiów (w szczególności przeprowadzenia zaliczeń i egzaminów kończących określone zajęcia), poza siedzibą uczelni lub poza jej filią przy użyciu środków komunikacji elektronicznej. Ponadto, egzamin dyplomowy może być przeprowadzony poza siedzibą uczelni lub poza jej filią przy użyciu środków komunikacji elektronicznej, zapewniających w szczególności:

- 1) transmisję egzaminu dyplomowego w czasie rzeczywistym między jego uczestnikami;
- 2) wielostronną komunikację w czasie rzeczywistym, w ramach której uczestnicy egzaminu dyplomowego mogą wypowiadać się w jego toku - z zachowaniem niezbędnych zasad bezpieczeństwa.

Zasady weryfikacji osiągniętych efektów uczenia się oraz przeprowadzania egzaminu dyplomowego w ww. sposób uczelnia udostępnia w Biuletynie Informacji Publicznej na swojej stronie podmiotowej.

Zgodnie z regulacją zawartą w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 30 października 2018 r. w sprawie sposobu zapewnienia w uczelni bezpiecznych i higienicznych warunków pracy i kształcenia (Dz.

U. poz. 2090) rektor zapewnia uwzględnianie potrzeb osób niepełnosprawnych przy organizowaniu i wyposażaniu stanowisk pracy i miejsc kształcenia. Uczelnie mają obowiązek stosowania powszechnie obowiązujących przepisów, w tym zagwarantowania równego dostępu do kształcenia dla wszystkich grup społecznych.

Wszyscy studenci mają równe prawa i takie same obowiązki – stąd brak szczegółowych regulacji w tym zakresie dla osób z niepełnosprawnościami w ww. ustawie Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Jeśli prawa studenta nie wynikają wprost z przepisów ustawy, to są one określone w aktach wewnętrznych w ramach posiadanej przez uczelnię autonomii, w tym przede wszystkim – w regulaminie studiów. Uczelnie w swoich regulaminach studiów zapisują szereg rozwiązań, dostosowując w ten sposób proces dydaktyczny do potrzeb studentów, będących osobami z niepełnosprawnościami.

Do rozwiązań najczęściej występujących w regulaminach studiów zaliczyć można:

- powołania pełnomocników lub biur ds. studentów będących osobami z niepełnosprawnościami,
- przepisy przewidujące prawo osób z niepełnosprawnościami do studiowania w ramach indywidualnej organizacji studiów,
- szczegółowe regulacje dotyczące prawa studenta niepełnosprawnego do: szczególnych warunków uczestnictwa w zajęciach, pierwszeństwa w zapisach na zajęcia i w wyborze grup zajęciowych, używania na zajęciach środków wspomagających proces kształcenia, np. urządzeń rejestrujących, indywidualnych konsultacji lub terminów zajęć, możliwości korzystania z pomocy osób trzecich, np. tłumaczy języka migowego,
- szczegółowe regulacje odnoszące się do egzaminów i zaliczeń, przewidujące prawo do: wydłużenia czasu trwania egzaminów, zmiany formy egzaminu, przesunięcia terminu egzaminu, korzystania z pomocy osób trzecich, materiałów w indywidualnych formach zapisu (alfabet Braille’a, zapis audio), zaliczeń w formie niestacjonarnej,
- przepisy przewidujące prawo do indywidualnej opieki wybranego nauczyciela akademickiego/opiekuna,
- przepisy przewidujące prawo do stosownej pomocy w pozyskiwaniu materiałów dydaktycznych i sprzętu niezbędnego do studiowania.

Ważnym instrumentem finansowym, określonym w Prawie o szkolnictwie wyższym, który ma na celu wspieranie osób niepełnosprawnych w procesie kształcenia jest przyznawanie stypendiów dla osób niepełnosprawnych w ramach systemu bezzwrotnych świadczeń stypendialnych dla studentów. Stypendium to ma charakter powszechny, co oznacza, że jedynym warunkiem ubiegania się o to świadczenie jest niepełnosprawność potwierdzona orzeczeniem właściwego organu. Stypendium dla niepełnosprawnych studentów przyznawane jest niezależnie od: kryterium dochodowego, typu uczelni, formy studiów oraz poziomu kształcenia. Wysokość tego świadczenia jest ustalana w uczelni, w której osoby niepełnosprawne odbywają studia. Ponadto, ustawa z 17 listopada 2021 r. o zmianie ustawy – Prawo

o szkolnictwie wyższym i nauce oraz niektórych innych ustaw, która weszła w życie 18 grudnia 2021 r., rozszerzyła uprawnienia studentów, których niepełnosprawność powstała w trakcie studiów lub po ich ukończeniu, do otrzymywania stypendium dla osób niepełnosprawnych dodatkowo przez pełen cykl kształcenia na kolejnych kierunkach studiów pierwszego i drugiego stopnia, lub jednolitych studiach magisterskich, łącznie przez okres do 12 semestrów (zgodnie z poprzednim brzmieniem przepisu osoba w tej sytuacji mogła otrzymywać to stypendium jeszcze tylko na jednym kolejnym kierunku studiów).

Równocześnie z tym stypendium, osoby niepełnosprawne mogą otrzymywać także pozostałe świadczenia – związane z trudną sytuacją materialną lub dobrymi wynikami w nauce lub osiągnięciami naukowymi, artystycznymi lub sportowymi (stypendium socjalne, stypendium rektora i zapomogę). Niepełnosprawni studenci mają ponadto możliwość ubiegania się o stypendium ministra, które jest przyznawane za znaczące osiągnięcia uzyskane podczas studiów.

Prawo do otrzymywania świadczeń, w tym stypendium dla osób niepełnosprawnych, przysługuje do 2023 r. również osobom niepełnosprawnym, które podjęły studia doktoranckie w uczelniach i jednostkach naukowych na zasadach obowiązujących przed utworzeniem szkół doktorskich, tj. przed 1 października 2019 r. Natomiast doktorantom z niepełnosprawnościami podejmującym kształcenie w szkołach doktorskich po 30 września 2019 r. przysługuje stypendium doktoranckie w wysokości zwiększonej o 30%.

W 2021 r. Minister Edukacji i Nauki wydał rozporządzenie z dnia 27 września 2021 r. w sprawie ewaluacji jakości kształcenia w szkole doktorskiej (Dz. U. poz. 1847). W rozporządzeniu tym, które na podstawie art. 263 Prawa o szkolnictwie wyższym stanowi akt wykonawczy do tej ustawy, Minister określił szczegółowe kryteria ewaluacji jakości kształcenia w szkole doktorskiej oraz sposób jej przeprowadzania, mając na uwadze specyfikę kształcenia w szkole doktorskiej.

Ewaluacja jest przede wszystkim oceną warunków do rozwoju naukowego lub artystycznego, jakie zostały stworzone doktorantom w szkołach doktorskich. W związku z tym, że zarówno wśród kandydatów do szkół doktorskich, jak i wśród doktorantów tych szkół są osoby z niepełnosprawnościami, pracując nad rozporządzeniem dołożono szczególnej dbałości o zabezpieczenie interesów i potrzeb tej grupy osób. Dlatego też wśród kryteriów szczegółowych, które będą uwzględniane w toku ewaluacji, wprost wskazano na konieczność weryfikacji przez ekspertów sposobu uwzględniania podczas rekrutacji potrzeb osób z niepełnosprawnościami oraz sposobów zapewniania doktorantom, w tym doktorantom z niepełnosprawnościami i doktorantom będącym rodzicami, prawidłowych warunków oraz wsparcia w realizacji programu kształcenia i indywidualnych planów badawczych, a także w przygotowywaniu rozpraw doktorskich, w tym zapewniania dostępu do niezbędnej infrastruktury.

Niepełnosprawni studenci oraz doktoranci mają także prawo do ubiegania się o wsparcie finansowe w formie kredytów studenckich. Są one udzielane na bardzo korzystnych (preferencyjnych) warunkach, a ponadto istnieje np. możliwość umorzenia części udzielonej kwoty kredytu, w przypadku najlepszych absolwentów studiów.

W polskim systemie szkolnictwa wyższego i nauki przewidziane są dla studentów oraz doktorantów, w tym także będących osobami niepełnosprawnymi, również świadczenia o charakterze niepieniężnym, tj. możliwość zakwaterowania w domu studenckim oraz korzystania z wyżywienia w stołówce studenckiej.

Kształcenie dzieci i młodzieży

Ministerstwo Edukacji i Nauki stwarza warunki organizacyjno-prawne do kształcenia, wychowania i opieki pedagogicznej wszystkim dzieciom i młodzieży, w tym ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, a więc również dzieciom i młodzieży z różnymi rodzajami niepełnosprawności, w przedszkolach, innych formach wychowania przedszkolnego, szkołach wszystkich typów i rodzajów: ogólnodostępnych, integracyjnych lub specjalnych, a także w placówkach systemu oświaty.

Kwestie związane z kształceniem dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami pozostają w obszarze szczególnego zainteresowania Ministerstwa Edukacji i Nauki. Na bieżąco prowadzone są prace nad zmianami i opracowywaniem rozwiązań legislacyjno-organizacyjnych, w celu zapewnienia uczniom niepełnosprawnym odpowiednich, do ich potrzeb, warunków kształcenia.

Organizacja kształcenia specjalnego została uregulowana m.in. w przepisach:

- 1) ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz. U. z 2021 r. poz. 1082, z późn. zm.), zwaną dalej „ustawą Prawo oświatowe”,
 - 2) ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo oświatowe (Dz. U. z 2017 r. poz. 60, z późn. zm.),
- oraz rozporządzeń wykonawczych do ustawy Prawo oświatowe.

Zgodnie z przepisem art. 1 ustawy Prawo oświatowe system oświaty zapewnia w szczególności:

- 1) dostosowanie treści, metod i organizacji nauczania do możliwości psychofizycznych uczniów, a także możliwość korzystania z pomocy psychologiczno-pedagogicznej i specjalnych form pracy dydaktycznej;
- 2) możliwość pobierania nauki we wszystkich typach szkół przez dzieci i młodzież niepełnosprawną, niedostosowaną społecznie i zagrożoną niedostosowaniem społecznym, zgodnie z indywidualnymi potrzebami rozwojowymi i edukacyjnymi oraz predyspozycjami;
- 3) opiekę nad uczniami niepełnosprawnymi przez umożliwienie realizowaniaindywidualizowanego procesu kształcenia, form i programów nauczania oraz zajęć rewalidacyjnych.

Prace legislacyjne

1. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 marca 2017 r. w sprawie oddziałów i szkół sportowych oraz oddziałów i szkół mistrzostwa sportowego (Dz. U. z 2020 r. poz. 2138).

Zgodnie z § 6 ust. 2 ww. rozporządzenia program szkolenia sportowego realizowany w oddziałach i szkołach sportowych (mistrzostwa sportowego), w

przypadku szkolenia sportowego osób niepełnosprawnych opracowuje polski związek sportowy działający w sporcie osób niepełnosprawnych lub ogólnopolskie stowarzyszenie działające w tym sporcie. Program szkolenia jest opracowywany przez ww. podmiot zgodnie z załącznikiem do rozporządzenia i przekazywany do zatwierdzenia ministrowi właściwemu do spraw kultury fizycznej w terminie do dnia 30 czerwca roku szkolnego poprzedzającego rok szkolny, w którym ma się rozpocząć realizowanie szkolenia sportowego w danym sporcie. Wprowadzona zmiana umożliwia realizację szkolenia sportowego przez zainteresowane nim osoby niepełnosprawne – spełnia oczekiwania niepełnosprawnych dzieci i młodzieży w tym zakresie.

2. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 3 października 2019 r. w sprawie dopuszczania do użytku szkolnego podręczników (Dz. U. poz. 2013).

Zgodnie z art. 22ao ust. 3 pkt 6a ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2021 r. poz. 1915, z późn. zm.), zwanej dalej „ustawą o systemie oświaty”, podręczniki w postaci papierowej dopuszczone do użytku szkolnego na wniosek złożony począwszy od 1 stycznia 2021 r. muszą posiadać cyfrowe odzwierciedlenie zamieszczone na informatycznym nośniku danych lub w Internecie. W ten sposób uczniowie mogą korzystać nie tylko z podręcznika tradycyjnego, ale również z jego cyfrowej wersji.

W przypadku podręczników w postaci elektronicznej rozporządzenie wprowadziło zmianę w zakresie odesłania do przepisów określających normę dostosowania plików do potrzeb osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności. Zgodnie z przepisem art. 22ao ust. 3 pkt 6 ww. ustawy o systemie oświaty podręcznik w postaci elektronicznej powinien być opracowany w sposób pozwalający na zastosowanie rozwiązań umożliwiających odczyt przez uczniów z różnymi rodzajami niepełnosprawności. W rozporządzeniu wskazano warunek spełniania przez podręcznik w postaci elektronicznej wymagań dostępności cyfrowej określonych w wytycznych dla dostępności treści internetowych 2.1 stosowanych dla stron internetowych i aplikacji mobilnych w zakresie dostępności dla osób niepełnosprawnych, stanowiących załącznik do ustawy z dnia 4 kwietnia 2019 r. o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych (Dz. U. poz. 848, z późn. zm.), zwanej dalej „ustawą o dostępności cyfrowej”, które uwzględniają wersję WCAG 2.0 ogłoszoną w 2018 r.

Mając na względzie konieczność tworzenia podręczników przystępnych dla ucznia, na stronie internetowej Ministerstwa Edukacji i Nauki zostały zamieszczone wytyczne edytorskie i językowe oraz wytyczne do uniwersalnego projektowania graficznego podręczników, opracowane we współpracy Ministerstwa Edukacji i Nauki z wydawcami podręczników oraz ze specjalistami zajmującymi się dostosowaniem podręczników do potrzeb edukacyjnych i możliwości psychofizycznych uczniów z niepełnosprawnościami.

Wytyczne do uniwersalnego projektowania graficznego podręczników uwzględniają specyfikę różnych przedmiotów i metod dydaktycznych stosowanych na różnych etapach nauczania przy jednoczesnym zachowaniu indywidualnego

charakteru projektu graficznego każdego podręcznika. Wytyczne te – usystematyzowane w obszarach: struktura podręcznika, tekst, kolor i grafika – są rozwinięciem kryterium poprawności szaty graficznej, którą oceniają rzeczoznawcy ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania.

Wytyczne edytorskie i językowe do opracowania podręczników stworzono na podstawie publikacji „Kryteria oceny podręcznika szkolnego w aspekcie językowym. Przewodnik dla rzeczoznawców wraz ze wzorami opinii” opracowanie: K. Gąsiorek, A. Hącia, K. Kłosińska, D. Krzyżyk, J. Nocoń, H. Synowiec. Wytyczne te – usystematyzowane w obszarach: segmentacja podręcznika, komponent informacyjny, komponent zadaniowy, komponent ikonoczno-edytorski, komunikatywność tekstu, poprawność językowa i stylowa – są rozwinięciem kryterium poprawności językowej podręcznika, która podlega ocenie rzeczoznawców.

Rozporządzenia Ministra Edukacji i Nauki z dnia 24 sierpnia 2021 r.:

- zmieniające rozporządzenie w sprawie indywidualnego obowiązkowego rocznego przygotowania przedszkolnego dzieci i indywidualnego nauczania dzieci i młodzieży (Dz. U. poz. 1571),
- zmieniające rozporządzenie w sprawie indywidualnego nauczania dzieci i młodzieży (Dz. U. poz. 1570).

W związku z trwającym od 2020 r. na terytorium RP stanem epidemii Minister Edukacji i Nauki wprowadził ułatwienia w funkcjonowaniu przedszkoli i szkół w zakresie m.in. organizowania indywidualnego obowiązkowego rocznego przygotowania przedszkolnego i indywidualnego nauczania, którym obejmowani mogą być również dzieci i uczniowie z niepełnosprawnościami posiadający jednocześnie odpowiednio orzeczenie o potrzebie indywidualnego obowiązkowego rocznego przygotowania przedszkolnego lub orzeczenie o potrzebie indywidualnego nauczania wydane ze względu na stan zdrowia uniemożliwiający albo znacznie utrudniający uczęszczanie do szkoły.

Znowelizowane przepisy prawa oświatowego umożliwiają również w roku szkolnym 2021-2022 dyrektorom przedszkoli i szkół zorganizowanie dzieciom i uczniom posiadającym odpowiednio, orzeczenie o potrzebie indywidualnego obowiązkowego rocznego przygotowania przedszkolnego lub orzeczenie o potrzebie indywidualnego nauczania, w sposób bezpieczny mimo pandemii, wszystkich zajęć edukacyjnych z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość w wymiarze wskazanym w ww. przepisach prawa lub zorganizowanie tych zajęć w wersji mieszanej: częściowo w bezpośrednim kontakcie z nauczycielem i częściowo w inny sposób np. z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość. Dyrektorzy przedszkoli i szkół mogą wprowadzać taką organizację zajęć wyłącznie na wniosek rodziców dziecka lub ucznia. Jednocześnie, zajęcia indywidualnego obowiązkowego rocznego przygotowania przedszkolnego i indywidualnego nauczania mogą być prowadzone również w dotychczasowy sposób, tj. w bezpośrednim i indywidualnym kontakcie dziecka/ucznia z nauczycielem.

3. Ustawa o wsparciu dzieci, uczniów i rodzin, która według stanu na 31 grudnia 2021 r. została wpisana do wykazu prac legislacyjnych Rady Ministrów.

W ustawie zaprojektowano rozwiązania na rzecz podniesienia jakości edukacji włączającej, w tym wczesnego wspomagania rozwoju dzieci i wsparcia rodzin (zastępujących obecne wczesne wspomaganie rozwoju dziecka). Zwiększenie uczestnictwa dzieci wynika z zaleceń Komitetu do spraw osób niepełnosprawnych, dotyczących zapewnienia przez państwa znaczącego udziału dzieci w wypracowywaniu i wdrażaniu polityki i programów na rzecz realizacji wszystkich 17 celów zrównoważonego rozwoju, w zakresie, w jakim dotyczą dzieci. Poprawa dostępu do wczesnego rozpoznawania potrzeb dzieci i uczniów oraz ich rodzin, a także systematycznie prowadzone działania związane z identyfikowaniem i znoszeniem barier w zakresie dostępności procesu nauczania-uczenia się, będą sprzyjały rozwojowi osobowemu wszystkich dzieci i uczniów, w tym rozwojowi ich uzdolnień i talentów. Pozwoli to na lepsze przygotowanie absolwentów wszystkich szkół do samodzielnego, niezależnego życia i włączenia w życie społeczne.

Rozwiązania zaplanowane w ustawie są ukierunkowane na:

- 1) urzeczywistnianie postanowień ratyfikowanych przez Rzeczpospolitą Polską Konwencji ONZ: Konwencji o prawach dziecka (ratyfikowana w 1991 r.) i Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych (ratyfikowana w 2012 r.) oraz wydanych w 2018 r. przez Komitet ds. Osób z Niepełnosprawnościami zaleceń dla Polski, dotyczących realizacji postanowień Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych;
- 2) realizację praw Europejskiego Filaru Praw Socjalnych, w szczególności pierwszej zasady: „Każdy ma prawo do edukacji włączającej, charakteryzującej się dobrą jakością, szkoleń i uczenia się przez całe życie w celu utrzymania i nabywania umiejętności, które pozwolą mu w pełni uczestniczyć w życiu społeczeństwa i skutecznie radzić sobie ze zmianami na rynku pracy”;
- 3) realizację Europejskiej Gwarancji dla Dzieci i Europejskiej Agendy na rzecz praw dziecka, wskazujących na potrzebę podejmowania działań mających na celu ograniczenie dyskryminacji z jakichkolwiek przyczyn, a w szczególności poprawę sytuacji osób z niepełnosprawnościami w społeczeństwie;
- 4) realizację rządowych celów związanych z poprawą dostępności przestrzeni publicznej, rozwijaniem potencjału, wspieraniem rodzin oraz wzmacnianiem spójności społecznej, zawartych w dokumentach strategicznych Rządu:
 - a) Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju z perspektywą do 2030 r. (SOR),
 - b) Programie rządowym „Dostępność Plus”,
 - c) Programie kompleksowego wsparcia dla rodzin „Za życiem”, zwanym dalej „Programem „Za życiem”,
 - d) Zintegrowanej Strategii Umiejętności 2030 (część szczegółowa),
 - e) Strategii na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030,
 - f) projekcie Strategii Demograficznej 2040.

Realizacja zadań ustawowych, z wyszczególnieniem rodzaju i zakresu poszczególnych zadań oraz adresatów i środków wydatkowanych na ich realizację

W systemie oświaty dzieckiem niepełnosprawnym jest dziecko posiadające orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego wydane przez zespół orzekający działający w publicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym publicznej poradni specjalistycznej, ze względu na jeden z rodzajów niepełnosprawności określony w przepisach § 1 pkt 1 rozporządzeń Ministra Edukacji Narodowej:

- z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym (Dz. U. z 2020 r. poz. 1309),
- z dnia 24 lipca 2015 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym (Dz. U. poz. 1113, z późn. zm.).

Diagnozy potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych dziecka niepełnosprawnego dokonują specjaliści w poradni psychologiczno-pedagogicznej, zgodnie z przepisami § 15 ust. 1 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym publicznych poradni specjalistycznych (Dz. U. poz. 199, z późn. zm.), którzy wskazując w orzeczeniu o potrzebie kształcenia specjalnego zalecane formy kształcenia, wspierają rodziców w wyborze przedszkola, szkoły lub placówki najbardziej odpowiedniej dla ich dziecka.

Natomiast decyzję o wyborze formy i miejsca kształcenia podejmują rodzice (prawni opiekunowie) dziecka, którzy zgodnie z art. 48 ust. 1 Konstytucji RP mają wyłączne prawo do decydowania o swoim dziecku, o ile prawo to nie zostanie im ograniczone lub nie zostaną go pozbawieni.

Wczesne wspomaganie rozwoju dzieci

Wczesne wspomaganie rozwoju dzieci organizuje się od chwili wykrycia niepełnosprawności do rozpoczęcia nauki w szkole, na podstawie opinii wydanej przez zespół orzekający działający w publicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym publicznej poradni specjalistycznej, zgodnie z art. 127 ust 10 ww. ustawy Prawo oświatowe.

Zespoły wczesnego wspomagania rozwoju dzieci mogą być tworzone w publicznych i niepublicznych: przedszkolach i szkołach podstawowych, w tym specjalnych, innych formach wychowania przedszkolnego, specjalnych ośrodkach szkolno-wychowawczych, specjalnych ośrodkach wychowawczych, ośrodkach rewalidacyjno-wychowawczych oraz poradniach psychologiczno-pedagogicznych, w tym poradniach specjalistycznych, zgodnie z art. 127 ust. 5 ww. ustawy Prawo

oświatowe, które dysponują środkami dydaktycznymi i sprzętem, niezbędnym do prowadzenia wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka. Organizację pracy tych zespołów określają przepisy rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 24 sierpnia 2017 r. w sprawie organizowania wczesnego wspomaganie rozwoju dzieci (Dz. U. poz. 1635).

Zajęcia wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka organizowane są przez jeden zespół działający w jednostce systemu oświaty. Przepisy uwzględniają możliwość realizacji zajęć wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka w kilku zespołach na podstawie porozumienia, zgodnie z art. 127 ust. 8 i 9 ww. ustawy Prawo oświatowe. Porozumienie określa m.in. podmiot zobowiązany do przekazywania do SIO danych o zajęciach wczesnego wspomaganie organizowanych dla tego dziecka, zgodnie z przepisami o systemie informacji oświatowej.

Na realizację zajęć wczesnego wspomaganie rozwoju dzieci przekazywane są środki finansowe z budżetu państwa w ramach części oświatowej subwencji ogólnej. W 2021 r. naliczono kwotę w wysokości 302 067zł.

Zajęciami wczesnego wspomaganie rozwoju było objętych 66 410 dzieci, w tym w największej liczbie w poradniach psychologiczno-pedagogicznych – 21 601 (co stanowiło 32,5 % ogółu), następnie w przedszkolach – 20 965 (31,6%), w specjalnych ośrodkach szkolno-wychowawczych – 7 852 (12%), w szkołach podstawowych – 5 897 (8,9%), w ośrodkach rewalidacyjno-wychowawczych – 3 918 (5,9%), w punkcie przedszkolnym – 3 193 (4,8%), w poradniach specjalistycznych – 2 897 (4,4%), w specjalnych ośrodkach wychowawczych – 85 (0,1%). W najmniejszej liczbie – tylko 2 dzieci (0,003%) objęto zajęciami wczesnego wspomaganie rozwoju w zespołach wychowania przedszkolnego.

Szczegółowe dane dotyczące wieku dzieci i typu jednostki organizacyjnej realizującej zajęcia wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka zawarte zostały w tabeli nr 1 w załączniku nr 3.

Program „Za życiem”

W 2021 r. kontynuowano realizację Programu „Za życiem” określonego załącznikiem do uchwały nr 160 Rady Ministrów z dnia 20 grudnia 2016 r. (M.P. poz. 1250, z późn. zm.) oraz zgodnie z przepisami art. 90v ust. 4 ww. ustawy o systemie oświaty i rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 5 września 2017 r. w sprawie szczegółowych zadań wiodących ośrodków koordynacyjno-rehabilitacyjno-opiekuńczych (Dz. U. poz. 1712).

Działanie 1.5. Priorytet I Programu

Wsparcie dla kobiet w ciąży i ich rodzin – przygotowanie i utrzymanie miejsca w bursach lub internatach dla uczennic w ciąży, w formie odrębnego, jednoosobowego pokoju, w którym zapewnione zostaną maksymalnie komfortowe warunki pobytu uczennicy do czasu urodzenia dziecka

Zadanie było realizowane na podstawie porozumień podpisanych w 2017 r. Na realizację zadania w 2021 uruchomiono środki w wysokości – 65 700 zł, które przeznaczono na utrzymanie 219 miejsc.

Samorządy wydatkowały kwotę 57 689,28 zł, natomiast kwota 7 830,72 zł została zwrócona.

Przekazane środki zostały wykorzystane na drobne remonty lub uzupełnienie wyposażenia. W niektórych samorządach wydatkowana dotacja pokrywała część kosztów ogólnego utrzymania wszystkich pokoi w internacie czy bursie.

W 2021 r. wykazano 3 uczennice w ciąży, które skorzystały z możliwości przebywania w wyodrębnionych na ten cel pokojach.

Działanie 2.4. Priorytet II Programu

Wczesne wspomaganie rozwoju dziecka i jego rodziny – zapewnienie realizacji zadań wiodącego ośrodka koordynacyjno-rehabilitacyjno-opiekuńczego na obszarze powiatu oraz doposażenie placówki pełniącej funkcję tego ośrodka

W ramach Programu wprowadzono dodatkowe wsparcie w formie zajęć wczesnego wspomagania rozwoju dziecka, którym obejmowane są dzieci niepełnosprawne, a także dzieci zagrożone niepełnosprawnością. Włączenie do systemu wsparcia dzieci zagrożonych niepełnosprawnością prowadzi do skrócenia czasu oczekiwania na specjalistyczną pomoc, a w niektórych wypadkach daje dziecku jedyną możliwość skorzystania z takiego wsparcia.

Starosta wskazuje publiczne przedszkole, inną formę wychowania przedszkolnego, szkołę podstawową, w tym specjalną, specjalny ośrodek szkolno-wychowawczy, specjalny ośrodek wychowawczy dla dzieci i młodzieży wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki, metod pracy i wychowania, ośrodek rewalidacyjno-wychowawczy albo poradnię psychologiczno-pedagogiczną, w tym poradnię specjalistyczną spełniającą warunki określone w przepisach ww. rozporządzenia w sprawie wczesnego wspomagania rozwoju dzieci, które w danym powiecie pełnią funkcję wiodącego ośrodka koordynacyjno-rehabilitacyjno-opiekuńczego.

Rodziny korzystają ze wsparcia szkół i placówek dobrze przygotowanych do realizacji tego zadania, szczególnie specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych, które bardzo często wyposażone są w nowoczesne zaplecza, w tym: sale integracji sensorycznej, sale poznawania świata, specjalistyczne gabinety pedagogiczne, psychologiczne czy logopedyczne.

W 2021 r. realizacja działania 2.4. Programu prowadzona była przez 305 jednostek samorządu terytorialnego. Z informacji zawartych w sprawozdaniach merytorycznych z realizacji zadania (stan na 10 marca 2022 r.) wynika, że:

- 1) pomocą objęto 18 377 dzieci od narodzin do rozpoczęcia nauki w szkole;
- 2) łącznie przeprowadzono 808,4 tys. godzin różnych zajęć.

Ze środków przewidzianych na realizację działania 2.4. Ministerstwo Edukacji i Nauki przekazało do samorządów kwotę: 75 733 360 zł. Zgodnie z przekazanymi

sprawozdaniami finansowymi samorządy wydatkowały 57 634 412,50 zł, zwracając do budżetu środki w wysokości 18 098 947,50 zł.

Wychowanie przedszkolne

Jednym z głównych zamierzeń Ministerstwa Edukacji i Nauki jest zwiększenie dostępności wysokiej jakości edukacji przedszkolnej dla dzieci w wieku od 3. roku życia do rozpoczęcia nauki w szkole.

Koncepcja upowszechnienia wychowania przedszkolnego ma charakter systemowy. Wdrażane przez Ministerstwo Edukacji i Nauki rozwiązanie obejmuje:

- 1) rozwój sieci placówek wychowania przedszkolnego i udostępnienie różnych form wychowania przedszkolnego dla dzieci w wieku przedszkolnym;
- 2) wsparcie pedagogiczne oraz pomoc w rozwiązywaniu problemów dla rodziców wychowujących małe dzieci;
- 3) zapewnienie pomocy psychologiczno-pedagogicznej i specjalistycznej mającej na celu wspieranie rozwoju i edukacji dzieci, wyrównywanie opóźnień i dysharmonii rozwojowych oraz terapię zaburzeń;
- 4) wsparcie finansowe z budżetu państwa dla samorządów, w celu szybszego zaspokajania potrzeb w zakresie edukacji przedszkolnej;
- 5) tworzenie ram prawnych gwarantujących dostęp do wysokiej jakości, przystępnej cenowo edukacji przedszkolnej;
- 6) zapewnienie wszystkim dzieciom w wieku 3-5 lat możliwości korzystania z edukacji przedszkolnej.

Każde dziecko korzystające z edukacji przedszkolnej w publicznych placówkach wychowania przedszkolnego ma ustawowo zagwarantowane co najmniej 5 godzin bezpłatnej edukacji dziennie.

Wprowadzenie subwencjonowania dzieci 6-letnich korzystających z wychowania przedszkolnego spowodowało, że rodzice dzieci korzystających z wychowania przedszkolnego objętych subwencjonowaniem z budżetu państwa nie ponoszą już żadnych opłat, poza opłatami za wyżywienie. W ten sposób dzieci objęte obowiązkiem rocznego przygotowania przedszkolnego mają zapewnioną bezpłatną edukację.

Upowszechnianiu wychowania przedszkolnego dla dzieci niepełnosprawnych służy finansowanie kształcenia specjalnego tych dzieci ze środków budżetu państwa, w ramach części oświatowej subwencji ogólnej dla jednostek samorządu terytorialnego. Gminy, jako organy prowadzące lub dotujące uzyskują środki finansowe pozwalające na zapewnienie dzieciom niepełnosprawnym wychowania przedszkolnego najbliżej ich miejsca zamieszkania, pozwalającego na przygotowanie ich, zgodnie z indywidualnymi potrzebami rozwojowymi i edukacyjnymi oraz możliwościami psychofizycznymi, do rozpoczęcia nauki w szkole.

W 2021 r. wychowaniem przedszkolnym w 22 391 placówkach wychowania przedszkolnego objętych było ogólnie 1 468 703 dzieci w wieku od 2,5 roku do 7 lat i powyżej. W zależności od miejsca realizacji wychowania przedszkolnego było to:

- 1) w przedszkolach – 1 193 332 dzieci (co stanowiło 81% ogółu);

- 2) w oddziałach przedszkolnych funkcjonujących w szkołach podstawowych – 247 159 dzieci (17%);
- 3) w punktach przedszkolnych – 27 168 dzieci (1,8%);
- 4) w zespołach wychowania przedszkolnego – 1 044 dzieci (0,07%).

Szczegółowy wykaz placówek wychowania przedszkolnego według wieku dzieci, z podziałem na wieś i miasto zostały zawarte w tabeli nr 2 w załączniku nr 3.

W placówkach wychowania przedszkolnego liczba dzieci posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego wydane ze względu na niepełnosprawność wynosiła – 48 851, co stanowiło 3,3 % z ogólnej liczby dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w jednostkach systemu oświaty.

Rozkład liczbowy dzieci z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego w placówkach wychowania przedszkolnego kształtował się następująco:

- 1) największą grupę stanowiły dzieci uczęszczające do przedszkoli – 38 521 (co stanowiło 79%);
- 2) następnie w oddziałach przedszkolnych zorganizowanych w szkołach podstawowych – 5 908 (12%);
- 3) w punktach przedszkolnych – 4 407 (9%);
- 4) w zespołach wychowania przedszkolnego – 15 dzieci (0,03%).

Biorąc pod uwagę rodzaj niepełnosprawności, w wychowaniu przedszkolnym największą grupę stanowiły dzieci z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera – 20 284 (co stanowiło 41,5%).

Następne grupy to dzieci:

- 1) z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją – 13 370 (27%);
- 2) z niepełnosprawnościami sprzężonymi – 8 246 (16,9%);
- 3) z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim – 3 038 (6,2%);
- 4) słabosłyszące – 1 382 (2,8%);
- 5) z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym – 1 181 (2,4%);
- 6) słabowidzące – 921 (1,9%);
- 7) niesłyszące – 334 (0,7%);
- 8) z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu znacznym – 65 (0,1%).

Najmniejszą grupę stanowiły dzieci niewidome – 30 (0,06%).

Szczegółowe informacje na temat liczby dzieci z niepełnosprawnością w poszczególnych rodzajach placówek wychowania przedszkolnego znajdują się w tabeli nr 3 w załączniku nr 3.

Realizacja procesu kształcenia osób niepełnosprawnych monitorowana w ramach Systemu Informacji Oświatowej

Kształcenie specjalne

Kwestie związane z organizacją kształcenia specjalnego regulują przepisy art. 127 ust. 1 ustawy Prawo oświatowe oraz rozporządzeń wykonawczych do tej ustawy.

Wynika z nich, że uczniowie niepełnosprawni, niezależnie od miejsca kształcenia, mają prawo do kształcenia specjalnego dostosowanego do ich indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych.

W zależności od rodzaju niepełnosprawności, w tym stopnia niepełnosprawności intelektualnej, dzieciom i młodzieży niepełnosprawnej, organizuje się kształcenie i wychowanie, które stosownie do potrzeb umożliwia naukę w dostępnym dla nich zakresie, usprawnianie zaburzonych funkcji, rewalidację oraz zapewnia specjalistyczną pomoc i opiekę. Uczniowie niepełnosprawni mogą się uczyć w każdym typie i rodzaju szkoły. Wybór formy kształcenia należy do rodziców/opiekunów prawnych dziecka.

W 2021 r. w systemie oświaty funkcjonowało ogółem 20 972 szkół różnego typu i rodzaju, w tym:

- 17 262 (82%) szkół ogólnodostępnych, bez oddziałów integracyjnych i bez oddziałów specjalnych,
- 2 072 (9,9%) szkół specjalnych,
- 1 384 (6,6%) szkół ogólnodostępnych z oddziałami integracyjnymi,
- 98 (0,5%) szkół integracyjnych,
- 89 (0,4%) szkół ogólnodostępnych z oddziałami specjalnymi,
- 67 (0,3%) szkół ogólnodostępnych z oddziałami integracyjnymi i oddziałami specjalnymi.

Szczegółowe dane dotyczące liczby szkół z podziałem na typy i rodzaje w roku szkolnym 2020/2021 zawarte są w tabeli nr 4 w załączniku nr 3.

Z danych zawartych w SIO wg stanu na dzień 30 września 2021 r. wynika, że ww. szkołach naukę pobierało ogółem 4 682 433 uczniów. W największej liczbie 3 983 479 uczniów (co stanowiło 85,1% ogółu) w szkołach ogólnodostępnych bez oddziałów integracyjnych i bez oddziałów specjalnych.

Następnie:

- 556 112 uczniów (12%) w szkołach ogólnodostępnych z oddziałami integracyjnymi,
- 77 706 uczniów (1,6%) w szkołach specjalnych,
- 26 632 uczniów (0,6%) w szkołach ogólnodostępnych z oddziałami specjalnymi,
- 25 941 uczniów (0,5%) w szkołach ogólnodostępnych z oddziałami integracyjnymi i z oddziałami specjalnymi.

W najmniejszej liczbie, bo 12 563 uczniów (0,3%) w szkołach integracyjnych.

Szczegółowe informacje na temat ogólnej liczby uczniów w szkołach, z podziałem na typy i rodzaje szkół w roku szkolnym 2020/2021 zostały wskazane w tabeli nr 5 w załączniku nr 3.

W 2021 r. we wszystkich typach i rodzajach szkół naukę pobierało 185 775 (4%) uczniów niepełnosprawnych posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego.

Największa liczba uczniów niepełnosprawnych uczęszczała do szkół ogólnodostępnych – 119 953 uczniów (co stanowiło 64,6% wszystkich uczniów niepełnosprawnych), w tym:

- 80 490 uczniów do szkół ogólnodostępnych bez oddziałów specjalnych i bez oddziałów integracyjnych,
- 31 176 uczniów do szkół ogólnodostępnych z oddziałami integracyjnymi,
- 3 255 uczniów do szkół ogólnodostępnych z oddziałami specjalnymi i z oddziałami integracyjnymi,
- 1 807 uczniów do szkół ogólnodostępnych z oddziałami specjalnymi.

Do szkół integracyjnych uczęszczało 3 225 uczniów (1,7%), a do szkół specjalnych 65 822 uczniów (35,4%).

Biorąc pod uwagę rodzaje niepełnosprawności, obecnie dominującym rodzajem niepełnosprawności jest autyzm, w tym zespół Aspergera – dotyczy 45 722 uczniów (co stanowi 25% wszystkich uczniów niepełnosprawnych). W ostatnich latach była to niepełnosprawność intelektualna w stopniu lekkim, dotycząca obecnie 43 753 uczniów (23,5%), a następnie:

- 40 471 uczniów z niepełnosprawnościami sprzężonymi (22%),
- 20 405 uczniów z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją (11%),
- 15 654 uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym (8,4%),
- 8 965 uczniów słabosłyszących (5%),
- 7 160 uczniów słabowidzących (4%),
- 1 912 uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu znacznym (1%),
- 1 536 uczniów niesłyszących (0,8%),
- 197 uczniów niewidomych (0,1%).

Szczegółowe dane dotyczące liczby uczniów niepełnosprawnych z podziałem na niepełnosprawności w poszczególnych typach i rodzajach szkół zostały przedstawione w tabelach nr 6–12 w załączniku nr 3.

Dla dzieci i młodzieży, które z powodu niepełnosprawności nie mogą uczęszczać do szkoły w miejscu zamieszkania prowadzone są specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze, w których uczniowie mogą spełniać obowiązek szkolny i obowiązek nauki oraz mają zapewnioną całodobową opiekę, zgodnie z § 42 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11 sierpnia 2017 r. w sprawie publicznych placówek oświatowo-wychowawczych, młodzieżowych ośrodków wychowawczych, młodzieżowych ośrodków socjoterapii, specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych, specjalnych ośrodków wychowawczych, ośrodków rewalidacyjno-wychowawczych oraz placówek zapewniających opiekę i wychowanie uczniom w okresie pobierania nauki poza miejscem stałego zamieszkania (Dz.U. poz. 1606, z późn. zm.). Z tej formy skorzystało 9 360 wychowanków.

Natomiast, specjalne ośrodki wychowawcze nie mają w swoim składzie szkół, ale zapewniają całodobową opiekę, zgodnie z § 35 i § 42 ww. rozporządzenia w sprawie

publicznych placówek oświatowo-wychowawczych, młodzieżowych ośrodków wychowawczych, młodzieżowych ośrodków socjoterapii, specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych, specjalnych ośrodków wychowawczych, ośrodków rewalidacyjno-wychowawczych oraz placówek zapewniających opiekę i wychowanie uczniom w okresie pobierania nauki poza miejscem stałego zamieszkania.

Znowelizowane rozporządzeniem Ministra Edukacji i Nauki z dnia 27 sierpnia 2021 r. (Dz. U. poz. 1599) przepisy ww. rozporządzenia umożliwiły od 1 września 2021 r. przyjmowanie do specjalnych ośrodków wychowawczych dzieci i młodzieży, które z powodu niepełnosprawności lub zagrożenia niedostosowaniem społecznym nie mogą uczęszczać do szkoły w miejscu zamieszkania. W uzasadnionych przypadkach ww. grupa dzieci i młodzieży może uczęszczać do specjalnego ośrodka wychowawczego położonego w ich miejscu zamieszkania. Dotychczasowe regulacje wskazywały jako placówki pierwszego wyboru ośrodki, których wybór oznacza jednocześnie zmianę szkoły, tj. specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze, młodzieżowe ośrodki socjoterapii. Powyższa zmiana umożliwiła rodzicom dzieci wymagających specjalnych oddziaływań wychowawczych dokonanie wyboru odpowiedniej dla dziecka placówki, pozwalając na pozostawienie dziecka w szkole do której dotychczas uczęszczało, przy jednoczesnym skorzystaniu z możliwości wsparcia jakie umożliwia pobyt w specjalnym ośrodku wychowawczym.

Z tej formy skorzystało 1 076 wychowanków.

Szczegółowe dane w tym zakresie zawarte są w tabeli nr 13 w załączniku nr 3.

Edukacja dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu głębokim

Dzieci i młodzież z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu głębokim obowiązek rocznego przygotowania przedszkolnego, obowiązek szkolny lub obowiązek nauki spełniają poprzez udział w zajęciach rewalidacyjno-wychowawczych, organizowanych na podstawie orzeczenia o potrzebie zajęć rewalidacyjno-wychowawczych. Orzeczenie to wydawane jest przez zespół orzekający działający w publicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym w publicznej poradni specjalistycznej, zgodnie z przepisami art. 127 ust. 10 ww. ustawy Prawo oświatowe.

Zajęcia rewalidacyjno-wychowawcze organizowane są w formie indywidualnej lub zespołowej, zgodnie z przepisami rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 kwietnia 2013 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania zajęć rewalidacyjno-wychowawczych dla dzieci i młodzieży z upośledzeniem umysłowym w stopniu głębokim (Dz. U. poz. 529), od początku roku szkolnego w roku kalendarzowym, w którym dzieci kończą 3 lata, do końca roku szkolnego w roku kalendarzowym, w którym kończą 25 lat.

W 2021 r. zajęciami rewalidacyjno-wychowawczymi objętych było łącznie 7 925 osób, w tym 1 128 osób realizowało te zajęcia w formie indywidualnej, a 6 797 osób w formie zespołowej. Najwięcej osób uczestniczyło w zajęciach rewalidacyjno-wychowawczych zorganizowanych w szkołach podstawowych – 3 049, następnie w:

- ośrodkach rewalidacyjno-wychowawczych – 2 744 osób,
- specjalnych ośrodkach szkolno-wychowawczych – 1 943 osób.

Najmniej, bo tylko 4 osoby uczestniczyły w ww. zajęciach zorganizowanych w liceach ogólnokształcących.

Szczegółowe dane w tym zakresie zawarte są w tabeli nr 14 w załączniku nr 3.

Edukacja osób dorosłych

Osoby dorosłe, które posiadają orzeczenie o niepełnosprawności lub stopniu niepełnosprawności wydane przez zespół do spraw orzekania o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności, uzupełniają wykształcenie lub kontynuują naukę w ramach prowadzonego w systemie oświaty kształcenia ustawicznego.

Przepisy prawa oświatowego dotyczące organizacji szkół dla dorosłych, branżowych szkół II stopnia i szkół policealnych, a także regulujące warunki, organizację i tryb prowadzenia kształcenia ustawicznego w formach pozaszkolnych, zobowiązują podmioty prowadzące kształcenie ustawiczne do organizowania go w taki sposób, aby mogły w nim brać udział osoby niepełnosprawne.

W 2021 r. z ww. form kształcenia skorzystało 146 osób. Najwięcej w szkołach muzycznych I stopnia – 102, a następnie w szkołach policealnych i branżowych szkołach II stopnia – 17, najmniej w szkołach muzycznych II stopnia – 4 oraz szkołach podstawowych i liceach ogólnokształcących – 3.

Szczegółowe dane w tym zakresie zawarte są w tabeli nr 15 w załączniku nr 3.

Dostosowanie warunków i form przeprowadzania egzaminów zewnętrznych (egzaminu ósmoklasisty, egzaminu maturalnego, egzaminu zawodowego i egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie)

Funkcjonujące rozwiązania umożliwiają wsparcie dla osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi podczas egzaminu ósmoklasisty, egzaminu maturalnego, egzaminu zawodowego i egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie poprzez dostosowanie warunków i formy przeprowadzania tych egzaminów.

Regulacje w tym zakresie zawarte są w przepisach ustawy o systemie oświaty. Osoba posiadająca opinię poradni psychologiczno-pedagogicznej o specyficznych trudnościach w uczeniu się może przystąpić do egzaminu ósmoklasisty, egzaminu maturalnego, egzaminu zawodowego i egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie w warunkach dostosowanych do jej potrzeb edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych wynikających z rodzaju tych trudności.

Dostosowanie warunków przeprowadzania egzaminu ósmoklasisty, egzaminu maturalnego (na podstawie art. 44zzr ustawy o systemie oświaty), egzaminu zawodowego i egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie (na podstawie art. 44zzzf ustawy o systemie oświaty, w związku z art. 130 ustawy z dnia 22 listopada 2018 r. o zmianie ustawy – Prawo oświatowe, ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw – Dz. U. poz. 2245, z późn. zm.) przysługuje:

- 1) uczniowi, słuchaczowi albo absolwentowi posiadającemu orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego wydane ze względu na niepełnosprawność lub niedostosowanie społeczne lub zagrożenie niedostosowaniem społecznym;
- 2) uczniowi, słuchaczowi albo absolwentowi, który w roku szkolnym, w którym przystępuje do egzaminu, posiadał orzeczenie o potrzebie indywidualnego nauczania (w warunkach dostosowanych do jego potrzeb edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych wynikających z jego stanu zdrowia, na podstawie tego orzeczenia);
- 3) uczniowi, absolwentowi lub słuchaczowi choremu lub niesprawnemu czasowo (w warunkach odpowiednich ze względu na jego stan zdrowia, na podstawie zaświadczenia o stanie zdrowia wydanego przez lekarza);
- 4) uczniowi, absolwentowi lub słuchaczowi posiadającemu opinię poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym poradni specjalistycznej, o specyficznych trudnościach w uczeniu się, wydaną zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa;
- 5) uczniowi, absolwentowi lub słuchaczowi, który w roku szkolnym, w którym przystępuje do egzaminu, był objęty pomocą psychologiczno-pedagogiczną w szkole ze względu na trudności adaptacyjne związane z wcześniejszym kształceniem za granicą, zaburzenia komunikacji językowej lub sytuację kryzysową lub traumatyczną (na podstawie pozytywnej opinii rady pedagogicznej);
- 6) uczniowi albo absolwentowi niebędącemu obywatelem polskim, któremu ograniczona znajomość języka polskiego utrudnia zrozumienie czytanego tekstu (z wyjątkiem egzaminu maturalnego z języka polskiego oraz języka obcego nowożytnego – na podstawie pozytywnej opinii rady pedagogicznej).

Dostosowanie formy egzaminów przysługuje zdającemu posiadającemu orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego wydane ze względu na niepełnosprawność i polega na przygotowaniu odrębnych arkuszy egzaminacyjnych dostosowanych do rodzaju niepełnosprawności absolwenta, z tym że nie przygotowuje się odrębnych arkuszy egzaminacyjnych dla absolwentów posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, wydane ze względu na niepełnosprawność intelektualną w stopniu lekkim.

W zależności od egzaminu, z arkuszy w formie dostosowanej do potrzeb zdających korzysta od kilkuset do kilkunastu tysięcy osób z następującymi niepełnosprawnościami:

- 1) niewidomi i słabowidzący;
- 2) niesłyszący i słabosłyszący;
- 3) z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera;
- 4) z niepełnosprawnością ruchową spowodowaną mózgowym porażeniem dziecięcym.

Dostosowanie warunków przeprowadzania egzaminu ósmoklasisty i egzaminu maturalnego (na podstawie art. 44zr ust. 10 ww. ustawy o systemie oświaty) polega na:

- zminimalizowaniu zdającemu ograniczeń wynikających z niepełnosprawności, niedostosowania społecznego lub zagrożenia niedostosowaniem społecznym,

- zapewnieniu zdającemu miejsca pracy odpowiedniego do jego potrzeb edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych,
- wykorzystaniu odpowiedniego sprzętu specjalistycznego i środków dydaktycznych,
- odpowiednim przedłużeniu czasu przewidzianego na przeprowadzenie egzaminu maturalnego,
- ustaleniu zasad oceniania rozwiązań zadań wykorzystywanych do przeprowadzania egzaminu maturalnego, uwzględniających potrzeby edukacyjne oraz możliwości psychofizyczne zdającego,
- zapewnieniu obecności i pomocy w czasie egzaminu nauczyciela wspomagającego zdającego w czytaniu lub pisaniu lub specjalisty odpowiednio z zakresu danego rodzaju niepełnosprawności, niedostosowania społecznego lub zagrożenia niedostosowaniem społecznym, jeżeli jest to niezbędne do uzyskania właściwego kontaktu ze zdającym lub pomocy w obsłudze sprzętu specjalistycznego i środków dydaktycznych.

Dostosowanie warunków przeprowadzania egzaminu zawodowego i egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie (na podstawie art. 44zzzf ww. ustawy o systemie oświaty, w związku z art. 130 ustawy z dnia 22 listopada 2018 r. o zmianie ustawy – Prawo oświatowe, ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw) polega na:

- zminimalizowaniu ograniczeń wynikających z niepełnosprawności, niedostosowania społecznego lub zagrożenia niedostosowaniem społecznym ucznia, słuchacza albo absolwenta,
- zapewnieniu uczniowi, słuchaczowi albo absolwentowi miejsca pracy odpowiedniego do jego potrzeb edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych,
- wykorzystaniu odpowiedniego sprzętu specjalistycznego i środków dydaktycznych,
- odpowiednim przedłużeniu czasu przewidzianego na przeprowadzenie egzaminu,
- zapewnieniu obecności i pomocy w czasie specjalisty odpowiednio z zakresu danego rodzaju niepełnosprawności, niedostosowania społecznego lub zagrożenia niedostosowaniem społecznym, jeżeli jest to niezbędne do uzyskania właściwego kontaktu z uczniem lub absolwentem lub pomocy w obsłudze sprzętu specjalistycznego i środków dydaktycznych.

W przypadku ucznia, słuchacza lub absolwenta posiadającego opinię poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym poradni specjalistycznej (o specyficznych trudnościach w uczeniu się), sposób lub sposoby dostosowania warunków lub formy przeprowadzania egzaminu ósmoklasisty, egzaminu maturalnego, egzaminu zawodowego i egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie do potrzeb i możliwości zdającego wskazuje rada pedagogiczna (na podstawie art. 44zzr ust. 12 oraz art. 44zzzf ust. 10 ww. ustawy o systemie oświaty) spośród możliwych sposobów dostosowania przeprowadzania egzaminu, wymienionych w ogłaszającym każdego roku w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie Centralnej Komisji Egzaminacyjnej

komunikacie w sprawie szczegółowych sposobów dostosowania warunków i form przeprowadzania tych egzaminów – <https://www.cke.gov.pl/>.

Komunikaty o dostosowaniach dotyczące egzaminów w 2021 r.:

- 1) Komunikat dyrektora Centralnej Komisji Egzaminacyjnej z dnia 20 sierpnia 2020 r. w sprawie szczegółowych sposobów dostosowania warunków i form przeprowadzania egzaminu maturalnego w roku szkolnym 2020/2021.
- 2) Komunikat dyrektora Centralnej Komisji Egzaminacyjnej z dnia 20 sierpnia 2020 r. w sprawie szczegółowych sposobów dostosowania warunków i form przeprowadzania egzaminu ósmoklasisty w roku szkolnym 2020/2021.
- 3) Komunikat dyrektora CKE z 20 sierpnia 2020 r. w sprawie szczegółowych sposobów dostosowania warunków i form przeprowadzania egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie w roku szkolnym 2020/2021 https://cke.gov.pl/images/ KOMUNIKATY/7_2021_Dostosowania_PP2012_2017.pdf
- 4) Komunikat dyrektora CKE z 20 sierpnia 2020 r. w sprawie szczegółowych sposobów dostosowania warunków i form przeprowadzania egzaminu zawodowego w roku szkolnym 2020/2021 https://cke.gov.pl/images/ KOMUNIKATY/8_2021_Dostosowania_PP2019.pdf

Przystąpienie do egzaminu ósmoklasisty, egzaminu maturalnego, egzaminu zawodowego lub egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie w warunkach i formie dostosowanych do potrzeb i możliwości zdającego zapewnia przewodniczący zespołu egzaminacyjnego (dyrektor szkoły).

W ustawie z dnia 22 listopada 2018 r. o zmianie ustawy Prawo oświatowe, ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw, dla ucznia, który kształci się w zawodzie szkolnictwa branżowego, dla którego przewidziano zawód o charakterze pomocniczym, wprowadzono możliwość przystąpienia do egzaminu zawodowego w zawodzie, w którym się kształci albo w zawodzie o charakterze pomocniczym przewidzianym dla danego zawodu (art. 44zzzfa ustawy o systemie oświaty).

W roku szkolnym 2020/2021, ze względu na stan epidemii, miały miejsce zmiany dotyczące warunków i sposobu przeprowadzania egzaminu ósmoklasisty i egzaminu maturalnego oraz wymagań egzaminacyjnych. Wprowadzenie takiego rozwiązania było konieczne ze względu na fakt, że wszyscy uczniowie i absolwenci, którzy przystępowali wówczas do egzaminów mieli za sobą znaczny okres kształcenia, którego standardowy przebieg został zakłócony przez utrudnienia związane ze stanem epidemii (tj. kształcenie zdalne lub tzw. kształcenie hybrydowe, okresy izolacji i kwarantanny).

Zmiany w sposobie przeprowadzania egzaminów, wynikające ze skutków realizacji kształcenia w warunkach stanu epidemii, w roku szkolnym 2020/2021 uregulowano w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 20 marca 2020 r. w sprawie szczególnych rozwiązań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 (Dz. U. poz. 493, z późn. zm.).

Dla uczniów i absolwentów egzaminy przeprowadzano nie na podstawie wymagań określonych w podstawie programowej kształcenia ogólnego (zgodnie z art.

44zs i art. 44zzb ustawy o systemie oświaty), ale na podstawie odrębnie ustalonych wymagań egzaminacyjnych. Wymagania te stanowiły zawężony katalog w stosunku do wymagań określonych w podstawie programowej kształcenia ogólnego.

Sprawdzanie prac maturalnych osób z dyskalkulią

Dyskalkulia – podobnie jak dysleksja – została zaklasyfikowana do grupy specyficznych trudności w uczeniu się. Od roku szkolnego 2015/2016 prace maturalne z matematyki na poziomie podstawowym zdających posiadających opinię o dyskalkulii, którym dostosowanie takie zostało przyznane przez radę pedagogiczną, są sprawdzane przez zespół centralny, zlokalizowany przy jednej z okręgowych komisji egzaminacyjnych. Zespół taki składa się z egzaminatorów matematyki oraz terapeutów dyskalkulii i akalkulii.

W odniesieniu do uczniów, u których zdiagnozowano dyskalkulię, do oceny rozwiązań zadań zawartych w arkuszu maturalnym z matematyki stosuje się kryteria uwzględniające występowanie u tych uczniów specyficznych trudności w uczeniu się. W opracowaniu kryteriów oceniania tych zdających uczestniczą eksperci Centralnej Komisji Egzaminacyjnej i okręgowych komisji egzaminacyjnych oraz specjaliści zajmujący się diagnozą oraz terapią tego rodzaju dysfunkcji. Wspomniane kryteria oceny prac uwzględniają typowe błędy popełniane przez uczniów z omawianą dysfunkcją, np.: mylenie bądź gubienie liter i/lub cyfr, niewłaściwe stosowanie wielkich i małych liter, mylenie indeksów górnych i dolnych, problemy z zapisywaniem jednostek, uproszczonego zapisu równania i przekształcania go w pamięci, chaotycznego zapisu operacji matematycznych, błędy w zapisie działań pisemnych, błędy rachunkowe.

Środki na realizację zadań edukacyjnych przekazywane z budżetu państwa, w części oświatowej subwencji ogólnej

Środki przekazywane z budżetu państwa na kształcenie uczniów niepełnosprawnych

Podstawowym źródłem finansowania zadań samorządów z zakresu edukacji jest część oświatowa subwencji ogólnej. Podział środków pochodzących z tej subwencji następuje na podstawie algorytmu określonego w drodze rozporządzenia w sprawie sposobu podziału części oświatowej subwencji ogólnej dla jednostek samorządu terytorialnego. Obliczanie wielkości subwencji oświatowej należnej poszczególnym jednostkom samorządu terytorialnego odbywa się za pomocą algorytmu, dzielącego całkowitą kwotę przeznaczoną w budżecie państwa na zadania oświatowe między organy pełniące te zadania, na podstawie liczby uczniów uczęszczających do różnego rodzaju szkół i placówek oświatowych oraz z zastosowaniem jednolitych w skali kraju wskaźników.

W algorytmie podziału części oświatowej subwencji ogólnej dla jednostek samorządu terytorialnego w 2021 r., zgodnie z załącznikiem do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 18 grudnia 2020 r. w sprawie sposobu podziału części oświatowej subwencji ogólnej dla jednostek samorządu terytorialnego w 2021

r. (Dz. U. poz. 2384, z późn. zm.), uwzględnione zostały dodatkowe wagi obejmujące dzieci i młodzież niepełnosprawną:

$P_4 = 1,40$ dla uczniów lub słuchaczy z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim, niedostosowanych społecznie, zagrożonych niedostosowaniem społecznym (na podstawie orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego) oraz dla uczniów lub słuchaczy szkół podstawowych specjalnych, szkół ponadpodstawowych specjalnych i klas szkół ponadgimnazjalnych specjalnych prowadzonych w szkołach ponadpodstawowych specjalnych w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, którzy nie posiadają orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego

$P_5 = 2,90$ dla uczniów lub słuchaczy niewidomych, słabowidzących, z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją,

$P_6 = 3,60$ dla uczniów lub słuchaczy niesłyszących, słabosłyszących, z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym,

$P_7 = 9,50$ dla dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu głębokim objętych zajęciami rewalidacyjno-wychowawczymi organizowanymi w przedszkolach, oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych, innych formach wychowania przedszkolnego, specjalnych ośrodkach szkolno-wychowawczych, specjalnych ośrodkach wychowawczych, szkołach i poradniach psychologiczno-pedagogicznych, uczniów lub słuchaczy z niepełnosprawnościami sprzężonymi oraz z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera (na podstawie odpowiednio orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego albo o potrzebie zajęć rewalidacyjno-wychowawczych)

$P_8 = 0,80$ dodatkowo dla niepełnosprawnych uczniów w oddziałach integracyjnych w szkołach podstawowych, szkołach ponadpodstawowych i klasach szkół ponadgimnazjalnych prowadzonych w szkołach ponadpodstawowych,

$P_{59} = 6,5$ dla wychowanków specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych i specjalnych ośrodków wychowawczych (na podstawie orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego) oraz wychowanków młodzieżowych ośrodków socjoterapii, którzy korzystają z zakwaterowania w tych ośrodkach (na podstawie orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego) – wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki i metod pracy; waga P_{59} wyklucza się z wagami P_{55} i P_{56} ,

$P_{63} = 9,5$ dla wychowanków ośrodków rewalidacyjno-wychowawczych oraz dzieci z niepełnosprawnościami sprzężonymi i z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera, objętych odpowiednio wychowaniem i kształceniem specjalnym w przedszkolach, oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych i innych formach wychowania przedszkolnego (na podstawie odpowiednio orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego albo o potrzebie zajęć rewalidacyjno-wychowawczych) – wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki i metod pracy,

$P_{67} = 2,9$ dla dzieci niewidomych, słabowidzących, z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją, z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim, objętych kształceniem specjalnym w przedszkolach, oddziałach przedszkolnych

w szkołach podstawowych i innych formach wychowania przedszkolnego (na podstawie orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego) - wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki i metod pracy,

$P_{68} = 3,6$ dla dzieci niesłyszących, słabosłyszących, z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, objętych kształceniem specjalnym w przedszkolach, oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych i innych formach wychowania przedszkolnego (na podstawie orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego) - wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki i metod pracy.

W 2021 r. jednostkom samorządu terytorialnego na potrzeby kształcenia specjalnego naliczono środki finansowe w wysokości 9 709 015 tys. zł.

Szczegółowy podział środków na poszczególne wagi przedstawia tabela nr 16 w załączniku nr 3.

Algorytm podziału części oświatowej subwencji ogólnej przedstawia jedynie metodę podziału środków subwencyjnych pomiędzy jednostki samorządu terytorialnego, a o sposobie jej wydatkowania, zgodnie z art. 7 ust. 3 ustawy z dnia 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego (Dz. U. z 2021 r. poz. 1672), zwanej dalej „ustawą o dochodach jednostek samorządu” – decyduje organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego. Decyzja o podziale kwoty subwencji oświatowej w jednostce samorządu terytorialnego na poszczególne szkoły i placówki, w tym na organizację kształcenia specjalnego ucznia niepełnosprawnego, należy do jednostki samorządu terytorialnego.

W ustawie z dnia 27 października 2017 r. o finansowaniu zadań oświatowych (Dz. U. z 2021 r. poz. 1930, z późn. zm.), zwanej dalej „ustawą o finansowaniu zadań oświatowych”, został wprowadzony przepis (art. 8) nakładający na jednostki samorządu terytorialnego obowiązek przeznaczenia na zadania związane ze stosowaniem specjalnej organizacji nauki i metod pracy dla dzieci i młodzieży środków w wysokości nie niższej niż zostały na te zadania naliczone w części oświatowej subwencji ogólnej. Edukacja dzieci i młodzieży wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki i metod pracy, w szczególności dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, wymaga odpowiednio wyższych nakładów finansowych, co jest uwzględniane w algorytmie podziału części oświatowej subwencji ogólnej na dany rok poprzez system wag. Uzasadnione jest więc, aby jednostki samorządu terytorialnego na te zadania przeznaczały środki w wysokości nie niższej niż naliczone w subwencji.

Ponadto, w 2021 r. jednostkom samorządu terytorialnego prowadzącym m.in. szkoły specjalne zostały przekazane środki finansowe w ramach podziału rezerwy części oświatowej subwencji ogólnej. Na ten cel wydatkowano kwotę w łącznej wysokości 402 884 745 zł. Najwyższe środki przeznaczono na sfinansowanie zajęć wspomagających uczniów w utrwalaniu wiadomości i umiejętności z wybranych obowiązkowych zajęć edukacyjnych z zakresu kształcenia ogólnego – 140 854 420 zł, zaś na wyposażenie szkół podstawowych w pomoce

dydaktyczne niezbędne do realizacji podstawy programowej z przedmiotów przyrodniczych w szkołach podstawowych – 72 805 620 zł.

Szczegółowe dane w tym zakresie przedstawione są w tabeli nr 17 w załączniku nr 3.

Dofinansowanie w ramach powyższych kryteriów dotyczyło wyłącznie szkół publicznych prowadzonych, bądź dotowanych przez jednostki samorządu terytorialnego.

Dostęp do podręczników, materiałów edukacyjnych, materiałów ćwiczeniowych i książek pomocniczych dla uczniów niepełnosprawnych

Zgodnie z art. 67 ustawy o finansowaniu zadań oświatowych, podręczniki, materiały edukacyjne i materiały ćwiczeniowe oraz książki pomocnicze, dostosowane do potrzeb edukacyjnych i możliwości psychofizycznych uczniów niepełnosprawnych, są dofinansowywane z budżetu państwa przez:

- udzielanie dotacji celowej na wyposażenie szkół podstawowych w podręczniki, materiały edukacyjne i ćwiczeniowe,
- możliwość zlecenia opracowania i wydania, w tym dystrybucji podręczników, materiałów edukacyjnych, materiałów ćwiczeniowych lub książek pomocniczych, lub ich części, przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania, o którym mowa w art. 22c ww. ustawy o systemie oświaty.

Udzielanie zwiększonej dotacji celowej na wyposażenie szkół podstawowych i szkół artystycznych realizujących kształcenie ogólne w zakresie szkół podstawowych w podręczniki, materiały edukacyjne i materiały ćwiczeniowe

Uczniowie szkół podstawowych i szkół artystycznych realizujących kształcenie ogólne w zakresie szkoły podstawowej mają prawo do bezpłatnego dostępu do podręczników, materiałów edukacyjnych i materiałów ćwiczeniowych. Wyposażanie szkół w podręczniki, materiały edukacyjne i materiały ćwiczeniowe jest zadaniem zleconym z zakresu administracji rządowej wykonywanym przez jednostki samorządu terytorialnego. Na realizację tego zadania jednostki samorządu terytorialnego otrzymują dotację celową z budżetu państwa. Dotacja jest udzielana jednostkom samorządu terytorialnego przez wojewodę. Prawo do bezpłatnego dostępu do podręczników, materiałów edukacyjnych i materiałów ćwiczeniowych obejmuje te podręczniki i materiały, które przeznaczone są do obowiązkowych zajęć edukacyjnych z zakresu kształcenia ogólnego. Dotacja na zakup podręczników i materiałów edukacyjnych jest udzielana raz na trzy lata, natomiast na zakup materiałów ćwiczeniowych na każdy rok szkolny.

W przypadku podręczników, materiałów edukacyjnych i materiałów ćwiczeniowych dla uczniów niepełnosprawnych, posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego kwoty dotacji są powiększane poprzez pomnożenie ich o wskaźniki, których wysokość została określona w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 20 marca 2018 r. w sprawie wysokości wskaźników zwiększających

kwoty dotacji celowej na wyposażenie szkół podstawowych w podręczniki, materiały edukacyjne i materiały ćwiczeniowe dla uczniów niepełnosprawnych (Dz. U poz. 611).

Wysokość wskaźnika jest wyliczana w zależności od rodzaju niepełnosprawności (dotyczy uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim/ niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym/niesłyszących/słabosłyszących/z autyzmem w tym zespołem Aspergera/słabowidzących/niewidomych) oraz w przypadku uczniów niewidomych i słabowidzących rodzaju dostosowania podręcznika i ww. materiałów (np. wskaźnik dla podręcznika lub materiału edukacyjnego dla ucznia słabowidzącego wynosi 2,1 a dla ucznia słabowidzącego korzystającego z podręcznika materiału edukacyjnego w druku powiększonym 8, wskaźnik dla podręcznika lub materiału edukacyjnego dla ucznia niewidomego wynosi 2,6 a dla ucznia słabowidzącego korzystającego z podręcznika materiału edukacyjnego w systemie Braille'a 20).

Dotacja celowa może być wykorzystana na pokrycie kosztu drukowania i powielania podręczników, materiałów edukacyjnych i materiałów ćwiczeniowych w celach dydaktycznych lub na zakup urządzeń umożliwiających drukowanie lub powielanie tych podręczników i materiałów, a w przypadku uczniów niepełnosprawnych posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego – także na zakup sprzętu lub oprogramowania umożliwiającego odczyt podręczników, materiałów edukacyjnych lub materiałów ćwiczeniowych w postaci elektronicznej.

Przyjęte regulacje prawne umożliwiły w ostatnich czterech latach szkolnych zwiększenie kwot dotacji celowej sfinansowanie podręczników, materiałów edukacyjnych lub materiałów ćwiczeniowych dostosowanych do potrzeb edukacyjnych i możliwości edukacyjnych uczniów niepełnosprawnych uczęszczających do szkół podstawowych. Z dofinansowania skorzystali i nadal korzystają szkoły podstawowe, do których uczęszczają uczniowie z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim, umiarkowanym lub znacznym, niesłyszący, słabosłyszący, z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera, niewidomi i słabowidzący, posiadający orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego.

Możliwość zlecania opracowania i wydania, w tym dystrybucji podręczników, materiałów edukacyjnych, materiałów ćwiczeniowych lub książek pomocniczych, lub ich części przez ministra do spraw oświaty i wychowania

Dzięki przyjętym w 2021 r. i latach wcześniejszych regulacjom prawnym opracowano niżej wymienione podręczniki, materiały edukacyjne, materiały ćwiczeniowe i książki pomocnicze dostosowane do potrzeb edukacyjnych i możliwości psychofizycznych uczniów niepełnosprawnych:

- 1) adaptacje podręczników do edukacji wczesnoszkolnej (materiały edukacyjne w systemie Braille'a) dla uczniów niepełnosprawnych niewidomych uczęszczających do klas I-III szkół podstawowych;
- 2) adaptacje podręczników do edukacji wczesnoszkolnej (materiały edukacyjne w druku powiększonym) dla uczniów niepełnosprawnych słabowidzących uczęszczających do klas I-III szkół podstawowych;

- 3) do edukacji wczesnoszkolnej uczniów niepełnosprawnych mających trudności w uczeniu się i/lub komunikowaniu się, w tym niesłyszących, słabosłyszących, z niepełnosprawnością intelektualną, autyzmem i afazją uczęszczających do szkół podstawowych:
 - a) podręczniki do kształcenia specjalnego,
 - b) materiały edukacyjne w postaci zeszytów piktogramów (symbole PCS),
 - c) materiały edukacyjne w wersji multimedialnej (adaptacje, piktogramy, PJM),
 - d) materiały ćwiczeniowe,
 - e) materiały ćwiczeniowe „Język polski na plus”;
- 4) do edukacji na drugim etapie edukacyjnym adaptacje podręczników do języka polskiego, matematyki, przyrody, biologii, historii, wiedzy o społeczeństwie, chemii, fizyki, geografii do klas IV-VIII (materiały edukacyjne w systemie Braille’a) dla uczniów niepełnosprawnych niewidomych uczęszczających do szkół podstawowych;
- 5) do edukacji na drugim etapie edukacyjnym adaptacje podręczników do języka polskiego, matematyki, przyrody, biologii, historii, wiedzy o społeczeństwie, chemii, fizyki, geografii do klas IV-VIII (materiały edukacyjne w druku powiększonym) dla uczniów niepełnosprawnych słabowidzących uczęszczających do szkół podstawowych;
- 6) do edukacji na drugim etapie edukacyjnym adaptacje podręczników szkolnych do języka polskiego, matematyki, przyrody, biologii, historii, wiedzy o społeczeństwie, chemii, fizyki, geografii do klas IV- VIII szkoły podstawowej udostępnione on-line w postaci: materiałów edukacyjnych dostosowanych do potrzeb edukacyjnych i możliwości psychofizycznych uczniów niepełnosprawnych mających trudności w uczeniu się i/lub komunikowaniu się, w tym niesłyszących, słabosłyszących, z niepełnosprawnością intelektualną, autyzmem i afazją uczęszczających do szkół podstawowych zawierających:
 - a) odpowiednie dostosowania tekstowe i graficzne,
 - b) symbole PCS,
 - c) nagrania video w polskim języku migowym (PJM);
- 7) do edukacji w szkole podstawowej uczniów niepełnosprawnych intelektualnie w stopniu umiarkowanym lub znacznym materiały ćwiczeniowe w postaci kart pracy, opowiadające współczesnym standardom międzynarodowym, wykorzystujące symbole PCS, czyli znaki graficzne obrazujące poszczególne pojęcia (system ten jest wsparciem dla osób z trudnościami w komunikowaniu się, w rozumieniu treści i uczestnictwie w procesie dydaktycznym), pozwalające na wykorzystywanie poszczególnych kart w zależności od potrzeb tematycznych;
- 8) multimedialny kurs polskiego języka migowego „Migaj razem z nami” czyli serię dziesięciu multimedialnych książek pomocniczych do nauki tego języka przeznaczonych dla uczniów szkół podstawowych. Kurs odpowiada poziomom biegłości językowej od A1 do B2 Europejskiego Systemu Opisu Kształcenia Językowego. Posiada modułową strukturę pozwalającą na rozpoczęcie nauki na dowolnym poziomie (dopasowanym od indywidualnych kompetencji komunikacyjnych konkretnego ucznia). Każda część przygotowana została

w formie odrębnej publikacji multimedialnej, która umożliwia pracę na komputerze stacjonarnym – zarówno w domu, jak i w klasie (z wykorzystaniem tablicy multimedialnej). Wybór reprezentatywnego dla PJM zasobu leksyki i konstrukcji gramatycznych został dokonany na podstawie obszernego korpusu wypowiedzi osób głuchych (największego zbioru nagrań migowych na świecie) stworzonego przez Pracownię Lingwistyki Migowej Uniwersytetu Warszawskiego. W nagraniach uczestniczyli tylko głusi użytkownicy polskiego języka migowego;

- 9) „lektury dostępne” czyli serię lektur szkolnych składających się z multimedialnych książek pomocniczych do edukacji językowej i polonistycznej oraz odpowiadających im materiałów ćwiczeniowych służących utrwalaniu wiedzy i umiejętności określonych w podstawie programowej kształcenia ogólnego dla szkół podstawowych; każda multimedialna lektura została wzbogacona o pakiet materiałów składający się z:
 - a) nagrań video z tłumaczeniem tekstu na polski języki migowy,
 - b) tekstu łatwego do czytania (ETR),
 - c) opracowania graficznego w formie komiksu,
 - d) kart pracy,
 - e) kart pracy z symbolami PCS (czyli znakami graficznymi obrazującymi pojęcia),
 - f) tablic komunikacyjnych z symbolami PCS;
- 10) do edukacji na III etapie edukacyjnym (liceum ogólnokształcące/technikum) adaptacje podręczników do języka polskiego, matematyki, biologii, historii, wiedzy o społeczeństwie, chemii, fizyki, geografii, podstaw przedsiębiorczości, edukacji dla bezpieczeństwa, filozofii do klas I-III szkół ponadpodstawowych (materiały edukacyjne w systemie Braille’a) dla uczniów niepełnosprawnych niewidomych uczęszczających do szkół ponadpodstawowych;
- 11) do edukacji na III etapie edukacyjnym (liceum ogólnokształcące/technikum) adaptacje podręczników do języka polskiego, matematyki, biologii, historii, wiedzy o społeczeństwie, chemii, fizyki, geografii, podstaw przedsiębiorczości, edukacji dla bezpieczeństwa, filozofii do klas I-III szkół ponadpodstawowych (materiały edukacyjne w druku powiększonym) dla uczniów niepełnosprawnych słabowidzących uczęszczających do szkół ponadpodstawowych;
- 12) wydrukowano i dostarczono do szkół ponadgimnazjalnych i ponadpodstawowych do których uczęszczają uczniowie niewidomi i słabowidzący opracowane w latach ubiegłych adaptacje podręczników w systemie Braille’a i w druku powiększonym zgodnie ze złożonym przez dyrektorów szkół zapotrzebowaniem.

Kontynuowane są prace nad opracowaniem podręczników, materiałów edukacyjnych, materiałów ćwiczeniowych oraz książek pomocniczych dostosowanych do potrzeb edukacyjnych i możliwości psychofizycznych uczniów niepełnosprawnych posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego.

W 2021 r. zakończyła się realizacja zadania publicznego pn. „Czytam i wiem – tekst łatwy do czytania i zrozumienia w szkole. Opracowanie i upowszechnienie materiałów edukacyjnych i ćwiczeniowych w wersji łatwej do czytania i zrozumienia, instrukcji dotyczącej ich tworzenia i wykorzystania w pracy z uczniami oraz rekomendacji dotyczących wdrożenia rozwiązań w praktykę szkolną”, w ramach

którego przygotowano 70 materiałów edukacyjnych w wersjach łatwych do czytania i zrozumienia oraz instrukcję ich tworzenia. Materiały oraz instrukcja są dostępne na Zintegrowanej Platformie Edukacyjnej pod linkiem: <https://zpe.gov.pl/a/materiały-latwe-do-czytania-i-zrozumienia/D1APaQCI5>

„Rządowy program pomocy uczniom niepełnosprawnym w formie dofinansowania zakupu podręczników, materiałów edukacyjnych i materiałów ćwiczeniowych w latach 2020-2022”

Podstawą realizacji „Rządowego programu pomocy uczniom niepełnosprawnym w formie dofinansowania zakupu podręczników, materiałów edukacyjnych i materiałów ćwiczeniowych w latach 2020-2022” jest uchwała nr 89/2020 Rady Ministrów z dnia 26 czerwca 2020 r. w sprawie Rządowego programu pomocy uczniom niepełnosprawnym w formie dofinansowania zakupu podręczników, materiałów edukacyjnych i materiałów ćwiczeniowych w latach 2020-2022 oraz rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 26 czerwca 2020 r. w sprawie szczegółowych warunków udzielania pomocy finansowej uczniom niepełnosprawnym w formie dofinansowania zakupu podręczników, materiałów edukacyjnych i materiałów ćwiczeniowych w latach 2020-2022.

Celem programu jest wyrównywanie szans edukacyjnych i wspieranie rozwoju edukacyjnego uczniów przez dofinansowanie zakupu podręczników i materiałów edukacyjnych oraz materiałów ćwiczeniowych.

Wsparcie dotyczyło zakupu podręczników do kształcenia ogólnego, w tym podręczników do kształcenia specjalnego lub podręczników do kształcenia w zawodach, dopuszczonych do użytku szkolnego przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania oraz materiałów edukacyjnych do kształcenia ogólnego i zawodowego jak również materiałów ćwiczeniowych. Na realizację Programu przeznaczono 15 mln zł.

Program skierowany jest do uczniów posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego:

- 1) słabowidzących;
- 2) niesłyszących;
- 3) słabosłyszących;
- 4) z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim;
- 5) z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym;
- 6) z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją;
- 7) z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera;
- 8) z niepełnosprawnościami sprzężonymi, w przypadku, gdy jedną z niepełnosprawności jest niepełnosprawność wymieniona w pkt 1-7

- uczęszczających w roku szkolnym 2021/2022 do:

- branżowej szkoły I stopnia,
- branżowej szkoły II stopnia,
- klas I–III czteroletniego liceum ogólnokształcącego,
- klasy III dotychczasowego trzyletniego liceum ogólnokształcącego prowadzonej w czteroletnim liceum ogólnokształcącym,

- klas I–III pięcioletniego technikum,
- klas III i IV dotychczasowego czteroletniego technikum prowadzonych w pięcioletnim technikum,
- szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy,
- klas III–VI ogólnokształcącej szkoły muzycznej II stopnia,
- klas VI–IX ogólnokształcącej szkoły baletowej,
- klas I–III liceum sztuk plastycznych,
- klasy VI dotychczasowej ogólnokształcącej szkoły sztuk pięknych,
- klas III i IV dotychczasowego liceum plastycznego prowadzonych w liceum sztuk plastycznych lub klasy VI dotychczasowej ogólnokształcącej szkoły sztuk pięknych prowadzonej w liceum sztuk plastycznych.

Wysokość zaplanowanego w programie dofinansowania

W 2021 r. dofinansowanie zakupu podręczników, materiałów edukacyjnych i materiałów ćwiczeniowych dla poszczególnych grup udzielane było dla:

- 1) uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym oraz uczniów z niepełnosprawnościami sprzężonymi (w przypadku gdy są to uczniowie z niepełnosprawnościami spośród następujących niepełnosprawności: słabowidzący, niesłyszący, słabosłyszący, z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim, z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją, z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera, z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym), uczęszczających do szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy w roku szkolnym 2021/2022 – do kwoty 225 zł;
- 2) dla uczniów słabowidzących, niesłyszących, słabosłyszących, z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim, z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją, z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera, oraz uczniów z niepełnosprawnościami sprzężonymi, w przypadku gdy są to niepełnosprawności spośród niepełnosprawności, o których mowa wyżej, uczęszczających w roku szkolnym 2021/2022 do branżowej szkoły I stopnia lub klasy I branżowej szkoły II stopnia – do kwoty 390 zł;
- 3) dla uczniów słabowidzących, niesłyszących, słabosłyszących, z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim, z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją, z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera, oraz uczniów z niepełnosprawnościami sprzężonymi, w przypadku gdy są to niepełnosprawności spośród niepełnosprawności, o których mowa wyżej, uczęszczających w roku szkolnym 2021/2022 do: klas I i II czteroletniego liceum ogólnokształcącego, klas II i III dotychczasowego trzyletniego liceum ogólnokształcącego prowadzonych w czteroletnim liceum ogólnokształcącym, klas I i II pięcioletniego technikum, klas II–IV dotychczasowego czteroletniego technikum prowadzonych w pięcioletnim technikum, klas III–VI ogólnokształcącej szkoły muzycznej II stopnia, klas VI–IX ogólnokształcącej szkoły baletowej, klas I i II liceum sztuk plastycznych, klas V i VI dotychczasowej ogólnokształcącej szkoły

sztuk pięknych, klas II–IV dotychczasowego liceum plastycznego prowadzonych w liceum sztuk plastycznych lub klas V i VI dotychczasowej ogólnokształcącej szkoły sztuk pięknych prowadzonych w liceum sztuk plastycznych – do kwoty 445 zł.

Wydatkowane środki

W 2021 r. na realizację „Rządowego programu pomocy uczniom niepełnosprawnym w formie dofinansowania zakupu podręczników, materiałów edukacyjnych i materiałów ćwiczeniowych na lata 2020-2022” wydatkowano środki w wysokości 11 765 538 zł. Z nadesłanych do Ministerstwa Edukacji i Nauki przez wojewodów sprawozdań wynika, że wydatki ponoszone na zakup podręczników i materiałów edukacyjnych oraz materiałów ćwiczeniowych w 2021 r. były niższe niż kwoty przyjęte w Programie.

Szczegółowe dane dotyczące wydatkowanych środków z podziałem na województwa przedstawione są w tabeli nr 18 w załączniku nr 3.

W 2021 r. z Programu skorzystało 37 389 uczniów posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego.

Liczbowy wykaz uczniów niepełnosprawnych, którzy otrzymali dofinansowanie do zakupu podręczników i materiałów edukacyjnych w ramach „Rządowego programu pomocy uczniom niepełnosprawnym w formie dofinansowania zakupu podręczników, materiałów edukacyjnych i materiałów ćwiczeniowych na lata 2020-2022” przedstawiono w tabelach nr 19–21 w załączniku nr 3.

Rządowy program rozwijania szkolnej infrastruktury oraz kompetencji uczniów i nauczycieli w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych na lata 2020-2024 – „Aktywna tablica”

Rządowy program rozwijania szkolnej infrastruktury oraz kompetencji uczniów i nauczycieli w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych na lata 2020-2024 – „Aktywna tablica” obejmuje: szkoły podstawowe, które nie otrzymały wsparcia finansowego w poprzedniej edycji programu na lata 2017-2019, szkoły ponadpodstawowe dla dzieci i młodzieży, szkoły podstawowe, w których uczą się uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym z niepełnosprawnościami: uczniowie niewidomi oraz uczniowie posiadający różnorodne zaburzenia rozwojowe, utrudniające lub uniemożliwiające prawidłowy proces kształcenia.

W 2021 r. organy prowadzące szkoły podstawowe, w których kształcą się uczniowie posiadający różnorodne zaburzenia rozwojowe, utrudniające lub uniemożliwiające prawidłowy proces kształcenia, w ramach udzielonego wsparcia finansowego mogłyby zakupić sprzęt, pomoce dydaktyczne i narzędzia do terapii:

a) pomoce dydaktyczne lub narzędzia do terapii:

- psychoneurologicznej dla uczniów z zaburzeniami uwagi i koncentracji (Attention Deficit Hyperactivity Disorder – ADHD, Attention Deficit Disorder –

- ADD), z niepełnosprawnością intelektualną oraz dla uczniów z zaburzeniami procesów uczenia się (w tym z dysleksją, dyskalkulią),
- procesów komunikacji, w tym zaburzeń przetwarzania słuchowego obejmujących m.in. uczniów z centralnymi zaburzeniami słuchu, słabosłyszących, z zaburzeniami koncentracji i uwagi (w tym z ADHD, ADD, autyzmem),
 - dla uczniów posługujących się wspomagającymi i alternatywnymi metodami komunikacji (Augmentative and Alternative Communications – ACC), w szczególności uczniów z uszkodzeniami neurologicznymi, porażeniami,
 - dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną (w stopniu umiarkowanym, znacznym i głębokim),
 - dla uczniów mających problemy w edukacji szkolnej z zaburzeniami wymagającymi terapii logopedycznej lub psychologicznej,
- b) specjalistyczne oprogramowanie do pomocy dydaktycznych i narzędzi do terapii, komputer stacjonarny lub laptop, jeżeli jest on niezbędny do prawidłowego funkcjonowania pomocy dydaktycznych, narzędzi do terapii lub oprogramowania.
- Organy prowadzące specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze dla uczniów niewidomych lub słabowidzących w ramach udzielonego wsparcia finansowego mogły zakupić:
- 1) drukarki brajlowskie;
 - 2) drukarki druku wypukłego;
 - 3) drukarki 3D.

Program rządowy „Narodowy Program Rozwoju Czytelnictwa” Priorytet 3 realizowany w latach 2021-2025

Podstawą realizacji Rządowego programu jest uchwała nr 69/2021 Rady Ministrów z dnia 21 maja 2021 r. w sprawie ustanowienia programu wieloletniego „Narodowy Program Rozwoju Czytelnictwa 2.0. na 2021-2025” oraz rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 10 września 2021 r. w sprawie szczegółowych warunków, form i trybu realizacji Priorytetu 3 „Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa 2.0. na lata 2021–2025” (Dz. U. poz. 1675).

Zgodnie z zasadami realizacji programu, szkoły mają obowiązek uwzględnić potrzeby dzieci i uczniów niepełnosprawnych w realizacji programu w placówkach wychowania przedszkolnego, szkołach i bibliotekach pedagogicznych.

Beneficjenci Priorytetu 3 Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa 2.0. uwzględniali potrzeby osób niepełnosprawnych, planując i realizując zakupy książek i elementów wyposażenia wnętrz biblioteki oraz prowadząc działania promujące czytelnictwo:

- dzięki zakupionym czytnikom ebooków i zakupieniu audio – i ebooków z książek mogą korzystać uczniowie słabowidzący i słabosłyszący,
- zakupione pozycje książkowe uwzględniają problem integracji, tolerancji, akceptacji,
- zakupiono książki terapeutyczne, z dużą czcionką, bajki psychoedukacyjne,

- utworzono półkę z wydzielonym księgozbiorem „terapeutycznym”, poruszającym m.in. problemy osób z autyzmem, pojawiły się pozycje wspierające działania logopedyczne, jak i koncentrację i uwagę.

Także elementy wyposażenia wnętrz były zakupywane z myślą o uczniach z niepełnosprawnościami:

- siedzisko-gruszka rehabilitacyjna dla uczniów z niepełnosprawnością,
- do biblioteki szkolnej zostało zakupione siedzisko służące młodszym czytelnikom jako kącik czytelniczy.

Projekty współfinansowane ze środków Unii Europejskiej mogące mieć pozytywny wpływ na wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami

W ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020 realizowane są projekty mające na celu podniesienie jakości edukacji włączającej, odpowiadającej na potrzeby wszystkich uczniów, w tym z niepełnosprawnościami, jak również wszystkie projekty i produkty powstałe w wyniku realizacji projektów ze środków europejskich powinny być dostępne dla osób z niepełnosprawnościami.

W 2021 r. realizowano projekty dofinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego, które będą miały pozytywny wpływ na sytuację osób z niepełnosprawnościami.

Projekt „Opracowanie instrumentów do prowadzenia diagnozy psychologiczno-pedagogicznej” (wartość projektu: 4 286 840,28 zł okres realizacji kwiecień 2016 r. – czerwiec 2022 r.) realizowany w trybie pozakonkursowym

Jego celem jest zidentyfikowanie, opracowanie i pilotażowe wdrożenie rozwiązań wpływających na podniesienie jakości pomocy psychologiczno-pedagogicznej oraz możliwości wykorzystania zindywidualizowanego podejścia do ucznia, w tym ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. W ramach projektu zostaną opracowane narzędzia diagnostyczne, które będą służyły do diagnozy m.in. trudności, zaburzeń, deficytów uczniów. Zostaną również opracowane metody pracy z uczniem zmierzające do ograniczenia zidentyfikowanych deficytów. Efektem projektu będzie również opracowanie instrumentów wsparcia psychologiczno-pedagogicznego stanowiących istotny element opracowywanego zestawu narzędzi diagnostycznych, tj. jednolitych standardów funkcjonowania poradni psychologiczno-pedagogicznych umożliwiających wdrażanie narzędzi diagnostycznych i procedur postępowania diagnostycznego i postdiagnostycznego. Standardy pracy poradni psychologiczno-pedagogicznych będą określały m.in. procedury postępowania w przypadku uczniów z różnymi trudnościami, dysfunkcjami – zarówno, jeśli chodzi o proces diagnostyczny, jak i o aspekty związane z czasem oczekiwania na badanie czy sposobem jego prowadzenia oraz postępowania postdiagnostycznego, czyli wsparcia dla ucznia po przeprowadzonej diagnozie.

Projekt „Uczeń ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi – opracowanie modelu szkolenia i doradztwa” (wartość projektu: 5 175 527,67 zł okres realizacji: czerwiec 2018 r. – czerwiec 2022 r.)

Celem projektu jest opracowanie modelu działań szkoleniowo-doradczych dla pracowników poradni psychologiczno-pedagogicznych umożliwiających rozpoznawanie potrzeb dzieci i młodzieży oraz planowanie kompleksowego wsparcia zgodnie z rozpoznanymi indywidualnymi potrzebami. W ramach projektu opracowany zostanie program szkoleń dla kadr poradni psychologiczno-pedagogicznych wspierający prowadzenie rozpoznania, diagnozy i wsparcia postdiagnostycznego. Będzie on obejmował założenia dotyczące diagnozy funkcjonalnej oraz zagadnienia związane ze stosowaniem narzędzi diagnostycznych do pracy z uczniami o specjalnych potrzebach edukacyjnych oraz będzie umożliwiał współpracę pracowników poradni psychologiczno-pedagogicznych ze szkołami, placówkami, rodzicami w zakresie rozpoznawania potrzeb dzieci i młodzieży, w tym planowania kompleksowego wsparcia zgodnie z rozpoznanymi potrzebami.

Projekt „Szkolenia i doradztwo dla kadr poradnictwa psychologiczno-pedagogicznego” (wartość projektu: 8 989 069,45 zł okres realizacji: luty 2021 r. – wrzesień 2023 r.)

Celem projektu jest wsparcie pracowników ppp we wdrażaniu modelowych rozwiązań z zakresu prowadzenia oceny funkcjonalnej i wsparcia postdiagnostycznego dla dzieci i uczniów.

Projekt zakłada upowszechnienie narzędzi do oceny funkcjonalnej i specjalistycznych narzędzi do diagnozy psychologiczno-pedagogicznej oraz materiałów do prowadzenia działań postdiagnostycznych wraz z ofertą szkoleń dla osób, które będą z tych narzędzi korzystać. W ramach projektu stworzone zostaną rozwiązania w zakresie usprawnienia współpracy pomiędzy PPP i szkołami/przedszkolami. Upowszechnione zostaną rozwiązania z zakresu edukacji włączającej opartej na biopsychospołecznym podejściu do potrzeb edukacyjnych i rozwojowych, w miejsce podejścia medycznego.

Projekt zakłada wsparcie poradnictwa psychologiczno-pedagogicznego nie tylko szkoleniami kadr, ale również rozwiązaniami w zakresie zmiany organizacji pracy i współpracy ze szkołami/przedszkolami oraz innymi instytucjami, ale również pomiędzy PPP w celu podnoszenia jakości poradnictwa psychologiczno-pedagogicznego. W ramach projektu realizowane będzie monitorowanie jakości szkoleń i wspierania jakości działań wdrożeniowych m.in. poprzez prowadzenie superwizji dla poradni psychologiczno-pedagogicznych.

Projekt pozakonkursowy „Tworzenie e-materiałów dydaktycznych do kształcenia ogólnego – etap II” (wartość projektu: 7 215 229,14 zł okres realizacji czerwiec 2018 r. – grudzień 2021 r.)

Celem projektu było opracowanie koncepcji modułowych e-podręczników do kształcenia ogólnego wykorzystujących powstałe dotychczas e-zasoby edukacyjne (e-

podręczniki i e-materiały) oraz odbiór i udostępnienie na platformie <https://zpe.gov.pl> ponad 10 tys. e-materiałów opracowanych w ramach projektów wybranych w trybie konkursowym. Ponadto wypracowany został standard dostępności e-materiałów dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, określający wymogi w zakresie adaptacji e-materiałów uwzględniające ograniczenia ucznia związane z daną niepełnosprawnością.

Opracowane e-materiały są dostosowane do potrzeb uczniów z różnymi rodzajami niepełnosprawności: dla słabowidzących i niewidzących, dla słabosłyszących i niesłyszących oraz dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną (w tym m.in. poprzez umożliwienie odczytu audio, wizualnego i audiowizualnego). W konkursach uwzględniono kryterium dostępu wskazujące na konieczność tworzenia e-materiałów zgodnych z koncepcją uniwersalnego projektowania, o której mowa w „Wytycznych w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji”.

Projekt pozakonkursowy: „Weryfikacja i odbiór zestawów narzędzi edukacyjnych wspierających proces wychowania przedszkolnego i kształcenia ogólnego w zakresie rozwoju umiejętności uniwersalnych dzieci i uczniów oraz kompetencji kluczowych niezbędnych do poruszania się na rynku pracy” (wartość projektu: 3 602 950,00 zł, okres realizacji: październik 2020 r. – październik 2022 r.)

Celem projektu jest zwiększenie wykorzystania przez szkoły i placówki, pozytywnie ocenionych i zarekomendowanych 53 zestawów narzędzi edukacyjnych, wspomagających rozwój kompetencji kluczowych i umiejętności uniwersalnych dzieci i uczniów, w procesie wychowania przedszkolnego i kształcenia ogólnego, niezbędnych do poruszania się na rynku pracy. Do kluczowych rezultatów projektu należy: zweryfikowanie i odebranie przykładowych zestawów narzędzi edukacyjnych opracowanych w ramach projektów konkursowych PO WER dla 23 przedmiotów/obszarów edukacyjnych.

Wsparcie w ramach projektu skierowane jest do szerokiej grupy docelowej: podmioty edukacyjne, tj. przedszkola, szkoły i placówki oświatowe, kuratoria oświaty i inne jednostki realizujące nadzór pedagogiczny oraz szerokie grono pracowników systemu oświaty i środowiska edukacyjnego, tj. dyrektorzy szkół i placówek, nauczyciele i zespoły nauczycielskie zatrudnione w przedszkolach, szkołach i placówkach oświatowych, realizujących podstawę programową do kształcenia ogólnego, doradcy metodyczni, nauczyciele konsultanci, eksperci, nauczyciele akademicy i pracownicy naukowci, edukatorzy oraz inne osoby fizyczne albo prawne związane z edukacją.

Odbiorcami Projektu zaś są dzieci/uczniowie, w tym ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi i/lub niepełnosprawnościami oraz rodzice.

Opracowane zestawy narzędzi edukacyjnych zostaną udostępnione na Zintegrowanej Platformie Edukacyjnej.

Podstawą prawną do korzystania przez szkoły i placówki systemu edukacji ze Zintegrowanej Platformy Edukacyjnej (<https://zpe.gov.pl>) jest przepis art. 44a ww. ustawy Prawo oświatowe. Zintegrowana Platforma Edukacyjna to nowoczesne

rozwiązanie informatyczne zapewniające komplementarność działań realizowanych przez MEN w ramach: Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój (PO WER), programu „Aktywna tablica”, Ogólnopolskiej Sieci Edukacyjnej i projektów współfinansowanych w ramach Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa. Na platformie umieszczane są bezpłatne i dostępne on-line wysokiej jakości materiały cyfrowe (e-materiały).

Ponadto platforma jest kompleksowym środowiskiem nauczania-uczenia się, które umożliwia m.in. dystrybucję i tworzenie przez użytkowników własnych, autorskich wersji e-materiałów dostosowanych do potrzeb konkretnych grup uczniów oraz komunikację uczeń-nauczyciel. Narzędzie skierowane jest do uczniów oraz nauczycieli, natomiast może z niego korzystać każdy zainteresowany. Pełna funkcjonalność narzędzia dostępna jest po zalogowaniu. Warunkiem korzystania z platformy jest dostęp do Internetu. Platforma oraz jej zasoby są zgodne z zasadami dostępności stron internetowych WCAG 2.0, a tym samym umożliwiają osobom z niepełnosprawnościami korzystanie ze zgromadzonych e-materiałów.

Projekt konkursowy: „Asystent ucznia ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi” – pilotaż”, realizowany przez Fundację Edukacyjną ODITK (wartość projektu: 24 462 907,92 zł okres realizacji: maj 2020 – marzec 2023)

Celem projektu jest przeprowadzenie pilotażu usług asystenckich (ASPE) dla uczniów o zróżnicowanych potrzebach edukacyjnych i rozwojowych w przedszkolach i szkołach ogólnodostępnych. Ponadto celem projektu jest włączenie kwalifikacji „asystowanie uczniowi ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym z niepełnosprawnościami” do Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji, jak również przygotowanie 640 osób do świadczenia usług asystenckich w przedszkolach i szkołach.

Projekt przyczyni się do poprawy dostępności usług edukacyjnych dla uczniów o zróżnicowanych potrzebach edukacyjnych i rozwojowych (w tym z niepełnosprawnościami) dzięki wypracowaniu standardu świadczenia usług asystenckich.

Projekt stanowi odpowiedź na zdiagnozowany istotny problem społeczny, jakim są trudności w zapewnieniu adekwatnego wsparcia dla części uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w szkołach ogólnodostępnych, sprzyjającego realnej inkluzji społecznej.

Projekt pozakonkursowy: „Opracowanie modelu funkcjonowania Specjalistycznych Centrów Wspierających Edukację Włączającą (SCWEW)” (wartość projektu: 5 052 488,66 zł okres realizacji: wrzesień 2019 – luty 2023 r.)

SCWEW to nowo tworzona instytucja, powstająca w szkołach i placówkach specjalnych poprzez rozszerzenie ich działalności. Celem SCWEW jest wspieranie pracy szkół ogólnodostępnych w podnoszeniu jakości edukacji włączającej, w tym zapewnianiu wsparcia odpowiedniego do potrzeb osób uczących się w danej placówce

ogólnodostępnej. Opracowanie zasad funkcjonowania SCWEW umożliwi poprawę dostępności usług edukacyjnych dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym z niepełnosprawnościami oraz upowszechnianie edukacji włączającej.

Projekt pozakonkursowy: „Pilotażowe wdrożenie modelu Specjalistycznych Centrów Wspierających Edukację Włączającą (SCWEW)” (wartość projektu: 35 494 183,55 zł okres realizacji: styczeń 2020 – czerwiec 2023 r.)

Pilotażowe wdrożenie Modelu SCWEW do praktyki edukacyjnej umożliwi weryfikację opracowanych zasad funkcjonowania, a ponadto przyczyni się do wzmocnienia kompetencji kadry pedagogicznej. Wykorzystanie środków finansowych zapewni szkołom dostęp do sprzętu specjalistycznego, niezbędny do wspierania wszechstronnego rozwoju dziecka, w rejonie objętym działaniami każdego z nowo powstałych minimum 16 SCWEW.

Projekty realizowane w ramach konkursu „Opracowanie i upowszechnianie narzędzi diagnostycznych wspierających pomoc psychologiczno-pedagogiczną” (łączna wartość 3 projektów wybranych do dofinansowania: 35 049 962,79 zł okres realizacji: lipiec 2018 – wrzesień 2022 r.)

Projekty zostały podzielone na trzy obszary:

- 1) obszar emocjonalno-społeczny
- 2) obszar osobowościowy
- 3) obszar poznawczy

Celem projektów wyłonionych w konkursie jest wsparcie specjalistów z poradni psychologiczno-pedagogicznych oraz nauczycieli i specjalistów w szkołach. Działania zaplanowane w ramach konkursu mają doprowadzić do tego, aby specjaliści z poradni psychologiczno-pedagogicznych mieli możliwość m.in.

- rozpoznawania potrzeb i możliwości dzieci i młodzieży w obszarze poznawczym, osobowościowym i emocjonalno-społecznym, ze szczególnym uwzględnieniem funkcjonowania potrzeb dzieci i młodzieży, w tym także dzieci i młodzieży ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, także z niepełnosprawnościami, szczególnie w zakresie rozpoznawania potencjałów, możliwości i sposobu funkcjonowania w środowisku, a także trudności wynikających z deficytów,
- prowadzenia zajęć wspierających (m.in. zajęcia korekcyjno-kompensacyjne, warsztatowe, aktywizujące, psychoedukacyjne, porady bez badań), terapii dzieci i młodzieży, w zależności od rozpoznanych potrzeb, w tym dzieci i młodzieży z zaburzeniami rozwojowymi, z zachowaniami dysfunkcyjnymi, z niepełnosprawnością, niedostosowanych społecznie lub zagrożonych niedostosowaniem społecznym oraz ich rodzin (m.in. prelekcje, psychoedukacja, zajęcia warsztatowe, grupy wsparcia, instruktaże, konsultacje i inne).

W 2021 r. rozpoczęła się realizacja projektów w ramach konkursu „Szkolenia i doradztwo dla kadry edukacji włączającej” (łączna wartość 16 projektów wybranych do dofinansowania: 51 116 248,38 zł, okres realizacji: sierpień 2021 – sierpień 2023 r.)

Celem realizowanych projektów jest zwiększenie wiedzy kadr edukacji na temat edukacji włączającej. Cel ten zostanie osiągnięty poprzez realizację w każdym województwie cyklu szkoleń i doradztwa z zakresu edukacji włączającej dla kadr systemu oświaty, w tym JST. Umożliwi to zapewnienie spójnego w całym kraju rozumienia założeń edukacji włączającej oraz wiedzy na temat sposobów jej realizacji, wdrażania i nadzoru.

Zakłada się, że docelowo wsparciem szkoleniowo-doradczym zostaną objęte min. 28 422 osoby.

Szkolenia są prowadzone i/lub merytorycznie koordynowane przez trenerów, tj. osoby przygotowane w ramach projektu pozakonkursowego Ośrodka Rozwoju Edukacji „Uczeń ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi – opracowanie modelu szkolenia i doradztwa”. Szkolenia są realizowane zgodnie z programami szkoleń i materiałami szkoleniowymi opracowanymi w ramach ww. projektu pozakonkursowego ORE.

Podniesienie kompetencji przedstawicieli kadry JST i kadry systemu oświaty bezpośrednio wpłynie na poprawę dostępności usług edukacyjnych dla uczniów ze SPE, w tym z niepełnosprawnościami, w przedszkolach/szkołach.

Podjęte działania w ramach projektów przyczynią się do wypracowania strategicznych rozwiązań w JST, szkołach/placówkach, które po zakończeniu projektów zostaną wdrożone do praktyki samorządowej i szkolnej. Zmiany będą dotyczyły głównie sposobu pracy szkoły/placówki w obszarze edukacji włączającej. Powyższe projekty stanowią przykłady realizacji zasady dostępności dla osób z niepełnosprawnościami. Ponadto należy podkreślić fakt, że wszystkie projekty realizowane ze środków europejskich powinny być zgodne z „Wytycznymi w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach funduszy unijnych na lata 2014-2020”. Wytyczne gwarantują zapewnienie dostępności projektów i dostępności produktów wytworzonych w projektach dofinansowanych z UE do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, tak aby mogły one w pełnym wymiarze korzystać z unijnej pomocy.

Dostępność ma kilka wymiarów m.in.

- dostępność cyfrowa (wszystkie zasoby cyfrowe muszą być zgodne ze standardem WCAG 2.0 co najmniej na poziomie AA),
- dostępność architektoniczna (spotkania otwarte, na które nie jest wymagana rejestracja oraz wszystkie działania realizowane w ramach projektów, w których na etapie rekrutacji zidentyfikowano możliwość udziału osób

- z niepełnosprawnościami, muszą być prowadzone w budynkach dostępnych architektonicznie),
- uniwersalne projektowanie oznacza tworzenie produktów, budynków, programów i usług w taki sposób, aby były użyteczne dla wszystkich w możliwie największym stopniu bez potrzeby dalszych dostosowań.

Z kolei mechanizm racjonalnych usprawnień pozwala projektodawcom na elastyczne reagowanie na potrzeby wszystkich uczestników. Dzięki temu mechanizmowi projektodawca może liczyć na dofinansowanie w wysokości 12 000 tys. zł na pokrycie kosztów związanych z dostosowaniem projektu lub produktu do potrzeb osoby z niepełnosprawnością, np. na zakup komputerów z odpowiednim oprogramowaniem dostosowanym do osób z niepełnosprawnością, zapewnienie specjalistycznego transportu na miejsce realizacji projektu.

Kontynuacja prac związanych z przygotowaniem zmian systemowych dotyczących organizacji kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym uczniów niepełnosprawnych i wdrażania edukacji włączającej

W 2021 r. trwały dalsze prace nad dokumentem „Model Edukacji dla wszystkich” (dalej „MEW”), powstałym w wyniku prac zespołu ekspertów powołanych zarządzeniem Ministra Edukacji Narodowej Nr 39/2017 z dnia 13 października 2017 r.). MEW jest oparty na założeniach edukacji włączającej, rozumianej jako edukacja o wysokiej jakości dla wszystkich dzieci i uczniów, w tym z niepełnosprawnościami.

W modelu ujęto m.in. rozwiązania w zakresie dokonywania wczesnej diagnozy potrzeb dziecka/ucznia w na poziomie przedszkola i szkoły oraz zapewnienia na tej podstawie odpowiednich działań wspierających, skierowanych zarówno do samego dziecka/ucznia, jak i jego środowiska rówieśniczego i rodziny. Przewidziano również rozwiązania w zakresie zapewniania specjalistycznej diagnozy i wsparcia specjalistycznego w ujęciu międzysektorowym na poziomie powiatu. W 2021 r. prowadzono konsultacje społeczne zapisów MEW podczas spotkań stacjonarnych. Dostępna była również ankieta online, w której można było wypowiedzieć się na temat MEW. W konsultacjach wzięło udział ponad 700 osób i instytucji (licząc spotkania oraz odpowiedzi udzielone w ankiecie).

W pracach nad rozwiązaniami służącymi podnoszeniu jakości kształcenia i udzielania wsparcia wszystkim dzieciom i uczniom, których potrzeby rozwojowe i edukacyjne są zróżnicowane, Ministerstwo Edukacji i Nauki jest wspierane przez Europejską Agencję do spraw Specjalnych Potrzeb i Edukacji Włączającej w ramach Programu Wsparcia Reform Strukturalnych Komisji Europejskiej. Projekt realizowany był od lipca 2018 r. do I kwartału 2021 r..

W Ministerstwie Edukacji i Nauki trwają prace nad projektem ustawy o wsparciu dzieci, uczniów i rodzin. Projekt został wpisany 30 listopada 2021 r. do Wykazu prac

legislacyjnych Rady Ministrów pod numerem U319¹⁰. Celem projektowanych zmian jest podnoszenie jakości edukacji, w tym edukacji włączającej.

Projekt ustawy stanowi odpowiedź na bariery w dostępie do wczesnej pomocy i edukacji włączającej o wysokiej jakości dla wszystkich dzieci i uczniów, zidentyfikowane w toku prowadzonych przez resort konsultacji społecznych, debat oświatowych oraz prac zespołów eksperckich. Uwzględnia również postulaty związane z poprawą sytuacji dzieci i młodzieży doświadczających problemów psychicznych i objętych opieką psychiatryczną.

W projekcie ustawy zaproponowane zostaną rozwiązania legislacyjno-organizacyjne, które mają służyć poprawie dostępu do wczesnej pomocy dzieciom w wieku od urodzenia, uczniom i rodzinom (już od okresu oczekiwania na narodziny lub adopcję dziecka), a także podnoszeniu jakości kształcenia uwzględniającego zróżnicowanie potrzeb rozwojowych i edukacyjnych na kolejnych etapach edukacyjnych.

Główne rozwiązania:

1) Krajowy system wsparcia dzieci, uczniów i rodzin.

Stworzenie krajowego systemu wsparcia dzieci, uczniów i rodzin ma na celu określenie zadań realizowanych przez różne resorty i związane z nimi sektory, zidentyfikowanie lokalnych zasobów i synchronizację już obecnie realizowanych działań na rzecz konkretnego dziecka i ucznia oraz ich rodziny. Przepisy określają zadania ministrów, jednostek i podmiotów, które wejdą w skład krajowego systemu oraz zasady i warunki współpracy w ramach krajowego systemu. Na poziomie centralnym proponuje się utworzenie Komitetu Koordynacyjnego, składającego się z przedstawicieli poszczególnych ministrów, który będzie monitorował dostępność i jakość udzielanego wsparcia, przygotowywał wytyczne oraz podejmował działania służące stałemu rozwojowi systemu i podnoszeniu jakości udzielanego wsparcia. W ustawie określone zostaną również zadania powiatów, gmin oraz działających lokalnie instytucji i organizacji, które będą współpracować w celu realizacji wsparcia. Za koordynację lokalnej współpracy będą odpowiadać publiczne poradnie psychologiczno-pedagogiczne.

2) Wprowadzenie nowego modelu wczesnego wspomagania rozwoju dzieci i wsparcia rodzin (WWR).

Prawidłowe i efektywne wspieranie rozwoju małych dzieci, odpowiednie do ich potrzeb i możliwości, stanowi fundament dla rozwoju szkolnictwa włączającego na kolejnych etapach kształcenia. Wprowadzone zmiany zapewnią integrację dotychczasowych rozwiązań oferowanych dzieciom w wieku od urodzenia do rozpoczęcia nauki w szkole, tj. wczesnego wspomagania rozwoju dziecka, pomoc psychologiczno-pedagogiczną, odpowiednio kształcenie specjalne lub zajęcia rewalidacyjno-wychowawcze i skoordynują je z pomocą udzielaną rodzinie. Planuje się udzielanie wsparcia w ramach WWR na trzech poziomach różniących

¹⁰ <https://www.gov.pl/web/premier/wplip-rm>.

się intensywnością wsparcia. Indywidualne plany wczesnego wspomaganie rozwoju dzieci i wsparcia rodzin będą obejmowały działania realizowane przez różne sektory i finansowane z różnych źródeł, co zapobiegnie ich powielaniu się i pozwoli na zapewnienie wsparcia w tych zakresach, których nie obejmuje oświata.

3) Zmiana sposobu oceny potrzeb dzieci i uczniów oraz planowania, udzielania i oceny efektywności udzielanego wsparcia oraz sposobu finansowania zadań w tym zakresie.

Zmiana polega na upowszechnieniu modelu prowadzenia działań związanych z identyfikacją potrzeb oraz planowaniem na tej podstawie działań wspierających z wykorzystaniem modelu biopsychospołecznego, w którym uwzględnia się ocenę wpływu środowiska na funkcjonowanie dziecka/ucznia oraz podejmuje się działania ukierunkowane na likwidowanie barier w zakresie dostępności procesu kształcenia. Nowe rozwiązania oparte są na odejściu od obecnego katalogu niepełnosprawności/zaburzeń¹¹ zdefiniowanych w przepisach prawa oświatowego na rzecz przydzielania wsparcia w oparciu o wyniki oceny funkcjonalnej prowadzonej w szkole lub publicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej.

W przepisach prawa określone zostaną standardy oceny funkcjonalnej oraz standardy prowadzenia działań terapeutycznych i psychoterapeutycznych w jednostkach systemu oświaty.

4) Uregulowanie możliwości pełnienia przez szkoły i placówki specjalne nowej roli i zadań w zakresie wspierania przedszkoli i szkół ogólnodostępnych i integracyjnych oraz koordynowania kształcenia i doskonalenia zawodowego kadry zarządzającej i nauczycieli w zakresie edukacji włączającej.

Tak jak dotychczas w systemie oświaty będą funkcjonowały przedszkola i szkoły ogólnodostępne, integracyjne i specjalne oraz szkoły ogólnodostępne z oddziałami integracyjnymi lub specjalnymi, a o wyborze rodzaju przedszkola czy szkoły nadal będą decydowali rodzice uczniów.

Projektowane zmiany umożliwią wdrożenie większego wsparcia dla przedszkoli i szkół ogólnodostępnych i integracyjnych przez ośrodki specjalne, w których będą mogły być tworzone Specjalistyczne Centra Wspierające Edukację Włączającą (SCWEW).

Do najważniejszych zadań SCWEW będą należały: wsparcie i doradztwo metodyczne dla nauczycieli oraz pozostałej kadry przedszkoli i szkół, wsparcie dla dzieci lub uczniów i rodziców, zapewnienie dostępu do sprzętu i wyposażenia specjalistycznego poprzez wypożyczanie sprzętu, a także działalność informacyjna i edukacyjna o edukacji włączającej. Doświadczenie i wiedza ekspercka kadry SCWEW zostaną dzięki temu wykorzystane do

¹¹ Informacja o występowaniu u dziecka niepełnosprawności (potwierdzonej posiadaniem orzeczenia o niepełnosprawności lub stopniu niepełnosprawności), rozpoznaniu zaburzeniu neurorozwojowego lub wpływu stanu zdrowia na funkcjonowanie będzie uwzględniana w planowaniu wsparcia. Zawsze jednak będzie dokonywana analiza funkcjonowania w rzeczywistych sytuacjach szkolnych, bowiem osoba z tym samym rozpoznaniem/rodzajem niepełnosprawności może w różny sposób funkcjonowania, a tym samym wymagać innego rodzaju i zakresu wsparcia.

zwiększenia potencjału przedszkoli i szkół ogólnodostępnych i integracyjnych, by mogły one zapewnić wysokiej jakości wsparcie wszystkim osobom uczącym się jak najbliżej ich miejsca zamieszkania.

Kształcenie i doskonalenie zawodowe kadry zarządzającej i nauczycieli stanowi główny czynnik decydujący o praktyce włączania poprzez edukację. Zadania w tym zakresie będzie realizowało utworzone przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania centrum koordynujące.

5) Uzupełnienie obecnych możliwości doskonalenia oraz rozwoju zawodowego nauczycieli, w tym nauczycieli specjalistów o superwizję.

Superwizja (w tym koleżeńska) ma służyć utrzymaniu wysokiego poziomu świadczonej pracy, wzmacnianiu kompetencji zawodowych, udzielaniu wsparcia, poszukiwaniu źródeł trudności w pracy i możliwości ich pokonywania. Z superwizji będą korzystać specjaliści zatrudnieni w publicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych a także nauczyciele z publicznych placówek wychowania przedszkolnego, szkół lub placówek. Organizowanie superwizji, przy współpracy z poradniami psychologiczno-pedagogicznymi, szkołami i placówkami, będzie zadaniem SCWEW. Zostanie przygotowana kadra superwizorów w edukacji. Takie uprawnienia będzie mogła uzyskać osoba posiadająca stopień awansu zawodowego nauczyciela dyplomowanego i co najmniej pięcioletni staż pracy na stanowisku nauczyciela.

6) Nadanie statusu ucznia osobom z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu głębokim.

Zmiana ta jest od lat postulowana przez środowisko rodziców i opiekunów osób z niepełnosprawnością intelektualną oraz Rzecznika Praw Obywatelskich. W aktualnym stanie prawnym dzieci i młodzież z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu głębokim realizują wychowanie przedszkolne, roczne przygotowanie przedszkolne, obowiązek szkolny i obowiązek nauki w formie zajęć rewalidacyjno-wychowawczych (ZRW). W przepisach prawa oświatowego nie określono podstawy programowej kształcenia dla tej grupy dzieci i młodzieży. Nie jest również prowadzone ocenianie, a jedynie obserwacja uczestnika ZRW.

Projektowane zmiany zakładają, że osoby z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu głębokim będą realizowały kształcenie w szkole podstawowej lub szkole specjalnej przysposabiającej do pracy – po weryfikacji i dostosowaniu podstawy programowej oraz wdrożeniem instrumentów wsparcia edukacyjno-specjalistycznego odpowiedniego do potrzeb rozwojowych i edukacyjnych tej grupy uczniów. Ww. osoby będą otrzymywać świadectwa.

W zakresie wprowadzanych zmian MEiN współpracuje z Ministerstwem Rodziny i Polityki Społecznej oraz Ministerstwem Zdrowia, by zapewnić odpowiednią koordynację i synergii zmian wprowadzanych przez ww. resorty.

Z dodatkowych działań należy zaznaczyć również wkład MEiN w przygotowanie:

1) Strategii na Rzecz Osób z Niepełnosprawnościami na lata 2020-2030;

- 2) „Modelu Dostępnej Szkoły” – dokumentu, zawierającego założenia projektu „Przestrzeń Dostępnej Szkoły” realizowanego przez Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej.

Zintegrowana Strategia Umiejętności 2030

Zintegrowana Strategia Umiejętności 2030 – jako dokument w randze polityki publicznej wyznaczający ramy strategiczne polityki na rzecz rozwoju umiejętności – akcentuje także kwestie dotyczące inkluzji społecznej i zawodowej osób w każdym wieku poprzez rozwój ich umiejętności na wszystkich etapach edukacji formalnej, pozaformalnej i uczenia się nieformalnego

Dokument strategiczny składa się z dwóch części:

- 1) ogólnej (przyjętej uchwałą nr 12/2019 Rady Ministrów z dnia 25 stycznia 2019 r.) oraz
- 2) szczegółowej (przyjętej uchwałą nr 195/2020 rady Ministrów z 28 grudnia 2020 r.).

Zintegrowana Strategia Umiejętności 2030 (część ogólna)

Zarówno w ramach diagnozy umiejętności, jak i w części określającej priorytety i główne kierunki działań, kładzie się akcent m.in. na zapewnienie dostępu do usług umożliwiających pełne uczestnictwo osób z niepełnosprawnościami w życiu społecznym.

Powyższe znalazło odzwierciedlenie w zapisach zawartych w Priorytecie 6. „Wyrównywanie szans w dostępie do rozwoju i możliwości wykorzystania umiejętności”, w szczególności w następujących kierunkach działań:

- 1) Diagnozowanie i niwelowanie barier, w tym środowiskowych, ekonomicznych, geograficznych, zdrowotnych w dostępie do pełnej oferty wysokiej jakości usług edukacyjnych i szkoleniowych w ramach kształcenia formalnego, nieformalnego i pozaformalnego.
- 2) Podnoszenie jakości i promocja edukacji włączającej, ze szczególnym uwzględnieniem przygotowania dzieci, młodzieży i dorosłych z niepełnosprawnościami do wejścia na rynek pracy.

Zintegrowana Strategia Umiejętności 2030 (część szczegółowa)

Każdy z ośmiu Obszarów oddziaływania części szczegółowej Strategii kładzie nacisk na zapewnienie sprzyjających warunków uczenia się wszystkim osobom uczącym się, z uwzględnieniem różnorodności wynikającej z potrzeb rozwojowych i edukacyjnych, niezależnie od zróżnicowania osobistego i społecznego.

W odniesieniu do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, powyższy dokument obejmuje następujące kierunki działań:

- 1) rozwój umiejętności osób w każdym wieku na wszystkich etapach edukacji formalnej, pozaformalnej i uczenia się nieformalnego, w tym: [...] opracowanie i upowszechnienie działań cyfrowych, w tym kursów online, w formatach dostępnych dla osób z niepełnosprawnościami (kierunek działania 2.2) –

w ramach Tematu działania 2. *Upowszechnianie istniejących oraz opracowanie i wdrażanie nowych rozwiązań na rzecz rozwoju umiejętności podstawowych i przekrojowych oraz zawodowych dzieci, młodzieży i osób dorosłych;*

- 2) modernizacja/doposażenie/wyposażenie szkół i innych jednostek systemu oświaty (w tym pracowni i warsztatów kształcenia zawodowego) oraz uczelni a także placówek edukacji pozaformalnej, w tym niwelowanie barier architektonicznych, komunikacyjnych i dydaktycznych w celu zwiększenia dostępności do oferty edukacyjnej dla osób doświadczających ograniczeń w funkcjonowaniu, w szczególności uwarunkowanych niepełnosprawnością (kierunek działania 4.5) – w ramach Tematu działania 4. *Wspieranie kadr zarządzających w edukacji formalnej w tworzeniu warunków dla rozwoju umiejętności;*
- 3) doposażenie/wyposażenie placówek edukacji pozaformalnej, w tym niwelowanie barier architektonicznych, komunikacyjnych i dydaktycznych w celu zwiększenia dostępności do oferty edukacyjnej dla osób doświadczających ograniczeń w funkcjonowaniu, w szczególności uwarunkowanych niepełnosprawnością (kierunek działania 12.16) – w ramach tematu działania 12. *Wspieranie kadr zarządzających i uczących w edukacji pozaformalnej i wspierających uczenie się nieformalne;*
- 4) rozwijanie umiejętności pracy/współpracy, w tym: [...] z osobami z niepełnosprawnościami i ich rodzinami (kierunek działania 13.2) – w ramach Tematu działania 13. *Wspieranie kadr instytucji spoza systemu edukacji formalnej i pozaformalnej (realizujących zadania z zakresu opieki, wychowania i edukacji) w zakresie rozwoju umiejętności;*
- 5) doposażenie/wyposażenie, we współpracy między innymi z pracodawcami, pracowni i warsztatów kształcenia zawodowego dla:
 - szkolnictwa branżowego,
 - szkolnictwa wyższego,

w tym: niwelowanie barier architektonicznych, komunikacyjnych i dydaktycznych w celu zwiększenia dostępności do oferty edukacyjnej dla osób doświadczających ograniczeń w funkcjonowaniu, w szczególności uwarunkowanych niepełnosprawnością (kierunek działania 23.2) – w ramach Tematu działania 23. *Rozwijanie zaplecza technicznego, dydaktycznego i instytucjonalnego kształcenia zawodowego uwzględniającego rzeczywiste warunki pracy.*

Program pilotażowy Rady Nadzorczej Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych „Aktywny samorząd”

Celem głównym programu jest m.in. wyeliminowanie lub zmniejszenie barier ograniczających uczestnictwo beneficjentów pomocy w dostępie do edukacji, poprawa szans na rywalizację o zatrudnienie na otwartym rynku pracy poprzez podwyższenie kwalifikacji. Jeden z modułów (Moduł II) przewiduje pomoc w uzyskaniu wykształcenia na poziomie wyższym poprzez dofinansowanie lub refundację kosztów edukacji, w tym:

- opłaty za naukę w szkole wyższej lub szkole policealnej lub kolegium (czesne)

- kosztów przewodu doktorskiego, otwartego poza studiami doktoranckimi,
- dodatek na pokrycie innych kosztów kształcenia;

PFRON na realizację Modułu II przekazał samorządom powiatom środki finansowe w kwocie 60 552 437,09 zł. Z przekazanych środków finansowych wsparcie zostało udzielone na rzecz 9 598 osób niepełnosprawnych.

Egzaminy wstępne na aplikacje

Ministerstwo Sprawiedliwości w zakresie swojej właściwości zajmuje się organizacją egzaminów wstępnych na aplikacje prawnicze (adwokacką, radcowską, notarialną i komorniczą) oraz egzaminów zawodowych (adwokackiego, radcowskiego i notarialnego), stosując właściwe regulacje prawne oraz dobre praktyki pozwalające na zwiększenie dostępności do tych egzaminów dla osób niepełnosprawnych.

W odniesieniu do zawodowych egzaminów prawniczych, zasady dotyczące trybu i sposobu przeprowadzania tych egzaminów uregulowane zostały odpowiednio w ustawie z dnia 26 maja 1982 r. – *Prawo o adwokaturze* (Dz. U. z 2020 r. poz. 1651 z późn. zm.), ustawie z dnia 6 lipca 1982 r. *o radcach prawnych* (Dz. U. z 2020 r. poz. 75 z późn. zm.) oraz w ustawie z dnia 14 lutego 1991 r. – *Prawo o notariacie* (Dz. U. z 2020 r. poz. 1192 z późn. zm.), a nadto w rozporządzeniach Ministra Sprawiedliwości: z dnia 17 grudnia 2013 r. *w sprawie przeprowadzania egzaminu adwokackiego i radcowskiego* (Dz. U. z 2016 r. poz. 112 i 116) oraz z dnia 19 września 2013 r. *w sprawie komisji egzaminacyjnej do spraw aplikacji notarialnej oraz przeprowadzania egzaminu wstępnego i notarialnego* (Dz. U. z 2016 r. poz. 1621).

W pierwotnym brzmieniu przepisy powołanych rozporządzeń ustanawiały jednolite zasady przeprowadzania ww. egzaminów w stosunku do wszystkich osób zdających, bez względu na stan ich zdrowia. Praktyka wskazywała jednak, że osoby z niepełnosprawnościami doświadczają utrudnień podczas zdawania egzaminów prawniczych, związanych z wykonywaniem w toku egzaminu czynności o charakterze technicznym, w szczególności takich jak odczytywanie zadań i zapisywanie ich rozwiązań.

Minister Sprawiedliwości dostrzegając problemy osób niepełnosprawnych, jak też postulaty zgłaszane przez środowiska tych osób, po dokonaniu analizy obowiązującego w tym zakresie stanu prawnego zainicjował stosowne prace legislacyjne. Nowelizacja przepisów wykonawczych dokonana rozporządzeniami z dnia 12 grudnia 2012 r. wprowadziła istotną modyfikację zasad przeprowadzania prawniczych egzaminów zawodowych w odniesieniu do osób niepełnosprawnych. W przypadku zdającego będącego osobą niepełnosprawną w rozumieniu ustawy o rehabilitacji, czas trwania każdej części egzaminu podlega wydłużeniu o połowę. Warunkiem wydłużenia czasu trwania egzaminu jest złożenie przez zdającego, wraz z wnioskiem o dopuszczenie do egzaminu zawodowego, kopii aktualnego orzeczenia potwierdzającego niepełnosprawność oraz zaświadczenia wystawionego przez lekarza – specjalistę właściwego ze względu na charakter niepełnosprawności, stwierdzające wynikające z niej trudności w dokonywaniu w toku egzaminu czynności technicznych, w szczególności takich jak odczytywanie tekstu, zapisywanie rozwiązań

zadań w formie odręcznej lub przy użyciu sprzętu komputerowego lub obsługę sprzętu komputerowego.

Rozwiązania te są kontynuowane i obowiązywały także podczas egzaminów przeprowadzonych w 2021 r. W 2021 r. do zawodowych egzaminów prawniczych: adwokackiego, notarialnego i radcowskiego przystąpiło łącznie 31 osób niepełnosprawnych, które skorzystały z wydłużonego o połowę czasu na rozwiązywanie zadań.

Informacje o udogodnieniach dla kandydatów będących osobami niepełnosprawnymi zostały w 2021 r. zawarte w ogłoszeniach o egzaminie adwokackim, radcowskim i notarialnym, by osoby ze szczególnymi potrzebami miały świadomość możliwości skorzystania z udogodnień oraz mogły na czas przygotować wymaganą przepisami dokumentację medyczną.

Niezależnie od powyższego wskazać należy, że problematyka utrudnień, będących rezultatem stanu zdrowia osób przystępujących do zawodowych egzaminów prawniczych stanowi przedmiot szczególnej uwagi Ministra Sprawiedliwości. Ustawowo określony zakres kompetencji Ministra Sprawiedliwości odnoszący się do problematyki zawodowych egzaminów prawniczych nie daje możliwości podejmowania przez ten organ decyzji modyfikujących sposób przeprowadzania egzaminu w odniesieniu do poszczególnych osób, jednakże na etapie przygotowań do zawodowych egzaminów prawniczych – Minister Sprawiedliwości zwraca uwagę przewodniczącym komisji egzaminacyjnych na konieczność zapewnienia odpowiednich warunków zdawania egzaminu przez osoby niepełnosprawne. Osoby te otrzymują w zależności od indywidualnych uwarunkowań wsparcie dostosowane do rodzaju niepełnosprawności danego zdającego i regulowane poprzez wydawanie przez przewodniczących komisji egzaminacyjnych zarządzeń o charakterze porządkowym lub organizacyjnym. Tytułem przykładu wskazać należy, że dla tych zdających przygotowywane były egzemplarze zadań egzaminacyjnych wydrukowane powiększoną czcionką, bądź w wersji elektronicznej na płytach CD.

W odniesieniu do egzaminu wstępnego na aplikację adwokacką, radcowską i notarialną również zostały wprowadzone udogodnienia dla osób niepełnosprawnych. W tym zakresie stosowane są regulacje prawne oraz dobre praktyki pozwalające na zwiększenie dostępności egzaminów wstępnych na aplikacje prawnicze dla osób niepełnosprawnych.

Osoby niepełnosprawne przystępujące do egzaminu wstępnego na aplikacje prawnicze w 2021 r. miały możliwość skorzystania z udogodnień przewidzianych przepisami prawa, tj. z możliwości przedłużenia czasu rozwiązywania zestawu pytań testowych o połowę oraz szczególnego sposobu rozwiązywania zestawu pytań testowych, nienaruszającego zasad przeprowadzania egzaminu wstępnego, uwzględniającego rodzaj niepełnosprawności oraz możliwości techniczne.

W szczególności, podczas egzaminów wstępnych na aplikacje prawnicze w 2021 r. 19 kandydatów będących osobami niepełnosprawnymi miało przedłużony o połowę czas na rozwiązywanie zestawu pytań testowych, dla jednego kandydata przygotowany i wydrukowany został test i karta odpowiedzi o wielkości czcionki „16”,

natomiast dwoje kandydatów miało zapewnioną asystę przy wypełnianiu karty odpowiedzi.

Ponadto, podobnie jak w wypadku zawodowych egzaminów prawniczych, informacje o udogodnieniach dla kandydatów będących osobami niepełnosprawnymi zostały w 2021 r. zawarte w ogłoszeniach o egzaminie wstępnym na aplikacje prawnicze, tak aby osoby te miały świadomość możliwości skorzystania z udogodnień i skompletować niezbędną do tego dokumentację medyczną.

Działania Ministerstwa Infrastruktury

Ze względu na charakter uczelni morskich oraz realizowane kształcenie na kierunkach morskich na podstawie Konwencji o wymaganiach w zakresie wykształcenia marynarzy, wydawania świadectw oraz pełnienia wacht – STCW oraz ustawę z dnia 18 sierpnia 2011 r. o bezpieczeństwie morskim (Dz. U. z 2022 r. poz. 515), podjęcie studiów przez osoby niepełnosprawne jest możliwe na kierunkach nieobjętych tymi przepisami, takimi jak: informatyka, geodezja i kartografia, geoinformatyka, oceanotechnika, transport, logistyka.

Proces rekrutacji i pobieranie nauki odbywają się zgodnie z wytycznymi dotyczącymi likwidowania barier i równego traktowania, takimi jak: uchwała Senatu Akademii Morskiej w Szczecinie zatwierdzającej warunki i tryb rekrutacji na dany rok akademicki, regulaminy studiów, regulaminy przyznawania świadczeń. Zapisy w dokumentach uwzględniają szczególne potrzeby studentów z niepełnosprawnością, w tym regulacje dotyczące prowadzenia zajęć, dostosowywania formy zaliczeń i egzaminów do potrzeb osób niepełnosprawnych. Jedną z form prowadzenia zajęć jest również platforma e-learningowa, która ma służyć pomocą również studentom z niepełnosprawnością. Platforma umożliwia udostępnianie materiałów w formie tekstowej oraz materiałów multimedialnych wraz z napisami. Umożliwia także zdalny kontakt z prowadzącym zajęcia. Egzaminy i zaliczenia w uzasadnionych przypadkach, zgodnie z regulaminem studiów, przeprowadzane są indywidualnie, z pomocą tłumacza migowego, istnieje możliwość zmiany formy egzaminu z pisemnej na ustną lub odwrotnie, dostosowując formę egzaminu do możliwości studentów. Studenci i uczestnicy studiów doktoranckich posiadający stosowne orzeczenie mogą otrzymać stypendium dla osób niepełnosprawnych.

Działania Ministerstwa Klimatu i Środowiska

W zakresie zachodzących potrzeb szkoły leśne zapewniają uczniom niepełnosprawnym (w ramach swoich możliwości) m.in.:

- możliwość korzystania z pomocy osoby trzeciej;
- zajęcia specjalistyczne dostosowane do rodzaju niepełnosprawności (np. warsztaty z surdoflopedagogiem);
- zakwaterowanie dostosowane do możliwości zdrowotnych (pokój na parterze Internatu);
- zaplecze do nauki praktycznej zawodu;

- pomoc psychologiczno-pedagogiczną i inną pomoc specjalistyczną umożliwiającą rozwój, zdobycie lub podniesienie kwalifikacji ogólnych i zawodowych;
- zajęcia indywidualne (zgodnie z potrzebami);
- rozwijanie form samopomocy i aktywizacja społeczności szkolnej;
- odpowiednie formy komunikacji z uczniami: rozmowa bezpośrednia, poczta elektroniczna, wiadomość tekstowa – czat.

Działania Narodowego Centrum Badań i Rozwoju na zlecenie Ministerstwa Edukacji i Nauki

Działania realizowane ze środków Unii Europejskiej

Działania realizowane w oparciu o konkursy finansowane z funduszy europejskich (Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020), w zakresie wzmacniania potencjału szkolnictwa wyższego do świadczenia nowoczesnych usług edukacyjnych.

Konkurs „Uczelnia dostępna”

Celem konkursu jest poprawa sytuacji uczelni w zakresie dostępności dla osób z niepełnosprawnościami poprzez wsparcie zmian organizacyjnych i podnoszenie świadomości i kompetencji kadry uczelni z zakresu niepełnosprawności, a także realizacja działań mających na celu zapewnienie przez uczelnię dostępności komunikacyjnej, administrowanych stron internetowych, narzędzi informatycznych, procedur kształcenia, wprowadzenie do programów kształcenia modyfikacji zapewniających ich dostępność dla studentów z niepełnosprawnościami oraz działań z zakresu dostępności architektonicznej.

W 2021 r. ogłoszono i rozstrzygnięto trzecią edycję konkursu, wyłaniając do dofinansowania 50 projektów. W ramach wszystkich edycji konkursu od 2019 r. zawarto łącznie 196 umów o wartości dofinansowania 652 mln zł. W 2021 r. monitorowano realizację 182 projektów.

Konkurs „Centrum wiedzy o dostępności”

Celem konkursu ogłoszonego w 2020 r. jest utworzenie i wsparcie funkcjonowania centrów wiedzy o dostępności jako jednostek wspierających stosowanie i upowszechnianie zasad projektowania uniwersalnego w obszarze kształcenia na poziomie wyższym m.in. poprzez:

- wsparcie organizacyjne w powołaniu i prowadzeniu działalności centrów w 5 obszarach: Architektura, urbanistyka i budownictwo, Transport i mobilność, Cyfryzacja i komunikacja, Design i przedmioty codziennego użytku, Zdrowie;
- upowszechnienie zasad projektowania uniwersalnego;
- podniesienie kompetencji kadry uczelni w zakresie zasad projektowania uniwersalnego;

- wsparcie uczelni w prowadzeniu kształcenia oraz działalności szkoleniowej w zakresie projektowania uniwersalnego z wykorzystaniem wiedzy i doświadczenia wiodących ekspertów z uczelni polskich i zagranicznych;
- wsparcie uczelni w zakresie realizacji – we współpracy z otoczeniem społeczno-gospodarczym – kształcenia oraz działalności szkoleniowej w zakresie poprawy dostępności przestrzeni, obiektów, produktów i usług dla osób z niepełnosprawnościami, z uwzględnieniem zasad projektowania uniwersalnego;
- zainicjowanie współpracy z otoczeniem społeczno-gospodarczym uczelni w celu wypracowania innowacyjnych produktów i standardów dla usług powszechnych w oparciu o zasady projektowania uniwersalnego.

W 2021 r. zawarto i monitorowano realizację 4 umów o łącznej wartości dofinansowania 14,8 mln zł.

Konkurs „Projektowanie uniwersalne”

Celem konkursu ogłoszonego w 2019 r. jest wprowadzenie do programów studiów obowiązkowych zajęć w zakresie projektowania uniwersalnego, umożliwiających studentom poznanie potrzeb osób z niepełnosprawnościami oraz praktyczne zastosowanie zasad uniwersalnego projektowania produktów i usług. W 2021 r. monitorowano realizację 35 projektów o łącznej wartości dofinansowania 39,2 mln zł.

Konkurs „Kadra dydaktyczna dla projektowania uniwersalnego”

Celem konkursu jest realizacja działań podnoszących kompetencje kadr uczelni w zakresie umiejętności dydaktycznych w obszarze projektowania uniwersalnego w celu zapewnienia wysokiej jakości kształcenia studentów.

W 2021 r. ogłoszono i rozstrzygnięto konkurs z alokacją 20 mln zł, w wyniku czego zawarto 14 umów o łącznej wartości dofinansowania 10,5 mln zł.

Działania Służby Więziennej

Osoby niepełnosprawne przebywające w jednostkach penitencjarnych mają zagwarantowany taki sam dostęp do kształcenia, informacji dotyczących prowadzonych przez szkoły naborów oraz możliwości podnoszenia kwalifikacji zawodowych, jak pozostali osadzeni w ramach obowiązujących przepisów. Ograniczeniem mogą być tylko przeciwwskazania lekarskie do podejmowania nauki w zakresie kursów zawodowych. Na dzień 31 grudnia 2021 r. 18 skazanych niepełnosprawnych uczyło się w Centrach Kształcenia Ustawicznego usytuowanych na terenie zakładów karnych i aresztów śledczych, natomiast w całym 2021 r. z oferty kursowej skorzystało 92 osadzonych.

Działania Urzędu Ochrony Danych Osobowych

W ramach działań edukacyjno-informacyjnych, Urząd Ochrony Danych Osobowych, w 2021 r. kontynuował realizację XI edycji oraz rozpoczął XII edycję ogólnopolskiego programu edukacyjnego „Twoje dane – twoja sprawa. Skuteczna ochrona danych osobowych. Inicjatywa edukacyjna skierowana do uczniów i nauczycieli” (TDTS).

W 2021 r – w obu edycjach tego programu – udział wzięło łącznie 738 placówek (w XI edycji – 419 placówek, w XII edycji – 319 placówek). Wśród nich znalazło się – obok szkół z oddziałami integracyjnymi – również kilka placówek specjalnych dla dzieci i młodzieży z różnymi niepełnosprawnościami.

5. POMOCY PSYCHOLOGICZNEJ, PEDAGOGICZNEJ I INNEJ POMOCY SPECJALISTYCZNEJ UMOŻLIWIAJĄCEJ ROZWÓJ, ZDOBYCIE LUB PODNIESIENIE KWALIFIKACJI OGÓLNYCH I ZAWODOWYCH

Poradnie psychologiczno-pedagogiczne

Przepisy ustawy Prawo oświatowe zagwarantowały wszystkim dzieciom i uczniom możliwość korzystania z pomocy psychologiczno-pedagogicznej, świadczonej przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne, w tym poradnie specjalistyczne, a także przez nauczycieli i specjalistów (np. psychologów, pedagogów, logopedów, terapeutów pedagogicznych, doradców zawodowych) prowadzących zajęcia z uczniami w przedszkolach innych formach wychowania przedszkolnego, szkołach i placówkach.

Nauczyciele i specjaliści zatrudnieni w ww. jednostkach oświatowych zobligowani są do rozpoznania i zaspokajania indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych dziecka i ucznia oraz indywidualnych możliwości psychofizycznych dziecka i ucznia i czynników środowiskowych wpływających na jego funkcjonowanie w przedszkolu, szkole i placówce, w celu wspierania jego potencjału rozwojowego i stwarzania warunków do aktywnego i pełnego uczestnictwa w życiu przedszkola, szkoły i placówki oraz w środowisku społecznym. Szczegółowe regulacje w tym zakresie zostały określone w przepisach rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz. U. z 2020 r. poz. 1280).

Dyrektor w porozumieniu z organem prowadzącym podejmuje decyzje m.in. dotyczące zatrudnienia nauczycieli i specjalistów wykonujących zadania z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej, w szczególności psychologów, pedagogów, logopedów i doradców zawodowych, odpowiednio do rozpoznanych wcześniej potrzeb w tym zakresie.

Pomoc psychologiczno-pedagogiczna w przedszkolach, innych formach wychowania przedszkolnego, oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych, szkołach i placówkach jest udzielana w trakcie bieżącej pracy z dzieckiem i uczniem oraz w formie m.in. zajęć dydaktyczno-wyrównawczych, zajęć specjalistycznych: korekcyjno-kompensacyjnych, logopedycznych, rozwijających kompetencje emocjonalno-społeczne, innych zajęć o charakterze terapeutycznym, zajęć związanych z wyborem kierunku kształcenia i zawodu (w przypadku uczniów szkół podstawowych oraz uczniów szkół ponadpodstawowych), porad i konsultacji, warsztatów.

Pomoc psychologiczno-pedagogiczna udzielana jest także rodzicom dzieci oraz nauczycielom w formie porad, konsultacji, warsztatów i szkoleń.

Dyrektor szkoły, organizując pomoc psychologiczno-pedagogiczną, współpracuje w tym zakresie z poradniami psychologiczno-pedagogicznymi, w tym

poradniami specjalistycznymi, rodzicami dzieci, placówkami doskonalenia nauczycieli, innymi przedszkolami, szkołami i placówkami, a także organizacjami pozarządowymi oraz innymi instytucjami działającymi na rzecz rodziny, dzieci i młodzieży. Dzieci i uczniowie niepełnosprawni, tak jak pozostałe dzieci i uczniowie, obejmowani są pomocą psychologiczno-pedagogiczną.

Szczegółowe dane w tym zakresie zawarte są w tabeli nr 22 w załączniku nr 3.

W 2021 r. na terenie Polski funkcjonowało 1 243 poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym 602 publicznych i 641 niepublicznych.

Szczegółowe dane w tym zakresie przedstawione są w tabeli nr 23 w załączniku nr 3.

Kadra poradnictwa to specjaliści przygotowani do realizacji zadań związanych z działalnością diagnostyczną, terapeutyczną, profilaktyczną i doradczą poradni, określonych w przepisach rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 3 sierpnia 2018 r. w sprawie wykazu zajęć prowadzonych bezpośrednio z uczniami lub wychowankami albo na ich rzecz przez nauczycieli poradni psychologiczno-pedagogicznych oraz nauczycieli: pedagogów, psychologów, logopedów, terapeutów pedagogicznych i doradców zawodowych (Dz. U. z 2020 r. poz. 1552).

Są to w szczególności psycholodzy (4 082,48 etatów), pedagogzy (3 231,57 etatów), logopedzi (1 478,84 etatów), nauczyciele rehabilitanci (135,49) i doradcy zawodowi (94,62 etatów).

Szczegółowe dane dotyczące struktury zatrudnienia przedstawione są w tabeli nr 24 w załączniku nr 3.

Nauczyciele zatrudnieni w poradniach psychologiczno-pedagogicznych przeprowadzili 868 768 diagnoz, w tym 370 507 diagnoz psychologicznych i 304 408 diagnoz pedagogicznych.

Szczegółowe dane dotyczące przeprowadzonych diagnoz zawarte są w tabeli nr 25 w załączniku nr 3.

W 2021 zespoły orzekające działające w publicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych, w tym publicznych poradniach specjalistycznych, wydały ogółem 98 321 orzeczeń.

Szczegółowe dane zostały wskazane w tabelach nr 26 i 26a w załączniku nr 3.

Poradnie psychologiczno-pedagogiczne wydały 333 516 opinii. Najwięcej opinii wydano w sprawie objęcia dziecka pomocą psychologiczno-pedagogiczną w przedszkolu, szkole lub placówce – 124 438, w sprawie dostosowania wymagań

edukacyjnych wynikających z programu nauczania do indywidualnych potrzeb edukacyjnych ucznia – 63 328 oraz w sprawie specyficznych trudności w uczeniu się – 49 536. Ponadto, wydano 33 629 opinii o potrzebie wczesnego wspomagania rozwoju dziecka.

W tabeli nr 27 w załączniku nr 3 znajdują się szczegółowe dane dotyczące opinii wydanych przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne (bez wyodrębnienia liczby opinii wydanych dla dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością – takiego wyodrębnienia nie stosuje się w SIO).

Pomoc dzieciom i młodzieży, w tym niepełnosprawnym, a także rodzicom i nauczycielom w sposób bezpośredni, świadczona była przez poradnie poprzez prowadzenie różnego rodzaju zajęć i terapii. Bezpośrednim wsparciem objęto 599 196 osób.

Szczegółowe dane w tym zakresie przedstawione są w tabelach nr 28 i 28a w załączniku nr 3.

Zgodnie z ustalonymi przez MEiN podstawowymi kierunkami realizacji polityki oświatowej państwa w roku szkolnym 2020/2021 przeprowadzono monitorowanie¹² uwzględniania zróżnicowanych potrzeb edukacyjnych uczniów w procesie kształcenia. Arkusz monitorowania był dostępny dla dyrektorów szkół na platformie nadzoru pedagogicznego.

Na podstawie zgromadzonych danych opracowano raport, którego celem było uporządkowanie i przeanalizowanie danych pozyskanych podczas procesu monitorowania wybranych szkół w zakresie uwzględniania zróżnicowanych potrzeb edukacyjnych uczniów w procesie kształcenia, a także sformułowanie rekomendacji w zakresie działań podnoszących jakość realizowanego przez szkoły wsparcia wobec uczniów ze zróżnicowanymi potrzebami edukacyjnymi.

Analizie poddano wyniki uzyskane od 2 647 szkół. Większość podmiotów stanowiły szkoły podstawowe – 76,7 %, szkoły ponadpodstawowe to 22,7% próby, pozostałe to przedszkola, 0,5% i inne – 0,1% (szkoły niezakwalifikowane do wymienionych, brak danych o rodzaju szkoły).

Spośród szkół ponadpodstawowych najliczniej były reprezentowane licea i stanowiły – 8,5%, następnie technika – 6,6%, branżowe szkoły I stopnia – 5,4% , szkoły specjalne przysposabiające do pracy – 2,0% oraz ujęte w kategorii inne – 0,2% (brak danych o rodzaju szkoły).

Monitorowaniem objęte były głównie szkoły ogólnodostępne, które stanowiły 87,7 % ogółu respondentów, szkoły specjalne to ok. 6,3%, szkoły z oddziałami integracyjnymi stanowiły 5,0% próby, pozostałe szkoły 1%. Zdecydowana większość

¹² Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 25 sierpnia 2017 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz. U. z 2020 r. poz. 1551, z późn. zm.) monitorowanie wskazuje jako jedną z form nadzoru pedagogicznego.

szkół to podmioty publiczne (92,3%), szkoły niepubliczne to 7,6% próby oraz inne – 0,1% (brak informacji o typie jednostki).

W ramach prowadzonych analiz wyodrębniono wskaźniki ilościowe i jakościowe edukacji włączającej, która została zdefiniowana jako edukacja wysokiej jakości, w pełni dostępna (pozbawiona barier), uwzględniająca naturalne zróżnicowanie potrzeb rozwojowych i edukacyjnych osób uczących się.

Wskaźniki ilościowe dotyczyły:

- liczby uczniów posiadających orzeczenie,
- liczby uczniów posiadających opinię,
- liczby uczniów objętych pomocą psychologiczno-pedagogiczną nieposiadających orzeczenia lub opinii (na podstawie rozpoznania dokonanego w szkole) oraz poziomu wsparcia kadrowego (suma liczby uczniów z orzeczeniem, opinią i objętych pomocą psychologiczno-pedagogiczną nieposiadających orzeczenia lub opinii przypadająca na 1 etat specjalisty).

Uczniowie posiadający orzeczenia stanowią średnio 9,8 % ogółu uczniów danej szkoły. Kolejne 13,5 % uczniów to dzieci i młodzież posiadające opinię z poradni psychologiczno-pedagogicznej i z tego powodu objęte pomocą. Oprócz wymienionych wyżej grup uczniów, z pomocy psychologiczno-pedagogicznej bez opinii z poradni korzysta średnio 12,8 % uczniów.

Opracowano 12 wskaźników jakościowych:

- efektywność skuteczności wsparcia (tylko dla siebie) – tzw. „skryta”,
- efektywność analizy skuteczności wsparcia (dzielenie się z innymi) – tzw. „otwarta”,
- efektywność wykorzystywania wniosków z analizy,
- wsparcie: korzystanie z superwizji,
- wsparcie: metody podstawowe,
- wsparcie: metody zaawansowane,
- nauczycielska pomoc psychologiczno-pedagogiczna: dostosowania,
- nauczycielska pomoc psychologiczno-pedagogiczna: wsparcie emocjonalno-społeczne,
- pomoc psychologiczno-pedagogiczna specjalistów szkolnych,
- wsparcie po rozpoznaniu trudności: działania wewnątrzszkolne,
- wsparcie po rozpoznaniu trudności: działania zewnętrzne,
- ocenianie dla rozwoju.

Na podstawie wyodrębnionych wskaźników jakościowych edukacji włączającej wyróżniono pięć typów szkół.

Największą grupę, niemal jedną czwartą podmiotów biorących udział w badaniu (24,9%) określono jako „częściowo negatywne”. Składały się na nią szkoły, w których działania związane z efektywnością wykorzystania wniosków z analiz, wsparcie zaawansowane oparte na pomocy specjalistów, korzystanie z superwizji oraz ocenianie dla rozwoju były zdecydowanie poniżej przeciętnej dla grupy badanych szkół.

Drugą niemal równie liczną grupę (23,7%) określono jako „w pełni pozytywną”. W jej skład wchodziły szkoły, w których profil działań był jednoznacznie pozytywny – prawie we wszystkich wymiarach uzyskały ponadprzeciętne wartości poza analizą efektywności wsparcia jedynie na własne potrzeby, co należy interpretować pozytywnie jako otwarcie na współpracę z kadrami oraz nauczycielską pomocą psychologiczną i prowadzeniem działań wewnątrzszkolnych po rozpoznaniu problemów uczniów. Były to zatem szkoły, w których działania związane z rozpoznawaniem i wspieraniem potrzeb edukacyjnych i rozwojowych uczniów, a także ewaluacja udzielanego wsparcia i zakres współpracy z otoczeniem stały na relatywnie wysokim poziomie.

Trzecią pod względem wielkości grupę szkół (23,3%) stanowiły podmioty o przeciętnym poziomie większości analizowanych wskaźników.

Czwartą pod względem wielkości grupę (19,7%) stanowiły szkoły o ponadprzeciętnym profilu w wielu wskaźnikach – średni poziom wszystkich wskaźników był jednak nieco niższy niż w grupie drugiej. W tych szkołach nauczyciele prowadzący analizę skuteczności podejmowanego wsparcia robili to jedynie na własne potrzeby i nie przekazywali tej wiedzy innym.

Najmniejszą z wyróżnionych grup (8,4%) stanowiły podmioty o bardzo niskich wartościach niemal na wszystkich wykorzystanych wskaźnikach. Szkoły te radykalnie odstawały od pozostałych zwłaszcza pod względem działań podejmowanych po rozpoznaniu trudności u uczniów oraz w zakresie świadczonej pomocy psychologiczno-pedagogicznej. Na przeciętnym poziomie w tej grupie były jedynie zachowywanie dla siebie przez nauczycieli efektów analizy skuteczności podejmowanych działań.

W oparciu o wyniki analizy regresji i analizy istotności różnic między szkołami sformułowano rekomendacje, dotyczące podniesienia jakości edukacji włączającej w Polsce, w praktyce realizującej postulat uwzględniana w procesie uczenia się – nauczania zróżnicowania potrzeb edukacyjnych uczniów.

Dotyczą one:

- 1) zwiększania dostępu uczniów do wsparcia specjalistycznego: pedagogicznego, psychologicznego, logopedycznego, terapeutycznego, fizjoterapeutycznego w szkole, do której uczęszczają;
- 2) promowania modelu szkoły w pełni uwzględniającej zróżnicowanie potrzeb edukacyjnych uczniów w procesie uczenia się – nauczania;
- 3) wzmacniania świadomości i kompetencji nauczycieli w zakresie personalizacji procesu uczenia się – nauczania w ramach bieżącej pracy z uczniem;
- 4) wsparcia metodycznego nauczycieli w tym zakresie;
- 5) wzmacniania praktyki uwzględniania zróżnicowania potrzeb uczniów w procesie uczenia się – nauczania w liceach ogólnokształcących, technikach i branżowych szkołach;
- 6) wzmacniania kompetencji nauczycieli w zakresie uwzględniania zróżnicowania potrzeb uczniów w procesie uczenia się – nauczania poprzez udział w kształceniu ustawicznym.

Wyniki monitorowania podkreślają również konieczność właściwego pojmowania pomocy psychologiczno-pedagogicznej jako wspólnej perspektywy metodycznej procesu uczenia się – nauczania, wdrażanej przez wszystkich nauczycieli, a nie tylko domeny specjalistów czy nauczycieli prowadzących zajęcia o charakterze terapeutycznym lub wyrównawczym.

Działania Ministerstwa Infrastruktury

Studenci mają możliwość korzystania z porady psychologa, również w obecności tłumacza języka migowego. Uczelnie realizowały projekty, również finansowane ze środków Unii Europejskiej, które miały na celu wsparcie osób niepełnosprawnych, np. projekt „Sezam wiedzy, kompetencji i umiejętności”, projekt „Wykształcenie ma znaczenie”, projekt „Zdolni z Pomorza”.

Działania Służby Więziennej

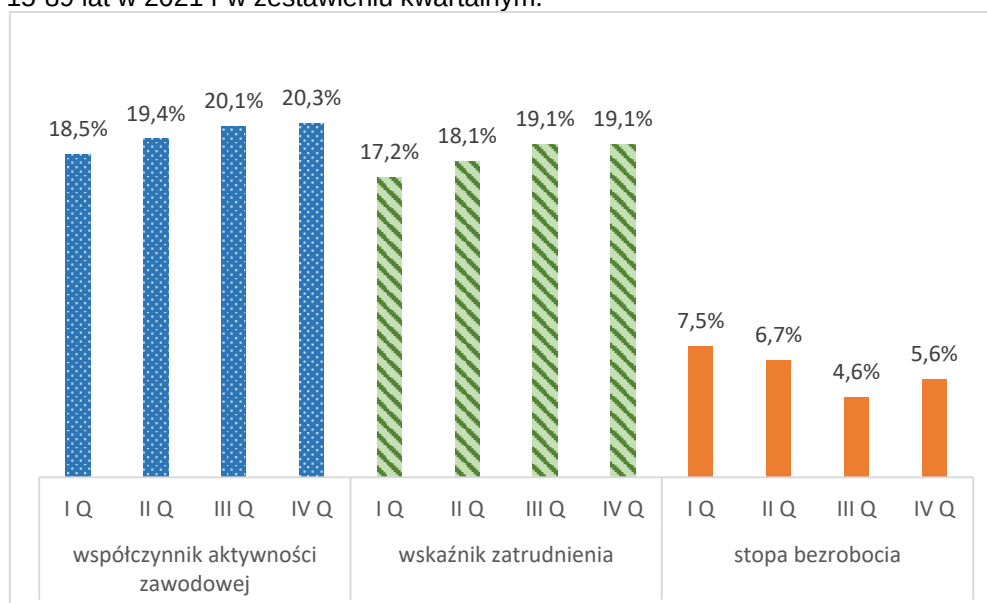
Osadzeni niepełnosprawni mają pełną możliwość korzystania z pomocy psychologicznej i pedagogicznej w każdej jednostce penitencjarnej. W każdym zakładzie karnym i areszcie śledczym zatrudnieni są wychowawcy i psycholodzy. W trakcie odbywania kary pozbawienia wolności skazani biorą udział w różnorodnych programach resocjalizacyjnych ukierunkowanych na zdiagnozowane u nich deficyty celem uzyskania szeroko rozumianej readaptacji społecznej. W związku z powyższym zrealizowano 17 programów readaptacji skierowanych wprost do osób z niepełnosprawnościami, natomiast 432 osoby legitymujące się orzeczeniami uczestniczyły w różnych formach wyżej wymienionych programów resocjalizacyjnych.

6. PRACY NA OTWARTYM RYNKU PRACY ZGODNIE Z KWALIFIKACJAMI, WYKSZTAŁCENIEM I MOŻLIWOŚCIAMI ORAZ KORZYSTANIA Z DORADZTWA ZAWODOWEGO I POŚREDNICTWA, A GDY NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ I STAN ZDROWIA TEGO WYMAGA – PRAWO DO PRACY W WARUNKACH DOSTOSOWANYCH DO POTRZEB NIEPEŁNOSPRAWNYCH

Według wyników z Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (GUS BAEL) w IV kw. 2021 r. liczba osób niepełnosprawnych prawnie w wieku 15-89 lat pracujących wynosiła 541 000 osób, bezrobotnych – 32 000 osób.

Współczynnik aktywności zawodowej, jak również wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych prawnie osiągał najniższe wartości w pierwszym kwartale (współczynnik aktywności zawodowej – 18,5%, wskaźnik zatrudnienia – 17,2%) i systematycznie rosły osiągając najwyższy wynik w czwartym kwartale (współczynnik aktywności zawodowej – 20,3%, wskaźnik zatrudnienia – 19,1%). Należy zwrócić uwagę, że zmiana metodologii GUS mogła również wpłynąć na ograniczenie sezonowości w trendach zmian wskaźników. Widoczne zmiany w wartości wskaźników, analogiczne można było obserwować w latach poprzednich, świadczą o ścisłym związku sytuacji osób niepełnosprawnych na rynku pracy od badanego okresu i sezonowości ich zatrudnienia. Również zmiany w wartościach stopy bezrobocia potwierdzają cykliczność zmian: w pierwszym kwartale 2021 r. stopa bezrobocia była najwyższa – 7,5%, i do czwartego kwartału osiągnęła wartość 5,6%.

Wykres: Podstawowe wskaźniki określające sytuację na rynku pracy osób niepełnosprawnych prawnie w wieku 15-89 lat w 2021 r w zestawieniu kwartalnym.

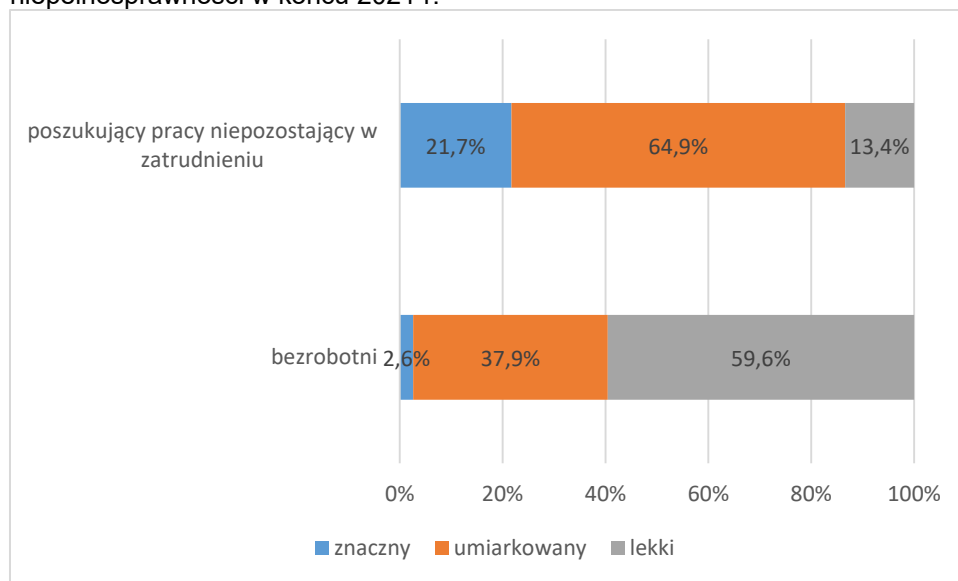
Źródło: Opracowanie własne Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych na podstawie danych BAEL GUS.

W powiatowych urzędach pracy na dzień 31 grudnia 2021 r. zarejestrowanych było 71 100 osób niepełnosprawnych, z tego: 61,0 tys. bezrobotnych i 10,1 tys. osób

poszukujących pracy i niepozostających w zatrudnieniu. Według danych na koniec 2021 r. wśród zarejestrowanych bezrobotnych osób niepełnosprawnych 1,6 tys. osób (2,6%) miało znaczny stopień niepełnosprawności, 23,1 tys. osób (37,9%) – umiarkowany stopień niepełnosprawności, a 36,3 tys. osób (59,6%) – stopień lekki.

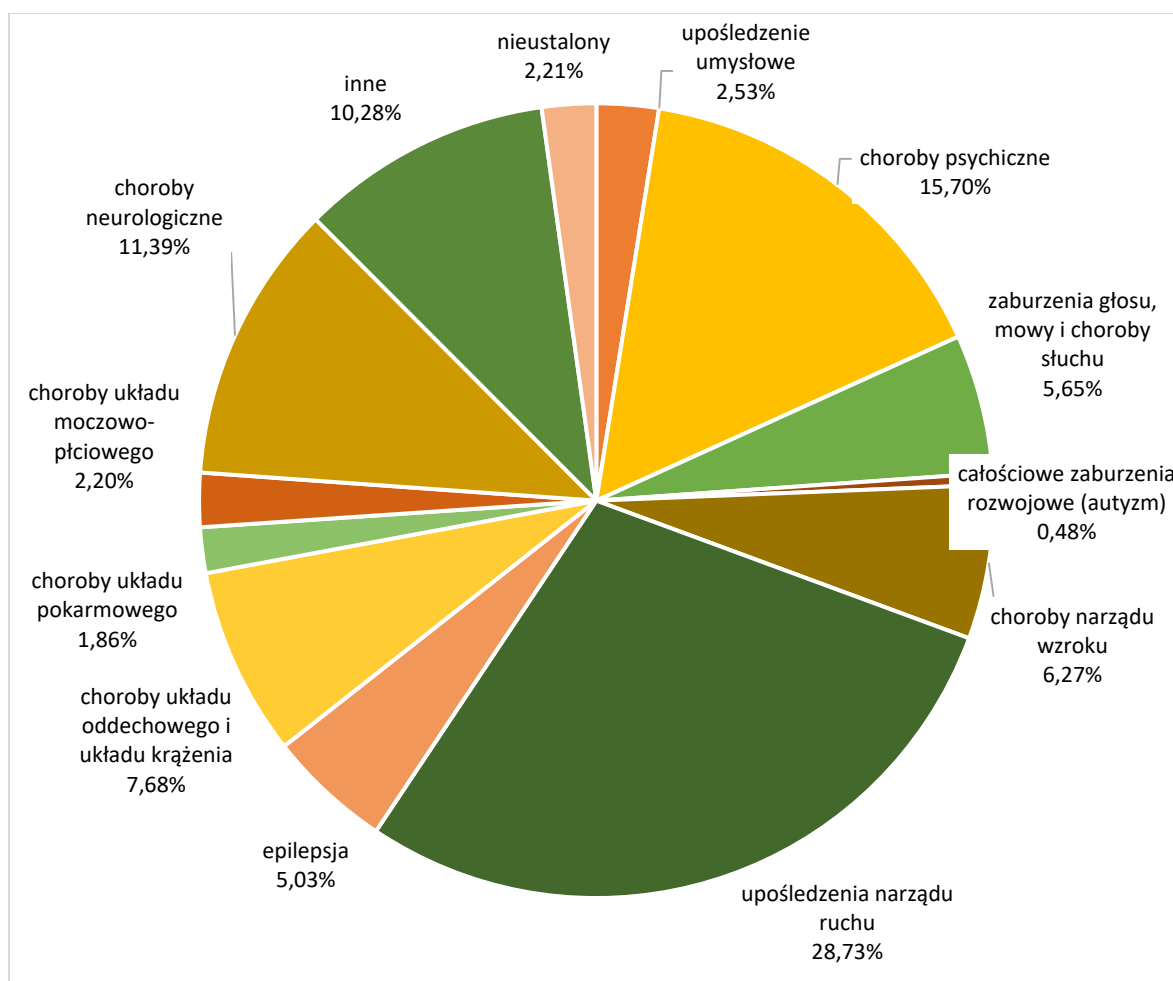
Wśród osób niepełnosprawnych zarejestrowanych jako poszukujące pracy 2,2 tys. (21,7%) miało orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności, 6,6 tys. (64,9%) – o umiarkowanym i 1,4 tys. (13,4%) – o lekkim.

Wykres: Osoby niepełnosprawne zarejestrowane w powiatowych urządach pracy wg stopnia niepełnosprawności w końcu 2021 r.

Źródło: Sprawozdanie MRiPS-07 za II półrocze 2021 r., opracowanie własne BON.

Wykres: Osoby niepełnosprawne zarejestrowane w powiatowych urządach pracy jako bezrobotne według rodzajów niepełnosprawności w 2021 r.

Źródło: Sprawozdanie MRiPS-07 za II półrocze 2021 r., opracowanie własne BON.

Mimo zmian w aktywności ekonomicznej osób niepełnosprawnych, obserwowanych w 2021 r. sytuacja tych osób nadal jest trudna.

Tym większego znaczenia nabiera wsparcie osób niepełnosprawnych na rynku pracy, oferowane ustawowo przede wszystkim przez jednostki samorządu terytorialnego (*powiaty i województwa*), Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej (szczególna rola Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych) i Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych oraz przez organizacje pozarządowe¹³.

Osoby niepełnosprawne na rynku pracy – wsparcie ogólne

Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. 2022 r. poz. 690), zwana dalej „ustawą o promocji zatrudnienia”, przewiduje regulacje dotyczące osób niepełnosprawnych.

¹³ Zgodnie z ustawą o rehabilitacji oraz ustawą o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.

Przepisy ustawy o promocji zatrudnienia (art. 2a) chronią przestrzeganie zasady równego traktowania w dostępie i korzystaniu z usług rynku pracy oraz instrumentów rynku pracy bez względu na płeć, rasę, pochodzenie etniczne, narodowość, religię, wyznanie, światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną.

Wobec powyższego aktualnie obowiązujące rozwiązania prawne w obszarze rynku pracy, zawarte w ww. ustawie gwarantują obywatelom, w tym osobom niepełnosprawnym, równy dostęp do usług rynku pracy wspieranych instrumentami rynku pracy.

Ostatnie dwa lata charakteryzowały się spadkiem aktywizacji bezrobotnych z niepełnosprawnością, choć należy zauważyć, że w 2020 r. tendencja spadkowa dotyczyła aktywizacji wszystkich bezrobotnych. Główną przyczyną tej sytuacji było bez wątpienia pojawienie się pandemii COVID-19 i wprowadzone w związku z tym ograniczenia w funkcjonowaniu podmiotów gospodarczych. W tej sytuacji wiele osób, szczególnie z tzw. chorobami współistniejącymi lub właśnie niepełnosprawnymi, często bardziej narażonych na zakażenie, rezygnowało z uczestnictwa w rynku pracy. Potwierdza to również fakt, że w 2020 r. mimo ogólnego wzrostu liczby zarejestrowanych bezrobotnych o ponad 20% liczba niepełnosprawnych bezrobotnych zmniejszyła się o ponad 3%, zaś w końcu 2021 r. sytuacja wyglądała odwrotnie, tj. liczba bezrobotnych ogółem spadła w zestawieniu z 2020 r. o 14,5%, a niepełnosprawnych wzrosła o 9,5%, co może świadczyć chęci powrotu na rynek pracy osób, które w obliczu pandemii się z niego wycofały.

Pandemia ograniczyła zarówno możliwości podejmowania zatrudnienia, jak i uczestnictwo w działaniach aktywizacyjnych, ale już od marca 2021 r. sytuacja na rynku pracy zaczęła się poprawiać, a liczba aktywizowanych bezrobotnych rosła, choć nadal pozostawała znacząco niższa niż w 2019 r.

W 2021 r.:

- prawie 0,5 tys. niepełnosprawnych bezrobotnych skorzystało z poradnictwa grupowego (6,6% ogółu bezrobotnych korzystających z tej formy aktywizacji),
- 0,6 tys. niepełnosprawnych bezrobotnych skorzystało z informacji grupowych (5,6% ogółu bezrobotnych korzystających z tej formy aktywizacji),
- 7,9 tys. niepełnosprawnych bezrobotnych skorzystało z poradnictwa indywidualnego (5,3%),
- 0,4 tys. niepełnosprawnych bezrobotnych skorzystało z badań testowych (3,6%).

W 2021 r. słabiej niż udział w usługach poradnictwa zawodowego wyglądał odsetek bezrobotnych z niepełnosprawnościami uczestniczących w stażach choć była to jednocześnie forma aktywizacji ciesząca się najwyższą liczbą uczestników z omawianej grupy bezrobotnych. Liczba niepełnosprawnych bezrobotnych, którzy

¹⁴ Opracowano na podstawie danych z załączników do sprawozdania o rynku pracy: nr 2 za rok 2021 oraz załączników nr 4 z 2019 i 2020 r.

rozpoczęli staż wyniosła 3,3 tys. osób i stanowili oni 3,4% bezrobotnych którzy rozpoczęli tę formę aktywizacji. Z kolei 2,8 tys. niepełnosprawnych bezrobotnych ukończyło staż (3,3% ogółu) i prawie 80% z nich podjęło pracę jeszcze podczas stażu lub 3 miesiące po jego ukończeniu. Ponadto w 2021 r. staż podjęło 556 osób niepełnosprawnych poszukujących pracy i niepozostających w zatrudnieniu, ukończyło 515 osób z tej grupy, a podjęło pracę po zakończeniu 81 osób.

Na podstawie danych dostępnych w załączniku nr 2 do sprawozdania MRPiT-01 o rynku pracy w 2021 r. prawie 0,9 tys. niepełnosprawnych bezrobotnych rozpoczęło szkolenie i stanowili oni 2,9% bezrobotnych, którzy w 2021 r. rozpoczęli tę formę aktywizacji. Z kolei ponad 0,8 tys. niepełnosprawnych bezrobotnych ukończyło szkolenie, a ponad połowa z nich podjęła pracę w trakcie szkolenia lub do 3 miesięcy po jego ukończeniu. Wysoki pozostawał odsetek niepełnosprawnych poszukujących pracy, którzy skorzystali ze szkoleń (0,2 tys. osób) jako, że stanowili oni prawie 44% poszukujących pracy korzystających z tej formy aktywizacji.

Podsumowując, niepełnosprawni to grupa, którą ze względu na niższą mobilność zawodową czy geograficzną trudniej aktywizować, choć widoczny jest stopniowy powrót tej grupy bezrobotnych na rynek pracy po okresie wycofania wywołanego pandemią.

Podobnie jak w przypadku udziału niepełnosprawnych bezrobotnych w stażach czy szkoleniach, ostatnie dwa lata przyniosły także spadek udziału omawianej grupy bezrobotnych w programach specjalnych, regionalnych czy programie aktywizacja i integracja.

W 2021 r. udział w programach regionalnych rozpoczęło 96 osób z niepełnosprawnościami, czyli ok. 3% wszystkich bezrobotnych, którzy rozpoczęli udział w tych programach, natomiast programy ukończyły 83 osoby niepełnosprawne. Blisko 70% niepełnosprawnych bezrobotnych (58 osób) uczestniczących w programach regionalnych podjęło pracę w trakcie lub do 3 miesięcy po zakończeniu danego programu i wykonywało ją co najmniej 30 dni.

Wyższy odsetek przy jednocześnie niższej liczebności stanowiła grupa niepełnosprawnych bezrobotnych uczestniczących w programach specjalnych. W 2021 r. 26 niepełnosprawnych bezrobotnych rozpoczęło udział w programach specjalnych i stanowili oni 6,5% bezrobotnych, którzy rozpoczęli tę formę aktywizacji. W tym samym czasie 29 niepełnosprawnych bezrobotnych zakończyło swój udział w programach specjalnych (7% ogółu bezrobotnych, którzy zakończyli udział w programach), a 21 z nich (ponad 72%) podjęło pracę w trakcie lub do 3 miesięcy po zakończeniu udziału w programie specjalnym i wykonywało ją co najmniej 30 dni.

Na przestrzeni lat udział w programach aktywizacja i integracja (dalej: PAI) rozpoczynało coraz mniej bezrobotnych, co z jednej strony może świadczyć o poprawiającej się sytuacji na rynku pracy, z drugiej o malejącej atrakcyjności tej formy aktywizacji. W 2021 r. 14 bezrobotnych z niepełnosprawnościami korzystających ze świadczeń pomocy społecznej zostało skierowanych do udziału w PAI stanowili oni 11,8% ogółu uczestników PAI. Taki sam odsetek dotyczył bezrobotnych niepełnosprawnych, którzy w ubiegłym roku zakończyli udział w PAI – takich osób było 12 i wszystkie zakończyły udział w PAI po 2 miesiącach.

W 2021 r. żaden bezrobotny nie został skierowany do agencji zatrudnienia oraz nie uczestniczył w zlecaniu działań aktywizacyjnych, jako, że nie zawarto żadnych umów z agencjami zatrudnienia, a zlecenia działań aktywizacyjnych nie były organizowane.

Krajowy Fundusz Szkoleniowy

Jedną z form wsparcia pracodawców i ich pracowników w podnoszeniu kompetencji jest Krajowy Fundusz Szkoleniowy, zwany dalej KFS, wprowadzony w 2014 r. nowelizacją ustawy o promocji zatrudnienia. Głównym celem KFS jest zapobieganie utracie zatrudnienia przez osoby pracujące z powodu kompetencji nieadekwatnych do wymagań nieustannie zmieniającej się gospodarki.

Na finansowanie zadań w ramach KFS w 2021 r. przeznaczone zostały środki stanowiące 2% przychodów Funduszu Pracy uzyskanych z obowiązkowej składki na Fundusz Pracy, to jest kwota 259 406 000 zł, z czego 205 444 000 zł było przeznaczone do wydatkowania zgodnie z priorytetami ustalonymi przez Ministra właściwego do spraw pracy. Priorytetami wydatkowania środków były między innymi: wsparcie kształcenia ustawicznego pracowników zatrudnionych w podmiotach posiadających status przedsiębiorstwa społecznego, wskazanych na liście przedsiębiorstw społecznych prowadzonej przez MRiPS, członków lub pracowników spółdzielni socjalnych lub pracowników Zakładów Aktywności Zawodowej oraz wsparcie kształcenia ustawicznego pracowników Centrów Integracji Społecznej, Klubów Integracji Społecznej oraz Warsztatów Terapii Zajęciowej.

Kwota 51 361 000 zł stanowiąca tzw. rezerwę KFS była przeznaczona do wydatkowania zgodnie z priorytetami zaproponowanymi przez Radę Rynku Pracy, w tym m.in. na wsparcie kształcenia ustawicznego osób z orzeczoną stopniem niepełnosprawności.

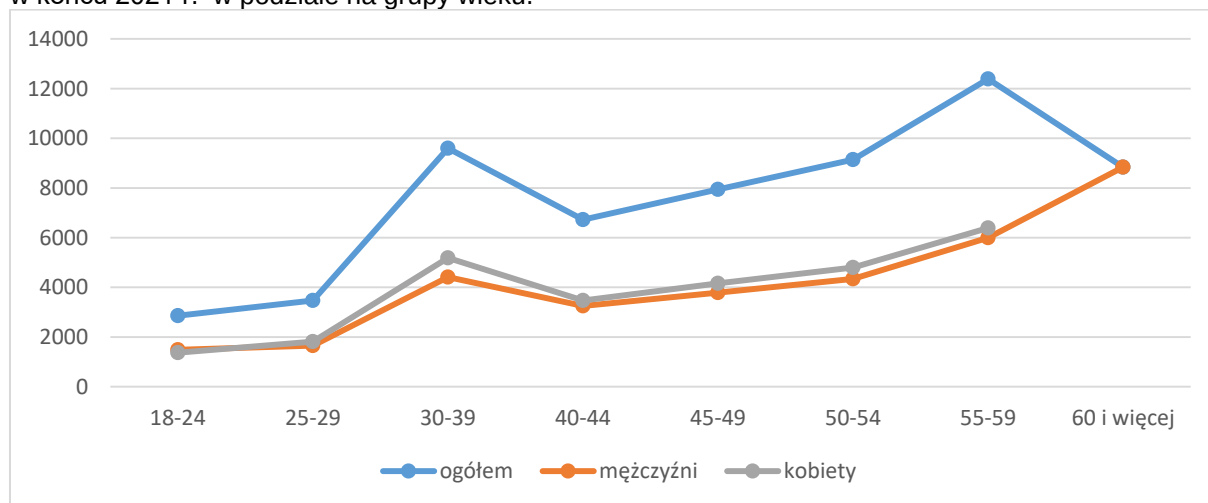
W 2021 r. przygotowano także priorytety wydatkowania środków na rok 2022. Kwota 177 470 000 zł będzie wydatkowana zgodnie z priorytetami ustalonymi przez Ministra właściwego do spraw pracy i będzie to m.in. wsparcie kształcenia ustawicznego pracowników Centrów Integracji Społecznej, Klubów Integracji Społecznej, Warsztatów terapii zajęciowej, Zakładów Aktywności Zawodowej, członków lub [pracowników spółdzielni socjalnych oraz pracowników zatrudnionych w podmiotach posiadających status przedsiębiorstwa społecznego wskazanych na liście/rejestrze przedsiębiorstw społecznych prowadzonym przez MRiPS. Kwota 44 367 000 zł stanowiąca tzw. rezerwę KFS będzie wydatkowana zgodnie z priorytetami zaproponowanymi przez Radę Rynku Pracy, w tym m.in. wsparcie kształcenia ustawicznego osób z orzeczoną stopniem niepełnosprawności..

Bezrobocie rejestrowane osób niepełnosprawnych w 2021 r.¹⁵ – okres pozostawiania bez pracy, wiek, staż i wykształcenie

¹⁵ Podstawowe ogólne dane statystyczne dotyczące bezrobocia rejestrowanego osób niepełnosprawnych zostały zamieszczone w części I „Informacji...”.

Analizując dane obrazujące liczbę osób niepełnosprawnych bezrobotnych zarejestrowanych w urzędach pracy (PUP) należy stwierdzić, że w końcu 2021 r. największą grupę stanowiły osoby w wieku 55–59 lat (20,3%). Najmniejszą zaś grupę stanowiły osoby 18-24 lata (4,7%).

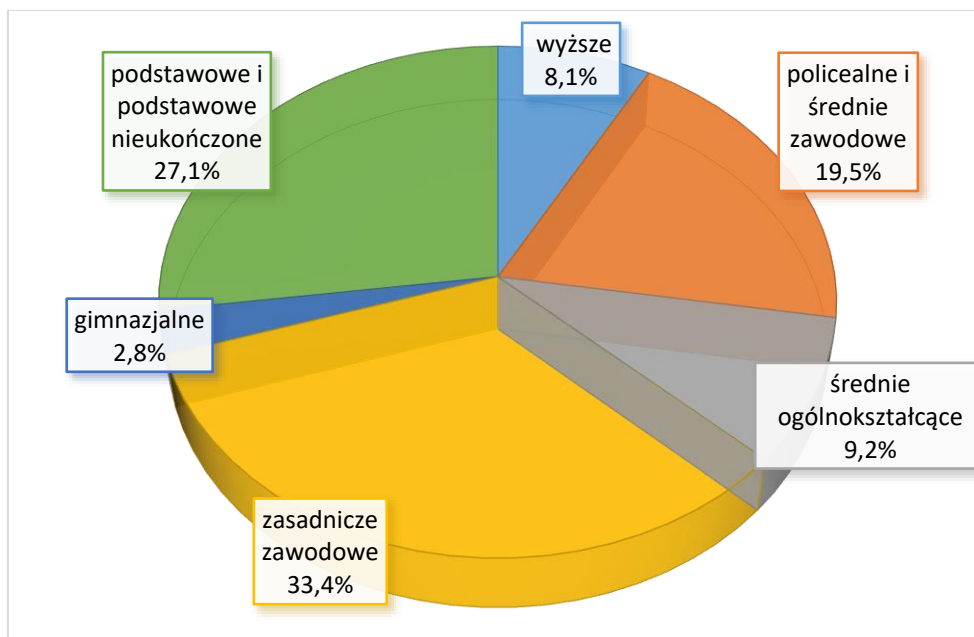
Wykres: Osoby niepełnosprawne zarejestrowane w Powiatowych Urzędach Pracy jako bezrobotne w końcu 2021 r. w podziale na grupy wieku.

Źródło: Sprawozdanie MRiPS-07 za II półrocze 2021 r., opracowanie własne BON.

Wśród osób niepełnosprawnych bezrobotnych najwięcej jest osób legitymujących się najniższymi stopniami wykształcenia, tj. zasadniczym zawodowym (33,4%), gimnazjalnym i niższym (29,9%, w tym: 2,8% - gimnazjalne, 27,1% - podstawowe i podstawowe nieukończone). 19,5% osób niepełnosprawnych bezrobotnych zakończyło kształcenie na poziomie policealnym i średnim. Absolwenci szkół średnich ogólnokształcących stanowili 9,2% oraz szkół wyższych 8,1%.

Wykres: Osoby niepełnosprawne zarejestrowane w Powiatowych Urzędach Pracy jako bezrobotne w końcu 2021 r. ze względu na poziom wykształcenia.

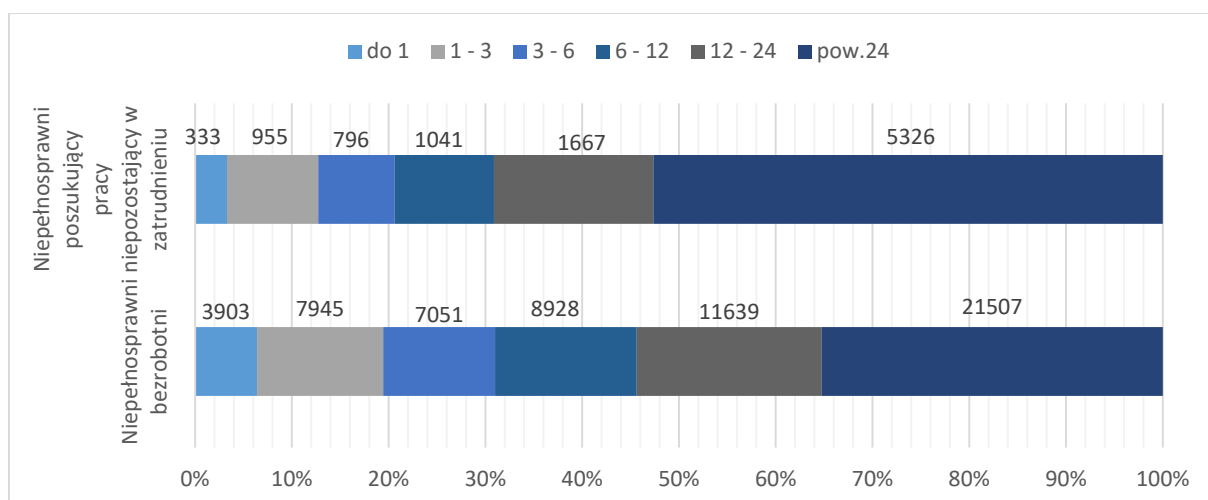
Źródło: Sprawozdanie MRiPS-07 za II półrocze 2021 r., opracowanie własne BON.

Największą grupę wśród osób bezrobotnych niepełnosprawnych zarejestrowanych w urzędach pracy (PUP) w 2021 r. stanowiły osoby pozostające bez pracy 2 lata i dłużej 35,3%. Od roku do dwóch lat bez pracy pozostawało 19,1% niepełnosprawnych. Od 6 do 12 miesięcy pracy poszukiwało 14,6% niepełnosprawnych. Pozostała grupa 31% pozostawała w rejestrach urzędów pracy jako bezrobotni przez okres do 6 miesięcy.

Wśród osób poszukujących pracy i niepozostających w zatrudnieniu niepełnosprawnych zarejestrowanych w urzędach pracy (PUP) w 2021 r.:

- osoby pozostające bez pracy pow. 24 miesiące – 52,6%
- osoby pozostające bez pracy 12-24 miesiące – 16,5%
- osoby pozostające bez pracy 6-12 miesiące – 10,3%
- osoby pozostające bez pracy 3-6 miesięcy – 7,9%
- osoby pozostające bez pracy 1-3 miesiące – 9,4%
- osoby pozostające bez pracy do 1 miesiąca – 3,3%

Wykres: Osoby niepełnosprawne zarejestrowane w Powiatowych Urzędach Pracy jako bezrobotne oraz jako poszukujące pracy i niepozostające w zatrudnieniu w końcu 2021 r. ze względu na czas pozostawania bez pracy w miesiącach.

Źródło: Sprawozdanie MRiPS-07 za II półrocze 2021 r., opracowanie własne BON.

Oferty pracy dla zarejestrowanych osób niepełnosprawnych

W 2021 r. zgłoszono do powiatowych urzędów pracy 32 549 wolnych miejsc pracy i miejsc aktywizacji zawodowej skierowanych dla osób niepełnosprawnych (2,4% wszystkich wolnych miejsc pracy i miejsc aktywizacji zawodowej), w tym:

- 2 553 oferty dotyczyły pracy subsydiowanej,
- 2 521 ofert pracy z sektora publicznego,
- 8 667 ofert pracy sezonowej.

Indywidualny Plan Działania zarejestrowanych osób niepełnosprawnych

W 2021 r. przygotowano Indywidualny Plan Działania dla:

- 28 705 bezrobotnych osób niepełnosprawnych,
- 932 osób niepełnosprawnych poszukujących pracy.

Realizację Indywidualnego Planu Działania przerwało:

- 16 595 bezrobotnych osób niepełnosprawnych, w tym 7 857 w związku z podjęciem pracy,
- 519 osób niepełnosprawnych poszukujących pracy, w tym 242 w związku z podjęciem pracy.

Realizację Indywidualnego Planu Działania IPD zakończyły 12 167 bezrobotne osoby niepełnosprawne i 351 osób niepełnosprawnych poszukujących pracy.

Natomiast w końcu drugiego półrocza 2021 r. IPD nadal realizowało 56 752 niepełnosprawnych bezrobotnych (w tym 26 153 kobiet) oraz 3 599 niepełnosprawnych poszukujących pracy (w tym 1 578 kobiet).

Zwolnienia ze składek na Fundusz Pracy oraz monitoring zwolnień pracowników niepełnosprawnych

Zgodnie z art. 105 ustawy o promocji zatrudnienia przedsiębiorcy Polskiego Związku Głuchych i Polskiego Związku Niewidomych oraz Związku Ociemniałych

Żołnierzy Rzeczypospolitej Polskiej, Towarzystwo Opieki nad Ociemniałymi, Zakład Opieki dla Niewidomych w Laskach oraz zakłady aktywności zawodowej nie opłacają składek na Fundusz Pracy za zatrudnionych pracowników o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności.

Pracodawca zamierzający zwolnić co najmniej 50 pracowników w okresie 3 miesięcy jest zobowiązany uzgodnić z powiatowym urzędem pracy właściwym dla siedziby tego pracodawcy lub właściwym ze względu na miejsce wykonywania pracy zakres i formy pomocy dla zwalnianych pracowników, w tym pracowników niepełnosprawnych, dotyczące w szczególności: pośrednictwa pracy, poradnictwa zawodowego, szkoleń.

Osoby niepełnosprawne na rynku pracy – szczególne wsparcie

Szczególne wsparcie osób niepełnosprawnych na rynku pracy zostało zawarte w ustawie o rehabilitacji, w której m.in. określono zadania i działania jednostek samorządu terytorialnego (województw i powiatów) w zakresie aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych, w tym powiatowych urzędów pracy, a także określono zadania i działania Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

Działania samorządów powiatowych i samorządów województw w zakresie aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych¹⁶

Samorządy powiatowe i samorządy województw realizowały w 2021 r. zadania w zakresie rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych wynikające z ustawy o rehabilitacji.

Samorządy powiatowe

Na realizację zadań ustawowych przez samorządy powiatowe zaplanowano w planie finansowym PFRON w 2021 r. środki w wysokości 1 178 001 000 zł, a na koszty obsługi w wysokości 29 450 000 zł.

Na podstawie wniosków starostów Fundusz przekazał na realizację zadań kwotę 1 172 656 740,75 zł. Środki te zostały wykorzystane w kwocie łącznej 1 165 832 365 zł (98,97% środków określonych według algorytmu), a na koszty obsługi wykorzystano 28 849 207 zł. Na zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej wykorzystano kwotę 60 333 741 zł (5,18%), a na zadania dotyczące rehabilitacji społecznej kwotę 1 105 498 624 zł (94,82%).

Zwrot pracodawcom kosztów wyposażenia stanowiska pracy dla osoby niepełnosprawnej¹⁷

¹⁶ Podział środków przypadających samorządom wojewódzkim i powiatowym został dokonany na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 13 maja 2003 r. w sprawie algorytmu przekazywania środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych samorządom wojewódzkim i powiatowym (Dz. U. z 2017 r. poz. 538).

¹⁷ Art. 26e ustawy o rehabilitacji.

Samorządy 159 powiatów wykorzystały 31 795 388 zł na wyposażenie łącznie 602 stanowisk pracy dla osób niepełnosprawnych, z tego kwotę 2 722 012 zł tytułem zwrotu kosztów wyposażenia 50 stanowisk otrzymali pracodawcy sektora finansów publicznych, natomiast pozostali pracodawcy uzyskali dofinansowanie w kwocie 29 073 376 zł dotyczące 602 stanowisk. Średnie dofinansowanie kosztu wyposażenia stanowiska wyniosło 52 816 zł.

Na wyposażonych stanowiskach pracy zatrudniono 602 osoby niepełnosprawne, w tym 57 w zakładach pracy chronionej.

Zwrot kosztów zatrudnienia pracowników pomagających pracownikowi niepełnosprawnemu w pracy¹⁸

Starostowie 26 powiatów wypłacili pracodawcom dofinansowanie z tytułu zwrotu kosztów zatrudnienia 150 pracowników pomagających pracownikom niepełnosprawnym wyniosło 610 968 zł.

Spośród 150 pracowników pomagających osobom niepełnosprawnym w pracy 16 pracowników zatrudnionych było w jednostkach sektora finansów publicznych oraz 134 w jednostkach spoza sektora finansów publicznych (37 - w zakładach pracy chronionej).

W wyniku wypłaconych dofinansowań udzielono pomocy w zakładach pracy 248 osobom niepełnosprawnym, z czego 41 pracowników zatrudnionych było w jednostkach sektora finansów publicznych, a 207 pracowników w jednostkach spoza tego sektora, w tym 107 osób było pracownikami zakładów pracy chronionej.

Zwrot wydatków na instrumenty i usługi rynku pracy na rzecz osób niepełnosprawnych poszukujących pracy i niepozostających w zatrudnieniu¹⁹

O dofinansowanie ubiegało się 905 osób niepełnosprawnych. W ramach podpisanych umów przez 200 powiatów oraz zobowiązań z tytułu umów zawartych w roku poprzednim urzędy pracy wykorzystały kwotę 5 679 386 zł z przeznaczeniem dla 783 osób niepełnosprawnych, Średnia kwota dofinansowania wyniosła 7 253 zł.

Finansowanie szkoleń organizowanych przez powiatowy urząd pracy dla osób niepełnosprawnych bezrobotnych, poszukujących pracy i nie pozostających w zatrudnieniu²⁰

97 osób niepełnosprawnych z 46 samorządów powiatowych skierowano na szkolenia organizowane przez powiatowy urząd pracy.

Samorządy wypłaciły kwotę 362 774 zł. za ukończone szkolenie dla 95 osób.

Spośród 95 przeszkolonych osób niepełnosprawnych zatrudnienie uzyskało 15 osób, co stanowi 15,79% osób przeszkolonych.

¹⁸ Art. 26d ustawy o rehabilitacji.

¹⁹ Art. 11 ustawy o rehabilitacji.

²⁰ Art. 40 ustawy o rehabilitacji.

Refundacja kosztów szkoleń organizowanych przez pracodawców²¹

Starostowie 3 powiatów dokonali zwrotu kosztów za ukończone szkolenia dla 17 osób w wysokości 19 103 zł.

Średni koszt szkolenia wyniósł 1 124 zł.

Wnioski o dofinansowanie kosztów szkoleń na kwotę 19.292,00 zł złożyło 4 pracodawców jednostek sektora finansów publicznych i niepublicznych.

Przyznawanie środków na podjęcie działalności gospodarczej, rolniczej albo na wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej²²

Starostowie 195 powiatów podpisali umowy z 488 osobami niepełnosprawnymi na kwotę 35 200 8872 zł. Wydatki zrealizowano w kwocie 21 102 688 zł w ramach 487 umów.

Średnie dofinansowanie wyniosło 43 332 zł.

Dofinansowanie do 50% oprocentowania kredytu bankowego zaciągniętego przez osobę niepełnosprawną prowadzącą działalność gospodarczą albo własne lub dzierżawione gospodarstwo rolne na kontynuowanie tej działalności²³

W ramach zawartych przez starostów umów wypłatę dofinansowania zrealizowano na rzecz 17 osób niepełnosprawnych na łączną kwotę 75 093 zł.

Samorządy województw

Na zadania samorządów wojewódzkich zaplanowano w Planie finansowym PFRON na 2021 r. kwotę 238 839 000 zł.

Samorządy wykorzystały środki w kwocie 231 143 555 (96,78%) środków wyliczonych według algorytmu, z czego na zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej wykorzystano kwotę 162 331 145 zł (70,23%), na zadania dotyczące rehabilitacji społecznej kwotę 68 812 410 zł (29,77%). Wraz z kosztami obsługi w kwocie 5 677 062 zł.

Dofinansowanie kosztów tworzenia i działania zakładów aktywności zawodowej²⁴

W 2021 r. utworzono 6 nowych zakładów aktywności zawodowej, w tym działalność 4 finansowana była ze środków PFRON.

W ubiegłym r. funkcjonowało 133 zakładów aktywności zawodowej, w których zatrudnionych było 6 054 osoby niepełnosprawne.

²¹ Art. 41 ustawy o rehabilitacji.

²² Art. 12a ustawy o rehabilitacji.

²³ Art. 13 ustawy o rehabilitacji.

²⁴ Art. 35 ust. 1 pkt 6 ustawy o rehabilitacji.

Na dofinansowanie kosztów działania zakładów aktywności zawodowej samorządy wojewódzkie wykorzystały środki w wysokości 158 401 583 zł.

Z ogólnej liczby 566 osób niepełnosprawnych, które w 2021 r. opuściły zakłady aktywności zawodowej 121 osób podjęło zatrudnienie, co stanowi ok 21%, w tym m.in.:

- 13 osób w ramach pracy chronionej,
- 10 osób w spółdzielniach socjalnych,
- 11 osób w przedsiębiorstwach społecznych,
- 11 osób w organizacjach pozarządowych.

Wsparcie osób na rynku pracy i utrzymanie w zatrudnieniu przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób niepełnosprawnych

*Refundacja składek na ubezpieczenia społeczne dla osób niepełnosprawnych osób niepełnosprawnych wykonujących działalność gospodarczą*²⁵

Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych refunduje osobie niepełnosprawnej wykonującej działalność gospodarczą obowiązkowe składki emerytalne i rentowe opłacone w całości terminowo lub z uchybieniem terminu nie przekraczającym 14 dni. Wysokość refundacji uzależniona jest od stopnia niepełnosprawności i wynosi:

- 100% kwoty obowiązkowych składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe – w przypadku osób zaliczonych do znacznego stopnia niepełnosprawności;
- 60% kwoty obowiązkowych składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe – w przypadku osób zaliczonych do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności;
- 30% kwoty obowiązkowych składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe – w przypadku osób zaliczonych do lekkiego stopnia niepełnosprawności.

Na realizację ww. zadania w 2021 r. zaplanowano środki w kwocie 107 591 000 zł, a do końca 2021 r. PFRON wypłacił 94 649 483,32 zł, co stanowi 87,97% kwoty przewidzianej w planie finansowym.

Największą grupę osób niepełnosprawnych wykonujących działalność gospodarczą ubiegających się o refundację składek stanowiły osoby z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, zaś najmniejszą osoby ze znacznym stopniem niepełnosprawności.

Natomiast wypłata refundacji tych składek była najwyższa dla beneficjentów z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności (63,80% wszystkich wypłat), zaś najniższa dla osób z lekkim stopniem niepełnosprawności (17,16% wszystkich wpłat).

Wpływ na wykonanie planu finansowego miała trwająca pandemia wywołana zakażeniami wirusem SARS-CoV-2. W ramach zmniejszenia obciążeń i zachowania płynności finansowej przedsiębiorstw wprowadzono pakiet regulacji na skalę całego kraju tzw. Tarcze Antykryzysowe. Wprowadzone przepisy umożliwiły m.in. zwolnienie

²⁵ Art. 25a ust. 1 pkt 1 ustawy o rehabilitacji.

przedsiębiorców prowadzących działalność gospodarczą w określonych branżach z obowiązku opłacenia składek na ubezpieczenia społeczne.

Refundacja składek na ubezpieczenia społeczne dla niepełnosprawnych rolników lub rolników zobowiązanych do opłacania składek za niepełnosprawnego domownika²⁶

Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych refunduje niepełnosprawnemu rolnikowi lub rolnikowi zobowiązanemu do opłacania składek za niepełnosprawnego domownika, składki na ubezpieczenia społeczne rolników – wypadkowe, chorobowe, macierzyńskie oraz emerytalno-rentowe, pod warunkiem opłacenia tych składek w całości terminowo lub z uchybieniem terminu nie przekraczającym 14 dni.

Na realizację ww. zadania w 2021 r. zaplanowano środki w kwocie 7 122 000 zł, a do końca 2021 r. PFRON wypłacił 4 552 679,97 zł, co stanowi 63,92% planu finansowego.

W 2021 r. zanotowano spadek liczby beneficjentów uprawnionych do refundacji składek dla niepełnosprawnych rolników oraz rolników zobowiązanych do opłacania składek za niepełnosprawnego domownika.

Niskie wykonanie planu wynikało ze spadku liczby beneficjentów uprawnionych do refundacji składek dla niepełnosprawnych rolników oraz rolników zobowiązanych do opłacania składek za niepełnosprawnego domownika. Ponadto na wykonanie planu miał wpływ trzyletni krajowy limit skumulowanej pomocy de minimis w rolnictwie (295 932 125 euro), który zgodnie z Obwieszczeniem Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 9 grudnia 2021 r. w sprawie wysokości wykorzystanego krajowego limitu skumulowanej kwoty pomocy de minimis w rolnictwie lub rybołówstwie (M.P. poz. 1167) został osiągnięty dnia 29 listopada 2021 r. Beneficjenci prowadzący działalność w sektorze rolnictwa, którym termin na wypłatę refundacji składek przypadał po wykorzystaniu maksymalnego limitu w danym roku nie otrzymali refundacji składek na ubezpieczenia społeczne w 2021 r.

Dofinansowanie do wynagrodzeń pracowników niepełnosprawnych²⁷

Pracodawca zatrudniający niepełnosprawnych pracowników na umowę o pracę, po spełnieniu wszystkich warunków wynikających z ustawy o rehabilitacji może ubiegać się o dofinansowanie do kosztów płacy tych pracowników.

Wysokość kwot dofinansowania, która wyliczana jest na podstawie art. 26a ust. 1 i 1b ustawy o rehabilitacji wynosi:

- 1950 zł – w przypadku osób niepełnosprawnych zaliczonych do znacznego stopnia niepełnosprawności,

²⁶ Art. 25a ust. 1 pkt 2 ustawy o rehabilitacji

²⁷ Art. 26a ustawy o rehabilitacji. Informacja na podstawie „Sprawozdania z realizacji planu rzeczowo-finansowego Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w 2018 r.”.

- 1200 zł – w przypadku osób niepełnosprawnych zaliczonych do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności,
- 450 zł – w przypadku osób zaliczonych do lekkiego stopnia niepełnosprawności.

Ponadto w przypadku osób niepełnosprawnych, w odniesieniu do których orzeczono chorobę psychiczną, upośledzenie umysłowe, całościowe zaburzenia rozwojowe lub epilepsję oraz niewidomych, kwoty dofinansowania zwiększa się o:

- 1 200 zł w przypadku osób niepełnosprawnych zaliczonych do znacznego stopnia niepełnosprawności,
- 900 zł w przypadku osób niepełnosprawnych zaliczonych do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności,
- 600 zł w przypadku osób niepełnosprawnych zaliczonych do lekkiego stopnia niepełnosprawności.

Kwota miesięcznego dofinansowania nie może przekroczyć kwoty 90 % faktycznie poniesionych miesięcznych kosztów płacy, a w przypadku pracodawcy wykonującego działalność gospodarczą, w rozumieniu przepisów o postępowaniu w sprawach dotyczących pomocy publicznej, 75 % tych kosztów. Przez koszty płacy należy rozumieć wynagrodzenie brutto oraz finansowane przez pracodawcę obowiązkowe składki na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i wypadkowe naliczone od tego wynagrodzenia i obowiązkowe składki na Fundusz Pracy, Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych i Fundusz Solidarnościowy.

Wyплаты miesięcznego dofinansowania do wynagrodzeń pracowników niepełnosprawnych w 2021 r. wyniosły 3 340 302 453,03 zł, w tym:

- 1 925 745 269,35 zł przekazano zakładom innym niż zakłady pracy chronionej (tzw. rynek otwarty),
- 1 414 555 983,68 zł przekazano zakładom pracy chronionej (tzw. rynek chroniony),
- 1 200 zł przekazano zakładom mieszanym.

W 2021 r. rośnie ogólna liczba podmiotów wnioskujących o dofinansowanie do wynagrodzeń. Jednocześnie zaobserwowano wzrost liczby pracodawców na rynku otwartym oraz systematyczny spadek liczby pracodawców posiadających status Zakładu Pracy Chronionej.

Zwrot kosztów budowy i rozbudowy obiektów i pomieszczeń zakładu, transportowych i administracyjnych²⁸

Zwrot kosztów dotyczył wyłącznie dodatkowych kosztów pracodawcy wynikających z zatrudnienia osób niepełnosprawnych i mógł być przyznany pracodawcy prowadzącemu zakład pracy chronionej, u którego wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych wynosi co najmniej 50%.

²⁸ Art. 32 ust. 1 pkt 2 ustawy o rehabilitacji.

Na realizację zadania w 2021 r. zaplanowano środki w kwocie 7 959 000 zł. Natomiast wydatkowano środki wysokości 6 505 030,17 zł (81,73 % planu) obejmując wsparciem 16 494 pracowników niepełnosprawnych.

Dofinansowanie oprocentowania kredytów bankowych²⁹

W 2021 r. udzielono wsparcia dla 34 zakładów pracy chronionej w postaci dofinansowania w wysokości do 50% do oprocentowania zaciągniętych kredytów bankowych na cele związane z rehabilitacją zawodową i społeczną osób niepełnosprawnych.

Na tę formę wsparcia zaplanowano środki w wysokości 1 660 000 zł, wydatkowano 315 233,19 zł, w tym kwota wypłacona w ramach zobowiązań z 2020 r. wyniosła 107 981,04 zł. W zakładach tych zatrudnione były 3 614,21 osób niepełnosprawnych w przeliczeniu na pełne etaty.

Niewydatkowanie wszystkich środków zaplanowanych na zadanie wynikało z:

- 1) niewywiązywania się przez pracodawców z warunków zawartych w umowach o dofinansowanie, co skutkowało brakiem wypłaty środków z tego tytułu, tj.:
 - zmniejszeniem średniego kwartalnego stanu zatrudnienia osób niepełnosprawnych o więcej niż 10 % w okresie korzystania z dofinansowania,
 - nieterminową spłatą przez pracodawców rat kapitału i odsetek określonych w umowie kredytu objętej dofinansowaniem,
- 2) wyliczania wysokości dofinansowania do odsetek przy założeniu pełnego wykorzystania kredytu (szczególnie duże różnice pomiędzy wysokością odsetek planowanych do zapłaty wyliczonych na podstawie ww. założeń a wysokością odsetek faktycznie zapłaconych występują w przypadku kredytów w rachunku bieżącym i w linii kredytowej, w których zadłużenie może ulegać ciągłym zmianom),
- 3) spłaty kredytów przez pracodawców przed terminem określonym w umowie kredytu,
- 4) występowania przez pracodawców z wnioskiem o dofinansowanie w IV kwartale 2021 r., co skutkuje wypłatą środków finansowych w następnym roku.

Zlecenie przez PFRON zadań na podstawie art. 36 ustawy o rehabilitacji: kierunek pomocy 1 „wejście osób niepełnosprawnych na rynek pracy”

Zgodnie z przepisami art. 36 ustawy o rehabilitacji zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych mogą być realizowane na zlecenie Funduszu przez fundacje oraz organizacje pozarządowe, a także kościelne osoby prawne, stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego, spółdzielnie socjalne oraz spełniające szczególne warunki spółki akcyjne, spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, kluby sportowe będące spółkami.

²⁹ Art. 32 ust. 1 pkt 1 ustawy o rehabilitacji.

Rodzaje zadań, które mogą być zlecane fundacjom oraz organizacjom pozarządowym wskazane zostały w rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 7 lutego 2008 r. w sprawie rodzajów zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych zleczanych fundacjom oraz organizacjom pozarządowym.

Zlecane przez PFRON w 2021 r. do realizacji zadania (w formie projektów) dotyczyły między innymi wejścia osób niepełnosprawnych na rynek pracy (kierunku pomocy 1).

Na realizację projektów w kierunku pomocy 1 w 2021 r. PFRON wypłacił zleceńbiorcom kwotę 55 766 802,21 zł. Wsparciem objęto 15 147 osób niepełnosprawnych.

Projekty współfinansowane ze środków Unii Europejskiej

Projekt: „Wypracowanie i pilotażowe wdrożenie modelu kompleksowej rehabilitacji umożliwiającej podjęcie lub powrót do pracy”

W 2021 r. projekt realizowany był w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, Działanie 2.6: Wysoka jakość polityki na rzecz włączenia społecznego i zawodowego osób niepełnosprawnych.

Podstawą realizacji była umowa o dofinansowanie z dnia 28 grudnia 2017 r. zawarta pomiędzy Ministrem Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej a Państwowym Funduszem Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

Głównym celem projektu jest opracowanie i przetestowanie efektywnego, optymalnego pod względem społecznym i finansowym, modelu kompleksowej rehabilitacji. Kompleksowa rehabilitacja to nowe na gruncie polskim rozwiązanie, mające na celu ułatwienie podjęcia lub powrotu do pracy osobom, które wskutek doznanego urazu lub choroby w różnych okresach życia utraciły zdolność do pracy. To również oferta dla tych osób, które ze względów zdrowotnych nigdy nie pracowały, lecz chciałyby zmienić tę sytuację – zdobyć zawód i podjąć satysfakcjonującą pracę odpowiednią do ich możliwości zdrowotnych. Celem projektu jest także uzyskanie zatrudnienia przez jego uczestników na otwartym rynku pracy lub uruchomienie przez nich działalności gospodarczej.

Zrealizowano następujące działania:

- 1) przygotowanie lekarzy orzekających i psychologów do kwalifikowania uczestników do kompleksowej rehabilitacji – zostało przeszkolonych w sumie 78 lekarzy i 20 psychologów,
- 2) kwalifikacja uczestników do kompleksowej rehabilitacji - w sumie wydano 404 orzeczenia o potrzebie kompleksowej rehabilitacji (pozytywna kwalifikacja) oraz 39 orzeczeń o braku potrzeby kompleksowej rehabilitacji (negatywna kwalifikacja),
- 3) kontynuacja pilotażowego wdrożenia modelu rehabilitacji kompleksowej - według stanu na dzień 31 grudnia 2021 r., do 4 ORK skierowano w sumie 338

uczestników, natomiast kontynuowało ją na koniec tego okresu 72 uczestników. Ponadto 170 osób w sumie ukończyło pobyt w ośrodku.

W podziale na makroregiony struktura uczestników wygląda następująco:

- Makroregion 1: ORK Wągrowiec – 95 osób rozpoczęło rehabilitację kompleksową, zaś 24 osoby kontynuowały ją według stanu na dzień 31 grudnia 2021 r.; 37 osób zakończyło pobyt w ośrodku ogółem,
- Makroregion 2: ORK Ustroń – 71 osób rozpoczęło rehabilitację kompleksową, zaś 7 osób kontynuowało ją według stanu na dzień 31 grudnia 2021 r.; 35 osób zakończyło pobyt w ośrodku ogółem,
- Makroregion 3: ORK Grębiszew – 99 osób rozpoczęło rehabilitację kompleksową, zaś 24 osoby kontynuowały ją według stanu na dzień 31 grudnia 2021 r.; 55 osób zakończyło pobyt w ośrodku ogółem,
- Makroregion 4: ORK Nałęczów – 73 osoby rozpoczęły rehabilitację kompleksową, zaś 17 osób kontynuowało ją według stanu na dzień 31 grudnia 2021 r.; 43 osoby zakończyły pobyt w ośrodku ogółem.

Realizację projektu zaplanowano na 72 miesiące - od 1 stycznia 2018 r. do 31 grudnia 2023 r.

Projekt jest realizowany przez PFRON we współpracy z następującymi partnerami:

- Zakład Ubezpieczeń Społecznych,
- Centralny Instytut Ochrony Pracy - Państwowy Instytut Badawczy.

Łączna kwota wydatków kwalifikowanych projektu wynosi: 85 285 146,57 zł, w tym:

- środki UE: 71 878 321,52 zł,
- środki z budżetu państwa: 13 406 825,05 zł.

W 2021 r. Fundusz wypłacił środki w łącznej wysokości: 14 375 637,33 zł., w tym:

- środki UE: 12 115 787,08 zł,
- środki z budżetu państwa: 2 259 850,25 zł.

Projekt „Włączenie wyłączonej – aktywne instrumenty wsparcia osób niepełnosprawnych na rynku pracy”

W 2021 r. rozpoczęto realizację projektu „Włączenie wyłączonej – aktywne instrumenty wsparcia osób niepełnosprawnych na rynku pracy (Numer projektu: POWR.02.06.00-00-0065/19). Projekt realizowany jest w ramach Działania 2.6 Wysoka jakość polityki na rzecz włączenia społecznego i zawodowego osób niepełnosprawnych. Oś Priorytetowa II: Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020.

Projekt realizowany jest w partnerstwie przez Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej, Polski Związek Głuchych, Polską Organizację Pracodawców Osób Niepełnosprawnych oraz Stowarzyszenie Czas, Przestrzeń, Tożsamość.

Wartość projektu to 25 960 062,61 zł, w tym dofinansowanie z Europejskiego Funduszu Społecznego wynosi 21 879 140,76 zł, co stanowi 84,28% wartości projektu.

Celem projektu jest wypracowanie i przetestowanie różnych form wsparcia aktywizacji zawodowej, zarówno pomocy w poszukiwaniu i utrzymaniu zatrudnienia, jak i instrumentów pomagających osobom niepełnosprawnym w założeniu firmy.

Finalnym rezultatem prac w ramach projektu będzie przygotowanie kompleksowej propozycji wdrożenia do systemu prawnego nowych lub zmodyfikowanych instrumentów wspierania aktywności zawodowej – zatrudnienia i utrzymania się na rynku pracy osób niepełnosprawnych. Podniesiona zostanie jakość i efektywność działań realizowanych przez publiczne i niepubliczne podmioty na rzecz aktywizacji społeczno-zawodowej osób niepełnosprawnych, w szczególności nakierowanych na wspieranie zatrudniania osób niepełnosprawnych na otwartym rynku pracy.

Aktywizacja zawodowa osób niepełnosprawnych

Pilotażowy program „ABSOLWENT”

Celem pilotażowego programu „ABSOLWENT” jest umożliwienie wejścia na rynek pracy osób niepełnosprawnych posiadających orzeczenie o stopniu niepełnosprawności, które na dzień przystąpienia do projektu pozostają bez zatrudnienia oraz są absolwentami szkoły wyższej lub realizują ostatni lub przedostatni semestr nauki w szkole wyższej. Cel programu jest realizowany poprzez kompleksowe i indywidualnie wsparcie beneficjentów ostatecznych programu w podnoszeniu kwalifikacji zawodowych.

W 2021 r. realizowane były umowy zawarte w konkursie ogłoszonym w 2019 r. (pierwszy i drugi okres finansowania):

- pierwszy okres – od dnia 1 września 2019 r. do dnia 30 września 2021 r.,
- drugi okres – od dnia 1 października 2021 r. do dnia 30 września 2023 r. (tryb pozakonkursowy).

PFRON wypłacił środki w wysokości 6 930 203,31 zł.

W ramach programu wsparciem zostało objętych 1 025 osób niepełnosprawnych.

Program „STABILNE ZATRUDNIENIE – osoby niepełnosprawne w administracji i służbie publicznej”

Celem programu „STABILNE ZATRUDNIENIE – osoby niepełnosprawne w administracji i służbie publicznej” jest podniesienie wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych w administracji publicznej.

Zgodnie ze zmianami wprowadzonymi do programu przez Radę Nadzorczą PFRON w 2019 r. program realizowany był w ramach dwóch modułów:

- moduł I „Instytucje” – adresowany do organów i instytucji wykonujących zadania z zakresu administracji publicznej, jednostek samorządu terytorialnego oraz państwowych i samorządowych instytucji kultury, które w ramach programu zatrudnią osoby niepełnosprawne;

- moduł II „Staże zawodowe” – adresowany do organizacji pozarządowych, które w ramach programu przygotowują i skierują osoby niepełnosprawne na staż zawodowy w administracji rządowej.

Adresatami programu są:

- 1) w ramach modułu I:
 - organy i instytucje, wykonujące zadania z zakresu administracji publicznej,
 - samorząd gminny, samorząd powiatowy, samorząd województwa,
 - państwowe oraz samorządowe instytucje kultury;
- 2) w ramach modułu II – organizacje pozarządowe posiadające statutowy zapis o prowadzeniu działań na rzecz osób niepełnosprawnych oraz prowadzące działalność na rzecz osób niepełnosprawnych przez okres co najmniej 2 lat.

Moduł II „Staże zawodowe” realizowany był w drodze otwartego konkursu. W 2019 r. został ogłoszony konkurs nr 1/2019 pn. „Stażysta Plus”, w ramach którego zawarto 4 umowy mające na celu odbycie 490 staży przez osoby niepełnosprawne z terminem realizacji projektów do 31.12.2020 r. Z uwagi na trwającą pandemię czas realizacji projektów został wydłużony do 31.12.2021 r. W 2021 r. na staż skierowano 167 osoby niepełnosprawne.

W 2021 r. na realizację działań wynikających z programu wypłacono środki w łącznej wysokości 3 740 270,46 zł, na realizację działań wspierających 204 osób niepełnosprawnych.

Program wyrównywania różnic między regionami III

Celami operacyjnymi programu są:

- w obszarze C - zatrudnienie osób niepełnosprawnych w nowotworzonych spółdzielniach socjalnych osób prawnych,
- w obszarze G - zwiększenie aktywności samorządów powiatowych w działaniach dotyczących aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych.

W ramach obszaru C w 2021 r. do PFRON nie został złożony żaden wniosek i tym samym środki nie zostały wypłacone.

W ramach obszaru G w 2021 r. PFRON wypłacił powiatom kwotę 7 133 388,76 zł, na realizację zadań dotyczących rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych, w ramach których wsparciem objęto 148 osób niepełnosprawnych.

Rozwój ekonomii społecznej i solidarnej

Ekonomia społeczna i solidarna to sfera aktywności społecznej, która poprzez działalność ekonomiczną i działalność pożytku publicznego służy: integracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym (w tym także osób niepełnosprawnych), tworzeniu miejsc pracy, świadczeniu usług społecznych użyteczności publicznej oraz rozwojowi lokalnemu. Ekonomia społeczna jest obszarem działalności o wyjątkowo dużym potencjale w zakresie skutecznego i efektywnego łączenia podejścia biznesowego i społecznego w procesie wspierania zatrudnienia osób niepełnosprawnych.

Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2023 r. Ekonomia Solidarności Społecznej (dalej: KPRES)

Jest dokumentem określającym kompleksowe założenia polityki rządu w zakresie wspierania ekonomii społecznej. KPRES stanowi program rozwoju w rozumieniu art. 15 ust. 4 pkt 2 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2021 r. poz. 1057) i jest dokumentem o charakterze operacyjno-wdrożeniowym, ustanowionym w celu realizacji w szczególności Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju oraz innych strategii sektorowych zawierających zagadnienia dotyczące ekonomii społecznej.

W KPRES określono kluczowe kierunki interwencji publicznej na rzecz rozwoju ekonomii społecznej i solidarnej, m.in. w zakresie zwiększenia efektywności działań na rzecz tworzenia miejsc pracy oraz reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Do grona osób zagrożonych wykluczeniem społecznym zaliczone zostały między innymi osoby bezrobotne w tym długotrwale bezrobotne, niepełnosprawne, opuszczające zakłady karne, z zaburzeniami psychicznymi czy osoby starsze.

KPRES kładzie szczególny nacisk na aktywizację zawodową osób niepełnosprawnych wspierając zatrudnienie zarówno na chronionym jak i otwartym rynku pracy. Przewiduje również działania skierowane do absolwentów szkół specjalnych prowadzących kształcenie zawodowe i szkół specjalnych przysposabiających do pracy stojących u progu wyboru dalszej ścieżki zawodowej. Głównym celem KPRES jest tworzenie wysokiej jakości miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Do realizacji tego zadania wprowadzono szereg instrumentów mających na celu wsparcie przedsiębiorstw społecznych. Ponadto w KPRES zaplanowano działania zmierzające do szerszego włączenia podmiotów ekonomii społecznej w rynek usług społecznych użyteczności publicznej, których odbiorcami są często osoby niepełnosprawne. Umożliwi to lepsze skoordynowanie usług i dopasowane do indywidualnych potrzeb odbiorców. Ponadto zwiększaniu dostępności do usług służyć będzie wykorzystanie oddolnego potencjału społeczności lokalnej.

W 2021 r. trwały prace nad przygotowaniem aktualizacji Programu, służące wdrożeniu rozwiązań umożliwiających podmiotom ekonomii społecznej i solidarnej odgrywanie roli kluczowego elementu aktywizacji i integracji społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, w tym osób niepełnosprawnych oraz dostarczyciela usług społecznych. Konieczne było zatem zaktualizowanie programu tak, aby wraz z innymi dokumentami o charakterze strategicznym i programowym, tworzył ramy polityki państwa w zakresie włączania społecznego i stanowił podstawę do określania kierunków interwencji współfinansowanych ze środków unijnych.

Ustawa o ekonomii społecznej

Równolegle do prac nad aktualizacją KPRES trwały prace legislacyjne nad ustawą o ekonomii społecznej, w związku z powyższym konieczne było zapewnienie spójności obu tych dokumentów.

W maju 2021 r. rozpoczęto konsultacje publiczne i uzgodnienia międzyresortowe projektu ustawy o ekonomii społecznej. Celem projektowanej regulacji jest aktywne włączenie społeczne osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, w szczególności bezrobotnych, ale też osób niepełnosprawnych, poprzez tworzenie wysokiej jakości, stabilnych miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych. Ekonomia społeczna ma stanowić narzędzie reintegracji społecznej i zawodowej oraz realizować cele zatrudnieniowe.

Ustawa o zatrudnieniu socjalnym

W 2021 r. w Ministerstwie Rodziny i Polityki Społecznej przeprowadzona została nowelizacja ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (Dz. U. z 2020 r. poz. 176, z późn. zm.), która poprzez rozwiązania prawne wykorzystujące reintegrację zawodową i społeczną realizowaną przez centra oraz kluby integracji społecznej (CIS i KIS), przeciwdziała marginalizacji grup społecznych oraz skutkom wykluczenia społecznego. Do katalogu osób uczestniczących w zajęciach prowadzonych przez CIS oraz KIS ustawa zalicza m.in. osoby niepełnosprawne, w rozumieniu przepisów ustawy o rehabilitacji. Nowelizacja m.in. podniosła wysokość świadczenia integracyjnego oraz górny limit premii motywacyjnej, a także wydłużyła oraz uelastyczyła czas uczestnictwa osób w centrum integracji społecznej.

Ekonomia społeczna – środki europejskie

Wspieranie rozwoju ekonomii społecznej realizowane jest przede wszystkim dzięki środkom europejskim. Z tego względu od 2019 r. prowadzone są prace nad koncepcją wspierania ekonomii społecznej w unijnej perspektywie finansowej na lata 2021-2027.

Projekt *Zintegrowany system zapewnienia wysokiej jakości usług Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej (OWES)*

Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej w ramach projektu pn. *Zintegrowany system zapewnienia wysokiej jakości usług Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej (OWES)*, Działanie 2.9 Rozwój ekonomii społecznej Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020, realizuje działania bezpośrednie w zakresie wsparcia funkcjonowania Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej (dalej: OWES), oraz pośrednio podmiotów ekonomii społecznej (dalej: PES) i przedsiębiorstw społecznych (dalej: PS).

Klientami OWES są osoby zagrożone wykluczeniem społeczno-zawodowym, w tym osoby niepełnosprawne w rozumieniu przepisów ustawy o rehabilitacji. Akredytowane OWES (tj. podmioty spełniające warunki i wymogi ujęte w ogłoszeniach

Ministra właściwego ds. zabezpieczenia społecznego o naborze wniosków o przyznanie/przedłużenie akredytacji) zapewniają wsparcie w zakresie pomocy w zakładaniu i prowadzeniu podmiotów ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych (w tym spółdzielni socjalnych) zatrudniających w dużej mierze osoby z niepełnosprawnościami, realizują również pomoc w tworzeniu w tych podmiotach nowych miejsc pracy dla ww. osób.

OWES zapewnia również doradztwo ogólne i specjalistyczne, w tym specjaliści ds. reintegracji, wsparcie psychologiczne i przeprowadzanie szkoleń społecznych i zawodowych dla ww. grupy osób umożliwiającym nabycie oraz rozwijanie kompetencji i kwalifikacji zawodowych potrzebnych do pracy w PES i PS.

Ponadto Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej w ramach prowadzonego systemu monitorowania jakości usług świadczonych przez Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej, wdraża system akredytacji oraz tworzenia i aktualizacji Standardów usług i działania OWES. Prowadzi działania mające na celu stworzenie optymalnych warunków do dalszego rozwoju i świadczenia wysokiej jakości usług przez ww. podmioty (bezpłatnego wsparcia specjalisty ds. reintegracji, doradczego, szkoleniowego, psychologicznego, tworzenia miejsc pracy w PES/PS, etc.), w tym także dla grupy beneficjentów z niepełnosprawnościami.

Działania Ministerstwa podejmowane w ramach realizacji projektu *Zintegrowany system zapewnienia wysokiej jakości usług Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej* (OWES) koncentrują się na wdrożeniu i przestrzeganiu ujednoliconych standardów działania wśród OWES, w celu zapewnienia wysokiej jakości ich usług, co przekłada się również na ich dostępności dla osób z niepełnosprawnościami. Ww. wskazane działania odnoszą się do realizacji prawa osób niepełnosprawnych do:

- dostępu do dóbr i usług umożliwiających pełne uczestnictwo w życiu społecznym,
- dostępu do wszechstronnej rehabilitacji mającej na celu adaptację społeczną,
- pomocy psychologicznej, pedagogicznej i innej pomocy specjalistycznej umożliwiającej rozwój, zdobycie lub podniesienie kwalifikacji ogólnych i zawodowych,
- pracy na otwartym rynku pracy zgodnie z kwalifikacjami, wykształceniem i możliwościami oraz korzystania z doradztwa zawodowego i pośrednictwa, a gdy niepełnosprawność i stan zdrowia tego wymaga - prawo do pracy w warunkach dostosowanych do potrzeb niepełnosprawnych,
- pełnego uczestnictwa w życiu publicznym, społecznym, kulturalnym, artystycznym, sportowym oraz rekreacji i turystyce odpowiednio do swych zainteresowań i potrzeb.

Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej na bieżąco prowadzi działania z zakresu wspierania działalności projektów OWES współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej adresowanych bezpośrednio lub pośrednio do osób niepełnosprawnych, mających pozytywny wpływ na poprawę sytuacji tych osób w aspekcie społecznym, jak i na rynku pracy.

Działanie 1.5 PO WER - Rozwój potencjału zawodowego osób z niepełnosprawnościami

Konkurs nr POWR.01.05.01-IP.03-00-001/20 ogłoszony w ramach Osi Priorytetowej I Rynek pracy otwarty dla wszystkich Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój (PO WER)

W Ministerstwie Rodziny i Polityki Społecznej w sierpniu 2020 r. ogłoszony został konkurs dotyczący aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami.

Przedmiotem konkursu są projekty dotyczące zwiększenia poziomu i jakości zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami oraz osób biernych zawodowo z powodu choroby. Realizowane wsparcie bezpośrednio dla tych osób przyczynić się ma do ich aktywizacji zawodowej oraz poprawy sytuacji na otwartym rynku pracy.

Uczestnikami projektu mogą być niepracujące lub pracujące osoby z niepełnosprawnościami powyżej 18. roku życia. Za osoby z niepełnosprawnościami uznaje się osoby w świetle przepisów ustawy o rehabilitacji, a także osoby z zaburzeniami psychicznymi, o których mowa w ustawie z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz. U. z 2020 r. poz. 685), zwanej dalej „ustawą o ochronie zdrowia psychicznego”, tj. osoby z odpowiednim orzeczeniem lub innym dokumentem poświadczającym stan zdrowia oraz bierne zawodowo z powodu choroby, tj. osoby, które w wyniku choroby lub wypadku doznały pogorszenia stanu zdrowia i z tego powodu utraciły możliwości wykonywania dotychczasowej pracy, również jeśli nie posiadają orzeczenia o stopniu niepełnosprawności, jednak chorowały przez okres co najmniej 182 dni w ciągu 2 lat przed rozpoczęciem udziału w projekcie.

Podmiotami uprawnionymi do ubiegania się o dofinansowanie w konkursie były podmioty posiadające status:

- organizacji pozarządowej, która zgodnie ze swoim statutem działa na rzecz osób z niepełnosprawnościami oraz posiada co najmniej 3-letnie doświadczenie w obszarze aktywizacji społecznej lub zawodowej osób z niepełnosprawnościami w okresie ostatnich 5 lat od daty ogłoszenia konkursu lub
- agencji zatrudnienia, która w okresie 3 ostatnich lat od daty ogłoszenia konkursu doprowadziła do zatrudnienia minimum 100 osób z niepełnosprawnościami.

Nabór projektów prowadzony był przez MRiPS w ramach jednej rundy do dnia 30.11.2020 r. W odpowiedzi na niniejszy konkurs w listopadzie 2020 r. wpłynęły 144 wnioski o dofinansowanie na łączną kwotę około 281 300 000 zł, z czego 123 uzyskały pozytywny wynik oceny merytorycznej. Alokacja konkursu wynosi 170 mln zł, która umożliwiła skierowanie do negocjacji 59 projektów z najwyższą liczbą uzyskanych punktów. W 2021 r. prowadzony był proces negocjacji projektów i zawierania umów. Do końca grudnia 2021 r. podpisano 34 umowy o dofinansowanie na kwotę 116 800 000 zł. Pozostałe projekty były w trakcie negocjacji lub zawierania umowy (3 Wnioskodawców zrezygnowało z negocjacji i realizacji projektu, w 2 przypadkach odstąpiono od negocjacji i podpisania umowy o dofinansowanie z uwagi na

wykluczenie Wnioskodawcy z możliwości otrzymania środków przeznaczonych na realizację programów finansowanych z udziałem środków europejskich).

Wsparcie oferowane w projektach to:

1. Kompleksowe i zindywidualizowane wsparcie w procesie zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami pozostających bez zatrudnienia oraz osób biernych zawodowo z powodu choroby, w tym m.in.:
 - identyfikacja potrzeb i pomoc w zakresie określenia ścieżki zawodowej,
 - ocena predyspozycji i stanu zdrowia danej osoby w zakresie doboru wsparcia i przyszłej ścieżki zawodowej,
 - uzupełnianie lub zdobycie nowych kompetencji lub kwalifikacji,
 - zdobywanie doświadczenia zawodowego,
 - zatrudnienie wspomagane,
 - wsparcie rozwoju przedsiębiorczości,
 - wsparcie pracodawców mające na celu przygotowanie do zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami.
2. Wsparcie w planowaniu rozwoju kariery zawodowej, w tym podnoszenie lub uzupełnianie kompetencji i kwalifikacji osób z niepełnosprawnościami pozostających na rynku pracy, służące poprawie ich pozycji na rynku pracy, w tym m.in.:
 - identyfikacja potrzeb i pomoc w zakresie określenia ścieżki zawodowej,
 - ocena predyspozycji i stanu zdrowia danej osoby w zakresie doboru wsparcia i przyszłej ścieżki zawodowej,
 - uzupełnianie lub zdobycie nowych kompetencji lub kwalifikacji,
 - zdobywanie doświadczenia zawodowego,
 - wsparcie rozwoju przedsiębiorczości.

Projekty w konkursie realizowane będą do końca czerwca 2023 r.

Szczegółowe informacje na temat konkursu, w tym listy podmiotów udzielających wsparcia w ramach projektów, na bieżąco publikowane są na stronie: <https://efs.mrpips.gov.pl/skorzystaj/nabory/konkurs-nr-powr.01.05.01-ip.03-00-00120>

Kontrole przeprowadzone przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych

W ramach Planu działań kontrolnych w 2021 r.:

- 1) przeprowadzono łącznie 94 kontrole, tj. 72,31% kontroli zaplanowanych do realizacji na 2021 r., przy czym w jednym przypadku kontrolą objęto dwa obszary (tj. kontrolę środków przekazanych samorządom terytorialnym według algorytmu oraz środków przekazanych w ramach realizacji programu zatwierdzanego przez Radę Nadzorczą PFRON). Wykonanie kontroli SODiR wynosiło – 74,47%, kontroli art. 22 – 66,67%, w kontrolach prowadzonych w pozostałych obszarach ustawowych wykonanie wynosiło odpowiednio: w obszarze „środki przekazane samorządom terytorialnym według algorytmu – 56,25%, „zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych realizowane na

zlecenie PFRON przez fundacje i organizacje pozarządowe” – 100%, „programy zatwierdzane przez Radę Nadzorczą PFRON” – 66,67%.

- 2) Kwota podlegająca kontroli wynosiła 209 248 034,42 zł, w tym:
 - kwota 199 854 676,01 zł dotyczyła środków finansowych przekazanych beneficjentom PFRON;
 - kwota 9 393 358,41 zł to kwota, na jaką sprzedający usługi lub produkcję wystawili informacje umożliwiające obniżenie wpłat na PFRON.
- 3) W przypadku 23 kontroli podmioty kontrolowane, przed podpisaniem protokołu kontroli, zgłosiły zamiar skorzystania z przysługującego im prawa wniesienia w terminie 7 dni umotywowanych zastrzeżeń do treści protokołu kontroli. Zastrzeżenia zostały złożone w ramach realizacji 19 kontroli SODiR i w ramach 2 kontroli art. 22 ustawy o rehabilitacji.
- 4) Realizacja 4 kontroli rozpoczętych w 2021 r. została przedłużona na 2022 r..
- 5) Odstąpiono od realizacji 5 kontroli SODiR z uwagi na brak możliwości przeprowadzenia kontroli w podmiocie (przyczyny: zakończenie działalności podmiotu, odmowa poddania się czynnościom kontrolnym, brak możliwości uzyskania kontaktu z kierownikiem podmiotu kontrolowanego, postawienie podmiotu w stan upadłości, zwolnienie lekarskie kierownika podmiotu kontrolowanego i informacja z organów ścigania o zamiarze przejęcia dokumentacji).
- 6) Wyłoniono do objęcia postępowaniem sprawdzającym 2773 pracodawców zarejestrowanych w SODiR oraz zlecono i koordynowano ich realizację, w tym: 2503 postępowań sprawdzających zlecono do realizacji 15 Oddziałom PFRON (bez Oddziału Mazowieckiego PFRON) i 270 z terenu województwa mazowieckiego przekazano do realizacji komórce organizacyjnej PFRON.
- 7) Przeprowadzono łącznie 2816 postępowań sprawdzających pracodawców zarejestrowanych w SODiR, tj. 122,43% szacowanej do realizacji w 2021 r. liczby postępowań sprawdzających, w tym:
 - 256 postępowań zostało zrealizowanych przez pracowników Biura PFRON;
 - 2560 postępowań sprawdzających zostało zrealizowanych przez pracowników Oddziałów.

Należy zaznaczyć, iż część postępowań sprawdzających zrealizowanych w roku sprawozdawczym została wytypowana do realizacji w 2020 r., kiedy to nie zrealizowano, ze względu na czasowe wstrzymanie działań kontrolnych, części zaplanowanych postępowań.

Z uwagi na obowiązujący w Polsce od 12 marca 2020 r. stan zagrożenia epidemicznego, a od 20 marca 2020 r. stan epidemii i związane z tym czasowe ograniczenia dotyczące m.in. sposobu przemieszczania się i funkcjonowania określonych instytucji i zakładów pracy, jak również z uwagi na konieczność zapewnienia bezpieczeństwa i minimalizację zagrożenia rozprzestrzeniania i ewentualnego zarażenia kontrolujących oraz pracowników podmiotu kontrolowanego wirusem SARS-CoV-2, realizacja działań kontrolnych w 2021 r., podobnie jak w 2020 r., była poddana szeregowi ograniczeń.

Wyniki kontroli przeprowadzonych w 2021 r.:

- 1) Nieprawidłowości stwierdzono w 89 kontrolach, tj. w 94,68% kontroli.
- 2) Nieprawidłowości skutkujące zwrotem środków stwierdzono w 81 kontrolach – na 90 kontroli (liczba ta nie uwzględnia 4 kontroli art. 22 ustawy o rehabilitacji), tj. w 90% kontroli.
- 3) Kwota zakwestionowanych środków ogółem wynosiła 10 911 041,83 zł.
- 4) Nieprawidłowości skutkujące zwrotem środków stwierdzono w:
 - 95,71% kontroli realizowanych w obszarze „dofinansowanie do wynagrodzeń pracowników niepełnosprawnych”;
 - 77,78% kontroli realizowanych w obszarze „środki przekazane samorządom terytorialnym według algorytmu”;
 - 50% kontroli realizowanych w obszarze „programy zatwierdzane przez Radę Nadzorczą PFRON”;
 - 62,5% kontroli realizowanych w obszarze „zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych realizowane na zlecenie PFRON przez fundacje i organizacje pozarządowe”.
- 5) Kwota zakwestionowanych środków w kontrolach SODiR stanowiła 90,81% kwoty zakwestionowanych środków ogółem.
- 6) W 100% kontroli art. 22 ustawy o rehabilitacji przeprowadzonych u sprzedającego stwierdzono nieprawidłowości. We wszystkich kontrolach na sprzedającego na podstawie art. 22b ustawy o rehabilitacji nałożono sankcje. Suma nałożonych sankcji wynosiła: 1 148 229,78zł zł.
- 7) Kwota na jaką sprzedający usługi lub produkcję zawyżyli wystawione informacje umożliwiające obniżenie wpłat na PFRON wynosiła 2 075 136,44 zł.

Kontrole Państwowej Inspekcji Pracy w zakresie przestrzegania przepisów

W 2021 r. Państwowa Inspekcja Pracy przeprowadziła 1 206 kontroli w 927 podmiotach zatrudniających osoby niepełnosprawne.

Kontrolami objęto pracodawców zapewniających warunki chronione oraz przedsiębiorców tzw. otwartego rynku pracy. W zakresie ustawowego obowiązku oceny spełniania wymogów określonych w art. 28 ust. 1 pkt 2 ustawy o rehabilitacji, przeprowadzonych zostało 253 planowych kontroli w 189 zakładach pracy chronionej oraz 28 planowych kontroli w 28 zakładach aktywności zawodowej. Ponadto na tzw. otwartym rynku pracy inspektorzy pracy przeprowadzili u 129 pracodawców 132 kontrole warunków pracy pracowników niepełnosprawnych posiadających orzeczenie o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności. Pozostałe kontrole, przeprowadzone na wniosek pracodawców/ organizatorów lub starostów, wiązały się z zamiarem uzyskania statusu prowadzącego zakład pracy chronionej lub statusu prowadzącego zakład aktywności zawodowej, albo refundacji dodatkowych kosztów przystosowania lub kosztów wyposażenia stanowiska pracy dla osoby niepełnosprawnej. Najwięcej kontroli – łącznie 598 kontroli u 509 pracodawców – przeprowadzono w zakładach otwartego rynku pracy organizujących stanowiska pracy dla osób niepełnosprawnych, w trybie art. 26 ust. 6 i art. 26e ust. 5 ustawy o rehabilitacji.

Ogółem w skontrolowanych zakładach świadczyło pracę 91,5 tys. osób. Zatrudnionych na podstawie stosunku pracy było w nich 69,3 tys. pracowników, w tym 33,5 tys. osób niepełnosprawnych.

Kontrole w zakładach pracy chronionej (zpch) i zakładach aktywności zawodowej (zaz) – „chroniony” rynek pracy

Kontrole w grupie przedsiębiorców posiadających status zakładu pracy chronionej lub zakładu aktywności zawodowej prowadzone były wg harmonogramów sporządzonych przez poszczególne okręgowe inspektoraty pracy. (Harmonogramy kontroli zakładów pracy chronionej i zakładów aktywności zawodowej sporządzane są corocznie w celu zapewnienia realizacji dyspozycji ustawowej nakładającej obowiązek kontrolowania ww. zakładów pracy nie rzadziej niż co 3 lata.) Zakresem kontroli w tych zakładach objęto zarówno zagadnienia z zakresu prawnej ochrony pracy, jak i technicznego bezpieczeństwa pracy, w tym spełniania okoliczności, o których mowa w art. 28 ust. 1 pkt 2 ustawy o rehabilitacji.

W zakładach zapewniających warunki chronione łącznie świadczyło pracę 33,5 tys. osób, w tym w ramach stosunku pracy 28,3 tys. pracowników, z których 21,7 tys. to osoby niepełnosprawne.

Najwięcej zakładów pracy chronionej to firmy zajmujące się (wg Polskiej Klasyfikacji Działalności) przetwórstwem przemysłowym (ok. 45% kontrolowanych) oraz usługami administrowania (ok. 27% kontrolowanych). Należy jednak zaznaczyć, że w usługach administrowania świadczyło pracę prawie 2 razy więcej osób niż w przetwórstwie przemysłowym. Większość skontrolowanych zakładów pracy chronionej (ponad połowa) to zakłady zatrudniające od 50 do 249 pracowników.

Zakłady aktywności zawodowej wg PKD prowadziły najczęściej działalność usługową w ramach sekcji zakwaterowanie i usługi gastronomiczne, opieka zdrowotna i pomoc społeczna lub pozostała działalność usługowa. Były to zakłady małe lub średnie.

Już od kilku lat (dotyczy okresu 2017-2021) żadna z kontroli nie zakończyła się uchYLENIEM wydanej przez inspektora pracy decyzji warunkującej przyznanie pracodawcy statusu prowadzącego zakład pracy chronionej lub zakładu aktywności zawodowej. W 2021 r. skierowane zostały 2 pisma informujące wojewodów o prowadzeniu przez zakład działalności w innym miejscu niż wskazana w decyzji o nadaniu statusu zakładu pracy chronionej.

Nieprawidłowości dotyczące zatrudniania osób niepełnosprawnych, skutkujące zastosowaniem środków prawnych, stwierdzono podczas:

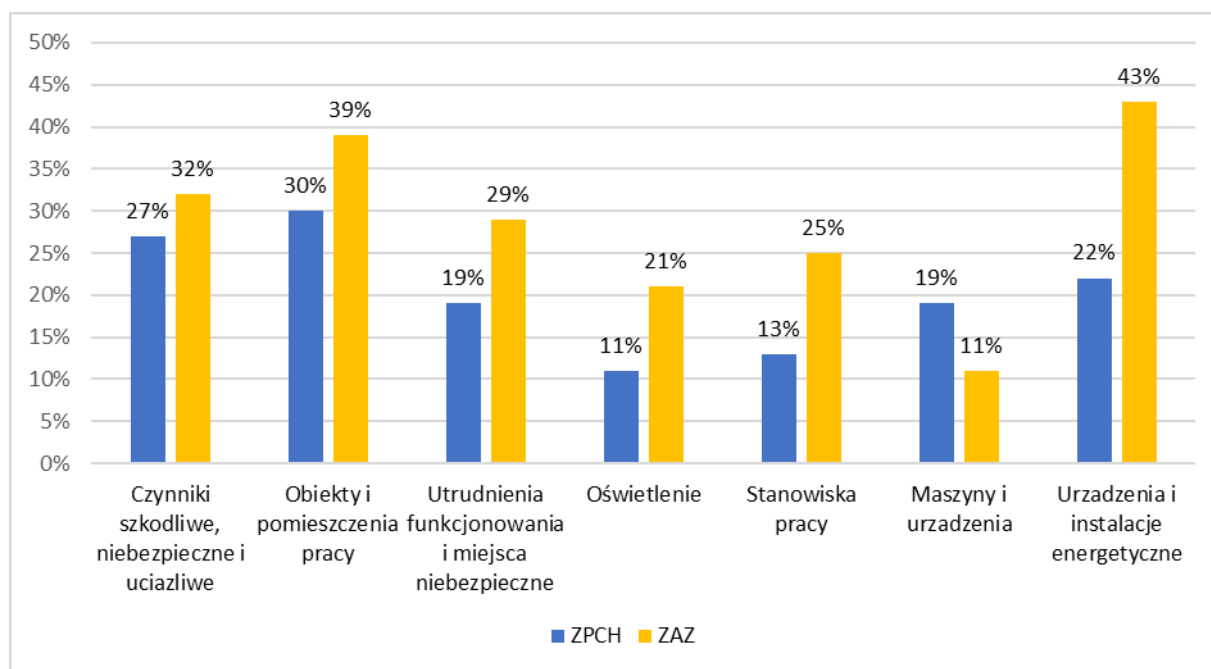
- 76% kontroli u pracodawców posiadających status zakładu pracy chronionej,
- 96% kontroli u pracodawców posiadających status zakładu aktywności zawodowej.

W 2021 r., prawie we wszystkich grupach zagadnień kontrolowanych w zakładach chronionego rynku pracy, większy odsetek kontroli, w których wystąpiły nieprawidłowości był obserwowany w zakładach aktywności zawodowej.

Nieprawidłowości stwierdzone podczas kontroli zakładów pracy chronionej i zakładów aktywności zawodowej w podziale na grupy zagadnień

Techniczne bezpieczeństwo pracy

(*% kontroli, w których stwierdzono nieprawidłowości)

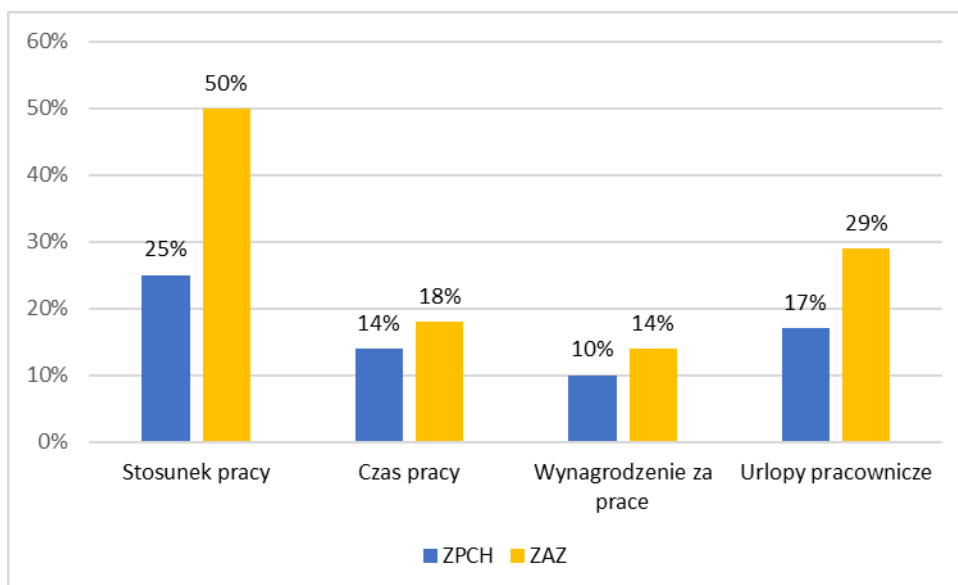

Najczęściej występujące nieprawidłowości z zakresu technicznego bezpieczeństwa pracy związane były z naruszeniem przepisów dotyczących: czynników szkodliwych, niebezpiecznych i uciążliwych, obiektów i pomieszczeń pracy (głównie wynikających z niewłaściwego stanu technicznego obiektów i pomieszczeń, w tym pomieszczeń higienicznosanitarnych, spowodowanego ich bieżącym zużyciem i brakiem konserwacji), utrudnień architektonicznych oraz braku rozwiązań poprawiających bezpieczeństwo funkcjonowania osób niepełnosprawnych (zwykle był to brak zabezpieczenia lub oznakowania miejsc niebezpiecznych grożących potknięciem się, upadkiem lub uderzeniem się pracownika, występowanie różnicy poziomów, progów, niedostateczne wyposażenie pomieszczeń higienicznosanitarnych m.in. w elementy pomocnicze), urządzeń i instalacji energetycznych (głównie brak pomiarów skuteczności ochrony przeciwporażeniowej, brak znakowania urządzeń w sposób umożliwiający ich identyfikację, brak zabezpieczenia przed dostępem osób nieupoważnionych, niesprawne źródła światła).

Niepokojąco jest również odsetek nieprawidłowości dotyczących stanu technicznego maszyn i urządzeń technicznych, w tym użytkowania maszyn niewyposażonych z odpowiednie urządzenia ochronne i sterownicze, co ma bezpośredni wpływ na bezpieczeństwo obsługi.

Prawna ochrona pracy

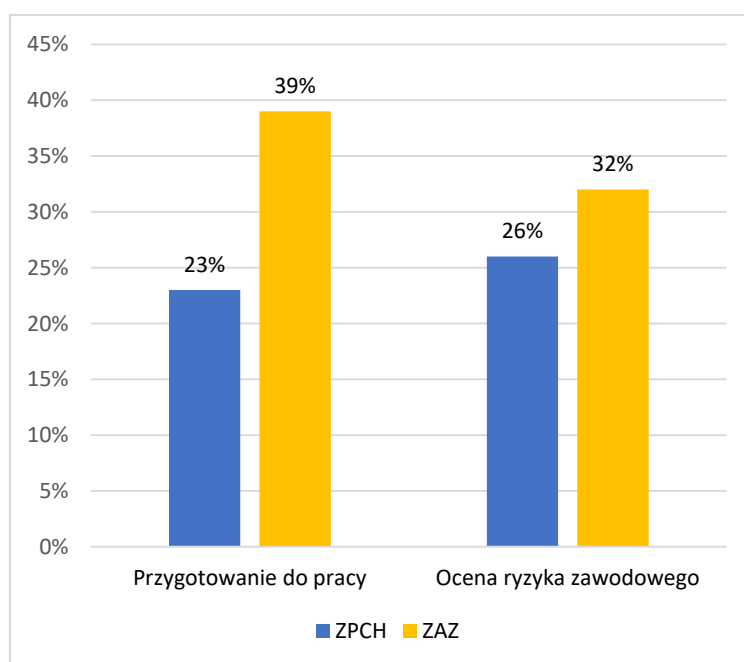
(*% kontroli, w których stwierdzono nieprawidłowości)

Najniższy poziom dostosowania do wymogów przepisów z zakresu prawnej ochrony pracy dotyczył zagadnień: stosunek pracy (uchybień polegały głównie na przekazywaniu pracownikom błędnej informacji o warunkach zatrudnienia), urlopy (najczęściej nie udzielano pracownikowi urlopu wypoczynkowego w roku kalendarzowym, w którym nabył do niego prawo).

Zarządzanie bezpieczeństwem i zdrowiem

(*% kontroli, w których stwierdzono nieprawidłowości)

W wyniku działań kontrolnych na chronionym rynku pracy inspektorzy pracy skierowali do pracodawców środki prawne dotyczące pracy osób niepełnosprawnych:

- 1) 1304 decyzji dotyczących bezpieczeństwa i higieny pracy (w tej liczbie 615 decyzji ustnych zrealizowanych w trakcie kontroli lub niezwłocznie po jej zakończeniu), w tym:
 - 168 decyzji z rygorem natychmiastowej wykonalności (art. 108 Kpa),
 - 47 decyzji wstrzymania eksploatacji maszyn,
 - 7 decyzji wstrzymania prac,
 - 3 decyzje ustalenia okoliczności i przyczyn wypadków przy pracy,
 - 1 decyzję skierowania pracowników do innych prac,
 - 35 decyzji wykonania badań i pomiarów czynników szkodliwych i uciążliwych,
 - 2 decyzje zakazania wykonywania pracy lub prowadzenia działalności w miejscach, w których stan warunków pracy stanowi bezpośrednie zagrożenie,
- 2) 25 decyzji dotyczących wypłaty wynagrodzeń i innych świadczeń na łączną kwotę 115,7 tys. zł,
- 3) 513 wniosków w wystąpieniach,
- 4) 75 poleceń ustnych.

W związku z popełnieniem 90 wykroczeń przeciwko prawom pracownika zastosowano:

- 1) 18 mandatów karnych na łączną kwotę 22 tys. zł,
- 2) 31 środków oddziaływania wychowawczego,
- 3) 1 wniosek do sądu o ukaranie.

Kontrole w zakładach nie zapewniających warunków pracy chronionej – „otwarty” rynek pracy³⁰.

W 2021 r. inspektorzy pracy przeprowadzili 132 kontrole warunków pracy osób niepełnosprawnych zaliczonych do znacznego lub umiarkowanego stopnia niepełnosprawności w 129 zakładach pracy. W zakładach otwartego rynku pracy zatrudnionych było ponad 1,6 tys. pracowników niepełnosprawnych. Skontrolowano 323 stanowiska, na których zatrudnionych było 354 pracowników z umiarkowanym lub znacznym stopniem niepełnosprawności.

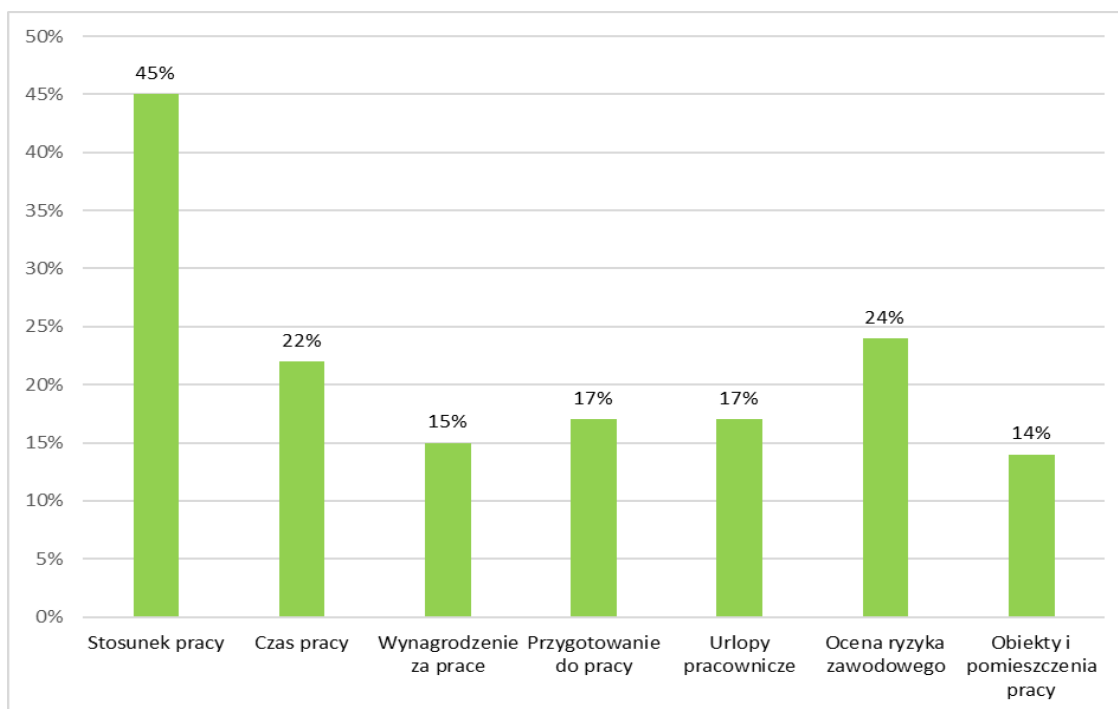
Kontrolowane zakłady otwartego rynku pracy były to w większości podmioty małe zatrudniające do 49 pracowników (33%) i średnie – od 50 do 249 pracowników (36%). Przedsiębiorstwa prowadziły najczęściej działalność w zakresie przetwórstwa przemysłowego (21%), handlu i napraw (20%) oraz usług administrowania (15%).

Nieprawidłowości dotyczące zatrudniania osób niepełnosprawnych, skutkujące zastosowaniem odpowiednich środków prawnych, stwierdzono w ok. 71% kontroli.

³⁰ na podstawie art. 4 ust.6 ustawy o rehabilitacji.

Nieprawidłowości stwierdzone podczas kontroli zakładów otwartego rynku pracy w podziale na grupy zagadnień*

*% kontroli, w których stwierdzono nieprawidłowości

Najczęściej występujące nieprawidłowości dotyczyły: stosunku pracy (uchybień stwierdzano głównie w przekazywaniu pracownikom błędnej informacji o warunkach zatrudnienia) oraz oceny ryzyka zawodowego (głównie brak aktualizacji ryzyka, nieuwzględnienie szczególnych uwarunkowań wynikających z niepełnosprawności pracowników).

Nie stwierdzono natomiast braku przystosowania kontrolowanych stanowisk do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Kontrole na wniosek pracodawcy/organizatora lub starosty

Kontrole prowadzone zostały na wniosek pracodawcy/organizatora lub starosty w celu wydania odpowiedniej opinii i związane były z realizacją obowiązków nałożonych na organy Państwowej Inspekcji Pracy przez ustawę o rehabilitacji.

Inspektorzy pracy przeprowadzili łącznie 820 kontroli, u 652 pracodawców:

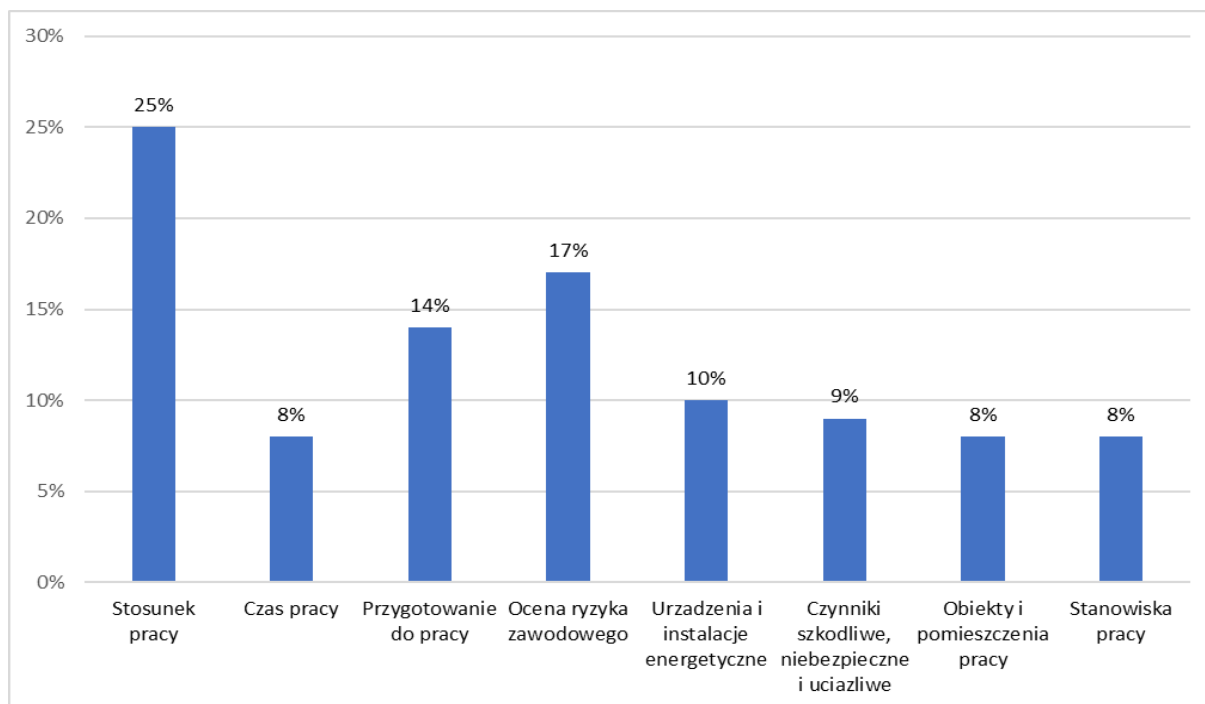
- 1) ubiegających się o nadanie statusu zakładu pracy chronionej – przeprowadzono 29 kontroli, w 19 podmiotach. Wnioski składane były zarówno przez pracodawców ubiegających się po raz pierwszy o status, jak i pracodawców ubiegających się ponownie o status,

- 2) posiadających status zakładu pracy chronionej, tworzących nowe oddziały lub inne jednostki organizacyjne („rozszerzenie” statusu) – przeprowadzono 106 kontroli, w 55 podmiotach,
- 3) posiadających status zakładu pracy chronionej i organizujących stanowiska pracy dla osób niepełnoprawnych, w ramach dofinansowania z PFRON – przeprowadzono 59 kontroli, w 42 podmiotach,
- 4) ubiegających się o nadanie statusu zakładu aktywności zawodowej – przeprowadzono 8 kontroli w 8 podmiotach,
- 5) posiadających status zakładu aktywności zawodowej tworzących nowe oddziały lub inne jednostki organizacyjne („rozszerzenie” statusu) – przeprowadzono 15 kontroli, w 14 podmiotach,
- 6) posiadających status zakładu aktywności zawodowej i organizujących stanowiska pracy dla osób niepełnosprawnych – przeprowadzono 5 kontroli, w 5 podmiotach,
- 7) nieposiadających statusu zakładu pracy chronionej i nieubiegających się o jego nadanie, a organizujących stanowiska pracy dla osób niepełnosprawnych – przeprowadzono 598 kontroli, w 509 podmiotach.

Najwięcej kontroli przeprowadzono u pracodawców otwartego rynku pracy organizujących stanowiska pracy dla osób niepełnosprawnych. O zwrot kosztów najczęściej ubiegali się pracodawcy prowadzący małe przedsiębiorstwa – do 49 zatrudnionych (77%), z których prawie połowa prowadziła przedsiębiorstwa mikro – do 9 zatrudnionych. Pracodawcy najczęściej wykonywali działalność sklasyfikowaną wg Polskiej Klasyfikacji Działalności jako handel i naprawy (20%) oraz przetwórstwo przemysłowe (20%), w następnej kolejności były: zakwaterowanie i usługi gastronomiczne (10%), działalność profesjonalna (8%) oraz opieka zdrowotna i pomoc społeczna (7%).

Nieprawidłowości stwierdzone podczas kontroli zakładów otwartego rynku pracy
organizujących stanowiska pracy *

(*% kontroli, w których stwierdzono nieprawidłowości)

Środki prawne wydane w trakcie kontroli w podmiotach zatrudniających osoby niepełnosprawne

W wyniku kontroli pracodawców zatrudniających osoby niepełnosprawne inspektorzy pracy zastosowali następujące środki prawne regulujące nieprawidłowości związane z pracą pracowników niepełnosprawnych:

- 1) 2622 decyzje dotyczących bezpieczeństwa i higieny pracy (w tej liczbie 1327 decyzji ustnych zrealizowanych w trakcie kontroli lub niezwłocznie po jej zakończeniu), w tym:
 - 358 decyzji z rygorem natychmiastowej wykonalności (art. 108 Kpa),
 - 51 decyzji wstrzymania eksploatacji maszyn,
 - 8 decyzji wstrzymania prac,
 - 7 decyzji ustalenia okoliczności i przyczyn wypadków przy pracy,
 - 2 decyzje skierowania pracowników do innych prac,
 - 46 decyzji wykonania badań i pomiarów czynników szkodliwych i uciążliwych,
 - 3 decyzje zakazania wykonywania pracy lub prowadzenia działalności w miejscach, w których stan warunków pracy stanowi bezpośrednie zagrożenie,
- 2) 31 decyzji dotyczących wypłaty wynagrodzeń i innych świadczeń na łączną kwotę 298,4 tys. zł,
- 3) 1214 wniosków w wystąpieniach,
- 4) 263 polecenia ustne.

W związku z popełnieniem 163 wykroczeń przeciwko prawom pracownika zastosowano:

- 1) 38 mandatów karnych na łączną kwotę 23,8 tys. zł,

- 2) 56 środków oddziaływania wychowawczego,
- 3) 1 wniosek do sądu o ukaranie.

Kontrole związane z badaniem skarg skierowanych do PIP przez osoby niepełnosprawne

W 2021 r. osoby niepełnosprawne zgłosiły 115 skarg na pracodawców, wskazując 407 przedmiotów skargowych. Za zasadne uznano 141 przedmiotów skargowych, zaś 191 okazało się niezasadnych. Zasadności pozostałych przedmiotów skarg nie udało się ustalić lub nie wchodziły w zakres działania inspekcji pracy. Największa liczba skarg składanych przez osoby niepełnosprawne odnosiła się do pracodawców wykonujących działalność wyszczególnioną wg PKD jako usługi administrowania (55% podmiotów). Były to głównie zakłady duże (o zatrudnieniu 250 osób i powyżej) lub zakłady średnie (o zatrudnieniu 50-249 osób).

Najczęściej pracownicy niepełnosprawni zgłaszali do Państwowej Inspekcji Pracy nieprawidłowości z obszaru prawnej ochrony pracy dotyczące:

- wynagrodzenia za pracę (niewypłacenie wynagrodzenia, niewypłacenie wynagrodzenia za pracę w godzinach nadliczbowych i/lub dodatku do wynagrodzenia z tytułu pracy w nadgodzinach, nieterminowe wypłacenie wynagrodzenia, wypłacanie wynagrodzenia w wysokości niższej niż to wynika z umowy o pracę, niewypłacenie lub obniżenie ekwiwalentu pieniężnego za niewykorzystany urlop wypoczynkowy, niewypłacenia wynagrodzenia za pracę w porze nocnej, obniżenie wynagrodzenia za pracę),
- stosunku pracy (niewydanie świadectwa pracy, nieterminowe wydanie świadectwa pracy),
- czasu pracy (zatrudnianie pracowników niepełnosprawnych w czasie pracy przekraczającym obowiązujący wymiar oraz w godzinach nadliczbowych i w porze nocnej bez zgody lekarza, nieprawidłowe tworzenie rozkładów czasu pracy),
- urlopu wypoczynkowego i dodatkowego,
- mobbingu.

Skargi dotyczące mobbingu w większości okazały się niemożliwe do ustalenia lub bezzasadne. Tylko w jednym przypadku potwierdzono częściową zasadność skargi.

W 96 podmiotach przeprowadzono 118 kontroli związanych z badaniem skarg osób niepełnosprawnych. Naruszenia przepisów ustawy o rehabilitacji w zakresie szczególnych uprawnień przysługujących osobom niepełnosprawnym stwierdzono w 24 kontrolach.

Zatrudnienie osób niepełnosprawnych w administracji publicznej w tym w służbie cywilnej³¹

³¹ Szczegółowy wykaz zatrudnienia w 2021 r. osób niepełnosprawnych w służbie cywilnej został zamieszczony w załączniku nr 4.

Podobnie jak w latach ubiegłych Pełnomocnik Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych zwrócił się do ministrów i kierowników urzędów centralnych oraz innych instytucji z prośbą o nadesłanie informacji na temat stanu zatrudnienia osób niepełnosprawnych w 2021 r. w podległych resortach i urzędach.

Urzędy, w których funkcjonuje służba cywilna oraz urzędy administracji samorządowej zostały ustawowo zobowiązane od dnia 26 listopada 2011 r. – w związku z wejściem w życie ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o służbie cywilnej oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1183) – do zamieszczania w ogłoszeniach o naborze informacji dotyczącej wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych w urzędzie i konieczności złożenia przez kandydata z niepełnosprawnością dokumentu potwierdzającego niepełnosprawność, jeśli chce on skorzystać z pierwszeństwa w zatrudnieniu.

Natomiast osoby niepełnosprawne otrzymały ustawowe prawo pierwszeństwa w zatrudnieniu w służbie cywilnej w tych urzędach, w których wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych, w miesiącu poprzedzającym datę upublicznienia ogłoszenia o naborze, jest niższy niż 6%, pod warunkiem że osoba niepełnosprawna uczestnicząca w naborze znajdzie się w gronie nie więcej niż pięciu najlepszych wyłonionych kandydatów.

Z nadesłanych informacji wynika, że resorty i urzędy centralne są zainteresowane zwiększeniem zatrudnienia osób niepełnosprawnych, starając się dotrzeć do jak największej liczby osób niepełnosprawnych, podejmując współpracę z organizacjami pozarządowymi zajmującymi się aktywizacją zawodową osób niepełnosprawnych oraz z powiatowymi urzędami pracy, zamieszczając w treści ogłoszeń o naborach na wolne stanowiska informacji zachęcającej osoby niepełnosprawne do składania ofert, a także podejmując szereg działań w zakresie warunków i organizacji pracy, sprzyjających zatrudnianiu takich osób³². Jednak, jak wynika z przesłanych informacji, ministerstwa i urzędy centralne nie osiągnęły jeszcze (poza nielicznymi) ustawowego 6-procentowego wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych.

Instytucjami, które osiągnęły 6-procentowy wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych i nie były w 2021 r. zobowiązane do dokonywania wpłat na PFRON są:

- Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej,
- Instytut Pracy i Spraw Socjalnych,
- Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego,
- Ochotnicze Hufce Pracy,
- Państwowa Inspekcja Pracy,
- Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych,
- Urząd do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych,
- Urząd Transportu Kolejowego.

³² W załączniku nr 5 zamieszczono informację o osobach niepełnosprawnych, które uczestniczyły w 2021 r. w naborze na wolne stanowiska pracy w służbie cywilnej.

Działania KPRM na rzecz promocji zatrudnienia osób niepełnosprawnych w KPRM

W 2021 r. Szef Służby Cywilnej prowadził uzgodnienia projektu nowelizacji ustawy o służbie cywilnej, który przewiduje m.in., że dokumenty elektroniczne będą podstawową formą aplikowania o stanowisko pracy w służbie cywilnej.

Jednocześnie trwały zaawansowane prace nad testowaniem i rozwijaniem prototypu portalu rekrutacje.gov.pl, który będzie umożliwiał szybkie, intuicyjne i bezpieczne aplikowanie do służby cywilnej.

Oba rozwiązania, choć są skierowane do wszystkich osób potencjalnie zainteresowanych pracą w służbie cywilnej, będą sprzyjać włączeniu do tego grona większej liczby osób z niepełnosprawnościami, głównie za sprawą braku konieczności stawiania się w urzędzie, aby złożyć swoją ofertę.

W 2021 r. KPRM we współpracy z Narodowym Instytutem Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego, zwanym dalej: NIW-CRSO rozpoczęła prace nad Rządowym Programem Wspierania Rozwoju Organizacji Poradniczych na lata 2022-2033. Celem strategicznym Programu jest wzmocnienie działalności statutowej pożytku publicznego i rozwoju instytucjonalnego organizacji poradniczych jako partnera państwa w procesie upodmiotowienia obywateli. Wsparcie udzielone organizacjom obywatelskim, działającym w systemie poradnictwa oraz poprawa stabilności ich funkcjonowania powinny się przyczynić do zwiększenia efektywności i skuteczności tego systemu. Z programu będą mogły skorzystać bezpośrednio organizacje wspierające osoby ze szczególnymi potrzebami. Poradnictwo zawodowe ma szczególnie istotne znaczenie m.in. dla osób z niepełnosprawnościami, do których potrzeb nie jest odpowiednio przystosowane wsparcie publicznych służb zatrudnienia.

Program przewiduje obszerny pakiet wsparcia dla organizacji, zarówno poprzez dotację bezpośrednią, jak i w postaci regrantingu.

Działania KPRM na rzecz promocji zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami:

- zorganizowano we współpracy z PFRON oraz organizacjami pozarządowymi (Fundacja Onkologiczna Rakiety) staże dla 9 osób z niepełnosprawnościami w ramach programu „Stabilne zatrudnienie - osoby niepełnosprawne w administracji i służbie publicznej”, którego celem jest podniesienie wskaźnika zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami w administracji publicznej,
- zwrócono szczególną uwagę na potrzeby pracowników w zakresie szkolenia z tematyki związanej ze współpracą z osobami z niepełnosprawnościami,
- zorganizowano szkolenie „Deklaracja dostępności - po co i jak ją aktualizować?”, w którym udział wzięło 26 pracowników KPRM, odpowiedzialnych za redakcję stron internetowych KPRM,
- skierowano 30 redaktorów merytorycznych i technicznych KPRM na szkolenie z zakresu dostępności cyfrowej w ramach programu "Przyjazny urząd - szkolenia z zakresu dostępności cyfrowej",
- zorganizowano szkolenie z zakresu obsługi osób z niepełnosprawnościami dla zainteresowanych pracowników KPRM oraz funkcjonariuszy Służby Ochrony Państwa,

- umożliwiono zapewnienie dostępności szkoleń realizowanych przez KPRM na wniosek osoby z niepełnosprawnościami poprzez dostosowywanie zapisów umów szkoleniowych z wykonawcami zewnętrznymi,
- Biuro Kadr i Rozwoju Zawodowego KPRM współpracuje z koordynatorem ds. dostępności oraz zespołem ds. wdrożenia rekomendacji z przeprowadzonego w KPRM monitoringu wdrażania postanowień Konwencji ONZ o prawach osób z niepełnosprawnościami,
- zgodnie z Regulaminem gospodarowania środkami zakładowego funduszu świadczeń socjalnych w KPRM pracownicy z orzeczoną stopniem niepełnosprawności otrzymywali wyższe dofinansowanie do wypoczynku.

Działania Ministerstw i Urzędów na rzecz aktywizacji zawodowej i zwiększenia zatrudniania osób niepełnosprawnych

Ministerstwo Finansów

Realizowane w 2021 r. zadania miały na celu realizację prawa do pracy na otwartym rynku pracy zgodnie z kwalifikacjami, wykształceniem i możliwościami. W tym celu:

- 1) ogłoszenia o naborze przekazywano do współpracujących z Ministerstwem instytucji wspierających zatrudnianie osób z niepełnosprawnościami, zgodnie z przyjętymi zasadami przeprowadzania naboru kandydatów do korpusu służby cywilnej w Ministerstwie;
- 2) kontynuowana była współpraca z Urzędem Pracy m.st. Warszawy, Fundacją Aktywizacja Oddział w Warszawie oraz z Fundacją Integracja w Warszawie. W ramach tej współpracy przekazywano bezpośrednio ogłoszenia o wolnych stanowiskach pracy, celem umożliwienia szerszego dostępu do ofert;
- 3) Ministerstwo brało udział w programie realizowanym przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych i finansowanym ze środków tego Funduszu pn. „STABILNE ZATRUDNIENIE”, Moduł II „Staże zawodowe”. W projekcie „Stażysta Plus w administracji publicznej (pakiet 1)” w Ministerstwie uczestniczyło 6 stażystów.

Ministerstwo Aktywów Państwowych

W Ministerstwie obowiązują regulacje w zakresie organizowania i przeprowadzania naboru na wolne stanowiska pracy, które umożliwiają upowszechnianie ogłoszeń o naborze również w mediach, urzędach pracy oraz podczas targów pracy. Ogłoszenie może zostać przekazane także do organizacji reprezentujących osoby niepełnosprawne lub działające na ich rzecz, w celu zamieszczenia na portalach adresowanych zwłaszcza do osób niepełnosprawnych.

W 2021 r. Ministerstwo uczestniczyło również w projekcie „Stażysta-pracownik-specjalista: wzmocnienie kompetencji zawodowych osób z niepełnosprawnościami poprzez staże w administracji publicznej”, realizowanym w ramach programu „Stabilne zatrudnienie – osoby niepełnosprawne w administracji i służbie publicznej”.

Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej

Ministerstwo podejmuje szereg działań ukierunkowanych na zwiększenie wskaźnika zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami poprzez promowanie ofert pracy w służbie cywilnej w środowiskach osób z niepełnosprawnościami. Ministerstwo stosuje jasne i przejrzyste zasady naboru. Na etapie rekrutacji umożliwia osobom ze szczególnymi potrzebami korzystanie z własnych urządzeń i rozwiązań wspomagających pracę (np. pomoc asystenta lub trenera pracy). Dostosowuje też materiały używane podczas naboru do potrzeb osób z niepełnosprawnością (np. większa czcionka w materiałach drukowanych). W procesie naboru wykorzystywane są również testy wiedzy do wypełnienia online, a także zapewniona możliwość prowadzenia rozmów kwalifikacyjnych w sposób zdalny.

W 2021 r. Ministerstwo realizowało program stażowy dedykowany dla osób z niepełnosprawnością. Część stażystów biorących udział w tym programie aplikowała na wolne stanowiska pracy w służbie cywilnej i niektórzy z nich zostali wskazani do zatrudnienia.

Ministerstwo Infrastruktury

W 2021 r. Ministerstwo podjęło następujące działania:

- publikowano ogłoszenia o pracę w serwisie dla osób z niepełnosprawnością (OzN) „Niepełnosprawni.pl” lub „Sprawniowpracy.com”,
- uelastyczniono i uproszczono udział w naborach do służby cywilnej poprzez prowadzenie rekrutacji w sposób zdalny,
- przeprowadzono badanie wśród pracowników w zakresie potrzeb szkoleniowych związanych z tematyką osób z niepełnosprawnościami,
- kontynuowano przygotowania pracowników w zakresie tematyki OzN (organizacja szkolenia z zakresu równego traktowania dla naczelników i dyrektorów; prowadzenie działań o charakterze informacyjno-prozdrowotnym w ramach projektu Droga do Zdrowia),
- administrowano intranetową zakładką poświęconą osobom z niepełnosprawnościami.

W ramach kontynuowanego od 2020 r. programu „Stabilne Zatrudnienie - osoby niepełnosprawne w administracji i służbie publicznej”, finansowanego ze środków PFRON, w 2021 r. Ministerstwo Infrastruktury zorganizowało staż dla 12 uczestników.

W strukturach uczelni morskich działają biura karier, które pośredniczą w znalezieniu pracy, praktyk i staży przez studentów i absolwentów, organizują targi pracy, oferują pomoc w pisaniu dokumentów niezbędnych w procesie rekrutacji, prowadzą szkolenia z metod poszukiwania pracy, prowadzą doradztwo zawodowe, nawiązują kontakt z pracodawcami, motywują studentów (w szczególności studentów z niepełnosprawnościami) do aktywnego poszukiwania pracy.

Ministerstwo Klimatu i Środowiska

Ministerstwo w okresie sprawozdawczym podejmowało działania m.in. w zakresie:

- upowszechniania informacji o wolnych stanowiskach pracy poprzez cykliczne przesyłanie informacji o aktualnie prowadzonych naborach do biur/działów/osób/pełnomocników ds. osób niepełnosprawnych polskich uniwersytetów, z prośbą o rozpowszechnienie ogłoszeń wśród studentów i absolwentów,
- przesyłania ogłoszeń do publikacji w serwisach specjalistycznych (dedykowanych zatrudnianiu osób z niepełnosprawnościami),
- prowadzenia współpracy z organizacjami pozarządowymi, które w zakresie swoich celów statutowych posiadają działania na rzecz osób z niepełnosprawnościami w celu rozpropagowania ofert pracy i pozyskania kandydata z niepełnosprawnością.

Ministerstwo Klimatu i Środowiska współpracuje również z fundacjami działającymi na rzecz osób niepełnosprawnych w zakresie staży zawodowych. Są organizowane na stanowiskach pracy w różnych komórkach organizacyjnych urzędu. Staże umożliwiają osobom niepełnosprawnym zdobycie umiejętności zawodowych w ramach wsparcia zadań realizowanych przez urząd w obszarach: obsługi sekretarskiej, opracowywania dokumentacji kadrowej i procesów zarządzania zasobami ludzkimi, eksploatacji systemów informatycznych, archiwizacji dokumentacji, opracowywania dokumentacji finansowo-księgowej oraz finansowo-budżetowej, opracowywania ocen skutków regulacji, udostępniania informacji publicznej o środowisku, planowania i realizacji projektów edukacyjnych oraz działań komunikacyjnych, działań związanych z legislacją i obsługą prawną oraz funduszy unijnych na inwestycje środowiskowe.

Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej

W 2021 r. toczyły się prace nad projektem ustawy o zmianie ustawy – Kodeks pracy oraz niektórych innych ustaw (UD318). Projekt ten, po przeprowadzonych w trakcie 2021 r. uzgodnieniach międzyresortowych, opiniowaniu i konsultacjach publicznych, w dniu 6 grudnia 2021 r. został skierowany do rozpatrzenia przez Stały Komitet Rady Ministrów.

Projekt ww. ustawy służy realizacji postulatów dotyczących wprowadzenia pracy zdalnej jako rozwiązania stałego, tj. w ramach Kodeksu pracy. W związku z epidemią COVID-19 rozpowszechniło się wykonywanie pracy w formie pracy zdalnej, która jest obecnie stosowana na podstawie art. 3 ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19. Regulacja ta obowiązuje jednak tymczasowo, w związku z wystąpieniem epidemii i może być stosowana tylko przez okres obowiązywania stanu zagrożenia epidemicznego albo stanu epidemii, ogłoszonego z powodu COVID-19, oraz przez okres 3 miesięcy po ich odwołaniu.

Obowiązujące przepisy Kodeksu pracy przewidują możliwość świadczenia pracy poza zakładem pracy w formie telepracy, jednak w sposób mniej elastyczny niż

projektowana regulacja dotycząca pracy zdalnej. W związku z tym w ww. projekcie zaproponowano, aby nowe regulacje dotyczące pracy zdalnej zastąpiły obecne przepisy Kodeksu pracy dotyczące telepracy. Niektóre rozwiązania prawne normujące telepracę zostały przejęte do nowych kodeksowych przepisów o pracy zdalnej.

Wejście w życie projektowanej regulacji, mającej na celu wprowadzenie pracy zdalnej jako rozwiązania stałego, może mieć pozytywny wpływ m.in. na sytuację osób niepełnosprawnych – dzięki ułatwieniu podjęcia pracy m.in. przez osoby niepełnosprawne, a także osoby sprawujące opiekę nad niesamodzielnymi członkami rodziny (dziećmi, osobami starszymi, niepełnosprawnymi), z uwagi na większą dostępność pracy, którą można wykonywać poza zakładem pracy (np. w miejscu zamieszkania).

Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi

Ministerstwo uczestniczyło w projekcie „Czas na staż – program aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami” realizowanym w ramach Programu Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych „STABILNE ZATRUDNIENIE - osoby niepełnosprawne w administracji i służbie publicznej”. W ramach tego projektu w 2021 r. przyjęto na staż jedną osobę.

Ministerstwo Rozwoju i Technologii

W celu zwiększenia zatrudnienia osób niepełnosprawnych Ministerstwo podjęło współpracę z następującymi organizacjami pozarządowymi w zakresie aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych:

- Fundacja Aktywizacji Zawodowej Osób Niepełnosprawnych FAZON w Warszawie - Polska Organizacja Pracodawców Osób Niepełnosprawnych (POPON);
- Fundacja Aktywizacja w Warszawie;
- Fundacja Wsparcie i Praca Osób Niepełnosprawnych WIPON w Warszawie.

W ramach ww. współpracy Ministerstwo udostępniało drogą elektroniczną informacje na temat aktualnych naborów na wolne stanowiska w urzędzie.

Ministerstwo kontynuowano współpracę z Państwowym Funduszem Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w zakresie organizacji staży dla osób niepełnosprawnych w ramach modułu II „Stáže zawodowe” programu „Stabilne zatrudnienie – osoby niepełnosprawne w administracji i służby publicznej”.

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji

Informacje o naborach na wolne stanowiska w korpusie służby cywilnej prowadzonych w Ministerstwie były przekazywane do organizacji zajmujących się wspieraniem rozwoju zawodowego osób z niepełnosprawnością: Fundacji Aktywizacja, Polskiego Związku Głuchych.

Ministerstwo Spraw Zagranicznych

W 2021 r. Ministerstwo kontynuowało współpracę z organizacjami pozarządowymi zrzeszającymi osoby niepełnosprawne intelektualnie w zakresie rozpowszechniania informacji o prowadzonych naborach na wolne stanowiska do służby cywilnej w MSZ.

Ministerstwo opracowało wzór ogłoszenia o naborze w formacie zgodnym z wytycznymi o dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami.

Główny Urząd Statystyczny

W 2021 r. kontynuowano wewnętrzny „Projekt działań w celu zwiększenia zatrudnienia w GUS osób niepełnosprawnych”. W ramach projektu zaktualizowano ulotkę „Prawa i przywileje osób z niepełnosprawnościami w GUS”, która zawiera informacje skierowane do pracowników Urzędu oraz osób zainteresowanych podjęciem pracy w GUS posiadających orzeczenie o niepełnosprawności. Ulotka informacyjna dostępna jest w Biuletynie Informacji Publicznej GUS oraz na Portalu Korporacyjnym Urzędu.

Komenda Główna Policji

W 2021 r. 18 osób z niepełnosprawnościami brało udział w stażach rehabilitacyjnych w jednostkach Policji.

Urząd Komunikacji Elektronicznej

W UKE podjęto następujące działania na rzecz aktywizacji zawodowej i zwiększenia zatrudniania osób niepełnosprawnych:

- kierowanie do udziału w szkoleniach związanych z obsługą osób z niepełnosprawnością, dostępnością cyfrową oraz dostępnością zamówień publicznych;
- zachęcanie osób z niepełnosprawnościami do udziału w naborach na wolne stanowiska w UKE. Urząd jest pracodawcą równych szans i wszystkie aplikacje są rozważane z równą uwagą bez względu na płeć, wiek, niepełnosprawność, rasę, narodowość, przekonania polityczne, przynależność związkową, pochodzenie etniczne, wyznanie, orientację seksualną czy też jakąkolwiek inną cechę prawnie chronioną;
- wszystkie ogłoszenia o pracę oraz wyniki rekrutacji zamieszczane na stronie UKE publikowane są w formacie dostępnego dokumentu cyfrowego. Ogłoszenia każdorazowo zawierają informację o wskaźniku zatrudnienia osób z niepełnosprawnością wraz z informacją o pierwszeństwie ich zatrudnienia;
- na stronie internetowej urzędu zamieszczone są wzory oświadczeń niezbędnych w procesie rekrutacji oraz wszystkie najważniejsze informacje dotyczące procesu rekrutacji oraz pracy w UKE. Wszystkie najważniejsze informacje dotyczące rekrutacji dostępne są w PJM;

- w przypadku otrzymania aplikacji kandydata z niepełnosprawnością – wszystkie elementy rekrutacji (test wiedzy, test językowy, test kompetencyjny i rozmowa kwalifikacyjna) są dostosowywane do potrzeb i w uzgodnieniu z kandydatem.

Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów

Na etapie składania ofert pracy osoby niepełnosprawne mogą zgłosić konieczność dostosowania procesu naboru do ich potrzeb, wtedy np. wydłużany jest czas sprawdzianu z wiedzy wskazanej w ogłoszeniu, przygotowywane są materiały z większą czcionką, zapewniane jest pomieszczenie dostosowane do szczególnych potrzeb osoby z niepełnosprawnością.

Służba Więzienna

Zatrudnienie osób pozbawionych wolności w jednostkach podstawowych organizowane jest w sposób umożliwiający zatrudnianie osób z orzeczoną niepełnosprawnością. Skazani niepełnosprawni angażowani są również do prac nieodpłatnych na rzecz jednostek celem kształtowania bądź umacniania nawyku pracy i nabywania kompetencji zawodowych.

W 2021 r. skierowano do zatrudnienia odpłatnego 170, a nieodpłatnego 280 osadzonych posiadających niepełnosprawności.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych

Zakład Ubezpieczeń Społecznych zrealizował, kontynuował oraz podjął w 2021 r. szereg działań na rzecz poprawy warunków pracy i dalszego wzrostu zatrudnienia osób niepełnosprawnych, których podstawę stanowią:

- przyjęta i zatwierdzona przez Zarząd ZUS „Strategia zatrudniania osób niepełnosprawnych”,
- przeprowadzone badanie ankietowe pt. „Diagnoza potrzeb i oczekiwań osób z niepełnosprawnościami”. Zakład planuje powtórzyć to badanie w 2022 r. w celu jeszcze lepszego zrozumienia zagadnień.

W 2021 r.:

- 1) w formule zdalnej, został zrealizowany cykl, dwudniowych szkoleń „Otwarty pracodawca – jak zarządzać niepełnosprawnością w miejscu pracy” – dla 300 pracowników orzecznictwa lekarskiego,
- 2) opracowany został informator dotyczący uprawnień pracowniczych osób niepełnosprawnych,
- 3) realizowany był program PFRON „Stabilne zatrudnienie”,
- 4) podczas międzynarodowej konferencji „Równe szanse, równa praca” Zakład zaprezentował dobre praktyki w zakresie otwierania się na niepełnosprawność,
- 5) zostały zrealizowane wszystkie zalecenia i rekomendacje przekazane oddziałom w zatrudnianiu osób niepełnosprawnych związane z warunkami pracy osób niepełnosprawnych.

Ogłoszenia o wolnych stanowiskach pracy zamieszczane są na stronie sprawni.pracy.pl oraz niepełnosprawni.pl (portale prowadzone przez Fundację Integracja), a także przekazywane do Fundacji Aktywizacja oraz jest zapewniona możliwość przesyłania przez kandydatów/kandydatki ofert pocztą elektroniczną.

Pracownicy GUNB uczestniczyli w 2020 r. w szkoleniu pt. „Dostępna administracja publiczna – szkolenie dla kadry z zakresu dostępność i równość szans dla osób z niepełnosprawnościami”. Było to szkolenie zewnętrzne, w którym udział wzięło 5 osób.

W 2021 r. GUNB w 2021 r. przyjął osoby niepełnosprawne na staże zawodowe w ramach programu „STABILNE ZATRUDNIENIE” – osoby niepełnosprawne w administracji i służbie publicznej”.

Staż zawodowy, rozpoczęty w 2020 r., kontynuowały w 2021 r. 4 osoby niepełnosprawne. Natomiast Staż zawodowy w 2021 r. rozpoczęło i zakończyło 11 osób niepełnosprawnych.

Należy również podkreślić, że wszystkie Ministerstwa i znaczna część Urzędów w ogłoszeniach o naborach na wolne stanowiska pracy zamieszcza informacje zachęcające osoby niepełnosprawne do składania ofert pracy.

Centralny Instytut Ochrony Pracy – Państwowy Instytut Badawczy – realizacja projektów

1. „Opracowanie aplikacji wsparcia diagnostycznego i informacyjnego w procesie podejmowania pracy dla osób z niepełnosprawnościami” – okres realizacji 2020-2022.

Celem zadania jest stworzenie aplikacji wsparcia informacyjnego i praktycznego dla osób z niepełnosprawnościami w procesie podejmowania pracy. W ramach 2 etapu zebrano dane teleadresowe 30 instytucji publicznych i stowarzyszeń oraz 16 centrów informacyjno-doradczych wspierających zatrudnienie osób z niepełnosprawnościami z przeznaczeniem umieszczenia w aplikacji.

Ponadto opracowano aplikację „Aktywizator+” służącą do wspierania osób z niepełnosprawnościami w procesie podejmowania pracy, składającą się z 3 modułów:

- 1) informacyjnego – zawierającego informacje dla użytkownika (dane teleadresowe z hiperłączami do stron organizacji pozarządowych, centrów informacyjno-doradczych oraz kontakt telefoniczny w sytuacjach trudnych; specjalistów (Profil zdolności do pracy w oparciu o klasyfikację ICF) oraz doradców zawodowych i pracodawców (informacje o wykształceniu, pracy, zainteresowaniach i preferencjach zawodowych);
- 2) monitorującego – zawierającego okresową ocenę wskaźników gotowości do podejmowania pracy, motywacji i aktywności praktycznej ukierunkowanej na zdobycie zatrudnienia oraz dzienniczek emocji do systematycznego prowadzenia;

- 3) aktywizującego – zawierającego zadania i ćwiczenia o różnym stopniu trudności określające cele bliskie i dalekie użytkownika, mocne i słabe strony, zadania przygotowujące w procesie zdobywania pracy oraz zasady prowadzenia samodzielnego treningu uważności. Poziom trudności zadań jest uwarunkowany wynikami oceny zdolności do pracy oraz samooceny użytkownika.

Aplikacja wsparcia informacyjnego i praktycznego dla osób z niepełnosprawnościami jest dedykowana dla wszystkich grup osób z niepełnosprawnościami. W profilu kategorialnym w zakresie zdolności do pracy wg klasyfikacji ICF są oceniane zarówno funkcje w odniesieniu do sprawności intelektualnej, sensorycznej, fizycznej i psychospołecznej. W części aktywizującej zawarte są ćwiczenia i zadania na poziomie trudności adekwatnym do wyników pochodzącymi z oceny zdolności do pracy oraz samooceny.

2. „Opracowanie wirtualnego asystenta pracy dla osób z niepełnosprawnością intelektualną” – okres realizacji 2020-2022.

Celem głównym zadania jest opracowanie aplikacji mobilnej pn. „Wirtualny asystent” dla osób z niepełnosprawnością intelektualną. Do celów szczegółowych zalicza się określenie postaw wobec zatrudnienia osób z niepełnosprawnością intelektualną wśród pracodawców oraz pracowników pełnosprawnych.

Celem drugiego etapu zadania było opracowanie wstępnej wersji aplikacji mobilnej Wirtualny asystent, przeprowadzenie weryfikacji jej interfejsu w grupie około 10 osób niepełnosprawnych intelektualnie w warunkach laboratoryjnych oraz opracowanie publikacji.

Do opracowania wersji wstępnej aplikacji wybrano czynności zawodowe, które podzielono na 5 kategorii: czynności biurowe, prace porządkowe, prace w restauracji, prace w sortowni/magazynie oraz prace w kinie/teatrze, w ramach których wyodrębniono 34 zadania zawodowe, następnie rozpisane na 327 podzadań.

Testowanie opracowanej wstępnej wersji aplikacji mobilnej Wirtualny Asystent odbyło się z udziałem 10 osób z niepełnosprawnością intelektualną, opiekuna grupy uczestników Warsztatów Terapii Zajęciowej fundacji ADAPA, trenera pracy z Biura Integracji Zawodowej Osób Niepełnosprawnych, PSONI (Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną).

Badane osoby wskazywały, że aplikacja jest bardzo przyjazna. Niektóre z osób wskazywały, że na pewno korzystałyby z takiej aplikacji gdyby mogły ją mieć na własnym telefonie. Dodatkowo informowały, że byłoby to wsparcie dla nich samych i innych osób, które mogą zapomnieć co w danej chwili mają zrobić.

We wstępnej wersji aplikacji mobilnej Wirtualny Asystent zastosowano białą - niebieską kolorystykę tła. Wszystkie osoby testujące aplikację zgodziły się, że są to kolory najbardziej adekwatne. Wersja opracowywanej aplikacji łącząca grafikę oraz tekst uznana została za przejrzystą i przystępną. Wzmocnienie przekazu grafiką wpływa na lepsze jego zrozumienie oraz zapamiętanie.

Osoby testujące wstępną wersję aplikacji mobilnej Wirtualny Asystent wskazały, że w informacjach dodatkowych chciałyby znaleźć tzw. ścieżkę poszukiwania pracy (co, w jakiej kolejności i w jaki sposób należy zrobić), wskazówki jak pisać CV i list

motywacyjny, adresy internetowe stron, na których można znaleźć dane teleadresowe do konkretnych pracodawców.

3. „Określenie potencjału osób niepełnosprawnych oraz możliwości wykorzystania go w przedsiębiorstwie” – okres realizacji 2020-2022.

Celem zadania jest ocena wykorzystania potencjału pracowników niepełnosprawnych w przedsiębiorstwie oraz określenie determinujących je czynników, a na tej podstawie opracowanie rozwiązań organizacyjnych (m.in. rozwiązań z zakresu psychospołecznych warunków pracy, organizacji pracy, rozwoju kapitału intelektualnego) w formie wytycznych oraz zaleceń.

W ramach drugiego etapu realizacji zadania przeprowadzono analizy, w wyniku których wyodrębniono dwie grupy pracowników z niepełnosprawnościami: o niskim i wysokim potencjale. Podziału na ww. dwie grupy dokonano na podstawie 12 wybranych na potrzeby zadania wskaźników, takich jak:

- dobrostan,
- akceptacja niepełnosprawności,
- motywacja do podnoszenia kompetencji,
- zdolność do pracy,
- zaangażowanie w pracę,
- regulacja wewnętrzna,
- introjekcja,
- identyfikacja,
- integracja,
- motywacja wewnętrzna,
- praca autonomicznie regulowana,
- niski poziom amotywacji.

Grupa o wysokim potencjale stanowiła mniejszość (36,5%) – charakteryzował ją wysoki poziom ww. 11 wskaźników oraz niski poziom amotywacji. Wyższy odsetek pracowników z wysokim potencjałem występuje wśród respondentów z niepełnosprawnością wzrokową (27,2%, n = 50) i ruchową (25,0%, n = 46), natomiast wśród pracowników z niskim potencjałem najwyższy jest odsetek respondentów z niepełnosprawnością słuchową.

Z wysokim potencjałem pozytywnie korelowały takie czynniki psychospołeczne w miejscu pracy, jak: możliwość rozwoju i znaczenie pracy; natomiast negatywnie: niepewność pracy i stres poznawczy. Determinantami wysokiego potencjału były także m.in.: dobra atmosfera w firmie, wsparcie szefa, dobre relacje ze współpracownikami, zatrudnianie na stanowiskach zgodnych z kwalifikacjami osoby niepełnosprawnej, przystosowanie miejsca pracy do potrzeb osób niepełnosprawnych, oferowanie szkoleń osobom niepełnosprawnym, a także wyższe wykształcenie oraz wykonywanie pracy na stanowiskach kierowniczych.

Kluczowe determinanty wykorzystania potencjału osób niepełnosprawnych w całej badanej próbie, to:

- 1) zatrudnianie osób z niepełnosprawnościami na stanowiskach zgodnych z ich kwalifikacjami,
- 2) świadomość pracodawcy, że zatrudniając osobę niepełnosprawną, zyskuje pracownika z różnorodnymi doświadczeniami,
- 3) oferowanie osobom niepełnosprawnym szkoleń przez pracodawców,
- 4) przystosowanie miejsca pracy do potrzeb osób niepełnosprawnych,
- 5) potrzeba codziennej pomocy zgłaszana przez osoby niepełnosprawne,
- 6) wsparcie szefa na co dzień. Główną „przeszkodą” w wykorzystywaniu potencjału osób niepełnosprawnych jest traktowanie przez nich pracy jedynie jako źródła utrzymania.

Ponadto, w ramach realizacji 2. etapu zadania: przeprowadzono badania ilościowe (n=100) i wywiady pogłębione (n=25) wśród pracodawców zatrudniających pracowników z niepełnosprawnościami. Analiza statystyczna uzyskanych wyników zaplanowana została na 3. etap realizacji zadania.

4. „Opracowanie serwisu internetowego i bazy danych o urządzeniach technicznych wspomagających osoby niepełnosprawne w wykonywaniu pracy” – okres realizacji 2020-2022.

Głównym celem zadania jest wykonanie serwisu internetowego i bazy danych o urządzeniach technicznych wspomagających osoby niepełnosprawne w wykonywaniu pracy. Opracowany serwis internetowy umożliwi wyszukiwanie i prezentowanie różnych rozwiązań technicznych (urządzeń i pomocy) wykorzystywanych w życiu prywatnym i zawodowym przez osoby z niepełnosprawnością narządu ruchu, słuchu i wzroku.

W ramach drugiego etapu, na podstawie sformułowanych założeń, wykonano serwis internetowy prezentujący informacje o rozwiązaniach technicznych i innych pomocach technicznych wspomagających osoby niepełnosprawne w miejscu pracy oraz w ich życiu codziennym. Serwis ten współpracuje z opracowaną, w ramach zadania, bazą danych, w której to przechowywane są informacje o zidentyfikowanych rozwiązaniach, w tym ich opisy i zdjęcia. Dostęp do treści przechowywanych w bazie danych, a prezentowanych na stronach serwisu odbywa się za pomocą „cegiełek”, tj. prostokątów ze zdjęciem. Dobór zdjęcia w cegiełkach uzależniony jest od prezentowanego obszaru i zagadnienia. Dla ułatwienia poruszanie się po serwisie, wszystkie jego podstrony opracowano w podobnym stylu, kolorystyce i wyglądzie.

Ponadto opracowany serwis został wyposażony w mechanizm zmiany proporcji i rozmiaru czcionki oraz zmiany kontrastu strony, wg wytycznych WCAG. Możliwość ta sprawia że treść umieszczona na stronach serwisu jest dostępna dla szerszego grona osób z niepełnosprawnością narządu wzroku (niewidomych i słabowidzących) oraz z dysleksją lub z dysfunkcją intelektualną. Zastosowanie ich w serwisie sprawiło również, że treść jest bardziej przyjazna dla osób starszych.

W ramach tego etapu opracowany serwis poddano weryfikacji w aspekcie oceny jego funkcjonalności i użyteczności. W weryfikacji tej udział wzięło 16 jego przyszłych użytkowników, tj. 7 pracowników służb bhp i 9 osób z niepełnosprawnością. W ramach

weryfikacji użytkownicy oceniali serwis subiektywnie, poruszając się po nim i przeglądając zawarte w nim treści, w tym dokumentację fotograficzną.

Weryfikacja serwisu w aspekcie oceny funkcjonalności objęła: rozmieszczenie informacji na stronach serwisu, dostępność i czytelność treści prezentowanych na stronach serwisu (wygląd, kolorystyka, czcionka itp.), łatwość poruszania się po serwisie (przejścia pomiędzy podstronami i informacjami) oraz wygodę wyszukiwania informacji.

Natomiast ocena użyteczności serwisu objęła pozytywne i negatywne aspekty jego użytkowania. Stwierdzenia te zawarto w kwestionariuszu, który opracowano wg metody SUS (System Usability Scale). Współczynnik użyteczności wg SUS, wyniósł 84 ($M=8,45$; $SD=0,46$) i mieści się w przedziale 0÷100 oraz jest wyższy od wartości progowej o 19 punktów. Zatem to dobre narzędzie do prezentowania różnych rozwiązań stosowanych przez osoby z niepełnosprawnością w życiu codziennym i zawodowym, użyteczne również dla osób prowadzących dostosowanie stanowisk pracy do tych potrzeb.

Dodatkowo opracowany serwis poddano audytowi w aspekcie zgodności z wymaganiami WCAG 2.1, gdyż zgodnie z ustawą o dostępności cyfrowej wszystkie strony internetowe powinny spełniać te wytyczne. Audyt został wykonany przez niezależną jednostkę AkcesLab i dotyczył dostępności do informacji zawartych w serwisie dla osób z niepełnosprawnościami, w tym z trudnościami sensorycznymi – osób niewidomych, słabowidzących, niesłyszących oraz dla tych, które korzystają z komputera np. bez użycia myszy. Jednostka audytującą oceniła pozytywnie zbudowany serwis.

5. „Opracowanie filtrów ułatwiających rozpoznawanie barw w środowisku pracy dla osób z dysfunkcją widzenia barw” – okres realizacji 2020-2022.

Celem głównym projektu jest ocena możliwości zastosowania specjalnych filtrów optycznych przez osoby z rozpoznaną dysfunkcją rozpoznawania barw podczas wykonywania zawodów, w których wymagany jest określony poziom zdolności widzenia barwnego. Celem szczegółowym jest opracowanie filtrów ułatwiających rozpoznawanie barw na wybranych stanowiskach pracy przez osoby z dysfunkcją widzenia.

W ramach realizacji 2. etapu projektu;

- 1) Opracowano prototypy okularów dla osób z upośledzeniem rozpoznawania barw wyposażone w filtry barwne oraz układ podświetlania. Opracowane prototypy składały się z:
 - a) oprawki wykonanej w technologii druku 3D,
 - b) barwnych filtrów optycznych,
 - c) układu podświetlania o modyfikowanej charakterystyce widmowej.

Prototypy opraw okularowych zostały sporządzone w programie 3D Builder. Umożliwiło to ocenę tych projektów w przestrzeni 3D. Wydruk 3D prototypu opraw okularowych przeznaczonych do montażu filtrów optycznych przeznaczonych dla osób z dysfunkcją widzenia barw składa się z dwóch zasadniczych części: 1) Mocowanie

filtrów wraz z oprawą; 2) Moduł do zamontowania układu oświetlenia. W zależności od rodzaju dysfunkcji widzenia barw (upośledzeniem widzenia barwy niebieskiej (tritanopia), czerwonej (protanopia) i zielonej (deutanopia)) barwa oraz gęstość optyczna filtra jest dobierana w korelacji z barwą i gęstością optyczną filtra montowanego w układzie oświetlenia.

- 2) Przeprowadzono wstępną ocenę możliwości zastosowania okularów z dodatkowym układem podświetlenia do wspomagania rozpoznawania barw przez osoby z upośledzeniem rozpoznawania barw do zadań polegających na odróżnieniu barwy zielonej i niebieskiej.
- 3) Przeprowadzono seminarium weryfikujące opracowane produkty dla producentów filtrów i użytkowników (osoby z dysfunkcją rozpoznawania barw) oraz lekarzy, na którym przedstawiono zagadnienie dotyczące informacji kodowanych przez kolory oraz zastosowania filtrów ułatwiających rozpoznawanie barw przez osoby z dysfunkcją widzenia kolorów. W pierwszej części prezentacji omówiono obszary: porównawczy, detonacyjny, konotacyjny oraz estetyczny. W drugiej części omówiono zagadnienie widzenia barwnego ze szczególnym uwzględnieniem spowodowanych tą wadą wzroku ograniczeń w wykonywaniu określonych zawodów. Zaprezentowano zestawienie wykazu zawodów stanowisk pracy, dla których możliwe będzie zastosowanie filtrów ułatwiających rozpoznawanie barw przez osoby z dysfunkcją widzenia barw. W trzeciej części omówiono wybrane wyniki 2. etapu. W wyniku przeprowadzonego seminarium zweryfikowany wykaz zawodów / stanowisk pracy, dla których możliwe będzie zastosowanie filtrów ułatwiających rozpoznawanie barw przez osoby z dysfunkcją widzenia barw.

6. „Poprawa komfortu pracy osób niepełnosprawnych motorycznie poprzez funkcjonalizację odzieży roboczej” – okres realizacji 2020-2022.

Celem projektu jest opracowanie i funkcjonalizacja, poprzez zmiany konstrukcyjno-materiałowe, ubioru roboczego dla osób niepełnosprawnych motorycznie ukierunkowana na poprawę jakości życia oraz ergoterapię w środowisku pracy.

W 2021 r. zakończono realizację I etapu – prowadzone były działania związane z opracowaniem projektowym odzieży w zakresie konstrukcji i technologii wykonania funkcjonalnych i ergonomicznych modeli odzieży roboczej dla osób niepełnosprawnych ruchowo. Dokonano doboru materiałów oraz sprecyzowano założenia konstrukcyjne gwarantujące poczucie komfortu użytkowania oraz bezpieczeństwo pracy. Realizowane prace obejmowały:

- opracowanie konstrukcji odzieży,
- opracowanie szablonów odzieżowych dla typowego rozmiaru,
- wykonanie prototypu odzieży z zastosowaniem odpowiednich rozwiązań konstrukcyjno - materiałowych i wg opracowanych szablonów.

Ponadto zakończono realizację II etapu, w ramach którego wykonano prototypy odzieży oraz prowadzono testy w celu weryfikacji założeń projektowo technologicznych. Działania w Etapie II dotyczyły następujących modeli wytypowanych

do dalszego opracowania konstrukcyjno-technologicznego dedykowanych pracownikom z niepełnosprawnościami:

- bluza robocza,
- spodnie robocze do pasa o specjalnej konstrukcji,
- nakładki robocze na spodnie,
- fartuch roboczy z elementami dzianinowymi.

Prace projektowe skoncentrowano na wykonaniu konstrukcji i jej modelowaniu oraz opracowaniu szablonów do realizacji przeszyci próbnych, w celu weryfikacji założeń projektowych i ustaleniu technologii. Powstałe przeszycia próbne pierwowzorów odzieży poddawano przymiarkom na osobach siedzących na wózkach, przy symulacji ruchów i czynności na stanowisku pracy. Testy miały na celu weryfikację opracowanych wstępnie założeń, jak również umożliwienie optymalnej swobody ruchu. Sprawdzano sposób indywidualnego zakładania i zdejmowania odzieży, korzystanie z zapięć oraz łatwość dostępu do kieszeni.

Opracowanie konstrukcji wygodnej odzieży przez połączenie zastosowania zabiegów konstrukcyjnych i ergonomii poprawiło jej funkcjonalność oraz umożliwiło optymalny dobór rodzaju odzieży roboczej do niepełnosprawności i wykonanej pracy.

Projekty odzieży zawierające elementy funkcjonalizacji w odniesieniu do osób poruszających się na wózkach inwalidzkich lub osób z dysfunkcjami ruchu, ze względu na wymuszoną pozycję siedzącą i obniżenie zdolności manualnych wykonano w postaci prototypów.

7. „Zwiększanie zasobów poznawczych pracowników starszych oraz osób zagrożonych wykluczeniem cyfrowym poprzez stymulację w środowisku wirtualnym ze szczególnym uwzględnieniem wymagań kompetencyjnych do realizacji zadań w przedsiębiorstwach” – okres realizacji 2020-2022.

Podstawowym celem projektu jest opracowanie rozwiązań wspomagających funkcjonowanie poznawcze pracowników, zwłaszcza pracowników starszych i tych realizujących zadania powiązane z koncepcjami Przemysłu 4.0. (czwarta rewolucja przemysłowa).

Prace realizowane w ramach etapu nr 2 były skoncentrowane na implementacji wszystkich 9 gier kognitywnych oraz modyfikacji scenariuszy i środowisk wirtualnych na podstawie testów wewnętrznych. Przygotowane gry przetestowano z udziałem 8 osób w wieku 60+ w celu wyboru 3 gier, po jednej z każdej kategorii, które będą wykorzystywane w badaniach zaplanowanych do realizacji w etapie nr 3.

Przygotowano następujące gry:

- 1) Wspomaganie fizjoprofilaktyki:

- Chwytność i unikanie obiektów w powiązaniu z rozwiązywaniem zadań matematycznych,
- Konserwacja różnych elementów pod presją czasu i zagrożenia wysoką temperaturą w powiązaniu z rozwiązywaniem zadań matematycznych,

- sterowanie gaszącym pożary pojazdem typu UAV, który musi omijać przeszkody wewnątrz uproszczonego modelu fabryki.
- 2) Wspomaganie funkcjonowanie poznawczego
- Gra wzorowana na zadaniach montażowych realizowanych przy bardzo krótkich seriach produktów wymagająca dobrej pamięci krótkoterminowej (roboczej) oraz umiejętności przełączania się pomiędzy zadaniami,
 - Sterowanie ruchem robotów w przestrzeni magazynowej rozwijająca pamięć roboczą i zdolności jednoczesnego reagowania na wiele zdarzeń,
 - Gry wzorowana na kontroli jakości w trakcie produkcji rozwijająca uwagę selektywną.
- 3) Gry powiązane z tematyką Przemysłu 4.0
- Współpraca z robotem przemysłowym z uwzględnieniem zadania podwójnego,
 - Zarządzanie procesem produkcji w fabryce. Kontrola wielu informacji pochodzących od różnych maszyn w tym robotów mobilnych i autonomicznych,
 - Wykorzystanie systemów wzbogaconej rzeczywistości m.in. w utrzymaniu ruchu w fabryce. Praktyczny trening umiejętności radzenia sobie z dodatkowym źródłem danych wyświetlanych jako obraz nałożony na obraz świata rzeczywistego.

8. „Rozwój i badania właściwości ultradźwiękowej technologii haptycznej ze szczególnym uwzględnieniem możliwości jej zastosowania na potrzeby osób z niepełnosprawnościami” – okres realizacji 2021-2022

Głównym celem projektu jest rozwój oraz badania właściwości ultradźwiękowej technologii haptycznej pod kątem oceny powodowanych przez nią zagrożeń akustycznych oraz możliwości jej zastosowania w środowisku pracy ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb osób niepełnosprawnych.

Ultradźwiękowa technika haptyczna to nowo powstała technika umożliwiająca generowanie w powietrzu, z wykorzystaniem skupionych i odpowiednio sterowanych ultradźwięków, wirtualnych obiektów, które, choć niewidoczne, mogą być wyczuwalne zmysłem dotyku. Obecnie na rynku są już dostępne pierwsze ultradźwiękowe przetworniki haptyczne do komercyjnych zastosowań. Ultradźwiękowa technika haptyczna ma duży potencjał możliwych zastosowań, w szczególności w odniesieniu do osób z niepełnosprawnością wzroku, z drugiej jednak strony może być źródłem zagrożenia hałasem ultradźwiękowym.

Celem pierwszego etapu projektu były badania właściwości ultradźwiękowych przetworników haptycznych pod kątem oceny zagrożeń akustycznych dla użytkowników a także ocena właściwości technicznych i programistycznych dostępnych na rynku ultradźwiękowych przetworników haptycznych pod kątem możliwości generowania wrażenia dotykowego oraz możliwości ich zastosowania w środowisku pracy.

W ramach pierwszego etapu realizacji projektu dokonano analizy i syntezy wiedzy literaturowej dotyczącej ultradźwiękowej techniki haptycznej. Na potrzeby planowanych prac eksperymentalnych zakupiono również dwa modele ultradźwiękowych przetworników haptycznych (jedyne dostępne obecnie w sprzedaży) produkcji UltraHaptics: STRATOS Explore i STRATOS Inspire.

Opracowano metodykę badań ultradźwiękowych przetworników haptycznych z udziałem grup badawczych. W przypadku osób pełnosprawnych zaplanowano badania oceniające zagrożenie hałasem ultradźwiękowym oraz badania dotyczące odczuć związanych z wrażeniami dotykowymi powodowanymi przez generowane obiekty dotykowe. W przypadku osób niepełnosprawnych (niewidomych lub słabowidzących) skupiono się na ocenie możliwości zastosowania ultradźwiękowej techniki haptycznej na potrzeby tych osób, co wiązało się z oceną możliwości rozpoznawania generowanych obiektów za pomocą zmysłu dotyku i odczuć osób badanych podczas interakcji z obiektem dotykowym.

Przeprowadzono badania zagrożenia hałasem ultradźwiękowym powodowanym przez ultradźwiękowe przetworniki haptyczne z udziałem 8 osób. W badaniach uwzględniono rodzaj generowanego obiektu dotykowego, jego parametry (wielkość, położenie, sposób i częstotliwość modulacji ultradźwięków), wymiary ciała osoby badanej oraz pozycję kończyny górnej i ręki (wzdłuż ciała lub nad obiektem dotykowym). Wyniki badań pokazały, że równoważny poziom ciśnienia akustycznego w pobliżu ucha osoby badanej może w najbardziej niekorzystnym przypadku przekraczać wartość 135 dB.

W pierwszym etapie projektu przeprowadzono również badania dotyczące oceny możliwości zastosowania ultradźwiękowej technologii haptycznej na potrzeby osób niepełnosprawnych z udziałem 5 osób niewidomych i słabowidzących. Badania te (z większą ilością osób) będą kontynuowane w drugim etapie realizacji projektu. Dotychczasowe wyniki wskazują, że odczucia badanych osób mogą być odległe do oczekiwań związanych z ultradźwiękową technologią haptyczną, a rozpoznawanie wygenerowanych obiektów sprawia im pewną trudność.

9. „Wypracowanie i pilotażowe wdrożenie modelu kompleksowej rehabilitacji umożliwiającej podjęcie lub powrót do pracy” – okres realizacji 2021-2023

W 2021 r. CIOP_PIB współpracował z PFRON przy realizacji projektu finansowanego ze środków UE „Wypracowanie i pilotażowe wdrożenie modelu kompleksowej rehabilitacji umożliwiającej podjęcie lub powrót do pracy”. Zespół specjalistów CIOP-PIB kontynuował w 4 Ośrodkach Rehabilitacji Kompleksowej przeprowadzanie ocen kompetencji zawodowych uczestników na podstawie klasyfikacji ICF (240 badań początkowych i końcowych).

Wynikiem oceny kompetencji zawodowych na początku pobytu w ośrodku był profil kategorialny ICF wraz z rekomendacjami dla zespołu rehabilitacyjnego opracowującego Indywidualny Program Rehabilitacji, dotyczącymi kierunku rehabilitacji, przekwalifikowania zawodowego i szkoleń zawodowych. Badania końcowe przeprowadzane w oparciu o taką samą metodykę i narzędzia co

w badaniach początkowych umożliwiają analizę porównawczą i ocenę efektywności udzielanego wsparcia.

7. ZABEZPIECZENIA SPOŁECZNEGO UWZGLĘDNIAJĄCEGO KONIECZNOŚĆ PONOSZENIA ZWIĘKSZONYCH KOSZTÓW WYNIKAJĄCYCH Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI, JAK RÓWNIEŻ UWZGLĘDNIENIA TYCH KOSZTÓW W SYSTEMIE PODATKOWYM

Świadczenia z pomocy społecznej

Pomoc i integracja społeczna jest elementem systemu zabezpieczenia społecznego, który działa na rzecz zapewnienia, także osobom niepełnosprawnym, odpowiedniego wsparcia umożliwiającego podniesienie poziomu bezpieczeństwa socjalnego i samodzielności życiowej. Celem pomocy społecznej jest umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości.

Politykę w zakresie pomocy i integracji społecznej prowadzą gminne, powiatowe i regionalne jednostki samorządu terytorialnego. Działania podejmowane w ramach pomocy społecznej zmierzają do wsparcia osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwiają im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka. Pomoc społeczna podejmuje także działania zmierzające do życiowego usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem.

Świadczenia z pomocy społecznej przyznawane są na podstawie ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2021 r. poz. 2268, z późn. zm.), zwanej dalej „ustawą o pomocy społecznej”, w tym pieniężne - w oparciu o obowiązujące kryteria dochodowe, zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 11 lipca 2018 r. w sprawie zweryfikowanych kryteriów dochodowych oraz kwot świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej (Dz. U. poz. 1358). W 2021 r. obowiązywały następujące kryteria dochodowe:

- dla osoby samotnie gospodarującej - 701 zł,
- dla osoby w rodzinie - 528 zł

Ze wstępnych danych przekazanych przez urzędy wojewódzkie³³ wynika, że w 2021 r. świadczenia z pomocy społecznej (bez względu na ich rodzaj, formę i liczbę) przyznano 974 tys. osób. Z powodu niepełnosprawności wsparcia z pomocy społecznej udzielono ok. 295 tys. rodzin.

Świadczeniami pieniężnymi z pomocy społecznej, przysługującymi osobom niepełnosprawnym, są przede wszystkim: zasiłek stały i zasiłek okresowy.

Zasiłek stały przysługuje osobom pełnoletnim niezdolnym do pracy z powodu wieku lub całkowicie niezdolnym do pracy. Zasiłek stały przyznano w 2021 r. w drodze decyzji 174 tys. osób, na kwotę ok. 947 999 tys. zł.

³³ Źródło: sprawozdanie MRiPS-03 za 2021 r. - dane wstępne, scalone w dniu 4 marca 2022 r. (w trakcie weryfikacji).

Zasiłek okresowy jest świadczeniem przysługującym w szczególności ze względu na długotrwałą chorobę, niepełnosprawność, bezrobocie, możliwość utrzymania lub nabycia uprawnień do świadczeń z innych systemów zabezpieczenia społecznego. Zasiłek okresowy przyznano w drodze decyzji 251 tys. osób, na kwotę ok. 531 099 tys. zł, w tym z powodu niepełnosprawności 37 tys. osób, na kwotę ok. 37 569 tys. zł.

Osobom z niepełnosprawnościami wymagającym pomocy w czynnościach dnia codziennego przysługuje pomoc w postaci usług opiekuńczych lub specjalistycznych usług opiekuńczych. W 2021 r. pomoc w formie usług opiekuńczych przyznano ogółem 111 tys. osób, w tym w formie specjalistycznych usług opiekuńczych ok. 6 tys. osób.

Ponadto w 2021 r. w ramach zadań z zakresu administracji rządowej zleczanych gminom, realizowano specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi w ich miejscu zamieszkania. Pomoc w tej formie przyznano decyzją 14 tys. osób.

Usługi opiekuńcze lub specjalistyczne usługi opiekuńcze mogą być świadczone także w ośrodkach wsparcia. Takie jednostki mogą być tworzone i prowadzone w ramach zadań własnych gminy lub powiatu albo w ramach zadań z zakresu administracji rządowej zleczonych do realizacji gminie lub powiatowi (ośrodki wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi). Gminy i powiaty mogą zlecać prowadzenie takich ośrodków podmiotom niepublicznym.

W 2021 r.³⁴ działało 2 148 ośrodków wsparcia prowadzonych przez gminy lub przez inne podmioty na zlecenie gmin na łącznie 74 626 miejsc oraz 331 ośrodków wsparcia prowadzonych przez powiaty lub przez inne podmioty na zlecenie powiatów łącznie na 12 065 miejsc.

Ośrodkami wsparcia są m. in. ośrodki wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi, w tym środowiskowe domy samopomocy. Według wstępnych danych na koniec 2021 r. funkcjonowało 849 środowiskowych domów samopomocy na ogólną liczbę 32 485 miejsc.

Zgodnie z ustawą budżetową na 2021 r., na bieżące funkcjonowanie ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi czyli na zadanie zlecone z zakresu administracji rządowej, które jest realizowane przez jednostki samorządu terytorialnego, wojewodowie w swoich budżetach mieli uwzględnioną łączną kwotę 713 982 tys. zł.

Ponadto w ramach środków rezerwy celowej Minister Rodziny i Polityki Społecznej w 2021 r. rozdysponował kwotę 44 995 tys. zł na rozwój sieci ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi (w tym w ramach Programu „Za życiem”) oraz kwotę 5 928 tys. zł na uzupełnienie budżetów wojewodów na podwyższenie dotacji dla środowiskowych domów samopomocy na uczestników ze spektrum autyzmu i niepełnosprawnościami sprzężonymi.

³⁴ Źródło: sprawozdanie MRIPS-06 za 2021 r. - dane wstępne, scalone w dniu 4 marca 2022 r. (w trakcie weryfikacji).

Osoby z niepełnosprawnością wymagające całodobowej pomocy mogą ubiegać się o miejsce w domu pomocy społecznej. Minister Rodziny i Polityki Społecznej wspiera funkcjonowanie domów pomocy społecznej.

W 2021 r. na wsparcie domów pomocy społecznej przeznaczono z rezerw budżetu państwa 44 715 tys. zł (środki przeznaczone dla j.s.t. zwiększyły budżety wojewodów w drodze decyzji). Na koniec 2021 r. ³⁵ w całej Polsce funkcjonowało 829 domów pomocy społecznej, w tym:

- dla dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie - 116 jednostek,
- dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie - 39 jednostek,
- dla osób niepełnosprawnych fizycznie - 7 jednostek,
- dla osób przewlekłe somatycznie chorych oraz osób niepełnosprawnych fizycznie - 14 jednostek,
- dla osób w podeszłym wieku oraz osób niepełnosprawnych fizycznie - 21 jednostek,
- dla osób dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie oraz dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie - 64 jednostki.

Liczba miejsc ogółem w domach pomocy społecznej wynosiła 80 784, w tym miejsc w ww. typach DPS-ów było łącznie 22 659.

Zgodnie z art. 23 ust. 1 pkt 7 a ustawy o pomocy społecznej minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego podejmuje także działania, które służą wsparciu osób niepełnosprawnych. Takim działaniem jest finansowe wspieranie projektów służących realizacji zadań określonych w programie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej „Od zależności ku samodzielności.”

Celem ww. Programu jest umożliwienie osobom z zaburzeniami psychicznymi przezwyciężenie trudnej sytuacji życiowej, w jakiej się znalazły, której własnym staraniem, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości nie są w stanie samodzielnie pokonać. Ważne jest, aby osoba z zaburzeniami psychicznymi była partnerem instytucji i organizacji, które działają na rzecz osób wymagających wsparcia. W związku z tym istotne jest wzmocnienie i poszerzenie ofert sieci oparcia społecznego w zakresie poprawy sytuacji życiowej i społecznej osób z zaburzeniami psychicznymi oraz ich rodzin i opiekunów poprzez wsparcie samorządów gmin oraz podmiotów funkcjonujących w obszarze pomocy społecznej, o których mowa w art. 25 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej.

Model Programu jest nastawiony na podniesienie poziomu świadomości osób z zaburzeniami psychicznymi o tkwiących w nich możliwościach oraz przysługujących im prawach co, jak się zakłada, zwiększy pewność siebie oraz umocni ich pozycję, jak również pomoże w lepszym wykorzystaniu potencjalnych możliwości.

W ramach celu głównego wyznaczone są następujące Moduły:

Moduł I – Wsparcie rodzin z osobą z zaburzeniami psychicznymi

Moduł II - Samopomoc

³⁵ Źródło: sprawozdanie MRIPS-05 za 2021 r. - dane wstępne, scalone w dniu 4 marca 2022 r. (w trakcie weryfikacji).

Moduł III – Umożliwianie osobom z zaburzeniami psychicznymi zdobywania wiedzy i kompetencji niezbędnych do samodzielnego życia

Moduł IV – Integracja i innowacyjność

Realizacja Programu powinna być oparta na włączeniu wszystkich podmiotów działających w obszarze pomocy i integracji społecznej na rzecz inicjowania przedsięwzięć mających na celu pokonywanie przez osoby z zaburzeniami psychicznymi barier uniemożliwiających im uczestniczenie w życiu społecznym.

W 2021 r. na wsparcie projektów w ramach Programu „Od zależności ku samodzielności” dofinansowanie otrzymały 42 podmioty, wyłonione w drodze otwartego konkursu ofert, spośród 80 podmiotów aplikujących. Łącznie przyznano 3 000 000,00 zł na dofinansowanie zadań w tym zakresie dla:

- 29 organizacji pozarządowych i kościelnych osób prawnych na łączną kwotę 2 153 293,00 zł.
- 13 jednostek samorządu terytorialnego na łączną kwotę 846 707,00 zł.

Konkurs realizowany w ramach Programu „Od zależności ku samodzielności, jest konkursem jednorocznym. Kwota przeznaczona na realizację zadań w konkursie, wynosi corocznie 3 000 000,00 zł.

Do zakresu merytorycznego Karty Praw wpisuje się uchwała Nr 140 Rady Ministrów z dnia 15 października 2018 r. w sprawie ustanowienia wieloletniego rządowego programu „Posiłek w szkole i w domu” na lata 2019-2023 (M.P. poz. 1007).

Program „Posiłek w szkole i w domu” zapewnia pomoc zarówno osobom starszym, niepełnosprawnym, o niskich dochodach, jak i dzieciom, które wychowują się w rodzinach znajdujących się w trudnej sytuacji.

Istotnym elementem Programu jest zapewnienie młodzieży w wieku szkolnym zjedzenia gorącego posiłku przygotowanego w stołówce szkolnej. Takie rozwiązanie daje bowiem większą kontrolę nad jakością kupowanych produktów, z których przygotowywane są posiłki oraz nad procesem ich przygotowywania.

Celem Programu jest również zapewnienie wsparcia finansowego organom prowadzącym publiczne szkoły podstawowe, w tym szkoły artystyczne realizujące kształcenie ogólne w zakresie szkoły podstawowej, w organizacji stołówek oraz miejsc spożywania posiłków w szkołach. Program „Posiłek w szkole i w domu” jest Programem wspierania finansowego gmin w zakresie realizacji zadań własnych o charakterze obowiązkowym określonych w art. 17 ust. 1 pkt 3 i 14 ustawy o pomocy społecznej oraz organów prowadzących publiczne szkoły podstawowe w zakresie realizacji zadań, o których mowa w art. 10 ust. 1 pkt 1 ustawy – Prawo oświatowe.

Program realizowany jest w postaci trzech modułów:

- 1 Moduł dla dzieci i młodzieży (za realizację zadań wynikających z modułu 1 Programu odpowiada minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego);
- 2 Moduł dla osób dorosłych (za realizację zadań wynikających z modułów 1 i 2 Programu odpowiada minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego);
- 3 Moduł organizacji stołówek oraz miejsc spożywania posiłków w szkołach (za realizację zadań wynikających z modułu 3 Programu odpowiada minister właściwy do spraw oświaty i wychowania).

Ze środków przekazywanych w ramach Programu gminy udzielają wsparcia osobom spełniającym warunki otrzymania pomocy wskazane w ustawie o pomocy społecznej oraz spełniającym kryterium dochodowe w wysokości 150% kryterium, o którym mowa w art. 8 ww. ustawy:

- dzieciom do czasu podjęcia nauki w szkole podstawowej,
- uczniom do czasu ukończenia szkoły ponadpodstawowej lub szkoły ponadgimnazjalnej,
- osobom i rodzinom znajdującym się w sytuacjach wymienionych w art. 7 ustawy o pomocy społecznej, w szczególności osobom starszym, chorym i niepełnosprawnym

w formie posiłku, świadczenia pieniężnego na zakup posiłku lub żywności albo świadczenia rzeczowego w postaci produktów żywnościowych.

W 2021 r. pomocą w ramach Programu „Posiłek w szkole i w domu” zostało objętych 873 216 osób, w tym: 384 130 dzieci, 489 086 osób dorosłych.³⁶

Wysokość kryterium dochodowego uprawniającego do skorzystania z Programu wynosiła:

- dla osoby samotnie gospodarującej – 1051,50 zł,
- na osobę w rodzinie – 792 zł.

Program dofinansowuje posiłki dowożone osobom dorosłym (np. niewychodzącym z domu ze względu na podeszły wiek czy niepełnosprawność), które same nie są w stanie ich przygotować. Program zapewnia ponadto pozyskanie:

- dodatkowych środków na dowóz posiłków - w ramach modułu 2 wójt (burmistrz, prezydent miasta) może pozyskać zwiększenie dotacji do 5% środków finansowych z przeznaczeniem na dowóz posiłków w gminie, w szczególności dla osób starszych, niepełnosprawnych,
- dodatkowych środków dla gmin, które prowadzą samodzielnie stołówki szkolne - wójt (burmistrz, prezydent miasta) może pozyskać zwiększenie dotacji do 5% dla gminy realizującej posiłek w stołówkach przez siebie prowadzonych bezpośrednio.

Program realizowany jest przez gminy przy zaangażowaniu środków z budżetu państwa oraz środków własnych jednostek samorządu terytorialnego. W 2021 r. w realizacji Programu wzięły udział 2 473 gminy (99,83 % ogółu gmin w Polsce).

Ogólna kwota środków z budżetu państwa przewidziana w całym okresie realizacji Programu to 2 750 000 tys. zł, rocznie 550 mln zł, w tym:

- na realizację modułów 1 i 2 Programu w latach 2019-2023 przewidziano 2 550 000 tys. zł z budżetu państwa;
- na realizację modułu 3 Programu w latach 2019-2023 przewidziano 200 000 000 zł z budżetu państwa.

Dodatkowym instrumentem wsparcia dla osób w trudnej sytuacji życiowej jest pomoc żywnościowa w formie paczek lub posiłków udostępniana w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014-2020 (PO PŻ) współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym (FEAD).

³⁶ Źródło: sprawozdanie z realizacji programu „Posiłek w szkole i w domu” za 2021 r.

Pomoc jest udzielana osobom, których dochód nie przekracza 220% kryterium dochodowego uprawniającego do świadczeń z pomocy społecznej, tj. w przypadku osób samotnie gospodarujących – 1542,20 zł oraz w przypadku osób w rodzinie – 1 161,60 zł³⁷, a które jednocześnie spełniają przynajmniej jedną z przesłanek wymienionych w art. 7 ustawy o pomocy społecznej, w tym m.in. niepełnosprawność.

Średniorocznie pomoc trafia do ok. 1,3 mln odbiorców, przy czym osoby niepełnosprawne stanowią ok. 16% wszystkich korzystających z Programu. W 2021 r. pomoc w ramach PO PŻ otrzymało ponad 204 tys. osób niepełnosprawnych.

W ramach PO PŻ odbiorcy żywności mogą również uczestniczyć w tzw. działaniach towarzyszących, tj. warsztatach na rzecz włączenia społecznego, w takich obszarach jak: przygotowywanie posiłków, zdrowe odżywianie, przeciwdziałanie marnowaniu żywności czy zarządzanie budżetem domowym. W działaniach towarzyszących uczestniczy rokrocznie ok. 10% odbiorców pomocy żywnościowej. W 2021 r. uczestnikami warsztatów było ponad 23 tys. osób niepełnosprawnych.

W 2021 r. kontynuowana była realizacja, wdrożonego w 2018 r., programu „Opieka 75+”. Program ten jest elementem polityki społecznej państwa w zakresie zapewnienia osobom starszym, tj. w wieku 75 lat i więcej wsparcia oraz pomocy adekwatnej do potrzeb wynikających z wieku i stanu zdrowia w ramach usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych usług opiekuńczych.

Program „Opieka 75+” ma na celu poprawę dostępności do usług opiekuńczych oraz specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób starszych zarówno samotnych, jak i pozostających w rodzinach, będących w wieku 75 lat i więcej, mieszkających na terenie gmin do 60 tys. mieszkańców.

W 2021 r. gminy przystępujące do realizacji programu mogły uzyskać finansowe wsparcie do 50% przewidywanych kosztów realizacji zadania w zakresie realizacji usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych usług opiekuńczych, dla osób spełniających kryteria w nim określone, jeżeli:

- dane świadczenie realizują samodzielnie tj. przez pracowników ośrodka pomocy społecznej, urzędu gminy lub innych gminnych jednostek organizacyjnych (zatrudnionych na umowę o pracę), lub
- zlecają realizację przedmiotowego zadania organizacjom pozarządowym, lub kupują usługi opiekuńcze od podmiotów sektora prywatnego.

Środki finansowe z programu w 2021 r. mogły być przeznaczone na:

1. dofinansowanie do usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób, którym przedmiotowe usługi były świadczone w ramach programu i będą kontynuowane w 2021 r.;
2. dofinansowanie do usług opiekuńczych lub specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób, którym w 2020 r. te usługi nie były świadczone (osoby nowe);
3. dofinansowanie do zwiększenia liczby godzin usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób w wieku 75 lat i więcej.

³⁷ Powyższe kryteria obowiązywały w 2021 r. Od 1 stycznia 2022 r. kryteria dochodowe w PO PŻ wynoszą odpowiednio: 1 707,20 zł dla osoby samotnie gospodarującej oraz 1 320 zł dla osoby w rodzinie w związku z waloryzacją świadczeń w pomocy społecznej.

W 2021 r. deklarację o przystąpieniu do realizacji programu złożyły 583 gminy z usługami dla 7 465 osób. Oszacowana przez wojewodów wysokość środków na realizację przedmiotowego zadania w 2021 r. wyniosła prawie 28,5 mln zł łącznie dla wszystkich 16 województw.

Z analizy sprawozdań z realizacji programu przesłanych przez wojewodów wynika, że w programie „Opieka 75+” w 2021 r. uczestniczyło ogółem 570 gmin ze wszystkich województw, a z usług opiekuńczych w ramach programu skorzystało 9 380 osób w wieku 75 lat i więcej. Faktyczne wykorzystanie środków przyznanych gminom z rezerwy budżetu państwa na realizację zadania polegającego na świadczeniu usług opiekuńczych wyniosło 22 589 077,59 zł.

Natomiast w zakresie zmian legislacyjnych w 2021 r. dotyczących osób niepełnosprawnych, ustawą z dnia 15 kwietnia 2021 r. o zmianie ustawy o pomocy społecznej oraz ustawy o zmianie ustawy o pomocy społecznej oraz ustawy o ochronie zdrowia psychicznego, która weszła w życie dnia 30 kwietnia 2021 r., dokonano zmian w ustawie o pomocy społecznej, z których część dotyczy osób niepełnosprawnych, między innymi:

- wprowadzono możliwość przyznania usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych w trybie pilnym – decyzja może obecnie zostać wydana już po faktycznym rozpoczęciu świadczenia niezbędnych w danym przypadku usług;
- zrezygnowano z odpłatności za korzystanie z usług świadczonych w trybie dziennym w środowiskowych domach samopomocy;
- wprowadzono możliwość wspólnego kierowania – do jednego domu pomocy społecznej – członków rodziny np. małżonków lub rodzica z pełnoletnim dzieckiem, nawet gdy kwalifikują się do różnego typu placówek.

Świadczenia rodzinne

Opieka nad dziećmi w wieku do lat 3

Ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 (Dz. U. z 2021 r. poz. 75, z późn. zm.) określa formy opieki nad dziećmi w wieku do lat 3. Ustawa określa liczbę dzieci, jaka może znajdować się pod opieką opiekuna w żłobku lub klubie dziecięcym lub pod opieką dziennego opiekuna.

W przypadku przebywania w żłobku lub klubie dziecięcym dziecka niepełnosprawnego opiekun zajmuje się mniejszą liczbą dzieci. Zasada ta jest stosowana także do dziennego opiekuna. Jeden opiekun może sprawować opiekę:

1. w żłobku - nad maksymalnie ośmiorgiem dzieci, a w przypadku gdy w grupie znajduje się dziecko niepełnosprawne, dziecko wymagające szczególnej opieki lub dziecko, które nie ukończyło pierwszego roku życia maksymalnie nad pięciorgiem dzieci;
2. w klubie dziecięcym - nad maksymalnie ośmiorgiem dzieci, a w przypadku gdy w grupie znajduje się dziecko niepełnosprawne lub dziecko wymagające szczególnej opieki maksymalnie nad pięciorgiem dzieci.

Natomiast dzienny opiekun sprawuje opiekę nad maksymalnie pięciorgiem dzieci, a w przypadku gdy w grupie znajduje się dziecko, które nie ukończyło pierwszego roku życia, jest niepełnosprawne lub wymaga szczególnej opieki, maksymalnie nad trojgiem dzieci. Dzienny opiekun może, za zgodą wszystkich rodziców, sprawować opiekę nad maksymalnie ośmiorgiem dzieci, a w przypadku gdy w grupie znajduje się dziecko, które nie ukończyło pierwszego roku życia, jest niepełnosprawne lub wymaga szczególnej opieki, maksymalnie nad pięciorgiem dzieci, jeżeli co najmniej jedno z rodziców będzie sprawowało opiekę nad dziećmi razem z dziennym opiekunem.

Program „MALUCH+” 2021

Na podstawie priorytetu II Wczesne wspomaganie rozwoju dziecka i jego rodziny, działanie 2.5. Dofinansowanie zapewnienia funkcjonowania miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 posiadających orzeczenie o niepełnosprawności lub wymagających szczególnej opieki Programu „Za życiem” możliwe jest skierowanie programu „MALUCH+” także do podmiotów posiadających lub planujących utworzyć miejsca opieki dostosowane do potrzeb dzieci niepełnosprawnych lub wymagających szczególnej opieki.

W edycji „MALUCH+” 2021 w ramach modułów 1a i 1b dofinansowanie na tworzenie i funkcjonowanie, bądź samo utworzenie miejsc w instytucjach opieki, w tym dla dzieci niepełnosprawnych lub wymagających szczególnej opieki otrzymały jednostki samorządu terytorialnego.

Dofinansowanie do tworzenia miejsc w module 1a wynosiło:

- nie więcej niż 33 000 zł na 1 nowo tworzone miejsce w żłobku lub klubie dziecięcym,
- nie więcej niż 5 000 zł na 1 nowo tworzone miejsce u dziennego opiekuna;

Dofinansowanie do tworzenia miejsc w module 1b wynosiło:

- nie więcej niż 30 000 zł na 1 nowo tworzone miejsce w żłobku lub klubie dziecięcym,
- nie więcej niż 5 000 zł na 1 nowo tworzone miejsce u dziennego opiekuna;

W module 1a i 1b wysokość dofinansowania na funkcjonowanie miejsc wynosiła 80 zł miesięcznie na 1 miejsce, a w przypadku miejsca dla dziecka niepełnosprawnego lub wymagającego szczególnej opieki kwota została zwiększona i wynosiła 500 zł. Dofinansowanie do funkcjonowania miejsc dla dzieci niepełnosprawnych lub wymagających szczególnej opieki zostało przyznane na 3 miejsca.

W ramach modułu 2 dofinansowanie do funkcjonowania miejsc, w tym miejsc dla dzieci niepełnosprawnych lub wymagających szczególnej opieki, otrzymały jednostki samorządu terytorialnego, które tworzyły miejsca opieki z udziałem środków z wcześniejszych edycji programu. Dofinansowanie do funkcjonowania przyznano na ponad 29 tys. miejsc dla dzieci z wyłączeniem dzieci niepełnosprawnych oraz na 391 miejsc dla dzieci niepełnosprawnych lub wymagających szczególnej opieki. Wysokość dofinansowania na funkcjonowanie miejsc wynosiła 80 zł miesięcznie na 1 miejsce, a

w przypadku miejsca dla dziecka niepełnosprawnego lub wymagającego szczególnej opieki kwota została zwiększona do 500 zł.

W ramach modułu 3 dofinansowanie na tworzenie i funkcjonowanie, bądź samo utworzenie miejsc w instytucjach opieki, w tym dla dzieci niepełnosprawnych lub wymagających szczególnej opieki otrzymały podmioty inne niż jednostki samorządu terytorialnego – osoby fizyczne, osoby prawne lub jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej. Dofinansowanie do tworzenia miejsc opieki, w tym miejsc dla dzieci niepełnosprawnych lub wymagających szczególnej opieki, wynosiło:

- nie więcej niż 10 000 zł na 1 nowo tworzone miejsce w żłobku lub klubie dziecięcym,
- nie więcej niż 5 000 zł na 1 nowo tworzone miejsce u dziennego opiekuna.

Dofinansowanie do funkcjonowania miejsc dla dzieci niepełnosprawnych lub wymagających szczególnej opieki zostało przyznane na 97 miejsc.

W module 4 dofinansowanie do funkcjonowania miejsc opieki, w tym miejsc dla dzieci niepełnosprawnych lub wymagających szczególnej opieki, otrzymały podmioty inne niż jednostki samorządu terytorialnego, tj. osoby fizyczne, osoby prawne, jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej. Podmioty prywatne otrzymały dofinansowanie do funkcjonowania miejsc pod warunkiem pomniejszenia o przyznaną kwotę dofinansowania opłaty ponoszonej przez rodziców za dziecko. Dofinansowanie do funkcjonowania przyznano na ponad 69 tys. miejsc dla dzieci z wyłączeniem dzieci niepełnosprawnych oraz na 670 miejsc dla dzieci niepełnosprawnych lub wymagających szczególnej opieki. Wysokość dofinansowania na funkcjonowanie miejsc wynosiła 80 zł miesięcznie na 1 miejsce, a w przypadku miejsca dla dziecka niepełnosprawnego lub wymagającego szczególnej opieki kwota została zwiększona do 500 zł.

Działania na rzecz wsparcia osób niepełnosprawnych i ich rodzin zrealizowane/podjęte w 2021 r. w ramach systemu świadczeń na rzecz rodzin z dziećmi

- w 2021 r., na mocy art. 17 ust 3a-3d ustawy z 20 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. z 2022 r. poz. 615), zwanej dalej „ustawa o świadczeniach rodzinnych”, w ramach corocznej waloryzacji wysokości świadczenia pielęgnacyjnego o procentowy wskaźnik wzrostu minimalnego wynagrodzenia za pracę, została podwyższona kwota świadczenia pielęgnacyjnego adresowanego do opiekunów osób niepełnosprawnych z kwoty 1830 zł do kwoty 1971 zł,
- na mocy uchwalonej w dniu 9 grudnia 2021 r. ustawy o rodzinnym kapitale opiekuńczym (Dz. U. poz. 2270) wprowadzone zostały nowe instrumenty finansowe wsparcia rodzin, z których mogą korzystać również rodziny z dziećmi niepełnosprawnymi na utrzymaniu, w postaci nowego świadczenia - rodzinnego kapitału opiekuńczego oraz dofinansowania do pobytu dziecka w instytucji opieki dla dzieci do lat 3.

Rodzinny kapitał opiekuńczy jest świadczeniem wypłacanym rodzicom na pokrycie kosztów opieki nad drugim dzieckiem w wieku od 12. do ukończenia 35. miesiąca

życia. Świadczenie to przysługuje w łącznej, maksymalnej wysokości 12 000 zł, po 1000 zł miesięcznie przez rok, lub po 500 zł miesięcznie przez dwa lata. Realizacja rodzinnego kapitału opiekuńczego rozpoczęła się 1 stycznia 2022 r.

Ww. ustawa przewiduje również wprowadzenie dofinansowania do pobytu dziecka w instytucji opieki dla dzieci do lat 3 w wysokości 400 zł miesięcznie. Dofinansowanie to będzie przysługiwać na dziecko uczęszczające do żłobka, klubu dziecięcego lub znajdujące się pod opieką dziennego opiekuna, na które nie został przyznany kapitał opiekuńczy – zatem będą to m.in. dzieci pierwsze i jedyne w rodzinie, dzieci pierwsze z rodzin, w których kolejne dziecko jest objęte kapitałem. Dofinansowanie ma być przekazywane bezpośrednio prowadzącemu instytucję opieki, który będzie zobowiązany do obniżenia opłaty rodziców za pobyt dziecka w instytucji. Rozwiązanie ma obowiązywać od 1 kwietnia 2022 r.,

- kontynuowane są kluczowe programy wsparcia rodzic z dziećmi, w tym z dziećmi niepełnosprawnymi, tj. program „Rodzina 500” oraz program „Dobry start”,
- realizowane jest wsparcie rodziców z dziećmi, w tym z dziećmi niepełnosprawnymi oraz osób niepełnosprawnych, poprzez świadczenia rodzinne na podstawie ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych, świadczenia z funduszu alimentacyjnego na podstawie ustawy z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów oraz jednorazowe świadczenie w wysokości 4 tys. zł na podstawie ustawy z dnia 4 listopada 2016 r. o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem” (Dz. U. z 2020 r. poz. 1329), zwanej dalej ustawą „Za życiem”.

Dla osób, które przed rejestracją pobierały świadczenie pielęgnacyjne lub specjalny zasiłek opiekuńczy na podstawie ustawy o świadczeniach rodzinnych lub zasiłek dla opiekuna na podstawie ustawy z dnia 4 kwietnia 2014 r. o ustaleniu i wypłacie zasiłków dla opiekunów (Dz.U. z 2020 r. poz. 1297), w związku ze sprawowaniem opieki nad osobą niepełnosprawną, w 2021 r. Minister Rodziny i Polityki Społecznej, w ramach rezerwy środków Funduszu Pracy umożliwił powiatowym urzędом pracy ubieganie się o dodatkowe środki na realizację programu aktywizacji zawodowej bezrobotnych niepełnosprawnych oraz bezrobotnych, którzy sprawowali opiekę nad osobą zależną, w szczególności niepełnosprawną.

W 2021 r., na wnioski powiatowych urzędów pracy, na finansowanie ww. programu rozdysponowano łącznie środki Funduszu Pracy w kwocie: 293 900,00 zł.

Dane statystyczne za rok 2021 r., dotyczące świadczeń rodzinnych związanych z niepełnosprawnością

W 2021 r. na wypłaty świadczeń rodzinnych związanych z niepełnosprawnością przeznaczono łącznie ponad 8 mld zł. (8 022 033 tys. zł).

1. Dodatek do zasiłku rodzinnego z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego:
 - wydatki: 132 658 tys. zł
 - przeciętna miesięczna liczba świadczeń: 106 tys.
2. Zasiłek pielęgnacyjny

- wydatki: 2 351 113 tys. zł
 - przeciętna miesięczna liczba świadczeń: 912 tys.
 - 3. Świadczenie pielęgnacyjne
 - wydatki: 4 460 239 tys. zł
 - przeciętna miesięczna liczba świadczeń: 191 tys.
 - 4. Specjalny zasiłek opiekuńczy
 - wydatki: 161 421 tys. zł
 - przeciętna miesięczna liczba świadczeń: 22 tys.
 - 5. Zasiłek dla opiekuna
 - wydatki : 65 482 tys. zł
 - przeciętna miesięczna liczba świadczeń: 9 tys.
 - 6. Składki:
 - wydatki: 1 040 599 tys. zł
- z tego:
- a) na ubezpieczenie emerytalne i rentowe opłacane za osoby pobierające świadczenie pielęgnacyjne
 - wydatki: 814 960 tys. zł
 - przeciętna miesięczna liczba świadczeń: 136 tys.
 - b) na ubezpieczenie zdrowotne opłacane za osoby pobierające świadczenie pielęgnacyjne
 - wydatki: 166 948 tys. zł
 - przeciętna miesięczna liczba świadczeń: 80 tys.
 - c) na ubezpieczenia emerytalne i rentowe opłacane za osoby pobierające specjalny zasiłek opiekuńczy
 - wydatki: 36 159 tys. zł
 - przeciętna miesięczna liczba świadczeń: 19 tys.
 - d) na ubezpieczenie zdrowotne opłacane za osoby pobierające specjalny zasiłek opiekuńczy
 - wydatki: 9 810 tys. zł
 - przeciętna miesięczna liczba świadczeń: 15 tys.
 - e) na ubezpieczenia emerytalne i rentowe opłacane za osoby pobierające zasiłek dla opiekuna
 - wydatki: 9 923 tys. zł
 - przeciętna miesięczna liczba świadczeń: 5,03 tys.
 - f) na ubezpieczenie zdrowotne opłacane za osoby pobierające zasiłek dla opiekuna
 - wydatki: 2 799 tys. zł
 - przeciętna miesięczna liczba świadczeń: 4,31 tys.
7. Jednorazowe świadczenie w wysokości 4 000 zł:
 - wydatki : 16 720 tys. zł
 - przeciętna miesięczna wielkość: 0,35 tys.

Program „Za życiem”

W 2021 r., zgodnie z postanowieniami § 3 ust. 2 uchwały nr 160 Rady Ministrów z dnia 20 grudnia 2016 r. w sprawie Programu kompleksowego wsparcia dla rodzin „Za życiem” (M.P. poz. 1250, z późn. zm.) dokonano przeglądu Programu „Za życiem”. W dniu 27 grudnia 2021 r. Rada Ministrów przyjęła uchwałę nr 189 Rady Ministrów z dnia 27 grudnia 2021 r. zmieniającą uchwałę w sprawie programu kompleksowego wsparcia dla rodzin „Za życiem” (M.P. z 2022 r. poz. 64). Uchwała weszła w życie 22 stycznia 2022 r. z mocą od dnia 1 stycznia 2022 r. Wprowadzone w Programie zmiany polegały m.in. na:

- a) jego aktualizacji (w tym celów, diagnozy, zasobów instytucjonalnych, poszczególnych działań Programu, harmonogramu działań Programu);
- b) dodaniu 4 nowych działań, tj.:
 - działania 5.3. pn. „Doradca rodziny”,
 - działania 5.4. pn. „Tranzycja na rynek pracy”,
 - działania 5.5. pn. „Świadome i odpowiedzialne rodzicielstwo – działania edukacyjne dla młodzieży szkół ponadpodstawowych”,
 - działania 6.5. pn. „Zwiększenie dostępności pomocy prawnej, poradnictwa obywatelskiego i edukacji prawnej dla rodzin wychowujących dzieci z niepełnosprawnością”;
- c) uchyleniu części działań (4 działań i 1 poddziałania), które nie były realizowane lub ich realizacja nie nastąpiła zgodnie z pierwotnie założoną koncepcją;
- d) wprowadzeniu zmian w części Programu dotyczącej „Sposobu wykonywania zadań w ramach Programu”, uściślających zadania wojewodów.

Zmiana obejmowała również opracowanie Planu finansowego na lata 2022-2026 (załącznik nr 2 do ww. uchwały), w którym zaplanowano co najmniej 5,95 mld zł na realizację działań Programu (kwota na lata 2017-2021 wynosiła około 3,1 mld zł).

Odliczenie od dochodu lub przychodu wydatków poniesionych przez osobę niepełnosprawną lub podatnika mającego na utrzymaniu taką osobę, na cele rehabilitacyjne oraz wydatków związanych z ułatwieniem wykonywania czynności życiowych

Ustawa z dnia 29 października 2021 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 2105, z późn. zm.) rozszerzyła katalog wydatków na cele rehabilitacyjne oraz wydatków związanych z ułatwieniem wykonywania czynności życiowych, które osoba niepełnosprawna lub podatnik, na którego utrzymaniu są osoby niepełnosprawne, może odliczyć przy obliczaniu podatku dochodowego od osób według skali podatkowej albo ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych.

Od 1 stycznia 2022 r. lista tych wydatków została uzupełniana o wydatki poniesione na:

- 1) odpłatne zabiegi leczniczo-rehabilitacyjne (dotychczas tylko zabiegi rehabilitacyjne);
- 2) wypożyczenie (wynajęcie) sprzętu, urządzeń i narzędzi technicznych niezbędnych w rehabilitacji oraz ułatwiających wykonywanie czynności życiowych stosownie do

- potrzeb wynikających z niepełnosprawności (np. wypożyczenie koncentratora tlenu);
- 3) zakup pieluchomajtek, pieluch anatomicznych, chłonnych majtek, podkładow i wkładów anatomicznych (do wysokości nieprzekraczającej rocznie kwoty 2 280 zł);
 - 4) odpłatny przewóz osoby niepełnosprawnej i dzieci niepełnosprawnych do lat 16, niezależnie od celu podróży (np. do lekarza);
 - 5) pobyt opiekuna osoby niepełnosprawnej zaliczonej do I grupy inwalidztwa lub dziecka niepełnosprawnego do lat 16, wraz z tą osobą, na turnusie rehabilitacyjnym, w zakładach lecznictwa uzdrowiskowego lub zakładach rehabilitacji leczniczej;
 - 6) odpłaty przejazd środkami transportu publicznego opiekuna osoby niepełnosprawnej zaliczonej do I grupy inwalidztwa lub dziecka niepełnosprawnego do lat 16, w związku z pobytem osoby niepełnosprawnej na turnusie rehabilitacyjnym, w zakładzie lecznictwa uzdrowiskowego lub zakładzie rehabilitacji leczniczej.

Wydatki te podatnicy mogą po raz pierwszy odliczyć w zeznaniu podatkowym składanym już za 2021 r.

Prace legislacyjne Ministerstwa Finansów

Podczas prac legislacyjnych uwzględniano wpływ procedowanych aktów prawnych na osoby niepełnosprawne – znalazło to odzwierciedlenie w treści OSR między innymi następujących aktów prawnych:

- ustawy z dnia 9 grudnia 2021 r. o zmianie ustawy o podatku akcyzowym oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 2427),
- rozporządzenia Ministra Finansów, Funduszy i Polityki Regionalnej z dnia 24 czerwca 2021 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie wzorów deklaracji podatkowych dla podatku akcyzowego oraz deklaracji w sprawie przedpłaty akcyzy (Dz.U. poz. 1175),
- rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 29 grudnia 2021 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie ewidencji i innych dokumentacji dotyczących wyrobów akcyzowych i znaków akcyzy (Dz.U. poz. 2475),
- rozporządzenia z dnia 19 lutego 2021 r. Ministra Finansów, Funduszy i Polityki Regionalnej zmieniającego rozporządzenie w sprawie właściwości urzędów skarbowych i izb administracji skarbowej w zakresie akcyzy (Dz. U. poz. 342),
- rozporządzenia z dnia 29 stycznia 2021 r. Ministra Finansów, Funduszy i Polityki Regionalnej w sprawie określenia szczegółowych danych, które powinny być zawarte w dokumentach związanych z rejestracją w zakresie podatku akcyzowego (Dz. U. poz. 197),
- rozporządzenia z dnia 18 maja 2021 r. Ministra Finansów, Funduszy i Polityki Regionalnej w sprawie wzoru dokumentów potwierdzających zapłatę akcyzy od samochodu osobowego lub brak obowiązku zapłaty akcyzy od niektórych

- pojazdów samochodowych oraz wzoru zaświadczenia stwierdzającego zwolnienie od akcyzy samochodu osobowego (Dz. U. poz. 959),
- rozporządzenia z dnia 18 maja 2021 r. Ministra Finansów, Funduszy i Polityki Regionalnej w sprawie wzoru zaświadczenia stwierdzającego zwolnienie od akcyzy samochodu osobowego będącego pojazdem hybrydowym (Dz.U. poz. 951).

Podwyższenie rent z tytułu niezdolności do pracy, wypłaty dodatkowego rocznego świadczenia pieniężnego dla emerytów i rencistów (tzw. 13 emerytura) oraz wypłaty kolejnego w 2021 r. dodatkowego rocznego świadczenia pieniężnego (tzw. 14 emerytura)

W 2021 r., w ramach waloryzacji, od dnia 1 marca świadczenia emerytalno-rentowe zostały podwyższone wskaźnikiem 104,24% według mechanizmu określonego w ustawie z dnia 21 stycznia 2021 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2021 r., poz. 353).

Kwoty najniższej renty z tytułu niezdolności do pracy wzrosły:

- z 1200,00 zł do 1250,88 zł – dla osób całkowicie niezdolnych do pracy;
- z 900,00 zł do 938,16 zł – dla osób częściowo niezdolnych do pracy.

Od 2015 r. do 2021 r. wysokość renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy wzrosła o ponad 42%.

Przedmiotowa ustawa ustaliła także wysokość podstawy wymiaru renty inwalidzkiej określonej w ustawie z dnia 29 maja 1974 r. o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin (Dz. U. z 2021 r. poz. 1656, z późn. zm.), która wyniosła 2851,27 zł.

Dodatkowo, od 1 marca 2021 r. podwyższony został próg dochodowy uprawniający do świadczenia uzupełniającego dla osób niezdolnych do samodzielnej egzystencji (tzw. 500+ dla osób niezdolnych do samodzielnej egzystencji) - do kwoty 1772,08 zł.

Po podwyższeniu kwoty miesięcznego progu, maksymalna kwota świadczenia uzupełniającego, nadal wynosiła 500 zł. Żadna z osób uprawnionych do tego świadczenia nie musiała obawiać się jego obniżenia lub utraty ze względu na podwyżkę emerytury bądź renty z tytułu waloryzacji.

Wzrosła także kwota miesięcznego progu uprawniającego do świadczenia wyrównawczego - do 2501,76 zł – dla osób pobierających emeryturę lub rentę inwalidzką albo rentę z tytułu niezdolności do pracy.

Zgodnie z ustawą z dnia 9 stycznia 2020 r. o dodatkowym rocznym świadczeniu pieniężnym dla emerytów i rencistów (Dz. U. z 2021 poz. 1808, z późn. zm.) – wszystkim emerytom i rencistom (a także osobom pobierającym m.in. świadczenia przedemerytalne, renty socjalne czy rodzicielskie świadczenia uzupełniające) – co do zasady w kwietniu 2021 r. - wypłacona została 13 emerytura w kwocie 1250,88 zł (brutto).

Jest to świadczenie, które od 2020 r. wypłacane jest corocznie (w wysokości najniższej emerytury obowiązującej w roku wypłaty tego świadczenia).

Zgodnie z ustawą z dnia 21 stycznia 2021 r. o kolejnym w 2021 r. dodatkowym rocznym świadczeniu pieniężnym dla emerytów i rencistów (Dz. U. poz. 432) – co do zasady w listopadzie 2021 r. - wypłacona została 14 emerytura.

Dla osób pobierających świadczenia w wysokości do 2900 zł brutto – 14 emerytura - wypłacana była w wysokości najniższej emerytury, tj. w kwocie 1250,88 zł brutto. W przypadku świadczeniobiorców pobierających świadczenie w wysokości wyższej niż 2900 zł brutto, zastosowana została zasada „złotówka za złotówkę”, a więc 14 emerytura była zmniejszana o kwotę przekroczenia ponad 2900 zł brutto (do wysokości najniższej emerytury). Tym samym, ze świadczenia tego, w całości bądź w części, skorzystały osoby pobierające świadczenie podstawowe w kwocie niższej niż 4150,88 zł brutto.

Co ważne, z kwoty 13 i 14 emerytury nie są dokonywane potrącenia i egzekucje, nie są też one wliczane do dochodu. Tak więc kwoty tych świadczeń nie mają wpływu na uprawnienia osób ubiegających się o świadczenia, dodatki, zasiłki, pomoc lub inne wsparcie (np. ulgę rehabilitacyjną).

Celem dodatkowych świadczeń pieniężnych jest poprawa sytuacji emerytów i rencistów, przede wszystkim tych pobierających niskie świadczenia. Należy zaznaczyć, że pomimo bardzo trudnej sytuacji w 2021 r. związanej w Polsce z pandemią COVID-19, wypłata 13. i 14. emerytury nie była zagrożona i przebiegła zgodnie z harmonogramem.

Działania Służby Więziennej

W 2021 r. kontynuowano realizację zadań z zakresu przygotowania osadzonych, w tym również osadzonych z niepełnosprawnościami do readaptacji społecznej wynikających z Kodeksu karnego wykonawczego oraz przepisów wykonawczych. Przedsięwzięcia te dotyczyły m.in. udzielania pomocy w zapewnieniu miejsca zamieszkania lub zakwaterowania, interwencji w sprawie utrzymania dotychczasowego mieszkania lub uzyskania lokalu z zasobów gminy, umieszczenia w schroniskach dla bezdomnych czy skierowania do domów pomocy społecznej. W 2021 r. orzeczenia o niepełnosprawności lub stopniu niepełnosprawności uzyskało 332 osadzonych, 97 osadzonych uzyskało orzeczenie o niezdolności do zatrudniania (rentę chorobową) i 40 rentę socjalną. Ponadto 44 osadzonych po zakończeniu odbywania kary pozbawienia wolności lub tymczasowego aresztowania zostało umieszczonych w Domach Pomocy Społecznej.

Świadczenia na rzecz kombatantów i osób represjonowanych, w tym niepełnosprawnych

Działając na podstawie art. 19 ustawy z dnia 24 stycznia 1991 r. o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego (Dz. U. z 2021 r. poz. 1858, z późn. zm.) Szef Urzędu przekazuje na rzecz Związku

Inwalidów Wojennych RP pulę środków budżetowych przeznaczonych na pomoc pieniężną dla osób pobierających rentę inwalidy wojennego lub rentę rodzinną po inwalidzie wojennym. W 2021 r. przekazano na ten cel 700 000 zł.

Ponadto od dnia 31 sierpnia 2015 r. Urząd realizuje zapisy ustawy z dnia 20 marca 2015 r. o działaczach opozycji antykomunistycznej oraz osobach represjonowanych z powodów politycznych (Dz. U. z 2021 r. poz. 1255).

Osobom o potwierdzonym statusie działacza opozycji antykomunistycznej/osoby represjonowanej z powodów politycznych, analogicznie jak kombatanom, przysługuje prawo pierwszeństwa do środowiskowej opieki socjalnej, w tym w uzyskaniu miejsca w domu pomocy społecznej, a także prawo do leczenia poza kolejnością oraz uzyskania ambulatoryjnych świadczeń specjalistycznych finansowanych ze środków publicznych bez skierowania lekarza ubezpieczenia zdrowotnego.

Osoby posiadające potwierdzony status działacza opozycji antykomunistycznej lub osoby represjonowanej z powodów politycznych mają prawo do otrzymania świadczenia pieniężnego oraz prawo ubiegania się o przyznanie świadczenia pieniężnego i pomocy pieniężnej jednorazowej oraz okresowej. Pomoc pieniężna może być przyznana na pokrycie kosztów leczenia, dostosowania pomieszczeń mieszkalnych do rodzaju niepełnosprawności, opłacenia pomocy pielęgnacyjnej, a także zakupu wózka inwalidzkiego, sprzętu rehabilitacyjno – ortopedycznego oraz innego, ułatwiającego życie, sprzętu pomocniczego.

W 2021 r. wpłynęło 2 053 wnioski o przyznanie pomocy pieniężnej jednorazowej, 838 wniosków o przyznanie pomocy okresowej oraz 1.405 wniosków o przyznanie świadczenia pieniężnego, Urząd zaś wydał 2 587 decyzji pozytywnych dotyczących pomocy pieniężnej, (w tym 1 895 decyzji przyznających pomoc jednorazową i 692 decyzje przyznających pomoc okresową) oraz 1 213 decyzji przyznających świadczenie pieniężne. Analogicznie jak w przypadku pomocy dla środowisk kombatanckich, wśród beneficjentów tych świadczeń są osoby niepełnosprawne, choć Urząd nie prowadzi statystyk pozwalających na ich liczbowe wyodrębnienie.

Fundusz Solidarnościowy

Fundusz Solidarnościowy jest państwowym funduszem celowym funkcjonującym od 1 stycznia 2019 r. Utworzony został na mocy ustawy z dnia 23 października 2018 r. o Funduszu Solidarnościowym (Dz. U. z 2020 r. poz. 1787), zwanej dalej „ustawą o Funduszu Solidarnościowym”, a następnie znowelizowany ustawą z dnia 20 grudnia 2019 r. o zmianie ustawy o Solidarnościowym Funduszu Wsparcia Osób Niepełnosprawnych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 2473), w której ogólne określenie przedmiotu ustawy otrzymało nowe brzmienie – Fundusz Solidarnościowy.

W 2021 r. realizowano Programy finansowane z Funduszu Solidarnościowego na podstawie ustawy o Funduszu Solidarnościowym. Kontynuowane były Programy dla organizacji pozarządowych o których mowa w art. 3 ust. 2 oraz w art. 3 ust. 3 pkt 1 ustawy o działalności pożytku publicznego:

- „Asystent osobisty osoby z niepełnosprawnościami” – edycja 2020-2021,

- „Opieka wytchnieniowa dla członków rodzin lub opiekunów osób z niepełnosprawnością” – edycja 2020-2021,

oraz Program skierowany do jednostek samorządu terytorialnego:

- „Centra opiekuńczo-mieszkalne”

Poza tym zrealizowano kolejne edycje Programów dotyczących asystencji oraz opieki wytchnieniowej kierowanych do gmin/powiatów:

- „Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej” – edycja 2021,
- „Opieka wytchnieniowa” – edycja 2021.

Program asystencki adresowany jest do dzieci do 16 roku życia z orzeczeniem o niepełnosprawności łącznie ze wskazaniami: konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby oraz do osób niepełnosprawnych posiadających orzeczenie o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności. Program ma w swojej zasadzie zapewniać możliwość skorzystania przez osoby niepełnosprawne z pomocy asystenta przy wykonywaniu codziennych czynności i funkcjonowaniu w życiu społecznym, ograniczyć skutki niepełnosprawności oraz stymulować osoby niepełnosprawne do podejmowania aktywności i umożliwiać im realizowania prawa do niezależnego życia. Ważnym aspektem Programu jest także przeciwdziałanie dyskryminacji ze względu na niepełnosprawność oraz wykluczeniu społecznemu osób niepełnosprawnych, umożliwienie osobom niepełnosprawnym uczestnictwa w życiu lokalnej społeczności. W 2021 r. Program realizowało 86 organizacji pozarządowych, a łączna kwota z umów wyniosła ponad 83 mln zł. W ramach Programu adresowanego do gmin/powiatów przekazano środki na ponad 140 mln zł na realizację zadań oraz obsługę Programu.

Programy opieki wytchnieniowej kierowane są do członków rodzin lub opiekunów sprawujących bezpośrednią opiekę nad dziećmi z orzeczeniem o niepełnosprawności lub osobami posiadającymi orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności, które wymagają usługi opieki wytchnieniowej oraz podniesienia ich umiejętności i wiedzy w tym zakresie.

Programy te mają zapewniać wzmocnienie dotychczasowego systemu wsparcia osób niepełnosprawnych. W odniesieniu do członków rodziny lub opiekunów osób niepełnosprawnych skupiają się na czasowym odciążeniu od codziennych obowiązków łączących się ze sprawowaniem opieki, mają pozwolić na zapewnienie czasu na odpoczynek i regenerację, wzmocnienie osobistego potencjału oraz ograniczenie wpływu obciążeń psychofizycznych związanych ze sprawowaniem opieki poprzez wsparcie psychologiczne lub terapeutyczne, a także podniesienie poziomu kompetencji dotyczących wsparcia osoby niepełnosprawnej poprzez naukę technik wspomagania, pielęgnacji, prowadzenia działań rehabilitacyjnych w warunkach domowych oraz objęcie specjalistycznym poradnictwem w zakresie psychologicznych i społecznych aspektów wsparcia osób niepełnosprawnych, a także zagadnieniu profilaktyki zdrowotnej i zdrowego stylu życia. Program dla organizacji pozarządowych w 2021 r. realizowało 49 podmiotów na łączną kwotę dofinansowania zgodnie z umowami na ponad 35 mln zł, a w przypadku gmin/powiatów było to 60 mln zł.

Ostatni z Programów tj. „Centra opiekuńczo-mieszkalne” zmierza do stworzenia warunków dla jednostek samorządu terytorialnego szczebla gminnego powiatowego,

pozwalających na tworzenie i utrzymanie placówek pobytu dziennego lub całodobowego dla osób niepełnosprawnych. Centra opiekuńczo-mieszkalne mają być przeznaczone dla dorosłych osób niepełnosprawnych ze znacznym lub umiarkowanym stopniem niepełnosprawności. Program składa się z dwóch modułów z czego moduł I polega na finansowaniu budowy nowego obiektu budowlanego na nieruchomości stanowiącej własność gminy/powiatu, zakupie nieruchomości zabudowanej lub niezabudowanej obiektem w celu utworzenia Centrum lub zmianie przeznaczenia całości istniejącego obiektu, poprzez jego przystosowanie do standardu Centrum. W ramach modułu II pokrywane są natomiast koszty utrzymania działalności Centrum, ponoszenie niezbędnych wydatków związanych z usługą przewozową/transportową uczestników Centrum, wynagrodzeń kadry Centrum oraz osób świadczących usługi w Centrum na rzecz uczestników Programu.

Osoby niepełnosprawne, obok różnorodnego wsparcia (w tym w zakresie potrzeb zdrowotnych, pielęgnacyjnych, zapobiegania wtórnym powikłaniom, stymulowania i rozwijania sprawności ruchowej, kompetencji poznawczych oraz społecznych), powinny mieć zapewnioną możliwość niezależnego, samodzielnego i godnego funkcjonowania na miarę swoich potrzeb. Wspólny pobyt uczestników w Centrum ma za zadanie wpłynąć pozytywnie na procesy uspołecznienia i nawiązywania relacji interpersonalnych oraz pozwolić na podejmowanie przez osoby niepełnosprawne aktywności na miarę posiadanego potencjału i zasobów. Stworzenie warunków w formie pobytu całodobowego lub dziennego jest szczególnie ważne dla osób niepełnosprawnych, które nie mogą korzystać z usług w innych ośrodkach wsparcia, a takiego wsparcia wymagają. Wdrożenie takich rozwiązań poprawi sytuację osób niepełnosprawnych dając im szansę na samodzielne i niezależne życie.

Idea tworzenia Centrów opiera się na przekonaniu o konieczności uwzględnienia podmiotowości zgodnie z zasadami instytucjonalizacji wsparcia osoby niepełnosprawnej, która powinna mieć prawo decydowania o rodzaju pomocy, z której chce skorzystać, sposobu jej udzielenia oraz mieć zagwarantowany odpowiedni do jej potrzeb rodzaj standardu usług. W 2021 r. podpisano umowy na łączną kwotę ponad 80 mln zł.

Ponadto kontynuowano wypłacanie ze środków Funduszu Solidarnościowego świadczenia uzupełniające dla osób niezdolnych do samodzielnej egzystencji w wysokości 500 złotych miesięcznie oraz renty socjalnej. Fundusz Solidarnościowy finansuje także Fundusz Dostępności. Środki przeznacza się na działania w zakresie zapewniania dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami, w szczególności w budynkach użyteczności publicznej oraz budynkach mieszkalnictwa wielorodzinnego.

Badania Głównego Urzędu Statystycznego

W zakresie badania żłobków i klubów dziecięcych pozyskuje się informacje o deklarowanym przez placówki stopniu dostosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych (badanie OD-1) w zakresie występowania ułatwień architektonicznych oraz dostępności informacyjno-komunikacyjnej. Dotyczy to

zarówno dostosowań dla osób niepełnosprawnych ruchowo, jak i udogodnień dla słabowidzących i niewidomych oraz dla niedosłyszących i niesłyszących.

Tabela: dostosowanie żłobków i klubów dziecięcych.

Przystosowanie jednostki do potrzeb osób niepełnosprawnych	1	pochylnia/podjazd/platforma ułatwiająca wejście do budynku
	2	drzwi wejściowe do budynku automatycznie otwierane
	3	windy
	4	w tym windy dostosowane dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich
	5	łazienki przystosowane dla osób niepełnosprawnych
	6	udogodnienia dla osób słabowidzących i niewidomych
	7	udogodnienia dla osób niedosłyszących i niesłyszących
	8	posadzki antypoślizgowe
	9	inne
	10	brak udogodnień

Źródło: dane GUS.

W zakresie badania PS-01 – Sprawozdanie instytucjonalnej pieczy zastępczej oraz placówek wsparcia dziennego

- dodatkowy rodzaj przystosowania - pokoje/pokoje z łazienkami przystosowane dla osób niepełnosprawnych (poza wymienionymi w tablicy dot. żłobków).

Badanie zawiera informacje o liczbie wychowanków niepełnosprawnych wg stanu na 31 grudnia (niepełnosprawność prawna - posiadanie prawnego potwierdzenia niepełnosprawności).

W zakresie badania PS-02 – Sprawozdanie rodzinnej pieczy zastępczej.

Badanie zawiera informacje o - liczbie dzieci posiadających orzeczenie o niepełnosprawności albo o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, wg stanu na 31 grudnia (wydane przez Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności).

W zakresie badania PS-03 - Sprawozdanie zakładu stacjonarnego pomocy społecznej:

- dodatkowy rodzaj przystosowania - pokoje/pokoje z łazienkami przystosowane dla osób niepełnosprawnych (poza wymienionymi w tablicy dot. żłobków).

Badanie zawiera informacje o liczbie placówek i mieszkańców w nich przebywających przeznaczonych dla następujących osób:

- dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie;
- dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie;
- osób niepełnosprawnych fizycznie.

8. ŻYCIA W ŚRODOWISKU WOLNYM OD BARIER FUNKCJONALNYCH, W TYM: DOSTĘPU DO URZĘDÓW, PUNKTÓW WYBORCZYCH I OBIEKTÓW UŻYTECZNOŚCI PUBLICZNEJ

Dostosowanie ogólnodostępnych części budynków Ministerstw i urzędów centralnych oraz innych instytucji do potrzeb i możliwości osób niepełnosprawnych.

Znaczna część ogólnodostępnych budynków w każdym urzędzie, resorcie i w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów – jak wynika z informacji nadesłanej przez szefów urzędów, Ministrów i Szefa Kancelarii Prezesa Rady Ministrów – jest już dostępna dla osób niepełnosprawnych, w tym poruszających się na wózkach inwalidzkich, osób niewidomych i niesłyszących. Otoczenie budynków w przeważającej większości również jest już dostępne dla osób niepełnosprawnych (m.in. miejsca parkowania). Prace w tym zakresie – jak wynika z nadesłanej informacji – będą kontynuowane w latach następnych.

Szczegółowa informacja na temat dostosowania ww. budynków zamieszczona jest w załączniku nr 6 do niniejszego opracowania.

Działania Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji (MSWiA)

Z dniem 7 listopada 2021 r. weszła w życie ustawa z dnia 14 kwietnia 2021 r. o zmianie ustawy o dowodach osobistych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1000, z późn. zm.), która wprowadziła m. in. obowiązek zamieszczania w dowodach osobistych odcisków palców. Zmienione przepisy ustawy z 6 sierpnia 2010 r. o dowodach osobistych (Dz. U. z 2022 r. poz. 671) przewidują, że odciski palców są pobierane również w miejscu pobytu osoby, która nie może złożyć wniosku o wydanie dowodu osobistego w organie gminy z powodu choroby, niepełnosprawności lub innej niedającej się pokonać przeszkody. W celu realizacji tego zadania organy gmin będące siedzibą władz powiatu, na terenie którego przebywa osoba, i organy miasta na prawach powiatu, na terenie którego przebywa osoba, zostały wyposażone w tzw. mobilne stacje do obsługi obywateli w sprawach dowodów osobistych. Mobilna stacja umożliwia nie tylko złożenie wniosku o wydanie dowodu osobistego w miejscu pobytu osoby wraz z pobraniem odcisków palców, ale również wydanie dowodu osobistego wraz z aktywacją warstwy elektronicznej, a także wyłącznie aktywację warstwy elektronicznej, tj. ustalenie kodów umożliwiających identyfikację elektroniczną i złożenie podpisu osobistego.

W ramach wdrażania Strategii na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021 – 2030 w zakresie działania II. 1.7 pn. „Dostosowanie wytypowanych pomieszczeń dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia oraz policyjnych izb dziecka do potrzeb osób z niepełnosprawnościami”, MSWiA wystąpiło do Komendy Głównej Policji o przygotowanie propozycji zmian przepisów rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 4 czerwca 2012 r. w sprawie pomieszczeń

przeznaczonych dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia, pokoi przejściowych, tymczasowych pomieszczeń przejściowych i policyjnych izb dziecka, regulaminu pobytu w tych pomieszczeniach, pokojach i izbach oraz sposobu postępowania z zapisami obrazu z tych pomieszczeń, pokoi i izb.

W zakresie dostępności cyfrowej oraz informacyjno-komunikacyjnej MSWiA w 2021 r. zapewnił użytkownikom z niepełnosprawnościami następujące udogodnienia:

- kontynuowanie stosowania poprawnego formatowania tekstu (m.in. leadów, wypunktowań, podlinkowań) na rządowym Portalu GOV.pl, by czytniki używane przez osoby niewidome lub słabowidzące mogły przeczytać go poprawnie;
- kontynuowanie redagowania tekstów alternatywnych (tzw. ALT-ów) do opisywania zdjęć i grafik opublikowanych na stronie internetowej i na oficjalnych kanałach mediów społecznościowych MSWiA – teksty alternatywne czyta czytnik, dzięki któremu osoby niewidome lub słabowidzące mogą dowiedzieć się, co znajduje się na wybranym zdjęciu/grafice;
- kontynuowanie kontroli publikowanych plików na rządowym Portalu GOV.pl, by były to pliki dostępne cyfrowo;
- kontynuowanie zapewniania napisów do wszystkich filmów wideo zamieszczanych na oficjalnym kanale YouTube MSWiA jak również do tych, które są linkowane na stronę internetową MSWiA – napisy służą dostępności dla osób niesłyszących lub słabosłyszących;
- finalizowanie procesu przenoszenia treści stron internetowych prowadzonych przez departamenty MSWiA do rządowego Portalu GOV.pl, który zapewnia pełną dostępność cyfrową pod względem architektonicznym strony, a także dostarcza funkcjonalności wykorzystywane przez redaktorów do tworzenia treści dostępnych – 7 stron funkcjonuje już na GOV.pl, pozostały do przeniesienia 2 strony (termin zakończenia przeniesienia stron: 31.12.2022);
- bieżąca aktualizacja Wykazu stron internetowych podmiotów publicznych.
- przystosowywanie strony internetowej ZER MSWiA do zapisów ustawy o zapewnieniu dostępności – w szczególności bieżące opisywanie zdjęć, dostosowywanie wyglądu strony, publikacja Deklaracji dostępności. Wykorzystanie z systemów Windows 7 i 10 posiadających wbudowane funkcje wsparcia dla osób ze specjalnymi potrzebami (np. Lupa, Narrator)

Treści publikowane na stronie internetowej COPE MSWiA spełniają wymogi dostępności WCAG 2.0 na obowiązującym poziomie. Zapewniając dostępność swoich publikacji elektronicznych dla osób niepełnosprawnych, COPE MSWiA przyjęło zasadę udostępniania merytorycznych treści związanych z działalnością jednostki w formie tekstowej, tj. łatwej do obsługi przez zautomatyzowane narzędzia/czytniki wspierające osoby z niepełnosprawnościami w korzystaniu z zasobów Internetu. Trzy ogólnodostępne witryny internetowe zarządzane przez COPE MSWiA:

1. www.copemswia.gov.pl
2. bip.copemswia.gov.pl

3. dane.gov.pl/institution/108

prezentują kluczowe informacje wyłącznie w formie tekstów. Elementy graficzne tych stron internetowych zostały ograniczone do niezbędnego minimum, w miarę możliwości z zastosowaniem tekstów alternatywnych do opisu zdjęć i grafiki zgodnie z zasadami standardu WCAG.

Działanie 27 Programu Dostępność Plus - Praca w administracji. W Działaniu 2.18 "Wysokiej jakości usługi administracyjne" PO WER, w ramach konkursu "Dostępny samorząd", w wyłonionych 24 projektach o łącznej wartości 38,2 mln zł kontynuowano prace nad rekrutacją w jednostkach samorządu terytorialnego uczestników wsparcia oraz podejmowano działania organizacyjne zmierzające do rozpoczęcia działań szkoleniowo-doradczych. W 22 projektach rozpoczęto realizację działań szkoleniowych dla pracowników zatrudnionych w jednostkach organizacyjnych odpowiedzialnych za zatrudnianie. Liczba pracowników administracji publicznej objętych wsparciem szkoleniowym z zakresu stosowania rozwiązań ułatwiających zatrudnianie osób niepełnosprawnych wyniosła 1044. Wartość środków finansowych przeznaczonych w 2021 r. na zadanie wyniosła ok. 1,8 mln zł (w przywołanych projektach realizowane są zadania ujęte w 3 różnych Działaniach Programu Dostępność Plus).

MSWIA uczestniczy w realizacji rządowego programu Dostępność PLUS. Działania realizują podmioty wyłonione do dofinansowania (beneficjenci projektów): 1) Działanie 37 Programu Dostępność Plus - Procedury bez barier. W Działaniu 2.18 "Wysokiej jakości usługi administracyjne" PO WER, w ramach konkursu "Dostępny samorząd", w wyłonionych 24 projektach o łącznej wartości 38,2 mln zł realizowane są prace obejmujące: rekrutację jednostek samorządu terytorialnego oraz podejmowane działania organizacyjne zmierzające do rozpoczęcia działań szkoleniowo-doradczych. W 7 projektach rozpoczęto realizację przeglądu procedur stosowanych w urzędach. Liczba urzędów administracji publicznej, w których przeprowadzono przegląd procedur związanych z obsługą klienta pod kątem zapewnienia dostępności - 217. Wartość środków finansowych przeznaczonych w 2021 r. na zadanie wyniosła ok. 2,2 mln zł (w przywołanych projektach realizowane są zadania ujęte w 3 różnych Działaniach Programu Dostępność Plus). 2) Działanie 38 Programu Dostępność Plus - Współpraca na rzecz dostępności. W Działaniu 2.18 "Wysokiej jakości usługi administracyjne" PO WER, w ramach konkursu "Dostępny samorząd", w wyłonionych 24 projektach o łącznej wartości 38,2 mln zł kontynuowano prace nad rekrutacją w jednostkach samorządu terytorialnego uczestników wsparcia (koordynatorów dostępności) oraz podejmowano działania organizacyjne zmierzające do rozpoczęcia działań szkoleniowo-doradczych. Opracowano i opublikowano "Poradnik dostępności dla samorządów".

W 18 projektach rozpoczęto realizację działań szkoleniowych dla koordynatorów dostępności. Liczba koordynatorów dostępności w jednostkach administracji publicznej objętych wsparciem szkoleniowym wyniosła - 675. Wartość środków finansowych przeznaczonych w 2021 r. na zadanie wyniosła ok. 7,8 mln zł (w przywołanych projektach realizowane są zadania ujęte w 3 różnych Działaniach Programu Dostępność Plus).

Działania legislacyjne Ministerstwa Infrastruktury

- Zakończono proces konsultacji publicznych i skierowano do rozpatrzenia przez Rządowe Centrum Legislacji projekt rozporządzenia Ministra Infrastruktury w sprawie przepisów techniczno - budowlanych dotyczących dróg publicznych. Następnie projekt zostanie skierowany do notyfikacji Komisji Europejskiej. Planowany termin wejścia w życie rozporządzenia to 21 września 2022 r.
- Prowadzone są prace legislacyjne związane z wydaniem nowych rozporządzeń, które wynikają wprost z przepisu art. 66 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (Dz. U. z 2020 r. poz. 1062, z późn. zm.), aktualnie procedowany jest:
 - projekt rozporządzenia Ministra Infrastruktury w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budowle kolejowe i ich usytuowanie (uzgodnienia wewnątrzresortowe),
 - projekt rozporządzenia Ministra Infrastruktury i Rozwoju w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać skrzyżowania linii kolejowych oraz bocznic kolejowych z drogami i ich usytuowanie (uzgodnienia międzyresortowe i konsultacje publiczne),
 - projekt rozporządzenia Ministra Infrastruktury w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać obiekty budowlane metra i ich usytuowanie (uzgodnienia międzyresortowe oraz konsultacje społeczne).
- Został przygotowany projekt rozporządzenia w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać morskie budowle hydrotechniczne i ich usytuowanie oraz rozporządzenia w sprawie warunków technicznych użytkowania oraz szczegółowego zakresu kontroli morskich budowli hydrotechnicznych.

Działania legislacyjne Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej

- 1) Rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 29 września 2021 r. w sprawie ustalenia wzorów deklaracji składanych Zarządowi Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych przez pracodawców zobowiązanych do wpłat na ten Fundusz (Dz.U. poz. 1939)
Rozporządzenie uwzględnia zmiany wprowadzone w art. 21 ust. 8 ustawy o rehabilitacji w zakresie obniżenia o 5% wpłat na PFRON dla pracodawcy innego niż podmiot publiczny, o którym mowa w ustawie o zapewnianiu dostępności, posiadającego certyfikat dostępności, począwszy od wpłat należnych za miesiąc poprzedzający miesiąc, w którym pracodawca ten zawiadomił Zarząd Funduszu o uzyskaniu certyfikatu dostępności w deklaracjach.
- 2) Zmiana następujących rozporządzeń Ministra Rodziny i Polityki Społecznej w zakresie przedłużenia terminu ich obowiązywania, w związku z wydaniem nowych rozporządzeń Komisji Europejskiej, przedłużających terminy obowiązywania dotychczasowych rozporządzeń KE dotyczących udzielania pomocy publicznej oraz pomocy de minimis

- rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 24 czerwca 2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie przyznania osobie niepełnosprawnej środków na podjęcie działalności gospodarczej, rolniczej albo działalności w formie spółdzielni socjalnej (Dz.U. poz. 1160);
- rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 24 czerwca 2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie refundacji składek na ubezpieczenia społeczne osób niepełnosprawnych (Dz.U. poz. 1147);
- rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 24 czerwca 2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie zwrotu dodatkowych kosztów związanych z zatrudnianiem pracowników niepełnosprawnych (Dz.U. poz. 1151);
- rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 24 czerwca 2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie zwrotu kosztów wyposażenia stanowiska pracy osoby niepełnosprawnej (Dz.U. poz. 1149);
- rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 24 czerwca 2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie przyznania spółdzielni socjalnej środków na utworzenie stanowiska pracy i finansowanie kosztów wynagrodzenia osób niepełnosprawnych (Dz.U. poz. 1157);
- rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 24 czerwca 2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie pomocy finansowej udzielanej pracodawcom prowadzącym zakłady pracy chronionej ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (Dz.U. r. poz. 1155);
- rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 28 czerwca 2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie zakładowego funduszu rehabilitacji osób niepełnosprawnych (Dz.U. poz. 1171);
- rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 24 czerwca 2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie refundacji kosztów szkolenia pracowników niepełnosprawnych (Dz.U. poz. 1146).

3) Rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej oraz Ministra Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu z dnia 31 maja 2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie wykazu bibliotek, organizacji osób niewidomych lub ociemniałych oraz organizacji, których celem statutowym jest działanie na rzecz osób niewidomych lub ociemniałych (Dz.U. z 2021 r. poz. 1018)

Celem nowelizacji rozporządzenia było rozszerzenie wykazu, stanowiącego załącznik nr 2 do ww. rozporządzenia, o kolejne podmioty zwolnione od opłat za usługę pocztową.

Inne działania Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej

W ramach Działania 2.8 Rozwój usług społecznych świadczonych w środowisku lokalnym PO WER działania adresowane bezpośrednio lub pośrednio do osób

niepełnosprawnych albo mogące mieć pozytywny wpływ na poprawę sytuacji osób niepełnosprawnych realizowane są:

1. w 6 projektach wyłonionych do dofinansowania w ramach konkursu nr POWR.02.08.00-IP.03-00-001/17 „Wypracowanie standardów i przeprowadzenie pilotaży w zakresie usług mieszkalnictwa wspomagane dla osób o specyficznych potrzebach, z uwzględnieniem możliwości finansowania tych rozwiązań”.

Projekty obejmują działania zgodne z ideą deinstytucjonalizacji usług, tj. działania zmierzające do przejścia od świadczenia usług w formach instytucjonalnych (stacjonarnych) do usług świadczonych w środowisku lokalnym. Celem konkursu jest wypracowanie takich rozwiązań, które umożliwią osobom starszym, niepełnosprawnym oraz zaburzonym psychicznie „niezależne życie”.

Projekty zakładają sfinansowanie opracowanych rozwiązań, dlatego też standardy usług zostaną przetestowane w mieszkaniach wspomaganych w ramach pilotażu na obszarze samorządowych jednostek organizacyjnych – 30 gmin. Po przeprowadzeniu pilotaży oraz weryfikacji rezultatów z nich wynikających opracowane standardy będą rekomendowane do stosowania.

W 2021 r. trwała realizacja II kamienia milowego polegającego na wdrożeniu opracowanego modelu/standardu na rzecz deinstytucjonalizacji usług na terenie gminnych jednostek samorządu terytorialnego, co w rezultacie oznaczało prowadzenie 31 mieszkań wspomaganych, w których mieszkały 152 osoby o specyficznych potrzebach.

2. w projekcie pozakonkursowym realizowanym przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych pt. „Usługi indywidualnego transportu door-to-door oraz poprawa dostępności architektonicznej wielorodzinnych budynków mieszkalnych”.

Umowa o dofinansowanie projektu na kwotę 53 749 996,82 zł została podpisana w dniu 7.08.2019 r.

Aneks zwiększający wartość projektu podpisany w dniu 2 czerwca 2021 r., na kwotę: 64 412 973,21 zł.

Celem głównym projektu jest ułatwienie integracji społeczno-zawodowej osób z potrzebami wsparcia w zakresie mobilności poprzez zapewnienie przez jednostki samorządu terytorialnego usług indywidualnego transportu door-to-door oraz poprawę dostępności wielorodzinnych budynków mieszkalnych.

Okres realizacji projektu: 01.08.2019 - 31.05.2023.

W 2021 r. kontynuowano prowadzenie konkursu grantowego o przyznanie dofinansowania dla jednostek samorządu terytorialnego.

W wyniku zakończenia etapu związanego z zawieraniem umów o przyznanie grantu, podpisanych zostało łącznie 96 umów na kwotę 49 061 541,11 zł.

Realizacja poszczególnych usług transportu door-to-door oraz wprowadzenie usprawnień będą prowadzone zgodnie z harmonogramami realizacji wniosków grantowych.

Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania

Biuro Pełnomocnika brało udział w procesie legislacyjnym, w ramach którego konsultowano szereg projektów aktów prawa międzynarodowego dotyczących osób z niepełnosprawnościami, w szczególności projekt dyrektywy Rady w sprawie wprowadzania w życie zasady równego traktowania osób bez względu na religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Biuro Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Traktowania analizowało również wyroki Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej dotyczące praw osób niepełnosprawnych, w szczególności w sprawie C-795/19 Tartu vangla, dotyczący zakazu korekcji słuchu aparatem słuchowym przez funkcjonariuszy estońskiej służby więziennej, podczas gdy ostrość wzroku badana może być w okularach lub szklach korekcyjnych oraz w sprawie C-824/19 TC i UB przeciwko Komisii za zashtita ot diskriminatsia i VA, dotyczący zakazu sprawowania w Bułgarii funkcji ławnika sądowego przez osoby głuche.

Biuro odpowiadało na skargi i wnioski obywateli, dotyczące zagadnień związanych z niepełnosprawnością, w szczególności przyznania lokalu socjalnego, zwolnienia z pracy ze względu na niepełnosprawność, zmiany kategorii niepełnosprawności.

Przedstawiciele Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Traktowania wzięli również udział w następujących posiedzeniach:

- 29 września 2021 r. w 28. posiedzeniu Zespołu do spraw wykonywania postanowień Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, poświęconemu edukacji włączającej, w szczególności edukacji dzieci głuchych, co służyło realizacji prawa do nauki w szkołach wspólnie ze swymi pełnosprawnymi rówieśnikami, jak również do korzystania ze szkolnictwa specjalnego lub edukacji indywidualnej,
- 5 października 2021 r. we wspólnym posiedzeniu Grupy roboczej ds. równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz Grupy roboczej do spraw zasady równości szans kobiet i mężczyzn,
- 10 grudnia 2021 r. w 29. posiedzeniu Zespołu do spraw wykonywania postanowień Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, poświęconemu turystyce osób niepełnosprawnych, w szczególności zapewnieniu dostępu do lasów i parków narodowych.

W ramach działań Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Traktowania została również zorganizowana Konferencja „Jak nowe technologie wpływają na sferę równego traktowania?” z udziałem tłumacza języka migowego.

W ramach Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na rok 2021, poza kontynuacją działań realizowanych przez jednostki samorządu terytorialnego, zorganizowano między innymi konferencję „Masz prawo do...” z udziałem tłumacza języka migowego.

W 2021 r. prowadzono prace legislacyjne mające na celu poprawę systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie i opracowano ustawę o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw. Projektowane zmiany, które obecnie są na etapie procedowania mają przyczynić się przede

wszystkim do zwiększenia bezpieczeństwa osób doznających przemocy. Modyfikacja przepisów prawa pozwoli również na bardziej profesjonalne udzielanie pomocy i wsparcia oraz na zastosowanie optymalnych narzędzi dostosowanych do potrzeb i możliwości poszczególnych kategorii osób uwięzionych w przemoc.

W minionym roku opracowano również Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na rok 2022, który jest z jednej strony kontynuacją działań realizowanych w latach poprzednich, a z drugiej operacjonalizacją przepisów zawartych w wyżej przywołanej ustawie.

Ponadto kontynuowano działania mające na celu wsparcie finansowe jednostek samorządu terytorialnego w realizacji zadań własnych w ramach otwartego konkursu ofert w oparciu o Program Oślonowy pn. „Wspieranie jednostek samorządu terytorialnego w tworzeniu systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie”, na który przeznaczono 3 000 000 zł. Wśród beneficjentów Programu Oślonowego, podobnie jak we wszystkich działaniach z obszaru przemocy w rodzinie, należy wskazać osoby niepełnosprawne.

W 2021 r. rozpoczęto realizację Projektu Predefiniowanego pn. „Przeciwdziałanie przemocy wobec osób starszych i niepełnosprawnych” w oparciu o Program „Sprawiedliwość”. Działanie to współfinansowane jest ze środków norweskich (budżet ogółem: 6 200 000 zł). Głównym celem Projektu jest usprawnienie funkcjonowania systemu przeciwdziałania przemocy wobec osób starszych i niepełnosprawnych, w ramach którego Ministerstwo planuje następujące działania:

- Przeprowadzenie Ogólnopolskiej diagnozy zjawiska przemocy wobec osób starszych i niepełnosprawnych. Wnioski i rekomendacje, które będą wynikiem diagnozy, posłużą jako podstawa do przygotowania modelu profilaktyki i wsparcia rodziny.
- Przeprowadzenie Ogólnopolskiej Kampanii Społecznej. Będzie ona prowadzona z wykorzystaniem różnych form przekazu, m.in.: spotów telewizyjnych, internetu, informacji prasowych.
- Przeprowadzenie Szkoleń dla profesjonalistów - pracowników „pierwszego kontaktu” realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Szkolenia będą miały na celu wzmocnienie współpracy interdyscyplinarnej między przedstawicielami zaangażowanych instytucji oraz poprawę efektywności wsparcia osób doświadczających przemocy w rodzinie, w szczególności osób starszych i niepełnosprawnych.

Realizacja Projektu Predefiniowanego przyczyni się do:

- poprawy jakości życia i bezpieczeństwa osób starszych i niepełnosprawnych;
- zmniejszenia skali zjawiska przemocy wobec osób starszych i niepełnosprawnych;
- dostosowania infrastruktury na poziomie lokalnym do potrzeb osób doznających przemocy, w szczególności osób starszych i niepełnosprawnych;
- wzrostu świadomości społecznej i wrażliwości na problem przemocy wobec osób starszych i niepełnosprawnych;

- wzrostu liczby przedstawicieli służb i instytucji właściwych do wspierania osób starszych i niepełnosprawnych zagrożonych lub doświadczających przemocy.

W ramach Projektu Predefiniowanego „Przeciwdziałanie przemocy wobec osób starszych i niepełnosprawnych” w 2021 r. utworzono stronę internetową: <https://przemocymowimystop.mrips.gov.pl/>. Jest ona funkcjonalna dla wszystkich odbiorców, również osób z niepełnosprawnościami, ponieważ posiada m.in. bezpieczny tryb dla epileptyków, który tłumi kolory i usuwa miganie, w ten sposób osoby cierpiące na epilepsję mogą bezpiecznie korzystać ze strony internetowej; tryb niepełnosprawności intelektualnej, który pomaga skoncentrować się na określonej treści, zapewnia różne opcje pomocnicze użytkownikom z zaburzeniami poznawczymi takimi jak dysleksja, autyzm, udar mózgu i inne; tryb zaburzeń widzenia, który umożliwia korzystanie z witryny za pomocą czytnika ekranowego. Ten tryb konfiguruje witrynę tak, aby była zgodna z czytnikami ekranu, takimi jak JAWS, NVDA, VoiceOver i TalkBack.

Działania Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej

Program rządowy Dostępność Plus

W 2021 r. Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej kontynuowało prowadzenie działań koordynujących i wdrażających rządowy Program Dostępność Plus, skierowany do osób ze szczególnymi potrzebami, w tym osób z niepełnosprawnościami czy seniorów. Na realizację różnego typu inicjatyw i inwestycji publicznych, związanych z realizacją Programu, przeznaczonych zostało od początku jego uruchomienia do końca 2021 r. ponad 9 mld zł.

W 2021 r. kontynuowano realizację działań rozpoczętych w poprzednich latach związanych m.in.: z dostępnością szkół podstawowych, uczelni wyższych, placówek podstawowej opieki zdrowotnej i szpitali, powstaniem innowacji na rzecz dostępności, szkoleniami dla służb architektoniczno-budowlanych oraz usługami na rzecz osób ze szczególnymi potrzebami np. transportem door-to-door niemal w 150 jednostkach samorządu terytorialnego, szkoleniem psów przewodników dla osób niewidomych, czy usługami społecznymi i zdrowotnymi dla osób z niepełnosprawnościami. Szczegółowe informacje na ten temat będzie zawierać Sprawozdanie z realizacji Programu Dostępność Plus, które jest obecnie przygotowywane. Sprawozdanie zostanie przedstawione Radzie Dostępności, a następnie Radzie Ministrów.

W 2021 r. uruchomiono także w Programie nowe inicjatywy wspierające dostępność, a przez to osoby z niepełnosprawnościami np.:

- 4 projekty na uruchomienie centrów wiedzy o dostępności przy uczelniach wyższych,
- Ośrodek Wsparcia Architektury Dostępnej (OWDA) świadczący kompleksowe usługi w zakresie dostępności architektonicznej dla 450 podmiotów publicznych,
- Granty dla 23 Centrów Wspierających Edukację Włączającą propagujących edukację uwzględniającą uczestnictwo w zajęciach szkolnych dzieci ze szczególnymi potrzebami,

- Projekt Akademia Dostępności na realizację cyklu szkoleń w zakresie dostępności architektonicznej i projektowania uniwersalnego dla 3,5 tys. osób (planowane rozpoczęcie szkoleń w marcu 2022),
- Dostępny samorząd – granty – projekt na poprawę dostępności usług publicznych świadczonych przez JST i ich jednostki organizacyjne dla osób ze szczególnymi potrzebami, w tym osób z niepełnosprawnościami, poprzez wsparcie spełniania wymogów dostępności określonych w ustawie o zapewnianiu dostępności. Docelowo w projekcie ma zostać przyznane ok. 630 grantów na dostosowania architektoniczno-budowlane,
- projekt na przygotowanie propozycji instrumentów wsparcia aktywności zawodowej osób z niepełnosprawnościami, mających na celu zapewnienie im możliwie samodzielnego funkcjonowania w społeczeństwie oraz środowisku pracy. W projekcie wypracowane zostaną instrumenty wspierające pracodawców w zakresie dostosowania do zatrudnienia osoby z niepełnosprawnościami, pozyskania niepełnosprawnego pracownika i utrzymania w zatrudnieniu przez ograniczenie skutków niepełnosprawności oraz wspierające osoby niepełnosprawne w pozyskaniu przez nie zatrudnienia.

Działania Kancelarii Prezesa Rady Ministrów (KPRM)

W 2021 r. kontynuowano realizację trzech projektów dofinansowanych ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020.

W 2021 r. przeprowadzono przeglądy procedur dotyczących zatrudniania i obsługi osób ze szczególnymi potrzebami (odpowiednio - w 30 oraz 90 urzędach) oraz zorganizowano 2 rodzaje szkoleń dla członków korpusu służby cywilnej:

1. koordynatorów do spraw dostępności w urzędach - przeszkolono 902 osoby,
2. redaktorów merytorycznych i technicznych stron internetowych urzędów - przeszkolono 930 osób.

W 2022 r. planowane są szkolenia dla osób na stanowiskach kierowniczych oraz pracujących w komórkach kadrowych z zakresu m.in. tworzenia przyjaznego środowiska pracy dla osób z niepełnosprawnościami w urzędach, a także dalsze szkolenia dla koordynatorów do spraw dostępności i redaktorów merytorycznych i technicznych stron internetowych urzędów.

W latach 2021-2023 łącznie wsparciem szkoleniowym w trzech projektach będzie objętych 4 200 osób - pracowników różnego typu urzędów (KPRM, ministerstw, urzędów centralnych, wojewódzkich, terenowych).

Długofalowym celem projektów jest poprawa dostępności usług publicznych świadczonych przez urzędy, co umożliwi osobom z niepełnosprawnościami udział w życiu społecznym na zasadzie równości z innymi osobami.

Realizacja ww. projektów ujęta jest w Programie Dostępność Plus: Działanie 19 (Przyjazny urząd), 27 (Zatrudnienie), 37 (Procedury bez barier) oraz 38 (Współpraca na rzecz dostępności) - w częściach kierowanych do administracji rządowej.

W 2021 r. kontynuowano działania, mające na celu wdrożenie rekomendacji wypracowanych w ramach projektu „Administracja centralna na rzecz Konwencji o prawach osób z niepełnosprawnościami. Monitoring wdrażania”.

W celu realizacji zaleceń działań zespół ds. wdrożenia rekomendacji z przeprowadzonego w KPRM monitoringu wdrażania postanowień Konwencji ONZ o prawach osób z niepełnosprawnościami.

W 2021 r. zespół m.in.:

- zorganizował „Tydzień dostępności” (m.in. opublikowano szereg komunikatów w intranecie dla pracowników KPRM podnoszących świadomość na temat problematyki niepełnosprawności. Pracownicy KPRM wzięli też udział w ogólnoswiatowej akcji „Godzina bez myszy”),
- zorganizował konkurs na dostępne pismo,
- przygotował materiał pomocniczy dotyczący klauzul dostępności zgodnie z ustawą o zapewnianiu dostępności do umów zawieranych przez KPRM,
- przygotował projekt zakładki do intranetu pn. „Prawa pracownic i pracowników z niepełnosprawnościami”.

KPRM rozpoczęła prace nad nowelizacją ustawy o dostępności cyfrowej. Nowelizacja ma dotyczyć między innymi dostosowania załącznika do ustawy (Wytycznych dla dostępności treści internetowych 2.1 stosowanych dla stron internetowych i aplikacji mobilnych w zakresie dostępności dla osób niepełnosprawnych) do polskiego oficjalnego tłumaczenia wytycznych WCAG 2.1, ale także wdrożenia zmian wynikających z doświadczeń z dwóch lat obowiązywania ustawy. Część z proponowanych w projekcie nowelizacji zmian została wprost zgłoszona przez środowisko osób z niepełnosprawnościami.

KPRM realizowała zadania ustawowe ministra właściwego ds. informatyzacji związane z dostępnością cyfrową. W zespole zajmującym się dostępnością cyfrową 43% osób stanowią osoby z niepełnosprawnościami.

Jednym z głównym zadań ministra właściwego ds. informatyzacji wynikających z ustawy o dostępności cyfrowej jest stały monitoring dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych działających w Polsce, w tym prowadzenie wykazu stron internetowych i aplikacji mobilnych tych podmiotów.

W 2021 r. monitoringiem szczegółowym objętych było 75 stron internetowych, a także, po raz pierwszy, 15 aplikacji mobilnych podmiotów publicznych. Wyniki łączne badań za 2020 r. i 2021 r. zostały przekazane 22 grudnia 2021 r. do Komisji Europejskiej. Raport z tego monitoringu został opublikowany w Biuletynie Informacji Publicznej Ministra Cyfryzacji.

Szkolenia

W 2021 r. realizowane były otwarte comiesięczne szkolenia związane z dostępnością cyfrową oraz szkolenia dedykowane dla konkretnych podmiotów publicznych. Szkolenia te przeznaczone były dla pracowników jednostek sektora

publicznego oraz organizacji pozarządowych podlegających przepisom ustawy o dostępności cyfrowej.

Szkolenia prowadzili pracownicy KPRM i współpracujący z nią eksperci. Tematyka szkoleń dotyczyła zarówno przepisów prawnych, jak i konkretnych elementów wdrażania dostępności cyfrowej. Przeprowadzono szkolenia z następujących zakresów:

- tworzenia dokumentów dostępnych cyfrowo,
- tworzenia stron www dostępnych cyfrowo,
- redagowania dostępnych cyfrowo treści,
- tworzenia deklaracji dostępności,
- tworzenia treści www dostępnych cyfrowo,
- planowania i wdrażania dostępności cyfrowej,
- samodzielnego badania stanu dostępności cyfrowej strony internetowej,
- tworzenia napisów rozszerzonych i audiodeskrypcji w materiałach
- multimedialnych,
- prostego języka i tekstów w formacie łatwym do czytania (easy-to-read).

W związku z pandemią COVID-19 szkolenia od 2020 r. realizowane są w formie webinarów. W 2021 r. zorganizowano 11 szkoleń, w których wzięło łącznie udział 2209 osób.

Działania informacyjne

KPRM odpowiadała na bieżąco na pytania zadawane przez podmioty publiczne, dotyczące ustawy o dostępności cyfrowej. Co miesiąc w ten sposób odpowiedzi były udzielane na zapytania szczegółowe od ok. 20 podmiotów.

Podczas pandemii COVID-19, uruchomiono nowy kanał komunikacji on-line - pn. „Dostępne środy”. Minimum raz miesiącu, poprzez aplikację MS Teams, odbywały się otwarte konsultacje poświęcone dostępności cyfrowej z zainteresowanymi osobami i podmiotami. Podczas tych konsultacji odpowiadano na zadawane pytania oraz prezentowano propozycje nowych rozwiązań np. prawnych (średnio w spotkaniu brali udział przedstawiciele ok. 70 podmiotów).

Prowadzona jest także strona internetowa „Dostępność cyfrowa” na portalu rządowym Gov.pl. Na tej stronie w formie poradników i artykułów wyjaśniane są kwestie dotyczące prawnych, technicznych i strategicznych aspektów dostępności cyfrowej.

Przedstawiciele KPRM brali także udział w roli prelegentów w szkoleniach i konferencjach organizowanych przez inne podmioty np. w ramach obchodów Global Accessibility Awareness Day 2021, organizowanych przez Fundację Kultury bez Barier, Ministerstwo Finansów, redakcję portalu Gov.pl.

Projekty współfinansowane ze środków Unii Europejskiej

W 2021 r. realizowany był projekt „Dostępność cyfrowa stron jednostek samorządu terytorialnego - zasoby, szkolenia, walidatory” dofinansowany przez Unię

Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020, Osi Priorytetowej II Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji, Działania 2.18 Wysokiej jakości usługi administracyjne.

W 2021 r. zrealizowano jedno z zadań, tj. został utworzony program służący do stałego, zautomatyzowanego monitorowania dostępności cyfrowej serwisów podmiotów publicznych. Program będzie prowadził ciągły monitoring dostępności cyfrowej stron internetowych podmiotów publicznych oraz dzięki modułowi powiadamiania możliwe będzie informowanie podmiotów o stwierdzonych błędach.

Wyniki badania „Diagnoza potrzeb podmiotów publicznych w obszarze dostępności cyfrowej” stanowiły podstawę do przededefiniowania jednego z zadań projektu - z „Budowa szablonów stron www i BIP” na „Opracowanie internetowego poradnika dla JST dotyczącego dostępności cyfrowej”. Poradnik zostanie utworzony w formie publikacji internetowej i będzie zawierał komplet informacji dotyczących dostępności cyfrowej oraz zarządzania wdrażaniem dostępności cyfrowej wraz z przykładami i omówieniem problemów dotyczących podmioty publiczne.

W 2021 r. realizowano projekt „Otwarte dane plus” w ramach Działania 2.3 Cyfrowa dostępność i użyteczność informacji sektora publicznego Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa, poddziałania 2.3.1 „Cyfrowe udostępnienie informacji sektora publicznego ze źródeł administracyjnych i zasobów nauki” II Osi Priorytetowej Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa na lata 2014-2020. Zadania zrealizowane w ramach projektu:

- a) przygotowanie i realizacja kampanii informacyjno-promocyjnej w Internecie mającej na celu upowszechnienie informacji na temat potencjału cyfrowych zasobów kultury i nauki oraz korzyści płynących z ich wykorzystywania;
- b) przygotowanie i przeprowadzenie postępowania przetargowego na Datathon otwartych danych - konkurs dot. danych otwieranych w celu promocji potencjału otwartych danych z portalu dane.gov.pl. W dokumentacji uwzględniono zapisy dotyczące możliwości zgłaszania specjalnych potrzeb podczas rejestracji oraz dostosowania wszystkich działań do potrzeb osób z niepełnosprawnościami;
- c) przeprowadzenie postępowania oraz realizacja pierwszego etapu umowy na przygotowanie kampanii informacyjno-promocyjnej w Internecie zachęcającej do korzystania z danych z portalu dane.gov.pl - „Przygarnij API z dane.gov.pl”. W ramach etapu opracowano materiały kampanijne dostosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnościami;
- d) organizacja konferencji międzynarodowej „The future is data” w formule online. Podczas transmisji konferencji odbywało się tłumaczenie na polski język migowy (dalej: PJM). Nagranie z konferencji również zawiera tłumaczenie na PJM oraz napisy;
- e) przygotowanie multimedialnych materiałów edukacyjnych z zakresu otwierania i wykorzystywania danych publicznych dla pracowników administracji publicznej zgodnie ze obowiązującym standardem WCAG oraz ustawą o dostępności cyfrowej. Przygotowano wersję z tłumaczeniem na PJM oraz audiodeskrypcją dla niewidomych;

- f) interdyscyplinarny zespół, który powstał w ramach projektu Otwarte Dane plus, działający w ramach Laboratorium Otwartych Danych (LOD), przeanalizował w 2021 r. zagadnienie dot. przygotowywania i publikowania dostępnych cyfrowo treści do ponownego wykorzystywania w portalu dane.gov.pl.

Realizowano również projekt „Kronik@- Krajowe Repozytorium Obiektów Nauki i Kultury” w ramach poddziałania 2.3.1 „Cyfrowe udostępnienie informacji sektora publicznego ze źródeł administracyjnych i zasobów nauki” Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa na lata 2014-2020.

Zadania realizowane w ramach projektu:

- a) organizacja webinarów projektu Kronik@. Podczas transmisji webinarów odbywało się tłumaczenie na PJM. Nagranie z webinarów również zawiera tłumaczenie na PJM oraz napisy;
- b) przygotowanie i przeprowadzenie postępowania przetargowego na multimedialne materiały edukacyjne na temat zasobów polskiego dziedzictwa narodowego z portalu Kronik@. Materiały zostały dostosowane do osób z niepełnosprawnością poprzez tłumaczenie na PJM, pełną transkrypcję na język polski i angielski, obejmującą napisy rozszerzone dla głuchych i słabosłyszących oraz audiodeskrypcję dla niewidomych;
- c) przeprowadzenie audytu portalu z zakresu domen kronika.gov.pl pod kątem zgodności z wymaganiami ustawy o dostępności cyfrowej.

Udział w ciałach doradczych

Przedstawiciele KPRM aktywnie uczestniczyli w ciałach doradczych i konsultacyjnych dotyczących osób z niepełnosprawnościami. Były to Rada Dostępności, Polska Rada Języka Migowego, Komitet Dostępności Plus dla Zdrowia, Zespół do spraw wykonywania postanowień Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, Web Accessibility Directive Expert Group (WADEX) przy Komisji Europejskiej.

Rozszerzenie Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji

Obecnie wiele dokumentów cyfrowych/stron internetowych instytucji publicznych sporządzonych jest niezgodnie z wytycznymi WCAG, co sprawia, że osoby z niepełnosprawnościami nie mają do nich dostępu. Są przez to narażone na wykluczenie cyfrowe. Zatem posiadanie kwalifikacji pozwalających opracować, ocenić lub dostosować treści cyfrowe dla osób ze szczególnymi potrzebami jest bardzo ważne.

Zintegrowany System Kwalifikacji (ZSK) opisuje, porządkuje i zbiera różne kwalifikacje w jednym, powszechnie dostępnym rejestrze – Zintegrowanym Rejestrze Kwalifikacji. ZSK określa zasady i standardy potwierdzania funkcjonujących w nim kwalifikacji, co gwarantuje wysoką jakość certyfikatów zawodowych wydawanych w ramach systemu.

W 2021 r. do Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji włączone zostały następujące kwalifikacje rynkowe :

1. wykorzystywanie standardu WCAG przy tworzeniu i dostosowywaniu stron internetowych,
2. audytowanie dostępności stron internetowych zgodnie ze standardem WCAG,
3. wykorzystanie standardu WCAG przy tworzeniu i dostosowywaniu aplikacji mobilnych,
4. audytowanie dokumentów cyfrowych w oparciu o standard WCAG,
5. organizowanie usług dostosowywania multimediiów do standardu WCAG z podstawowymi umiejętnościami ich dostosowania dla osób z indywidualnymi potrzebami,
6. wykorzystywanie standardu WCAG w tworzeniu i dostosowywaniu dokumentów cyfrowych,
7. wykorzystywanie standardu WCAG w redagowaniu stron internetowych,
8. projektowanie i prowadzenie badań dostępności informacji elektronicznej z udziałem użytkowników - testerów z indywidualnymi potrzebami.

Portal Dane.gov.pl

KPRM prowadziła i rozwijała portal Dane.gov.pl. Portal jest budowany z uwzględnieniem zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami w zakresie spełnienia standardów obowiązujących wytycznych WCAG. W ramach prac prowadzonych na portalu zostały spełnione wszystkie kryteria określone w ramach wytycznych WCAG.

Dostosowanie procedur KPRM

W KPRM opracowano i zatwierdzono do stosowania dostępną cyfrowo dokumentację procesów, tj. formularze karty procesu i procedury. W trakcie aktualizacji procesów informacje na ich temat będą przenoszone do obowiązujących (dostępnych cyfrowo) formularzy.

Patronat szefa służby cywilnej nad zespołem ds. promocji prostego języka w urzędach administracji rządowej

W 2021 r. odbyły się dwa spotkania zespołu ds. promocji prostego języka w urzędach administracji rządowej. W ich trakcie uczestnicy wymieniali się dobrymi praktykami oraz pomysłami na skuteczne wdrożenie prostego języka w urzędach wchodzących w skład służby cywilnej. W trakcie spotkania w grudniu 2021 r. uczestnicy wysłuchali wykładu z zakresu tworzenia cyfrowo dostępnych treści na stronach internetowych i w dokumentach tekstowych. Szkolenie przybliżyło wszystkim uczestnikom niezbędne narzędzia, które pozwalają dbać o dostępność cyfrową tworzonych treści na stronach internetowych podmiotów publicznych. W spotkaniach zespołu każdorazowo bierze udział kilkadziesiąt osób z całej Polski.

Szkolenia z prostego języka

Pracownicy Departamentu Służby Cywilnej KPRM w 2021 r. przeszkolili 121 osób z zakresu prostego języka. Byli wśród nich:

- Słuchacze KSAP (wrzesień)

- Pełnomocnicy ds. otwartości danych (wrzesień)
- Uczestnicy tygodnia otwartego dla służby cywilnej (październik) .

Prosty język w KPRM

Od września 2021 r. w KPRM funkcjonuje zespół liderów prostego języka.

W jego skład wchodzi pracownicy różnych komórek organizacyjnych - wg stanu na 31 grudnia - 39 osób. W listopadzie 2021 r. członkowie zespołu wzięli udział w szkoleniu organizowanym przez Pracownię Prostej Polszczyzny Uniwersytetu Wrocławskiego. Obecnie członkowie zespołu służą radą i pomocą swoim współpracownikom.

KPRM dokłada też starań, aby odpowiedzi, które trafiają do obywatela, były pisane w prostym i dostępnym języku.

Tłumaczenie na PJM na portalu Gov.pl

Zapewniono aplikację, która jest instalowana na stronach internetowych podmiotów publicznych dostępnych na serwerze Portalu RP. Aplikacja ta pozwala osobie głuchej na nawiązanie w czasie rzeczywistym połączenia wideo z tłumaczem PJM.

Funkcjonalności udostępniane w ramach portalu Gov.pl (Portal RP) tworzone są zgodnie z obowiązującymi standardami WCAG. Oprócz tego w 2021 r. podjęto działania zmierzające do budowy generatora deklaracji dostępności, którego udostępnienie na Gov.pl planowane jest w bieżącym roku.

Działania Ministerstwa Spraw Zagranicznych (MSZ)

W 2021r. MSZ podejmowało następujące działania na forum ONZ:

- w latach 2021-2022 Polska zasiada w Biurze Konferencji Państw - Stron Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, którego głównym celem jest organizacja Konferencji Państw Stron CRPD. Członkostwo jest wykorzystywane do promocji naszych priorytetów. W 2021 r. dzięki zabiegom Polski Konferencja po raz pierwszy podniosła temat osób z niepełnosprawnościami w konfliktach zbrojnych, a Polska przewodniczyła dyskusji na ten temat;
- podobnie jak w latach ubiegłych Polska włączała się aktywnie w obchody Światowego Dnia Osób z Zespołem Downa, zapewniając udział panelistyki ze Stowarzyszenia Otwarte Drzwi oraz Światowego Dnia Podnoszenia Świadomości o Autyzmie.
- zarówno na forum Zgromadzenia Ogólnego ONZ, jak i Rady Praw Człowieka ONZ Polska uczestniczyła w debatach i dialogach interaktywnych dotyczących problematyki praw osób z niepełnosprawnościami. Jako członek RPCz, w trakcie 46. sesji Polska przedstawiła w imieniu międzyregionalnej grupy państw wspólne oświadczenie dot. Światowego Dnia Świadomości Autyzmu, które poparło 153 państwa, oraz poparła wspólne oświadczenie ws. niepełnosprawności. Podczas 47. sesji Polska poparła rezolucję ws. przeciwdziałania przemocy wobec kobiet

i dziewczynek z niepełnosprawnościami oraz przyłączyła się do wspólnego oświadczenia w tej sprawie.

- 18 marca 2021 r., przy okazji 65. sesji Komisji ds. Statusu Kobiet (Commission on the Status of Women, CSW), Stałe Przedstawicielstwo RP przy NZ w Nowym Jorku zorganizowało wydarzenie nt. udziału kobiet i dziewcząt z niepełnosprawnościami w życiu publicznym. Spotkanie przygotowano we współpracy ze Stałymi Przedstawicielstwami Finlandii, Gwatemali, Kenii oraz Stanów Zjednoczonych przy Narodach Zjednoczonych, a także z zaangażowaniem organizacji International Disability Alliance. Spotkaniu przewodniczyła Stała Przedstawiciel RP przy NZ, amb. Joanna Wronecka. Dyskusja miała na celu spojrzenie na tematykę udziału kobiet i dziewcząt z niepełnosprawnościami w życiu publicznym z wielu perspektyw. Wydarzenie spotkało się z szerokim zainteresowaniem, będąc jako jedyne podczas sesji CSW poświęcone kobietom i dziewczętom z niepełnosprawnościami. Było również elementem pogłębienia współpracy z państwami członkowskimi reprezentowanymi w Biurze Konferencji Państw Stron Konwencji ds. praw osób niepełnosprawnych (obok Polski są to Finlandia i Gwatemala).
- 7 grudnia 2021 r. Stałe Przedstawicielstwo RP przy NZ w Nowym Jorku zorganizowało spotkanie nt. udziału osób z niepełnosprawnościami w procesach pokojowych. Wydarzenie wpisało się w obchody Międzynarodowego Dnia Osób z Niepełnosprawnościami (3 grudnia) oraz stanowiło jedno z wydarzeń w ramach Tygodnia Humanitarnego (6-10 grudnia 2021 r.). Do współsponsorowania wydarzenia zaproszono Dominikanę, Kenię, Niemcy oraz Stany Zjednoczone. Spotkanie było również okazją do podkreślenia wkładu Polski w problematykę praw osób z niepełnosprawnościami, szczególnie przejęcia z polskiej inicjatywy rezolucji Rady Bezpieczeństwa 2475 w 2019 r. . W dyskusji udział wziął m.in. Gerard Quinn, specjalny Sprawozdawca ds. osób z niepełnosprawnościami ONZ oraz aktywiści z Bośni i Hercegowiny, Demokratycznej Republiki Konga i Syrii.

Ponadto w 2021 r. Polska dokonała wpłat:

- 1) na rzecz UNDIS (United Nations Disability Inclusion Strategy), który jest jedną ze sztandarowych inicjatyw Sekretarza Generalnego ONZ, związanych z szeroko rozumianą reformą systemu NZ. Wpłata 200 000 PLN ma zostać przeznaczona na realizację podręcznika dla członków misji pokojowych (tzw. peacekeeperów) nt. praw i sytuacji osób z niepełnosprawnościami oraz
- 2) Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża w wysokości 2 450 000 PLN ze wskazaniem działań poświęconych poprawie sytuacji osób z niepełnosprawnościami w Syrii.

Wieloletni Program Współpracy rozwojowej na 2021-2030 „Solidarność dla rozwoju” (WPWR), stanowiący m.in. wkład Polski w realizację założeń Agendy na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030, określa wizję i cele współpracy rozwojowej: „Polska poprzez współpracę rozwojową chce przyczynić się do budowy bardziej zrównoważonego świata dla obecnych i przyszłych pokoleń” (WPWR, s. 8). W związku z powyższym:

- priorytety tematyczne i geograficzne polskiej pomocy określone w programie, które będą realizowane, uwzględniają dotychczasowe doświadczenie i globalne wyzwania oraz międzynarodowe zasady udzielania pomocy. Aby polskie wsparcie odniosło jak największy efekt w krajach partnerskich „będziemy dążyć do poprawy jakości życia i opieki zdrowotnej, szczególnie dla najsłabszych”, w tym osób z niepełnosprawnością (WPWR: 18),
- traktując powszechny dostęp do wysokiej jakości kształcenia jako większą szansę na trwałą, zrównoważony i pokojowy rozwój państw i społeczeństw będziemy wspierać dążenia krajów objętych pomocą do zapewnienia każdemu mieszkańcowi równych szans edukacyjnych oraz dobrej jakości edukacji, odpowiadającej współczesnym wyzwaniom i nowoczesnym standardom. Szczególna uwaga poświęcona będzie m.in. wyrównywaniu dostępu do edukacji osób z grup zagrożonych wykluczeniem, w tym szczególnie z uwagi na niepełnosprawność (WPWR: 18),
- możliwość wykonywania pracy zarobkowej ma fundamentalne znaczenie dla godności człowieka. Wspierane będzie tworzenie nowych miejsc pracy oraz poprawę warunków zatrudnienia, ze szczególnym uwzględnieniem osób zagrożonych wykluczeniem, w tym osób z niepełnosprawnością.

W 2021 r. Zapisy WPWR znalazły swoją konkretyzację w Planie współpracy rozwojowej na 2021 (Plan 2021) w priorytetach:

- zdrowie (CZR3) dotyczący poprawy jakości i zwiększenie dostępności opieki zdrowotnej i społecznej, szczególnie dla osób z niepełnosprawnością i dzieci pozbawionych pieczy rodzicielskiej lub pozostających w trudnej sytuacji materialnej,
- równe Szanse – edukacja (CZR4) – skupiając się na poprawie infrastruktury placówek edukacyjnych, uwzględniająca potrzeby osób z niepełnosprawnością, oraz przy wspieraniu innowacji w systemach nauczania i szkolenia kadr nauczycielskich, aby zapewnić wysokiej jakości edukację najsłabszym grupom, w tym osobom z niepełnosprawnością,
- równe szanse – wzrost gospodarczy i godna praca (CZR 8),
- tworzenie godnych i bezpiecznych warunków zatrudnienia, ze szczególnym uwzględnieniem kobiet oraz osób z niepełnosprawnością,
- równe szanse – redukcja nierówności (CZR 10),
- wsparcie grup marginalizowanych – w tym osób z niepełnosprawnością, ofiar przemocy domowej i dzieci pozbawionych pieczy rodzicielskiej – m.in. poprzez rozwój polityk, których celem jest zmniejszenie nierówności tych grup.

W oparciu o wspomniane wyżej dokumenty (WPWR oraz Plan 2021), w konkursach Polskiej Pomocy organizowanych przez Departament Współpracy Rozwojowej w 2021 r. premiowane było wsparcie osób niepełnosprawnych, w tym przede wszystkim dążenie do wyrównania ich szans na dostęp do opieki zdrowotnej i socjalnej, edukacyjnych oraz na rynku pracy.

Działania Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej (MRiPS)

Zrealizowano następujące działania:

1. przygotowano plan działania na rzecz poprawy zapewniania dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami;
2. sporządzono raport MRiPS oraz jednostek podległych i nadzorowanych, o stanie zapewniania dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami;
3. przeprowadzono 3 krotne rozpoznanie rynku na wyłonienie wykonawcy opracowania projektu budowlanego i projektu wykonawczego dotyczących wizualnego i dotykowego oznakowania przestrzeni wewnątrz i na zewnątrz budynków; rozpoznanie rynku nie spotkało się z zainteresowaniem projektantów, brak ofert. Obecnie po raz czwarty opublikowano zaproszenie do składania ofert na wykonanie ww. dokumentacji projektowo-kosztorysowej, której zakres ograniczono do budynku A przy ul. Nowogrodzkiej 1/3/5 w Warszawie ;
4. dokonano przeglądu instrukcji bezpieczeństwa pożarowego dla poszczególnych nieruchomości MRiPS i ich aktualizacji pod kątem zapewnienia osobom ze szczególnymi potrzebami możliwości ewakuacji lub ich uratowania w inny sposób;
5. wyposażono w pętle indukcyjne punkty recepcyjne w budynkach znajdujących się przy ul. Nowogrodzkiej 1/3/5, Brackiej 4 K1 i K2;
6. wskazano Wydziałowi Zamówień Publicznych konieczność ujęcia w regulacjach wewnętrznych MRiPS obowiązku określenia w treści umowy warunków służących zapewnieniu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami w zakresie zadań publicznych lub zamówień publicznych.

Projekt „Szkolenia dla pracowników sektora transportu zbiorowego w zakresie potrzeb osób o szczególnych potrzebach, w tym osób z niepełnosprawnościami” w ramach Działania 2.6 PO WER

W 2021 r. zakończyły się prace nad projektami następujących czterech standardów obsługi w kolejowym, miejskim i międzymiastowym transporcie zbiorowym:

- 1) standardem informowania i komunikowania się,
- 2) standardem pomocy w podróży,
- 3) standardami badawczymi: (*) badanie potrzeb pracowników transportu publicznego w zakresie obsługi osób ze szczególnymi potrzebami, (**) badanie potrzeb i satysfakcji podróżnych ze szczególnymi potrzebami w odniesieniu do transportu publicznego,
- 4) standardem szkoleniowym.

Celem standardów jest wyposażenie pracowników sektora transportu zbiorowego w zasady i rozwiązania, które należy wykorzystywać podczas obsługi osób ze szczególnymi potrzebami, w tym osób z niepełnosprawnościami. Standardy te opisują m.in. jak pracownicy powinni się zachowywać, co i kiedy robić, a czego nie oraz z jakich narzędzi/rozwiązań korzystać podczas obsługi różnorodnych podróżnych. Zawierają także zasady zapewniania dostępu do informacji niezbędnych do planowania jak i realizacji podróży oraz zasady komunikowania się m.in. z osobami Głuchymi, niewidomymi czy z niepełnosprawnością intelektualną.

Ponadto w 2021 r. rozpoczęła się rekrutacja i realizacja szkolenia „Różni podróżni – obsługa bez barier”, które służy praktycznemu przygotowaniu pracowników sektora transportu zbiorowego do korzystania z przygotowanych w projekcie standardów obsługi.

Kontynuowane były działania informacyjno-promocyjne o szkoleniu w celu dotarcia do jak największej liczby przewoźników i organizatorów transportu zbiorowego w całym kraju. Obejmowały one: mailing, spotkania on-line i stacjonarne z przedstawicielami przewoźników transportu zbiorowego, informacje zamieszczane na portalach społecznościowych, udział w imprezach branżowych.

Działania Ministerstwa Rozwoju i Technologii

Realizowano rządowy program wsparcia budownictwa socjalnego i komunalnego, oparty na przepisach ustawy z dnia 8 grudnia 2006 r. o finansowym wsparciu tworzenia lokali mieszkalnych na wynajem, mieszkań chronionych, noclegowni, schronisk dla osób bezdomnych, ogrzewalni i tymczasowych pomieszczeń (Dz. U. z 2022 r. poz. 337). Finansowanie programu odbywa się z budżetu państwa, poprzez Fundusz Dopłat ulokowany w Banku Gospodarstwa Krajowego. Celem programu jest finansowa pomoc samorządom oraz podmiotom prowadzącym działalność w zakresie budownictwa mieszkaniowego na tworzenie lub modernizację lokali mieszkalnych dedykowanych zasobom komunalnym albo zasilającym ten zasób.

Program obejmuje w szczególności:

- bezzwrotną finansową pomoc samorządom, organizacjom pozarządowym posiadającym status OPP albo podmiotom, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego, posiadającym status organizacji pożytku publicznego na pozyskanie lokali mieszkalnych, które będą służyły wykonywaniu zadań z zakresu pomocy społecznej w formie mieszkań chronionych. Wysokość udzielanego wsparcia waha się, w zależności od rodzaju przedsięwzięcia (budowa budynku, remont lub przebudowa budynku, zmiana sposobu użytkowania budynku, a także kupno lokalu mieszkalnego lub budynku mieszkalnego, w tym kupno połączone z remontem) i zgodnie z ostatnimi zmianami, jakie zostały wprowadzone w 2021 r. w zasadach udzielania finansowego wsparcia (ustawa z dnia 10 grudnia 2020 r. o zmianie niektórych ustaw wspierających rozwój mieszkalnictwa Dz. U. z 2021 r. poz. 11), może wynieść nawet 80% kosztów przedsięwzięcia;
- zwiększenie poziomu dofinansowania o 5 punktów procentowych dla przedsięwzięć, w ramach których nie mniej niż 5% lokali będzie przeznaczonych dla rodzin z dziećmi posiadających zaświadczenie, o którym mowa w art. 4 ust. 3 ustawy „Za życiem”.

Wszystkie przedsięwzięcia realizowane w ramach rządowego programu wsparcia budownictwa socjalnego i komunalnego, są podejmowane w oparciu o rozporządzenie Ministra Inwestycji i Rozwoju z dnia 4 marca 2019 r. w sprawie standardów dotyczących przestrzennego kształtowania budynku i jego otoczenia, technologii wykonania i wyposażenia technicznego budynku oraz lokalizacji

przedsięwzięć realizowanych z wykorzystaniem finansowego wsparcia z Funduszu Dopłat (Dz.U. poz. 457). Rozwiązania w nim zawarte uwzględniają szczególne potrzeby osób niepełnosprawnych ułatwiające im poruszanie się i orientację w miejscu zamieszkania (w szczególności: w przypadku budowy budynków mieszkalnych posiadających trzy i więcej kondygnacji naziemnych montowane są windy dostosowane tak by ułatwiały poruszanie się osobom z niepełnosprawnościami sensorycznymi, obowiązuje montaż większych od standardowych drzwi wejściowych oraz aranżacja przestrzeni wspólnych wewnątrz budynku, co ułatwia samodzielną orientację, poruszanie się w przestrzeni oraz znalezienie drogi do celu).

W 2021 r. w ramach realizacji rządowego programu wsparcia budownictwa socjalnego i komunalnego zakwalifikowanych zostało 299 wniosków na utworzenie 8.447 mieszkań, w tym 37 mieszkań chronionych oraz 40 lokali dedykowanych Programowi „Za życiem”.

Działania Ministerstwa Sprawiedliwości

W 2021 r. w Ministerstwie Sprawiedliwości były prowadzone prace nad nowelizacją przepisów rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 czerwca 2019 r. – Regulamin urzędowania sądów powszechnych (Dz. U. z 2021 r. poz. 2046), zwane dalej: „Regulamin”. Prace te pozostają na etapie analizy propozycji zmian przepisów rozporządzenia i konsultacji w tym zakresie z komórkami merytorycznymi Ministerstwa Sprawiedliwości. Wśród analizowanych propozycji znajdują się postulaty dotyczące rozwiązań mających na celu zapewnienie osobom z niepełnosprawnościami efektywny dostęp do sądu. Postulaty te wynikają z przekazanych w 2021 r. rekomendacji Ministra Finansów, Funduszy i Polityki Regionalnej z przeglądu prawa pod względem zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami oraz częściowo z propozycji zawartych we wstępnym projekcie zmiany Regulaminu przygotowanym w ramach prac analitycznych i koncepcyjnych grupy roboczej powołanej w Ministerstwie Sprawiedliwości w 2020 r.

Jednocześnie w 2021 r. były prowadzone pośrednio prace w obszarze zastąpienia instytucji ubezwłasnowolnienia modelem wspieranego podejmowania decyzji, zapewniającym możliwość decydowania we własnych sprawach każdej osobie w zakresie, na jaki pozwala jej rozeznanie i świadomość dokonywanych czynności prawnych. Prace te aktualnie znajdują się na etapie koncepcyjno-analitycznym. Konstrukcja systemu wspieranego podejmowania decyzji wymaga pogłębionych analiz, aby przygotować przepisy, które skutecznie będą pomagać osobom o różnym stopniu zdolności umysłowej w prowadzeniu ich spraw. Pomoc w podejmowaniu decyzji kierowana do osób z zaburzeniami psychicznymi musi jednocześnie odpowiadać na ich zróżnicowane zapotrzebowanie na wsparcie i zapewniać dostęp do asysty i doradztwa w przypadku obniżonych zdolności poznawczych i decyzyjnych.

W ramach systemu nieodpłatnej pomocy prawnej w 2021 r. pracowano nad uruchomieniem programu utworzenia punktów specjalistycznych. Szczególnie istotne było zidentyfikowanie i pozyskanie do współpracy, a następnie zaoferowanie beneficjentom pomocy specjalistów w dziedzinach niezwykle istotnych dla życia

społecznego takich jak pomoc rodzinom wychowującym dzieci z niepełnosprawnością. Projekt zakończył się sukcesem, punkty uruchomiono 1 stycznia 2022 r. Specjaliści są dostępni zarówno w formie wizyt stacjonarnych jak również porad zdalnych. Utworzono:

1. - 6 dyżurów z dziedziny „Pomoc rodzinom wychowującym dzieci z niepełnosprawnością”,
2. - 4 dyżury z dziedziny „Problemy osób niepełnosprawnych”.

W dalszym ciągu rozwijano funkcjonalności i upowszechniano przygotowane w 2020 r. możliwości skorzystania z systemu teleinformatycznego obsługującego nieodpłatną pomoc, w tym również w zakresie osób niepełnosprawnych. W systemie teleinformatycznym funkcjonuje strona do zapisów umożliwiająca dostęp do coraz większej ilości punktów pomocy. Umożliwia ona zapisanie się na poradę z użyciem środków komunikowania się na odległość. Istnieje również specjalna zakładka dla osób niepełnosprawnych. Sama strona do zapisów pozwala zaznaczyć opcję, iż pomocy poszukuje osoba z trudnościami w poruszaniu i komunikowaniu się, jak również prośbę o zapewnienie pomocy tłumacza języka migowego.

28 grudnia 2021 r. Minister Sprawiedliwości podpisał rozporządzenie zmieniające rozporządzenie w sprawie nieodpłatnej pomocy prawnej oraz nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego. Wprowadziło to szereg ułatwień dla obywateli, z których w sposób szczególny korzystać mogą również osoby niepełnosprawne.

Na mocy nowego przepisu osobom ze znaczną niepełnosprawnością ruchową, które nie mogą stawić się w punkcie osobiście, oraz osobom doświadczającym trudności w komunikowaniu się może być udzielana pomoc, w tym także mediacja, w miejscu dostosowanym do potrzeb tych osób. Umożliwia on również osobie udzielającej pomocy odbieranie od osoby uprawnionej oświadczenia o niemożności poniesienia kosztów odpłatnej pomocy prawnej,

Nowa regulacja umożliwia przekazywanie kart pomocy poprzez wypełnienie ankiety w miejscu świadczenia pomocy lub przekazywania drogą elektroniczną bezpośrednio do urzędu starostwa powiatowego. Osoby ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w art. 2 pkt 3 ustawy o zapewnianiu dostępności, mogą przekazać opinię o udzielonej pomocy także listownie lub pod wskazanym numerem telefonu.

Ministerstwo Sprawiedliwości kontynuuje prace nad wprowadzeniem Krajowego Rejestru Mediatorów w ramach projektu pt. „Upowszechnienie alternatywnych metod rozwiązywania sporów poprzez podniesienie kompetencji mediatorów, utworzenie Krajowego Rejestru Mediatorów (KRM) oraz działania informacyjne” współfinansowanego z Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020. (nr POWR.02.17.00-IP.04-00-001/20).

Celem projektu jest profesjonalizacja zawodu mediatora poprzez utworzenie Krajowego Rejestru Mediatorów (KRM) oraz przeprowadzenie cyklu szkoleń mediacyjnych w ramach Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji, a także podniesienie wiedzy o e-mediacji oraz możliwości wykorzystania jej w sporach gospodarczych i pracowniczych. Działania realizowane w ramach projektu skierowane są przede

wszystkim do obywateli zainteresowanych skorzystaniem z postępowania mediacyjnego, organów wymiaru sprawiedliwości kierujących sprawy do mediacji, mediatorów oraz osób, które chcą prowadzić mediacje.

Projekt jest realizowany zgodnie z zasadą równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami. W ramach projektu, w każdym zadaniu zostaną przeprowadzone wszelkie działania, które zapewnią równość szans i dostępność do oferowanego w projekcie wsparcia dla wszystkich jego uczestników, a dostępność wszystkich produktów projektu będzie zgodna ze Standardami dostępności dla polityki spójności 2014-2020. Projekt będzie realizowany do połowy 2023 r.

Projekt pn. „Zapewnienie dostępu do wymiaru sprawiedliwości dla osób z niepełnosprawnościami”

W ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020, współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego. Projekt jest realizowany w trybie pozakonkursowym. Przewidywany koszt projektu wynosi 35 000 000,00 PLN, z czego 29 498 000,00 PLN zostanie sfinansowane z budżetu Unii Europejskiej. Termin realizacji projektu to lata 2020 – 2023 r.

Głównym celem projektu jest poprawa dostępności do wymiaru sprawiedliwości dla osób z niepełnosprawnościami poprzez podniesienie kompetencji pracowników wymiaru sprawiedliwości w zakresie wiedzy związanej z potrzebami osób z niepełnosprawnościami, a także poprzez instalację udogodnień umożliwiających samodzielne korzystanie z budynków sądów. Ponadto w ramach projektu zostanie opracowany Model Dostępnego Sądu, który będzie miał za zadanie wsparcie Prezesów i Dyrektorów Sądów Apelacyjnych i Okręgowych w dostosowywaniu wszystkich podległych jednostek, również tych nie biorących udziału w projekcie, do obsługi osób z niepełnosprawnościami.

W 2021 r. w ramach projektu (decyzja o udzieleniu dofinansowania została wydana w czerwcu 2021 r.) podjęto prace mające przy wyborze sądów do udziału w projekcie, wyborze wykonawcy audytów dostępności oraz założeniach szkoleniowych projektu. Szkolenia w projekcie będą prowadzone przez wykonawcę zewnętrznego.

Na podstawie decyzji o dofinansowanie z dnia 11 grudnia 2018 r. realizowano w Ministerstwie Sprawiedliwości do dnia 31 października 2021 r. projekt pn. Wdrożenie standardów i procedur obsługi interesanta w sądownictwie powszechnym w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, współfinansowany ze środków europejskich oraz środków krajowych

Celem projektu było usprawnienie procesów zarządzania i komunikacji w obszarze obsługi interesanta w sądownictwie powszechnym poprzez wdrożenie standardów obsługi interesanta w aspekcie komunikacyjnym, katalogu usług z kartami usług i powiązanych z nimi procedurami świadczenia usług oraz wspieranie tworzenia biur obsługi interesantów w sądach. Istotnym elementem ww. projektu było stałe zwiększanie wśród pracowników sądów świadomości o potrzebach, postawach i

komunikacji z osobami niepełnosprawnymi. Powyższe zostało osiągnięte w 2021 r. m.in. poprzez udział 634 pracowników obsługujących interesantów w sądach powszechnych w 2 – dniowych warsztatach z tematu pn. Obsługa interesantów z niepełnosprawnościami. Z uwagi na działanie siły wyższej, wprowadzenie obostrzeń, ograniczeń, zakazów związanych ze stanem epidemii Covid – 19, realizacja warsztatów z tematu pn. Obsługa interesantów z niepełnosprawnościami została zawieszona do dnia 9 lipca 2021 r. Celem warsztatu było podniesienie poziomu wiedzy i świadomości uczestników w zakresie potrzeb osób z niepełnosprawnościami, uwrażliwienie na indywidualne potrzeby osób z niepełnosprawnościami, doskonalenie kompetencji w zakresie efektywnej komunikacji z interesantem z niepełnosprawnościami, prawidłowych postaw jakie należy przyjmować wobec obsługiwanych interesantów z niepełnosprawnościami, barier osób z niepełnosprawnościami w dostępie do usług publicznych, rozwiązań sprzyjających obsłudze osób z niepełnosprawnościami. Dodatkowo uczestnicy otrzymali w wersji elektronicznej dwie publikacje: Praktyczny poradnik savoir-vivre wobec osób niepełnosprawnych, Savoir-vivre wobec osób z niepełnosprawnością.

Dodatkowo w październiku 2021 r. zostało udostępnione pracownikom sądów powszechnych na platformie SAP LSO szkolenie e-learningowe z tematu pn. Obsługa interesantów z niepełnosprawnościami. Podkreślenia wymaga fakt, że ww. szkolenie e-learningowe zostało opracowane na podstawie zrealizowanych warsztatów stacjonarnych z przedmiotowego tematu, zakres merytoryczny szkolenia był tożsamy z zakresem warsztatów. Do szkolenia e-learningowego dołączono również dodatkowe publikacje w wersji elektronicznej tj. Praktyczny poradnik savoir-vivre wobec osób niepełnosprawnych, Savoir-vivre wobec osób z niepełnosprawnością.

Ministerstwo Sprawiedliwości wychodząc naprzeciw zidentyfikowanym problemom sądownictwa powszechnego w sferze komunikacji sądów z obywatelami, w tym dostępu osób niepełnosprawnych do sądu, uwzględniło konieczność włączenia przedmiotowej kwestii w ww. projekcie, m.in. poprzez ułatwienie dostępu do Biur Obsługi Interesanta, Punktów Obsługi Interesanta i Punktów Informacyjnych. Przejawia się to głównie w aspekcie komunikacyjnym. W opracowanych Standardach obsługi interesanta w sądownictwie powszechnym, wdrożonych w 2021 r. we wszystkich sądach powszechnych (sądach rejonowych, sądach okręgowych, sądach apelacyjnych) uwzględniony został aspekt obsługi interesanta z niepełnosprawnościami tj. osób niewidomych, słabosłyszących i niedosłyszących, niepełnosprawnych fizycznie lub ograniczonych ruchowo ze względu na stan zdrowia oraz osób z niepełnosprawnością intelektualną.

Ważnym elementem realizacji projektu Wdrożenie standardów i procedur obsługi interesanta w sądownictwie powszechnym było także usprawnienie komunikacji z interesantem, szczególnie z interesantem z niepełnosprawnościami, poprzez zamieszczenie na stronie internetowej portalu WSOI katalogu usług wraz z kartami usług dla interesantów poszczególnych szczebli sądów. Katalog usług wraz z kartami usług świadczonych przez sąd (przeznaczony dla interesantów) obejmuje usługi możliwe do realizacji przez każdy sąd powszechny, niezależnie od jego szczebla (usługi podstawowe), a także te wykonywane przez sądy danego szczebla (usługi

uzupełniające dla sądu rejonowego, usługi uzupełniające dla sądu okręgowego, usługi uzupełniające dla sądu apelacyjnego). Jest to konkretna instrukcja działania dla interesanta, udzielana zgodnie z jednolitą we wszystkich sądach procedurą. Powyższe działanie miało na celu zapobiec istniejącej dysproporcji, zarówno w sposobie obsługi interesantów, jak i jakości informacji przekazywanej przez pracowników poszczególnych sądów.

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 grudnia 2017 r. zmieniającym z dniem 1 stycznia 2018 r., między innymi § 28 rozporządzenia - Regulamin urzędowania sądów powszechnych (Dz. U. z 2017 r. poz. 2481), w budynku sądu, w którym nie utworzono biura obsługi interesantów, zadania w zakresie informowania zainteresowanych są realizowane z uwzględnieniem standardów obsługi interesanta oraz katalogu usług z kartami usług i powiązanymi z nimi procedurami świadczenia usług, o których mowa w ust. 6, przez wyznaczonego pracownika biura podawczego w punkcie informacyjnym lub przez pracowników sekretariatów wydziałów (ust. 1 § 28). Regulamin urzędowania sądów powszechnych w dodanym ust. 6 do § 28 określał, że zadania biura obsługi interesantów są realizowane z uwzględnieniem standardów obsługi interesanta oraz katalogu usług z kartami usług i powiązanymi z nimi procedurami świadczenia usług, opracowanymi i udostępnionymi przez Ministra Sprawiedliwości.

Zgodnie z § 7 rozporządzenia zmieniającego z dnia 28 grudnia 2017 r. [zmienionego rozporządzeniem z dnia 3 września 2018 r. (Dz.U. poz. 1732) w zakresie wydłużenia z 12 na 36 m-cy terminu przekazania standardów obsługi interesanta, katalog usług z kartami usług i powiązanymi z nimi procedurami], Minister Sprawiedliwości zdecydował o udostępnieniu do 31 grudnia 2020 r. wszystkim sądom, do obowiązkowego stosowania, opracowane standardy obsługi interesanta, katalog usług z kartami usług i powiązanymi z nimi procedurami świadczenia usług, w celu ich uwzględniania przy realizacji zadań biura obsługi interesantów. Powyższa regulacja została powtórzona – co do zasady – w § 28 ust. 1-6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 czerwca 2019 r. – Regulamin urzędowania sądów powszechnych (Dz.U. poz. 1141, z późn. zm.). Zgodnie z ust. 3 § 28, w budynku sądu, w którym nie utworzono biura, bądź którego nie obsługuje biuro innego sądu, jego zadania wykonują wyznaczeni pracownicy sądu.

Projekt pn. „Budowa systemu informatycznego Krajowego Rejestru Karnego wraz ze zmianami organizacyjnymi i legislacyjnymi – KRK 2.0”

W ramach projektu przewidziane jest uruchomienie nowej e-usługi uzyskiwania informacji z Krajowego Rejestru Karnego, zbudowanej zgodnie z wymaganiami na podstawie obowiązujących przepisów prawa standardami Web Content Accessibility Guideline. Powyższe ma na celu realizację zawartego w Karcie Praw Osób Niepełnosprawnych prawa do dostępu do dóbr i usług umożliwiających pełne uczestnictwo w życiu społecznym. Przewidywany termin zakończenia prac projektowych planowany jest na II kwartał 2023 r.

Dodatkowo pracownicy Ministerstwa uczestniczą w realizowanym przez Kancelarię Prezesa Rady Ministrów, projekcie Procedury bez barier (komponent:

obsługa klienta). Na obecnym etapie realizacji projektu Ministerstwo Sprawiedliwości zaakceptowało Raport jednostkowy z diagnozy Procedury bez barier, Przegląd w Ministerstwie Sprawiedliwości.

Fundusz Sprawiedliwości

W 2021 r. działania podjęte przez Fundusz Sprawiedliwości w obszarze pomocy osobom pokrzywdzonym, świadkom oraz osobom im najbliższym na rzecz osób z niepełnosprawnościami polegały na kontynuowaniu działań podjętych w roku 2020. Prowadzona całodobowa Linia Pomocy Pokrzywdzonym oferuje poradnictwo psychologiczne i prawne, realizowane drogą telefoniczną, mailową lub w formie videospotkania, w zależności od ograniczeń komunikacyjnych pokrzywdzonego. Specjaliści pracujący w placówkach współpracujących z Funduszem Sprawiedliwości zapewniają pomoc tłumacza języka migowego. Pomoc finansowana ze środków Funduszu Sprawiedliwości obejmuje m.in.:

- a. pomoc psychologa i psychiatry,
- b. pomoc prawną,
- c. zakup leków i świadczeń zdrowotnych,
- d. dostosowanie lokalu mieszkalnego do potrzeb osoby, która utraciła sprawność w wyniku przestępstwa,
- e. organizowanie kursów doszkalających,
- f. usługi medyczne i pomoc rehabilitacyjną.

Środki z Funduszu Sprawiedliwości przeznaczono także na wydatki w obszarze działań związanych z pomocą postpenitencjarną, w którym część beneficjentów realizowanych projektów stanowiły osoby niepełnosprawne. W 2021 r. takim osobom udzielano pomocy prawnej, zawodowej, psychologicznej, terapeutycznej oraz pomocy socjalnej (w tym rzeczowej). Dodatkowo organizowano transporty do przychodni zdrowia, udzielano pomocy w utrzymaniu rehabilitacji. Z uwagi na to, że organizacje nie są zobowiązane do odnotowywania w statystykach ilości osób niepełnosprawnych korzystających z pomocy, Ministerstwo Sprawiedliwości nie posiada danych dotyczących dokładnej liczby niepełnosprawnych osób, które skorzystały z oferowanej pomocy

Portal Rejestrów Sądowych i Krajowy Rejestr Zadłużonych

W 2021 r. wdrożone zostały dwa systemy: które spełniają wymogi dot. zgodności z WCAG 2.0.

“Raport o stanie zapewniania dostępności podmiotu publicznego – Ministerstwa Sprawiedliwości”

Ministerstwo Sprawiedliwości w ramach realizacji wymogów oraz wytycznych zawartych w ustawie o zapewnianiu dostępności zrealizowało ustawowe obowiązki w postaci sporządzenia i przekazania do Głównego Urzędu Statystycznego “Raportu o stanie zapewniania dostępności podmiotu publicznego – Ministerstwa Sprawiedliwości” oraz raportów o stanie dostępności Wojskowych Sądów

Garnizonowych i Wojskowych Sądów Okręgowych, sporządzenia „*Planu działania na rzecz poprawy zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami w Ministerstwie Sprawiedliwości na lata 2021-2025*”, a także opublikowania powyższych dokumentów na właściwych stronach internetowych. Równocześnie Ministerstwo podjęło liczne działania faktyczne w celu zaimplementowania co najmniej minimalnych wymagań służących zapewnieniu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami w obszarze dostępności architektonicznej, informacyjno-komunikacyjnej oraz cyfrowej.

Krajowa Szkoła Sądownictwa i Prokuratury (KSSiP)

W 2021 r. podczas organizacji konkursów na aplikację sędziowską i aplikację prokuratorską oraz aplikację uzupełniającą sędziowską KSSiP podjęła następujące działania mające na celu urzeczywistnienie praw osób niepełnosprawnych:

- przy wyborze obiektów konkursowych kierowano się koniecznością zapewnienia dogodnego dojazdu do ich lokalizacji (bliskość dostępu do środków transportu publicznego, zapewnienie bezpłatnych parkingów znajdujących się przy obiektach konkursowych z oznaczeniami miejsc zarezerwowanych dla osób niepełnosprawnych w bezpośredniej bliskości wejścia) oraz brakiem barier architektonicznych,
- w obiektach konkursowych znajdowały się czytelnie, oraz oznaczone toalety dla osób niepełnosprawnych, również w obrębie sal egzaminacyjnych,
- przed rozpoczęciem konkursu osoby niepełnosprawne za pośrednictwem strony internetowej KSSiP zostały poinformowane o możliwości skorzystania z parkingu (przeznaczonego dla organizatora konkursu i kandydatów) zarówno przez nie, jak i osoby im towarzyszące; osoba towarzysząca mogła wejść z niepełnosprawnym kandydatem na teren obiektu konkursowego, celem odprowadzenia go do stanowiska rejestracyjnego,
- w trakcie trwania całego konkursu (rejestracja kandydatów, rozwiązywanie testu konkursowego, opuszczanie obiektu konkursowego) zapewniono zabezpieczenie medyczne w postaci możliwości udzielenia natychmiastowej pomocy i konsultacji przez ratowników medycznych,
- pracownicy KSSiP uczestniczący w obsłudze administracyjno – technicznej konkursu zostali poinformowani o konieczności udzielania wszelkiej pomocy kandydatom niepełnosprawnym uczestniczącym w konkursie, w szczególności o możliwościach: rejestracji kandydatów niepełnosprawnych w pierwszej kolejności, bez konieczności oczekiwania w kolejkach, wniesienia na salę egzaminacyjną przekąsek przez kandydatów zgłaszających taką konieczność z uwagi na stan zdrowia, czy też pomocy udzielanej podczas wyjścia do toalety, szatni i depozytu.

Poza tym w Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury działa koordynator dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami, który w 2021 r. przygotował raport o stanie zapewnienia dostępności oraz plan działania na 2022 r.

Obiekty KSSiP są zasadniczo dostępne dla osób niepełnosprawnych dzięki zastosowaniu odpowiednich rozwiązań w zakresie dostępności architektonicznej, przy czym zastosowane rozwiązania są na bieżąco analizowane i udoskonalane zgodnie z wymogami ustawy o zapewnieniu dostępności. W celu poprawy życia w środowisku wolnym od barier funkcjonalnych w budynku KSSiP w Krakowie oraz w Domu Aplikanta zostały zamontowane dzwonki przywoławcze przy wejściach głównych do budynków oraz w nowo powstałej toalecie dla osób niepełnosprawnych (w Domu Aplikanta). W zakresie, w jakim zastosowane środki są niewystarczające, w każdym przypadku istnieje możliwość wykorzystania dostępu alternatywnego, zgodnie ze wskazaną ustawą.

W 2021 r. przeprowadzono w Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury zadanie audytowe dot. „Dostosowanie obiektów Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury do wymogów ustawy o zapewnieniu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami”.

W ramach powyższego zadania audytowego rekomendowano czynności mające na celu dostosowanie obiektów Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury do wymogów ustawy o dostępności.

Osoby niesłyszące i słabosłyszące mogły kontaktować się z Krajową Szkołą Sądownictwa i Prokuratury w 2021 r. w następujący sposób:

- a) wysyłając pismo na adres: Biuro Dyrektora, Krajowa Szkoła Sądownictwa i Prokuratury, ul. Przy Rondzie 5, 31-547 Kraków,
- b) wysyłając maila na adres: a.tabin@kssip.gov.pl,
- c) wysyłając fax na numer 12 617 94 11,
- d) osobiście w siedzibie Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury w godzinach urzędowania.

W styczniu 2021 r. dokonano dostosowania strony www.kssip.gov.pl do wymogów zgodnych ze standardami WCAG 2.1 na poziomie co najmniej AA, wraz z wprowadzeniem jej responsywności umożliwiającej przeglądanie strony na ekranach urządzeń mobilnych (tablety, smartfony).

W ramach szkolenia ustawicznego przeprowadzono:

1) szkolenie pt.: „Komunikacja w toku postępowania karnego i cywilnego z osobami dotkniętymi niepełnosprawnością”, sygnatura szkolenia C7/21 – zagadnienia szczegółowe, które były poruszane podczas szkolenia to m.in.: respektowanie praw osób dotkniętych niepełnosprawnością; zasady komunikacji z takimi osobami; przełamywanie barier w komunikacji z osobami głuchymi, niemymi, niewidomymi lub niedowidzącymi; planowanie i organizacja czynności z udziałem osoby dotkniętej niepełnosprawnością w zależności od rodzaju niepełnosprawności; program tego szkolenia powstał w ścisłej współpracy z osobami niepełnosprawnymi; adresatami szkolenia byli: sędziowie, asesory sądowi, referendarze sądowi, asystenci sędziego, prokuratorzy, asesory prokuratury, asystenci prokuratorów; w szkoleniu wzięło udział łącznie 72 osoby; łączny koszt szkolenia wyniósł 7.800 zł;

2) szkolenie pt.: „Profesjonalna obsługa interesanta w sądach powszechnych”, sygnatura szkolenia U14/21 – zagadnienia szczegółowe, które były

poruszane podczas szkolenia to m.in.: struktura rozmowy z interesantem, skuteczna komunikacja, zasady prowadzenia rozmów telefonicznych; radzenie sobie z trudnymi sytuacjami w pracy, asertywność i panowanie nad emocjami, interesant z postawą roszczeniową; autoprezentacja, czyli budowanie pozytywnego wizerunku pracownika i sądu w kontakcie z interesantem (elementy komunikacji niewerbalnej – zachowania niewłaściwe, preferowane i wzorcowe); obsługa interesanta z niepełnosprawnością; adresatami szkolenia byli: urzędnicy sądowi wykonujących czynności w biurach obsługi interesantów oraz biurach podawczych w punktach informacyjnych sądów powszechnych; w 2 edycjach szkolenia wzięło udział łącznie 87 osób; łączny koszt szkolenia wyniósł 55.105,62 zł;

3) szkolenie pt.: „Osoba dotknięta niepełnosprawnością w sądzie i prokuraturze”, sygnatura szkolenia U21/21; zagadnienia szczegółowe, które były poruszane podczas szkolenia to m.in.: osoba dotknięta niepełnosprawnością jako interesant; respektowanie praw osób dotkniętych niepełnosprawnością; zasady komunikacji z osobami dotkniętymi niepełnosprawnością fizyczną; psychologiczne aspekty kontaktu z osobami głuchymi, niemymi, niewidomymi lub niedowidzącymi; savoir vivre w stosunku do osób z niepełnosprawnością; adresatami szkolenia byli: urzędnicy sądów powszechnych i powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury; w dwóch edycjach szkolenia wzięły udział łącznie 222 osoby; łączny koszt szkolenia wyniósł 7.800 zł.

Źródłem finansowania wyżej wymienionych szkoleń (w ramach szkolenia ustawicznego) były środki pochodzące z dotacji podmiotowej budżetu państwa.

Działania Ministerstwa Edukacji i Nauki

Ministerstwo dąży również do wdrożenia pośród pracowników Ministerstwa prawidłowych postaw i zachowań w trakcie obsługi klientów z niepełnosprawnościami oraz podjęcia działań podnoszących jakość obsługi na rzecz likwidowania barier dotyczących osób z ograniczoną sprawnością. W Ministerstwie zakres służby przygotowawczej obejmuje zagadnienia dotyczące zapewniania dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami. Pracownikom skierowanym do odbycia służby przygotowawczej, w ramach samokształcenia w zakresie tematów wchodzących w skład egzaminu kończącego służbę przygotowawczą rekomendowane są kursy dostępne na platformie e-learningowej KPRM: „Obsługa klienta z niepełnosprawnością” i „Projektowanie usług publicznych dostępnych dla osób z niepełnosprawnością”.

Ponadto, pracownicy brali udział w szkoleniach „ONLINE LIVE Przyjazny język urzędowy. Poprawne i komunikatywne redagowanie tekstów urzędowych i informacji dostępnych dla osób niepełnosprawnych” oraz „Dostępna administracja publiczna - szkolenia dla kadry (z zakresu dostępności i równości szans dla osób z niepełnosprawnościami)”.

Zorganizowano również szkolenia dla pracowników pn. „Przyjazny urząd – szkolenie z zakresu dostępności cyfrowej”, „Współpraca na rzecz dostępności”. Szkolenia miały wzmocnić kompetencje osób odpowiedzialnych za tworzenie

i udostępnianie na stronach internetowych urzędów dokumentów dostępnych cyfrowo, poprawić jakość serwisów internetowych urzędów, które będą dostępne dla osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności oraz przyczynić się do świadczenia usług publicznych na wyższym poziomie, lepiej dostosowanych do indywidualnych potrzeb klientów urzędów.

Działania Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej

Ministerstwo zorganizowało w 2021 r. kurs z zakresu Polskiego Języka Migowego, w którym przeszkolono 19 pracowników Ministerstwa. Uczestnikami kursu były osoby, które na co dzień współpracują z osobami niesłyszącymi. Ponadto Ministerstwo przeprowadziło szkolenia wewnętrzne o tematyce „Prosty język. I wszystko jasne!”, „Savoir-vivre w kontakcie z ludźmi z niepełnosprawnością” oraz „Informacja, promocja, szkolenia – ABC dostępności”.

Działania dotyczące udogodnień dla osób niepełnosprawnych w jednostkach penitencjarnych

Służba Więzienna od szeregu lat realizuje zadania inwestycyjno-remontowe mające na celu poprawę warunków bytowych osadzonych, dotkniętych dysfunkcją ruchową. Działania podejmowane przez Służbę Więzienną w celu urzeczywistnienia praw osób niepełnosprawnych, odbywających karę pozbawienia wolności w zakładach karnych i w aresztach śledczych polegają m.in. na znoszeniu barier architektonicznych dla osób niepełnosprawnych.

Pomimo barier wynikających z zastarzałej sytuacji architektonicznej w jednostkach penitencjarnych funkcjonują wyodrębnione cele dla osób niepełnosprawnych w tym poruszających się na wózkach inwalidzkich. Każdorazowo w trakcie modernizacji podmiotów leczniczych funkcjonujących w jednostkach penitencjarnych uwzględniane są potrzeby dostosowania pomieszczeń szpitali, ambulatoriów i izb chorych w tym dla potrzeb osób niepełnosprawnych zgodnie z przepisami rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 5 lipca 2012 r. w sprawie szczegółowych wymagań, jakim powinny odpowiadać pomieszczenia i urządzenia podmiotu leczniczego dla osób pozbawionych wolności (Dz. U. poz. 808, z późn. zm.). Poza dostosowaniem więziennych podmiotów leczniczych dla potrzeb osób niepełnosprawnych do ich potrzeb dostosowywane są również cele mieszkalne. Na terenie 61 jednostek penitencjarnych funkcjonuje 98 cel mieszkalnych przystosowanych dla osób poruszających się na wózku inwalidzkim dysponujących 297 miejscami zakwaterowania. Ponadto Służba Więzienna dysponuje 13 celami mieszkalnymi o łącznej pojemności 47 łóżek przystosowanymi dla osób niepełnosprawnych fizycznie. Według stanu na dzień 22 lutego 2022 r. w jednostkach penitencjarnych przebywa 131 osadzonych poruszających się na wózkach inwalidzkich tj. 127 osób skazanych i 4 osoby tymczasowo aresztowane.

Jednostki organizacyjne Służby Więziennej spełniły przedmiotowe wymogi w nowych obiektach zrealizowanych w ramach niżej wymienionych zadań inwestycyjnych:

1. Budowa nowego pawilonu penitencjarnego w Zakładzie Karnym w Czarnem (woj. pomorskie).
2. Budowa budynku zakwaterowania osadzonych w Zakładzie Karnym we Włodawie (woj. lubelskie).
3. Budowa pawilonu mieszkalnego na terenie Zakładu Karnego Nr 1 w Łodzi (woj. łódzkie).
4. Budowa pawilonu zakwaterowania w Zakładzie Karnym we Włocławku (woj. kujawsko – pomorskie).
5. Budowa pawilonu zakwaterowania w Zakładzie Karnym w Potulicach (woj. kujawsko - pomorskie).
6. Budowa wartowni z poczekalnią dla odwiedzających w Oddziale Zewnętrznym w Szamotułach Zakładu Karnego we Wronkach (woj. wielkopolskie).
7. Budowa pawilonu zakwaterowania osadzonych typu zamkniętego w Zakładzie Karnym w Rzeszowie (woj. podkarpackie).
8. Budowa pawilonu zakwaterowania w Zakładzie Karnym w Siedlcach (woj. mazowieckie).
9. Budowa boiska wielofunkcyjnego w Ośrodku Doskonalenia Kadr Służby Więziennej w Olszanicy (woj. podkarpackie)

Ponadto w celu likwidacji barier architektonicznych w istniejących już obiektach w 2021 r. zrealizowano wyszczególnione poniżej działania:

1. Kompleksowe usunięcie barier architektonicznych – 3 jednostki penitencjarne.
2. Zakup i montaż dźwigu osobowego (windy) – 1 jednostka penitencjarna.
3. Zakup i montaż platformy dla niepełnosprawnych – 8 jednostek penitencjarnych.
4. Dostosowanie węzła sanitarnego dla niepełnosprawnych – 9 jednostek penitencjarnych.
5. Wykonanie podjazdu (pochylni) dla niepełnosprawnych – 12 jednostek penitencjarnych.
6. Wykonanie poszerzenia otworów drzwiowych z wymianą drzwi – 7 jednostek penitencjarnych.
7. Likwidacja progów, różnic w poziomie podłóg (zabezpieczenie antypoślizgowe) – 10 jednostek penitencjarnych.
8. Dostosowanie miejsc na parkingu dla osób niepełnosprawnych – 15 jednostek penitencjarnych.
9. Przystosowanie celi mieszkalnej wraz z sanitariatem – 2 jednostki penitencjarne.

Służba Więzienna dysponuje portalem internetowym (www.sw.gov.pl) - za którego pośrednictwem istnieje możliwość komunikowania się w celu uzyskania potrzebnych informacji za pośrednictwem formularza kontaktowego. Jednocześnie na portalu internetowym została uruchomiona usługa natychmiastowego połączenia wideo z tłumaczem języka migowego z poziomu przeglądarki internetowej, aplikacji

mobilnej oraz dowolnego urządzenia wyposażonego w kamerę i z dostępem do Internetu.

Na portalu Służby Więziennej (od 2016 r.) oraz w Biuletynie Informacji Publicznej Służby Więziennej (od 2015 r.) zostały wdrożone mechanizmy zmiany kontrastu oraz zmiany wielkości czcionki, dostosowujące portal Służby Więziennej do wytycznych dla dostępności treści internetowych WCAG 2.0 dla osób niepełnosprawnych. Strona Internetowa daje możliwość użytkowania w kolorach kontrastowych, tj. kontrast domyślny, kontrast czarno-biały, kontrast żółto-czarny, kontrast czarno-żółty oraz możliwość zmiany wielkości czcionki (czcionka: mała, średnia i duża). Na stronie internetowej umieszczono zakładkę pn. „Dla osób z utrudnieniami w komunikowaniu”, gdzie w formie plików audio zawarte są podstawowe informacje dotyczące instytucji. Informacja o możliwości skorzystania z poszczególnych form kontaktu dostępna jest na portalu Służby Więziennej w zakładkach dotyczących wybranych jednostek, w Biuletynie Informacji Publicznej i na tablicach ogłoszeń.

Na stronie Biuletynu Informacji Publicznej Służby Więziennej opublikowano dane kontaktowe koordynatora do spraw dostępności oraz treść planu działania Centralnego Zarządu Służby Więziennej na rzecz zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami.

W jednostkach penitencjarnych udostępnione są usługi pozwalające na komunikowanie się z osobą doświadczającą trwale lub okresowo trudności w komunikowaniu się w postaci poczty elektronicznej, faksu i elektronicznej platformy usług administracji publicznej (ePUAP). Osadzeni mają możliwość kontaktu z rodzinami poprzez komunikator Skype.

Wdrażanie ustawy o zapewnianiu dostępności

W 2021 r. w Ministerstwie Funduszy i Polityki Regionalnej prowadzono liczne działania związane z wdrażaniem ww. ustawy. W kwietniu 2021 r. do ministrów kierujących działami administracji rządowej przekazano wnioski o wykorzystanie raportu i rekomendacji Rady Dostępności z prowadzonego w 2020 r. przeglądu prawa.

W oparciu o opublikowane w marcu 2021 r. rozporządzenie w sprawie szczegółowych wymogów, jakie muszą spełniać podmioty dokonujące certyfikacji dostępności, wzoru wniosku o wydanie certyfikatu dostępności oraz wzoru certyfikatu dostępności, podjęto działania związane z organizacją naboru podmiotów ubiegających się o możliwość dokonywania certyfikacji dostępności przedsiębiorców i NGO. Powołano Zespół do weryfikacji wniosków złożonych w naborze, a w październiku 2021 r. uruchomiono nabór. Obecnie trwa ocena 48 złożonych wniosków. Wyłonienie podmiotów uprawnionych do certyfikacji otworzy możliwość ubiegania się o certyfikaty potwierdzające dostępność przez przedsiębiorców i NGO. Procedura certyfikacji powinna przyczynić się do popularyzacji dostępności w sektorze prywatnym.

W 2021 r. zorganizowano proces raportowania stanu zapewniania dostępności przez wszystkie podmioty publiczne w Polsce. Opracowano wzór formularza wniosku oraz zebrano dane z raportów podmiotów publicznych z całego kraju, aby na ich

podstawie opracować raport ogólnopolski. Treść dokumentu zaopiniowała Rada Dostępności w listopadzie 2021 r. Na początku 2022 r. raport został opublikowany. Każda instytucja publiczna jest także zobowiązana do publikacji raportu na stronie BIP. Informacje ujęte w raporcie pozwalają na ocenę stanu dostępności danego podmiotu przez osoby z niepełnosprawnościami.

We wrześniu 2021 r. weszły w życie przepisy rozdziału 4 ustawy dotyczące postępowania skargowego. Od tego momentu osoby z niepełnosprawnościami mogą wnosić wnioski o zapewnienie dostępności, a jeśli nie zostaną one rozpatrzone pozytywnie możliwe jest wniesienie skargi na brak dostępności. Jest to silne narzędzie egzekwowania dostępności w podmiotach publicznych.

Z przesłanych informacji wynika, że koordynatorzy dostępności zostali powołani w:

1. Ministerstwie Funduszy i Polityki Regionalnej - wyznaczona jest osoba pełniąca funkcję koordynatora ds. dostępności oraz wdrażany plan działania na rzecz poprawy zapewniania dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami.
2. Ministerstwie Finansów - 20 maja 2021 r. w Ministerstwie Zespół koordynatorów do spraw dostępności w ramach w Światowego Dnia Wiedzy o Dostępności, w specjalnym komunikacie na stronie internetowej i intranetowej MF zwrócił uwagę na temat dostępności i związanych z tym potrzeb osób z różnego rodzaju niepełnosprawnościami. W tym samym dniu zorganizowano również webinarium dla pracowników Ministerstwa i resortu finansów na temat dostępności. Podczas webinarium rozmawiano o dostępności architektonicznej, cyfrowej, dostępnym miejscu pracy oraz dostępności w aspekcie prawnym. W trakcie spotkania swoją wiedzę dzielili się prelegenci m.in. z MF i KAS. Goście z Kancelarii Prezesa Rady Ministrów oraz Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej omówili założenia Programu Dostępność Plus oraz opowiedzieli o planowanych zmianach w ustawie o dostępności cyfrowej. Podczas dwóch zaplanowanych sesji w webinarium wzięło udział łącznie około 750 osób.

Ponadto utrzymywano dedykowany kanał na MS Teams dla koordynatorów ds. dostępności cyfrowej w izbach administracji skarbowej, Krajowej Szkole Skarbowości, Centrum Informatyki Resortu Finansów i Krajowej Informacji Skarbowej, stanowiący bazę wymiany wiedzy i dobrych praktyk w obszarze dostępności cyfrowej.

Zorganizowano, we współpracy z Krajową Szkołą Skarbowości, szkolenie dla koordynatorów dostępności cyfrowej w serwisach izb administracji skarbowej, Krajowej Szkoły Skarbowości, Centrum Informatyki Resortu Finansów i Krajowej Informacji Skarbowej z zakresu audytowania stron internetowych.

3. Ministerstwie Klimatu i Środowiska;
4. Ministerstwie Zdrowia – zarządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 23 marca 2021 r. wyznaczony został koordynator do spraw dostępności. Do jego głównych zadań należy wsparcie osób ze szczególnymi potrzebami w dostępie do usług świadczonych przez Ministerstwo, przygotowanie i koordynacja wdrożenia planu działania na rzecz poprawy zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami przez Ministerstwo i monitorowanie działalności

Ministerstwa w zakresie zapewniania dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami oraz inicjowanie zmian przepisów i procedur obowiązujących w urzędzie w zakresie zapewniania dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami.

Działalność koordynatora dostępności w MZ w 2021 r. dotyczyła opracowania raportu o stanie zapewniania dostępności przez MZ i planu działania na rzecz poprawy zapewniania dostępności MZ.

W celu umożliwienia zapoznania się z działaniami MZ w obszarze dostępności na głównej stronie Ministerstwa powstała zakładka pt. „Dostępność”. W zakładce tej wskazano dane kontaktowe do koordynatora dostępności, jak i opublikowano w wersji dostępnej cyfrowo ww. raport oraz plan działania. Zakładka dostępna jest pod adresem: <https://www.gov.pl/web/zdrowie/dostepnosc>

Koordynator dostępności MZ w celu upowszechniania dostępności, szczególnie w obszarze ochrony zdrowia, podejmował aktywność na forach internetowych poświęconych dostępności, a także uczestniczył w wielu wydarzeniach, na których podejmował tematykę dostępności i prezentował założenia projektu Dostępność Plus dla zdrowia. Dostępność została także uwzględniona w kampaniach informacyjnych prowadzonych przez MZ.

Ponadto obszar dostępności i projekt Dostępność Plus dla zdrowia został włączony do realizowanego przez Departament Innowacji MZ pilotażu platformy komunikacji ze szpitalami. W ramach powyższego działania pod koniec 2021 r. zrealizowano badanie ankietowe dotyczące dostępności i Projektu Dostępność Plus dla zdrowia.

Działalność koordynatora dostępności wiązała się także z upowszechnianiem i konsultacją zagadnień związanych z zapewnieniem dostępności wśród podmiotów podległych i nadzorowanych przez MZ.

Zakładka "Dostępność" została utworzona także w Intranecie Ministerstwa Zdrowia. Celem jej wyodrębnienia jest promocja dostępności wewnątrz urzędu i prezentowanie pracownikom MZ publikacji z zakresu różnych obszarów dostępności.

5. Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi;
6. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji - Koordynatorzy do spraw dostępności w MSWiA przygotowali Plan działania na rzecz poprawy zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami. Dokument ten został opracowany w perspektywie lat 2021-2025 i sukcesywnie będzie wdrażany w MSWiA.
W ramach w/w Planu zostały przygotowane dwa mini – przewodniki dla pracowników MSWiA nt. dostępności cyfrowej oraz dot. obsługi osób z różnymi niepełnosprawnościami. Publikacje te, popularyzujące kwestie dostępności w naszym urzędzie, zostały rozesłane do wszystkich komórek organizacyjnych Ministerstwa oraz zamieszczone w intranecie pod dedykowanym „kafelkiem”.
7. Kancelarii Prezesa Rady Ministrów,
8. jednostkach Policji,

9. Centralnym Zarządzie Służby Więziennej
 10. Głównym Urzędzie Statystycznym - Koordynator do spraw dostępności przy udziale zespołu wspierającego opracował „Plan działania na rzecz poprawy zapewniania dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami w Głównym Urzędzie Statystycznym na lata 2021-2025”. Plan działania zawiera czynności i planowane do podjęcia kroki niezbędne do zapewnienia dostępności architektonicznej, komunikacyjno-informacyjnej i cyfrowej oraz z zakresu dostępności publikacji. Plan zamieszczony jest na BIP <https://bip.stat.gov.pl/e-urzed/dostepnosc>,
 11. Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad,
 12. Urzędzie Komunikacji Elektronicznej,
 13. Urzędzie Transportu Kolejowego - Koordynator ds. dostępności w ramach bieżących działań zajmuje się m.in.:
 - wsparciem osób ze szczególnymi potrzebami w dostępie do usług świadczonych przez UTK;
 - monitorowaniem działalności UTK w zakresie zapewniania dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami;
 - wsparciem pracowników UTK w bieżących działaniach w obszarze zapewnienia dostępności.
- W 2021 r., zgodnie z obowiązkiem wynikającym z ww. ustawy, opracowano oraz na stronie internetowej UTK opublikowano Raport o stanie zapewnienia dostępności UTK .
- Koordynator ds. dostępności przeprowadził dla pracowników UTK szkolenie pn. „Dostępny Urząd. Podstawy dostępności i komunikacji z osobami z niepełnosprawnością”. Podczas szkolenia omówiono zagadnienia niepełnosprawności i dostępności oraz objaśniono, jakie wymagania w zakresie dostępności stawia prawo przed pracownikami administracji publicznej. Koordynator ds. dostępności przedstawił również podstawowe zasady komunikacji z osobami z niepełnosprawnościami oraz zaprezentował podstawowe zasady zapewnienia dostępności usług świadczonych przez urząd.
- Szkolenia odbywały się w formule online, a udział w nich wzięło 197 pracowników UTK. Szkolenia będą kontynuowane w 2022 r. dla nowych osób podejmujących pracę w Urzędzie.
14. Głównym Urzędzie Nadzoru Budowlanego - Koordynator dostępności w GUNB wziął udział w szkoleniu Współpraca na rzecz dostępności - szkolenie dla koordynatorów, którego celem było zwiększenie kompetencji uczestników w celu zapewnienia dostępności i poprawy jakości usług urzędu na płaszczyźnie wielowymiarowej – dostępności architektonicznej, cyfrowej, informacyjno-komunikacyjnej.
 15. Komendzie Głównej Państwowej Straży Pożarnej,
 16. Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych - działania 43 regionalnych koordynatorów ds. dostępności w oddziałach ZUS koordynowane są przez koordynatora ds. dostępności ZUS w Gabinecie Prezesa.

17. Urządzie ds. Kombatantów i Osób Represjonowanych.

Projekt Dostępność Plus dla Zdrowia

Od 2019 r. Ministerstwo Zdrowia realizuje projekt pn. *Dostępność Plus dla zdrowia* w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój. Realizacja projektu obejmuje okres od 1 stycznia 2019 r. do 30 listopada 2023 r. Wartość dofinansowania projektu wynosi 335 mln zł.

Projekt ma na celu wdrożenie działań projakościowych w systemie ochrony zdrowia związanych z dostosowaniem podmiotów leczniczych do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami, z uwzględnieniem potrzeb osób starszych i niepełnosprawnych.

Docelowo w projekcie przewiduje się objęcie wsparciem 67 szpitali oraz 250 POZ. Powyższe podmioty mogą ubiegać się o dofinansowanie działań związanych z dostępnością w ramach trzech komponentów:

- architektonicznego;
- cyfrowego;
- informacyjno-komunikacyjnego.

Maksymalna kwota wsparcia dla szpitala wynosi 2 000 000 zł; a dla podmiotu podstawowej opieki zdrowotnej (POZ) – 720 000 zł.

Na zakończenie projektu zostanie przygotowany raport podsumowujący, zawierający rekomendacje do wdrożenia działań systemowych. Ponadto MZ opracowuje rekomendacje w zakresie uwzględniania dostępności w procesie kontraktowania świadczeń przez Narodowy Fundusz Zdrowia (NFZ).

Planowane efekty projektu:

- podniesienie jakości usług zdrowotnych dla pacjentów ze szczególnymi potrzebami, z uwzględnieniem osób starszych oraz z niepełnosprawnościami;
- zniwelowanie barier architektonicznych, zapewnienie funkcjonowania placówek „przyjaznych” dla osób ze szczególnymi potrzebami;
- podniesienie dojrzałości cyfrowej placówek;
- stworzenie/z optymalizowanie systemów IT.

Do końca 2021 r. przeprowadzono 162 audyty w placówkach POZ i szpitalach (w 2021 r. przeprowadzono: 1 audyt wstępny szpitalny, 93 audyty wstępne POZ, 2 audyty uzupełniające POZ, 6 audytów końcowych POZ), w wyniku których zawarto 147 umów (wszystkie w 2021 r.) o powierzenie grantu na poprawę dostępności (128 umów z POZ i 19 umów ze szpitalami).

Teleplatforma Pierwszego Kontakt

Od października 2021 r. Ministerstwo Zdrowia prowadzi Teleplatformę Pierwszego Kontakt (TKP), która jest dostępna poza godzinami pracy podstawowej opieki zdrowotnej (POZ), czyli od poniedziałku do piątku w godzinach od 18:00 do 8:00

oraz w soboty i niedziele, a także inne dni ustawowo wolne od pracy, w godzinach od 8:00 do 8:00.

Z TPK można skorzystać w sytuacji:

- nagłego zachorowania poza godzinami pracy POZ;
- nagłego pogorszenia stanu zdrowia, gdy nie ma objawów sugerujących stanu bezpośredniego zagrożenia życia, a zastosowane środki lub leki dostępne bez recepty nie przyniosły spodziewanej poprawy;
- gdy zachodzi obawa, że oczekiwanie na otwarcie przychodni POZ może znacząco niekorzystnie wpłynąć na stan zdrowia pacjenta.

Kontaktując się z TPK, pacjent otrzyma poradę pielęgniarki/położnej lub lekarską w formie telekonsultacji. Możliwe jest uzyskanie porady medycznej, e-recepty, e-skierowania, e-zwolnienia.

Jednocześnie w celu zapewnienia osobom z niepełnosprawnością narządu słuchu równego dostępu do usługi (na zasadach analogicznych do pozostałych pacjentów korzystających z TPK) niezbędne jest zapewnienie im usługi tłumacza języka migowego (PJM – polski język migowy) we wszystkich godzinach funkcjonowania TPK. Z tego powodu Ministerstwo Zdrowia wspólnie z operatorami TPK oraz ze stroną społeczną, prowadziło działania organizacyjne oraz programistyczne, których celem jest udostępnienie usługi tłumacza języka migowego (PJM) osobom niesłyszącym i słabosłyszącym dla usług TPK (ostatecznie po trwających pracach informacja o udostępnieniu tej usługi pojawiła się 16 lutego 2022 r. <https://www.gov.pl/web/zdrowie/tlumacz-jezyka-migowego-na-teleplatformie-pierwszego-kontakt>)

Kontrole Ministerstwa Zdrowia

W 2021 r. Ministerstwo Zdrowia przeprowadziło kontrolę w Pomorskim Oddziale Wojewódzkim Narodowego Funduszu Zdrowia w Gdańsku (zwanym dalej „Oddziałem”), która swoim zakresem objęła tematykę dostępności Oddziału dla osób ze szczególnymi potrzebami, zgodnie z założeniami ustawy o zapewnieniu dostępności. W wyniku kontroli stwierdzono niedostosowanie Oddziału w następującym zakresie:

- Oddział nie spełniał minimalnych wymagań określonych w art. 6 pkt 1 lit. c ww. ustawy, tj. nie zapewniał informacji na temat rozkładu pomieszczeń w budynku co najmniej w sposób wizualny i dotykowy lub głosowy;
- Oddział w zakresie dostępności informacyjno-komunikacyjnej nie spełniał wymagań określonych w art. 6 pkt 3 lit. b ww. ustawy, tj. nie zapewniał urządzeń lub innych środków technicznych do obsługi osób słabosłyszących, w szczególności pętli indukcyjnych, systemów FM lub urządzeń opartych o inne technologie, których celem jest wspomaganie słyszenia.

Po przeprowadzonej kontroli Oddział przekazał informację o sposobie wykonania zaleceń pokontrolnych, w tym o planowanych działaniach na rzecz zapewnienia pełnej dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami. Jednocześnie poinformowano, iż w przypadku, gdy planowane działania w tym zakresie nie będą możliwe do realizacji,

ze względu na uwagi i zastrzeżenia konserwatora zabytków, zostaną podjęte działania w celu zapewnienia dostępu alternatywnego, zgodnie z art. 7 ww. ustawy.

Działania w zakresie udogodnień dla osób niepełnosprawnych w kontaktach z Policją

W styczniu 2021 r. przyjęto „Plan działalności edukacyjnej i informacyjnej w zakresie ochrony praw i wolności człowieka, realizacji zasady równego traktowania i przestrzegania zasad etyki zawodowej w Policji na lata 2021-2023”. Głównym celem Planu jest doskonalenie wewnętrznych oraz zewnętrznych działań edukacyjnych i informacyjnych mających wpływ na profesjonalizację wykonywanych przez Policję czynności w aspekcie przestrzegania praw i wolności człowieka, zasady równego traktowania oraz etyki zawodowej.

Powyższy Plan jest holistycznym dokumentem w zakresie działań na rzecz ochrony praw człowieka w Policji. Przewiduje m.in. kontynuację działań edukacyjno-informacyjnych mających na celu uwrażliwienie funkcjonariuszy i pracowników Policji na problematykę praw człowieka, równego traktowania i etyki zawodowej, z uwzględnieniem kwestii różnorodności, tolerancji i działań antydyskryminacyjnych.

W dokumencie tym, kwestie niepełnosprawności zostały zawarte *expressis verbis* w obszarach zadaniowych: „*Realizowanie działań na rzecz zapewnienia dostępności architektonicznej, cyfrowej oraz informacyjno-komunikacyjnej osobom ze szczególnymi potrzebami*” oraz „*Prowadzenie działań edukacyjnych i informacyjnych z zakresu niepełnosprawności*”.

Mając na względzie zadania wynikające z ww. „Planu (...)”, wzorem lat ubiegłych, we wszystkich jednostkach Policji w 2021 r. realizowane były działania na rzecz osób z niepełnosprawnościami. Działania skoncentrowane były na przedsięwzięciach edukacyjnych, adresowanych zarówno do środowiska policyjnego, jak również do osób z niepełnosprawnościami.

Analogicznie do roku ubiegłego, celem przedsięwzięć edukacyjnych dla policjantów było podnoszenie ich kompetencji zawodowych w kontaktach z osobami z niepełnosprawnościami. Przedsięwzięcia obejmowały także bezpośrednie spotkania policjantów z osobami z niepełnosprawnościami i osobami ze szczególnymi potrzebami, podczas których funkcjonariusze zapoznawali słuchaczy przede wszystkim ze specyfiką działań Policji oraz kwestiami bezpieczeństwa, zagrożeniami i sposobami kontaktu z Policją. Większość działań jednostek Policji była realizowana we współpracy ze szkołami, ośrodkami szkolno-wychowawczymi, organizacjami i instytucjami działającymi na rzecz osób ze szczególnymi potrzebami, w tym osób z niepełnosprawnościami, takimi jak organizacje pozarządowe, kluby seniora, ośrodki pomocy społecznej. W środowisku policyjnym dystrybuowane są także materiały informacyjno-szkoleniowe nt. niepełnosprawności.

Działania GUS

W listopadzie 2021 r. do Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej została przekazana informacja o poczynionych działaniach poprawiających dostępność Głównego Urzędu Statystycznego na rzecz zapewniania dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami. Pełen opis udogodnień architektonicznych, informacyjno-komunikacyjnych oraz cyfrowych dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami znajduje się w Deklaracji dostępności GUS zamieszczonej w Biuletynie Informacji Publicznej <https://stat.gov.pl/deklaracja-dostepnosci/>. Przekazane przez GUS informacje wykorzystane zostaną do przygotowania sprawozdania z realizacji Programu za 2021 r. jak i do stworzenia w przyszłości tzw. „mapy dostępności”, czyli katalogu miejsc w których osoby ze szczególnymi potrzebami mogą oczekiwać ułatwień dostępu, pozwalających na samodzielne i niezależne korzystanie z dóbr i usług publicznych.

Na potrzeby komunikacji o Narodowym Spisie Powszechnym Ludności i Mieszkań 2021 (NSP 2021) i w celu wsparcia osób posługujących się językiem migowym została uruchomiona usługa wideo czatu w zakresie strony internetowej spisu. Zainteresowani mogli poprzez formularz dostępny na stronie spisu zamówić w dogodnym dla siebie terminie konsultację z certyfikowanym tłumaczem polskiego języka migowego.

Dodatkowo w celu usprawnienia wypełnienia formularza spisowego opracowany został film z tłumaczeniem pytań zawartych w formularzu spisowym na polski język migowy. Film udostępniony został na stronie internetowej spis.gov.pl oraz w mediach społecznościowych.

Ponadto na BIP <https://bip.stat.gov.pl/kontakt/skargi-wnioski/wniosek-o-zapewnienie-dostepnosci/> zamieszczone zostały formularze wniosków o zapewnienie dostępności. Osoba ze szczególnymi potrzebami mogła w ten sposób skontaktować się z urzędem i wnioskować o zapewnienie dostępności architektonicznej, informacyjno-komunikacyjnej bądź cyfrowej.

Dla poprawy komunikacji z osobami ze szczególnymi potrzebami Departament Edukacji i Komunikacji przygotował na podstawie art. 6 pkt 3 lit. c ustawy o zapewnieniu dostępności podstawową informację o Głównym Urzędzie Statystycznym i jego zasobach w tekście łatwym do czytania i zrozumienia (ETR). Informacja zamieszczona jest na stronie Portalu Informacyjnego GUS <https://stat.gov.pl/kontakt/>.

W 2021 r. rozbudowana i na bieżąco aktualizowana była w sieci wewnętrznej/Intranecie dedykowana strona poświęcona problematyce niepełnosprawności. Strona funkcjonuje jako podstrona witryny poświęconej Społecznej odpowiedzialności GUS (CSR w GUS).

Zadbano o możliwość obsługi strony przez klawiaturę, opisy alternatywne plików graficznych i tekstowych umieszczanych na stronie oraz unikanie skrótów niezrozumiałych dla części użytkowników (np. FAQ). Szczególną uwagę poświęcono publikowanym na stronie multimediom, dbając o dostarczenie alternatywnych wersji wzbogaconych o napisy (polskie i angielskie), audiodeskrypcję oraz tłumaczenie na polski język migowy.

Niektóre dokumenty na stronie (m.in. instrukcje do samospisu w NSP 2021), konsultowano z przedstawicielem Polskiego Związku Niewidomych oraz twórcami

ustawy o dostępności cyfrowej. Zgodnie z ww. ustawą zadbano również o umieszczenie i regularną aktualizację strony „Deklaracja dostępności”, na której zamieszczono informacje o dostępności cyfrowej poszczególnych elementów.

W 2021 r. w ramach projektu Wrota Statystyki rozpoczęto również prace zmierzające do modernizacji istniejącego Portalu Informacyjnego GUS i dostosowania go do pełnej zgodności z wymogami WCAG 2.1. Zapewnienie dostępności serwisów jest pracą ciągłą, wymagającą zarówno dużej świadomości administratorów/redaktorów stron internetowych, jak i osób przygotowujących materiały przeznaczone do zamieszczenia na Portalu Informacyjnym GUS i BIP GUS.

Działania Urzędu Komunikacji Elektronicznej

Standardy prostego języka

Pracownicy UKE w 2021 r. prezentowali działania dot. przystępności językowej Centrum Informacji Konsumenckiej na spotkaniu Zespołu ds. promocji prostego języka w urzędach administracji.

Z zachowaniem zasad prostego języka przygotowany też został artykuł o zmianie standardu nadawania telewizji cyfrowej, który był publikowany w tygodnikach lokalnych.

Opracowane zostały zasady, wytyczne, wzory pism. W UKE od 2019 obowiązują wzory pism spełniające zasady dostępności. Pracownicy w 2021 otrzymali materiały dot. zasad prostej pisowni i wytyczne komunikacyjne dot. m.in. tworzenia komunikatów.

Od 2017 r. pracownicy UKE realizują wewnętrzny projekt Prosto po Polsku. W 2017 r. UKE przygotował nowe wzory prezentacji, księgi znaku, grafiki, wzory tabel i wykresów. Kolejne wzory zostały opracowane w 2021r. W 2020 UKE aktualizował szablony pism, w których uwzględnione zostały kryteria dostępności i zasady dotyczące organizacji treści i segmentacji tekstu.

Publikowane w 2021 r. komunikaty i materiały edukacyjne dla konsumentów były tworzone przez pracowników UKE z uwzględnieniem zasad prostego języka. Treści i materiały z 2021 przygotowane były w ramach projektu Prosto po Polsku z UKE. Przykładem są poradniki: [Poradnik dla nauczycieli i rodziców - Centrum Informacji Konsumenckiej \(uke.gov.pl\)](https://www.uke.gov.pl/pl/poradnik-dla-nauczycieli-i-rodzicow), [Poradnik wakacyjny UKE - Centrum Informacji Konsumenckiej](https://www.uke.gov.pl/pl/poradnik-wakacyjny) oraz kursy dot. bezpieczeństwa w sieci [J@ online - Centrum Informacji Konsumenckiej \(uke.gov.pl\)](https://www.uke.gov.pl/pl/j-online)

Dodatkowo w 2021 r. pracownicy UKE poprowadzili cykl edukacyjny dla konsumentów #EkspertRadzi. W ramach cyklu eksperci UKE nagrywali krótkie, przystępne dla odbiorcy filmy dot. praw i obowiązków na rynku telekomunikacyjnym.

Dostępność w komunikacji to oprócz dostępnych cyfrowo dokumentów, dostępnych stron internetowych i aplikacji mobilnych, to również komunikacja prostym i przystępnym językiem, tak aby była zrozumiała dla jak największej grupy odbiorców, w tym dla osób ze szczególnymi potrzebami.

W ramach działań podejmowanych na rzecz zapewniania dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami dostosowano formę komunikacji do oczekiwań i potrzeb

klientów, filmy są opatrzone napisami, najważniejsze informacje (z punktu widzenia odbiorcy) publikowane są w polskim języku migowym. Materiały edukacyjne są dostosowywane do potrzeb odbiorców, m.in. przetłumaczone na polski język migowy, a zajęcia są prowadzone przez Głuchego eksperta. Wszystkie opracowywane komunikaty, niezależnie od formy i miejsca publikacji:

- a) tworzone są łatwym i przystępnym językiem,
- b) posiadają właściwą strukturę,
- c) posiadają opisane grafiki (tekst alternatywny) oraz prawidłowo nazwane załączniki WORD, PDF, Excel (z uwzględnieniem polskich znaków i prawidłowo opisujące zawartość załącznika),
- d) uwzględniają warstwę tekstową w zamieszczanych dokumentach cyfrowych,
- e) posiadają napisy w przypadku multimediiów,
- f) opracowywane są zgodnie ze standardem WCAG 2.1, na poziomie AA, zgodnie z Wymaganiami Web Content Accessibility Guidelines (WCAG 2.1, na poziomie A/AA) dla stron internetowych i aplikacji mobilnych w zakresie dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.

W przypadku wniosku klienta wskazującego na brak lub trudności z odczytaniem opublikowanej lub adresowanej do klienta informacji – artykuł, komunikat lub inny dokument jest opracowywany w formie wskazanej przez wnioskodawcę, w tym w szczególności w postaci dostępnego dokumentu PDF, nagrania audio, w PJM, w alfabecie Braille'a lub w postaci tekstu łatwego do czytania z uwzględnieniem racjonalności kosztów zapewnienia tej komunikacji.

Działania podejmowane przez UKE uwzględniają również obecnie dynamicznie zmieniającą się sytuację spowodowaną COVID'19. W związku z ograniczeniem możliwości bezpośredniej obsługi klienta od połowy marca 2020 r., UKE wprowadził rozwiązania, które umożliwiają skorzystanie z naszych usług: wsparcia, wiedzy, informacji:

- a) Wniosek o interwencję czy pytanie można wysłać do UKE za pośrednictwem formularza zgłoszeniowego w formie filmu nagranego w polskim języku migowym [Platforma Usług Elektronicznych - UKE](#)
- b) Wniosek o zapewnienie dostępności można wysłać do UKE za pośrednictwem formularza zgłoszeniowego [Wniosek konsumentki - Platforma Usług Elektronicznych - UKE](#)

Prace legislacyjne

Udział pracowników UKE w pracach legislacyjnych dotyczących konsultacji:

- a) projektu rozporządzenia MRiT w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie,
- b) projektu rozporządzenia w sprawie rozporządzenia w sprawie szczegółowych wymogów, jakie muszą spełniać podmioty dokonujące certyfikacji dostępności, wzoru wniosku o wydanie certyfikatu dostępności oraz wzoru certyfikatu dostępności,

- c) projektu rozporządzenia Ministra Cyfryzacji w sprawie szczegółowych wymagań dotyczących świadczenia usług i udogodnień dla osób z niepełnosprawnościami przez dostawców publicznie dostępnych usług komunikacji elektronicznej,
- d) projektu Lisbon Declaration "Digital Democracy with a Purpose",
- e) założeń (roadmap) wizji polityki cyfrowej Unii Europejskiej na najbliższe dziesięć lat - „Cyfrowa Dekada – cele na 2030”,
- f) projektu ustawy o dostępności niektórych produktów i usług,
- g) rozporządzenia Ministra Cyfryzacji w sprawie przekazywania danych dotyczących działalności telekomunikacyjnej,
- h) w sprawie COMMISSION IMPLEMENTING DECISION on a standardisation request to the European standardisation organisations as regards the accessibility requirements of products and services in support of Directive (EU) 2019/882 of the European Parliament and of the Council.

Ponadto pracownicy UAE wzięli udział w:

- a) badaniu ITU Digital Accessibility Rights Evaluation w zakresie praw osób z niepełnosprawnościami na rynku usług cyfrowych i administracji,
- b) spotkaniu w sprawie implementacji Europejskiego Kodeksu Łączności Elektronicznej w zakresie równoważonego dostępu do usług telekomunikacyjnych dla osób z niepełnosprawnościami oraz wymogów dyrektywy w sprawie wymogów dostępności produktów i usług,
- c) webinarium Grupy roboczej ds. społecznej odpowiedzialności administracji „Rozwijanie społecznej odpowiedzialności urzędu przez zapewnianie dostępności – wymiana dobrych praktyk”.

W ramach prac UAE w grupach roboczych należy podkreślić:

- a) udział w pracach Rady Dostępności przy Ministrze Funduszy i Polityki Regionalnej, m.in. w konsultacjach:
 - raportu o stanie zapewniania dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami przez podmioty publiczne,
 - Poradnika „Dobre praktyki w zakresie dostępnych dystrybutorów wody pitnej”,
 - Poradnika dostępności dla samorządów,
- b) udział w pracach Grupy roboczej ds. postępowania skargowego powołanej przy Radzie Dostępności,
- c) udział w pracach grupy roboczej Business Accessibility Forum.

Zadania z zakresu kontroli działalności pocztowej

W 2021 r. Prezes Urzędu Komunikacji Elektronicznej, analogicznie do lat ubiegłych, przeprowadził kontrolę w zakresie zapewnienia przez operatora wyznaczonego (tj. operatora pocztowego obowiązującego do świadczenia usług powszechnych) osobom niepełnosprawnym dostępu do powszechnych usług pocztowych. Powyższa kontrola stanowi realizację ustawowego obowiązku Prezesa UAE.

Zgodnie bowiem z brzmieniem art. 122 ust. 2 pkt 1 lit. c ustawy z dnia 23 listopada 2012 r. Prawo pocztowe (Dz. U. z 2020 r. poz. 1041 z późn. zm.), zwanej dalej „Prawem pocztowym” Prezes UKE sprawuje kontrolę w zakresie zapewnienia przez operatora świadczącego usługi powszechne osobom niepełnosprawnym dostępu do świadczonych usług powszechnych w ramach obowiązku, o którym mowa w art. 62 Prawa pocztowego.

Stosownie do ww. przepisu, operator wyznaczony zapewnia osobom niepełnosprawnym dostęp do usług powszechnych przez:

- a) organizację pracy placówek pocztowych umożliwiającą osobom poruszającym się na wózku inwalidzkim korzystanie z usług świadczonych przez te placówki;
- b) tworzenie w placówkach pocztowych odpowiednio oznakowanych stanowisk obsługi osób niepełnosprawnych;
- c) umieszczanie nadawczych skrzynek pocztowych w sposób i w miejscu umożliwiającym korzystanie z nich osobie niepełnosprawnej, poruszającej się na wózku inwalidzkim, w szczególności nadawczych skrzynek pocztowych instalowanych w placówce pocztowej lub na nieruchomości użytkowanej przez tę placówkę;
- d) doręczanie osobom:
 - z uszkodzeniem narządu ruchu powodującym konieczność korzystania z wózka;
 - niewidomym lub ociemniałym na ich wniosek i bez pobierania dodatkowych opłat, przesyłek listowych, przesyłek rejestrowanych, w tym przesyłek z zadeklarowaną wartością oraz kwot pieniężnych określonych w przekazach pocztowych, z pominięciem oddawczej skrzynki pocztowej oraz bez konieczności odbierania przesyłki w placówce pocztowej;
- e) przyjmowanie od osoby niepełnosprawnej w miejscu jej zamieszkania prawidłowo opłaconej przesyłki pocztowej niebędącej przesyłką rejestrowaną.

Decyzją z dnia 30 czerwca 2015 r. znak: DRP.WKP.710.2.2015.26,27, Prezes UKE dokonał wyboru Poczty Polskiej S.A. jako operatora wyznaczonego do świadczenia usług powszechnych na lata 2016-2025.

Kontrola UKE została przeprowadzona w wybranych miejskich oraz wiejskich placówkach pocztowych Poczty Polskiej S.A. W trakcie czynności kontrolnych dokonano ustaleń dotyczących:

- a) możliwości samodzielnego wjazdu dla osób poruszających się za pomocą wózków (swobodny podjazd, łatwość otwierania drzwi wejściowych, podjazdy, podnośniki, windy itp.), natomiast w przypadku braku możliwości samodzielnego wjazdu ustalenie czy w placówce pocztowej funkcjonują inne udogodnienia takie jak np. zamontowany sprawy dzwonek przywołujący personel placówki pocztowej w celu obsługi;
- b) występowania wydzielonego lub odpowiednio oznakowanego piktogramem, stanowiska przystosowanego do obsługi osób niepełnosprawnych;
- c) usytuowania nadawczych skrzynek pocztowych w sposób umożliwiający korzystanie z nich osobom poruszającym się na wózku inwalidzkim;

- d) doręczania osobom: z uszkodzeniem narządu ruchu powodującym konieczność korzystania z wózka, niewidomym lub ociemniałym, na ich wniosek i bez pobierania dodatkowych opłat, przesyłek pocztowych oraz kwot pieniężnych określonych w przekazach pocztowych, z pominięciem oddawczej skrzynki pocztowej oraz bez konieczności odbierania przesyłki w placówce pocztowej;
- e) prowadzenia ewidencji osób niepełnosprawnych;
- f) możliwości przyjmowania przesyłek niebędących przesyłkami rejestrowanymi od osób niepełnosprawnych w miejscu ich zamieszkania, ustalając w jakiej formie osoba niepełnosprawna jest obowiązana zgłosić chęć nadania przesyłki.

Kontrola została przeprowadzona we wrześniu i październiku 2021 r. przez 15 zamiejscowych jednostek organizacyjnych UKE oraz przez Departament Rynku Poczтового UKE, w 355 placówkach pocztowych, które stanowiły 4,7% liczby wszystkich placówek pocztowych Poczty Polskiej S.A. świadczących usługi pocztowe na terenie kraju (według danych umieszczonych w rocznym sprawozdaniu operatora wyznaczonego, na koniec 2020 r. na terenie kraju działało 7627 placówek pocztowych w tym 5080 placówek było zlokalizowanych na obszarach miejskich oraz 2547 na terenach wiejskich).

Na obszarach miejskich kontroli poddano 296 placówek pocztowych, czyli 5,8% wszystkich placówek miejskich prowadzonych przez Poczte Polską S.A., natomiast na obszarach wiejskich dokonano kontroli 59 placówek pocztowych, co stanowiło 2,3% wszystkich placówek wiejskich tego operatora pocztowego.

Tabela 1. Liczba skontrolowanych placówek pocztowych spełniających wybrane kryteria w zakresie przystosowania do obsługi osób niepełnosprawnych.

Lp.	Rodzaj placówek	Liczba placówek poddanych kontroli	Możliwość samodzielnego wjazdu	Zamontowany dzwonek bez możliwości samodzielnego wjazdu	Zamontowany sprawny dzwonek bez możliwości samodzielnego wjazdu	Oznakowanie okienka	Usytuowanie okienka	Dostęp do nadawczej skrzynki pocztowej	Prowadzenie ewidencji osób niepełnosprawnych ³⁸	Przyjmowanie przesyłek od osoby niepełnosprawnej w miejscu zamieszkania ³⁸
1	Placówki wiejskie	59	25	34	31	59	57	56	23	25
2	Placówki miejskie	296	193	98	92	290	280	280	114	116
SUMA		355	218	132	123	349	337	336	137	141

³⁸ Dotyczy placówek posiadających służbę doręczeń. W toku kontroli przeprowadzonej w 2021 r. ustalono, że służbę doręczeń posiada 141 spośród 355 skontrolowanych placówek pocztowych.

<i>Odsetek placówek posiadających określone udogodnienie dla osób niepełnosprawnych</i>	61,4%	96,4%	89,8%	98,3%	94,9%	94,6%	97,2%	100%

Źródło: opracowanie własne UAE

Spośród skontrolowanych placówek Poczty Polskiej S.A. możliwość samodzielnego wjazdu do budynku posiadało 61,4%, tj. 218 z 355 placówek objętych kontrolą.

W większości przypadków niedostosowanie urzędów pocztowych do obsługi osób niepełnosprawnych w zakresie możliwości samodzielnego wjazdu do budynku wiąże się m.in. z:

- a) ograniczonym prawem do zajmowanej nieruchomości (właściciele nieruchomości nie wyrażają zgody na przebudowę placówki, ze względu na dodatkowe koszty inwestycyjne),
- b) umiejscowieniem placówki w zabytkowym budynku znajdującym się pod nadzorem konserwatora zabytków (prace modernizacyjne wymagają zgody Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków oraz wiążą się z wysokimi nakładami finansowymi),
- c) brakiem miejsca na budowę podjazdu,
- d) brakiem możliwości zamontowania windy lub podnośnika w przypadku placówki umiejscowionej na piętrze budynku.

Należy jednakże podkreślić, że w trakcie kontroli pracownicy UAE przeprowadzili czynności kontrolne polegające na sprawdzeniu czy przy wejściach do placówek pocztowych (do których był niemożliwy wjazd osoby poruszającej się na wózku) istnieje możliwość skorzystania z urządzeń przywołujących personel placówki. Ustalono, że spośród 137 placówek poddanych kontroli, do których osoba niepełnosprawna nie może samodzielnie wjechać na wózku, w 123 placówkach został zamontowany sprawnie działający dzwonek przywołujący personel placówki, jednakże w 11 przypadkach personel nie reagował na sygnał dzwonka, m.in. z powodu obsługi w tym czasie znajdujących się w placówce pocztowej klientów.

Reasumując powyższe należy wskazać, że w 330 placówkach Poczty Polskiej S.A. z 355 poddanych kontroli (tj. 93%) zapewniono osobom niepełnosprawnym poruszającym się za pomocą wózka korzystanie z usług świadczonych przez te placówki poprzez możliwość samodzielnego wjazdu do placówki bądź możliwość skutecznego przywołania pracownika. Ponadto ustalono, że w niektórych przypadkach, nawet jeśli do placówki pocztowej istniała możliwość samodzielnego wjazdu, dodatkowo zamontowany był dzwonek umożliwiający przywołanie pracownika placówki.

W 349 (tj. 98,3%) skontrolowanych placówkach znajdowało się odpowiednie oznakowanie okienka przystosowanego do obsługi osób niepełnosprawnych, natomiast odpowiednio usytuowane okienko, tj. umożliwiające obsługę osoby niepełnosprawnej, stwierdzono w 337 skontrolowanych placówkach operatora wyznaczonego (tj. 94,9%).

Kryterium dostępu do nadawczej skrzynki pocztowej obejmujące usytuowanie skrzynki, w tym wysokość na jakiej znajdowała się górna krawędź jej otworu wrzutowego, umożliwiające korzystanie z niej osobom niepełnosprawnym, nie było spełnione w 19 placówkach (w tym 3 placówkach wiejskich i 16 placówkach miejskich), co oznacza, że 94,6% skontrolowanych placówek pocztowych posiada skrzynkę nadawczą umożliwiającą korzystanie z niej osobom niepełnosprawnym.

W 137 placówkach pocztowych poddanych kontroli jest prowadzona ewidencja osób z niepełnosprawnością, co stanowi 38,6% wszystkich skontrolowanych placówek. Przyjmowanie przesyłek od osoby niepełnosprawnej w miejscu zamieszkania zadeklarowało 141 placówek pocztowych. Mając więc na uwadze, że obowiązek prowadzenia ewidencji, jak również świadczenia usług w miejscu zamieszkania, dotyczy jedynie placówek pocztowych ze służbą doręczeń, którą posiadało 141 skontrolowanych placówek, należy wskazać, iż ewidencja osób niepełnosprawnych prowadzona jest w 97,2% placówek, natomiast przyjmowanie przesyłek od osoby z niepełnosprawnością w miejscu zamieszkania gwarantowały wszystkie placówki posiadające służbę doręczeń.

Tabela: Odsetek skontrolowanych placówek miejskich (w %) spełniających wybrane kryteria w latach 2011-2021.

	Miasto										
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Możliwość samodzielnego wjazdu	27%	62%	65%	59%	64%	72%	69%	69%	61%	68%	65%
Oznakowanie okienka	98%	94%	96%	95%	98%	98%	99%	98%	99%	98%	98%
Usytuowanie okienka	95%	91%	94%	98%	97%	95%	98%	98%	91%	99%	95%
Dostęp do skrzynki	89%	95%	98%	97%	97%	92%	93%	92%	93%	93%	95%
Prowadzenie ewidencji*	51%	50%	44%	43%	42%	43%	37%	34%	39%	41%	39%
Przyjmowanie przesyłek*	50%	51%	47%	44%	42%	45%	37%	34%	39%	41%	39%

Źródło: opracowanie własne UKE.

*Prowadzenie ewidencji jak również świadczenie usług w miejscu zamieszkania dotyczy jedynie placówek ze służbą doręczeń.

Tabela: Odsetek skontrolowanych placówek wiejskich (w %) spełniających wybrane kryteria w latach 2011-2021.

	Wieś										
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Możliwość samodzielnego wjazdu	27%	48%	43%	49%	50%	54%	51%	52%	51%	47%	42%
Oznakowanie okienka	86%	92%	95%	92%	99%	100%	96%	99%	99%	95%	100%
Usytuowanie okienka	89%	89%	94%	89%	97%	95%	95%	90%	92%	85%	97%
Dostęp do skrzynki	82%	94%	95%	97%	99%	94%	92%	92%	92%	96%	95%
Prowadzenie ewidencji*	53%	53%	49%	40%	39%	34%	25%	28%	32%	40%	39%
Przyjmowanie przesyłek*	57%	57%	45%	40%	40%	36%	25%	28%	32%	40%	42%

Źródło: opracowanie własne UKE.

*Prowadzenie ewidencji jak również świadczenie usług w miejscu zamieszkania dotyczy jedynie placówek ze służbą doręczeń.

Kontrola Prezesa UKE wykazała, że 193 placówki pocztowe z 296 skontrolowanych placówek z terenów miejskich (65%) oraz 25 placówek pocztowych z 59 skontrolowanych placówek z terenów wiejskich (42%) zapewniało odpowiednie

warunki techniczne umożliwiające osobom niepełnosprawnym, poruszającym się za pomocą wózka samodzielny wjazd do tej placówki.

W 92 placówkach na 296 skontrolowanych placówek pocztowych z terenu miejskiego (31%) oraz w 31 placówkach na 59 skontrolowanych placówek pocztowych z terenu wiejskiego (53%) osobom niepełnosprawnym, poruszającym się za pomocą wózka zapewniono dostęp do usług pocztowych poprzez montaż sprawnie działającego dzwonka przywołującego personel placówki pocztowej.

Ponadto, 290 placówek z 296 skontrolowanych placówek miejskich (98%) oraz wszystkie skontrolowane placówki pocztowe z terenu wiejskiego (100%) posiadały oznakowane właściwym piktogramem okienka do obsługi osób niepełnosprawnych.

Natomiast, 280 placówek na 296 skontrolowanych placówek miejskich (95%) oraz 57 na 59 skontrolowanych placówek wiejskich (97%) dysponowało odpowiednio usytuowanym okienkiem do obsługi klientów niepełnosprawnych.

W 280 placówkach na 296 skontrolowanych placówek miejskich (95%) oraz w 56 placówkach na 59 skontrolowanych placówek wiejskich (95%), zapewniony był dostęp dla osób poruszających się na wózkach do nadawczych skrzynek pocztowych poprzez usytuowanie skrzynki w odpowiednim miejscu oraz na wysokości umożliwiającej skorzystanie z niej osobie niepełnosprawnej.

Wskazać należy, że różnice w liczbie placówek spełniających poszczególne kryteria w zakresie przystosowania do obsługi osób niepełnosprawnych (spośród wszystkich skontrolowanych) w miastach i na wsi sięgają od 2,0 punktów procentowych (w przypadku oznakowania i usytuowania okienka) do 23,0 punktów procentowych (w przypadku możliwości samodzielnego wjazdu do placówki pocztowej).

Przeprowadzona kontrola potwierdziła, że większość skontrolowanych placówek pocztowych spełnia określone w Prawie pocztowym wymogi. Ponadto uzyskane informacje wskazują, iż operator wyznaczony w ramach realizowanego procesu nowej wizualizacji placówek pocztowych, remontując, alokując lub rozwijając sieć placówek pocztowych, przystosowuje je do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Zadania z zakresu kontroli działalności telekomunikacyjnej

W okresie od 19 sierpnia do 14 października 2021 r. Prezes UKE przeprowadził kontrolę biur obsługi klienta dostawców usług telekomunikacyjnych na terenie całego kraju w celu zweryfikowania przestrzegania przepisów rozporządzenia w sprawie szczegółowych wymagań dotyczących świadczenia udogodnień dla osób niepełnosprawnych.

Dostawcy publicznie dostępnych usług telefonicznych mają obowiązek zapewnienia dostępności świadczonych usług dla osób z niepełnosprawnościami. Obowiązek dotyczy między innymi zapewnienia obsługi, dostosowania biur obsługi do potrzeb klientów z niepełnosprawnościami, dostępności serwisów internetowych i odpowiednio przystosowanych urządzeń telekomunikacyjnych.

Prezes UKE przeprowadził bezpośrednie kontrole w wytypowanych salonach przedsiębiorców telekomunikacyjnych, poddając ocenie dostępność architektoniczną biur obsługi klienta oraz zakres i jakość świadczonych przez przedsiębiorców

udogodnień. Kontrola została przeprowadzona u 16 operatorów działających lokalnie, z siedzibą w jednym z 16 województw w Polsce. Kontrolą zostali objęci mniejsi operatorzy lokalni świadczący usługi telefonii głosowej posiadający ugruntowaną i stabilną sytuację rynkową potwierdzoną ponad pięcioletnim czasem działania na rynku.

Wyniki przeprowadzonej oceny wskazują na stosowanie przez przedsiębiorców telekomunikacyjnych przepisów rozporządzenia w zakresie zapewnienia obsługi osób z niepełnosprawnościami w biurach obsługi klienta. Niemniej w ramach realizowanej oceny Prezes UKE ujawnił nieprawidłowości w zakresie obsługi osób z niepełnosprawnościami w następujących obszarach:

- a) obszar architektoniczny np. występujące wysokie progi,
- b) obszar obsługowy:
 - brak możliwości lub umiejętności realizacji zamówienia na fakturę w alfabecie Braille'a,
 - brak możliwości/zła jakość połączenia lub umiejętności realizacji połączenia z tłumaczem PJM/SJM,
- c) obszar informacyjny:
 - oznakowanie BOK niezgodne ze świadczonymi udogodnieniami, stosowanie piktogramów niezgodnych z wzorem określonym w rozporządzeniu,
 - brak umiejętności lub wiedzy w zakresie informowania klienta o terminie dostarczenia faktury w alfabecie Braille'a,
- d) obszar organizacji BOK np. utrudniony dostęp i obsługa osób z niepełnosprawnościami z uwagi na zbyt wysoki blat biurka lub zbyt małą przestrzeń pod blatem biurka stanowiska obsługi klientów.

W odniesieniu do wskazanych nieprawidłowości Prezes UKE wydał zalecenia w zakresie ich usunięcia, rekomendacje oraz wezwanie do stałego podnoszenia standardów obsługi osób z niepełnosprawnościami. Zarówno zalecenia pokontrolne, jak i rekomendacje zostały przez poddanych kontroli operatorów wdrożone.

Na podstawie wyników kontroli Prezes UKE opublikował „Raport dostępności Biur Obsługi Klienta przedsiębiorców telekomunikacyjnych 2021”.

Edukacja

W ramach działań edukacyjnych Prezes UKE realizuje i kampanie informacyjno-edukacyjne mające na celu m.in. podnoszenie kompetencji cyfrowych społeczeństwa, ochronę abonentów przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi oraz zwiększanie dostępności informacji, odnośnie zasad świadczenia usług telekomunikacyjnych i przysługujących konsumentom praw, skierowane w szczególności do osób starszych oraz młodszych użytkowników Internetu i telefonu.

Przygotowano trzy filmy edukacyjne z napisami poruszające tematykę:

- a) usług o podwyższonej opłacie,
- b) sharentingu, czyli zjawiska polegającego na udostępnianiu wizerunku dzieci w przestrzeni online,
- c) bezpiecznego i silnego hasła

W ramach działań edukacyjnych zostało nagranych 19 filmów z cyklu „Ekspert radzi” z napisami, które są dostępne na kanale YouTube UKE.

Na kanale YouTube UKE w playliście UKE w PJM jest dostępnych ponad 100 filmów informacyjno-edukacyjnych nagranych w polskim języku migowym z napisami.

Badanie opinii publicznej w zakresie funkcjonowania rynku usług telekomunikacyjnych oraz preferencji konsumentów wraz z raportem z badania osób ze szczególnymi potrzebami

Badanie opinii publicznej w zakresie funkcjonowania rynku usług telekomunikacyjnych przeprowadzone zostało w listopadzie 2021 r. wśród osób ze szczególnymi potrzebami. Zakres tematyczny badania objął: udogodnienia oferowane przez operatorów telekomunikacyjnych, zawieranie i rozwiązywanie umów, korzystanie z BOK i składanie reklamacji, telefonię komórkową, dostęp do internetu, zakup urządzeń, ocenę rynku telekomunikacyjnego, wpływ covid-19 na rynek telekomunikacyjny.

Przykładowe wyniki badania osób ze szczególnymi potrzebami:

- a) 86% osób ze szczególnymi potrzebami nie wie, że operatorzy usług telekomunikacyjnych mają obowiązek świadczyć udogodnienia dla osób ze szczególnymi potrzebami.
- b) 90% osób ze szczególnymi potrzebami nie wie z jakich udogodnień mogą korzystać.
- c) Najczęściej wskazywanym udogodnieniem, które powinno być wprowadzone jest pierwszeństwo obsługi w salonie dla osób z niepełnosprawnością (40%).
- d) Blisko 30% ankietowanych wskazało na potrzebę dostępności architektonicznej, lepszej obsługi (w salonie, na infolinii, jasne umowy, język migowy, itp. kwestie), aparatów tel. przystosowanych dla os. niepełnosprawnych (głośność, duże litery, alfabet Braille'a, tryb głosowy itp.) oraz na potrzebę materiałów informacyjnych z dużym drukiem.
- e) 66% osób ze szczególnymi potrzebami woli zawrzeć umowę w salonie/punkcie obsługi klienta w formie papierowej.
- f) Tylko 12% osób z niepełnosprawnościami i osób starszych wskazało, że wie, że pracownik BOK ma obowiązek zaproponować urządzenie dostosowane do potrzeb.
- g) Dostępność udogodnień dla osób ze szczególnymi potrzebami: przed pandemią 54% oceniło raczej dobrze, podczas trwania pandemii już tylko 45%
- h) Jakość udogodnień dla osób ze szczególnymi potrzebami: przed pandemią 51% oceniło raczej dobrze, natomiast podczas trwania pandemii aż 68%

Na podstawie badania został opublikowany „Badanie konsumenckie 2021 - osoby ze szczególnymi potrzebami” .

Polityka dostępności Prezesa UKE

W 2019 r. Wdrożono Politykę dostępności UKE. Polityka została pozytywnie zaopiniowana przez Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej i zamieszczona na stronie Portalu Funduszy Europejskich, jako przykład dobrej praktyki.

Polityka od 2020 r. jest sukcesywnie aktualizowana pod kątem nowych działań realizowanych przez UKE na rzecz poprawy dostępności oraz dostosowania do obecnie obowiązujących wymogów prawnych.

W 2021 r. zostało przeprowadzone badanie „Przygotowanie UKE do obsługi klientów ze szczególnymi potrzebami” techniką tajemniczego klienta oraz techniką audytu jawnego pod kątem dostępności architektonicznej i informacyjno-komunikacyjnej.

Badaniem została objęta Centrala UKE w Warszawie oraz Delegatura UKE w Łodzi, w Lublinie, w Siemianowicach Śląskich, we Wrocławiu.

Badanie zrealizowane przy wykorzystaniu następujących technik badawczych w poszczególnych formach kontaktu: telefonicznym, poprzez formularz kontaktowy oraz wizyt osobistych.

Badanie miało w dużej mierze charakter jakościowy i opisowy, i w związku z czym wykonawca dokonał analizy zgromadzonego materiału pod kątem wnioskowania jakościowego, popartego dokumentacją zdjęciową. Wnioski/podsumowanie badania:

- a) Zebranie z delegatur UKE dobrych praktyk, opracowanie danych o potrzebach, zmianach oraz kierunkach rozwoju.
- b) Przeprowadzenie rozmów/warsztatów z pracownikami UKE w celu wyłonienia barier i trudności pojawiających się w zakresie Polityki dostępności (spotkanie może mieć formę warsztatów on-line/off-line).
- c) Wykorzystywanie i rozwijanie potencjału UKE jakim jest zasób kadrowy.
- d) Opracowanie planu cyklicznych szkoleń związanych ze wzmacnianiem umiejętności miękkich i rozwijaniem wiedzy merytorycznej dotyczącej obsługi osób ze szczególnymi potrzebami.
- e) Koordynacja sukcesywnego wdrażania na poziomie całego UKE zaleceń po badaniu „Przygotowanie UKE do obsługi klientów ze szczególnymi potrzebami”.

Ponadto w ramach działań mających na celu zapewnienie dostępności UKE:

- a) zakupiono sprzęt do ewakuacji osób z niepełnosprawnościami – materace Escape-Mattress Economy dla Delegatury UKE w Łodzi i Opolu,
- b) wdrożono piktogramy informujące o dostępnych udogodnieniach w budynku Centrali UKE i w Delegaturach UKE.

Działania na rzecz osób z niepełnosprawnością w transporcie

Drogi publiczne

W 2021 r. Minister Infrastruktury rekomendował do stosowania Wytyczne projektowania infrastruktury dla pieszych - Część 3: Projektowanie przejść dla pieszych (WR-D-41-3). Zakończono proces konsultacji publicznych i rozpoczęto prace nad poprawionymi wersjami:

- a) Wytycznych projektowania infrastruktury dla pieszych - Część 1: Planowanie tras dla pieszych (WR-D-41-1),

- b) Wytycznych projektowania infrastruktury dla pieszych - Część 2: Projektowanie dróg dla pieszych (WR-D-41-2). Planuje się, że zostaną one rekomendowane przez Ministra Infrastruktury do stosowania do końca 2022 r. Wszystkie powyższe dokumenty zakładają konieczność projektowania infrastruktury drogowej zgodnie z warunkiem dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami, tj. infrastruktury użytecznej dla wszystkich w możliwie największym stopniu, bez potrzeby adaptacji lub specjalistycznego projektowania, na zasadach równości z innymi osobami, zgodnie z zasadami projektowania uniwersalnego.

Transport kolejowy

Ministerstwo Infrastruktury podejmuje współpracę ze spółkami takimi jak PKP Intercity, PKP PLK, PKP S.A. oraz PKP Informatyka w celu zapewnienia odpowiedniej obsługi OzN, dostępu do usług czy działania systemów informacji pasażerskiej i systemów sprzedaży, aby w jak największym stopniu spełniały potrzeby OzN. Resort jako organizator przewozów dalekobieżnych na bieżąco interweniuje w przypadku otrzymania sygnałów (skarg, wniosków) dotyczących OzN, podejmuje stosowne kroki, w tym postępowania wyjaśniające i kontrole. W przypadku nieprawidłowości nakładane są na operatora przewozów kary pieniężne.

W 2021 r. Ministerstwo Infrastruktury podejmowało działania w ramach prac nad umową na realizację publicznego transportu zbiorowego w transporcie kolejowym oraz w zakresie prac nad umową o świadczenie usług w zakresie publicznego transportu zbiorowego w transporcie kolejowym.

MI podejmuje też rozmowy ze spółką PKP Intercity w zakresie posiadanego taboru oraz jego modernizacji czy zakupu, np. w ramach odbioru wagonów COMBO przystosowanych do obsługi oraz posiadających liczne udogodnienia dla OzN.

Dostępny tabor pasażerski

W 2021 roku PKP Intercity kontynuowało największy program inwestycyjny w swojej historii. Flotę narodowego przewoźnika wzmocniło ponad 100 zmodernizowanych wagonów, dzięki którym podróże po Polsce stały się jeszcze bardziej komfortowe. Zakończono realizację dwóch kontraktów o wartości ponad 500 mln złotych.

W ramach jednego z nich, do PKP Intercity na początku maja 2021 r. trafiło 60 wagonów typu 111A-30 COMBO zmodernizowanych przez Konsorcjum PESA Bydgoszcz z ZNTK Mińsk Mazowiecki. Wartość zamówienia wyniosła 310 mln zł brutto. Wagony COMBO są pierwszymi takimi pojazdami w Polsce.

To wielofunkcyjne wagony o podwyższonym standardzie, które posiadają wydzieloną przestrzeń dla osób poruszających się na wózku. W przedziałach przewidziano również siedzenia dla opiekunów, a miejsca dla wózków są odpowiednio zabezpieczone pasami bezpieczeństwa. Kolejne ułatwienia to automatyczne drzwi przedziałowe, bezprogowe podłogi i kontrastowe drzwi wejściowe, dostosowane i bezpieczne toalety, a także poręcze umieszczone na odpowiednich wysokościach. PKP Intercity uwzględniło w projekcie usprawnienia dla osób niewidomych, dlatego wszystkie piktogramy i przyciski posiadają oznaczenia w alfabecie Braille'a.

Zmodernizowane wagony COMBO uzyskały - jako pierwsze w Polsce - prestiżowy certyfikat „Transport bez barier”, przyznawany przez Fundację Integracja. Otrzymanie znaku dostępności przez nowy tabor oznacza, że jest on przystosowany do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, seniorów czy rodziców podróżujących z dziećmi. Tym samym z komfortowej i bezpiecznej podróży pociągami PKP Intercity może cieszyć się każdy zainteresowany.

Ponadto w 2021 roku PKP Intercity odebrało też pierwsze pojazdy FLIRT typu ED74. Nowe pociągi przeznaczone są do realizacji międzywojewódzkich przewozów pasażerskich na terenie Polski. Pasażerowie skorzystają w nich z licznych udogodnień, m.in. z klimatyzacji, gniazdek elektrycznych, wzmacniaczy sygnału GSM/LTE czy bezprzewodowego Internetu. Wszystkie pojazdy są przystosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnościami i wyposażone m.in. toaletę PRM, wydzielone miejsca dla 2 wózków inwalidzkich oraz platformy ułatwiające wsiadanie i wysiadanie ze składu. Będą one elektryczne, co ułatwi prace załodze, uprości też proces wejścia do pojazdu osoby niepełnosprawnej.

W 2022 roku kontynuowane będą odbiory kolejnych zmodernizowanych wagonów, flotę przewoźnika wzmocni łącznie ponad 100 pojazdów, jak również kolejnych unowocześnionych ED74 i nowych pojazdów Flirt. W wyniku realizowanych inwestycji, po 2023 roku wszystkie pociągi PKP Intercity będą miały wydzieloną przestrzeń dla osób poruszających się na wózkach. W perspektywie 2030 roku całość taboru przewoźnika będzie nowa lub zmodernizowana.

Dzięki inwestycjom w dostępny tabor pasażerski w 2021 roku osoby z niepełnosprawnościami coraz chętniej wybierały kolej. W pierwszych trzech kwartałach 2021 roku pociągami PKP Intercity podróżowało o 84% więcej pasażerów z tej grupy niż w analogicznym okresie ubiegłego roku (choć należy uwzględnić również kwestie lockdownu w 2020r.).

W sumie na inwestycje w dostępny tabor kolejowy przeznaczono już ok. 1,5 mld zł. Dzięki tremu zakupiono lub wyremontowano 580 szt. wagonów kolejowych służących do przewozu osób. Inwestycje w tabor realizowały głównie spółki takie jak: PKP Intercity, Koleje Mazowieckie, Koleje Śląskie, POLREGIO, Koleje Wielkopolskie, Łódzka Kolej Aglomeracyjna, Koleje Małopolskie i Szybka Kolej Miejska Warszawa.

Prace nad koncepcją nowoczesnych pociągów

Obchodząc w 2021 roku 20-lecie swojego istnienia PKP Intercity wkroczyło w kolejny etap działalności z planem wypracowania nowego standardu podróżowania koleją.

W tym celu przewoźnik rozpoczął prace nad zmianą podejścia do projektowania pociągów, które w najbliższych latach pojawią się na torach. Ma ono sprawić, by pociągi jutra były jeszcze bardziej komfortowe, przyjazne i w pełni funkcjonalne dla podróżnych. PKP Intercity zależy na tym, by wyposażenie i organizacja przestrzeni

w wagonach była jak najlepiej dostosowana do potrzeb różnych grup klientów. Planowana jest realizacja badania potrzeb grup klientów pod kątem rozwiązań dla nowego taboru typu push-pull, co pozwoli w pełni poznać oczekiwania stawiane przed pociągami w niedalekiej przyszłości.

Czytelniejsza szata graficzna i poprawa wyświetlania na urządzeniach mobilnych - to jedno z ważniejszych zmian, jakie wprowadzono w 2021 roku w nowej wersji strony internetowej PKP Intercity. Poprawa funkcjonalności i intuicyjna nawigacja w trakcie przeglądania to kluczowe cele, które przyświecały stworzeniu nowej odsłony strony internetowej narodowego przewoźnika.

W planowaniu podróży przez stale rosnącą grupę pasażerów z niepełnosprawnościami pomocny jest też dedykowany dla nich numer telefonu: 42 205 45 31. Korzystając z niego podróżni mogą zgłosić przejazd osoby z niepełnosprawnością, wypełnić z pomocą konsultanta formularz zgłoszeniowy, otrzymać kompleksową informację, a także uzyskać pomoc w przypadku utrudnień w podróży. Od marca 2019 roku ze specjalnego numeru skorzystało już ponad 42 tys. osób, a rok 2021 jest pod tym względem rekordowy. Do końca października br. konsultanci odebrali ponad 21 tys. połączeń.

Szczegółowe informacje na temat organizacji przejazdu osób z niepełnosprawnością dostępne są także na stronie PKP Intercity. Ważną funkcją jest wyszukiwarka z filtrem dostępności wagonu z platformą lub windą dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich. O tym, czy wybrany skład jest dostosowany do potrzeb osób z niepełnosprawnościami można również dowiedzieć się w kasie biletowej lub Centrum Obsługi Klienta.

W ramach zadania standaryzacji rozwiązań i uniwersalnej nawigacji, w szczególności osób z dysfunkcjami wzroku PKP prowadziło też prace w ramach projektu badawczego Extensive w zakresie możliwości alternatywnego (względem technologii Beacon) badania dotyczącego nawigacji osób niewidomych z demonstratorem fizycznym na dworcu Jurata.

Szkolenia dla pracowników drużyn konduktorskich

W 2021 r. także przewoźnicy kolejowi prowadzili szkolenia z obsługi osób z niepełnosprawnościami przez swoich pracowników. Przykładem jest PKP Intercity S.A. które realizowało szkolenia dla swoich drużyn konduktorskich. Od początku 2021 r. wszyscy nowo zatrudniani pracownicy drużyn konduktorskich zostali przeszkoleni z obsługi osób z niepełnosprawnościami w ramach szkoleń zawodowych. Wiązało się to z kosztem blisko 28 750 zł. W 2021 r. kontynuowano również szkolenia w zakresie obsługi osób z niepełnosprawnościami, realizowane w ramach pouczeń zawodowych dla pracowników kas biletowych i doradców klienta. 100% pracowników na tych stanowiskach przeszło ww. szkolenia.

Remont i przebudowa 200 stacji pasażerskich

W 2021 roku otwarto 21 nowych dworców kolejowych ze wszystkich 45 udostępnionych podróżnym do tej pory w ramach Programu Inwestycji Dworcowych na lata 2016-2023. Program finansowany jest ze środków budżetu Państwa oraz funduszy UE w ramach POIS i POPW. Wśród tych otwartych w 2021 roku są obiekty po przebudowie oraz wybudowane od podstaw w formule Innowacyjnych Dworców Systemowych. PKP udostępniły podróżnym zarówno budynki duże, jak i najmniejszy dworzec w całym Programie. Korzyści z prowadzonych przez kolejarzy inwestycji

odczuwają nie tylko mieszkańcy największych aglomeracji, ale także pasażerowie z mniejszych miast, miasteczek i wsi.

Dworce, które udostępniono podróżnym w 2021 roku, znacznie różniły się od siebie, choć wszystkie przebudowano w zgodzie ze współczesnymi standardami i są one przystosowane do obsługi podróżnych z niepełnosprawnościami. Wśród nich znalazły się duże obiekty, takie jak dworce w Skarżysku Kamiennej, Wałbrzychu (Dworzec Główny) czy w Tczewie, ale również te mniejsze jak w Jabłoni Kościelnej, czy w Białolinach Szlacheckich.

Wznoszone od podstaw dworce kolejowe są budowane według autorskiej koncepcji PKP S.A. – mają być nowoczesne, komfortowe, łatwo dostępne dla wszystkich podróżnych, niezależnie od ich stanu zdrowia i kondycji fizycznej oraz proekologiczne. O tym, że takie właśnie są, mogą się przekonać się od ubiegłego roku mieszkańcy kolejnych siedmiu miejscowości, w których je otwarto. Najciekawszą realizacją tego typu w ubiegłym roku był dworzec w Pomiechówku.

To nie tylko nowoczesna bryła, ale obiekt w pełni dostosowany do potrzeb osób o ograniczonej sprawności ruchowej. Jest on w pełni pozbawiony barier architektonicznych, a dodatkowo wprowadzono w nim szereg usprawnień. Wśród nich są m.in. ścieżki prowadzące, oznaczenia w alfabecie Braille'a, mapy dotykowe dworca oraz kontrastowa kolorystyka wewnątrz. Wysokość blatu przy kasie biletowej przystosowano do obsługi osób poruszających się na wózkach.

Ponadto zamontowano tam również urządzenia wspomagające sygnał aparatów słuchowych, co jest niezwykle ważne dla niedosłyszących podróżnych.

Pozostałe sześć otwartych w 2021 roku IDS-ów to dworce w: Janikowo, Biskupice Wielkopolskie, Pobiedziska Letnisko, Czarna Tarnowska, Sterkowiec, Białoliny Szlacheckie.

Łączny koszt wszystkich inwestycji zakończonych w 2021 roku wyniósł przeszło 250 mln złotych. Szczegółowe informacje na temat realizacji programu dostępne są na dedykowanej stronie www.zmieniamydworce.pkp.pl, zawierającą interaktywną mapę inwestycji.

W sumie do 2023 roku w całej Polsce przebudowanych lub wybudowanych od nowa zostanie 190 dworców kolejowych. W fazie robót budowlanych znajduje się aktualnie 66 dworców kolejowych, zaś kolejne 79 przedsięwzięć jest na etapie projektowania lub przygotowania. PKP S.A. prowadzą też intensywne prace mające na celu przygotowanie kontynuacji programu modernizacji dworców kolejowych w Polsce w ramach nowej perspektywy finansowej Unii Europejskiej. Wstępnie szacuje się, że do 2030 roku zmodernizowanych zostanie kolejnych 150 dworców.

Stały nadzór nad działalnością podmiotów świadczących usługi na rynku pasażerskich przewozów kolejowych m.in. w zakresie zapewnienia niedyskryminującego dostępu do usług kolejowych osobom z niepełnosprawnością i o ograniczonej sprawności ruchowej sprawuje Prezes Urzędu Transportu Kolejowego.

W 2021 r. podjęto działania interwencyjne związane ze zgłaszanymi przez pasażerów barierami architektonicznymi.

Na podstawie powyższych informacji na temat nieprawidłowości w usytuowaniu ścieżek dotykowych oraz pól uwagi przy budynku dworca Szczecin Główny Prezes UTK wystąpił do Urzędu Miasta Szczecina o wprowadzenie stosownych modyfikacji w tym zakresie. Prezes UTK interweniował także w sprawie powtarzalnych usterek dźwigów osobowych na stacjach Piła Główna, Legionowo i Gdynia Orłowo oraz na przystanku osobowym Warszawa Toruńska. Reagował na zgłoszenia dotyczące awarii toalety dostosowanej do potrzeb pasażerów z niepełnosprawnościami, znajdującej się na Dworcu Centralnym w Warszawie. Szczególnej weryfikacji podlegało także działanie jednej z wind w tej lokalizacji, która – zgodnie z sygnałami otrzymywanymi od pasażerów – wielokrotnie nie była dostępna dla zainteresowanych podróżnych.

Prezes UTK każdorazowo wyjaśniał także przypadki nieudzielenia asysty osobom z niepełnosprawnościami, wynikające – między innymi – z ograniczonej dostępności stacji i dworców kolejowych oraz taboru pasażerskiego. W wystąpieniach kierowanych do przewoźników oraz zarządców infrastruktury wskazywano na konieczność wdrożenia pilnych działań naprawczych, mających na celu zapobieżenie występowaniu analogicznych zdarzeń w przyszłości.

W 2021 r. Prezes UTK opiniował również projekty umów o świadczenie usług publicznych w zakresie pasażerskich przewozów kolejowych. Łącznie przeanalizowano 25 projektów umów. Podczas opiniowania tych dokumentów zwracano szczególną uwagę m.in. na potrzebę wyposażenia taboru kolejowego w urządzenia ułatwiające wsiadanie/wysiadanie osób z niepełnosprawnością oraz dostosowanie pojazdów zastępczej komunikacji autobusowej do potrzeb tych osób. Wskazywano również na konieczność przeszkolenia personelu w zakresie obsługi osób z niepełnosprawnościami i zapewnienia dostępności cyfrowej informacji zamieszczanych przez przewoźników na swoich stronach internetowych.

Prezes UTK w zakresie nadzoru nad przestrzeganiem praw pasażerów w transporcie kolejowym podejmuje szereg działań nadzorczych i kontrolnych ze szczególnym uwzględnieniem obsługi osób z niepełnosprawnościami oraz osób o ograniczonej sprawności ruchowej. W 2021 r. przeprowadzono łącznie 138 kontroli w obszarze praw pasażerów, w tym osób z niepełnosprawnościami. Zakres tematyczny przeprowadzonych działań obejmował następujące obszary tematyczne: stan techniczny i proces utrzymania pojazdów kolejowych, przygotowanie i realizacja procesu przewozowego oraz realizacja procesu informacji pasażerów.

W 2021 r. Prezes UTK uczestniczył również w prowadzonej przez Agencję Kolejową Unii Europejskiej rewizji technicznych specyfikacji interoperacyjności odnoszących się do dostępności systemu kolei Unii dla osób z niepełnosprawnością i osób o ograniczonej możliwości poruszania się (TSI PRM). W tym obszarze Prezes UTK przedstawił propozycję zmiany przepisów europejskich dotyczących wymagań dla znajdujących się na dworcach kolejowych stanowisk przewijania. Obecnie przepisy wskazują na konieczność, aby na stacjach znajdowały się stanowiska do przewijania dzieci. Proponowana przez Prezesa UTK zmiana obejmuje rozszerzenie wymogów w tym zakresie, aby stanowiska te były dostosowane także do potrzeb udzielania stosownej pomocy dla osób dorosłych, które jej w tym zakresie wymagają. W tej chwili

brak jest takich regulacji, co stanowi znaczące utrudnienie zarówno dla osób z niepełnosprawnością korzystających z dworców, jak i ich opiekunów.

Prezes UTK w styczniu 2021 r. uczestniczył w konsultacjach publicznych projektu rozporządzenia Ministra Finansów, Funduszy i Polityki Regionalnej w sprawie szczegółowych wymogów, jakie muszą spełniać podmioty dokonujące certyfikacji dostępności. W ramach konsultacji zgłoszono uwagi do załącznika 1 projektu rozporządzenia oraz do oceny skutków regulacji (OSR), które zostały częściowo uwzględnione.

W styczniu 2021 r. Prezes UTK uczestniczył także w konsultacjach roboczych projektu ustawy o dostępności produktów i usług. Prace nad projektem ustawy związane były z transpozycją do polskiego porządku prawnego dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/882 z 17 kwietnia 2019 r. w sprawie wymogów dostępności produktów i usług (Dz. Urz. UE L 151 z 7.06.2019 r., str. 70-115) (tzw. Europejski akt o dostępności, ang. European Accessibility Act, EAA). Polska jest zobowiązana do transpozycji przepisów EAA do 28 czerwca 2022 r.

W ramach konsultacji roboczych zgłoszono szereg uwag do projektu ustawy. W związku ze zgłoszonymi uwagami Departament Spraw Europejskich i Współpracy Międzynarodowej Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej zwrócił się do UTK z prośbą o spotkanie w celu pogłębionej weryfikacji projektu oraz wsparcia i wymiany wiedzy i doświadczeń.

Dnia 19 lutego 2021 r. odbyło się spotkanie, w którym udział wzięli przedstawiciele Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej, Ministerstwa Infrastruktury oraz UTK. Wspólne spotkanie było okazją do wymiany informacji i pogłębionej dyskusji nad projektem ustawy. Ponadto uwagi UTK do projektu ustawy zostały w pełni uwzględnione (zarówno merytoryczne, jak i redakcyjne).

W lutym 2021 r. po zakończeniu etapu konsultacji międzyresortowych i publicznych projektu rozporządzenia Ministra Finansów, Funduszy i Polityki Regionalnej w sprawie szczegółowych wymogów, jakie muszą spełniać podmioty dokonujące certyfikacji dostępności, wzoru wniosku o wydanie certyfikatu dostępności oraz wzoru certyfikatu dostępności (numer w wykazie prac legislacyjnych Ministra Finansów, Funduszy i Polityki Regionalnej: 7; projekt z 1 lutego 2021 r.) Ministerstwo przekazało pismo z prośbą o ewentualne skorygowanie tekstów rozporządzenia, uzasadnienia i oceny skutków regulacji (OSR). UTK ponownie zaproponował wcześniejsze uwagi i uzupełnił ich zakres o nowe.

Dnia 5 marca 2021 r. w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej ogłoszone zostało rozporządzenie Ministra Finansów, Funduszy i Polityki Regionalnej z dnia 4 marca 2021 r. w sprawie szczegółowych wymogów, jakie muszą spełniać podmioty dokonujące certyfikacji dostępności, wzoru wniosku o wydanie certyfikatu dostępności oraz wzoru certyfikatu dostępności (Dz. U. poz. 412).

W I kwartale 2021 r. Prezes UTK kontynuował udział w wypracowywaniu ostatecznego tekstu nowego rozporządzenia w sprawie praw pasażerów kolei, które zastąpi aktualnie obowiązujące rozporządzenie 1371/2007, zwracając szczególną uwagę na przepisy dotyczące osób z niepełnosprawnością i osób o ograniczonej możliwości poruszania się. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE)

2021/782 z dnia 29 kwietnia 2021 r. dotyczące praw i obowiązków pasażerów w ruchu kolejowym będzie stosowane, co do zasady, od 7 czerwca 2023 r.

W lipcu 2021 r. Ministerstwo Finansów, Funduszy i Polityki Regionalnej zwróciło się do Prezesa UTK z prośbą o analizę projektu ustawy o dostępności niektórych produktów i usług, a w szczególności tych części, które dotyczą organizacji systemu nadzoru rynku.

Przedstawiony przez Ministerstwo projekt ustawy o dostępności niektórych produktów i usług, zwany dalej „projektem ustawy”, który był na roboczo konsultowany w UTK w styczniu 2021 r., uwzględniał wnioski z nieformalnych konsultacji prowadzonych z resortami i innymi urzędami właściwymi dla zakresu merytorycznego ustawy.

Dnia 19 lipca 2021 r. UTK ponownie zgłosił szereg uwag do projektu ustawy. 31 stycznia 2022 r. projekt ustawy został dodany do Wykazu prac legislacyjnych i programowych Rady Ministrów (numer projektu: UC119). Planowany termin przyjęcia projektu ustawy przez Radę Ministrów to I kwartał 2022 r.

Ponadto w listopadzie 2021 r. Prezes UTK uczestniczył w konsultacjach publicznych projektu ustawy o zmianie ustawy o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych (UD294), w ramach których zgłoszono uwagi do projektu.

Transport drogowy (prawo jazdy)

Wszystkie pytania egzaminacyjne stosowane na egzaminie państwowym na prawo jazdy są tłumaczone na język migowy. Tłumacze migowi dla potrzeb egzaminu praktycznego są nieodpłatnie zapewniani przez ośrodek egzaminowania. Egzaminy praktyczne dla osób niepełnosprawnych na pojeździe osoby niepełnosprawnej odbywają się nieodpłatnie.

Ministerstwo Infrastruktury oraz Komisja ds. weryfikacji i rekomendacji pytań egzaminacyjnych przygotowała i wprowadziła do użytku tłumaczenie na język migowy pytań egzaminacyjnych stosowanych na egzaminie państwowym na prawo jazdy kategorii C i C+E. Prace zostały przeprowadzone w związku z umożliwieniem przepisami ustawy z dnia 12 kwietnia 2018 r. o zmianie ustawy o kierujących pojazdami (Dz. U. poz. 2172) wydawania uprawnień do kierowania pojazdami kat C i C+E osobom głuchym.

Działania Urzędu Transportu Kolejowego.

Udział Urzędu w programie „Dostępność Plus”.

Prezes UTK, jako członek Rady Dostępności funkcjonującej przy Ministrze Funduszy i Polityki Regionalnej, brał udział w pracach tego gremium. W 2021 r., w związku z Europejskim Rokiem Kolej, Prezes UTK promował dostępność transportu kolejowego oraz działania UTK w tym zakresie wśród członków Rady Dostępności. Prezes Urzędu Transportu Kolejowego uczestniczy w rządowym programie „Dostępność Plus” od jego inauguracji. Przedstawiciel urzędu uczestniczył w pracach zespołów roboczych ds. postępowania skargowego w zakresie dostępności oraz do

spraw certyfikacji dostępności. Ponadto opiniowano przekazywane dokumenty, w tym projekty różnego rodzaju regulacji prawnych związanych z tematyką dostępności. Urząd zgłosił szereg propozycji zmian wybranych przepisów w ramach zainicjowanego przez Radę Dostępności przeglądu prawa pod kątem zapewnienia realizacji założeń ww. programu. Ponadto UTK jest sygnatariuszem „Partnerstwa na rzecz dostępności” w ramach programu „Dostępność Plus”. Urząd przekazywał również dane niezbędne do opracowania pierwszego raportu o stanie dostępności kraju.

Urząd uczestniczył także w pracach zainicjowanych przez Radę Dostępności, związanych z przeglądem obowiązującego prawa krajowego pod kątem zapewnienia realizacji założeń programu „Dostępność Plus”.

Ponadto UTK realizuje jedno z głównych zadań programu „Dostępność Plus” w dziale „Transport” – projekt, o którym mowa w punkcie 5.3.

Projekt „Szkolenia dla pracowników sektora transportu zbiorowego w zakresie potrzeb osób o szczególnych potrzebach, w tym osób z niepełnosprawnościami”

Od września 2019 r. UTK realizuje projekt partnerski nr POWR.02.06.00-00-0063/19 mający na celu profesjonalizację obsługi osób o szczególnych potrzebach, w tym osób z niepełnosprawnościami, w zakresie świadczenia usług transportowych. Projekt stanowi realizację Działania nr 7 rządowego programu Dostępność Plus tj. „Szkolenia dla pracowników sektora transportu”. Partnerem wiodącym w projekcie jest Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON), a drugim partnerem – Instytut Transportu Samochodowego (ITS). Realizację projektu zaplanowano do 30 czerwca 2023 r. Projekt jest współfinansowany ze środków Funduszu Spójności w ramach Programu Wiedza Edukacja i Rozwój 2014-2020 w wysokości 7,9 mln zł (całkowita wartość projektu to 9,39 mln zł).

Zgodnie z przyjętymi w projekcie założeniami przeszkolonych zostanie 5000 pracowników przewoźników transportu zbiorowego (sektor kolejowy oraz drogowy). Dodatkowo przewidziano opracowanie:

- zestawu standardów obsługi osób o szczególnych potrzebach, w tym osób z niepełnosprawnościami korzystających z transportu zbiorowego;
- poradnika dotyczącego dostosowania usług w zakresie transportu zbiorowego do wymagań osób o szczególnych potrzebach, w tym osób z niepełnosprawnościami;
- wzorcowych programów i materiałów szkoleniowych wraz z materiałami dydaktycznymi i instrukcjami.

W maju 2021 r. w projekcie brało udział 2 ekspertów UTK. Współprowadzili oni szkolenie pilotażowe, które odbyło się w dniach 24-25 maja 2021 r. w Poznaniu. Celem przeprowadzonego pilotażu była walidacja przygotowanego scenariusza szkolenia i uzyskanie na tej podstawie wniosków i rekomendacji do finalnej wersji szkolenia.

W okresie od października do grudnia 2021 r. 3 ekspertów UTK przeprowadziło łącznie 17 wizyt monitorujących realizację szkolenia pt. „Różni Podróżni warsztat o komunikacji bez barier dla osób pracujących w sektorze transportu zbiorowego”. Z każdej odbytej wizyty eksperci UTK sporządzali listy kontrolne, które zostały przekazane instytucji wiodącej - PFRON, w celu oceny prawidłowości realizacji

szkoleń przez zewnętrznych trenerów i w razie potrzeby podjęcia stosownych działań korygujących.

Zespół zadaniowy ds. osób z niepełnosprawnością i Forum UTK na rzecz dostępnej kolei

W 2021 r. urząd koordynował prace Zespołu zadaniowego ds. osób z niepełnosprawnością przy Prezesie UTK, w skład którego wchodzi przedstawiciele przewoźników oraz zarządców infrastruktury, oraz Forum UTK na rzecz dostępnej kolei, w skład którego wchodzi przedstawiciele instytucji publicznych i organizacji społecznych działających na rzecz osób z niepełnosprawnością. Z uwagi na sytuację epidemiczną wydarzenie zorganizowano w formie hybrydowej – część uczestników wzięła udział online, część stacjonarnie w siedzibie UTK.

Uczestnicy spotkania zostali poinformowani o podejmowanych przez UTK działaniach i organizowanych wydarzeniach związanych z dostępnością transportu kolejowego. Przekazano m.in. informację o rozpoczęciu szkoleń dla pracowników sektora transportu zbiorowego w zakresie obsługi osób z niepełnosprawnościami oraz o szczególnych potrzebach i trwającym naborze dla przedsiębiorstw transportowych na szkolenia pn.: „Szkolenia dla pracowników sektora transportu zbiorowego w zakresie potrzeb osób o szczególnych potrzebach, w tym osób z niepełnosprawnościami”. Zachęcono dodatkowo spółki kolejowe do zgłaszania się do tego projektu, podkreślając jego cele i planowane rezultaty. Przypomniano o trwającym wówczas w Ministerstwie Funduszy i Polityki Regionalnej naborze podmiotów dokonujących certyfikacji dostępności. Podczas spotkania przedstawiono uczestnikom również inicjatywy UTK podejmowane w ramach Europejskiego Roku Kolei związane m.in. z organizacją forum dedykowanego tematyce dostępności.

Połączone spotkanie członków Forum i Zespołu zadaniowego było dodatkową okazją do wspólnej dyskusji i wymiany informacji pośród uczestników, dlatego w dalszej części niniejszego wydarzenia głos zabrali przedstawiciele Polskich Kolei Państwowych S.A., „PKP Intercity” S.A. oraz Fundacji Widzialni. Przedstawiciel PKP S.A. przedstawił prezentację dotyczącą tzw. „Standardów dostępności”, czyli dokumentów związanych z wprowadzaniem i unifikacją stosowanych rozwiązań z zakresu dostępności dworców kolejowych, po czym omówił uwagi zgłoszone przez członków Zespołu i Forum do projektów tych opracowań. Reprezentanci „PKP Intercity” S.A. poruszyli tematykę aktualizacji wewnętrznej procedury spółki dotyczącej obsługi osób z niepełnosprawnością oraz o ograniczonej możliwości poruszania się. Następnie odbyła się dyskusja w kontekście uwag zgłoszonych do projektowanych zmian. Przedstawiciel Fundacji Widzialni przedstawił prezentację związaną z European accessibility act, czyli dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/882 z dnia 17 kwietnia 2019 r. w sprawie wymogów dostępności produktów i usług. Prelegent poinformował również uczestników o utworzeniu Business Accessibility Forum, czyli organizacji non-profit, której zadaniem jest usuwanie barier dostępności w strukturach biznesowych.

Rzecznik Różnorodności UTK

Rzecznik Różnorodności, działający w UTK od 2017 r., realizuje m.in. zadania polegające na opiece oraz doradztwie niepełnosprawnym pracownikom urzędu oraz:

- udzielaniu porad, wyjaśnień i pomocy dotyczącej rozwiązywania ewentualnych problemów i łagodzeniu konfliktów w miejscu pracy,
- przyjmowaniu skarg od pracowników z niepełnosprawnościami i podejmowaniu działań zmierzających do rozwiązania problemów przedstawionych w tych skargach,
- przyjmowaniu wniosków i uwag dotyczących polepszenia warunków pracy i komunikacji,
- pomocy w integracji pracowników z niepełnosprawnościami z pozostałymi pracownikami.

Inne działania UTK

Propagowanie w urzędzie praw osób z niepełnosprawnościami jest stałą praktyką. Na stronie internetowej UTK umieszczane są informacje dotyczące wdrażania dobrych praktyk związanych z prawami osób z niepełnosprawnościami.

W 2021 r. urząd opublikował Raport Społecznej odpowiedzialności za 2020 r. i po raz kolejny brał udział w konkursie Raporty społeczne organizowanym przez Forum Odpowiedzialnego Biznesu. Raport stanowi zbiór doświadczeń urzędu z zakresu społecznej odpowiedzialności i zrównoważonego rozwoju. Działania społecznie odpowiedzialne podejmowane w 2021 r. także dotyczyły osób z niepełnosprawnością i skierowane były zarówno do pracowników urzędu (m.in. wsparcie tłumacza języka migowego), jak i w stosunku do pasażerów czy interesantów urzędu.

W 2021 r. urząd podejmował również liczne inicjatywy związane bezpośrednio Europejskim Rokiem Kolei (ERK), które miały na celu m.in. zwiększenie znaczenia i udziału kolei w przewozie osób, poprawę bezpieczeństwa oraz dostępności kolei dla osób o ograniczonej możliwości poruszania się. W ramach ERK urząd zorganizował m.in. cykl konferencji pn. „Ogólnopolskie forum kolejowe”. Jedno z tych wydarzeń odbyło się pod nazwą „Kolej dostępna dla wszystkich” i było poświęcone tematyce dostępności transportu kolejowego dla wszystkich jego użytkowników.

Wydarzenie zostało zorganizowane w formule hybrydowej – część prelegentów wygłaszała swoje prezentacje stacjonarnie w siedzibie UTK, część online. Do udziału w konferencji zaproszeni zostali m.in. przedstawiciele Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej oraz Centrum Unijnych Projektów Transportowych, którzy omówili zagadnienia związane z rolą programu „Dostępność Plus” oraz wpływem funduszy europejskich na dostępność transportu kolejowego. Podczas wydarzenia przedstawione zostały zagadnienia dotyczące dostępności z perspektywy wszystkich kluczowych uczestników rynku: regulatora, przewoźników, zarządców infrastruktury, producenta i projektanta oraz podróżnych, w tym środowiska osób z niepełnosprawnością. Zaproszeni prelegenci opowiedzieli również o tematyce związanej z dostępnością peronów, dworców kolejowych oraz informacji pasażerskiej, a także o planach inwestycyjnych w tym zakresie. Istotnym punktem programu tej konferencji była debata, podczas której uczestnicy starali się odpowiedzieć na pytanie,

czy transport kolejowy w Polsce jest dostępny dla wszystkich jego użytkowników. Była to także przestrzeń na wskazanie pożądanych działań w tym zakresie.

Działania Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych

Pilotażowy program „Aktywny Samorząd” Moduł I

Celem programu jest wyeliminowanie lub zmniejszenie barier ograniczających uczestnictwo beneficjentów pomocy w życiu społecznym, zawodowym i w dostępie do edukacji.

W 2021 r. w ramach Modułu I dotyczącego likwidacji barier utrudniających aktywizację społeczną i zawodową, realizowane były następujące formy wsparcia:

a) Obszar A – likwidacja bariery transportowej:

- Zadanie 1 – pomoc w zakupie i montażu oprzyrządowania do posiadanego samochodu, adresowana do osób z orzeczeniem o niepełnosprawności (do 16 roku życia) lub osób ze znacznym albo umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, z dysfunkcją narządu ruchu,
- Zadanie 2 – pomoc w uzyskaniu prawa jazdy, adresowana do osób ze znacznym albo umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, z dysfunkcją narządu ruchu,
- Zadanie 3 – pomoc w uzyskaniu prawa jazdy, adresowana do osób ze znacznym albo umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, z dysfunkcją narządu słuchu, w stopniu wymagającym korzystania z usług tłumacza języka migowego,
- Zadanie 4 – pomoc w zakupie i montażu oprzyrządowania do posiadanego samochodu, adresowana do osób ze znacznym albo umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, z dysfunkcją narządu słuchu,

b) Obszar B – likwidacja barier w dostępie do uczestniczenia w społeczeństwie informacyjnym:

- Zadanie 1 – pomoc w zakupie sprzętu elektronicznego lub jego elementów oraz oprogramowania, adresowana do osób z orzeczeniem o niepełnosprawności (do 16 roku życia) lub do osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności, z dysfunkcją narządu wzroku lub obu kończyn górnych,
- Zadanie 2 – dofinansowanie szkoleń w zakresie obsługi nabytego w ramach programu sprzętu elektronicznego i oprogramowania,
- Zadanie 3 – pomoc w zakupie sprzętu elektronicznego lub jego elementów oraz oprogramowania, adresowana do osób z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, z dysfunkcją narządu wzroku,
- Zadanie 4 – pomoc w zakupie sprzętu elektronicznego lub jego elementów oraz oprogramowania, adresowana do osób z orzeczeniem o niepełnosprawności (do 16 roku życia) lub osób ze znacznym albo umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, z dysfunkcją narządu słuchu i trudnościami w komunikowaniu się za pomocą mowy,
- Zadanie 5 – pomoc w utrzymaniu sprawności technicznej posiadanego sprzętu elektronicznego, zakupionego w ramach programu, adresowana do

osób z orzeczeniem o niepełnosprawności (do 16 roku życia) lub osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności,

c) Obszar C – likwidacja barier w poruszaniu się:

- Zadanie 1 –pomoc w zakupie wózka inwalidzkiego o napędzie elektrycznym adresowana do osób z orzeczeniem o niepełnosprawności (do 16 roku życia) lub osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności i dysfunkcją uniemożliwiającą samodzielne poruszanie się za pomocą wózka inwalidzkiego o napędzie ręcznym,
- Zadanie 2 – pomoc w utrzymaniu sprawności technicznej posiadanego skutera lub wózka inwalidzkiego o napędzie elektrycznym, adresowana do osób z orzeczeniem o niepełnosprawności (do 16 roku życia) lub osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności,
- Zadanie 3 – pomoc w zakupie protezy kończyny, w której zastosowano nowoczesne rozwiązania techniczne, tj. protezy co najmniej na III poziomie jakości, adresowana do osób ze stopniem niepełnosprawności,
- Zadanie 4 – pomoc w utrzymaniu sprawności technicznej posiadanej protezy kończyny, w której zastosowano nowoczesne rozwiązania techniczne, (co najmniej na III poziomie jakości), adresowana do osób ze stopniem niepełnosprawności,
- Zadanie 5 – pomoc w zakupie skutera inwalidzkiego o napędzie elektrycznym lub oprzyrządowania elektrycznego do wózka ręcznego, adresowana do osób z orzeczeniem o niepełnosprawności (do 16 roku życia) lub osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności, z dysfunkcją narządu ruchu powodującą problemy w samodzielnym przemieszczaniu się i posiadających zgodę lekarza specjalisty na użytkowanie przedmiotu dofinansowania,

d) Obszar D – pomoc w utrzymaniu aktywności zawodowej poprzez zapewnienie opieki dla osoby zależnej (dziecka przebywającego w żłobku lub przedszkolu albo pod inną tego typu opieką), adresowana do osób ze znacznym lub umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, którzy są przedstawicielem ustawowym lub opiekunem prawnym dziecka.

PFRON na realizację Modułu I przekazał samorządom powiatom środki finansowe w kwocie 114 779 288,92 zł. Z przekazanych środków finansowych wsparcie zostało udzielone na rzecz 12 442 osób niepełnosprawnych.

Program wyrównywania różnic między regionami III obszary A, B i D

W 2021 r. przedmiotowego prawa dotyczy następujące obszary wsparcia:

- obszar A – zapewnienie dostępności w wielorodzinnych budynkach mieszkalnych,
- Obszar B - likwidacja barier w urzędach, placówkach edukacyjnych lub środowiskowych domach samopomocy w zakresie umożliwienia osobom niepełnosprawnym poruszania się i komunikowania,
- obszar D - likwidacja barier transportowych.

W ramach wskazanych obszarów wsparcia celem jest:

- przystosowanie części wspólnych wielorodzinnych budynków mieszkalnych zarządzanych przez gminy, товариства будownictва сполечного, wspólnoty mieszkaniowe i spółdzielnie mieszkaniowe zapewniające dostępność do lokali mieszkalnych osób niepełnosprawnych zamieszkujących te budynki,
- zwiększenie dostępności dla osób niepełnosprawnych urzędów, placówek edukacyjnych oraz środowiskowych domów samopomocy,
- zmniejszenie barier transportowych, które napotykają osoby niepełnosprawne.

W obszarze A PFRON wypłacił 1 384 950,56 zł w celu zapewnienia dostępności w 36 budynkach wielorodzinnych do 84 lokali mieszkaniowych. Wsparciem w tym obszarze zostały objęte 103 osoby niepełnosprawne.

W obszarze B programu PFRON wypłacił kwotę 18 798 696,47 zł, na likwidację barier w 5 środowiskowych domach samopomocy, 187 urzędach i 190 placówkach edukacyjnych. Wsparciem w tym obszarze zostały objęte 9 311 osoby niepełnosprawne.

W obszarze D programu PFRON wypłacił kwotę 38 534 385,40 zł na dofinansowanie zakupu 278 mikrobusew i 57 autobusów oraz na dostosowanie do potrzeb osób niepełnosprawnych 2 pojazdów. Udzielone wsparcie dotyczy 134 gmin, które dowożą osoby z niepełnosprawnościami do znajdujących się poza ich terenem placówek. Wsparciem w tym obszarze zostały objęte 13 343 osoby niepełnosprawne.

Program „Centra informacyjno - doradcze dla osób z niepełnosprawnościami”

Rada Nadzorcza PFRON uchwałą nr 2/2021 Rady Nadzorczej PFRON z dnia 25 lutego 2021 r. zatwierdziła do realizacji program „Centra informacyjno - doradcze dla osób z niepełnosprawnościami”. Program służy zapewnieniu osobom z niepełnosprawnościami usług doradczych i eksperckich w procesie aplikowania o środki PFRON w celu właściwego dopasowania do ich potrzeb dostępnych rozwiązań i technologii. Ponadto celem programu jest również konsolidacja działań PFRON oraz interesariuszy poprzez uruchomienie centrów informacyjno-doradczych dla osób z niepełnosprawnościami oraz regionalnych sieci współpracy. Dodatkowo w ramach programu zakłada się wypracowanie modelu poprawnego zaopatrzenia oraz standardów lub wytycznych w zakresie wyposażania osób z niepełnosprawnościami w różnego rodzaju technologie asystujące. Kolejnym celem programu jest wzrost kompetencji zawodowych realizatorów zadań finansowanych ze środków PFRON, w tym Specjalistycznych Centrów Wspierających Edukację Włączającą (SCWEW), Ośrodków Wsparcia i Testów oraz pracowników PFRON poprzez udział w szkoleniach, w tym z zakresu właściwego wyposażania osób z niepełnosprawnościami w sprzęty, urządzenia oraz usługi.

Adresatami programu są przede wszystkim osoby z niepełnosprawnościami, ich opiekunowie oraz specjaliści ds. zarządzania rehabilitacją; realizatorzy zadań finansowanych ze środków PFRON; uczelnie i ośrodki akademickie; jednostki systemu, oświaty świadczące usługi dydaktyczne, wychowawcze i opiekuńcze na rzecz osób z niepełnosprawnościami, w szczególności poradnie psychologiczno-pedagogiczne; organizacje pozarządowe realizujące zadania na rzecz osób z niepełnosprawnościami; ośrodki wczesnej, kompleksowej, wielospecjalistycznej,

skoordynowanej i ciągłej pomocy oraz ośrodki wczesnej interwencji; placówki SCWEW lub inne instytucje lub jednostki praktycznie zaangażowane w przygotowanie osób z niepełnosprawnościami do pełnienia różnych ról społecznych; powiatowe zespoły ds. orzekania o niepełnosprawności.

Program realizowany jest w podziale na trzy moduły.

Moduł I zakłada uruchomienie sieci centrów informacji i usług doradczych w oparciu o struktury Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, świadczących kompleksowe usługi informacyjne i doradcze dla osób z niepełnosprawnościami oraz ich otoczenia, a także usługi eksperckie mające na celu optymalne zaopatrzenie osób z niepełnosprawnościami w szeroko pojmowane technologie asystujące.

Moduł II programu to uruchomienie Ośrodków Wsparcia i Testów (tzw. OWT), w których osoby z niepełnosprawnością będą mogły przetestować oraz wypożyczyć bezpłatnie wysoko specjalistyczne technologie asystujące, które obejmują sprzęt, urządzenia i oprogramowania służące zwiększaniu lub poprawianiu możliwości samodzielnego funkcjonowania.

W ramach modułu II organizowana ma być również sieć współpracy pomiędzy realizatorami zadań finansowanych ze środków PFRON, ośrodkami akademickimi, jednostkami systemu oświaty lub innymi instytucjami, czy jednostkami praktycznie zaangażowanymi w ułatwianie osobom z niepełnosprawnościami pełnego i skutecznego udziału w życiu społecznym.

Moduł III to szkolenia i warsztaty dla osób z niepełnosprawnościami w zakresie poprawnego użytkowania dofinansowanych technologii asystujących oraz szkolenia i warsztaty dla ekspertów i doradców, a także kadr realizatorów zadań finansowanych ze środków PFRON, w tym placówek Ośrodków Wsparcia i Testów. Celem tego działania jest zapewnienie wysokiej jakości usług oferowanych w programie, zwiększenie dostępności do tych usług, wzrost liczby doradców i ekspertów, a także ich kompetencji.

W ramach realizacji programu od 1 września 2021 r. przy każdym z Oddziałów PFRON powstało Centrum informacyjno-doradcze (Moduł I), w którym osoba z niepełnosprawnością, czy też jej opiekun, a także pracodawca może uzyskać informacje m.in. w zakresie programów realizowanych przez PFRON, projektów realizowanych przez organizacje pozarządowe, obowiązujących systemach orzecznictwa, zaopatrzenia w sprzęt ortopedyczny, w sprzęt rehabilitacyjny oraz w środki pomocnicze, likwidacji barier funkcjonalnych, architektonicznych, technicznych oraz w komunikowaniu się i wiele innych. Ponadto osoby które uzyskały orzeczenie o niepełnosprawności lub stopniu niepełnosprawności po raz pierwszy, mogą uzyskać wsparcie w postaci usługi specjalisty ds. zarządzania rehabilitacją.

W ramach Modułu II ogłoszony został nabór wniosków, który prowadzony był w terminie od 29 lipca 2021 r. do 13 września 2021 r. Nabór dotyczył utworzenia i prowadzenia Ośrodków Wsparcia i Testów w okresie od 1 października 2021 r. do 31 grudnia 2024 r. zgodnie z Modelem funkcjonowania OWiT. W ramach przeprowadzonego naboru wpłynęło 12 wniosków, które oceniane były pod względem podmiotowym i przedmiotowym przez pracowników merytorycznych w Oddziałach

PFRON. Wszystkie wnioski uzyskały maksymalną ilość punktów (5) w ocenie podmiotowej i przedmiotowej. Uchwałą nr 80/2021 z dnia 18 października 2021 r. Zarząd PFRON powierzył realizację zadania i udzielił dofinansowania 10 podmiotom. Następnie uchwałą nr 83/2021 z dnia 3 listopada 2021 r. Zarząd PFRON powierzył realizację i przyznał dofinansowanie kolejnym dwóm podmiotom, które brały udział w naborze od 29 lipca 2021 r. do 13 września 2021 r. Ze wszystkimi 12 podmiotami w 2021 r. zawarto umowy na prowadzenie Ośrodków Wsparcia i Testów.

PFRON wypłacił środki w wysokości 7 169 516,53 zł.

Pilotażowy program „Dostępność ponad barierami”

Program został zatwierdzony uchwałą nr 3/2021 Rady Nadzorczej PFRON z dnia 25 lutego 2021 r.

Celem programu jest rozwój i zwiększenie dla osób z niepełnosprawnościami dostępności przestrzeni fizycznej, cyfrowej i informacyjno-komunikacyjnej, a także dostępności produktów i usług, w tym dotyczących turystyki, rekreacji i kultury.

Program jest realizowany poprzez finansowanie ze środków Funduszu grantów na wsparcie lokalnych inicjatyw, które służyć mają poprawie poziomu dostępności, w szczególności dostępności bazy i oferty turystyczno-rekreacyjnej oraz kulturalnej dla osób o specjalnych potrzebach związanych z niepełnosprawnościami.

Ogłoszony został konkurs grantowy nr 1/2021 z terminem składania wniosków od dnia 1 czerwca 2021 r. do dnia 2 sierpnia 2021 r. W konkursie złożonych zostało 26 wniosków o przyznanie grantów oraz 1 oferta realizacji zadania publicznego, która nie została poddana ocenie. Pozytywnie zostało ocenionych 5 wniosków. Jeden z wnioskodawców zrezygnował z realizacji projektu. Wartość przyznanych grantów na realizację 4 projektów w latach 2021-2023 wyniosła 5 898 972,68 zł. W 2021 r. wypłacono środki finansowe w kwocie 652 575,00 zł do jednej umowy dla podmiotu z województwa mazowieckiego.

Projekt pn. „Usługi indywidualnego transportu door-to-door oraz poprawa dostępności architektonicznej wielorodzinnych budynków mieszkalnych”

Działanie 2.8: Rozwój usług społecznych świadczonych w środowisku lokalnym.

Podstawa realizacji jest umowa o dofinansowanie z dnia 07 sierpnia 2019 r. pomiędzy Ministrem Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej a PFRON.

Celem głównym projektu jest ułatwienie integracji społeczno-zawodowej osób z potrzebami wsparcia w zakresie mobilności poprzez zapewnienie przez jednostki samorządu terytorialnego (JST) usług indywidualnego transportu door-to-door oraz poprawę dostępności wielorodzinnych budynków mieszkalnych.

Realizację projektu zaplanowano na 51 miesięcy, od 1 sierpnia 2019 r. do 31 października 2023 r.

W 2021 r. zrealizowano następujące działania:

- 1) Przeprowadzono procedurę odwoławczą w ramach konkursu grantowego dla jednostek samorządu terytorialnego. W jej wyniku do Funduszu złożono 23 odwołania. W dniu 19 marca 2021 r. Zarząd PFRON podjął uchwałę w sprawie przyznania finansowania dla 9 jednostek samorządu terytorialnego na łączną

kwotę 4.517.286,23 zł. Do końca maja zawarto 9 umów o przyznanie grantu, na łączną kwotę 4.517.286,23 zł, z czego wypłacono środki w łącznej wysokości 2.710.371,74 zł.

- 2) Zorganizowano dla Opiekunów grantów z 16 Oddziałów Funduszu szkolenie z zakresu rozliczeń i realizacji projektów unijnych.
- 3) W dniu 02 czerwca 2021 podpisano aneks do umowy o dofinansowanie skutkujący zwiększeniem wartości projektu i tym samym alokacji w konkursie grantowym dla jednostek samorządu terytorialnego.
- 4) W dniu 20 września 2021 r. Zarząd PFRON podjął kolejną uchwałę w sprawie przyznania finansowania dla 11 jednostek samorządu terytorialnego na łączną kwotę 4.705.835,57 zł. Po publikacji na stronie PFRON zaktualizowanej listy rankingowej, jeden z grantobiorców złożył rezygnację z zawarcia umowy. Do końca października zawarto 10 umów o przyznanie grantu, na łączną kwotę 4.303.606,57 zł, z czego wypłacono środki w łącznej wysokości 2.582.163,94 zł. Tym samym został osiągnięty I kamień milowy projektu określony we wniosku o dofinansowanie projektu.
- 5) Monitorowano stan realizacji umów grantowych, w tym postęp merytoryczny z realizacji grantów, rozpatrywano zmiany do wniosków grantowych, przygotowywano aneksy do umów, weryfikowano sprawozdania merytoryczne i finansowe z realizacji projektów grantowych przekazywane przez grantobiorców poprzez Generator Wniosków System Obsługi Grantów oraz wypłacano drugie zaliczki grantobiorcom po spełnieniu wymogu rozliczenia 60% otrzymanych środków.
- 6) Zrealizowano 3 wizyty monitoringowe u grantobiorców: w dn. 25 sierpnia 2021 r. odbyła się wizyta w Gminie Wiązowna, 15.09.2021 r. w Powiecie Nowodworskim oraz 19.10.2021 r. w Gminie Baboszewo.

PFRON wypłacił środki w wysokości 13 833 133,88 zł.

Projekt pn. „Uniwersalna platforma do projektowania i realizacji programów wsparcia ON wraz ze zintegrowanym modulem analitycznym – System iPFRON+”

Działanie 2.1. Wysoka dostępność i jakość e-usług publicznych Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa

Projekt jest odpowiedzią na potrzebę zwiększenia dostępności cyfrowej pomocy oferowanej przez Fundusz, tj. zwiększenia dostępności e – usług i poprawy jakości życia osób niepełnosprawnych poprzez ułatwienie uzyskania wsparcia ze środków PFRON i zmniejszenia obszaru wykluczenia cyfrowego osób z niepełnosprawnościami w naszym kraju. Tworzony System iPFRON+ pozwoli na bardzo szybkie przejście procesu od zidentyfikowania potrzeb dla grupy ON, zaprojektowania nowego Programu Wsparcia, aż do podpisania umowy i rozliczenia środków, co przełoży się na zwiększenie efektywności udzielanej pomocy, lepsze jej dopasowanie do potrzeb i bezpośrednie dotarcie z pomocą do osób potrzebujących. Przedsięwzięcie obejmuje w szczególności: budowę uniwersalnej platformy elektronicznej iPFRON+ umożliwiającej składanie wniosków o wsparcie finansowe ze środków PFRON, wdrożenie funkcjonalności umożliwiających samodzielne projektowanie przez PFRON

ulepszonych Programów Wsparcia w ramach wdrażanych e-usług, wdrożenie funkcjonalności pozwalających na inteligentne, oparte na wiedzy śledzenie wykorzystania środków Funduszu w ramach różnych form pomocy PFRON, wprowadzenie narzędzi ułatwiających komunikację w procesie dystrybucji pomocy ze środków Funduszu.

Realizację projektu zaplanowano na okres 39 miesięcy – od dnia 1 marca 2020 r. do dnia 30 maja 2023 r.

Całkowity koszt projektu wynosi 23 172 403,29 zł. Finansowanie projektu realizowane jest z budżetu środków europejskich w wysokości 84,63%, tj. w kwocie 19 610 804,90 zł i ze środków budżetu państwa w wysokości 15,37%, tj. w kwocie 3 561 598,39 zł.

W 2021 r. prowadzono działania wynikające z harmonogramu realizacji projektu, takie jak:

- 1) w wyniku przeprowadzonego postępowania przetargowego została podpisana umowa z Wykonawcą – firmą Nekken Sp. z o.o. sp. k. na budowę Systemu iPFRON+,
- 2) w wyniku przeprowadzonego postępowania przetargowego została podpisana umowa z Wykonawcą – firmą AdCogito Sp. z o.o. na usługę doradztwa informatycznego – konsultingu dot. dziedziny budowy i procesu wytworzenia Systemu iPFRON+,
- 3) w wyniku przeprowadzonego postępowania przetargowego została podpisana umowa z Wykonawcą – firmą Softiq Sp. z o.o. na zapewnienie profesjonalnego wsparcia w procesie testowania wytwarzanych produktów w trakcie realizacji przedmiotowego projektu, w tym wykonania testów funkcjonalnych i pozafunkcjonalnych wytworzonego oprogramowania iPFRON+ oraz inspekcję kodu,
- 4) w wyniku przeprowadzonego postępowania przetargowego została podpisana umowa z Wykonawcą – firmą nFinity.pl Sp. z o.o. na zaprojektowanie, budowę, wdrożenie oraz utrzymanie i rozwój serwisu informacyjnego w dziedzinie systemu iPFRON+ z systemem zarządzania treścią,
- 5) przygotowano i upubliczniono postępowanie przetargowe na opracowanie i aktualizację szkoleń e-learningowych wraz z rozwojem i utrzymaniem platformy edukacyjnej,
- 6) zrealizowano Etap I umowy na budowę Systemu i PFRON+ – analiza wstępna,
- 7) rozpoczęto realizację Etapu II umowy na budowę Systemu i PFRON+ – proces wytwórczy oprogramowania systemu metodyką zwinną,
- 8) przygotowano oraz opublikowano na portalu gov.pl 12 kart e-usług.

PFRON wydatkował środki w kwocie 2 020 007,06 zł.

Dostępny samorząd – granty

Działanie 2.18 Wysokiej jakości usługi administracyjne.

Podstawa realizacji: umowa o dofinansowanie z dnia 08 września 2021 r. zawarta pomiędzy Ministrem Spraw Wewnętrznych i Administracji (Instytucją Pośredniczącą – IP) a PFRON.

Celem projektu jest poprawa dostępności do usług publicznych świadczonych przez jednostki samorządu terytorialnego dla osób ze szczególnymi potrzebami, w tym osób z niepełnosprawnościami, poprzez wsparcie ich w spełnieniu wymogów dostępności określonych w ustawie o zapewnianiu dostępności.

Realizację projektu zaplanowano od dnia 1 lipca 2021 r. do dnia 30 września 2023 r.

Łączna kwota wydatków kwalifikowanych projektu wynosi 89 649 994,76 zł.

W 2021 r. zrealizowano następujące działania:

- 1) Umowa o dofinansowanie projektu została podpisana z Instytucją Pośredniczącą w dniu 8 września 2021 r. W ramach zadania 1 prowadzone były prace nad opracowaniem dokumentacji naboru wniosków o udzielenie grantu oraz dokumentacji dotyczącej rozliczania, monitorowania i kontroli przedsięwzięć grantowych. W dniu 16 listopada 2021r. PFRON przesłał uzgodniony wewnętrznie projekt dokumentacji do zatwierdzenia przez IP, który następnie został skierowany do opinii Instytucji Zarządzającej. Do końca okresu sprawozdawczego prowadzone były uzgodnienia dotyczące dokumentacji.
- 2) Zrealizowano rozeznanie rynku na udostępnienie generatora wniosków aplikacyjnych, w którym będzie prowadzony otwarty nabór przedsięwzięć grantowych. Zawarto umowę z wykonawcą i w okresie sprawozdawczym trwały prace w środowisku testowym.
- 3) Na stronie www PFRON utworzono zakładkę dotyczącą projektu, gdzie były publikowane wszystkie informacje o postępie w realizacji projektu. W dniu 22 października 2021 r. odbyła się konferencja prasowa, która zainaugurowała rozpoczęcie kampanii informacyjnej. Na stronie internetowej umieszczono komunikat o podpisaniu umowy z IP. PFRON opracował logo dla projektu, przygotowano i powieszono plakat informacyjny. W okresie sprawozdawczym w Oddziałach wojewódzkich PFRON działały Punkty Kontaktowe dla JST.

PFRON wypłacił środki w wysokości 179 555,06 zł.

Dofinansowanie likwidacji barier architektonicznych w komunikowaniu się i technicznych dokonywane na wniosek osób niepełnosprawnych

Osoby niepełnosprawne ubiegające się o dofinansowanie złożyły 40.643 wnioski na łączną kwotę 290.895.292,00 zł. Starostowie 379 powiatów podpisali 31.335 umów na wartość 150.720.890,00 zł. Beneficjentom w liczbie 30.307 osób zostały wypłacone środki na likwidację barier w kwocie 138.319.160,00 zł, z tego:

- barier architektonicznych w kwocie 72.995.593,00 zł (52,77%) dla 8.028 osób – średnie dofinansowanie 9.092,62 zł,
- barier w komunikowaniu się w kwocie 29.842.783,00 zł (21,58%) dla 12.698 osób – średnie dofinansowanie 2.350,20 zł,
- barier technicznych w kwocie 35.480.784,00 zł (25,65%) dla 9.581 osoby - średnie dofinansowanie 3.703,24 zł.

W ogólnej liczbie 30.307 osób niepełnosprawnych, które skorzystały z dofinansowania likwidacji barier funkcjonalnych 24.813 osób to dorosłe osoby

niepełnosprawne (w tym 10.461 mieszkańców wsi i 14.339 kobiet) oraz 5.494 dzieci i młodzież niepełnosprawna.

Dofinansowanie usług tłumacza migowego lub tłumacza – przewodnika

Osoby niepełnosprawne ubiegające się o dofinansowanie złożyły 60 wniosków na łączną kwotę 134.683,00 zł. Starostowie 15 powiatów przyznali dofinansowanie 54 beneficjentom na kwotę 116.122,00 zł. W ramach tego zadania została wypłacona kwota w wysokości 99.971,00 zł na dofinansowanie usług tłumacza migowego lub tłumacza – przewodnika, z której skorzystało 51 osób niepełnosprawnych, w tym: 7 mieszkańców wsi oraz 30 kobiet. W porównaniu do roku poprzedniego wykorzystanie środków na ten cel wzrosło o 67,21%, tj. o kwotę w wysokości 40.186,00 zł.

Działania Centralnego Instytutu Ochrony Pracy

W ramach Programu wieloletniego „Poprawa bezpieczeństwa i warunków pracy” – V etap okres realizacji: lata 2020-2022 – CIOP wdrożył projekty:

„Opracowanie zestawu ćwiczeń dźwiękowych przeznaczonego do rozwijania możliwości percepcji dźwięków występujących w środowisku akustycznym przez osoby z niepełnosprawnością narządu wzroku”.

Celem zadania jest opracowanie zestawu ćwiczeń dźwiękowych przeznaczonych do rozwijania możliwości wykorzystywania przez osobę informacji otrzymywanych drogą słuchową, tzn. poprawy zdolności do rozpoznawania rodzaju określonych źródeł dźwięku oraz ich lokalizacji. Zestaw ćwiczeń może być przydatny do przygotowania osoby z niepełnosprawnością narządu wzroku do funkcjonowania w określonym środowisku. Głównymi celami 2. etapu zadania były: opracowanie przebiegu ćwiczeń z zakresu rozwijania możliwości percepcji dźwięków oraz implementacja ćwiczeń w wirtualnym środowisku akustycznym.

Opracowano przebieg ćwiczeń z zakresu rozwijania możliwości percepcji dźwięków wraz z określeniem elementów funkcjonalnych przebiegu ćwiczeń. Ćwiczenia dźwiękowe będą umożliwiały zapoznanie się z dźwiękami towarzyszącymi określonym sytuacjom życiowym oraz będą umożliwiały trening postrzegania kierunku docierania dźwięków. Następnie opracowano założenia do implementacji ćwiczeń rozpoznawania kierunku docierania dźwięku. Przeprowadzono prace przygotowawcze środowiska programistycznego do implementacji ćwiczeń i sprawdzono działanie zaimplementowanych testowo sytuacji dźwiękowych.

Przeprowadzono pomiary poziomu ciśnienia akustycznego na końcu toru odtwarzania sygnału audio z użyciem wybranych słuchawek oraz pomiary poziomu sygnału elektrycznego na wyjściu kart dźwiękowych przykładowych urządzeń odtwarzających dźwięk. W najgorszym przypadku pod względem narażenia słuchu, dzienny czas nieprzerwanego odsłuchiwanie dźwięków za pomocą słuchawek, aby to można było uznać za bezpieczne, nie powinien przekroczyć 2 godz. i 18 min. Wnioski z tych pomiarów zostaną wykorzystane w dalszym etapie opracowywania końcowej wersji zestawu ćwiczeń.

Przeprowadzono rejestracje dźwięków uzupełniające zbiór sytuacji dźwiękowych do uwzględnienia w zestawie ćwiczeń dźwiękowych. W ramach implementacji ćwiczeń w wirtualnym środowisku akustycznym, przeprowadzonych według opracowanego schematu postępowania, przygotowano zestaw plików zawierających materiał audio przeznaczony do odtwarzania binauralnego z użyciem słuchawek. Dane te zostały włączone do przygotowanej wstępnej wersji aplikacji realizującej ćwiczenia dźwiękowe.

Zaimplementowany w wirtualnym środowisku akustycznym materiał obejmuje ponad 115 nagrań, które będą pozwalały osobie z niepełnosprawnością wzroku zapoznać się z szeregiem sytuacji, w jakich potencjalnie może się ona znaleźć, zarówno w mieszkaniu, jak i podczas przebywania poza nim. Uwzględniono ponadto dźwięki pozwalające rozpoznawać kierunek ich docierania. Przygotowany materiał będzie wykorzystany w następnym etapie realizacji zadania do przygotowywania końcowej wersji zestawu ćwiczeń dźwiękowych. Wyniki zadania opublikowano w artykule pt. "Sounds That People with Visual Impairment Want to Experience" w czasopiśmie *International Journal of Environmental Research and Public Health*.

„Opracowanie naręcznego skanera otoczenia dla osób niewidomych i słabowidzących”

Celem zadania jest opracowanie naręcznego skanera otoczenia dla osób niewidomych i słabowidzących, wspomagających tę grupy osób w orientacji przestrzennej.

Celem drugiego etapu było opracowanie modelu naręcznego skanera otoczenia, przeprowadzenie badań pilotażowych laboratoryjnych w kontrolowanych warunkach laboratoryjnych oraz analiza wyników zrealizowanych badań. Model naręcznego skanera otoczenia powstał w oparciu o dwa podsystemy: podsystem wykonawczy oraz podsystem skanujący.

Przeprowadzono testy laserowych czujników odległości opierających się na laserach o emisji powierzchniowej z pionową wnęką rezonansową. Czujniki te będą stanowić podstawę pomiaru odległości podsystemu skanującego. Opracowano skrypty programowe, które pozwalały na wizualizację wyników pomiarów w czasie rzeczywistym. Opracowano i wytworzono dwie obudowy dopasowane do laserowych czujników odległości oraz wytypowano i rozmieszczono elementy składowe podsystemu skanującego naręcznego skanera otoczenia wraz z jego elementami mocującymi.

Opracowano finalną wersję podsystemu wykonawczego. Przeprowadzono testy efektów haptycznych dostępnych na sterowniku silników wibracyjnych, po których utworzono kilka różnych sekwencji i wytypowano jedną na potrzeby pilotażowych badań laboratoryjnych.

Opracowano scenariusz pilotażowych badań laboratoryjnych. Stanowisko badawcze wykorzystywane do badań pilotażowych utworzono w Laboratoriach Tech-Safe-Bio. Opracowano stanowisko oraz sposoby interpretacji odpowiedzi osób badanych z wykorzystaniem aktywnych elementów. Opracowano oraz wykonano specjalny tor z przeszkodami, w którym osoby badane miały za zadanie się przemieszczać.

Wykonano serię pilotażowych badań laboratoryjnych z udziałem 10 osób z dysfunkcją narządu wzroku (7 osób niewidomych i 3 osoby słabowidzące). Wykonanie właściwych serii badań poprzedzał długi instruktaż i stopniowe wprowadzanie w funkcjonalność naręcznego skanera otoczenia. W ramach badania wykonano m. in.: badania sprawdzające odpowiednie ustawienie poziomu intensywności zadanych bodźców, czy też zdolność do powiązania danego punktu drgania silnika wibracyjnego na podsystemie wykonawczym z hipotetycznym kierunkiem położenia przeszkody. Stopień skomplikowania eksperymentów zwiększał się w trakcie badania. Na zakończenie osoby badane realizowały scenariusz badań wykorzystując naręczny skaner otoczenia. Były to m.in. interpretacja położenia przeszkód w postaci specjalnie przygotowanych brył umieszczonych na prowadnicach, jak również przemieszczanie się po torze z przeszkodami.

Wyniki określenia kierunku zależały od poziomu intensywności bodźca – im bodziec bardziej intensywny tym większa zdolność osoby badanej do prawidłowej interpretacji kierunku. Analiza zbiorcza wyników badań pilotażowych pozwoliła na spojrzenie na naręczny skaner otoczenia jako system z potencjałem, który wymaga stosownych poprawek. Wyniki badań przedstawiają się również interesująco w przypadku analizy wyników badań indywidualnie w miejsce analizy zbiorczej. Jedna z osób badanych uzyskała udział procentowy odpowiedzi poprawnych na poziomie 87% co może świadczyć, że opracowywany naręczny skaner otoczenia może być bardzo użyteczny dla pewnej grupy użytkowników.

Wyniki realizacji zadania zostały zaprezentowane na konferencji międzynarodowej oraz w publikacji wydanej w czasopiśmie z wykazu czasopism naukowych.

Działania Głównego Urzędu Nadzoru Budowlanego

Jednym z ustawowych zadań Głównego Inspektora Nadzoru Budowlanego jest kontrolowanie obiektów i robót budowlanych w terenie. W 2021 r. przeprowadzono 10 kontroli dotyczących utrzymania obiektów budowlanych, w ramach których dokonywano ustaleń w zakresie dostępu do obiektów przez osoby niepełnosprawne.

Pracownicy GUNB uczestniczyli w 2021 r. w szkoleniach mających na celu podniesienie kompetencji w zakresie działań na rzecz dostępności budynku, stron internetowych i świadczonych usług dla potrzeb osób niepełnosprawnych:

- Naczelnik Wydziału Informatyki wziął udział w szkoleniu pt. Ustawa o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych - warsztaty dla redaktorów, którego celem było wypracowanie katalogu dobrych praktyk w perspektywie technicznego dostosowania strony BIP i strony internetowej urzędu do wymagań WCAG 2.1. poprzez poznanie praktycznych sposobów redakcji tekstów dostępnych cyfrowo i poznanie narzędzi ułatwiających spełnienie tych wymagań.
- 2 pracowników GUNB uczestniczyło w szkoleniu Przyjazny urząd - szkolenie z zakresu dostępności cyfrowej, którego celem było doskonalenie kompetencji członków korpusu służby cywilnej, tak by komunikowali się z klientami urzędów, w

tym z osobami z różnymi rodzajami niepełnosprawności, w sposób skuteczny i zrozumiały, posługiwali się (w mowie i piśmie) prostym językiem, dostosowanym do indywidualnych potrzeb obywateli, a informacje publikowane na stronach internetowych były dostępne cyfrowo.

- Rzecznik prasowy GUNB przeprowadza na bieżąco szkolenia pt. Tworzenie komunikatów pisemnych zrozumiałych i dopasowanych do odbiorcy - w 2021 r. przeszkolono 32 pracowników. Szkolenie ma na celu przybliżenie wszystkim uczestnikom niezbędnych narzędzi, które pozwalają dbać o to, by tworzone treści - pisemne odpowiedzi na zapytania czy informacje na stronach internetowych - były dostępne dla wszystkich odbiorców.

Dostosowanie stron internetowych, dostępność cyfrowa i inne działania

Ministerstwo Finansów

W 2021 r. w ramach modernizacji serwisu Ministerstwa Finansów i Krajowej Administracji Skarbowej pn.: „Platforma Usług Elektronicznych Skarbowo-Celnych (PUESC)” (www.puesc.gov.pl) zostały przygotowane dla klientów KAS nowe usługi elektroniczne w obszarach - odprawa graniczna, kontrola inspekcji granicznych, procedury specjalne. Wdrażanie nowych usług zostało zrealizowane w formule projektu współfinansowanego ze środków UE z uwzględnieniem standardów WCAG 2.1. Jako Beneficjent Projektu PUESC MF zapewnia wyrównanie szans dla użytkowników zewnętrznych, w tym osób niepełnosprawnych poprzez udostępnianie e-usług. Dotyczy to w szczególności osób mających problemy z przemieszczaniem (eliminuje konieczność dojazdu), ze słuchem (wizualizacja 100% informacji) oraz wzrokiem.

W maju 2021 r. udostępniono stronę internetową www.etoll.gov.pl, wraz z deklaracją dostępności.

Koordynowano w resorcie finansów prace związane z przeglądem stron izb administracji skarbowej, Krajowej Szkoły Skarbowości, Centrum Informatyki Resortu Finansów i Krajowej Informacji Skarbowej pod kątem dostępności cyfrowej. Celem było terminowe i poprawne opublikowanie deklaracji dostępności na wszystkich stronach internetowych jednostek.

Przeprowadzono szkolenie dla redaktorów serwisu MF z zakresu dostępności cyfrowej i SEO. Podczas szkoleń przeznaczonych dla redaktorów ministerialnego intranetu przekazywano praktyczną wiedzę z zakresu tworzenia dostępnych treści. Redaktorzy byli informowani o zapisach deklaracji dostępności Intranetu MF i materiałach opublikowanych w zakładce "Dostępność".

Wypełniając informacje o aktualności treści publikowanych na stronach intranetowych redaktorzy weryfikowali dostępność publikowanych materiałów na podstawie specjalnej listy kontrolnej uwzględniającej wytyczne WCAG 2.1 i funkcjonalności systemowe.

W 2021 r. skierowano 11 osób na szkolenie: Współpraca na rzecz dostępności - szkolenia dla koordynatorów/redaktorów.

Zorganizowano szkolenie wewnętrzne dla 79 redaktorów strony Internetowej Ministerstwa, którego tematyka obejmowała WCAG - wytyczne dotyczące dostępności treści internetowych - co mieści się w realizacji prawa do życia w środowisku wolnym od barier funkcjonalnych, w tym dostępu do informacji. Szkolenia dotyczyły bowiem m. in. zasad umieszczania informacji w Internecie/ Intranecie MF zgodnie z zasadami dostępności informacji dla osób niepełnosprawnych.

Udzielano porad i wyjaśnień w zakresie praktycznego stosowania ustawy o dostępności cyfrowej.

Dbano aby publikowane treści na stronach internetowych i w mediach społecznościowych (Twitter i Facebook) były dostępne cyfrowo. Zweryfikowano zgodność serwisu internetowego MF z wymogami określonymi w ustawie o dostępności cyfrowej.

W ramach projektu e-Urząd Skarbowy, zapewniono opiekę ekspercką w obszarze dostępności cyfrowej i prostego języka. Celem zadania było takie zaprojektowanie usługi, aby była ona dostępna dla jak najszerzej grupy użytkowników, w tym osób z różnego rodzaju niepełnosprawnościami.

Ministerstwo Infrastruktury

MI prowadzi stronę internetową pod adresem: <https://www.gov.pl/web/infrastruktura/>.

Komunikaty i dokumenty publikowane na tej stronie, w tym oznaczone jako BIP, są dostępne cyfrowo, zgodnie ze standardami WCAG 2.1. Na stronie MI zamieszczona została informacja o działalności urzędu w języku migowym.

Ministerstwo posiada także corocznie aktualizowaną Deklarację dostępności), zgodnie z którą Minister Infrastruktury zobowiązuje się zapewnić dostępność swojej strony internetowej zgodnie z przepisami ustawy o dostępności cyfrowej (<https://www.gov.pl/web/infrastruktura/deklaracja-dostepnosci-serwisu-ministerstwa-infrastruktury>).

Ministerstwo Klimatu i Środowiska

Stosuje się

- zasady prostego języka, zgodnie z podpisaną „Deklaracją na rzecz prostego języka” z 14 maja 2019 r.
- opracowanie napisów do materiałów multimedialnych z zakresu info-promo urzędu (obrazy, filmy, produkcje);
- zapewnienie dostępności w zakresie treści stron internetowych i aplikacji mobilnych, tworzonych lub zamawianych przez urząd;
- obsługa klienta z niepełnosprawnościami oraz tworzenie komunikatów pisemnych zrozumiałych i dopasowanych do odbiorcy (tzw. język prosty).

Ministerstwo Zdrowia

Prowadzony przez MZ serwis internetowy (gov.pl/zdrowie) jest częściowo zgodny z ustawą o dostępności cyfrowej. Zapewnienie jedynie częściowej zgodności

spowodowane jest niezgodnościami lub wyłączeniami w zakresie dokumentów i materiałów, które:

- pochodzą z różnych źródeł;
- są bardzo obszerne, a ich wytworzenie odbywało się w kilku komórkach organizacyjnych, co wpłynęło na ostateczny kształt, w tym treść dokumentu;
- zostały opublikowane zgodnie z zasadami, które obowiązywały w innej instytucji;
- nie można zmienić ich struktury (ingerować w nią);
- zostały opublikowane zanim ustawa o dostępności cyfrowej weszła w życie;
- nie wszystkie zdjęcia i grafiki mają prawidłowe opisy alternatywne;
- nie wszystkie filmy, które są zamieszczane w serwisie, mają napisy rozszerzone i audiodeskrypcję (napisy dodawane są sukcesywnie).

Dokładane są wszelkie starania, aby wszystkie nowe materiały publikowane na stronie gov.pl/zdrowie były zgodnie ze standardem WCAG 2.1. Ponadto, przy współpracy z koordynatorem ds. dostępności MZ, kwestionariusze i inne załączniki pdf są odpowiednio przygotowywane pod kątem potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Jednocześnie w mediach społecznościowych (Facebook - META, Twitter) publikowane są treści uwzględniające opisy alternatywne. W przypadku publikacji materiałów wideo, materiały te opatrzone są napisami dla osób niesłyszących i słabosłyszących. Większość filmów wideo jest także tłumaczona na Polski Język Migowy. Prowadzone są także starania, aby każda umowa dotycząca realizacji filmów wideo, zawierała wymóg dotyczący tłumaczenia na Polski Język Migowy oraz zamieszczania napisów dla osób niesłyszących i słabosłyszących we wszystkich materiałach audiowizualnych.

Wydział Mediów Biura Komunikacji MZ na bieżąco udziela informacji na pytania mediów dot. np.: zwiększenia dostępności dla osób niepełnosprawnych do placówek ochrony zdrowia, świadczeń zdrowotnych i terapii. W 2021 r. dużym zainteresowaniem mediów cieszyło się wdrożenie i realizacja Planu dla Chorób Rzadkich. Informacje o tym projekcie można znaleźć w poniższych adresach:

<https://www.gov.pl/web/zdrowie/plan-dla-chorob-rzadkich-trafil-do-pre-konsultacji>

<https://www.gov.pl/web/zdrowie/narodowy-plan-dla-chorob-rzadkich>

Wiele pytań dziennikarzy dotyczyło także Funduszu Medycznego, w którym subfundusz terapeutyczno-innowacyjny dedykowany jest finansowaniu leków: w ramach ratunkowego dostępu do technologii lekowych (RDTL) i technologii lekowych o wysokim poziomie innowacyjności (TLI) oraz technologii lekowych o wysokiej wartości klinicznej (TLK). Celem wykazu technologii lekowych o wysokim poziomie innowacyjności (TLI) jest udostępnienie pacjentom nowoczesnych leków, dotychczas nierefundowanych ze środków publicznych.

Ministerstwo Rozwoju i Technologii

Stronę internetową prowadzono w sposób dostępny cyfrowo gov.pl/rozwoj-technologie (a do sierpnia 2021 r. gov.pl/rozwoj-praca-technologie). Zgodnie z zasadami określonymi w ustawie o dostępności cyfrowej:

- publikowano i aktualizowano Deklaracji dostępności,
- opisywano zdjęcia i grafiki publikowane na stronie internetowej,
- zapewniano dostępność cyfrową publikowanych filmów,
- redagowano treści przy użyciu właściwych znaczników semantycznych.

Ponadto:

- zamieszczono a po zmianie nazwy i zakresu działań urzędu zaktualizowano informację o Ministerstwie w Polskim Języku Migowym oraz w tekście łatwym do czytania i rozumienia na stronie: <https://www.gov.pl/web/rozwój-technologie/dzialania-ministerstwa>
- przeszkolono 104 osoby w zakresie prostego języka,
- poprawiono i uproszczono stosowane wzory pism,
- przeszkolono ponad 60 redaktorów strony internetowej,
- zaktualizowano stronę: Informacje dla osób z niepełnosprawnościami, która obejmuje zarówno kwestie dostępności architektonicznej, jak i informacje kontaktowe dla osób z niepełnosprawnością słuchu.

Nadmienić należy, że na stronie internetowej MRiT znajduje się link do usługi tłumaczenia online w Oddziale Mazowieckim Polskiego Związku Głuchych, a podczas konferencji prasowych członków kierownictwa nadawanych na żywo jest zapewniany udział tłumacza języka migowego.

MRiT zapewnia również zgodność serwisu Biznes.gov.pl z wymaganiami dostępności cyfrowej dla podmiotów publicznych WCAG 2.1 z kilkoma wyłączeniami, o których użytkownik znajdzie informacje w Deklaracji dostępności. W ramach portalu Biznes.gov.pl funkcjonuje Centrum Pomocy Przedsiębiorcy obsługujące osoby niepełnosprawne. Serwis umożliwia także korzystanie z usług tłumacza PJM.

Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej

Dostępność informacji, które są publikowane na stronach internetowych jest jednym z kluczowych elementów zapewnienia transparentności procesów legislacyjnych i dostępu wszystkich obywateli do informacji publicznej.

Na stronie <https://www.gov.pl/web/rodzina/biuletyn-informacji-publicznej> oraz w Rządowym Procesie Legislacyjnym na stronie podmiotowej Rządowego Centrum Legislacji zamieszczane są projekty aktów normatywnych MRiPS w wersji spełniającej wymogi dostępności dla osób z niepełnosprawnościami. Dla zapewnienia tej dostępności dokumenty są skanowane w formacie .pdf w sposób umożliwiający wyszukiwanie tekstu (tzw. OCR) lub też publikowane w formacie .doc.

Podobne zasady obowiązują przy publikacji dokumentów na stronie <https://www.gov.pl/web/rodzina>. Na stronach internetowych <https://www.gov.pl/web/rodzina> oraz w mediach społecznościowych: Facebook, Twitter, YouTube, Instagram MRiPS zamieszczane i aktualizowane są materiały informacyjne (a także dokumentacja fotograficzna), dotyczące systemu wsparcia osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin oraz działań podejmowanych przez Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej na rzecz środowiska osób z niepełnosprawnościami oraz ich opiekunów.

Strona internetowa <https://www.gov.pl/web/rodzina> jest przystosowana dla osób niesłyszących. Ikona znajdująca się na stronie w razie potrzeby umożliwia połączenie się na żywo z tłumaczem języka migowego.

Ministerstwo dba o zapewnienie dostępności cyfrowej dla osób z niepełnosprawnościami między innymi poprzez zapewnienie tłumaczeń materiałów filmowych na język migowy i/lub uzupełnianie ich o napisy, a także uzupełnienie opisów materiałów wizualnych o teksty alternatywne na potrzeby czytelników zawartości ekranów stosowane przez osoby słabowidzące lub niewidome.

Ministerstwo na bieżąco współpracuje z przedstawicielami mediów ogólnopolskich oraz regionalnych w zakresie informowania zainteresowanych środowisk niepełnosprawnych obywateli o istotnych zmianach legislacyjnych.

W przypadku grafik, infografik, zdjęć Ministerstwo dokłada starań aby stosować tekst alternatywny, dzięki któremu osoby z niepełnosprawnościami mogą zapoznać się z ich treścią.

W przypadku filmów Ministerstwo dokłada starań aby dodawać napisy, które pomogą zrozumieć treść osobom z dysfunkcjami słuchu oraz osobom wyświetlającym materiał z wyciszonym dźwiękiem. Nagrania on-line z konferencji, briefingów są z udziałem tłumacza języka migowego.

W związku z potrzebą zapewnienia zgodności z wymogami ustawy o dostępności cyfrowej, w 2021 r. Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej podjęło prace nad przeniesieniem treści strony www.dialog.gov.pl na portal gov.pl. Nowa strona internetowa dostępna jest pod adresem <https://www.gov.pl/web/dialog>.

Strona internetowa ww.ekonomiaspoleczna.gov.pl spełnia wymagania dotyczące dostępności cyfrowej

Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej

Na stronie internetowej Ministerstwa w zakładce „Informacja dla osób z niepełnosprawnościami” zamieszczono szczegółowe informacje skierowane do osób z niepełnosprawnościami dotyczące możliwych sposobów skutecznego komunikowania się z urzędem przez osoby niesłyszące lub słabosłyszące, dostępności architektonicznej budynku Ministerstwa dla osób z niepełnosprawnością ruchową i starszych, osób niewidzących lub słabowidzących oraz dane kontaktowe do koordynatora ds. dostępności w Ministerstwie – <https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony/informacja-dla-osob-z-niepelnosprawnosciami>.

Dostęp do usługi video tłumacza jest zapewniony bezpośrednio ze strony głównej (ikonka znajduje się prawym górnym rogu).

Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa

Dla stron internetowych ARiMR (aplikacji www udostępnianych w Internecie) w tym: www.arimr.gov.pl, ewniosek.arimr.gov.pl, irz.arimr.gov.pl, portalogloszen.arimr.gov.pl, epue.arimr.gov.pl, w deklaracjach dostępności zawarte są dane, tj. adres e-mail oraz numer telefonu, które umożliwiają kontakt w przypadku problemów z dostępnością stron internetowych.

W ramach tych kanałów komunikacji, dodatkowo można składać wnioski o udostępnienie informacji niedostępnych cyfrowo oraz składać żądania zapewnienia dostępności.

W dniu 1 września 2021 r. została przeprowadzona migracja strony głównej ARiMR na platformę gov.pl. Działanie przyczyniło się zasadniczo do zwiększenia dostępności cyfrowej strony www.arimr.gov.pl.

Główna Biblioteka Pracy i Zabezpieczenia Społecznego

Aplikacja biblioteczna ABC została przygotowana i stale rozwijana przez niewidomego informatyka. Aplikacja jest w pełni obsługiwana przez niewidomych bibliotekarzy, a także dostępna jest dla niewidomych czytelników. Spełnia wszystkie wymagania WCAG 2.0 na poziomie AA.

Główny Urząd Nadzoru Budowlanego

W 2021 r. GUNB zlecił wykonanie następujących prac:

- wykonanie audytu dostępności wraz ze sporządzeniem deklaracji dostępności dla strony internetowej <https://e-budownictwo.gunb.gov.pl>.
- wykonanie audytu dostępności wraz z dostosowaniem strony internetowej <https://punkt-kontaktowy.gunb.gov.pl/> do zgodności z wymaganiami określającymi dostępność cyfrową, przeprowadzenie weryfikacji poaudytowej oraz sporządzenie dla niej deklaracji dostępności.

Na stronie internetowej GUNB funkcjonuje zakładka „Urząd Dostępny”, w której od 2019 r. publikowane są informacje niezbędne do osobistego oraz elektronicznego kontaktu osób niepełnosprawnych z Urzędem.

Główny Urząd Nadzoru Budowlanego brał w 2021 r. czynny udział w inicjatywie Program Dostępność Plus 2018-2025. W posiedzeniach Rady Dostępności uczestniczył zastępca dyrektora Departamentu Orzecznictwa Administracji Architektoniczno-Budowlanej (powołany w skład Rady Dostępności 15.01.2020 r.). Do głównych zadań Rady Dostępności należy opiniowanie i doradztwo w procesie tworzenia aktów prawnych, rekomendowanie zmian w przepisach prawnych wynikających z potrzeb w zakresie dostępności, wyrażanie opinii i zajmowanie stanowisk w zakresie potrzeb osób z niepełnosprawnościami oraz działań na rzecz poprawy świadomości społecznej w zakresie dostępności oraz przygotowywanie ekspertyz i analiz niezbędnych do realizacji działań zaplanowanych w programie.

Główny Urząd Statystyczny

W oparciu o zapisy ustawy o zapewnieniu dostępności, dokonano oceny stanu zapewnienia dostępności Głównego Urzędu Statystycznego poprzez przekazanie za pośrednictwem Portalu Sprawozdawczego GUS Raportu o stanie zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami wg stanu na dzień 31 marca 2021 r. Wypełniony Raport GUS dostępny jest na stronie Biuletynu Informacji Publicznej GUS <https://bip.stat.gov.pl/e-urząd/dostepnosc/>

Instytut Pracy i Spraw Socjalnych

Strony internetowe w domenie ipiss.com.pl pozwalają na zmianę wielkości tekstu, posiadają wsparcie dla czytników tekstowych, są wyposażone w alternatywne teksty dla publikowanych treści multimedialnych, spełniają wymogi dostępności cyfrowej. Przykładowo, strona debaty.ipiss.com.pl spełnia wymagania WCAG na poziomie AA, zapewnia informacje przetłumaczone na polski język migowy a treści typu transkrypcja i audiodeskrypcja dostępne są w wersjach cyfrowych.

Narodowy Fundusz Zdrowia

W 2021 r.:

- Opublikowano na stronie Nfz.gov.pl raport o stanie zapewnienia dostępności NFZ.
- Opracowano 17 planów dostępności – w centrali NFZ i w oddziałach wojewódzkich. Zaplanowano działania, które mają na celu dostosowanie NFZ m.in. do potrzeb klientów i pracowników z niepełnosprawnościami. Sukcesywnie realizowano zaplanowane działania.
- Zrealizowano i opublikowano na stronie internetowej Nfz.gov.pl Film „O NFZ łatwym językiem” na temat działalności NFZ w standardzie tekstu łatwego do czytania (ETR) [LINK](#) – film jest w PJM.
- Opublikowano na stronie internetowej NFZ tekst „O NFZ łatwym językiem” na temat działalności NFZ w standardzie tekstu łatwego do czytania (ETR).
- Dostosowano strony internetowe i aplikacje do standardów WCAG 2.1.
- Opublikowano na stronie internetowej NFZ „Wniosek o zapewnienie dostępności” dla osób ze szczególnymi potrzebami.
- W każdym oddziale wojewódzkim jest koordynator dostępności, który dba o dostosowanie placówek NFZ do potrzeb pracowników i pacjentów lokalnie.
- W centrali jest koordynator oraz zespół do spraw dostępności, który dba o zapewnienie dostępności w każdej komórce w NFZ.
- Opracowano szablon pisma, który spełnia wymogi dostępnego dokumentu (dostosowane czcionki, odpowiednie wyrównanie tekstu, właściwa odległość między wersami).
- Zapewniono różne kanały kontaktu z NFZ: kontakt osobisty, wspierany pętlami indukcyjnymi, kontakt telefoniczny, czat, wideorozmowy z tłumaczem migowym, e-mail.
- Wyprodukowano spot telewizyjny na temat przestrzegania zasad reżimu sanitarnego w ramach akcji społecznej #MaskujSię, w wersji z napisami, tłumaczeniem na Polski Język Migowy (PJM) oraz z audiodeskrypcją. Dostęp: <https://youtu.be/Fn6yfjJOB4k> i <https://youtu.be/23u17YuirCM>
- Wyprodukowano animację na temat Teleplatformy Pierwszego Kontakt w wersji z napisami, tłumaczeniem na Polski Język Migowy (PJM). Dostęp: <https://youtu.be/gGZ8Sy0P8lw>

Służba więzienna

Na terenie 61 jednostek penitencjarnych funkcjonuje 98 cel mieszkalnych przystosowanych dla osób poruszających się na wózku inwalidzkim dysponujących

297 miejscami zakwaterowania. Ponadto Służba Więzienna dysponuje 13 celami mieszkalnymi o łącznej pojemności 47 łóżek przystosowanymi dla osób niepełnosprawnych fizycznie.

Komenda Główna Państwowej Straży Pożarnej

- strona internetowa <https://www.gov.pl/web/kgpsp> jest częściowo zgodna ze standardem WCAG 2.1. spełniając część wymagań wynikających z ustawy o dostępności cyfrowej, zgodnie z zamieszczoną deklaracją dostępności;
- na stronie internetowej <https://www.gov.pl/web/kgpsp> na bieżąco publikowane lub aktualizowane są informacje oraz dokumenty, zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa, tj. informacje dla osób z niepełnosprawnością, deklaracja dostępności, raport o stanie dostępności podmiotu publicznego, plany działalności na rzecz poprawy zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami oraz wnioski i treści zapewniające dostęp do informacji o instytucji;
- strona internetowa „Przeglądu Pożarniczego” - www.ppoz.pl, posiada certyfikat dostępności WCAG 2.1, który został wystawiony przez wykonawcę strony. Na podstawie analizy szczegółowej strony przez wykwalifikowanych pracowników, oprogramowania weryfikującego status zgodności z WCAG oraz programu licencjonowanego przez wykonawcę strony, stwierdzono, że nowa strona „Przeglądu Pożarniczego” jest prawie w pełni zgodna z WCAG 2.1 na poziomie A i AA. Dodatkowo wykonawca strony przeprowadził audyt uproszczony WCAG 2.1. Na 49 wymogów dotyczących m.in. postrzegalności, funkcjonalności, zrozumiałości czy kompatybilności, strona www.ppoz.pl nie spełnia wymagań w 5 punktach.

Urząd Komunikacji Elektronicznej

Opracowywane w UKE dokumenty są zgodne z WCAG w zakresie mającym zastosowanie do dokumentów cyfrowych. W przypadku dokumentów, dostarczonych z zewnątrz w postaci graficznych dokumentów PDF (skanów), zamieszczanych na stronach UKE niedostępnych dla czytników ekranu do ich odczytania zostały udostępnione bezpłatne narzędzia [RoboBraille](#) i [OCR](#) do odczytu treści skanu. Klienci mogą również zwrócić się do UKE z prośbą o udostępnienie skanu w formacie umożliwiającym jego odczyt przez programy czytające.

W Raporcie Dostępności 2021 dotyczącym badania stron internetowych administracji publicznej serwis internetowy UKE otrzymał ocenę dobrą.

W 2021 r. Prezes UKE zlecił przeprowadzenie badania dostępności serwisów internetowych i aplikacji mobilnych firm telekomunikacyjnych i pocztowych. Badaniu poddano:

- a) 34 strony przedsiębiorców telekomunikacyjnych,
- b) 15 stron przedsiębiorców pocztowych,
- c) 20 aplikacji.

W badaniu dostępności cyfrowej aplikacji mobilnych firm telekomunikacyjnych i pocztowych dwie aplikacje otrzymały ocenę dobrą, sześć aplikacji otrzymało ocenę dostateczną, pięć aplikacji otrzymało ocenę niedostateczną. W przypadku dwóch

serwisów firm pocztowych nastąpił spadek poziomu dostępności cyfrowej, czterech operatorów poprawiło swój wynik. Również w przypadku serwisów firm telekomunikacyjnych w przypadku dwóch serwisów nastąpił spadek poziomu dostępności cyfrowej, natomiast sześciu operatorów poprawiło swój wynik.

Wyniki jednoznacznie pokazują, że zarówno serwisy internetowe jak i aplikacje mobilne nadal wymagają pracy nad wdrożeniem dostępności.

Na podstawie wyników kontroli Prezes UKE opublikował rankingi z badania dostępności serwisów internetowych i aplikacji mobilnych firm telekomunikacyjnych i pocztowych.

- a) zlecono przeprowadzenie audytu architektonicznego budynku Delegatury UKE w Opolu wraz z opracowaniem wniosków i zaleceń pokontrolnych przez Spółdzielnię socjalną FADO,
- b) zlecono wydanie ekspertyzy dotyczącej możliwości używania schodolazu oraz przeprowadzenie szkolenia z obsługi schodolazu dla pracowników Delegatury UKE w Łodzi przez Spółdzielnię socjalną FADO,
- c) zlecono opracowanie tekstu zawierającego informację o zakresie działalności Prezesa UKE w tekście łatwym do czytania (ETR) przez Fundację Kultury Bez Barrier.

Urząd Lotnictwa Cywilnego

Strona internetowa ULC jest dostosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych zgodnie z międzynarodowym standardem WCAG 2.0 (na podstawie Krajowych Ram Interoperacyjności z dnia 12 kwietnia 2012 r.). Strona została zaprojektowana z uwzględnieniem responsywności, posiada mechanizm przełączenia na zwiększony kontrast oraz udogodnienia w postaci łatwego dostępu do zwiększenia wielkości czcionki. Funkcjonuje także mechanizm odczytu przez lektora zawartości aktualnego akapitu czy całej strony. Dodatkowo serwis spełnia wytyczne dotyczące wyświetlania na urządzeniach mobilnych poprzez dopasowanie automatyczne treści do wielkości ekranu odbiorcy. Rejestry publiczne nie są udostępniane poprzez serwisy publiczne. Informacje tekstowe przygotowywane są w języku łatwym do czytania i rozumienia.

Urząd Transportu Kolejowego

Strony internetowe UTK zapewniają dostępność zgodnie z wymaganiami WCAG 2.1 na poziomie AA. Każdorazowo w postępowaniach na usługi wykonania stron i aplikacji internetowych wymagano, aby interfejs zastosowany w systemach był przystosowany dla osób z niepełnosprawnością, zgodnie z WCAG 2.1 na poziomie AA.

W 2021 r. publikacje z działu aktualności i materiały z działu dla pasażerów, w szczególności dotyczące funkcjonowania kolei podczas epidemii SARS-CoV-2, zostały przetłumaczone na Polski Język Migowy i nagrane w formie video. Filmy są linkowane do tekstów, od których pochodzą. Łącznie opublikowano 14 filmów w PJM.

W 2021 r. organizowano liczne szkolenia, w których zapewniono udział tłumacza PJM dla osób głuchych i słabosłyszących, takich jak:

1. Dylematy etyczne w służbie cywilnej;
2. Dostępny Urząd;
3. Warsztaty z Kpa;
4. Przeciwdziałanie korupcji w administracji publicznej;
5. Webinaria związane z III Dniem Zdrowia w UTK.

Przygotowano również tłumaczenie w PJM filmiku instruktażowego dotyczącego masażu twarzoczaszki, eliminującego skutki stresu.

Urząd do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych

Na stronie internetowej Urzędu, również w BIP, zostały zamieszczone Deklaracje dostępności, które są poddawane bieżącym przeglądom i aktualizacji. Urząd skierował na szkolenie "Współpraca na rzecz dostępności" koordynatora ds. dostępności oraz dwóch redaktorów stron internetowych. Na stronie internetowej UdSKiOR zostały zamieszczone informacje „O Urzędzie” w wersji z tłumaczeniem na polski język migowy oraz w języku łatwym do czytania i zrozumienia (ETR). Uruchomiona została możliwość połączenia się online z tłumaczem języka migowego za pośrednictwem komunikatora internetowego Skype.

Urząd Zamówień Publicznych.

Szkolenia, seminaria i konferencje organizowane były w formule online, która usuwa barierę dostępu dla osób z niepełnosprawnością ruchową. Uwzględniono także potrzeby osób z wadami słuchu poprzez zapewnienie możliwości skorzystania z tłumaczenia migowego oraz dokonanie transkrypcji nagrań konferencyjnych i upublicznienie ich za pośrednictwem strony internetowej UZP (tłumacz migowy + transkrypcja).

Podczas organizacji przedsięwzięć rekrutacja uczestników odbywała się z zapewnieniem realizacji zasady równości szans, tj. niedyskryminacji m.in. ze względu na niepełnosprawność.

Potrzeby osób niepełnosprawnych były uwzględniane w dokumentacji postępowań o zamówienie publiczne prowadzonych w ramach projektu „Profesjonalizacja kadr w zamówieniach publicznych”, w zakresie organizacji szkoleń, konferencji i seminariów (umożliwienie udziału w wydarzeniach osobom z niepełnosprawnością) oraz w zakresie druku publikacji (przygotowanie wersji uwzględniającej potrzeby osób słabowidzących).

W ramach ww. projektu kluczowe działania uwzględniające priorytety zawarte w Karcie Praw Osób Niepełnosprawnych obejmowały przedsięwzięcia o charakterze szkoleniowo-edukacyjnym i wydawniczym, promujące aspekty społeczne w zamówieniach publicznych. W tym obszarze zrealizowano następujące przedsięwzięcia:

1. 3 szkolenia dotyczące społecznych zamówień publicznych – 17 marca oraz 29 i 30 września 2021 r. W ramach każdego z nich omówiono zagadnienia klauzul społecznych oraz pozostałych aspektów społecznych w zamówieniach publicznych i przedstawiono od strony praktycznej tematykę dostępności dla osób niepełnosprawnych oraz projektowania z przeznaczeniem dla wszystkich

użytkowników w zamówieniach publicznych, ze szczególnym uwzględnieniem dostępności cyfrowej.

2. Konferencja nt. społecznych zamówień publicznych pt. *„Społecznie odpowiedzialne zamówienia publiczne w obszarze organizacji wydarzeń oraz usług i dostaw związanych z żywieniem”* - 28 kwietnia 2021 r. Podczas konferencji zwrócono szczególną uwagę na potrzebę uwzględniania aspektów społecznych, ale również w pewnym stopniu aspektów zdrowotnych i środowiskowych, przy zlecaniu organizacji wydarzeń i zamawianiu żywności przez administrację publiczną. Wskazano na strategiczny wymiar społecznych zamówień publicznych. Przedstawiono aktualne dane statystyczne na temat stopnia uwzględniania aspektów społecznych w zamówieniach publicznych. W ramach prelekcji konferencyjnych zaprezentowano rozwiązania prawne przewidziane w ustawie z dnia 11 września 2019 r. Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2021 r. poz. 1129, z późn. zm.), umożliwiające włączanie aspektów społecznych na etapie planowania, przygotowania i prowadzenia postępowania o udzielenie zamówienia publicznego oraz na etapie realizacji zamówienia publicznego oraz praktyczne przykłady zastosowania poszczególnych instrumentów prawnych, które pozwalają na uwzględnianie aspektów społecznych w zamówieniach udzielanych w obszarze organizacji wydarzeń i szeroko pojętego cateringu (w tym m.in. zakupów żywności, usług zbiorowego żywienia). Szczególną uwagę zwrócono na obowiązek zapewnienia dostępności dla osób z niepełnosprawnościami i projektowania z przeznaczeniem dla wszystkich użytkowników, możliwości uwzględniania kwestii uczciwego i etycznego handlu poprzez zastosowanie tzw. etykiet o charakterze społecznym, przestrzeganie zasad zdrowego żywienia, promowanie żywności ekologicznej, ograniczanie marnotrawstwa żywności i negatywnego oddziaływania na środowisko oraz potrzebę uwzględniania włączenia społecznego oraz wsparcia udziału podmiotów ekonomii społecznej w zamówieniach publicznych. Uczestnicy wysłuchali też prelekcji przedstawicieli podmiotów zajmujących się społeczno - zawodową integracją osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, podczas których zaprezentowano doświadczenia związane z ubieganiem się oraz realizacją społecznych zamówień publicznych w obszarze żywienia przez te podmioty.
3. Seminarium pt. *„Istotne regulacje zamówień publicznych z perspektywy postępowania kontrolnego”* - 19 listopada 2021 r., w ramach którego całą jedną sesję, obejmującą trzy prelekcje ekspertów, przeznaczono na zagadnienia Dostępności Plus w zamówieniach publicznych. Przybliżono kwestie społecznych zamówień publicznych oraz Dostępności Plus w Pzp i dokumentach unijnych. Omówiono również praktyczne przykłady wykorzystania rozwiązań przewidzianych w Pzp dotyczących dostępności oraz wymogi nałożone na zamawiających ustawą o zapewnianiu dostępności i ich zastosowanie w praktyce.
4. 42 dwudniowe szkolenia (w okresie luty-listopad 2021 r.) pt. *„Proces przygotowania i przeprowadzenia postępowania o zamówienie publiczne według nowych regulacji”*, podczas których omówiono m.in. tematykę Dostępności Plus przy udzielaniu zamówień publicznych oraz przekazano wiedzę na temat

uwzględniania aspektów społecznych w całym procesie udzielania zamówieniach publicznych (np. przy formułowaniu opisu przedmiotu zamówienia).

Dla uczestników dwudniowych szkoleń został przygotowany i udostępniony w formie elektronicznej materiał pt. „Dostępność plus - materiał informacyjny”.

Wszystkie wyżej wymienione przedsięwzięcia odbyły się w formule on-line zapewniającej możliwość skorzystania z tłumaczenia migowego.

W 2021 r. w ramach ww. projektu „Profesjonalizacja kadr w zamówieniach publicznych” przygotowano również szereg materiałów edukacyjnych, które zostały udostępnione za pośrednictwem strony internetowej UZP z uwzględnieniem udogodnień wynikających ze standardów WCAG sprzyjających likwidacji barier dla osób niepełnosprawnych oraz zapobieganiu wykluczeniu cyfrowemu i dyskryminacji informatycznej różnych grup społecznych

(link:<https://www.uzp.gov.pl/baza-wiedzy/projekty/profesjonalizacja-kadr-w-zamowieniach-publicznych/repozytorium-dokumentow>).

Wśród nich są materiały podejmujące tematykę społecznych zamówień publicznych, wpisujące się w realizację programu Dostępności Plus:

- „Dostępność środków transportu miejskiego”
(link:https://www.uzp.gov.pl/data/assets/word_doc/0021/45156/Dostepnosc-srodkow-transportu-miejskiego.docx)
- „Dostępność architektoniczna i informacyjno-komunikacyjna infrastruktury transportowej” (link:
https://www.uzp.gov.pl/data/assets/pdf_file/0012/52500/Dostepnosc-architektoniczna-i-informacyjno-komunikacyjna-infrastruktury-transportu.pdf)

Ponadto w 2021 r. przygotowany został i udostępniony na kanale YouTube UZP film z informacjami o Urzędzie Zamówień Publicznych, z tłumaczeniem migowym (link: <https://www.youtube.com/watch?v=dhWs5Mnkzqg>).

Podczas organizacji szkoleń i konferencji rekrutacja uczestników konferencji i szkoleń organizowanych przez UZP odbywała się z zapewnieniem realizacji zasady równości szans, tj. niedyskryminacji ze względu na niepełnosprawność, płeć, wiek, pochodzenie, itp. W zaproszeniach zawarto informacje o przestrzeganiu zasady równości szans i niedyskryminacji. Uwzględniono także potrzeby osób z wadami słuchu poprzez zaangażowanie tłumacza migowego oraz dokonanie transkrypcji nagrań konferencyjnych i upublicznienie ich (tłumacz migowy + transkrypcja) za pośrednictwem strony internetowej UZP.

Ponadto UZP wziął udział w pracach legislacyjnych nad rozporządzeniem Ministra Rozwoju i Technologii z dnia 20 grudnia 2021 r. w sprawie zakresu informacji zawartych w rocznym sprawozdaniu o udzielonych zamówieniach, jego wzoru, sposobu przekazywania oraz sposobu i trybu jego korygowania (Dz. U. poz. 2463) przewidującego obowiązek przekazywania przez zamawiających informacji o zamówieniach uwzględniających aspekty społeczne w tym m.in. wykazu postępowań zakończonych udzieleniem zamówienia ze wskazaniem, czy w opisie przedmiotu

zamówienia określono wymagania w zakresie dostępności dla osób niepełnosprawnych oraz projektowania z przeznaczeniem dla wszystkich użytkowników oraz czy w kryteriach oceny ofert określono aspekty społeczne, w tym m.in. integrację zawodową i społeczną osób niepełnosprawnych.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych

Zakład Ubezpieczeń Społecznych nieprzerwanie realizuje politykę wdrażania dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami pod hasłem „ZUS bez barier”. We wszystkich oddziałach Zakładu realizowane są „Plany wdrażania dostępności ZUS dla osób ze szczególnymi potrzebami”. Na dzień 21.12.2021 r. w ramach wdrażania dostępności w ZUS zlikwidowano 1.489 barier i utrudnień dla osób ze szczególnymi potrzebami. Prowadzimy również działania mające na celu podnoszenie kompetencji kadry w zakresie dostępności poprzez szkolenia i kursy.

W 2021 r. Zakład kontynuował realizację usług już działających, jak również wdrażał nowe rozwiązania dla wszystkich klientów, które w szczególności ułatwiają załatwienie sprawy w ZUS osobom z niepełnosprawnościami:

- kontynuacja usługi rezerwacji wizyty w placówkach ZUS w dogodnym dla klientów dniu i godzinie – w formie telefonicznej i elektronicznej przez portal PUE ZUS – usługa bardzo przydatna zwłaszcza w czasie obowiązującego stanu epidemii;
- wdrożenie w ZUS standardów obsługi klientów ze szczególnymi potrzebami, które stanowią załącznik do Procedury Bezpośredniej Obsługi Klientów – standardy opisują zarówno ogólne zasady obsługi klientów ze szczególnymi potrzebami, jak również odnoszą się do szczegółowych aspektów obsługi klientów z niepełnosprawnością słuchu, wzroku, ruchu, czy też klientów z niepełnosprawnością intelektualną oraz z problemami zdrowia psychicznego. Standardy te stanowią kompendium wiedzy dla pracowników sal obsługi klientów w placówkach Zakładu w zakresie obsługi klientów ze szczególnymi potrzebami;

Ze względu na sytuację epidemiczną w 2021 r. Zakład nie mógł zorganizować Dnia Osób z Niepełnosprawnością w tradycyjnej formule. Natomiast wspólnie z Państwowym Funduszem Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych ZUS zaktualizował „Informator dla osób z niepełnosprawnością”.

Ponadto publikacje i wzory formularzy dla klientów dostępne na www.zus.pl są sukcesywnie wymieniane na wersje dostępne cyfrowo. W 2021 r. przygotowano i opublikowano 60 publikacji i 138 wzorów formularzy w wersji dostępnej cyfrowo.

Wśród informacji dla osób z niepełnosprawnościami zostały zamieszczone także treści, które były opublikowane w poprzednich latach, a w 2021 r. zostały zaktualizowane. Są to informacje dotyczące dostępności placówek ZUS oraz informacje dla osób niesłyszących.

W Biuletynie Informacji Publicznej oraz zakładce kontakt ZUS systematycznie upowszechnia informacje o usługach pozwalających na komunikowanie się z osobami doświadczającymi trwale lub okresowo trudności w komunikowaniu się na stronie internetowej ZUS. Aby ułatwić dotarcie do tych informacji, Zakład zamieszcza na głównej stronie ZUS ikonę symbolizującą niepełnosprawność słuchu (białe przekreślone ucho na ciemnoniebieskim tle), po wybraniu której wyświetlają się

wszystkie informacje przeznaczone dla osób z niepełnosprawnością słuchu; informacje są przygotowane w formie tekstu specjalnie dostosowanego dla osób niesłyszących, a także filmu z udziałem tłumacza języka migowego. Na stronie internetowej ZUS zamieszczono także wykaz placówek ZUS, w których pracownicy przeszli szkolenie z języka migowego i pomagają podczas obsługi w SOK, natomiast na BIP znajdują się również informacje o usłudze wideotłumaczenia w PJM w oddziałach ZUS.

Warto podkreślić, że zgodnie z raportem z badania użyteczności i dostępności stron instytucji publicznych, przedstawionym w styczniu 2022 r. na konferencji „Dostępność i użyteczność stron internetowych oraz dokumentów cyfrowych” zorganizowanej przez Fundację Widzialni, strona internetowa ZUS zajęła bardzo dobre piąte miejsce na 50 przebadanych stron instytucji publicznych.

W raporcie doceniono przejrzystość strony zus.pl, w tym bardzo dobrej wersji mobilnej, a także uproszczenie sposobu komunikacji z użytkownikami, w tym proste teksty i ciekawe menu strony, które pozwala szybko dotrzeć do głęboko zagnieżdżonych stron.

W 2021 r. Departament Współpracy Międzynarodowej rozpoczął organizację spotkań w ramach Dni Poradnictwa za pośrednictwem platformy internetowej. W przeciwieństwie do stacjonarnych spotkań w ramach Dni Poradnictwa w takich spotkaniach mogły również brać udział osoby, które mają problemy z poruszaniem się na przykład w związku z niepełnosprawnością czy z podeszłym wiekiem.

W obszarze dostępności cyfrowej Departament Aplikacji Autorskich w 2021 r. podjął działania w zakresie dostosowania stron internetowych ZUS (eskladka.pl, przewencja.zus.pl) do standardów dostępności cyfrowej dla osób z niepełnosprawnościami, zgodnie z WCAG 2.1. Wymienione strony, wytworzone przez Departament Aplikacji Autorskich, zostały dostosowane do wersji umożliwiającej wykorzystywanie przez osoby z niepełnosprawnościami, na przykład wzroku, słuchu, ruchu, lub niepełnosprawnością intelektualną czy zaburzeniami poznawczymi.

Zakład w 2021 r. zakupił drukarkę Braille'a umożliwiającą produkcję materiałów informacyjnych i promocyjnych dla osób niewidomych. We własnym zakresie Biuro Poligrafii wykonuje produkty (oznaczenia, naklejki, szyldy, kalendarze) przeznaczone zwiększeniu dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.

Dostosowanie radia i telewizji

Telewizja

W 2021 r. **Telewizja Polska**, wzorem lat ubiegłych, promowała ideę integracji społeczno-zawodowej osób niepełnosprawnych i przeciwdziałała wykluczeniu społecznemu tej grupy społecznej tworząc i rozpowszechniając audycje ukazujące problemy tych osób, prezentujące ich aktywność zawodową, artystyczną, sportową, a także umożliwiała osobom z niepełnosprawnością sensoryczną – osobom z dysfunkcją wzroku i słuchu - odbiór audycji za pomocą stosowanych udogodnień takich jak napisy, tłumaczenie na język migowy i audiodeskrypcja.

Tworzenie i rozpowszechnianie audycji uwzględniających potrzeby oraz sprzyjających integracji zawodowej i społecznej osób z niepełnosprawnościami

W 2021 r. Telewizja Polska SA kontynuowała produkcję oraz emisję w programach ogólnokrajowych, regionalnych, dla odbiorców za granicą oraz w TVP Sport i TVP Kobieta, audycji cyklicznych o charakterze informacyjno-publicystycznym, publicystycznym i edukacyjnym, podejmujących problematykę związaną z niepełnosprawnością. Do takich audycji należały:

- poranny magazyn „Pytanie na śniadanie” – prezentowano felietony poświęcone problematyce niepełnosprawności, rozmawiano z osobami niepełnosprawnymi oraz ich opiekunami o sposobach funkcjonowania w życiu codziennym (rozmawiano m.in. o macierzyństwie, ojcostwie, związkach, życiu seksualnym, etc.);
- audycja „Anna Dymna - spotkajmy się” obecna w TVP2 – Anna Dymna prowadziła intymne rozmowy z osobami niepełnosprawnymi, w których podejmowano kwestie związane z miłością, akceptacją, samotnością, szczęściem, wiarą i nadzieją;
- magazyn „Pełnosprawni” nadawany w TVP1, TVP Sport, TVP3 Rzeszów, TVP3 Lublin - popularyzowano osiągnięcia sportowe osób niepełnosprawnych i prezentowano sytuację niepełnosprawnych sportowców w innych krajach Europy. Podczas Igrzysk Paraolimpijskich audycja była poświęcona całkowicie paraolimpiadzie;
- magazyn reporterski „Pożyteczni.pl” nadawany w TVP2, TVP Polonia, TVP Wilno, TVP2 - prezentowano działalność organizacji pożytku publicznego i formy aktywności obywatelskiej. Prezentowano osoby aktywne i zaangażowane społecznie, zmieniające rzeczywistość wokół siebie, pomagające sobie i innym w rozwiązywaniu problemów, także tych związanych z niepełnosprawnością;
- magazyn „Pełnosprawni - Bez barier” w TVP3 Wrocław - prezentowano sylwetki osób niepełnosprawnych niepoddających się przeciwnościom dnia codziennego i odważnie stawiających czoła różnego rodzaju barierom, na jakie natrafiają w świecie osób pełnosprawnych (w języku migowym);
- magazyn interwencyjny „Sprawa dla reportera” w TVP1, TVP3, TVP Kobieta - prezentowano dramatyczne historie osób niepełnosprawnych zmagających się z przeciwnościami losu, niesprzyjającymi przepisami, nieuczciwością, brakiem kompetencji wśród urzędników;
- cykl o charakterze interwencyjnym „Magazyn Ekspresu Reporterów” nadawany na żywo w TVP1, w którym zaproszeni do studia goście (pedagodzy, prawnicy, psychiatry, duszpasterze, przedstawiciele fundacji itp.) omawiali prezentowane materiały filmowe o tematyce społecznej, w tym dotyczące niepełnosprawności;
- audycja „ALARM!” nadawana w TVP1, TVP Polonia, TVP3 Szczecin – prezentowano dziennikarskie interwencje, śledztwa, które dotyczyły także problemów osób niepełnosprawnych;
- magazyn „Spotkania w świecie ciszy” nadawany w TVP3 Regionalna i TVP3 Białystok dedykowany osobom niesłyszącym, w którym osoby niesłyszące

opowiadały o swoim życiu, rodzinie, pracy, pasjach, sporcie, ale także o barierach utrudniających im codzienne funkcjonowanie (w języku migowym);

- cykliczna audycja „Świat nie jest taki zły” nadawana w TVP3 Gdańsk poświęcona problematyce niepełnosprawności i wykluczeniu społecznemu tłumaczona na język migowy;
- cykliczny magazyn katolicki „Droga” nadawany w TVP3 Gdańsk przedstawiający życie Kościoła katolickiego na Pomorzu, tłumaczony na język migowy;
- magazyn „ABC pacjenta” obecny w TVP3 Gorzów Wielkopolski, TVP3 Łódź poświęcony profilaktyce zdrowotnej, leczeniu i rehabilitacji chorób, w tym prowadzących do niepełnosprawności (tłumaczony na język migowy);
- retransmisja Festiwalu Zaczarowanej Piosenki w TVP2 i TVP Polonia, tj. konkursu organizowanego dla osób niepełnosprawnych uzdolnionych wokalnie.
- Igrzyska Paraolimpijskie w TOKIO w TVP Sport, TVP1, TVP2 – wyemitowano blisko 100 godzin transmisji z [www. igrzysk](http://www.igrzysk).

Zagadnienia związane z przełamywaniem panujących stereotypów, zmianą świadomości i kształtowaniem właściwych postaw wobec osób niepełnosprawnych były też tematem filmów dokumentalnych i reportaży emitowanych w programach Telewizji Polskiej.

W ww. formach telewizyjnych prezentowano historie osób z różnymi niepełnosprawnościami i sposoby radzenia sobie z niepełnosprawnością w różnych aspektach życia (m.in. zawodowym i uczuciowym), ich postawy i wybory życiowe podejmowane w związku z niepełnosprawnością oraz realizowane pasje i przedsięwzięcia. Najwięcej form dokumentalnych poświęconych ww. problematyce wyemitowano w programie TVP Dokument („I nie opuszczę Cię aż do śmierci”, „Matka”, „Podwójne życie Piotra B.”, „Wspólny lot”, „Znaki”, „Niepogodzeni”, „Dwa światy”, „Uwolnić motyla”, „Będzie bal”, „Chce się żyć”). Były też obecne w programie TVP Kultura („Okruch lustra”, „Kilka opowieści o człowieku”, „Dwa światy”), TVP Info („Dwa światy”, „Będzie bal”), TVP 2 („Znaki”, „Dwa światy”, „Będzie bal”), TVP3 Regionalna („Złote ręce Rafała Wilka”, „Uwolnić motyla”), TVP Wilno („Znaki” „Uwolnić motyla”).

Wątki z udziałem osób niepełnosprawnych były też obecne w popularnych serialach produkcji TVP, np. „Klan”, „Plebania”, „M jak miłość”, „Na dobre i na złe”, „Barwy szczęścia”, „Leśniczówka”. Miały za zadanie promować właściwe postawy wobec osób z niepełnosprawnościami i tym samym sprzyjać ich integracji oraz ukazywać takie osoby w różnych aspektach i w szerokim kontekście.

Ww. ofertę uzupełniały spoty dotyczące działań podejmowanych przez instytucje, związki, fundacje i stowarzyszenia na rzecz osób niepełnosprawnych

(np. Festiwal Zaczarowanej Piosenki; Fundacja Urszuli Jaworskiej – SM- liczy się czas; Stowarzyszenie Tęcza – Zobacz niewidome dzieci; Polski Związek Głuchych – masz prawo do informacji w PJM; Fundacja My Pacjenci – Choroby nie czekają; PEFRON – System Obsługi Wsparcia).

Umożliwianie osobom z niepełnosprawnością wzroku i słuchu odbioru audycji z udogodnieniami

Audiodeskrypcja

W 2021 r. we wszystkich programach Telewizji Polskiej S.A. wyemitowano ponad 8600 godzin audycji z audiodeskrypcją. W programach uniwersalnych TVP1 i TVP2 łącznie wyemitowano ponad 880 godzin audycji zawierających to udogodnienie. Jest to zgodne z przepisami rozporządzenia KRRiT z 15 listopada 2018 r., które określa, iż minimalny udział audiodeskrypcji w 2021 r. to 3,5% kwartalnego czasu nadawania. Najwyższy minimalny udział tego udogodnienia określono w ww. rozporządzeniu dla programów zawierających nie mniej niż 50% audycji dla dzieci i jest to co najmniej 10% kwartalnego czasu nadawania w 2021 r. W TVP ABC średni udział audycji z tym udogodnieniem w każdym kwartale wynosił ponad 12%. W pozostałych programach wymagania w tym zakresie także zostały zrealizowane w większym stopniu niż wskazują na to obowiązujące normy.

Audiodeskrypcja była obecna w niektórych audycjach cyklicznych dla dzieci, w kontynuacjach popularnych seriali produkcji TVP („Ojca Mateusza”, „Wojennych dziewczyn” czy „Stulecia Winnych”), a także w nowych serialach („Miasto z morza”, „Komisarz Alex” i „Remiza. Zawsze w akcji”). Stosowano ją także w kolejnych wydaniach reality-show „Rolnik szuka żony” i „Sanatorium miłości”, cyklu „Las bliżej nas”, a także w audycjach „Smaki świata po polsku”, „Smaki świata pośród mór”, „Tomek na granicach Rzeczypospolitej”. Audiodeskrypcja została także przygotowana do nowego serialu dokumentalnego opowiadającego o życiu codziennym rodzin wielodzietnych. Cykl jedenastu filmów dokumentalnych ukazujący życie i dokonania polskich naukowców i wynalazców, którzy działali w I połowie XX wieku także został udostępniony z takim udogodnieniem. Opracowano ją także do 14 nowych odcinków cyklu podróżniczego Wojciecha Cejrowskiego. Z komentarzem audiodeskrypcyjnym były transmitowane wszystkie mecze podczas Mistrzostw Europy w Piłce Nożnej EURO 2020, a także uroczystości beatyfikacji kardynała Stefana Wyszyńskiego, Prymasa Tysiąclecia oraz Matki Elżbiety Czackiej, niewidomej założycielki Zgromadzenia Sióstr Franciszkanek Służebnic Krzyża i Towarzystwa Opieki nad Ociemniałymi w Laskach. Była też obecna w powstałych przy tej okazji filmach dokumentalnych („Widzieć w ciemności”, „Niewidoma Matka niewidomych” i „Ojciec”). Z audiodeskrypcją powstały także kolejne filmy fabularne (np. „Zenek”, „Miłość i miłosierdzie”, „Pomiędzy słowami”, „Katyń-ostatni świadek”, „Różyczka”, „Fuga” czy „Wieża. Jasny dzień”).

Napisy dla niesłyszących

W programie TVP1 średni kwartalny udział audycji z napisami dla niesłyszących wyniósł ponad 42%, czyli był wyższy niż wymagany ww. rozporządzeniem KRRiT (co najmniej 20% kwartalnego czasu nadawania w 2021 r.).

W programie TVP2 średni kwartalny udział audycji z napisami przekroczył 32%, czyli także był wyższy niż wymagana norma (co najmniej 20% kwartalnego czasu nadawania w 2021 r.). W sumie w obydwu programach ogólnokrajowych TVP1 i TVP2 wyemitowano ponad 5500 godzin audycji z napisami dla niesłyszących. Najwyższy

udział audycji z napisami zapewniono w programie TVP Seriale - w każdym kwartale średnio wynosił ponad 86%.

Wśród audycji opatrzonych napisami były obecne audycje zróżnicowane gatunkowo i przeznaczone dla różnych grup odbiorców. Dominowały audycje produkcji polskiej, najczęściej o walorach edukacyjnych. Codziennie nadawano także audycje na żywo z napisami - głównie cykle informacyjne i publicystyczne w programach: TVP1, TVP 2, TVP Info, a także w transmisjach sportowych w TVP Sport („Wiadomości”, „Sport”, „Teleexpress”, „Teleexpress Extra”, „Panorama”, „Gość Wiadomości”, „O co chodzi”, „Kobięcym okiem”, „Studio Wschód”, „Studio Zachód”, „Teleexpress na deser”).

Napisami dla niesłyszących opatrywano znane i lubiane polskie filmy fabularne – zarówno te emitowane po raz pierwszy, jak i te, które już wcześniej gościły w programach TVP, a nie były dotąd dostępne dla osób niesłyszących („Zenek”, „Ryszard Szurkowski – wyścig przez życie”, „Potop Redivivus”, „Miszmasz, czyli Kogel Mogel 3”, „Stan zagrożenia”, „Różyczka”, „Klara i Angelika”, „Austeria”, „Powidoki”, „Człowiek na torze”, „Twój Vincent”, „Przygoda na Mariensztacie”, „Gdziekolwiek jesteś, panie prezydencie”, „Inny świat”, „Fuga” czy „Jack Strong”, „Klan”, „Barwy szczęścia”, „Lepsza połowa”, „Komisarz Alex”, „Blondynka”, „Leśniczówka”, „M jak miłość”, „Na dobre i na złe”, „Na sygnale”, „Stulecie Winnych”, „Ojciec Mateusz”, „Kasta”, „Osiecka”, „Remiza. Zawsze w akcji”, „Wojenne dziewczyny”).

Z napisami nadawano również kontynuacje zagranicznych seriali (m.in. „Elif”, „Przysięga”, „Miłosne potyczki”, „Kozacka miłość”, „Królowa piękności”, „Urodzona gwiazda”, „Czarna róża”, „The Good Doctor”, „Królowa i konkwistador”, „Marzę o Tobie”, „Miłość i przeznaczenie”, „W kręgu podejrzeń”, „Więzień miłości”, „Czarne żniwa”, „Miłość w czasach wojny” czy „Zniewolona”).

Napisy powstawały także do szeregu filmów dokumentalnych, audycji popularno-naukowych, przyrodniczych i cykli dokumentalnych. W ofercie dla dzieci kontynuowano przygotowywanie napisów do cyklu „Domisie”, „Al–chemik” czy „Nela Mała Reporterka”. Napisy przygotowano także do znanych już widzom niesłyszącym audycji z cyklu „Zakochaj się w Polsce”, „Okrasa łamie przepisy”, „Las bliżej nas”, „Przyrodnik na tropie”, „Smaki świata po polsku”, „Smaki świata pośród mórz”, „Retro TVP Sport”, „Rolnik szuka żony”, „Sanatorium miłości”, „Niezwykłe historie Biało-Czerwonych” czy „Gra słów. Krzyżówka”. Tradycyjnie już widzowie Teatru Telewizji mogli oglądać poniedziałkowe spektakle z napisami. Także ceniona przez widzów audycja publicystyczna „Sprawa dla reportera” posiadała takie udogodnienie. Napisami były również opatrzone okolicznościowe wystąpienia prezydenta, premiera oraz hierarchów kościelnych, a także relacje i transmisje z wydarzeń na żywo, m.in. koncert „Warszawiacy śpiewają (nie)zakazane piosenki” i uroczystości beatyfikacji kard. Stefana Wyszyńskiego i Matki Elżbiety Czackiej transmitowane ze Świątyni Opatrzności Bożej.

W 2021 r. ukazały się płyty DVD z popularnymi serialami produkcji TVP zawierającymi napisy dla niesłyszących („Ojciec Mateusz”, „Stulecie Winnych”, „Wojenne dziewczyny”, „Geniusze”, „Lalka”, „Korona królów”, „Osiecka”, „Nad Niemnem”, „Zmiennicy”).

Tłumaczenie na język migowy

Widzowie niepełnosprawni z powodu dysfunkcji narządu słuchu mieli też możliwość oglądania wybranych audycji w tłumaczeniu na język migowy. Były to popularne polskie seriale, magazyny, reportaże, codzienne serwisy informacyjne, np.: „M jak miłość”, „Barwy szczęścia”, (TVP2) program katolicki „Słowo na niedzielę” (TVP2), transmisje mszy św., magazyny: „Pełnosprawni” (TVP1, TVP Sport), „Okrasa łamie przepisy” (TVP1, TVP Polonia, TVP HD, TVP ABC), „Było nie minęło” (TVP Historia), „Telekurier Extra”(TVP3), „Info Dzień”, „Wiadomości” , „Teleexpress”, „Teleexpress extra”, „Teleexpress na deser” „Panorama”, „O co chodzi” , „Gość Wiadomości”(TVP INFO).

Na język migowy były też tłumaczone ważne uroczystości i wydarzenia, o charakterze państwowym, kościelnym i inne. np.: wystąpienia i orędzia prezydenta, premiera, marszałków Sejmu i Senatu, koncerty okolicznościowe, uroczystości państwowe.

Tłumacze języka migowego na antenach TVP korzystali zarówno z Systemowego Języka Migowego (SJM), jak i Polskiego Języka Migowego (PJM) z uwagi na zróżnicowane preferencje osób niesłyszących.

Poniżej tabela przedstawiająca udział audycji z audiodesprycją, z napisami dla niesłyszących i językiem migowym w programach TVP S.A. w 2021 r.:

TVP1	Audiodeskrypcja %	Napisy %	Język migowy %
Norma wg rozporządzenia KRRiT – 25% w 2021 r.	3,50%	20,00%	1,50%
wykonanie I kwartał	7,08%	45,30%	2,05%
wykonanie II kwartał	9,88%	44,20%	2,18%
wykonanie III kwartał	6,46%	40,70%	2,10%
wykonanie IV kwartał	8,43%	45,70%	2,73%

TVP2	Audiodeskrypcja %	Napisy %	Język migowy %
Norma wg rozporządzenia KRRiT – 25% w 2021 r.	3,50%	20,00%	1,50%
wykonanie I kwartał	3,90%	31,10%	3,98%
wykonanie II kwartał	5,05%	31,40%	3,46%
wykonanie III kwartał	5,86%	33,60%	2,76%
wykonanie IV kwartał	4,16%	33,80%	3,81%

TVP INFO	Audiodeskrypcja %	Napisy %	Język migowy %
Norma wg rozporządzenia KRRiT – 25% w 2021 r.	0,00%	22,00%	3,00%

wykonanie I kwartał	0,00%	26,10%	11,99%
wykonanie II kwartał	0,00%	25,60%	11,74%
wykonanie III kwartał	0,00%	27,40%	11,84%
wykonanie IV kwartał	0,00%	28,40%	11,14%

TVP3*	Audiodeskrypcja %	Napisy %	Język migowy %
Norma wg rozporządzenia KRRiT – 12,5% w 2021 r.	0,00%	11,00%	1,50%
wykonanie I kwartał	1,49%	12,79%	9,09%
wykonanie II kwartał	1,21%	12,59%	8,81%
wykonanie III kwartał	1,69%	14,27%	9,27%
wykonanie IV kwartał	1,60%	14,75%	4,28%

** średnia z 16 OTV*

TVP Polonia	Audiodeskrypcja %	Napisy %	Język migowy %
Norma wg rozporządzenia KRRiT – 13,5% w 2021 r.	1,75%	10,00%	0,75%
wykonanie I kwartał	5,57%	34,80%	1,09%
wykonanie II kwartał	7,30%	38,70%	0,88%
wykonanie III kwartał	7,28%	36,60%	1,33%
wykonanie IV kwartał	7,89%	38,40%	1,02%

TVP Historia	Audiodeskrypcja %	Napisy %	Język migowy %
Norma wg rozporządzenia KRRiT – 13,5% w 2021 r.	1,75%	10,00%	0,75%
wykonanie I kwartał	8,77%	31,10%	2,49%
wykonanie II kwartał	5,02%	33,60%	2,44%
wykonanie III kwartał	5,87%	39,10%	4,39%
wykonanie IV kwartał	7,82%	34,70%	2,24%

TVP Kultura	Audiodeskrypcja %	Napisy %	Język migowy %
Norma wg rozporządzenia KRRiT – 13,5% w 2021 r.	1,75%	10,00%	0,75%
wykonanie I kwartał	1,75%	17,00%	1,03%
wykonanie II kwartał	2,55%	22,00%	2,52%
wykonanie III kwartał	2,52%	27,00%	2,66%
wykonanie IV kwartał	1,80%	18,90%	1,78%

TVP HD	Audiodeskrypcja %	Napisy %	Język migowy %
Norma wg rozporządzenia KRRiT – 12,5% w 2021 r.	1,75%	10,75%	0,00%

wykonanie I kwartał	30,62%	69,90%	0,68%
wykonanie II kwartał	30,49%	77,30%	0,93%
wykonanie III kwartał	30,38%	72,30%	0,00%
wykonanie IV kwartał	26,47%	67,00%	0,72%

TVP Sport	Audiodeskrypcja %	Napisy %	Język migowy %
Norma wg rozporządzenia KRRiT – 12,5% w 2021 r.	1,75%	10,00%	0,75%
wykonanie I kwartał	3,41%	11,80%	4,75%
wykonanie II kwartał	8,04%	12,40%	4,51%
wykonanie III kwartał	7,92%	12,40%	4,38%
wykonanie IV kwartał	2,98%	14,50%	4,26%

TVP Seriele	Audiodeskrypcja %	Napisy %	Język migowy %
Norma wg rozporządzenia KRRiT – 25% w 2021 r.	3,50%	21,50%	0,00%
wykonanie I kwartał	31,05%	87,10%	0,00%
wykonanie II kwartał	33,10%	87,30%	0,00%
wykonanie III kwartał	30,52%	84,80%	0,00%
wykonanie IV kwartał	30,26%	84,30%	0,00%

TVP Rozrywka	Audiodeskrypcja %	Napisy %	Język migowy %
Norma wg rozporządzenia KRRiT – 12,5% w 2021 r.	1,75%	10,00%	0,75%
wykonanie I kwartał	5,68%	23,00%	2,74%
wykonanie II kwartał	2,82%	17,60%	1,84%
wykonanie III kwartał	3,95%	23,90%	0,96%
wykonanie IV kwartał	3,74%	18,50%	1,97%

TVP ABC	Audiodeskrypcja %	Napisy %	Język migowy %
Norma wg rozporządzenia KRRiT – 25% w 2021 r.	10,00%	5,00%	10,00%
wykonanie I kwartał	10,80%	15,20%	17,52%
wykonanie II kwartał	13,78%	15,20%	17,28%
wykonanie III kwartał	14,30%	17,00%	15,88%
wykonanie IV kwartał	13,38%	15,10%	11,20%

TVP Wilno	Audiodeskrypcja %	Napisy %	Język migowy %

Norma wg rozporządzenia KRRiT – 12,5% w 2021 r.	1,75%	10,00%	0,75%
wykonanie I kwartał	4,25%	0,00%	1,56%
wykonanie II kwartał	7,05%	15,30%	1,06%
wykonanie III kwartał	7,66%	32,30%	1,36%
wykonanie IV kwartał	7,01%	28,03%	1,38%

TVP Dokument	Audiodeskrypcja %	Napisy %	Język migowy %
Norma wg rozporządzenia KRRiT – 12,5% w 2021 r.	1,75%	10,00%	0,75%
wykonanie I kwartał	1,75%	0,00%	1,59%
wykonanie II kwartał	5,21%	11,90%	1,70%
wykonanie III kwartał	2,67%	22,00%	1,72%
wykonanie IV kwartał	2,22%	15,80%	1,72%

TVP Kobieta	Audiodeskrypcja %	Napisy %	Język migowy %
Norma wg rozporządzenia KRRiT – 12,5% w 2021 r.	1,75%	10,00%	0,75%
wykonanie II kwartał	12,57%	17,10%	0,86%
wykonanie III kwartał	5,12%	21,30%	1,04%
wykonanie IV kwartał	5,31%	19,20%	0,79%

Polskie Radio

Polskie Radio w 2021 r. , w swoich działaniach programowych, uwzględniało potrzebę dbania o integrację społeczno-zawodową osób niepełnosprawnych oraz potrzebę przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu tej grupy. W związku z tym Spółka nadawała w swoich programach audycje, w tym materiały dziennikarskie oraz spoty kampanii społecznych służące promowaniu wspomnianej wyżej idei, które zajęły łącznie 22 godziny i 45 minut.

Audycje zawierające ww. tematykę pojawiły się niemal we wszystkich programach Spółki (oprócz Radia Chopin) czyli w Programie 1, 2, 3, PR24, Polskim Radiu dla Zagranicy, Czwórce, Polskim Radiu Dzieciom oraz Radiu Kierowców, a jej udział w poszczególnych programach przedstawiał się następująco:

Nazwa programu:	Czas trwania tematyki:
Program 1	3:41:30
Program 2	0:12:00
Program 3	5:30:42
Program Czwarty - PR24	2:40:37
Polskie Radio dla Zagranicy	0:28:42

Czwórka	3:53:30
Radio Dzieciom	3:50:30
Radio Kierowców	0:16:22
Razem	20:33:53

Zagadnienia związane z życiem osób niepełnosprawnych obecne były w serwisach informacyjnych, cyklicznych audycjach publicystycznych i edukacyjnych, reportażach oraz w audycjach przedstawiających działalność organizacji pożytku publicznego (OPP). Na bieżąco informowano o wydarzeniach dotyczących środowiska osób niepełnosprawnych, także sportowych (osiągnięcia niepełnosprawnych zawodników, relacje z zawodów). Podejmowano zagadnienia, które miały pomagać niepełnosprawnym w ich codziennym życiu, przybliżać prawa osób z niepełnosprawnościami, zachęcać do korzystania z życia społeczno-kulturalnego, aktywizować ich zawodowo. Wiele audycji zostało także udostępnionych na portalu Polskieradio.pl oraz Polskieradio24.pl, by możliwe było odsłuchanie nagrania o dowolnej porze i w dowolnym miejscu (dzięki aplikacji mobilnej).

Zdecydowanie najwięcej czasu (5,5 godz.) tematyce dotyczącej osób niepełnosprawnych poświęcono w 2021 r. w Programie 3, głównie w audycjach publicystycznych. Poruszano takie kwestie jak dostępność architektoniczna i walka z barierami architektonicznymi w miastach, Międzynarodowy Dzień Głuchych, samochody dla niepełnosprawnych, plac zabaw dla niepełnosprawnych dzieci w Krakowie, projekt studentów Uniwersytetu Zielonogórskiego trójkołowego roweru dla osób niepełnosprawnych napędzanego siłą rąk, niepełnosprawni podopieczni fundacji Avalon przygotowali utwór świąteczny (*Klub Trójki, Zapraszamy do Trójki*). Opowiadano także o wsparciu dla opiekunów osób niepełnosprawnych wymagających całodobowej opieki, pierwszym na świecie projekcie umożliwiającym osobom z niepełnosprawnością zostanie astronautami (Parastronaut feasibility project), Kampanii Lodołamacze na rzecz osób z niepełnosprawnościami, filmie Tobiasz, w którym grają aktorzy z niepełnosprawnościami z Teatru EXIT (*Obok nas*). W serwisie Trójki natomiast, na bieżąco prezentowano informacje dotyczące polityki państwa w zakresie pomocy osobom z niepełnosprawnościami, wydarzenia sportowe i kulturalne dotyczące integracji społecznej osób niepełnosprawnych.

Nieco mniej omawianej tematyki (po niespełna 4 godz.) było w Radiu Dzieciom, Czwórce oraz Programie 1. W Polskim Radiu Dzieciom, w audycji *Strefa Rodzica*, mówiono m.in. o roli ruchu i aktywności fizycznej dzieci z niepełnosprawnościami, działaniach Fundacji Benedyktyński Zakątek, tyflopédagogu, ośrodka dla niewidomych w Laskach (jak działa, jakie dzieci mogą się w nim uczyć, co zapewnia i jak rozwija się to miejsce), kampanii Człowiek bez barier 2021 a także Międzynarodowym Dniu Osób Niepełnosprawnych.

W Czwórce, najwięcej treści związanych z problematyką niepełnosprawności pojawiło się w serwisach; obecne były też w audycjach edukacyjnych. Mówiono o akcji szczepień przeciwko Covid dla osób z niepełnosprawnościami, działaniach Fundacji na Rzecz Osób Niewidomych Labrador, instytucjach kulturalnych włączających się do

akcji Festiwal Kultury Bez Barrier, funduszach przeznaczonych na aktywizację zawodową i poprawę sytuacji na rynku pracy osób z niepełnosprawnościami, konkursie Człowiek Bez Barrier (*Wiadomości*). W audycji *Strefa Prywatna* mówiono o młodzieżowych grupach wsparcia dla osób mających problemy natury psychicznej, klubach wspierających rozwój dzieci i młodzieży, badaniach osób dorosłych, które jako dzieci doświadczały przemocy i wykluczenia, a także o zmysłach osób niewidomych oraz pracy niewidomej malarki i działaniach organizacji Vis Maior wspierającej aktywność osób niewidomych. Z kolei w audycji *Czat Czwórki* informowano o programie Dostępność Plus (mającym likwidować bariery architektoniczne i zapewnić wstęp z psem asystującym) oraz Uczelnie bez barier (polskie uczelnie coraz chętniej likwidują problemy, które przez lata utrudniały studiowanie osobom z niepełnosprawnościami); a także o tym, jak pomagać wykluczonym społecznie; opiece nad potrzebującymi, sprzęcie rehabilitacyjnym, pomocy medycznej i finansowej (rozmowa z przedstawicielem Stowarzyszenia Dać Siebie Innym), darmowych szkoleniach z pracy z osobami w spektrum autyzmu (na które Uniwersytet Adama Mickiewicza zaprasza swoich pracowników).

W Programie 1 tematyka związana z niepełnosprawnością obecna była głównie w stałych audycjach, głównie publicystycznych, gdzie eksperci i zaproszeni goście dyskutowali o bieżących wydarzeniach, a jednymi z nich były sprawy dotyczące bezpośrednio osób niepełnosprawnych. Na przykład: otwarcie pierwszego w Polsce szlaku turystycznego dla niewidomych (Beskid Niski), akcja szczepień, start programu Opieka Wytchnieniowa i Asystent Osobisty Osoby Niepełnosprawnej, kampania Potrzebni w pracy, którą zainicjowała Polska Organizacja Pracodawców Osób Niepełnosprawnych, rządowa strategia wsparcia osób z niepełnosprawnościami, aktywność sportowa osób z niepełnosprawnością wzroku – działalność fundacji „Widzimy inaczej”, działalność Fundacji „Szansa dla niewidomych”, konkurs Człowiek Bez Barrier, kampania społeczna #PoPierwszeJestemSportowcem Fundacji Kulawa Warszawa, której celem jest pokazanie różnorodności sportu i promocja sportu osób z niepełnosprawnościami (audycje: *Ekspres Jedyńki – popołudniówka Programu 1, Polska i Świat, Aktualności Jedyńki, Po pierwsze ekonomia*). Poza publicystyką, tematyka niepełnosprawności pojawiała się także w audycjach edukacyjnych, w których mówiono o dostosowaniu muzeów do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, sztucznej inteligencji pomagającej w rehabilitacji (audycje np. *Eureka, Jedyńka Familijna*) oraz reportażach (*Walczymy o nasze dzieci* - o fundacji Handicap z Zakopanego wspierającej rehabilitację osób niepełnosprawnych intelektualnie i fizycznie, *Anioł z Podkarpacia* - historia dwóch niepełnosprawnych chłopaków z porażeniem mózgowym - jeden organizuje zbiórkę na remont domu drugiego).

Natomiast symboliczny był czas poświęcony tematyce integracji społeczno-zawodowej osób niepełnosprawnych oraz przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu tej grupy w Programie 2, Radiu Kierowców oraz Polskim Radiu dla Zagranicy. W Programie 2 ww. tematyka koncentrowała się głównie na ich uczestnictwie w kulturze, mówiono o Festiwalu Opera dla Głuchych (*Wybieram Dwójkę*), o naborze do szkoły muzycznej dla dzieci z niepełnosprawnościami oraz poruszano temat programu Kultura bez barier (*Wiadomości Kulturalne*).

W audycjach informacyjnych i publicystycznych nadanych w Programie PR24 (np.: *Temat Dnia*, *Suma wydarzeń*, *Północ-południe*, *Informacje Dnia*, *Pro Publico*), poruszano m.in. kwestie szczepienia na Covid dla osób niepełnosprawnych, wsparcie NCBR dla badań i innowacji ułatwiających życie osobom z niepełnosprawnościami, Igrzysk Paraolimpijskich, przyjęcia przez rząd Strategii na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami, Międzynarodowego Dnia Osób Niepełnosprawnych, programu Opieki Wytchnieniowej i Asystenta Osobistego Osoby Niepełnosprawnej, systemu wypożyczania sprzętu rehabilitacyjnego dla niepełnosprawnych, plebiscytu Polskiego Komitetu Paraolimpijskiego.

W audycjach informacyjnych w Polskim Radiu dla Zagranicy mówiono z kolei o strategii na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami na lata 2021-2030, Paraolimpiadzie w Tokio, relacjach osób z niepełnosprawnością (Fundacja Avalon), a także o czeskim portalu randkowym dla osób niepełnosprawnych.

W Polskim Radiu Kierowców omawiana tematyka obecna była w niewielkim wymiarze, w serwisach informacyjnych oraz w audycji *Rozrusznik* i dotyczyła sytuacji niepełnosprawnych w kontekście motoryzacji (np. jak radzą sobie z prowadzeniem samochodu).

Oprócz audycji, na antenie Programu 1, 3 i PR24 w 2021 r. wyemitowano 247 spotów kampanii społecznych (łącznie czas ich emisji to 2 godziny i 11 minut), pochodzących od fundacji i stowarzyszeń informujących o działaniach na rzecz osób niepełnosprawnych:

Nazwa organizacji OPP	Podjęmowane działania	Łączny czas trwania spotów
<i>Fundacja Vis Maior</i>	aktywne uczestnictwo osób z niepełnosprawnościami w życiu społecznym, szczególnie osób z dysfunkcją wzroku	0:45:30
<i>Polski Związek Niewidomych</i>	pomoc osobom niewidomym	0:7:13
<i>Polskie Towarzystwo Stwardnienia Rozsianego</i>	poprawa jakości życia osób ze stwardnieniem rozsianym oraz zapewnienie dostępu do leczenia i rehabilitacji osobom z niepełnosprawnościami	0:35:30
<i>Stowarzyszenie Wspólny Świat</i>	pomoc osobom z autyzmem	0:34:0
<i>Podlaskie Stowarzyszenie Sportowe Osób Niepełnosprawnych START</i>	aktywizacja sportowa osób z niepełnosprawnościami	0:9:0
Suma końcowa		2:11:13

Rozgłośnie regionalne radia publicznego

W 2021 r. audycje promujące ideę integracji społeczno-zawodowej osób niepełnosprawnych oraz służące przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu tej grupy

społecznej były obecne w każdym z 17 programów regionalnych rozpowszechnianych przez rozgłośnie regionalne.

Roczna liczba godzin audycji poświęconych tej problematyce zrealizowana przez rozgłośnie regionalne była zróżnicowana. Najwięcej czasu zajęły one w programie regionalnym Radia Szczecin (127 godz. w ciągu roku), a najmniej w programie regionalnym Radia Olsztyn (12 godz. 41 min.). Jak widać z powyższego porównania, pomiędzy tymi programami różnica w rocznym czasie trwania ww. audycji była dziesięciokrotna. Rozgłośnie promowały ideę integracji osób niepełnosprawnych nie tylko w programach regionalnych, ale również w niektórych programach miejskich (w Radiu Zielona Góra, Radiu Gorzów, Radiu RAM) i programie wyspecjalizowanym Radio Kraków OFF.

W programach rozgłośni regionalnych tematyka poświęcona szeroko rozumianej integracji osób niepełnosprawnych była obecna zarówno w audycjach w całości poświęconych ww. problematyce nadawanych ze stałą częstotliwością, jak również w niektórych wydaniach audycji cyklicznych o tematyce nie związanej bezpośrednio z integracją tej grupy osób oraz w audycjach okazjonalnych dotyczących wydarzeń organizowanych z myślą o tej grupie osób (m.in. różnorodnych warsztatach rozwojowych, zawodach sportowych, koncertach, akcjach pomocowych, mszach świętych, etc.).

Audycje cykliczne poświęcone integracji osób niepełnosprawnych nadawano przynajmniej raz w miesiącu lub częściej. Najczęściej były to audycje o charakterze edukacyjnym, poradnikowym i informacyjno-publicystycznym, w których prezentowano działalności organizacji pożytku publicznego, wyzwania i ograniczenia, z jakimi w życiu codziennym spotykają się osoby niepełnosprawne (np. bariery architektoniczne, komunikacyjne, międzyludzkie), informowano o różnorodnych formach wsparcia takich osób oraz ich opiekunów organizowanych przez urzędy, instytucje, fundacje i inne ośrodki pomocowe, informowano o aktualnych wydarzeniach oraz o bieżących akcjach pomocowych w regionie, wspierano aktywizację zawodową, społeczną i sportową tej grupy osób, zachęcano do profilaktyki schorzeń mogących przyczyniać się do niepełnosprawności, informowano o osiągnięciach medycznych i technologicznych służących poprawie codziennego funkcjonowania osób niepełnosprawnych. Podejmowane zagadnienia uwzględniały osoby z różnymi rodzajami i stopniem niepełnosprawności oraz w różnym przedziale wiekowym (od dzieci po osoby starsze). W związku z trwającą w 2021 r. pandemią zakres prezentowanych spraw uwzględniał także kwestie związane z funkcjonowaniem osób niepełnosprawnych w czasie pandemii koronawirusa. Sprawy i problemy osób niepełnosprawnych na antenach rozgłośni prezentowane były przez osoby niepełnosprawne, ekspertów, przedstawicieli organizacji i instytucji powołanych do pomocy (samorządowych, wojewódzkich, krajowych).

Z kolei okazjonalna i nieregularna obecność problematyki dotyczącej osób niepełnosprawnych odnosi się przede wszystkim do serwisów i innych audycji o charakterze informacyjnym, serwisów sportowych, audycji interwencyjnych, relacji reporterskich z wydarzeń oraz komentarzy i omówień w audycjach publicystycznych. Tego rodzaju przekazy nadawano we wszystkich rozgłosniach, a ich częstotliwość

zależna była od bieżących wydarzeń w regionach, które odnosiły się do osób niepełnosprawnych czy spraw dla nich istotnych. Poza serwisami informacyjnymi, oferta dla niepełnosprawnych tworzona była również poprzez inne rodzaje i formy radiowe. Nieco rzadziej prezentowano audycje dotyczące aktywności sportowej osób niepełnosprawnych, a także reportaże, m.in. prezentujące sylwetki osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności i ich funkcjonowanie w życiu zawodowym, społecznym, ich problemy, ale też realizowane pasje i osiągnięcia.

Niektóre rozgłośnie regionalne (m.in. Radio Katowice SA, Radio Lublin SA, Radio Opole SA, Radio Rzeszów SA, Radio PiK SA) poinformowały, iż stosują udogodnienia dla osób z dysfunkcjami słuchu i wzroku na swoich stronach internetowych oraz na profilach w mediach społecznościowych ułatwiające poruszanie się na stronie. Dla osób niedowidzących są to udogodnienia służące zmianie czcionki, kontrastu, wielkości tekstu, ustawieniu negatywu strony, a także transkrypcje niektórych materiałów wizualnych. Osoby niesłyszące mogą natomiast skorzystać z transkrypcji niektórych materiałów dźwiękowych.

Dostępność do punktów wyborczych

Państwowa Komisja Wyborcza w podejmowanych działaniach dąży do zapewnienia wszystkim wyborcom, w tym szczególnie wyborcom niepełnosprawnym, możliwości głosowania w wyborach bez utrudnień.

Szczegółowe kwestie dotyczące uprawnień osób z niepełnosprawnościami w wyborach są uregulowane ustawą z dnia 5 stycznia 2011 r. – Kodeks wyborczy (Dz. U. z 2020 r. poz. 1319, z późn. zm.) oraz w aktach wykonawczych wydanych na jego podstawie. Przepisy Kodeksu wyborczego (art. 53a § 1) przewidują dla wyborców niepełnosprawnych o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności między innymi możliwość głosowania korespondencyjnego. Wyborca niepełnosprawny, głosujący korespondencyjnie w kraju, może zażądać dołączenia do pakietu wyborczego nakładki na kartę do głosowania sporządzonej w alfabecie Braille’a.

Ponadto wyborcy niepełnosprawni o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, zgodnie z art. 54 § 1 Kodeksu wyborczego, mają prawo do głosowania w kraju za pośrednictwem pełnomocnika.

Każdy wyborca, w tym wyborca niepełnosprawny, może głosować osobiście w lokalu wyborczym w obwodzie głosowania właściwym dla jego miejsca zamieszkania. Głosować można również w wybranym przez siebie lokalu wyborczym, w tym także w lokalu dostosowanym do potrzeb osób niepełnosprawnych. W tym celu wyborca powinien złożyć wniosek o dopisanie do spisu wyborców w wybranym przez siebie obwodzie głosowania.

Ponadto zgodnie z art. 37 c § 2 Kodeksu wyborczego członek obwodowej komisji wyborczej jest obowiązany, na prośbę wyborcy niepełnosprawnego, do przekazania ustnie treści obwieszczeń wyborczych w zakresie informacji o komitetach wyborczych biorących udział w wyborach oraz zarejestrowanych kandydatach.

Z przepisów Kodeksu wyborczego wynika także, iż wyborcy niepełnosprawnemu, na jego prośbę, może pomagać w głosowaniu w lokalu wyborczym inna osoba, w tym także niepełnoletnia. Pomoc ta może mieć tylko techniczny charakter; nie może ona polegać na sugerowaniu wyborcy sposobu głosowania lub na głosowaniu w jego zastępstwie. Dopuszczalne jest, aby na życzenie wyborcy niepełnosprawnego w pomieszczeniu za zasłoną przebywała osoba udzielająca pomocy. Osobą tą nie może być członek komisji, mąż zaufania, obserwator społeczny, ani obserwator międzynarodowy. Państwowa Komisja Wyborcza nie posiada informacji na temat liczby osób, które skorzystały z tego rodzaju pomocy w wyborach przeprowadzanych w 2021 r., gdyż informacje w tym zakresie nie są gromadzone przez obwodowe komisje wyborcze przeprowadzające głosowanie.

Państwowa Komisja Wyborcza w ramach swoich ustawowych kompetencji, sprawowała nadzór nad przeprowadzonymi w 2021 r. wyborami organów jednostek samorządu terytorialnego w toku kadencji oraz referendum lokalnymi.

W 2021 r. przeprowadzone zostały 434 akcje wyborcze, z tego wybory uzupełniające do rad gmin (404), wybory ponowne do rad gmin (2) oraz przedterminowe wybory wójtów przeprowadzone w 28 gminach. W 2021 r. odbyło się również 27 referendów lokalnych. Nadzór Komisji dotyczył m.in. realizacji uprawnień dla wyborców niepełnosprawnych określonych w przepisach prawa wyborczego, w tym w szczególności sporządzenia pełnomocnictw do głosowania dla wyborców niepełnosprawnych oraz zapewnienia głosowania przy użyciu nakładek na karty do głosowania sporządzonych w alfabecie Braille'a, a także zapewnienia w gminach informacji dla wyborców niepełnosprawnych.

Krajowe Biuro Wyborcze udostępniło i prowadziło stronę internetową Państwowej Komisji Wyborczej i Krajowego Biura Wyborczego (pkw.gov.pl) oraz, w ramach tej strony, strony internetowe komisarzy wyborczych i delegatur Krajowego Biura Wyborczego. Na stronach tych zamieszczane były na bieżąco informacje o zarządzonych i przeprowadzonych w toku kadencji wyborach i referendach. Zamieszczano na nich również obowiązujące teksty przepisów prawa wyborczego, rozporządzenia i uchwały wydane na podstawie Kodeksu wyborczego. Ponadto były tam prezentowane informacje, wyjaśnienia i komunikaty. Każdy wyborca mógł też uzyskać w Krajowym Biurze Wyborczym (w tym jego delegaturach) m.in. telefonicznie lub za pośrednictwem poczty elektronicznej, a także elektronicznej platformy usług administracji publicznej (ePUAP) niezbędne informacje dotyczące wyborów i uprawnień wyborców, w tym wyborców niepełnosprawnych.

Państwowa Komisja Wyborcza oraz Krajowe Biuro Wyborcze z zainteresowaniem korzystają z możliwości konsultacji oraz wymiany spostrzeżeń na temat działań na rzecz osób niepełnosprawnych. W ramach tych działań Komisja m.in. uczestniczyła w konsultacjach dotyczących projektu uchwały Rady Ministrów w sprawie przyjęcia dokumentu „Strategia na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021 – 2030”.

Państwowa Komisja Wyborcza w piśmie z dnia 10 lutego 2021 r. skierowanym do Adama Bodnara – Rzecznika Praw Obywatelskich, przedstawiła również swoje stanowisko dotyczące lokali obwodowych komisji wyborczych, które powinny

być dostosowane do potrzeb wyborców niepełnosprawnych. Zgodnie bowiem z art. 186 § 1 Kodeksu wyborczego w każdej gminie co najmniej 1/2 lokali obwodowych komisji wyborczych powinna być dostosowana do potrzeb wyborców niepełnosprawnych. Państwowa Komisja Wyborcza wskazała, że konieczne jest dążenie do stanu, w którym wszystkie lokale wyborcze będą w pełni dostosowane do potrzeb wyborców niepełnosprawnych. Jednocześnie Państwowa Komisja Wyborcza podniosła, że z uwagi na doraźny charakter wykorzystywania lokali na cele wyborcze oraz ich liczbę (ponad 27 tysięcy), wątpliwości budzi, czy organy wykonawcze gmin będą w stanie zapewnić realizację tego postulatu. Komisja wskazała, że część lokali znajduje się w małych miejscowościach, w których brak jest właściwej infrastruktury zapewniającej możliwość dostosowania do potrzeb wyborców większej liczby lokali wykorzystywanych na siedziby obwodowych komisji wyborczych. Komisja wyraziła przy tym pogląd, że kwestia ewentualnej zmiany w tym zakresie powinna być poprzedzona konsultacjami z organami samorządu terytorialnego, które są odpowiedzialne za wykonanie tych obowiązków.

Ponadto przedstawiciel Krajowego Biura Wyborczego w dniu 11 października 2021 r. wziął udział w spotkaniu organizowanym przez Fundację Odpowiedzialna Polityka w związku z realizowanym przez państwa członkowskie Unii Europejskiej projektem partycypacji wyborczej osób z niepełnosprawnościami w wyborach do Parlamentu Europejskiego. Tematyka spotkania obejmowała przyjęte w Polsce rozwiązania dotyczące udziału osób z niepełnosprawnością w wyborach, w szczególności w wyborach do Parlamentu Europejskiego oraz praktyki ich stosowania z punktu widzenia aparatu wyborczego.

9. POSIADANIA SAMORZĄDNEJ REPREZENTACJI SWEGO ŚRODOWISKA ORAZ DO KONSULTOWANIA Z NIM WSZELKICH PROJEKTÓW AKTÓW PRAWNYCH DOTYCZĄCYCH OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH

Osoby niepełnosprawne oraz ich rodziny i najbliższe otoczenie mają ustawowo zagwarantowaną możliwość posiadania samorządnej reprezentacji swojego środowiska m.in. w formie tworzonych organizacji pozarządowych o charakterze lokalnym, regionalnym i ogólnopolskim (np. stowarzyszeń, fundacji).

Osoby niepełnosprawne w zespołach i organach doradczych administracji publicznej

Przedstawiciele organizacji pozarządowych osób niepełnosprawnych lub działających na ich rzecz mogą uczestniczyć – z mocy prawa lub na zaproszenie – w zespołach i organach doradczych administracji publicznej, w tym:

Krajowa Rada Konsultacyjna do Spraw Osób Niepełnosprawnych

Rada działa na podstawie przepisów art. 42-43 ustawy o rehabilitacji oraz rozporządzenia Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 27 października 2016 r. w sprawie Krajowej Rady Konsultacyjnej do Spraw Osób Niepełnosprawnych (Dz. U. poz.1783). Jest organem doradczym ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego.

W 2021 r. odbyły się 2 posiedzenia.

W dniu 8 marca 2021 r. w trybie zdalnym odbyło się posiedzenie podsumowujące VII kadencję Rady. Poruszono na nim kwestie związane z założeniami prac przy „Strategii na rzecz Osób Niepełnosprawnych 2020 - 2031” oraz priorytetami działań na kolejną kadencję. Przewodnicząca dokonała podsumowania działań podejmowanych przez Krajową Radę Konsultacyjną do Spraw Osób Niepełnosprawnych VII kadencji.

Drugie spotkanie odbyło się 8 października 2021 r. i była to uroczystość wręczenia powołań połączona z pierwszym spotkaniem inauguracyjnym VIII kadencji Krajowej Rady Konsultacyjnej do Spraw Osób Niepełnosprawnych.

Polska Rada Języka Migowego

Polska Rada Języka Migowego - jest organem doradczym ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego stanowiącym forum współpracy na rzecz osób niesłyszących i niedosłyszących przedstawicieli organów administracji rządowej, samorządu terytorialnego i organizacji pozarządowych. Rada powołana została na podstawie art. 19 ustawy o języku migowym.

Zgodnie z art. 22 ustawy o języku migowym posiedzenia Rady odbywają się co najmniej raz na pół roku.

W 2021 r. Polska Rada Języka Migowego drugiej kadencji spotkała się trzy razy, a obrady toczyły się w trybie hybrydowym i zdalnym.

Pierwsze posiedzenie odbyło się w dniu 2 marca 2021 r. w trybie zdalnym. Posiedzenie było poświęcone głosowaniu nad przyjęciem protokołów z poprzednich posiedzeń. Wszystkie protokoły zostały przyjęte.

Drugie posiedzenie odbyło się w dniu 11 marca 2021 r. w trybie hybrydowym, na którym odbyło się głosowanie nad przyjęciem protokołów z poprzednich posiedzeń. W dalszej części spotkania nastąpiło omówienie projektu nowelizacji ustawy o języku migowym.

Trzecie spotkanie odbyło się 8 października 2021 r. i była to uroczystość wręczenia powołań połączona z pierwszym spotkaniem inauguracyjnym III kadencji Polskiej Rady Języka Migowego.

Zespół ds. wykonywania postanowień Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych

Zespół do spraw wykonywania postanowień Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych został powołany zgodnie z zarządzeniem Nr 26 Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 28 sierpnia 2013 r. w sprawie powołania Zespołu do spraw wykonywania postanowień Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych (Dz. Urz. Min. Prac. i Pol. Społ. poz. 27, z późn. zm.). W skład Zespołu wchodzi przedstawiciele resortów zobowiązanych do wdrażania postanowień konwencji, a pracom przewodniczy Pełnomocnik Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych. W posiedzeniach Zespołu mogą uczestniczyć inne osoby niż członkowie Zespołu, w szczególności reprezentujące inne komórki organizacyjne resortów lub organizacje pozarządowe działające na rzecz osób z niepełnosprawnościami, zaproszone przez Przewodniczącego Zespołu.

Zespół jest odpowiedzialny za wymianę informacji w sprawie działań związanych z wdrażaniem postanowień Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych i planowanych zmian rozwiązań prawnych dotyczących osób niepełnosprawnych lub mogących mieć wpływ na ich sytuację. Ponadto Zespół współdziała w sprawie przygotowania sprawozdań Rady Ministrów z wykonywania postanowień Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych przekazywanych Komitetowi ONZ ds. Praw Osób Niepełnosprawnych zgodnie z art. 35 Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych.

W 2021 r. odbyły się 4 posiedzenia, w trakcie których omówiono następujące tematy:

- działania na poziomie resortów dotyczących zastąpienia instytucji ubezwłasnowolnienia modelem wspieranego podejmowania decyzji;
- przebieg prac nad wdrażaniem Strategii na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030;
- zwiększanie mobilności osób z niepełnosprawnościami;
- wdrażanie edukacji włączającej, podnoszenie jakości jej realizacji i zapewnienie dostępności, zapewnienie edukacji dla wszystkich z uwzględnieniem rozwiązań międzyresortowych;
- założenia i realizacja projektu „Dostępnej szkoły”;

- edukacja i wsparcie dla dzieci i uczniów głuchych;
- dostępność turystyki, rekreacji i wypoczynku;
- dostępność parków narodowych i lasów państwowych.

W 2021 r. w ramach prac Zespołu uczestniczyli także przedstawiciele Biura Rzecznika Praw Obywatelskich, Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, Przemysłowego Instytutu Motoryzacji - Sieci Badawczej Łukasiewicz oraz Instytutu Transportu Samochodowego. W pracach uczestniczyli także przedstawiciele następujących organizacji pozarządowych: Polskiego Związku Głuchych, Stowarzyszenia Polski Instytut Praw Głuchych, Towarzystwa Opieki nad Ociemniałymi Łaski, Fundacji „Szansa dla Niewidomych”, Polskiego Stowarzyszenia na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelktualną oraz Fundacji Pogranicze bez Barier.

Materiały z posiedzeń Zespołu (protokoły i przedstawiane prezentacje) są publikowane na stronie Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych.

Spółeczne Rady do Spraw Osób Niepełnosprawnych

Rady te funkcjonują na podstawie ustawy o rehabilitacji, w każdym samorządzie województwa i w samorządzie powiatowym, jako organ opiniodawczo - doradczy każdego marszałka i starosty.

W skład rady wchodzi m.in. przedstawiciele organizacji pozarządowych działających na terenie danego województwa i powiatu.

Spółeczne Rady do Spraw Osób Niepełnosprawnych m.in. opiniują – w zakresie potrzeb osób niepełnosprawnych – projekty uchwał i programów przyjmowanych przez sejmik województwa i powiatową radę. Przedstawiciele osób niepełnosprawnych m.in. współdecydują o ostatecznej treści corocznej uchwały samorządu województwa i samorządu powiatowego określającej zadania dofinansowywane ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

Warto nadmienić, że osoby niepełnosprawne, w szczególności za pośrednictwem organizacji pozarządowych, biorą aktywny udział w pracach legislacyjnych dotyczących bezpośrednio lub pośrednio osób niepełnosprawnych korzystając z ustawowego prawa do konsultowania wszelkich projektów aktów prawnych ich dotyczących – w myśl przepisów art. 19 ustawy z dnia 23 maja 1991 r. o związkach zawodowych (Dz. U. z 2022 r. poz. 854) oraz art. 16 ustawy z dnia 23 maja 1991 r. o *organizacjach pracodawców* (Dz. U. z 2022 r. poz. 97), przeprowadzano konsultacje projektów aktów prawnych.

Osoby niepełnosprawne uczestniczą także w różnych przedsięwzięciach organizowanych przez organizacje pozarządowe, organizacje pracodawców i związków zawodowych, administrację publiczną i inne instytucje (m.in. w seminariach, konferencjach, spotkaniach roboczych ukierunkowanych tematycznie na rozwiązywanie konkretnych problemów).

Zatem osoby niepełnosprawne, w większości za pośrednictwem organizacji pozarządowych, które współtworzą lub które statutowo zajmują się problematyką

niepełnosprawności, spełniają ważną rolę w kreowaniu polityki na rzecz osób niepełnosprawnych na poziomie centralnym, regionalnym i lokalnym.

Organizacje pozarządowe osób niepełnosprawnych lub działające na rzecz tych osób świadczą im różnorodnego rodzaju usługi, np. w zakresie ochrony zdrowia, rehabilitacji leczniczej, zawodowej i społecznej. Organizacje pozarządowe prowadzą m.in. przychodnie rehabilitacyjne, zakłady aktywności zawodowej, warsztaty terapii zajęciowej, niepubliczne zakłady opieki zdrowotnej, organizują imprezy: sportowe, turystyczne, rekreacyjne oraz w zakresie kultury. Ważną sferą działalności organizacji pozarządowych jest wsparcie osób niepełnosprawnych na rynku pracy.

Program Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych „Partnerstwo dla osób z niepełnosprawnościami”

Program współpracy z Zarządami Województw w celu współfinansowania projektów organizacji pozarządowych wyłonionych do dofinansowania w drodze konkursów organizowanych przez Zarządy Województw w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych.

Celem strategicznym programu jest wzrost aktywności zawodowej i społecznej osób z niepełnosprawnościami osiągany poprzez zintensyfikowanie działań podejmowanych przez organizacje pozarządowe, którym wsparcie uzyskane w programie umożliwi realizację projektów dedykowanych osobom z niepełnosprawnościami, dofinansowanych ze środków europejskich w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego (RPO).

Organizacje pozarządowe, spełniające warunki określone w programie, mogą ubiegać się o sfinansowanie wkładu własnego ze środków PFRON wymaganego od organizacji pozarządowych w projektach skierowanych do osób z niepełnosprawnościami składanych w odpowiedzi na konkursy ogłoszone w ramach RPO.

Spośród województw, które przystąpiły do realizacji programu uruchomienie środków w 2021 r. nastąpiło w 4 województwach (małopolskim, łódzkim, podkarpackim i świętokrzyskim) w ramach 11 umów realizacyjnych zawartych w roku 2021 (1 umowa), jak również w latach ubiegłych (10 umów). PFRON wypłacił środki w wysokości 1 065 285,69 zł.

Wnioski złożone w Oddziale Podlaskim PFRON nie uzyskały dofinansowania ze środków RPO lub zostały negatywnie zweryfikowane.

Działania Kancelarii Prezesa Rady Ministrów

Projekt nowelizacji ustawy o dostępności cyfrowej został przekazany w ramach konsultacji publicznych do 40 organizacji pozarządowych działających na rzecz osób z niepełnosprawnościami.

Listy stron internetowych i aplikacji mobilnych wybranych do monitoringu ich dostępności cyfrowej w 2021 r. zostały skonsultowane z organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz osób z niepełnosprawnościami i zrzeczającymi te osoby.

Propozycje zmian, zgłoszone przez te organizacje mieszczące się w zakresie monitorowanych podmiotów, zostały uwzględnione.

10. PEŁNEGO UCZESTNICTWA W ŻYCIU PUBLICZNYM, SPOŁECZNYM, KULTURALNYM, ARTYSTYCZNYM, SPORTOWYM ORAZ REKREACJI I TURYSTYCE ODPOWIEDNIO DO SWYCH ZAINTERESOWAŃ I POTRZEB

Działania realizowane przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz instytucje kultury prowadzone lub współprowadzone przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego są podstawowym mechanizmem wsparcia dla podmiotów prowadzących działalność w obszarze kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Nadrzędnym celem Programów jest dofinansowanie najistotniejszych zadań z zakresu kultury, skierowanych do szerokiego, zróżnicowanego grona odbiorców. Niemniej ważnym aspektem jest wspieranie projektów uwzględniających potrzeby osób, które mają utrudniony dostęp do kultury, w tym osób z niepełnosprawnościami.

W naborze wniosków na rok 2021 Minister wskazał dziewięć programów, w których jeden z celów strategicznych dotyczy wprost wspierania działań zapewniających dostępność do kultury dla osób ze szczególnymi potrzebami zgodnie z art. 43 ustawy o zapewnianiu dostępności. Były to następujące programy:

1. Infrastruktura kultury,
2. Infrastruktura domów kultury,
3. Infrastruktura szkolnictwa artystycznego,
4. Edukacja kulturalna,
5. Wydarzenia artystyczne dla dzieci i młodzieży,
6. Kultura dostępna,
7. Kultura cyfrowa,
8. Literatura,
9. Rozwój sektorów kreatywnych.

Łącznie w Programach na 2021 rok udzielono dofinansowania na 76 projektów ściśle związanych z uczestnictwem osób z niepełnosprawnościami w kulturze. Łączna kwota tych dofinansowań wyniosła 4 126 338 zł. Należy podkreślić, że dofinansowanie uzyskuje również wiele projektów adresowanych do szerokiego grona odbiorców kultury i sztuki, w których uwzględniane są również szczególne potrzeby odbiorców oraz ułatwienia dostępu. W ramach poszczególnych programów finansowane są m.in. koszty związane z dostosowaniem formy przekazu do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, organizacją działań edukacji kulturalnej, zakupem specjalistycznego sprzętu czy dostosowaniem obiektów.

Projekt „Kultura bez barier” finansowany ze środków PO WER

W 2021 r. rozpoczęto realizację projektu. Projekt realizowany jest w partnerstwie przez: Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (lider projektu), Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Fundację Kultury Bez Barrier oraz partnera zagranicznego – Kompetenzzentrum für Kulturelle Bildung im Alter und Inklusion.

Projekt ma na celu poprawę dostępności oferty polskich instytucji kultury. W 2021 r. wypracowany został model zapewniania dostępności przedsięwzięć organizowanych przez instytucje kultury, który następnie w trybie grantowym zostanie pilotażowo przetestowany przez ok. 100 instytucji kultury z całej Polski. Model zakłada podnoszenie kompetencji kadr kultury w obszarze zapewniania dostępności oraz systemową współpracę z osobami z niepełnosprawnościami i organizacjami działającymi na ich rzecz.

Wyłonione w konkursie grantowym instytucje otrzymają dofinansowanie na łączną kwotę przeszło 19 mln zł. Projekt jest finansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach *Osi priorytetowej IV. Innowacje społeczne i współpraca ponadnarodowa, Działanie 4.3 Współpraca ponadnarodowa Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój na lata 2014-2020*.

Program Operacyjny Polska Cyfrowa – fundusze na rzecz cyfryzacji i sektor filmu

W 2021 r. zakończono finansowany z POPC projekt, w efekcie którego powstała platforma filmowa *35mm.online*. Uwzględnia ona potrzeby osób z niepełnosprawnościami. Projekt realizowany był przez Polski Instytut Sztuki Filmowej, Wytwórnię Filmów Dokumentalnych i Fabularnych i Studio Filmów Rysunkowych. Ww. instytucje w latach 2018-2021 realizowały ponadto komplementarny projekt pn. *Cyfrowa rekonstrukcja i digitalizacja polskich filmów fabularnych, dokumentalnych i animowanych w celu zapewnienia dostępu na wszystkich polach dystrybucji (kino, telewizja, Internet, urządzenia mobilne) oraz zachowania dla przyszłych pokoleń polskiego dziedzictwa filmowego*.

Wszystkie materiały filmowe prezentowane na platformie *35mm.online* spełniają wymogi WCAG 2.0 – posiadają audiodeskrypcje, transkrypcje, napisy w wersji polskiej i angielskiej oraz kompleksowe opisy. W ramach projektu zrekonstruowano: 160 filmów fabularnych, 71 filmów dokumentalnych, 474 filmy animowane, w tym 10 pełnometrażowych. Projekt objął także digitalizację 3108 unikalnych wydań Polskiej Kroniki Filmowej z lat 1945-1994.

Wszystkie materiały filmowe (zasób blisko 4000 pozycji) są dostępne na platformie streamingowej <https://35mm.online/>.

Upowszechnianie czytelnictwa wśród osób niewidomych i słabowidzących

Platforma Cyfrowa Libra Light

Instytut Książki, w partnerstwie z Polskim Wydawnictwem Naukowym, odpowiada za utworzenie oraz za proces rozwijania platformy udostępniającej książki w formatach dostępnych dla osób niewidomych i słabowidzących oraz niepełnosprawnych ruchowo (niemogących czytać książek drukowanych). Platforma udostępnia publikacje beletrystyczne, naukowe i specjalistyczne w formacie książek elektronicznych oraz audiobooków mp3.

Narodowy Program Rozwoju Czytelnictwa

Uchwalony przez Radę Ministrów program wieloletni na lata 2021-2025 ma na celu poprawę stanu czytelnictwa w Polsce poprzez wzmacnianie roli bibliotek publicznych, szkolnych i pedagogicznych jako lokalnych ośrodków życia społecznego, stanowiących centrum dostępu do kultury i wiedzy. Program realizowany jest przez MKiDN, przy zaangażowaniu Biblioteki Narodowej, Instytutu Książki i Narodowego Centrum Kultury, oraz we współpracy z Ministerstwem Edukacji i Nauki.

W programie wyróżniono cztery priorytety, w których uwzględniane są również potrzeby osób z niepełnosprawnościami:

1. *Priorytet 1: Poprawa oferty bibliotek publicznych* – Zakup nowości wydawniczych do bibliotek publicznych pozostał kwestią kluczową. Dodatkowo możliwy jest zakup usług zdalnego dostępu do książek w formatach e-booków, audiobooków i synchrobooków.
2. *Priorytet 2: Inwestycje w infrastrukturę bibliotek publicznych* – Udzielane jest dofinansowanie na budowy, przebudowy, rekonstrukcje, adaptacje lub modernizacje bibliotecznych obiektów budowlanych wraz z ich wyposażeniem, z uwzględnieniem potrzeb osób z niepełnosprawnościami.
3. *Priorytet 3: Zakup nowości wydawniczych do placówek wychowania przedszkolnego, bibliotek szkolnych i pedagogicznych* – Skierowany do placówek wychowania przedszkolnego, szkół podstawowych i ponadpodstawowych, szkół działających w ramach Ośrodka Rozwoju Polskiej Edukacji za Granicą oraz bibliotek pedagogicznych. Otrzymane środki będą przeznaczone na zakup nowości wydawniczych, sprzętu komputerowego i oprogramowania oraz realizację działań promujących czytelnictwo.
4. *Priorytet 4: Program dotacyjny dla bibliotek oraz promocja czytelnictwa* – Udzielone dofinansowanie ma służyć realizacji projektów edukacyjno-animacyjnych. Istotnym elementem współpracy będzie podnoszenie kompetencji pracowników bibliotek (związanych z rozpoznawaniem potrzeb lokalnych społeczności) oraz wzmacnianie partnerstw lokalnych na rzecz rozwoju czytelnictwa.

Dostępność utworów filmowych – Polski Instytut Sztuki Filmowej

Polski Instytut Sztuki Filmowej (dalej: PISF) realizuje systemowe działania służące zwiększeniu dostępności kinematografii dla osób ze specjalnymi potrzebami poprzez zobowiązanie producentów materiałów filmowych współfinansowanych ze

środków PISF do zapewnienia audiodeskrypcji, napisów dla niesłyszących lub tłumacza PJM. W Programach Operacyjnych PISF obowiązuje zapis o obowiązku wykonania audiodeskrypcji przez producentów filmów fabularnych i pełnometrażowych filmów animowanych. Od 2017 r. wymóg wykonania audiodeskrypcji został rozszerzony również na filmy dokumentalne. Producent ma obowiązek wykonania audiodeskrypcji i napisów dla niesłyszących oraz dołączenia ich do kopii wzorcowej filmu, która jest przekazywana do FilMOTEKI Narodowej. Jest to jeden z warunków przyjęcia rozliczenia końcowego dofinansowania przyznanego przez PISF. W 2021 r. zakończono produkcję 86 filmów dofinansowanych przez PISF.

Poradnik dla sektora kultury w zakresie zapewniania dostępności

We współpracy z MFiPR zrealizowano przedsięwzięcie służące przygotowaniu i opublikowaniu poradnika wspierającego sektor kultury w procesie zapewniania dostępności osobom z niepełnosprawnościami oraz pokazującego możliwości realizacji wymagań związanych z dostępnością w obszarze kultury. Publikacja została opracowana przez Fundację Kultury bez Barier oraz partnerów i jest dostępna pod adresem <https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony/dostepnosc-plus--poradnik-dla-kultury>.

Publikacje Narodowego Centrum Kultury

Narodowe Centrum Kultury, poza systemowymi i cyklicznymi działaniami uwzględniającymi wyzwania związane z zapewnianiem dostępności (konkursy dotacyjne, szkolenia), przygotowało w 2021 r. tematyczną publikację, pn. *Rocznik kultury 2021 poświęcony zagadnieniom dostępności w sektorze kultury*. Publikacja jest dostępna pod adresem <https://sklep.nck.pl/pl/p/Rocznik-Kultury-Polskiej-2021-do-pobrania-PDF/955>.

Warsztaty z zakresu udostępniania oferty i zasobów kultury

Oferta ogólnodostępnych, cyklicznych warsztatów służy podnoszeniu kompetencji kadr kultury w zakresie budowania dostępnej oferty kulturalno-artystycznej. Warsztaty realizowane były przede wszystkim przez Narodowe Centrum Kultury, Narodowy Instytut Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów, Instytut Muzyki i Tańca oraz Narodowy Instytut Dziedzictwa. Przykładowe działania zrealizowane w 2021 r.:

1. Opracowanie rekomendacji dla muzeów dot. programu rządowego Dostępność Plus oraz wdrażania przepisów ustawy o zapewnieniu dostępności i ustawy o dostępności cyfrowej. Rekomendacje opracowane zostały przez specjalistów współpracujących z NIMOZ, a ich celem jest wskazanie pracownikom muzeów praktycznych sposobów realizacji ustawowych zaleceń. Rekomendacje, w formie artykułów, umieszczane są stopniowo na stronie NIMOZ, w zakładce *Muzea bez barier – Dostępność Plus*. W 2021 r. opublikowano 9 tekstów: *Czym jest program Dostępność Plus*, *Zadania koordynatorów ds. dostępności oraz odpowiedzialność zespołu za zadania*, *Zaproszenie do muzeum*, *Czym jest dostępność cyfrowa*,

Kwestie prawnoautorskie – wprowadzenie, Dostępność architektoniczna w świetle ustawy o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, Teksty w przestrzeni muzealnej, Dostępna oferta edukacyjna oraz Ewakuacja w muzeum. W opracowaniu są kolejne artykuły, dotyczące m.in. zapewniania dostępności muzeów mieszczących się w budynkach zabytkowych oraz zapewniania dostępności wystaw muzealnych.

2. PolandDances/Rezydencje choreograficzne – działanie dedykowane tancerzom z niepełnosprawnościami, zakończone spektaklem *Siostrzeństwo*. Koszt projektu: 50 000 zł.
3. Program „Taniec i niepełnosprawność: przekraczanie granic” – w ramach programu organizowane są m.in. spotkania, konferencje i warsztaty. Koszt projektu: 25 000 zł. Cyklicznym działaniem są coroczne stacjonarne laboratoria, odbywające się w ramach kilkudniowych, stacjonarnych zjazdów. W trakcie zjazdów uczestnicy z niepełnosprawnością i bez niepełnosprawności rozwijają swój warsztat pod okiem zaproszonych prowadzących. W IV kwartale 2021 r. zrealizowano drugie spotkanie stacjonarne, które odbyło się w Sali im. Krukowskiego w CSW Zamek Ujazdowski w Warszawie w dniach 1-3 października. Wzięło w nim udział 5 par, w tym 6 osób z niepełnosprawnością i 4 bez niepełnosprawności, oraz 3 asystentów i 2 tłumacze.

Poprawa dostępności i instytucji kultury

Instytucje prowadzone i współprowadzone przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego przygotowują ofertę otwartą na różnorodność potrzeb odbiorców. W stałej ofercie instytucji znajdują się wydarzenia kulturalne i artystyczne dostępne dla osób z niepełnosprawnościami, a także programy edukacyjne dedykowane osobom ze szczególnymi potrzebami – np. lekcje dla dzieci i młodzieży z grup integracyjnych, warsztaty oraz oprowadzania dla grup o specjalnych potrzebach.

W miarę możliwości instytucje kultury rozwijają i kontynuują działania zwiększające dostępność oferty – zbiorów, wystaw, koncertów, spektakli, zasobów archiwalnych i in. Instytucje sukcesywnie zwiększają również dostępność budynków oraz dostępność informacyjno-komunikacyjną. Przykładowe działania:

- 1) Narodowy Instytut Fryderyka Chopina:
 - cykliczne działania edukacyjne – spotkania „Salon Chopinowski” z tłumaczeniem na PJM: Widzę muzykę, Chopin w poezji... i nie tylko, Synestezja – splątanie zmysłów, Mariateresa Sartori w hołdzie Chopinowi,
 - udział w projekcie Fundacji Polskiego Języka Migowego, pn. Muzea w Polskim Języku Migowym – Celem było stworzenie bezpłatnej aplikacji mobilnej, w ramach której funkcjonować będą przewodniki po polskich muzeach. Projekt miał na celu rozszerzenie oferty muzeów o dostępność informacji w polskim języku migowym, dzięki czemu muzea otwierają się na nowe grupy odbiorców. Współpraca ze strony Muzeum Chopina polegała na udostępnieniu treści merytorycznych, tekstów z ciekawostkami, zdjęć eksponatów i pomieszczeń wysokiej jakości.

- Warszawa Fryderyka Chopina – Sobotnie spacerory tematyczne dostosowane do potrzeb osób poruszających się na wózkach inwalidzkich. Zajęcia w terenie realizowane przez animatorów i edukatorów Muzeum Chopina w Warszawie oraz profesora Bartosza Korzeniewskiego, współpracującego z NIFC w ramach Projektu „200-lecie polskiego romantyzmu”, realizowanego przez Ośrodek Badań nad Pamięcią Zbiorową i Studiów Muzealnych. Spacerory przybliżyły miasto dzieciństwa i młodości kompozytora. Trasa spacerów tematycznych była dostosowana do potrzeb osób poruszających się na wózkach inwalidzkich.
- 2) Teatr Wybrzeże:
- prezentacja 4 spektakli repertuarowych z audiodeskrypcją i tłumaczeniem na język migowy,
 - realizacja 4 warsztatów z kreatywnego pisania dla podopiecznych fundacji Aktywni na Pomoc (z niepełnosprawnościami wzroku oraz intelektualnymi),
 - realizacja 2 integracyjnych warsztatów do spektakli.

Krajowy programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami 2019-2022

Program stanowi załącznik do Uchwały nr 82 Rady Ministrów z dnia 13 sierpnia 2019 r. w sprawie „Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019-2022”. Przewiduje on realizację m.in. następujących działań:

- budowanie zasobu wiedzy o ochronie dziedzictwa kulturowego na poziomie lokalnym, regionalnym i centralnym, uwzględniające problematykę dostępności do zabytków dla osób niepełnosprawnych,
- ewaluacja stosowanych standardów i metod konserwatorskich, w tym opracowanie standardów dostępności zabytków dla osób niepełnosprawnych,
- upowszechnianie standardów i metod konserwatorskich dla wybranych zasobów zabytkowych, w tym standardów dostępności zabytków,
- kampania społeczno-edukacyjna w mediach, z uwzględnieniem aspektu profilaktyki w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz ich dostępności.

W 2021 r. zrealizowano:

- I etapu projektu „Opracowanie standardu postępowań konserwatorskich w sprawach dostępności obiektów zabytkowych dla potrzeb osób niepełnosprawnych” (Narodowy Instytut Dziedzictwa we współpracy z Fundacją Rozwoju Politechniki Lubelskiej),
- przygotowywanie kampanii społeczno-edukacyjnej, budującej świadomość społeczną w zakresie zwiększania dostępności do zabytków dla osób z różnego rodzaju niepełnosprawnościami – przeprowadzono m.in. spotkania partycypacyjne z 10 fundacjami oraz stowarzyszeniami pomagającymi osobom z niepełnosprawnościami, do współpracy zaproszono następujące organizacje: TAKpełnosprawni, Stowarzyszenie Tęcza, Fundacja Pomocy Osobom Niepełnosprawnym „NIE TYLKO...”, Stowarzyszenie Rodzin i Opiekunów Osób z Zespołem Downa Bardziej Kochani, Polska Fundacja Osób Słabosłyszących,

Fundacja Moc Pomocy, Polski Związek Niewidomych, Fundacja Integracja, Synapsis, Polska bez barier.

Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 „Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury” oraz Programu „Kultura” finansowany z Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego

W ramach obu programów realizowane są projekty, których cele obejmują m.in. modernizację i rozbudowę infrastruktury kultury w oparciu o standardy dostępności, poprawę dostępności obiektów kultury, w tym zabytkowych, oraz zakup sprzętu i wyposażenia udostępniającego zasoby kultury osobom o szczególnych potrzebach.

W ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko realizowanych jest 146 projektów o łącznej wartości kosztów całkowitych ponad 3 mld zł. Na koniec 2021 r. zakończono i rozliczono pod względem finansowym 62 projekty. Ponadto, w ramach Programu określono wskaźnik *Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami*, którego wartość osiągnięta na koniec 2021 r. wyniosła 217.

W ramach Europejskiego Obszaru Gospodarczego realizowanych jest 21 projektów o łącznej wartości kosztów całkowitych ponad 380 mln zł. Są to projekty inwestycyjne w obszarze infrastruktury kultury. W ich ramach wprowadzane są m.in. działania dostosowujące budynki do potrzeb osób starszych oraz z niepełnosprawnościami, zwiększające dostępność tych obiektów oraz możliwość uczestnictwa w wydarzeniach kulturalnych osobom starszym. Ponadto, w zmodernizowanych obiektach zakłada się często prowadzenie specjalnych zajęć edukacyjnych i rozszerzenie oferty kulturalnej o działania skierowane do osób starszych i z niepełnosprawnościami.

Działania legislacyjne

Poprawa dostępności usług medialnych – ustawa z dnia 22 marca 2018 r. o zmianie ustawy o radiofonii i telewizji (Dz. U. z 2018 poz. 915)

Poprawa dostępności usług medialnych, w tym filmów i materiałów telewizyjnych, poprzez zobowiązanie nadawców telewizyjnych do emitowania docelowo 50% programów z napisami na żywo i audiodeskrypcją. Zapewnienie, aby co najmniej 50% czasu nadawania programów telewizyjnych posiadało udogodnienia dla osób niepełnosprawnych (audiodeskrypcję, napisy dla niesłyszących, tłumaczenie na język migowy). Ustawowe rozwiązanie wdrażane jest stopniowo, zgodnie z poniższym harmonogramem. W 2021 r. trwał II etap wdrażania wymogów ustawowych. Harmonogram wdrażania:

- 1) w 2019 r. co najmniej 15% kwartalnego czasu nadawania programu,
- 2) w 2020 r. i 2021 r. co najmniej 25% kwartalnego czasu nadawania programu,
- 3) w 2022 r. i 2023 r. co najmniej 35% kwartalnego czasu nadawania programu,

- 4) od 2024 r. co najmniej 50% kwartalnego czasu nadawania programu będzie posiadało udogodnienia dla niepełnosprawnych.

Poprawa dostępności usług medialnych na żądanie (VOD) – ustawa z dnia 11 sierpnia 2021 r. o zmianie ustawy o radiofonii i telewizji oraz ustawy o kinematografii (Dz. U. z 2021 poz. 1676)

Nałożono na podmioty dostarczające audiowizualne usługi VOD obowiązek zapewnienia, aby docelowo co najmniej 30% utworów z katalogu zawierało udogodnienia dla osób z dysfunkcjami wzroku i słuchu. Zgodnie z przyjętym w ustawie harmonogramem proces ten odbywa się we wskazanym poniżej harmonogramie. W 2021 r. przyjęto ww. ustawę. Wymóg dostępności wszedł w życie 1 stycznia 2022r. Harmonogram wdrażania:

- 1) w 2022 r. co najmniej 5% audycji,
- 2) w 2023 r. co najmniej 10% audycji,
- 3) w latach 2024 i 2025 co najmniej 20% audycji,
- 4) od 2026 r. co najmniej 30% audycji.

Sport powszechny

Główne obszary działań Ministerstwa Sportu i Turystyki na rzecz upowszechniania sportu osób niepełnosprawnych w 2021 r.:

- 1) realizacja Programu Upowszechniania Sportu Osób Niepełnosprawnych w 2021 r.;
- 2) realizacja programu rządowego, pn. „Promocja Sportu Osób Niepełnosprawnych w 2021 r.”
- 3) współpraca ze Społeczną Radą Sportu, w której, zgodnie z Zarządzeniem nr 5 Ministra Sportu z dnia 3 marca 2020 r. w sprawie powołania i trybu działania Społecznej Rady Sportu, zasiadają również przedstawiciele środowiska sportu osób niepełnosprawnych. W ramach prac gremium wyznaczane są kierunki rozwoju sportu osób niepełnosprawnych w Polsce, analizowane są efekty działań Ministerstwa Sportu i Turystyki i PFRON w obszarze sportu osób niepełnosprawnych oraz monitorowany jest stan przygotowań polskiej reprezentacji do Igrzysk Paraolimpijskich, Głuchych i Olimpiad Specjalnych;
- 4) udział w pracach rad i zespołów działających na rzecz osób niepełnosprawnych, w tym:
 - Krajowej Radzie Konsultacyjnej do spraw Osób Niepełnosprawnych,
 - Zespole do spraw wykonywania postanowień Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych.

Program Upowszechniania Sportu Osób Niepełnosprawnych

Minister Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu, działając na podstawie art. 86 ust. 4 ustawy z dnia 19 listopada 2009 r. o grach hazardowych (Dz. U. z 2022 r. poz. 8884), zwanej dalej „ustawą o grach hazardowych” oraz § 8 rozporządzenia

Ministra Sportu i Turystyki z dnia 12 sierpnia 2019 r. w sprawie przekazywania środków z Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej (Dz. U. poz. 1638), ogłosił Program Upowszechniania Sportu Osób Niepełnosprawnych w 2021 r.

Głównym celem Programu było tworzenie optymalnych warunków umożliwiających osobom niepełnosprawnym zwiększanie uczestnictwa w różnych formach aktywności sportowej, włączenie w główne nurty życia społecznego oraz wyrównanie szans w dostępie do przestrzeni publicznej w obszarze sportu.

Cele szczegółowe Programu:

- 1) zwiększenie aktywności ruchowej osób niepełnosprawnych, prowadzącej do poprawy sprawności fizycznej, stanu zdrowia i związanej z tym jakości życia;
- 2) wyrabianie nawyku stałego podnoszenia poziomu sprawności fizycznej;
- 3) kształtowanie zdrowego stylu życia;
- 4) rozbudzanie zainteresowań sportowych w zależności od potrzeb, możliwości i preferencji uczestnika;
- 5) tworzenie alternatywnej formy spędzania wolnego czasu dla osób niepełnosprawnych;
- 6) kształtowanie zdrowej rywalizacji, szczególnie poprzez umiejętność współzawodnictwa i chęci podjęcia wysiłku;
- 7) podnoszenie świadomości społeczeństwa w zakresie sportu osób niepełnosprawnych.

Priorytety Programu:

- 1) wzrost aktywności fizycznej osób niepełnosprawnych;
- 2) promocja sportu osób niepełnosprawnych;
- 3) włączanie społeczne osób niepełnosprawnych, w tym starszych osób niepełnosprawnych (50+);
- 4) promocja społecznych, edukacyjnych, wychowawczych i prozdrowotnych wartości sportu.

W ramach wspierania przedsięwzięć w zakresie Programu Upowszechniania Sportu Osób Niepełnosprawnych, realizowane były następujące projekty:

- 1) wspieranie organizacji zajęć sekcji sportowych osób niepełnosprawnych;
- 2) wspieranie organizacji imprez sportowych dla osób niepełnosprawnych;
- 3) wspieranie organizacji obozów sportowych dla osób niepełnosprawnych;
- 4) promocja sportu osób niepełnosprawnych.

O przyznanie dofinansowania powyższych zadań, mogły ubiegać się organizacje pozarządowe, których celem statutowym jest prowadzenie działalności w zakresie kultury fizycznej osób niepełnosprawnych.

Wnioskodawca musiał przewidzieć w ramach realizacji zadania udział środków własnych w wysokości nie mniejszej niż 5 % całości kosztów zadania.

W ramach środków własnych Wnioskodawca mógł wykazać środki jednostek samorządu terytorialnego dowolnego szczebla, PFRON, Unii Europejskiej, sponsorów lub własne (w tym w postaci pracy wolontariuszy – na podstawie stosownej umowy z wyceną świadczenia oraz wyceny udostępnionej infrastruktury – na podstawie stosownej umowy). Udziału własnego nie można było finansować ze środków przekazanych przez resort (np. otrzymanych w ramach innych konkursów lub naborów

wniosków). Zadania musiały mieć charakter niekomercyjny – nie mogły zakładać osiągnięcia dochodu.

Projekty zgłaszane do Programu Upowszechniania Sportu Osób Niepełnosprawnych oceniane były przez członków Komisji powołanej przez Ministra Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu, według następujących kryteriów oceny merytorycznej:

- znaczenie zadania dla wzrostu aktywności fizycznej osób niepełnosprawnych;
- znaczenie zadania dla promocji sportu osób niepełnosprawnych;
- znaczenie zadania dla procesu włączania społecznego osób niepełnosprawnych, w tym osób starszych 50+;
- liczba uczestników zadania;
- zasięg oddziaływania zadania (lokalny, regionalny, krajowy);
- udział środków własnych;
- udział środków jednostek samorządu terytorialnego, w ramach środków własnych;
- udział wolontariuszy;
- zasoby kadrowe, rzeczowe oraz doświadczenie wnioskodawcy w realizacji zadań na rzecz sportu osób niepełnosprawnych;
- oszczędność i racjonalność kalkulacji kosztów.

Program Upowszechniania Sportu Osób Niepełnosprawnych w 2021 r.

Decyzją Ministra Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu z dnia 12 lutego 2021 r. dofinansowaniem objęto łącznie 88 projektów w zakresie upowszechniania sportu osób niepełnosprawnych na kwotę 17 000 000 zł.

Łącznie udzielono dofinansowania 46 podmiotom, w tym 9 organizacjom ogólnopolskim, 8 polskim związkom sportowym oraz 23 organizacjom regionalnym i 6 lokalnym klubom sportowym.

W ramach wspierania organizacji zajęć sportowych osób niepełnosprawnych przeznaczono z Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej (dalej: FRKF) 6 487 304 zł.

Współfinansowaniem objęte zostały zajęcia sekcji sportowych osób niepełnosprawnych w różnym wieku. Zajęcia prowadzono w 247 ośrodkach, oddziałach i klubach sportowych w całej Polsce. Zgodnie z Programem liczba zawodników w każdej sekcji wynosiła minimum 10 osób. Łącznie przeprowadzono zajęcia sekcji sportowych, w których uczestniczyło 12 491 osób zrzeszonych w 29 organizacjach pozarządowych. Ze względu na sytuację epidemiczną nie przeprowadzono zajęć w 3 sekcjach sportowych.

W ramach wspierania organizacji imprez sportowych dla osób niepełnosprawnych, z FRKF przeznaczono 5 207 740 zł.

Realizowane projekty miały na celu promowanie wszelkich form aktywności fizycznej osób niepełnosprawnych, rozbudzanie zainteresowań sportowych osób niepełnosprawnych, w zależności od potrzeb, możliwości i preferencji uczestników, a także kształcenie zdrowej rywalizacji i chęci podjęcia wysiłku. Wsparciem objęto

organizację imprez ogólnopolskich, regionalnych i lokalnych. Imprezy adresowane były do osób w różnych grupach wiekowych oraz o różnym poziomie sprawności fizycznej i rodzaju niepełnosprawności. Zgodnie z Programem liczba uczestników poszczególnych imprez stanowiła minimum 50 osób, w tym 30 niepełnosprawnych zawodników. Dofinansowaniem objęto łącznie 162 imprezy sportowe, w których uczestniczyło 18 111 osób zrzeszonych w 29 organizacjach pozarządowych. Ze względu na sytuację epidemiczną nie zorganizowano 6 imprez sportowych, a 3 beneficjentów zrezygnowało z przyznanych dotacji.

W ramach wspierania organizacji obozów sportowych dla osób niepełnosprawnych, z FRKF przeznaczono – 4 041 876 zł.

Celem obozów było rozbudzanie zainteresowań sportowych w zależności od potrzeb i możliwości uczestnika oraz wyrabianie nawyków zdrowego, sportowego stylu życia. Uczestnikami obozów były osoby niepełnosprawne w różnym wieku. Zgodnie z Programem liczba uczestników poszczególnych obozów stanowiła minimum 40 osób, w tym 30 osób niepełnosprawnych. W przypadku obozów sportowych dla starszych osób niepełnosprawnych 50+, liczba uczestników obozu nie mogła być mniejsza niż 30 osób, w tym co najmniej 20 osób niepełnosprawnych. Łącznie wsparto organizację 81 obozów sportowych, w których uczestniczyło 3 507 osób zrzeszonych w 18 organizacjach pozarządowych.

W ramach wspierania promocji sportu osób niepełnosprawnych, z FRKF przeznaczono – 1 263 080 zł.

Celem promocji sportu osób niepełnosprawnych było:

- zwiększenie świadomości opinii publicznej na temat sportu osób niepełnosprawnych;
- promocja konkretnych sportów, wydarzeń, zawodników uprawiających sport;
- podniesienie poziomu wiedzy i świadomości o sporcie osób niepełnosprawnych oraz o możliwościach aktywnego życia osób niepełnosprawnych;
- kreowanie pozytywnych postaw wobec uprawiania sportu;
- promocja zdrowego stylu życia i aktywności.

Ministerstwo w zakresie promocji sportu osób niepełnosprawnych dofinansowało z Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej 22 projekty z udziałem łącznie 32 164 389 odbiorców, w tym Kampanię Informacyjną Stowarzyszenia Olimpiady Specjalne Polska, pn. „Grajmy Razem” skierowaną do 5 000 000 odbiorców oraz Kampanię Informacyjną Stowarzyszenia Piłki Nożnej Osób Niepełnosprawnych „Amp Futbol”, pn. „Jedną Nogą w Finale” skierowaną do 26 745 989 odbiorców. Wszystkie projekty skierowano przede wszystkim do osób niepełnosprawnych, ale również trenerów, nauczycieli, przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego, reprezentantów szkół specjalnych, środowisk akademickich, sportowych, biznesowych, szkół i rodzin osób niepełnosprawnych.

Łącznie w zajęciach sekcji, imprezach oraz obozach sportowych dla osób niepełnosprawnych uczestniczyło 34 109 osób.

Rekreacja ruchowa osób niepełnosprawnych w starszym wieku w 2021 r.

Wychodząc naprzeciw zmianom demograficznym oraz zmieniającym się potrzebom osób starszych, jednym z priorytetów Programu Upowszechniania Sportu Osób Niepełnosprawnych w 2021 r. było włączanie społeczne starszych osób niepełnosprawnych (50+).

Program umożliwiał udział starszych osób niepełnosprawnych w zajęciach i imprezach sportowych z wykorzystaniem nowoczesnej infrastruktury sportowej. Ponadto organizowane były obozy sportowe dla starszych osób niepełnosprawnych, których programy przewidywały szeroki wachlarz aktywności ruchowych uwzględniających wiek i możliwości uczestników.

W 2021 r. Ministerstwo ze środków FRKF wsparło udział osób niepełnosprawnych w starszym wieku (50+) w następujących przedsięwzięciach Programu Upowszechniania Sportu Osób Niepełnosprawnych:

- w zajęciach sekcji sportowych dla osób niepełnosprawnych – 2 090 zawodników w starszym wieku 50+;
- w imprezach sportowych dla osób niepełnosprawnych – udział 2 680 zawodników w starszym wieku 50+;
- w obozach sportowych dla osób niepełnosprawnych – 740 zawodników w starszym wieku 50+.

Łącznie, w projektach realizowanych w ramach Programu Upowszechniania Sportu Osób Niepełnosprawnych, ze środków FRKF, wzięło udział 5 510 starszych osób niepełnosprawnych 50+, co stanowi 16,15% ogółu uczestników zajęć, imprez i obozów.

Udział kobiet w Programie Upowszechniania Sportu Osób Niepełnosprawnych w 2021 r.

W 2021 r. Ministerstwo ze środków FRKF wsparło udział kobiet w następujących przedsięwzięciach Programu Upowszechniania Sportu Osób Niepełnosprawnych:

- w zajęciach sekcji sportowych dla osób niepełnosprawnych – 3 364 kobiet;
- w imprezach sportowych dla osób niepełnosprawnych – 4 893 kobiet;
- w obozach sportowych dla osób niepełnosprawnych – 1 094 kobiet.

Łącznie, w zajęciach sekcji, imprezach i obozach sportowych realizowanych w ramach Programu Upowszechniania Sportu Osób Niepełnosprawnych wzięło udział 9 351 kobiet, co stanowi 27,42 % ogółu uczestników zajęć, imprez i obozów.

Udział dzieci i młodzieży w Programie Upowszechniania Sportu Osób Niepełnosprawnych w 2021 r.

W 2021 r. Ministerstwo ze środków FRKF wsparło udział dzieci i młodzieży w następujących przedsięwzięciach Programu Upowszechniania Sportu Osób Niepełnosprawnych:

- w zajęciach sekcji sportowych dla osób niepełnosprawnych – 2 583 dzieci i młodzieży;

- w imprezach sportowych dla osób niepełnosprawnych – 3 723 dzieci i młodzieży;
- w obozach sportowych dla osób niepełnosprawnych – 668 dzieci i młodzieży.

Łącznie, w zajęciach sekcji, imprezach i obozach sportowych realizowanych w ramach Programu Upowszechniania Sportu Osób Niepełnosprawnych wzięło udział 6 974 dzieci i młodzieży, co stanowi 20,45% ogółu uczestników zajęć, imprez i obozów.

Program rządowy, pn. „Promocja Sportu Osób Niepełnosprawnych w 2021 r.”

Program rządowy pod nazwą „Promocja Sportu Osób Niepełnosprawnych w 2021 r.” był adresowany do ogółu obywateli Rzeczypospolitej Polskiej, ze szczególnym uwzględnieniem osób niepełnosprawnych mogących uprawiać sport.

Głównym celem Programu była popularyzacja sportu i aktywności fizycznej wśród osób niepełnosprawnych oraz podnoszenie świadomości społeczeństwa w zakresie sportu osób niepełnosprawnych.

Cele szczegółowe Programu:

1. podniesienie poziomu wiedzy i świadomości o sporcie osób niepełnosprawnych oraz o możliwościach aktywnego życia osób niepełnosprawnych;
2. promocja konkretnych dyscyplin, wydarzeń, niepełnosprawnych zawodników uprawiających sport;
3. kreowanie pozytywnych postaw wobec uprawiania sportu osób niepełnosprawnych;
4. zwiększenie świadomości opinii publicznej na temat sportu osób niepełnosprawnych;
5. promocja zdrowego stylu życia i aktywności osób niepełnosprawnych.

Podstawę prawną Programu stanowił art. 7 ust. 1 ustawy o Funduszu Solidarnościowym oraz uchwała nr 81/2021 Rady Ministrów z dnia 25 czerwca 2021 r. w sprawie programu rządowego pn. „Promocja Sportu Osób Niepełnosprawnych w 2021 r.”

Mając na względzie aktualną sytuację epidemiczną, wsparciem objęte zostały projekty promujące sport osób niepełnosprawnych, które do niezbędnego minimum ograniczały ewentualne kontakty bezpośrednie zarówno realizatorów przedmiotowych działań, jak i ich odbiorców, a co za tym idzie nie generowały możliwości wystąpienia ryzyka rozprzestrzeniania się epidemii:

1. kampanie outdoorowe, w tym wystawy plenerowe;
2. kampanie społeczne z wykorzystaniem prasy, radia, telewizji i mediów społecznościowych;
3. różnego rodzaju publikacje oraz wydawnictwa;
4. filmy i spoty promocyjne;
5. transmisje telewizyjne i live streaming.

Źródłem finansowania Programu oraz kosztów jego obsługi były środki Funduszu Solidarnościowego, odpowiednio w pozycji programy rządowe oraz koszty obsługi zadań. Program został ujęty w Planie wsparcia, o którym mowa w art. 11 ustawy o

Funduszu Solidarnościowym, na 2021 r. Kwota środków z Funduszu Solidarnościowego przeznaczona na realizację Programu w 2021 r. wynosiła 2 050 000 zł, w tym 2 000 000 zł na realizację zadania oraz 50 000 zł na jego obsługę.

Dysponentem środków Funduszu Solidarnościowego był minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego, a realizatorem Minister Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu, a następnie Minister Sportu i Turystyki.

Podstawę przekazania środków z Funduszu Solidarnościowego stanowiła umowa zawarta między ministrem właściwym do spraw zabezpieczenia społecznego a Ministrem Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu, która określała w szczególności wysokość przekazanych środków, tryb przekazania środków, a także sposób i termin ich rozliczenia i zwrotu niewykorzystanej części.

Realizacja Programu nastąpiła w trybie naboru wniosków, zgodnie z przepisami ustawy o Funduszu Solidarnościowym.

Wnioskodawca musiał przewidzieć w ramach realizacji zadania udział środków własnych w wysokości nie mniejszej niż 20% całości kosztów zadania (w tym zadań jednostkowych).

W ramach środków własnych można było wykazać środki jednostek samorządu terytorialnego dowolnego szczebla, Unii Europejskiej, sponsorów lub własne (w tym w postaci pracy wolontariuszy – na podstawie stosownej umowy z wyceną świadczenia oraz wyceny udostępnionej infrastruktury – na podstawie stosownej umowy). Udziału własnego nie można było finansować ze środków przekazanych przez Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej, w tym środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, oraz Ministerstwo Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu (np. otrzymanych w ramach innych konkursów lub naborach wniosków).

Zadania realizowane w ramach Programu musiały mieć charakter niekomercyjny – nie mogły zakładać osiągnięcia dochodu.

Ze środków dofinansowania można było pokryć koszty obsługi realizacji zadania, w wysokości faktycznie poniesionej, nie większej niż 2,5% środków przekazanych na realizację zadania.

Decyzją Ministra Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu z dnia 18 października 2021 r. dofinansowaniem objęto łącznie 6 projektów w zakresie promocji sportu osób niepełnosprawnych na kwotę 2 050 000 zł, zgodnie z następującą szczegółowością:

Lp.	Nazwa podmiotu	Wysokość dofinansowania [w zł]
1	Akademicki Związek Sportowy	120 400,00
2	Fundacja Wsparcia Sportu Polskiego	400 000,00
3	Polska Fundacja Paraolimpijska	122 800,00
4	Polski Komitet Paraolimpijski	80 000,00
5	Polski Związek Sportu Niepełnosprawnych "Start"	1 125 900,00
6	Stowarzyszenie Integracyjne EUROBESKIDY	200 900,00

Razem	2 050 000,00

W ramach programu rządowego, pn. „Promocja Sportu Osób Niepełnosprawnych w 2021 r.” zrealizowano następujące projekty:

Nazwa projektu	Liczba odbiorców
2 edycja Igrzyska Bez Barrier	37 920
Kampania outdoorowa "Teraz Twój Ruch!"	50 000
Kampania społeczna "Teraz Twój Ruch!"	60 000
Film promocyjny "Teraz Twój Ruch!"	50 000
Wystawa Medaliści Tokio 2021	2 500
Film dokumentalny „Waldemar Kikolski”	500
Livestreaming - #Guttmanny2021 - 3. Plebiscyt Komitetu Paraolimpijskiego na Sportowca Roku	287 000
Wystawa zdjęć z Igrzysk Paraolimpijskich w Tokio	19 000
Przygotowanie i emisja materiałów audiowizualnych z Mistrzostw Europy World Para Athletics w Bydgoszczy oraz innych imprez sportowych	500 000
Ogólnopolski Event Tenisa Stołowego	1 000
Album pt. "Gdyby nie sport... 25 lat działalności Stowarzyszenia Integracyjnego Eurobeskidy"	10 000
Filmy, Spoty promocyjne oraz promocja sportu osób niepełnosprawnych i Stowarzyszenia Integracyjnego Eurobeskidy	20 000
	1 038 000

Sport wyczynowy

W 2021 r. zadania w obszarze sportu wyczynowego osób z niepełnosprawnościami realizowane były na podstawie art. 29 ust. 7 ustawy z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (Dz. U. z 2020 r. poz. 1133 z późn. zm.), art. 86 ust. 4 ustawy o grach hazardowych oraz § 3 i 8 rozporządzenia Ministra Sportu i Turystyki z dnia 12 sierpnia 2019 r. w sprawie przekazywania środków z Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej (Dz. U. poz. 1638).

Opracowane zostały następujące programy dofinansowania zadań publicznych mające na celu zabezpieczenie realizacji cyklu szkoleniowego zawodników z niepełnosprawnościami oraz ich udziału we współzawodnictwie sportowym:

- 1) „Program dofinansowania ze środków budżetu państwa zadań związanych z przygotowaniem zawodników kadry narodowej do udziału w igrzyskach paraolimpijskich, igrzyskach głuchych, mistrzostwach świata i Europy w 2021 r. ”;
- 2) „Program dofinansowania ze środków Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej zadań z obszaru wspierania szkolenia sportowego i współzawodnictwa osób niepełnosprawnych w 2021 r. ”.

Zadania realizowane były przez polskie związki sportowe oraz organizacje pozarządowe, których celem statutowym jest prowadzenie działalności w obszarze sportu wyczynowego osób z niepełnosprawnościami.

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Sportu i Turystyki z dnia 14 listopada 2017 r. w sprawie stypendiów sportowych dla członków kadry narodowej (Dz. U. poz. 2145 z późn. zm.), sportowcy z niepełnosprawnościami otrzymywali ze środków budżetu państwa stypendia sportowe. W 2021 r. stypendia otrzymało 400 członków kadry narodowej (157 kobiet i 243 mężczyzn).

Program dofinansowania zadań ze środków Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej obejmował realizację zadań związanych z:

- 1) przygotowaniem i udziałem w igrzyskach paraolimpijskich,
- 2) przygotowaniem i udziałem w igrzyskach głuchych,
- 3) przygotowaniem i udziałem w mistrzostwach świata i Europy w sportach nieobjętych programem igrzysk paraolimpijskich i igrzysk głuchych.

Zabezpieczenie finansowe przygotowań zawodników z niepełnosprawnościami objęło koszty związane z:

- organizacją zgrupowań krajowych i zagranicznych,
- udziałem zawodników w zawodach krajowych i zagranicznych,
- obsługą kadry szkoleniowej i osób współpracujących oraz doszkalaniem kadry,
- monitoringiem diagnostycznym i medycznym,
- zakupem suplementów diety i produktów leczniczych,
- zakupem niezbędnego sprzętu sportowego i specjalistycznego.

Przygotowania i udział w igrzyskach paraolimpijskich

Głównym celem zadania było zapewnienie zawodnikom optymalnych warunków przygotowań do udziału w igrzyskach paraolimpijskich oraz efektywne włączenie polskich sportowców do współzawodnictwa międzynarodowego. W zadaniu uczestniczyło 542 zawodników (154 kobiety i 388 mężczyzn). Zawodnicy byli objęci szkoleniem w ramach konsultacji i zgrupowań krajowych i zagranicznych. Wzięli również udział w zawodach krajowych i międzynarodowych, w tym w: mistrzostwach świata w kajakarstwie, kolarstwie, lekkoatletyce, podnoszeniu ciężarów, szermierce na wózkach, triathlonie, tenisie na wózkach oraz w mistrzostwach Europy w bocci, koszykówce na wózkach, kolarstwie, lekkoatletyce, kajakarstwie, piłce siatkowej na siedząco, taekwondo, triathlonie i wioślarstwie. W Letnich Igrzyskach Paraolimpijskich, które odbyły się w Tokio w Japonii w dniach 24 sierpnia – 5 września 2021 r. polscy reprezentanci wywalczyli 25 medali: 7 medali złotych, 6 srebrnych i 12 brązowych.

W 2021 r. w sportach paraolimpijskich sportowcy z niepełnosprawnościami zdobyli 115 medali (28 złotych, 45 srebrnych i 42 brązowe). Stypendia sportowe otrzymało 167 zawodników (63 kobiety i 104 mężczyzn).

Przygotowania i udział w igrzyskach głuchych

Zadanie w 2021 r. było realizowane poprzez szkolenie sportowe zawodników niesłyszących, odbywające się w formie konsultacji i zgrupowań krajowych oraz udział zawodników w zawodach krajowych i mistrzowskich, w tym w: mistrzostwach świata w judo, lekkoatletyce, piłce siatkowej, pływaniu, siatkówce plażowej oraz w mistrzostwach Europy w curlingu, koszykówce i szachach. W zadaniu uczestniczyło 435 sportowców (173 kobiety i 262 mężczyzn).

W 2021 r. sportowcy niesłyszący wywalczyli 28 medali (3 złote, 10 srebrnych, 15 brązowych). Stypendia sportowe otrzymało 190 członków kadry narodowej (84 kobiety i 106 mężczyzn).

Przygotowania i udział w mistrzostwach świata i Europy w sportach nieobjętych programem igrzysk paraolimpijskich i igrzysk głuchych

Zadanie realizowane było przez polskie związki sportowe oraz organizacje działające w sportach nieobjętych programem igrzysk paraolimpijskich i igrzysk głuchych. Uczestniczyło w nim 255 zawodników z niepełnosprawnościami (60 kobiet i 195 mężczyzn).

W ramach realizacji zadania odbyły się krajowe i zagraniczne zgrupowania i konsultacje szkoleniowe. Zawodnicy wzięli również udział w zawodach krajowych i międzynarodowych.

W 2021 r. w sportach nieobjętych programem igrzysk paraolimpijskich i igrzysk głuchych zawodnicy z niepełnosprawnościami, startując w mistrzostwach świata w szachach i żeglarstwie oraz w mistrzostwach Europy w lekkoatletyce i ampfutbol zdobyli 26 medali (12 złotych, 8 srebrnych, 6 brązowych). Stypendia sportowe otrzymało 43 zawodników (10 kobiet i 33 mężczyzn).

Ze środków budżetu państwa finansowane były także:

- świadczenia dla medalistów igrzysk paraolimpijskich i igrzysk głuchych. Świadczenia wypłacane były medalistom igrzysk paraolimpijskich i igrzysk głuchych, po zakończeniu przez nich kariery sportowej i spełnieniu pozostałych kryteriów określonych w ustawie. W 2021 r. świadczenia pieniężne zostały wypłacone 266 świadczeniobiorcom;
- nagrody dla zawodników, przyznawane sportowcom, którzy zdobyli medale w igrzyskach paraolimpijskich, igrzyskach głuchych, mistrzostwach świata i mistrzostwach Europy. W 2021 r. nagrody wypłacono 72 zawodnikom z niepełnosprawnościami;
- nagrody dla trenerów, przyznawane za osiągnięcie przez szkolonych przez nich zawodników wysokich wyników sportowych we współzawodnictwie międzynarodowym. W 2021 r. nagrody wypłacono 74 trenerom zawodników z niepełnosprawnościami.

Turystyka

Ministerstwo Sportu i Turystyki podejmuje działania na rzecz rozwoju turystyki dostępnej dla wszystkich, w tym dla osób z niepełnosprawnościami i osób starszych.

Minister Sportu i Turystyki ogłasza na początku każdego roku otwarty konkurs ofert na dofinansowanie realizacji zadań z zakresu turystyki w formie dotacji celowej. Na każdy rok określone są priorytety objęte dofinansowaniem. Otwarty konkurs ofert ogłasza się na podstawie art. 13 ustawy o działalności pożytku publicznego.

Dla zapewnienia osobom z różnymi rodzajami niepełnosprawności możliwości udziału w wypoczynku i rekreacji na zasadzie równości z innymi osobami, planuje się działania mające na celu zwiększenie dostępności obiektów turystycznych oraz kształtowanie przyjaznego i funkcjonalnego otoczenia miejsca, co ma na celu zapewnienie swobodnego dostępu do dóbr i usług oraz możliwości udziału w życiu społecznym i publicznym osób o szczególnych potrzebach.

Objęte dofinansowaniem priorytety przyjęte do realizacji w 2021 r. to:

Priorytet 1. Renowacja istniejących i wytyczanie nowych szlaków turystycznych na terenie Polski, w tym w szczególności dostosowanie szlaków turystycznych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami oraz osób starszych.

Priorytet 2. Innowacyjne rozwiązania w turystyce zwiększające bezpieczeństwo turystów, w tym osób z niepełnosprawnościami oraz osób starszych, zwłaszcza podczas i po pandemii COVID-19.

Priorytet 3. Rozwój kompetencji kadr zawodowych i społecznych dla potrzeb turystyki w zakresie poprawy świadczonych usług.

Zadania skierowane bezpośrednio do grupy osób z niepełnosprawnościami dotowane w ramach priorytetów konkursu ofert w 2021 r.:

Priorytet 1. związany z dostosowaniem istniejących szlaków turystycznych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami oraz osób starszych:

1. PTTK Centralny Ośrodek Turystyki Górskiej: Odnowienie i konserwacja sieci górskich szlaków turystycznych podstawą ich dobrego stanu technicznego i bezpieczeństwa uprawiania turystyki oraz ocena przystosowania wybranych szlaków górskich pieszych dla osób z niepełnosprawnościami. W ramach zadania zostały opracowane standardy kategorii dostępności atrakcyjnych krajoznawczo i widokowo pieszych szlaków turystycznych średniowysokich pasm górskich, ponadto został przeprowadzony audyt terenowy co najmniej 10 szlaków o przeciętnej długości ok. 10 km każdy lub o łącznej długości ok. 100 km w średniowysokich pasmach górskich Karpat i Sudetów pod względem możliwości ich dostosowania do potrzeb turystów o szczególnych potrzebach.
2. Podlaskie Stowarzyszenie Gmin: Szlakiem rowerowym - Bug rajem dla Turysty. Szlak – Bug rajem dla Turysty to ok. 110 km ścieżek rowerowych wzdłuż rzeki Bug, które w ramach zadania zostały zinwentaryzowane i zaopatrzone w nowe tablice informacyjne dostosowane dla osób starszych i z niepełnosprawnościami (napisy większymi literami, tablice umiejscowione na wysokości oczu osób na wózkach inwalidzkich) oraz w odpowiednie zaplecze rowerowe (stacje naprawy rowerów, stojaki dla rowerów, ławki do odpoczynku).

Priorytet 2. związany z bezpieczeństwem turystów, w tym osób z niepełnosprawnościami oraz osób starszych:

1. Lokalna Organizacja Turystyczna Region Puszczy Białowieskiej: Puszcza Białowieska – bezpieczna destynacja turystyczna. Zadanie polegało na

stworzeniu i wdrożeniu interaktywnej platformy lokalizacyjnej z propozycjami bezpiecznych form spędzania czasu, korzystania z miejscowych atrakcji poprzez cyfrowe udostępnienie tych miejsc. Celem zadania była także promocja bezpiecznych form zwiedzania regionu Puszczy Białowieskiej poprzez przygotowanie odpowiednich materiałów informacyjnych (m.in. publikacja z ofertami turystycznymi dla osób z niepełnosprawnościami) oraz organizacja study-tour dla operatorów zajmujących się turystyką osób z niepełnosprawnościami.

2. Polska Federacja Campingu i Caravaningu: Wspieranie innowacyjnych rozwiązań stosowanych przez campingi dla zapewnienia bezpiecznego pobytu, w tym dla osób starszych, zwłaszcza w trakcie i po pandemii COVID-19 poprzez współzawodnictwo między campingami w ramach konkursu na najlepszy camping „Mister Camping 2021” – szkolenie właścicieli campingów, przeprowadzenie przeglądu campingów pod względem bezpieczeństwa turystów, wydanie aktualnego informatora o bazie noclegowej campingowej – bezpiecznej dla turystów, w tym osób starszych i z niepełnosprawnościami.
3. Warszawska Organizacja Turystyczna: Multimedialny przewodnik „Praga odNOva – historyczna moc atrakcji turystycznych warszawskiej Pragi”. Zadanie polegało na wydaniu multimedialnego przewodnika o prawobrzeżnej części Warszawy, który ułatwia odkrywanie atrakcji turystycznych Pragi, a w tym wspomaga działalność edukacyjną w zakresie historii i dziedzictwa kulturowego Pragi skierowaną przede wszystkim do seniorów i osób z niepełnosprawnościami. Na funkcjonowanie multimedialnego przewodnika składają się następujące elementy: multimedialna tablica prezentująca opis atrakcji historyczno-turystycznych oraz turystyczna aplikacja internetowa dostosowana na urządzenia mobilne, zawierająca opis atrakcji i mapę obszaru w wersji dwujęzycznej (30 obiektów dziedzictwa kulturowego z propozycje tras).
4. Ogólnopolskie Stowarzyszenie Agentów Turystycznych OSAT: Aplikacja mobilna Wakacyjny Ekspert. Zadanie polegało na stworzeniu aplikacji na urządzenia mobilne pod nazwą Wakacyjny Ekspert, która stanowi rozwinięcie realizowanego już przez Stowarzyszenie OSAT projektu strony internetowej Wakacyjny Ekspert. Aplikacja ma za zadanie przekazywać ważne informacje na temat możliwości uprawiania turystyki w kraju i za granicą oraz przekazywać wytyczne, ograniczenia i zagrożenia związane z podróżowaniem. Ponadto ma wspierać osoby starsze i z niepełnosprawnościami – wyszukiwanie odpowiednich hoteli, połączeń lotniczych (możliwość zamówienia asysty na lotnisku, telefony alarmowe, telefony do ambasady i agenta turystycznego, porady i wskazówki).
5. Lokalna Organizacja Beskidy: Modernizacja i dostosowanie do potrzeb osób niewidomych, słabowidzących i starszych leśnej ścieżki przyrodniczej w dolinie rzeki Wapiennica w Beskidzie Śląskim. Zadanie polegało na zmodernizowaniu ścieżki pieszej w formie pętli ok. 4 km w dolinie rzeki poprzez wzniesienie 13 stanowisk edukacyjnych – 12 w formie tablic edukacyjnych poświęconych odrębnym zagadnieniom bogactwa przyrodniczego Beskidów, także w

alfabecie Braille'a, a 1 w formie planu tyflograficznego doliny umieszczonego tuż przy wejściu na ścieżkę. Wszystkie stanowiska zaopatrzone są w system nadajników YourWay (aby skorzystać z systemu potrzebny jest telefon komórkowy i aplikacja YourWay). Osoba niedowidząca lub niewidoma posługująca się systemem, zbliżając się do danego stanowiska przyrodniczego, otrzymuje sygnał wibracyjny na telefon, a następnie zostaje odczytana informacja edukacyjna na temat wybranego stanowiska.

6. Stowarzyszenie Na Rzecz Kultury KANTATA: Kurs dla Asystentów Osób z Niepełnosprawnościami.
7. Forum Turystyki Regionów: Sprawnie dla niepełnosprawnych. Zadanie polegało na stworzeniu, opracowaniu i wdrożeniu kompleksowego innowacyjnego systemu rozwiązań zwiększających bezpieczeństwo i dostępność turystyki dla osób z niepełnosprawnościami i osób starszych poprzez opracowanie informacji o szlaku „Pomorska Droga św. Jakuba” w formie mobilnej aplikacji internetowej oraz przeszkoleniu grupy 45 osób w zakresie zasad kreowania i promowania oferty z wykorzystaniem nowoczesnych technik.
8. Zachodniomazurska Lokalna Organizacja Turystyczna: Poznaj Mazury Zachodnie w Mig. Celem głównym zadania było udostępnienie atrakcji turystycznych Mazur Zachodnich osobom głuchym poprzez szkolenie kadry turystycznej do obsługi osób głuchych oraz dostosowanie informacji turystycznej dla potrzeb osób głuchych - opracowanie i wydrukowanie folderu promocyjno-informacyjnego o atrakcjach regionu Mazury Zachodnie uwzględniającego potrzeby osób niesłyszących z 17 kodami QR do filmików w języku migowym oraz wyprodukowanie 3 filmików turystycznych w języku migowym z ofertą: Muzeum Bitwy pod Grunwaldem, Muzeum w Ostródzie, Lubawskie Centrum Aktywności Społecznej (dostępne na kanale YouTube).
9. Gdańska Organizacja Turystyczna: Zwiększenie dostępności oferty turystycznej Miasta Gdańska dla osób z niepełnosprawnościami poprzez dostosowanie Informacji Turystycznej Gdańskiej Organizacji Turystycznej do potrzeb tej grupy społecznej. Zadanie polegało na przygotowaniu dedykowanej osobom z niepełnosprawnościami zakładki na stronie internetowej Gdańskiej Organizacji Turystycznej – sekcja poświęcona udostępnieniu osobom z niepełnosprawnościami atrakcji turystycznych miasta, jak również na wydaniu przewodnika po Gdańsku, broszur z mapą dla osób niewidomych i niedowidzących w wersji polskiej i angielskiej, zakupu sprzętu do 2 punktów Informacji Turystycznej Gdańskiej Organizacji Turystycznej umożliwiającego łatwiejszy dostęp do atrakcji turystycznych miasta osobom z niepełnosprawnościami (3 wózki inwalidzkie, kule, tablety, lunety elektroniczne) oraz dostosowanie wnętrza (oznakowanie podłogi) jednego punktu Informacji Turystycznej w Gdańsku dla osób z niepełnosprawnościami.

Priorytet 3 związany ze szkoleniem kadr turystycznych w zakresie poprawy świadczonych usług. W ramach tego priorytetu realizowane były także zadania skierowane na potrzeby osób z niepełnosprawnościami:

1. Fundacji Symbioza: Organizacja Kongresu Turystyki Społecznej – ogólnopolskiej debaty na rzecz rozwoju turystyki społecznej, a więc obejmującej również turystykę osób z niepełnosprawnościami. Zadanie polegało na zorganizowaniu w terminie 13-14 października 2021 r. dwudniowej debaty kadr turystyki, podczas której omówiona została rola turystyki społecznej w czasie pandemii i nie tylko. Jako wymierny wynik debaty została wydana publikacja poradnika „Turystyka społeczna - podręcznik dobrych praktyk” stanowiąca kompendium wiedzy w zakresie turystyki społecznej i jej rozwoju, w tym zebranie i upowszechnienie dobrych praktyk w obszarze zapewnienia dostępności turystyki, rekreacji i wypoczynku dla osób z niepełnosprawnościami, na zasadzie równości z innymi obywatelami.
2. Lokalna Organizacja Turystyki Wiejskiej „Gospodarstwa Gościnne”: Odpoczywaj na wsi bezpiecznie. Zadanie polegało na wprowadzeniu systemu certyfikacji produktów turystycznych w ramach turystyki wiejskiej poprzez certyfikację obiektów noclegowych, gastronomicznych, atrakcji turystycznych, produktów spożywczych, rzemieślniczych, artystycznych, co może przyczynić się do podniesienia jakości usług i zapewnić turystom bezpieczeństwo korzystania z powyższych usług, w tym również osobom starszym i z niepełnosprawnościami.

Oprócz działań podejmowanych w ramach konkursu ofert, Ministerstwo Sportu i Turystyki przeprowadziło w 2021 r. również inne zadania związane z urzeczywistnieniem uchwały Sejmu RP z dnia 1 sierpnia 1997 r. Karta Praw Osób Niepełnosprawnych, które także dotyczyły prawa osób z niepełnosprawnościami do dostępu do dóbr i usług umożliwiających pełne uczestnictwo w życiu publicznym, społecznym, kulturalnym, artystycznym, sportowym oraz rekreacji i turystyce odpowiednio do swych zainteresowań i potrzeb.

Do zadań tych należy wymienić:

1. Program Polski Bon Turystyczny, który został wprowadzony ustawą z dnia 15 lipca 2020 r. i obowiązywał przez cały 2021 r., był i jest wsparciem wypoczynku dzieci i młodzieży, w tym z niepełnosprawnościami. Za pomocą bonu można płacić za usługi hotelarskie i imprezy turystyczne, a także za turnusy rehabilitacyjne, na terenie Polski aż do 30 września 2022 r. Świadczenie w formie bonu turystycznego w wysokości 500 zł przyznawane jest na dziecko do 18 roku życia. W przypadku dziecka z niepełnosprawnością przysługuje dodatkowy bon w wysokości 500 zł.
2. Projekt Polskie Marki Turystyczne, który został uruchomiony w 2018 r. , również w swoich założeniach programowych podczas edycji projektu 2021 przyjął wśród kryteriów oceny jakości obszaru przedstawionego w zgłoszeniu do tytułu „Polska Marka Turystyczna” jako istotny miernik oceny - dostępność miejsc i usług turystycznych oferowanych przez pretendujący obszar turystyczny dla

osób z niepełnosprawnościami i osób starszych. Tytuł „Polska Marka Turystyczna” ma docelowo stać się prestiżowym certyfikatem oznaczającym jakość, atrakcyjność, unikalność danego obszaru, a także jego dostępność dla wszystkich turystów, w tym o szczególnych potrzebach.

3. Schronisko bez barier – program dostosowania obiektów noclegowych służących turystyce górskiej do potrzeb osób z niepełnosprawnościami (edycja pilotażowa). Ministerstwo Sportu i Turystyki uczestniczyło tylko w początkowej fazie prac nad powstaniem założeń projektowych.

Infrastruktura sportowa

Program Schronisko bez barier - program dostosowania obiektów noclegowych służących turystyce górskiej do potrzeb osób z niepełnosprawnościami - edycja pilotażowa 2021 (ogłoszony przez Ministra Sportu i Turystyki).

Celem programu jest wsparcie realizacji zadań z zakresu rozwoju turystyki społecznej, w zakresie służącym osobom z niepełnosprawnościami w obiektach noclegowych, zlokalizowanych na terenie gmin górskich. Przedmiotowy program jest instrumentem działania państwa na rzecz rozwoju turystyki społecznej. Program ukierunkowuje działania na rzecz poprawy sytuacji osób z niepełnosprawnościami. Program stanowi jedno z narzędzi w ramach Działania 26. Sport, turystyka i rekreacja bez barier w programie Dostępność Plus na lata 2018 – 2025.

Wydatkowanie środków w ramach powyższego programu zaplanowano od 2022 r.

Programy inwestycyjne, w ramach których udzielano dofinansowania na budowę lub przebudowę obiektów sportowych (ogłoszone przez Ministra Sportu i Turystyki).

Przygotowując na zlecenie inwestora projekt techniczny obiektu sportowego, projektant powinien uwzględniać potrzeby osób z niepełnosprawnościami, w szczególności o charakterze ruchowym. Ministerstwo Sportu i Turystyki oceniając wnioski o dofinansowanie inwestycji weryfikuje, czy wymagania te są uwzględnione. Z uwagi na złożoność i różnorodność obiektów sportowych oraz różnego rodzaju specyfiki dotyczące lokalnego środowiska osób z niepełnosprawnościami, kwestie dotyczące optymalizacji obiektów pod kątem konkretnych potrzeb Ministerstwo pozostawia, co do zasady, inwestorom. Natomiast wśród informacji wymaganych we wniosku, znajduje się również opis stopnia dostępności obiektu dla poszczególnych odbiorców (w tym z różnymi niepełnosprawnościami).

Wydatkowano ponad 431 mln zł, na dofinansowanie 510 zadań inwestycyjnych, w tym pod kątem potrzeb w zakresie uprawiania sportu przez osoby z niepełnosprawnościami.

Ministerstwo Sportu i Turystyki promowało również szereg inicjatyw w obszarze sportu osób z niepełnosprawnościami, których opis znajduje się poniżej:

- komunikacja na stronie internetowej oraz w social mediach XVI Letnich Igrzysk Paraolimpijskich, które odbyły się Tokio w 2021 r. oraz w XIII Zimowych Igrzysk Paraolimpijskich w Pekinie;

- promocja działań Akademickiego Związku Sportowego w obszarze sportu osób z niepełnosprawnościami (organizowane przez Akademicki Związek Sportowy Integracyjne Mistrzostwa Polski zostały docenione przez Komisję Europejską UE podczas gali podsumowującej konkurs #BeInclusive. Impreza została uznana za jedną z trzech najlepszych w Europie w obszarze sportu osób z niepełnosprawnościami. Konkurs #BeInclusive EU Sport Awards to inicjatywa Komisji Europejskiej);
- komunikacja o Europejskim Tygodniu Sportu (to inicjatywa Komisji Europejskiej mająca promować sport i aktywność fizyczną w całej Europie. Ta ogólnoeuropejska kampania realizowana pod hasłem #BeActive (bądź aktywny) ma zachęcić obywateli do aktywnego trybu życia włączając w to osoby z niepełnosprawnościami);
- informowanie o konkursach dla osób z niepełnosprawnościami (konkurs #BeInclusive EU Sport Awards 2021. Celem tej inicjatywy Komisji Europejskiej jest nagrodzenie najlepszych projektów, które wspierają integrację społeczną poprzez sport);
- komunikacja na stronie internetowej Ministerstwa oraz w social mediach (Twitter, Facebook) najważniejszych imprez mistrzowskich z udziałem paralekkoatletów.
- komunikacja o najważniejszych inicjatywach Polskiego Komitetu Paraolimpijskiego – np. Gala Guttmanny dla najlepszych sportowców i działaczy z niepełnosprawnościami. Plebiscyt ma na celu promocję sportu osób z niepełnosprawnościami. Ma również wpływ na społeczeństwo przez prezentowanie postaw niepełnosprawnych sportowców godnych naśladowania, służy przełamywaniu barier i stereotypów. Przede wszystkim propaguje uprawianie sportu i aktywności fizycznej mimo niepełnosprawności;
- współorganizacja spotkań ze sportowcami z niepełnosprawnościami;
- promocja sportu osób z niepełnosprawnościami – Mistrzostwa Europy Amp Futbol Kraków 2021. Mistrzostwa należą do najważniejszych, międzynarodowych turniejów w piłce nożnej osób po amputacjach;
- komunikacja o ministerialnych programach kierowanych do osób z niepełnosprawnościami.

Dodatkowo na stronie internetowej oraz w social mediach zamieszczane są programy finansowego wsparcia Ministerstwa Sportu i Turystyki dla sportu osób z niepełnosprawnościami:

- Program dofinansowania ze środków Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej zadań z obszaru wspierania szkolenia sportowego i współzawodnictwa osób niepełnosprawnych w 2021 r. oraz
- Program dofinansowania ze środków budżetu państwa zadań związanych z przygotowaniem zawodników kadry narodowej do udziału w igrzyskach paraolimpijskich, igrzyskach głuchych, mistrzostwach świata i Europy w 2021 r.

Program wieloletni na rzecz Osób Starszych „Aktywni+” na lata 2021–2025

W ramach realizowanych projektów (317) na terenie całej Polski wsparciem objętych zostało ok. 490 500 osób powyżej 60 roku życia, w tym ok. 98 000 osób starszych z niepełnosprawnościami. Zadania realizowane przez organizacje obejmowały między innymi:

- prowadzenie działań obywatelskich z zakresu wiedzy o budżecie obywatelskim, edukacyjnych w zakresie obsługi komputera, ochrony danych osobowych, integracyjnych i ekologicznych;
- stworzenie Klubu „Super Senior” – miejsca spotkań i poszerzania kompetencji, w którym można dzielić się doświadczeniami, szlifować nowe umiejętności czy poznawać ludzi sobie podobnych;
- organizację spotkań, zajęć rekreacyjnych, których głównym założeniem była wewnątrzpokoleniowa integracja seniorów, aktywizacja, promocja aktywnego spędzania czasu oraz utrzymanie dobrej kondycji i sprawności ruchowej, organizację wykładów na temat ekologii dotyczących recyklingu, drugiego życia przedmiotów, ograniczenia zużycia plastiku, segregacji śmieci, warsztaty twórcze polegające na szyciu i ozdabianiu toreb na zakupy wielokrotnego użytku, organizację prelekcji dotyczących ekologicznego prowadzenia ogrodu warzywnego i kwiatowego, bioróżnorodności roślin i zalet stosowania ekologicznej żywności, zajęć usprawniających oraz gimnastyki;
- świadczenie usług asystenckich skierowanych do seniorów z niepełnosprawnościami i z zaburzeniami psychicznymi otępiennymi, organizację spotkań w Fundacji, polegających na przygotowaniu zajęć wzmacniających pamięć, funkcje poznawcze i samodzielność, warsztatów życia codziennego i spotkań muzycznych, organizację wyjazdowych spotkań z kulturą oraz kongresu senioralnego;
- realizację: kampanii medialnej filmowo – fotograficznej upowszechniającej udział seniorów w życiu publicznym, warsztatów i zajęć edukacyjno – szkoleniowych, wolontariatu i samopomocy członków Klubu Seniora w tym na rzecz innych seniorów, osób z niepełnosprawnościami, działań proekologicznych, zajęć komputerowo – multimedialnych, spotkań z cyklu „Stylowy Senior”, „Bezpieczny i zdrowy senior”, szkoleń z zakresu pierwszej pomocy przedmedycznej, zajęć o tematyce społeczno – psychologicznej oraz usprawniających.

Program wieloletni „Senior +” na lata 2021-2025

Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej od 2015 r. realizuje *Program wieloletni „Senior +”*, którego celem jest rozwój sieci placówek dziennego pobytu dla osób starszych. W ramach Programu jednostki samorządu terytorialnego mogą ubiegać się o uzyskanie środków finansowych przeznaczonych na: utworzenie lub wyposażenie placówki oraz na zapewnienie funkcjonowania już istniejących placówek.

Zgodnie z treścią programu wszystkie placówki utworzone ze środków dotacji muszą być usytuowane w miejscu dostępnym dla seniorów oraz muszą być przystosowane do potrzeb oraz możliwości osób niepełnosprawnych.

Do końca 2020 r. na terenie kraju utworzono 970 ośrodków wsparcia „Senior+”, w tym 309 Dziennych Domów „Senior+” i 661 Klubów „Senior+”, które oferowały ponad 23 000 miejsc wsparcia dziennego dla osób starszych.

Przez uczestnictwo w zajęciach organizowanych w placówkach, seniorzy mają możliwość rozwoju swojego potencjału fizycznego, psychicznego i społecznego oraz możliwość spotkania z rówieśnikami co zachęca do pełnego uczestnictwa w życiu społecznym zgodnie z ich potrzebami, pragnieniami i możliwościami.

Działania są kontynuowane w ramach programu wieloletniego „Senior+” na lata 2021-2025. Działalność bieżąca Dziennego Domu „Senior+” polega na realizacji podstawowych usług mających na celu udzielanie pomocy w czynnościach dnia codziennego, na zapewnieniu minimum jednego posiłku, w szczególności gorącego oraz innych usług wspomagających, dostosowanych do potrzeb seniorów. Dzienny Dom „Senior+” zapewnia co najmniej 8 godzinną ofertę usług w dniach od poniedziałku do piątku (40 godzin tygodniowo).

Działalność Klubu „Senior+” polega na motywowaniu seniorów do działań na rzecz samopomocy i działań wolontarystycznych na rzecz innych. Klub „Senior+” powinien zapewniać tygodniowo co najmniej 20-godzinną ofertę usług. Klub „Senior+” we współpracy z innymi instytucjami i organizacjami może rozszerzyć ofertę na usługi świadczone poza swoją siedzibą.

W ramach edycji 2021 konkursu powstanie ok. 100 nowych placówek „Senior+”, w ramach których zostanie stworzonych ok. 2 000 nowych miejsc dla osób starszych (ze względu na inwestycje, które zostały zgłoszone do „środków niewygasających” – realizacja części zadań została przedłużona do końca listopada 2022 r.).

Zadania realizowane ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych

Zlecenie przez PFRON zadań na podstawie art. 36 ustawy o rehabilitacji: kierunek pomocy 3 „wzrost aktywności osób niepełnosprawnych w różnych dziedzinach życia”, kierunek pomocy 4 „zapewnienie osobom niepełnosprawnym dostępu do informacji” i kierunek pomocy 6 „upowszechnianie pozytywnych postaw społecznych wobec osób niepełnosprawnych i wiedzy dotyczącej niepełnosprawności”

Zgodnie z przepisami art. 36 ustawy o rehabilitacji zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych mogą być realizowane na zlecenie Funduszu przez fundacje oraz organizacje pozarządowe a także kościelne osoby prawne, stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego, spółdzielnie socjalne oraz spełniające szczególne warunki spółki akcyjne, spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, kluby sportowe będące spółkami.

Rodzaje zadań, które mogą być zlecane fundacjom oraz organizacjom pozarządowym wskazane zostały w rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 7 lutego 2008 r. w sprawie rodzajów zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych zleczanych fundacjom oraz organizacjom pozarządowym.

Zgłaszane do realizacji zadania (w formie projektów) dotyczyły między innymi:

- 1) Kierunku pomocy 3: wzrost aktywności osób niepełnosprawnych w różnych dziedzinach życia. Na realizację projektów w kierunku pomocy 3 (organizowanie imprez wspierających aktywność osób niepełnosprawnych) PFRON wypłacił projektodawcom kwotę 17 160 979,95zł, obejmując wsparciem 27 505 osób niepełnosprawnych.
- 2) Kierunku pomocy 4: zapewnienie osobom niepełnosprawnym dostępu do informacji. Na realizację projektów w kierunku pomocy 4 (opracowywanie lub wydawanie publikacji, wydawnictw) PFRON wypłacił kwotę 9 595 395,27 zł.
- 3) Kierunku pomocy 6: upowszechnianie pozytywnych postaw społecznych wobec osób niepełnosprawnych i wiedzy dotyczącej niepełnosprawności. Na realizację projektów w kierunku pomocy 6 (kampanie, imprezy masowe, produkcja i emisja programów telewizyjnych i audycji radiowych) PFRON wypłacił kwotę 3 242 305,69 zł.

Projekt, pn. „Budowa kompleksowego systemu szkolenia i udostępniania osobom niewidomym psów przewodników oraz zasad jego finansowania”

Działanie 4.1 Innowacje społeczne.

Celem projektu jest stworzenie warunków do podniesienia poziomu integracji społecznej osób z niepełnosprawnością wzroku, poprzez opracowanie i przetestowanie kompleksowego systemu służącego zapewnieniu osobom niewidomym w Polsce dostępu do psów przewodników oraz włączenie go do polityk publicznych w obszarze rehabilitacji społecznej osób niewidomych. W efekcie realizacji projektu zostaną wyszkolone i przekazane osobom niewidomym psy przewodniki.

Okres realizacji projektu od dnia 01 stycznia 2019 r. do dnia 30 września 2023 r.
Kwota projektu – 12 245 381,50 zł.

Projekt jest realizowany przez PFRON we współpracy z następującymi partnerami na podstawie umowy partnerskiej nr 2019/03/617 z dnia 22 marca 2019 r.:

- Polski Związek Niewidomych, Zarząd Główny z siedzibą w Warszawie,
- Fundacja na rzecz Osób Niewidomych LABRADOR PIES PRZEWODNIK z siedzibą w Poznaniu,
- Fundacja „PIES PRZEWODNIK” z siedzibą w Warszawie,
- Fundacja VIS MAIOR z siedzibą w Warszawie,
- Fundacja „Psie Serce” z siedzibą w Pile (Partner w dniu 11 października 2019 r. poinformował o rezygnacji ze wspólnej realizacji projektu).

W okresie sprawozdawczym:

1. Prowadzono szkolenia podstawowe psów w rodzinach zastępczych oraz szkolenie specjalistyczne u instruktorów i aplikantów.
2. Przekazano łącznie 21 psów do osób niewidomych. Na bieżąco realizowane są wizyty serwisowe po przekazaniu psa do klienta.
3. Prowadzono sukcesywnie rekrutację wolontariuszy – rodzin zastępczych psów, pogotowia oraz wolontariuszy wspierających. Prowadzono szkolenia

wprowadzające dla zrekrutowanych wolontariuszy. Szkolenia odbywały się w formie online. Od początku projektu zrekrutowano 142 wolontariuszy, udział zakończyło 79 osób, 63 kontynuuje. Zgodnie ze ścieżką udział zakończyło 57 osób, niezgodnie ze ścieżką 22 osoby.

4. Aplikanci sukcesywnie brali udział w szkoleniach indywidualnych i grupowych z rodzinami zastępczymi.
5. Kontynuowana była rekrutacji kolejnych aplikantów, zrekrutowano łącznie 6 aplikantów do II tury. Aplikanci odbyli szkolenie teoretyczne – 1 osoba pod koniec szkolenia zrezygnowała z powodów zdrowotnych.
6. Od dnia 12 listopada 2020 r. do dnia 14 listopada 2021 r. odbyło się szkolenie dla instruktorów podnoszące kwalifikacje w szkoleniu psów z ekspertem zagranicznym oraz warsztaty psychologiczne.
7. Zatrudniono 2 fundraiserki. Na bieżąco realizowane jest doradztwo w zakresie fundraisingu. Fundraiserzy realizują bieżące działania fundraisingowe - kampania promująca zdjęcia do kalendarza, zbiórki, spotkania z dziennikarzami, przygotowania do jesiennej kampanii oraz kampanii 1%, kontakty z darczyńcami, sponsorami, przygotowywanie postów na FB, organizacja wydarzeń eventowych, organizacja urodzin psa szkolonego ze źródeł sponsora.
8. Prowadzone są działania w zakresie budowania wolontariatu w organizacjach partnerskich przy wsparciu zewnętrznego konsultanta.
9. Prowadzone są działania dotyczące pozyskania klientów na psy przewodniki. Koordynatorki ds. przekazywania psów przewodników przygotowywały ogłoszenia o naborze kandydatów chcących otrzymać psa przewodnika, oceniały wnioski aplikacyjne, udzielały wyjaśnień na zapytania.
10. Kontynuowano realizację zdalnych spotkań konsultacyjnych dla aplikantów na trenerów oraz instruktorów, a także wolontariuszy.
11. Trwają prace nad wnioskami aplikacyjnymi do IGDF: nagrywanie zdjęć do filmu, który będzie załącznikiem do składanej aplikacji.
12. Bieżące prowadzenie działań ewaluacyjnych przez aplikację Microsoft Forms. Rozpoczęto realizację badania wolontariuszy, którzy zakończyli udział w projekcie zgodnie ze ścieżką wsparcia. Kontynuacja wywiadów telefonicznych z klientami.
13. Odbyło się zdalnie łącznie 21 spotkań upowszechniających ideę posiadania psa przewodnika, w tym w okresie sprawozdawczym 20 spotkań.
14. Dystrybucja materiałów edukacyjnych do ośrodków szkolno-wychowawczych dla niewidomych i słabowidzących zachęcających do organizowania dla młodzieży powyżej 16 r.ż., np. w ramach zajęć wychowawczych zajęć na temat funkcjonowania i roli psa przewodnika w życiu osoby niewidomej.
15. Rozpowszechnianie filmu i spotu, zamieszczenie informacji na temat możliwości aplikacji o psa przewodnika w mediach społecznościowych, w Biuletynie Informacyjnym PZN i na stronie internetowej.

PFRON wypłacił środki w wysokości 3 279 177,65 zł.

Projekt, pn. Kultura bez barier

Działanie 4.3 Współpraca ponadnarodowa.

Celem projektu jest wypracowanie i wdrożenie nowego modelu zapewniania dostępności oferty i zasobów instytucji kultury dla osób z niepełnosprawnościami.

Realizację projektu zaplanowano od 1 maja 2021 r. do 31 października 2023 r. Projekt realizowany jest w partnerstwie 4 organizacji. Liderem projektu jest PFRON, zaś partnerami są:

- 1) Strategiczny partner krajowy - Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego (MKiDN).
- 2) Partner ponadnarodowy - Institut für Bildung und Kultur e.V. (IBK) i działające przy nim Kompetenzzentrum für Kulturelle Bildung im Alter und Inklusion (KUBIA) z siedzibą w Niemczech.
- 3) Pozarządowy partner krajowy - Fundacja Kultury bez Barrier (FKbB) z siedzibą w Warszawie.

Łączna wysokość wydatków kwalifikowalnych w projekcie wynosi 25 119 600,00 zł.

W okresie sprawozdawczym zrealizowano m. in. następujące działania:

- 1) Zorganizowano konferencję prasową informującą o rozpoczęciu projektu. Informacje o projekcie zamieszczono na stronach internetowych lidera i partnerów.
- 2) Odbyla się wizyta studyjna on-line w niemieckich instytucjach kultury, podczas której zaprezentowane zostały przykłady działań realizowanych na rzecz dostępności przedsięwzięć kulturalnych dla osób ze szczególnymi potrzebami, w tym osób z niepełnosprawnościami.
- 3) Odbyla się wizyta studyjna, dotycząca rozwiązań w zakresie realizacji działań na rzecz dostępności w instytucjach kultury w Polsce. Wnioski z wizyty zostały wykorzystane podczas prac nad modelem przygotowywanym w Projekcie.
- 4) Opracowano model zapewniania dostępności oferty i zasobów instytucji kultury dla osób ze szczególnymi potrzebami, w tym osób z niepełnosprawnościami.
- 5) Przeprowadzono dwa spotkania konsultacyjne projektu modelu. W wyniku zgłoszonych opinii/spostrzeżeń model został w niewielkim stopniu zmodyfikowany.
- 6) Model zapewniania dostępności oferty i zasobów instytucji kultury dla osób ze szczególnymi potrzebami, w tym osób z niepełnosprawnościami został przyjęty przez Komitet Sterujący tym projektem.
- 7) Przygotowano procedurę konkursowego naboru grantobiorców. Procedura została przekazana do opinii Instytucji Pośredniczącej (Centrum Projektów Europejskich).
- 8) Trwają prace nad przygotowaniem generatora wniosków – aplikacji niezbędnej do przeprowadzenia konkursu grantowego.

PFRON wypłacił środki w wysokości 568 359,25 zł.

Projekt, pn. Obszar chroniony obszar dostępny

Działanie 4.3 Współpraca ponadnarodowa.

Celem projektu jest opracowanie ramowego modelu dostępnego parku narodowego i krajobrazowego. Model będzie dedykowanym narzędziem wspomagającym parki w procesie poprawy dostępności oferty turystycznej dla osób o

szczególnych potrzebach w tym z niepełnosprawnościami. Elementy modelu zostaną wdrożone przez 10 parków (narodowych lub krajobrazowych) w Polsce, którym przyznane zostaną granty w wysokości do 520 000 zł.

Realizację projektu zaplanowano od 1 czerwca 2021 r. do 30 listopada 2023 r.

Projekt jest realizowany przez PFRON we współpracy z następującymi partnerami:

- 1) Partner krajowy: Ministerstwo Klimatu i Środowiska,
- 2) Partner ponadnarodowy: Global Nature Fund (Niemcy)

Łączna wysokość wydatków kwalifikowalnych w projekcie wynosi 7 308 125,00 zł.

W okresie sprawozdawczym zrealizowano m. in. następujące działania:

- 1) Przygotowywano model dostępnego parku przyrodniczego.
- 2) Przygotowywano dokumentację konkursu dla parków narodowych i krajobrazowych na granty służące wdrożeniu wybranych elementów modelu.
- 3) Przeprowadzono konsultacje społeczne modelu i regulaminu.
- 4) Uruchomiono punkt informacyjny o projekcie.

PFRON wypłacił środki w wysokości 206 321,44 zł.

Główna Biblioteka Pracy i Zabezpieczenia Społecznego

W roku sprawozdawczym 2021 Główna Biblioteka Pracy i Zabezpieczenia Społecznego kontynuowała realizowanie postanowienia uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 1 sierpnia 1997 r. *Karta Praw Osób Niepełnosprawnych* poprzez zadania statutowe polegające na prowadzeniu działalności bibliotecznej i informacyjnej dla osób niewidomych i słabowidzących, które nie mogą czytać zwykłego druku – poprzez gromadzenie, opracowywanie, udostępnianie publikacji oraz ich adaptację do formatów dostępnych dla tych osób.

W 2021 r. (podobnie jak w 2020 r.) Dział Zbiorów dla Niewidomych funkcjonował według zasad dostosowanych do sytuacji pandemicznej. Zadania wykonywane były zarówno w formie pracy zdalnej, jak i stacjonarnej. Czytelników miejscowych obsługiwano w siedzibie biblioteki po uprzednim umówieniu ich na wizytę w konkretnym terminie. Jednocześnie bibliotekarze zachęcali czytelników do korzystania ze zdalnych form kontaktu z wypożyczalnią za pośrednictwem Serwisu Wypożyczeń On-Line lub poczty tradycyjnej. Obsługa czytelników zamiejscowych odbywała się za pośrednictwem Poczty Polskiej. Do czytelników zamieszkałych na terenie Warszawy, niemogących odwiedzić nas osobiście, książki dowożone były bibliobusem.

Prócz adaptacji do standardu DAISY zakupionych nowych tytułów, przygotowano w tym standardzie tytuły przekazane w wersjach MP3 przez Stowarzyszenie Pomocy Osobom Niepełnosprawnym „Larix”. Kontynuowany był także proces adaptacji materiału pozyskanego dawniej w digitalizacji zbiorów Działu Zbioru dla Niewidomych. Do zbiorów trafiły również adaptacje, do standardu DAISY, tytułów przekazanych przez Fundację Edukacji Nowoczesnej.

Zbiory filmów z audiodeskrypcją, przygotowanymi przez Mazowieckie Stowarzyszenie Pracy dla Niepełnosprawnych „De Facto”, zostały zasilone ponad trzydziestoma nowymi filmami w wersjach wideo z możliwością oglądania online w serwisie wypożyczeń oraz na płytach DVD do wypożyczenia uprawnionym czytelnikom

korzystającym ze zbiorów wysyłkowo i na miejscu.

W okresie sprawozdawczym udostępniono, w formie tekstu cyfrowego i syntetycznych MP3, kilkadziesiąt kolejnych tytułów drukowanych wcześniej w wersjach brajlowskich.

Przeprowadzono kwerendę wśród czytelników dotyczącą propozycji nowych książek do nagrania. Listę 450 zaproponowanych tytułów przekazano Stowarzyszeniu „Larix”.

Kontynuowano rozbudowę Bibliografii Zawartości Czasopism Tyflogicznych pełnymi treściami artykułów oraz digitalizację czasopism tyflogicznych z wersji brajlowskich i w druku zwykłym.

Działania realizowane w 2021 r.:

1. Zakup publikacji:

- audiobooki z wolnego rynku: 535 tytułów (1368 egz.) za kwotę 27 256,74 zł,
- publikacje w alfabecie Braille’a: 77 tytułów (w 344 tomach) za kwotę 60 600,00 zł
- filmy z audiodeskrypcją: 14 tytułów (27 egz.) za kwotę 729,61 zł.

2. Autoryzowany zdalny serwis wypożyczeń (platforma udostępniania książek oraz ścieżek dźwiękowych filmów z audiodeskrypcją).

Serwis obsługiwany jest przez programy odczytu ekranu. Dostęp do jego zasobów mają czytelnicy nie mogący czytać utworów wyrażonych słowem pisanym. Serwis posiada forum dyskusyjne. Jest stale rozbudowywany w oparciu o sugestie jego użytkowników. W 2021 r. z Serwisu Wypożyczeń On-line pobrano 258 993 pliki a wysłano 49 636.58 GB.

3. Wysyłka książek za pośrednictwem poczty:

- z Sekcji Zbiorów Książki Mówionej wysłano, do 1618 osób, łącznie 1087 paczek z płytami CD-audio i CD MP3, kasetami magnetofonowymi oraz filmami z audiodeskrypcją,
- z Sekcji Zbiorów Książki Brajlowskiej wysłano, do 2874 osób, łącznie 2173 paczki (w paczce średnio 4 woluminy).

4. Rozwożenie książek bibliobusem:

- z Sekcji Zbiorów Książki Mówionej - do 90 osób
- z Sekcji Zbiorów Książki Brajlowskiej - do 286 osób.

5. Wypożyczanie książek na miejscu:

- w Sekcji Zbiorów Książki Mówionej - 648 osobom
- w Sekcji Zbiorów Książki Brajlowskiej - 114 osobom.

6. Digitalizacja i udostępnianie zdigitalizowanych zbiorów

W 2021 r., w związku z możliwością pracy zdalnej w czasie pandemii kontynuowana była digitalizacja archiwalnych roczników *Pochodni* – najstarszego

czasopisma dla niewidomych w powojennej Polsce, wydawanego w alfabecie Braille'a od września 1948 r. jako Organ Zarządu Głównego Związku Pracowników Niewidomych RP (od stycznia 1951 r. miesięcznik Zarządu Głównego Związku Pracowników Niewidomych RP), a od czerwca 1951 r. miesięcznik Zarządu Głównego Polskiego Związku Niewidomych.

Jest ono skarbnicą wiedzy na temat sytuacji osób niewidomych i słabowidzących w Polsce od końca lat czterdziestych XX w. do czasów współczesnych. Artykuły zamieszczane w czasopiśmie, pisane przeważnie przez niewidomych i słabowidzących autorów, dotyczą różnych przejawów życia osób z dysfunkcją wzroku, m.in. zagadnień związanych ze szkolnictwem, oświatą dorosłych, działalnością kulturalną, rehabilitacją (również zawodową), pracą, życiem społecznym.

Aby na trwałe zachować treści zawarte w czasopiśmie i udostępnić je w formie elektronicznej szerokiemu gronu naszych czytelników, przepisywane są z brajla archiwalne numery (w 2021 r. przepisano numery z lat 1954 do połowy 1955 r.). Roczniki zachowane w zwykłym druku (w tym w maszynopisie) digitalizowane są poprzez skanowanie. Artykuły w pełnej treści zamieszczane są w komputerowej bazie Zawartości Czasopism Tyflogicznych. Rozbudowywana jest również bibliografia innych czasopism związanych ze środowiskiem niewidomych.

W 2021 r. przepisano ogółem 2029 stron brajlowskich. Korekcie poddano 2335 stron brajlowskich. Zamieszczono w bazie 1115 artykułów w pełnej treści.

W Dziale Zbiorów dla Niewidomych na bieżąco digitalizowane są audiobooki do międzynarodowego standardu DAISY. W 2021 r. na wersję cyfrową przetworzono 1350 tytułów książek.

W okresie sprawozdawczym na stanowisku digitalizacji zbiorów czarnodrukowych i stanowisku tyflogicznym przetworzono łącznie 32 książki (7690 stron).

W ramach udostępniania zdigitalizowanych zbiorów proponujemy czytelnikom usługę drukowania na zamówienie materiałów pismem punktowym Braille'a. W 2021 r. wydrukowaliśmy łącznie 3947 stron. Adaptacji do wersji brajlowskiej poddaliśmy 1677 stron.

6. Czytelnictwo w 2021 r.:

obsługa czytelników:

- Sekcja Zbiorów Książki Mówionej – 2812,
- Serwis Wypożyczeń On-line – 145581,
- Sekcja Zbiorów Książki Brajlowskiej – 3274,
- Sekcja Zbiorów Książki Tyflogicznej – 14.

nowi czytelnicy:

- Sekcja Zbiorów Książki Mówionej – 248,
- Serwis Wypożyczeń On-line – 228,
- Sekcja Zbiorów Książki Brajlowskiej – 9.

7. Kontakt z czytelnikami:

- Aby sprawnie przekazywać bieżące informacje, np. o nowych nabytkach, wydarzeniach kulturalnych, czy recenzje książek, Dział Zbiorów dla Niewidomych wysyła do czytelników newslettery. W 2021 r. wysłanych zostało 41 newsletterów,
 - Dla osób, które nie korzystają z internetu, w 2021 r. opracowano w Dziale Zbiorów dla Niewidomych *Katalog nowości czytelniczych książek mówionych w standardzie DAISY i formacie Czytak* za okres od 01.08.2020 r. do 30.09.2021 r. oraz dwa *Dodatki do Katalogu Autorskiego* nowych pozycji wydanych pismem punktowym. Pierwszy z ww. dodatków zawiera wykaz pozycji, które zostały włączone do księgozbioru w 2020 r., drugi – włączonych do księgozbioru w 2021 r. Katalogi te drukowane są na zamówienie czytelników.
8. Współpraca z innymi organizacjami:
- ze Stowarzyszeniem Pomocy Osobom Niepełnosprawnym „Larix” im. Henryka Rusczyca – w zakresie udostępniania uprawnionym czytelnikom DZdN książek mówionych otrzymanych nieodpłatnie od Stowarzyszenia „Larix”. W 2021 r. Dział Zbiorów dla Niewidomych otrzymał od Stowarzyszenia „Larix” 342 odszyfrowane książki mówione w formacie Czytak,
 - z Mazowieckim Stowarzyszeniem Pracy dla Niepełnosprawnych „De Facto” – polegająca na nieodpłatnym przekazywaniu przez Stowarzyszenie „De Facto” do Działu Zbiorów dla Niewidomych filmów z audiodeskrypcją na DVD i MP4 (w ramach projektu Krajowy Zasób Cyfrowych Filmów z audiodeskrypcją dla Osób Niewidomych), gdzie udostępniane są one uprawnionym użytkownikom Działu Zbiorów dla Niewidomych. W 2021 r. Dział otrzymał od Stowarzyszenia „De Facto” 49 filmów z audiodeskrypcją,
 - z „Wydawnictwem Naukowym PWN” Spółka Akcyjna – dotycząca udostępniania czytelnikom zarejestrowanym w Serwisie Wypożyczeń On-line w Dziale Zbiorów dla Niewidomych kodów dostępu do cyfrowych zasobów zgromadzonych na platformie IBUK Libra Light,
 - z instytucjami z innych krajów w ramach projektu WIPO (Światowa Organizacja Własności Intelktualnej), pn. *ABC Global Books Consortium* (dawniej TIGAR), będącego międzynarodową platformą międzybibliotecznych wypożyczeń książek w formatach dostępnych dla osób niemogących czytać zwykłego druku. Dzięki temu czytelnicy Działu Zbiorów dla Niewidomych mają dostęp do cyfrowych publikacji w językach obcych. Także z Działu możemy wysyłać do innych bibliotek należących do projektu *ABC Global Books* cyfrowe książki będące w jego zbiorach.

Działania Kancelarii Prezesa Rady Ministrów

KPRM współpracuje z warsztatami terapii zajęciowej i fundacjami w celu wykonania i sprzedaży w KPRM prac rękodzieła artystycznego podczas kiermaszów świątecznych. W 2021 r. z uwagi na brak możliwości organizacji kiermaszów zakupiono karty wielkanocne i bożonarodzeniowe od organizacji zajmujących się wsparciem osób ze

szczególnymi potrzebami.

Programy Narodowego Instytutu Wolności – Centrum Rozwoju Obywatelskiego,
edycja 2021 r.

Zgodnie z regulaminem konkursu programy kierowane były m.in. do organizacji pozarządowych, o których mowa w art. 3 ust. 2 ustawy o działalności pożytku publicznego, w tym w szczególności do stowarzyszeń (w tym stowarzyszeń zwykłych), związków stowarzyszeń, fundacji oraz jednostek terenowych organizacji pozarządowych posiadających osobowość prawną. Wobec powyższego, z programów mogły skorzystać także organizacje pozarządowe wspierające osoby ze szczególnymi potrzebami.

Program Rozwoju Organizacji Obywatelskich na lata 2018-2030 (dalej: PROO)

PROO to pierwszy w historii program bezpośredniego wsparcia rozwoju polskich organizacji obywatelskich. Dotacje w ramach programu przydzielane były na rozwój instytucjonalny organizacji oraz realizację ich celów statutowych. Co istotne, wkład własny nie był wymagany a rozliczenie dotacji dokonywane jest w oparciu o osiągnięte rezultaty. Konkursy dotacyjne zostały uruchomione w ramach 5 priorytetów programu. W ramach konkursów edycji 2021:

- w Priorytecie 1a złożono 2286 wniosków, kwota dotacji wynosiła 28 022 200,00 zł, dofinansowano 59 projektów,
- w Priorytecie 1b złożono 23 wnioski, kwota dotacji wynosiła 727 616,00 zł, dofinansowano 3 projekty,
- w Priorytecie 2a złożono 168 wniosków, kwota dotacji wynosiła 2 980 000,00 zł, dofinansowano 6 projektów,
- w Priorytecie 3 złożono 250 wniosków, kwota dotacji wynosiła 3 999 999,96 zł, dofinansowano 21 projektów,
- w Priorytecie 4 złożono 195 wniosków, kwota dotacji wynosiła 3 999 999,99 zł, dofinansowano 15 projektów,
- w Priorytecie 5 złożonych zostało 1456 wniosków, do dofinansowania przeznaczono 361 wniosków na łączną kwotę 3 196 967,18 zł.

Rządowy program Fundusz Inicjatyw Obywatelskich na lata 2021-2030 (dalej: NOWEFIO)

Celem głównym Programu NOWEFIO jest zwiększenie zaangażowania obywateli i organizacji pozarządowych w życie publiczne przez poprawę samoorganizacji społecznej, wzrost znaczenia sektora obywatelskiego w życiu publicznym oraz wzmocnienie instytucjonalne sektora obywatelskiego w Polsce.

W ramach konkursów edycji 2021:

- w Priorytecie 1. Mikroinicjatywy: złożono 124 wnioski, podpisano 59 umów na łączną kwotę 15 998 781,00 zł,

- w Priorytecie 2. Organizacje obywatelskie na rzecz dobra wspólnego: złożono 1494 wniosków, podpisano 456 umów na łączną kwotę 46 525 935,40 zł,
- w Priorytecie 3. Organizacje obywatelskie w życiu publicznym: złożono 307 wniosków, podpisano 90 umów na łączną kwotę 8 125 420,08 zł,
- w Priorytecie 4. Wzmocnienie kompetencji organizacji obywatelskich: złożono 305 wniosków, podpisano 59 umów na łączną kwotę 5 729 278,00 zł.

Łącznie w ramach konkursów podpisano 664 umowy a całkowita kwota wypłaty wyniosła 76 379 414,48 zł.

Działania Ministerstwa Rozwoju i Technologii

Atlas geograficzny Polski dla niewidomych i słabowidzących

Ministerstwo podjęło działania mające na celu dodruk „Atlasu geograficznego Polski dla niewidomych i słabowidzących” w nakładzie 200 egzemplarzy. Atlas został opracowany i wydany w postaci drukowanej oraz w formie plików cyfrowych. Pliki cyfrowe są dostępne do pobrania bezpłatnie zarówno w postaci wektorowej (pliki formatu CDR), jak i w postaci rastrowej (pliki formatu PDF, TIF oraz JPG) ze strony geoportal.gov.pl w sekcji „Dane do pobrania”.

Drukowana wersja atlasu została opracowana w technologii termoformowania, czyli tłoczenia w plastiku. Technologia termoformowania pozwala na wykonywanie map tyflogicznych oraz tyflografik zarówno w wersji dla niewidomych (warstwa reliefowa) jak i w wersji słabowidzących (warstwa wielobarwna).

W ramach ułatwiania i upowszechniania dostępu do wszystkich opracowanych przez Główny Urząd Geodezji i Kartografii map tyflogicznych, w serwisie www.geoportal.gov.pl przygotowany został nowy skorowidz umożliwiający pobranie materiałów w wersji cyfrowej. Mapy można przeglądać z wykorzystaniem usług WMS i WMTS, które standardowo podłączone są w serwisie www.geoportal.gov.pl. Usługi można także podłączyć w dowolnym oprogramowaniu, które potrafi takie standardy wykorzystywać (np. QGIS). Pobieranie map tyflogicznych w postaci cyfrowej jest możliwe z serwisu www.geoportal.gov.pl, w którym w sekcji "Dane do pobrania" widoczna jest grupa "Topografia", a w niej warstwa "Opracowania tyflogiczne" (po włączeniu wymienionej warstwy i kliknięciu w dowolnym miejscu na obszarze Polski, dostępne są do pobrania mapy opracowane w technologii sitodruku, papieru puchnącego lub termoformowania).

Polityka zakupowa Państwa

W 2021 r. przygotowany został projekt *Polityki zakupowej Państwa*, który w dniu 11 stycznia 2022 r. został przyjęty przez Radę Ministrów.

Polityka zakupowa państwa określa priorytetowe działania w obszarze zamówień publicznych oraz pożądaną kierunek działań zamawiających m.in. w zakresie stosowania aspektów społecznych. Zalecenia skierowane wobec zamawiających dotyczą między innymi uwzględniania w opisie przedmiotu zamówienia kwestii związanych z dostępnością dostaw, usług i robót budowlanych dla wszystkich, w tym

osób niepełnosprawnych. Celem uwzględniania tego zalecenia było podkreślenie znaczenia dostępności w zamówieniach publicznych.

Zgodnie z Polityką zakupową państwa zamawiający należący do administracji rządowej przygotowując zamówienie /konkurs, w tym postanowienia umowy w sprawie zamówienia publicznego, powinni m.in.:

- przeanalizować, które spośród wymagań wymienionych w art. 6 ustawy o dostępności są adekwatne do zakresu zlecanego zadania i odpowiednio sformułować postanowienia umowy;
- wskazać w dokumentacji postępowania lub konkursu, które elementy z art. 6 ustawy o dostępności są obligatoryjne do zastosowania;
- precyzyjnie wskazać zakres odpowiedzialności i konsekwencji niewywiązania się z nałożonych w umowie wymagań w zakresie dostępności.

Ponadto, zgodnie z Polityką zakupową państwa zamawiający powinni rozważać wprowadzenie do warunków realizacji zamówienia elementów związanych z przestrzeganiem przez wykonawców zasad społecznej odpowiedzialności biznesu (CSR). Tam gdzie jest to uzasadnione przedmiotem zamówienia, rekomendowane jest wprowadzanie do umów regulacji, które będą zabezpieczały realizację zamówienia pod kątem przestrzegania zasad CSR.

Polityka zakupowa państwa przewiduje również program realizacji związany z alokacją budżetu. Zgodnie z nim, zaleca się, aby 20% wszystkich postępowań o udzielenie zamówień uwzględniało aspekty społeczne.

Działania Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury

W ramach programu kształcenia aplikantów prokuratorskich zidentyfikowano następujące elementy programu kształcenia:

- 1) „Psychiatria sądowa z elementami psychologii sądowej” (28 h);
- 2) „Kryminalistyka: taktyka przesłuchania świadka i podejrzanego” (8 h).

W 2021 r. zajęcia te zostały zrealizowane dla aplikantów XII rocznika aplikacji prokuratorskiej, tj. dla 81 osób oraz dla aplikantów II rocznika aplikacji uzupełniającej prokuratorskiej, tj. dla 53 osób.

Kolejnym zidentyfikowanym elementem programu kształcenia aplikantów prokuratorskich dotyczącym praw osób niepełnosprawnych było: „Prawo cywilne: problematyka ubezwłasnowolnienia” (21 h).

W 2021 r. zajęcia te zostały zrealizowane dla X rocznika aplikacji prokuratorskiej, tj. dla 101 osób oraz dla aplikantów I rocznika aplikacji prokuratorskiej uzupełniającej, czyli 57 osób.

W ramach szkolenia wstępnego aplikantów aplikacji sędziowskiej oraz aplikantów aplikacji uzupełniającej sędziowskiej przeprowadzono następujące zajęcia dydaktyczne:

- 1) w ramach 23 zjazdu X rocznika aplikacji sędziowskiej obejmującego tematykę prawa rodzinnego i opiekuńczego – postępowanie nieprocesowe, omawiano zagadnienia występujące na gruncie ustawy o ochronie zdrowia psychicznego, w tym spraw dotyczących ustanowienia opiekuna i kuratora m. in. dla osoby

- niepełnosprawnej. W ramach tych zajęć omawiano prawa osób niepełnosprawnych do leczenia i opieki medycznej, dostępu do sądu, w tym możliwości podejmowania samodzielnych czynności procesowych w ramach postępowań sądowych w tych kategoriach spraw. Liczba przeszkolonych osób: 119 aplikantów X rocznika aplikacji sędziowskiej;
- 2) w ramach 25 zjazdu X rocznika aplikacji sędziowskiej dotyczącego prawa cywilnego materialnego, postępowania procesowego i nieprocesowego w sprawach osobowych i spadkowych, odbył się wykład przeprowadzony przez lekarza psychiatrę na temat stanu wyłączającego świadome albo swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli przez testatora, wad oświadczenia woli i braku możliwości swobodnego podjęcia decyzji oraz wyrażenia woli, jak również sporządzania opinii na potrzeby postępowania sądowego w tym przedmiocie. W ramach tego wykładu omawiane były między innymi zagadnienia dotyczące sporządzania testamentu przez osoby niepełnosprawne, oraz kwestie ważności oświadczeń woli z uwagi na stan psychiczny. Liczba przeszkolonych osób: 117 aplikantów X rocznika aplikacji sędziowskiej;
 - 3) w ramach 27 zjazdu X rocznika aplikacji sędziowskiej dotyczącego zagadnień prawa pracy przeprowadzono zajęcia dotyczące tematyki zakazu dyskryminacji osób niepełnosprawnych. Tematyka ta była omawiana w ramach zajęć typu „G”, tj. rozwiązywania przypadków dotyczących podstawowych zagadnień prawa materialnego, w tym w sprawach z powództwa pracownika o odszkodowanie związane z dyskryminacją i mobbingiem. Ponadto zagadnienia te omawiano także w ramach zajęć typu „A” dotyczących omówienia orzeczeń Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej dotyczących europejskiego prawa pracy, w szczególności: równego traktowania i zakazu dyskryminacji w różnych wariantach (ze względu na płeć, wiek, niepełnosprawność). Liczba przeszkolonych osób: 117 aplikantów X rocznika aplikacji sędziowskiej;
 - 4) w ramach 23 zjazdu I rocznika aplikacji uzupełniającej sędziowskiej obejmującego tematykę prawa rodzinnego i opiekuńczego – postępowanie nieprocesowe, omawiano zagadnienia występujące na gruncie ustawy o ochronie zdrowia psychicznego, w tym spraw dotyczących ustanowienia opiekuna i kuratora m. in. dla osoby niepełnosprawnej. W ramach tych zajęć omawiano prawa osób niepełnosprawnych do leczenia i opieki medycznej, dostępu do sądu, w tym możliwości podejmowania samodzielnych czynności procesowych w ramach postępowań sądowych w tych kategoriach spraw. Liczba przeszkolonych osób: 72 aplikantów I rocznika aplikacji uzupełniającej sędziowskiej;
 - 5) w ramach 25 zjazdu I rocznika aplikacji uzupełniającej sędziowskiej dotyczącego prawa cywilnego materialnego postępowania procesowego i nieprocesowego w sprawach osobowych i spadkowych, odbył się wykład przeprowadzony przez lekarza psychiatrę na temat stanu wyłączającego świadome albo swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli przez testatora, wad oświadczenia woli i braku możliwości swobodnego podjęcia decyzji oraz wyrażenia woli, jak również sporządzania opinii na potrzeby postępowania sądowego w tym przedmiocie. W ramach tego wykładu omawiane są między innymi zagadnienia dotyczące

- sporządzania testamentu przez osoby niepełnosprawne oraz kwestie ważności oświadczeń woli z uwagi na stan psychiczny. Liczba przeszkolonych osób: 72 aplikantów I rocznika aplikacji uzupełniającej sędziowskiej;
- 6) w ramach 27 zjazdu I rocznika aplikacji uzupełniającej sędziowskiej dotyczącego zagadnień prawa pracy przeprowadzono zajęcia dotyczące tematyki zakazu dyskryminacji osób niepełnosprawnych. Tematyka ta była omawiana w ramach zajęć typu „G” – tj. rozwiązywania kazusów dotyczących podstawowych zagadnień prawa materialnego, w tym w sprawach z powództwa pracownika o odszkodowanie związane z dyskryminacją i mobbingiem. Nadto zagadnienia te omawiano także w ramach zajęć typu „A” dotyczących omówienia orzeczeń Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej dotyczących europejskiego prawa pracy, w szczególności: równego traktowania i zakazu dyskryminacji w różnych wariantach (ze względu na płeć, wiek, niepełnosprawność). Liczba przeszkolonych osób: 72 aplikantów I rocznika aplikacji uzupełniającej sędziowskiej;
- 7) w ramach bloku karnego poruszane były zagadnienia dotyczące metodyki pracy sędziego w sprawach karnych w zakresie przesłuchania oskarżonego i świadka w procesie karnym, w tym z przepisów regulujących m. in. przesłuchanie świadka niepełnosprawnego w zakresie miejsca przesłuchania oraz udziału w jego trakcie tłumacza języka migowego, biegłego lekarza czy psychologa. Opisane szkolenia prowadzone są przy zastosowaniu nowoczesnych metod dydaktycznych, takich jak na przykład symulacje rozpraw i symulacja przesłuchania świadka, które dają aplikantom możliwość przyswojenia praktycznych umiejętności, w tym również w zakresie prowadzenia postępowania z udziałem osoby niepełnosprawnej. Poza 4 opisanymi wyżej zajęciami, w ramach aplikacji sędziowskiej, w trakcie zajęć warsztatowych z zakresu psychiatrii sądowej, są poruszane m. in. zagadnienia dotyczące opiniowania osób niepełnosprawnych intelektualnie. Zagadnienia te były realizowane w 2021 r. przede wszystkim w trakcie 4 zjazdu XII rocznika aplikacji sędziowskiej (liczba przeszkolonych osób: 205 aplikantów XII rocznika aplikacji sędziowskiej) oraz w trakcie 3 zjazdu II rocznika aplikacji uzupełniającej sędziowskiej (liczba przeszkolonych osób: 73 aplikantów II rocznika aplikacji uzupełniającej sędziowskiej).

Działania Głównego Urzędu Statystycznego

Główny Urząd Statystyczny podjął szereg działań mających na celu stworzenie odpowiednich warunków uczestnictwa osób objętych obowiązkiem spisowym w Narodowym Spisie Powszechnym Ludności i Mieszkań 2021, w tym także dla osób ze szczególnymi potrzebami. Główny Urząd Statystyczny podjął współpracę z organizacjami takimi jak: Polski Związek Niewidomych, Polski Związek Głuchych i Stowarzyszenie MANKO zrzeszającymi osoby ze szczególnymi potrzebami w celu jeszcze większego zrozumienia potrzeb tych osób oraz zapewnienie ich udziału w NSP 2021.

W ramach Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2021 zapewniona została kompleksowa obsługa osób ze szczególnymi potrzebami, zgodnie

z obowiązującymi przepisami prawa. Uwzględnione zostały tutaj osoby z niepełnosprawnościami, osoby starsze wymagające wsparcia, osoby wykluczone cyfrowo (np. brak umiejętności posługiwania się komputerem, niska jakość łącza internetowego, brak dostępu do Internetu) oraz wszystkie pozostałe grupy osób, które z uwagi na swoje cechy lub okoliczności, w których się znajdowały nie były w stanie samodzielnie przezwyciężyć barier uniemożliwiających im samodzielnie spisanie się przez Internet.

Podjęte działania spełniały wymogi ustawy o dostępności cyfrowej.

Strona spisu powszechnego <https://spis.gov.pl/> została zaprojektowana z myślą o dostępności cyfrowej, zgodnie z ww. ustawą. Wzięto pod uwagę możliwość obsłużenia jej przez jak najszerszą grupę użytkowników, niezależnie od używanej technologii, oprogramowania lub posiadanej dysfunkcji. W celu zapewnienia dostępności podjęto współpracę z organizacjami pozarządowymi tj. Polskim Związkiem Niewidomych oraz Polskim Związkiem Głuchych. Podczas projektowania strony wybrano motyw Wordpress, który szczególnie wspierał rozwiązania z zakresu dostępności cyfrowej i zasad WCAG, dostosowano szatę graficzną strony do wymogów pod względem kontrastu i kolorystyki, a także wyposażono serwisy w mechanizmy ułatwiające przeglądanie treści przez osoby niedowidzące (zmiana wielkości czcionki, zmiana kontrastu). Zwrócono uwagę by serwisy nie były wyposażone w skróty klawiaturowe, mogące wchodzić w konflikt z technologiami asystującymi (np. programami czytającymi), systemem lub aplikacjami użytkowników. Zadbano o możliwość obsługi strony przez klawiaturę, opisy alternatywne plików graficznych i tekstowych umieszczanych na stronie oraz unikanie skrótów niezrozumiałych dla części użytkowników (np. FAQ). Przy umieszczaniu plików na stronie podawany był ich format oraz wielkość. Szczególną uwagę poświęcono publikowanym na stronie multimediom, dbając o dostarczenie alternatywnych wersji wzbogaconych o napisy (polskie i angielskie), audiodeskrypcję oraz tłumaczenie na polski język migowy. Niektóre dokumenty na stronie, m.in. instrukcję do samospisu, konsultowano z przedstawicielem Polskiego Związku Niewidomych oraz twórcami ustawy o dostępności. Zgodnie z ww. ustawą zadbane również o umieszczenie w pełni dostępnej cyfrowo strony „Deklaracja dostępności”, przygotowanej na bazie wytycznych Ministerstwa Cyfryzacji oraz jej regularną aktualizację, gdzie zamieszczono informacje o dostępności cyfrowej poszczególnych elementów.

Reagowano na wszystkie informacje od użytkowników o możliwych trudnościach. Przykładowo, po zgłoszeniu przez jednego z użytkowników trudności w obsłudze przycisków na głównej stronie z poziomu klawiatury, natychmiast podjęto działania, prowadzące do zmiany przycisków na przyjazne użytkownikom ze szczególnymi potrzebami, a w związku z sygnałami otrzymanymi od respondentów dotyczących niewystarczającego dostosowania aplikacji do samospisu dla osób z dysfunkcją wzroku, wprowadzono ułatwienia i dedykowane rozwiązania funkcjonalne dla tej grupy respondentów – przygotowano dedykowaną wersję aplikacji do samospisu dla osób ze szczególnymi potrzebami, m.in. pod kątem osób niewidomych i słabowidzących.

Dla użytkowników głuchych i niedosłyszących, potrzebujących wsparcia tłumacza migowego utworzono specjalną stronę związaną ze spisem powszechnym

<https://pjm.spis.gov.pl/>, na której umieszczono wszystkie pytania z aplikacji spisowej, przetłumaczone na polski język migowy. Następnie w kolejnych miesiącach spisu następowały aktualizacje tej strony o dodatkowe funkcjonalności: przekierowanie do video czatu, przekierowanie do formularza zamawiania kontaktu z rachmistrzem spisowym posługującym się PJM, a także w zakresie uzupełnienia o filmy informacyjne dot. video czatu oraz kontaktu z rachmistrzem.

Na video czacie można było uzyskać informacje o spisie powszechnym od certyfikowanych tłumaczy języka migowego (posiadających certyfikat T2 Polskiego Związku Głuchych lub równoważny) w godz. 8:00–16:00, od poniedziałku do piątku, z wyłączeniem dni ustawowo wolnych od pracy. Zainteresowani mogli poprzez formularz dostępny na stronie spisu zamówić konsultację w dogodnym dla siebie terminie. Usługa świadczona była od dnia 27 maja do dnia 30 września 2021 r. Z video czatu korzystały przede wszystkim osoby głuche, sporadycznie także osoby słyszące.

Przyjęte nowoczesne rozwiązania organizacyjne, informatyczne i techniczne oraz przygotowany odpowiednio operat do badania dały możliwość służbom statystyki publicznej diagnozowania różnych sytuacji w obrębie mieszkań i osób, pozwoliły zarządzać informacjami o potencjalnych możliwościach samodzielnego spisania przez respondentów, określać potrzebę kontaktu telefonicznego lub bezpośredniego rachmistrzów spisowych z takimi osobami (m.in. z uwagi na stan zdrowia, czy zaawansowany wiek), a co za tym idzie, umożliwiły podejmowanie decyzji o przydzielaniu takich jednostek do innych kanałów aktywnego pozyskiwania danych w spisie, aby wesprzeć je w wypełnieniu obowiązku spisowego.

Z myślą o respondentach, którzy nie mieli dostępu do Internetu lub nie mogli dokonać samospisu zaproponowana została metoda „Spis na żądanie” – respondent miał tu możliwość skontaktowania się z infolinią spisową, gdzie po wybraniu kanału „Spisz się przez telefon” łączył się z rachmistrzem spisowym, który przeprowadzał z nim spis metodą wywiadu telefonicznego.

Ponadto także z myślą o respondentach, którzy nie mieli dostępu do Internetu, nie dysponowali warunkami techniczno-materialnymi umożliwiającymi przeprowadzenie samospisu lub nie mogli dokonać go z różnych innych przyczyn, zostało udostępnionych w całej Polsce ok. 2600 stałych stanowisk do samospisu. Bezpłatny dostęp do pomieszczeń wyposażonych w sprzęt komputerowy z zainstalowanym oprogramowaniem wystarczającym do przeprowadzenia samospisu internetowego wraz z niezbędną pomocą w zakresie obsługi interaktywnej aplikacji, na wniosek osoby chcącej skorzystać z takiego stanowiska zapewniały GUS, urzędy statystyczne, urzędy gmin oraz inne gminne jednostki organizacyjne. Stanowiska do samospisu były dostosowane do obsługi osób niepełnosprawnych. Okresowo uruchamiane były także dodatkowe punkty spisowe w placówkach, z którymi GUS podejmował na bieżąco współpracę, np. w urzędach skarbowych, w punktach pocztowych, czy w ZUS. Dla przykładu, w skali kraju działaniem objęto 43 oddziały ZUS, a punkty spisowe pojawiły się w ponad 300 salach obsługi klientów, co pozwoliło dotrzeć do ogromnej grupy klientów tej instytucji (w dużej części osób starszych lub posiadających różne dysfunkcje). Organizowane były także „mobilne punkty spisowe”, podczas licznych imprez okolicznościowych na terenie całego kraju oraz w miejscach

większych zgromadzeń respondentów, np. w okolicy kościołów w czasie niedzielnych mszy, pod szkołami podczas rozpoczęcia roku szkolnego, czy na wydarzeniach plenerowych, jak kina pod chmurką, pikniki rodzinne, dożynki gminne itp. Podejmowano także współpracę z sołectwami w celu umożliwienia mieszkańcom spisania się w najbliższej okolicy np. w świetlicach wiejskich, remizach strażackich itp.

W celu zapewnienia pełnej komunikacji osobom z różnymi szczególnymi potrzebami w różnych serwisach (na stronie spisu, w mediach społecznościowych) umieszczano spoty i filmy instruktażowe w wersji z tłumaczeniem na język migowy, opracowano ulotki dostępne w wersji dla osób niedowidzących i posługujących się alfabetem Braille'a oraz przygotowano oraz spoty telewizyjne z audiodeskrypcją i napisami.

Podjęto współpracę z Państwowym Funduszem Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, który zadeklarował gotowość wsparcia osób ze szczególnymi potrzebami w dokonaniu obowiązku spisowego. Wyrażona chęć pomocy dotyczyła włączenia asystentów osób z niepełnosprawnościami do pomocy w wypełnianiu kwestionariuszy, jak również działań informacyjnych na infolinii PFRON. W ramach przeszkolenia asystentów osób z niepełnosprawnościami w dniu 15 lipca 2021 r. zorganizowane zostało „Webinarium dla asystentów osób z niepełnosprawnościami w ramach potrzeb Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań w 2021 r.”. Asystenci są osobami zatrudnionymi w przeszło 47 organizacjach w ramach różnych form zatrudnienia oraz współpracy i stanowią grupę łącznie kilkuset osób.

Prezes GUS podpisał porozumienie ze Stowarzyszeniem MANKO, w którym strony zobowiązały się do wspólnego działania w zakresie szerszego dotarcia z kampanią reklamową i promocyjną do osób starszych, partnerstwa w działaniach na rzecz kampanii „Seniorze spisz się bezpiecznie!”, kampanii społecznych: „Stop manipulacji, nie daj się oszukać!” oraz „Solidarni z Seniorami. Razem Damy Radę”, jak również wielu innych działań dotyczących NSP 2021.

W ramach 9. Festiwalu Kultury Bez Barrier w dniu 29 września 2021 r. GUS we współpracy z Centralną Biblioteką Statystyczną i Centralnym Biurem Spisowym oraz tłumaczem polskiego języka migowego zorganizował wykłady on-line pt. „Spisy powszechne od kulis”. Dzięki wykładowi przeprowadzonemu on-line była okazja zachęcić, szczególnie te osoby, które jeszcze nie dokonały samospisu. Poprzez wykład przybliżona została historia spisów organizowanych przez GUS a uczestnicy zostali zapoznani z metodologią spisu 2021.

Działania Służby Więziennej

W jednostkach penitencjarnych w 2021 r. prowadzono różnorodną działalność kulturalno-oświatową i sportową skierowaną do osadzonych przebywających w izolacji, w tym również osób z niepełnosprawnościami. Skazani niepełnosprawni we wszystkich zakładach karnych i aresztach śledczych mogą korzystać z pełnej oferty zajęć dodatkowych, takich jak między innymi przedstawień teatralnych oraz koncertów muzycznych. W jednostkach penitencjarnych znajdują się również biblioteki, w których istnieje możliwość zamawiania książek na podstawie udostępnianego do celi katalogu,

co jest szczególnie istotne w przypadku osób z niepełnosprawnością ruchu. W 2021 r. 105 bibliotek oferowało możliwość dostępu do audiobooków. W jednostkach penitencjarnych funkcjonują również siłownie wewnętrzne i zewnętrzne, z których 113 jest dostosowanych dla osób z niepełnosprawnościami.

Działania Instytutu Pracy i Praw Socjalnych

Osoby niepełnosprawne są beneficjentami bezpośrednimi i pośrednimi działań badawczo-wdrożeniowych realizowanych w Instytucie Pracy i Spraw Socjalnych. Realizowane projekty:

Projekt „Nowy model współpracy instytucji zatrudnienia socjalnego”

Celem projektu jest stworzenie, wdrożenie i promocja modelu współpracy instytucji lokalnych w przygotowaniu instytucji zatrudnienia socjalnego (Klubów i Centrów Integracji Społecznej) do świadczenia usług społecznych, w tym przede wszystkim usług opiekuńczych, których odbiorcami są osoby niepełnosprawne oraz osoby starsze.

W 2020 r. zakończono etap pilotażu działań modelowych w 30 lokalizacjach (gminach) w całej Polsce. Uczestnicy KIS i CIS będący w procesie reintegracji społecznej i zawodowej w pilotażowych lokalizacjach zostali przeszkoleni do świadczenia usług uzyskując certyfikat opiekuna wydany przez zawodowe szkoły medyczne, centrum szkolenia zawodowego lub Polski Czerwony Krzyż. Osoby te w niektórych z wybranych lokalizacji rozpoczęły pracę świadcząc usługi na zamówienie ośrodków pomocy społecznej lub realizując je w ramach organizacji pozarządowych i spółdzielni socjalnych.

Projekt zostanie zakończony w czerwcu 2022 r., a wypracowany w projekcie model przygotowania instytucji lokalnych do aktywizacji osób zagrożonych wykluczeniem społecznym poprzez pozyskanie formalnych kwalifikacji do świadczenia usług społecznych będzie promowany na ogólnopolskiej konferencji i seminariach oraz poprzez wydanie podręcznika zawierającego schemat działań lokalnych reintegracyjnych i przygotowania kadr opiekuńczych oraz podsumowanie działań pilotażowych.

Projekt „Potencjały – nowe formy kapitału społecznego w gminie miejskiej Przasnysz”

Beneficjentami bezpośrednimi działań projektowych są rodziny z dziećmi niepełnosprawnymi objęte wsparciem. Projekt ma na celu wdrożenie modelu reintegracji społecznej rodzin i osób zagrożonych wykluczeniem w efekcie dziedziczenia biedy. Realizowane w projekcie interwencje mają na celu zmianę procesów postrzegania własnej roli i oceny sytuacji oraz zmiany behawioralne ukierunkowane na aktywizację i wyrównywanie szans społecznych. W 10 rodzinach zakwalifikowanych do udziału w projekcie - beneficjentach działań aktywizacyjnych – jest troje dzieci z orzeczeniem o niepełnosprawności. Są to dzieci w wieku szkolnym i przedszkolnym. Działania integrująco – wspierające kierowane są zarówno do ich

środowiska rodzinnego, jak i bezpośrednio do nich samych – dzieci uczestniczą w zajęciach organizowanych w ramach projektu ("Grajki pomagajki" oraz "Klub filmowy").

Projekt „Opracowanie i pilotażowe wdrożenie mechanizmów i planów deinstytucjonalizacji usług społecznych”

W projekcie osoby z niepełnosprawnościami są jedną z grup docelowych. Projekt finansowany jest ze środków PO WER i realizowany w latach 2021-2023. W ramach projektu opracowane zostaną narzędzia wspierające gminy i powiaty w zakresie rozwoju usług społecznych dopasowanych do potrzeb m.in. osób z niepełnosprawnościami, zaproponowane zostaną indywidualne ścieżki postępowania w celu zaspokojenia tychże potrzeb oraz model oceny kosztów procesu deinstytucjonalizacji. Przeprowadzone zostaną również szkolenia dla gmin i powiatów w zakresie zapewnienia usług społecznych dla osób z niepełnosprawnościami i innych grup docelowych projektu (osób starszych, osób w kryzysie zdrowia psychicznego, dzieci objętych opieką w instytucjach i osób w kryzysie bezdomności). W ramach konkursu MRiPS w 20 gminach z całej Polski przeprowadzony zostanie pilotaż projektu.

Działania Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego

Rok 2021 stanowił w Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego kontynuację działań realizowanych od kilku lat na rzecz osób niepełnosprawnych.

Głównym celem działań podejmowanych przez Kasę było tworzenie warunków do pełnego, indywidualnego dostępu i zaspokajania potrzeb osób niepełnosprawnych gwarantując pełne uczestnictwo tych osób w życiu społecznym. Realizacja tego celu odbywała się w analizowanym okresie za pomocą następujących działań:

- stosowanie klauzul społecznych w zamówieniach publicznych, w których analiza wykazała możliwość ich zastosowanie,
- zawieranie w prowadzonych postępowaniach wymagań zapewnienia warunków dostępności lub wykorzystanie uniwersalnego projektowania w realizacji zadań przez wykonawcę.

Działania Narodowego Centrum Badań i Rozwoju (dalej: NCBR) na zlecenie Ministerstwa Edukacji i Nauki

„Rzeczy są dla ludzi” – konkurs w ramach Rządowego Programu „Dostępność Plus”

Realizacja konkursu „Rzeczy są dla ludzi” została rozpoczęta w 2020 r., jako zadanie zlecone przez Ministerstwo Edukacji i Nauki. Celem zgłaszanych w konkursie projektów jest opracowanie rozwiązań, które w największym stopniu przyczynią się do poprawy jakości życia osób ze szczególnymi potrzebami i zapewnienia im niezależności.

W 2021 r. podpisano 23 umowy o łącznej wartości dofinansowania 48,1 mln zł, których realizację i efekty NCBR będzie monitorowało w następnych latach. Łącznie

rekomendowano do dofinansowania 28 projektów na kwotę 56,8 mln zł. Beneficjenci są we wstępnej fazie realizacji projektów. Rozpoczęto pracę m.in. nad opracowaniem innowacyjnych mebli oraz adapterów, które wzmocnią samodzielność osób z niepełnosprawnością ruchową oraz osób starszych. Ponadto powstaje panel prezentujący pismo Braille'a dla osób niedowidzących i niewidomych, system zarządzania dostępnością zintegrowanych węzłów przesiadkowych „Przesiadka bez barier” czy elektroniczny system wspomagania skutecznej ewakuacji. Beneficjenci zajęli się także potrzebami dzieci i młodzieży, rozpoczynając pracę nad aplikacją mobilną wspomagającą kształcenie osób z cukrzycą typu I oraz nad aplikacją wspomagającą komunikację interpersonalną w procesie edukacyjnym oraz rozwijającą kompetencje społeczne uczniów ze specjalnymi potrzebami. W ramach konkursu powstanie również system pozwalający na zarządzanie urządzeniami codziennego użytku bez konieczności polegania na tradycyjnie rozumianej sprawności motorycznej czy głosowej. Dzięki takiemu rozwiązaniu osoby z trudnościami funkcjonalnymi staną się mniej zależne od swoich opiekunów w czynnościach codziennych. Swój komfort i bezpieczeństwo zwiększą również osoby zmagające się na co dzień z cukrzycą, dla których jeden z Beneficjentów opracowuje przenośny analizator oddechu pozwalający bezinwazyjnie monitorować cukrzycę, na podstawie analizy śladowych ilości biomarkerów cukrzycy w wydychanym powietrzu. Urządzenie ma być wyposażone w moduł telemedyczny przypominający m.in. o konieczności dokonania badania samokontrolnego, czy też sygnalizujący zbyt wysoki lub zbyt niski poziom glukozy.

III.

INFORMACJA O FUNKCJONOWANIU W 2021 R. USTAWY Z DNIA 19 SIERPNI 2011 R. O JĘZYKU MIGOWYM I INNYCH ŚRODKACH KOMUNIKOWANIA SIĘ

Uprawnienia osób doświadczających trwale lub okresowo trudności w komunikowaniu się

W dniu 1 kwietnia 2012 r. weszła w życie ustawa o języku migowym, która m.in. określa zasady obsługi osób doświadczających trwale lub okresowo trudności w komunikowaniu się (osoby uprawnione).

Zgodnie z przepisami ww. ustawy osoba uprawniona ma prawo do skorzystania z pomocy osoby przybranej (osoba, która ukończyła 16 lat i została wybrana przez osobę uprawnioną w celu ułatwienia porozumienia z osobą uprawnioną i udzielenia jej pomocy w załatwieniu spraw w podmiotach zobowiązanych) w kontaktach z podmiotami zobowiązanymi, tj. organami administracji publicznej, jednostkami systemu Państwowe Ratownictwo Medyczne, podmiotami leczniczymi, jednostkami Policji, Państwowej Straży Pożarnej, straży gminnej oraz jednostkami ochotniczymi działającymi w tych obszarach.

Organ administracji publicznej jest zobowiązany do udostępnienia usługi pozwalającej na komunikowanie się, w szczególności poprzez:

- korzystanie z poczty elektronicznej,
- przesyłanie wiadomości tekstowych, w tym z wykorzystaniem wiadomości SMS, MMS lub komunikatorów internetowych,
- komunikację audiowizualną, w tym z wykorzystaniem komunikatorów internetowych,
- przesyłanie faksów,
- strony internetowe spełniające standardy dostępności dla osób niepełnosprawnych;

oraz upowszechniania informacji o ww. usługach w szczególności w Biuletynie Informacji Publicznej, na stronach internetowych organu i w miejscach publicznie dostępnych w tym organie.

Ponadto organ administracji publicznej zapewnia m.in. dostęp do świadczenia usług tłumacza polskiego języka migowego (PJM), systemu językowo-migowego (SJM) i sposobów komunikowania się osób głuchoniewidomych (SKOGN). Świadczenie to może być realizowane również przez pracownika organu administracji publicznej posługującego się PJM lub SJM lub z wykorzystaniem środków wspierających komunikowanie się. Świadczenie jest bezpłatne dla osoby niepełnosprawnej³⁹.

³⁹ W rozumieniu ustawy o rehabilitacji.

Organ administracji publicznej zamieszcza wszystkie niezbędne informacje o organie i sposobach realizacji ustawy w miejscach dostępnych dla osób uprawnionych.

Informacja z realizacji w 2021 r. uprawnień osób doświadczających trwale lub okresowo trudności w komunikowaniu się

Informację sporządzono na podstawie danych przekazanych z 35 resortów i urzędów.

Zgodnie z tymi danymi osoby niepełnosprawne w niewielkim stopniu korzystały z ww. uprawnień.

Informację na temat liczby osób uprawnionych korzystających z pomocy osoby przybranej lub ze świadczenia usług tłumacza języka migowego za okres od 1 stycznia 2021 r. do 31 grudnia 2021 r. przekazało 22 instytucji. W tym okresie w 13 urzędach nie było konieczności obsługi osoby uprawnionej.

Informację o udostępnianych środkach wspierających komunikowanie się przekazało 31 instytucji. 33 ministerstwa i urzędy udostępniają usługę fax i adresy e-mail. W 10 instytucjach dodatkowo uruchomiono usługę sms/mms, zaś 14 uruchomiło konta na różnych komunikatorach i serwisach społecznościowych. 19 ministerstw i urzędów poinformowało o możliwości komunikowania się poprzez elektroniczną platformę usług administracji publicznej (ePUAP). Specjalne formularze kontaktowe na swoich stronach internetowych uruchomiło 6 organów. Dodatkowo 7 instytucji zapewnia dostęp do pętli indukcyjnych.

33 instytucje przekazały informację na temat udostępnienia usługi pozwalającej na komunikowanie się, upowszechniania informacji o ww. usługach w szczególności w Biuletynie Informacji Publicznej, na stronach internetowych organu i w miejscach publicznie dostępnych w tym organie oraz o zamieszczeniu wszystkich niezbędnych informacji o organie i sposobach realizacji ustawy w miejscach dostępnych dla osób uprawnionych. Organy te umieszczają informację na stronach internetowych organu, w BIP, oraz na tablicach informacyjnych.

Z informacji przekazanych przez organy administracji publicznej wynika, że 26 z nich zapewnia usługi tłumacza języka migowego świadczone przez pracownika organu. W większości przypadków pracownicy ukończyli podstawowy kurs tego języka.

Świadczenie usługi tłumacza języka migowego realizowanej przez tłumacza języka migowego zapewniają 23 organy, z czego z usługi tłumacza języka migowego on-line (wideotelefon) korzysta 8 instytucji.

Działalność Polskiej Rady Języka Migowego w 2021 r.

Szczegółowa informacja na temat działalności Polskiej Rady Języka Migowego znajduje się w części dotyczącej realizacji prawa dziewiątego Karty Praw Osób Niepełnosprawnych „Prawo do posiadania samorządnej reprezentacji swego środowiska oraz do konsultowania z nim wszelkich projektów aktów prawnych dotyczących osób niepełnosprawnych”.

Dofinansowanie kosztów szkolenia języka migowego lub tłumacza przewodnika⁴⁰

Osoby uprawnione (osoby doświadczające trwale lub okresowo trudności w komunikowaniu się), członkowie ich rodzin oraz osoby mające stały lub bezpośredni kontakt z osobami uprawnionymi, mogą złożyć w Państwowym Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych wnioski o dofinansowanie kosztów szkolenia języka migowego lub tłumacza przewodnika.

Wysokość przyznanego dofinansowania nie może być wyższa niż 20% przeciętnego wynagrodzenia.

Dofinansowanie kosztów szkolenia jest uzależnione od typu wnioskodawcy i wynosi:

- dla osoby uprawnionej – nie więcej niż 95% kosztów szkolenia,
- dla członka rodziny osoby uprawnionej oraz osoby mającej z nią stały lub bezpośredni kontakt – nie więcej niż 90% kosztów szkolenia.

Kwota przekazanego dofinansowania nie może być wyższa od faktycznego kosztu uczestnictwa wnioskodawcy w szkoleniu.

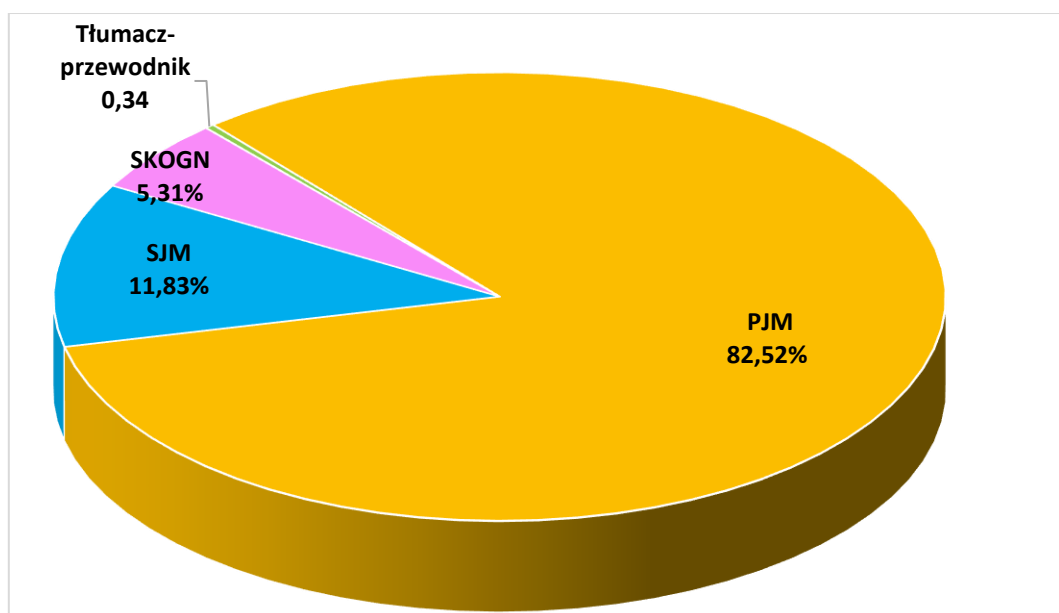
W ramach zadania dofinansowanie może być przyznane na :

- PJM – polski język migowy,
- SJM – system językowo-migowy,
- SKOGN – sposób komunikowania się osób głuchoniewidomych,
- tłumacza-przewodnik.

PFRON wypłacił środki finansowe w wysokości 2 751 288,85 zł. Objęto wsparciem 3 450 osób.

Wykres: struktura wypłat w zadaniu Dofinansowanie kosztów szkolenia, o których mowa w art. 18 ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się.

⁴⁰ Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 12 czerwca 2012 r. w sprawie dofinansowania kosztów szkolenia polskiego języka migowego, systemu językowo-migowego, sposobu komunikowania się osób głuchoniewidomych oraz tłumacza-przewodnika (Dz. U. poz. 687).

Źródło: opracowanie PFRON

PODSUMOWANIE

Z zadań zrealizowanych, kontynuowanych lub zapoczątkowanych w 2021 r. przez ministerstwa i urzędy wybrano niektóre istotne działania, w tym o charakterze systemowym, dzięki którym osoby niepełnosprawne będą mogły korzystać z przysługującego im prawa.

Dane statystyczne (podsumowanie)

Według wyników Europejskiego Ankietowego Badania Zdrowia (European Health Interview Survey – EHIS) z 2019 r., prezentowanych na stronie GUS w publikacji „Stan zdrowia ludności Polski w 2019 r.”, odnoszących się do ostatniego roku przed pandemią COVID-19, w Polsce żyło 22,6% osób niepełnosprawnych biologicznie (w porównaniu z poprzednim badaniem, odsetek osób niepełnosprawnych wzrósł o ponad 2 pkt. proc.), z czego 6,4% to osoby z poważnymi ograniczeniami a 16,3% osoby z niezbyt poważnymi ograniczeniami sprawności. Częstość występowania niepełnosprawności biologicznej rośnie wraz z wiekiem, gwałtownie po ukończeniu 50 roku życia, sięgając 79% w grupie seniorów (80 lat lub więcej). Jednocześnie wśród osób najstarszych zaobserwowano relatywnie wysoki udział osób z poważnymi ograniczeniami w codziennym funkcjonowaniu – 38,4%.

Wyniki badania EHIS pokazują, że pod koniec 2019 r. prawne orzeczenie o niepełnosprawności lub równoważne posiadało 10,4% mieszkańców Polski (niepełnosprawnych wyłącznie prawnie – 6,6%, prawnie i biologicznie – blisko 3,8%). 9 na 10 mieszkańców Polski nie posiadało orzeczenia o niepełnosprawności.

Według danych z zakresu procesu orzekania o niepełnosprawności gromadzonych w EKSMOoN za IV kwartał 2021 r., w systemie zarejestrowanych było 217 234 osób niepełnosprawnych w wieku do 16 lat oraz 2 880 726 osób niepełnosprawnych, które ukończyły 16 rok życia, w tym:

- 902 536 osób z orzeczeniem o lekkim stopniu niepełnosprawności,
- 1 365 774 osób z orzeczeniem o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności,
- 612 416 osób z orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności.

Najważniejsze działania podjęte w 2021 r. w obszarze:

Dostępu do dóbr i usług umożliwiających pełne uczestnictwo w życiu społecznym

Uchwałą nr 27 Rady Ministrów z dnia 16 lutego 2021 r. w sprawie przyjęcia dokumentu Strategia na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021–2030 (M.P. poz. 218) przyjęta została pierwsza w Polsce Strategia na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030.

Celem głównym Strategii na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami jest włączenie osób z różnego rodzaju niepełnosprawnościami w życie społeczne i

zawodowe, a tym samym zagwarantowanie im praw określonych w Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych.

Zapisy dotyczące konkretnych działań w Strategii, w tym o charakterze legislacyjnym i programowym, zostały poprzedzone diagnozą stanu faktycznego. Na tej podstawie wskazano obszary priorytetowe Strategii, do których zalicza się:

- Priorytet 1: Niezależne życie
- Priorytet 2: Dostępność
- Priorytet 3: Edukacja
- Priorytet 4: Praca
- Priorytet 5: Warunki życia i ochrona socjalna
- Priorytet 6: Zdrowie
- Priorytet 7: Budowanie świadomości
- Priorytet 8: Koordynacja

Poszczególne działania zaprojektowane w ramach ośmiu priorytetów zostały opracowane w taki sposób aby nowatorskie rozwiązania zmierzające do poprawy jakości życia osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin, stopniowo tworzyły jednocześnie spójną i kompleksową politykę ukierunkowaną na zapewnienie realizacji pełni praw osób z niepełnosprawnościami zgodnie z Konwencją o prawach osób niepełnosprawnych.

Ochrony zdrowia

W oparciu o Fundusz Solidarnościowy w 2021 r. kontynuowano program rządowy, pn. „Świadczenia medyczne Narodowego Funduszu Zdrowia dla osób niepełnosprawnych na lata 2020-2021”, który przewiduje odrębną ścieżkę dostępu do rehabilitacji dla osób niepełnosprawnych w stopniu lekkim i umiarkowanym. Wartość sfinansowanych w 2021 r. świadczeń w programie wyniosła 39 845 023,04 zł.

W 2021 r. wprowadzono możliwość rehabilitacji pocovidowej, która jest dedykowana wszystkim pacjentom po przebytej chorobie COVID-19. Wśród osób, które przechorowały tę chorobę są również osoby z niepełnosprawnością. Rehabilitacja ta może trwać do 6 tygodni, nie jest ograniczona miejscem pobytu pacjenta. Jest możliwa do realizacji zarówno w warunkach stacjonarnych, ambulatoryjnych i domowych, co pozwala na zabezpieczenie pacjentów, którzy wymagają tej formy wsparcia.

Rehabilitacji społecznej

W 2021 r. realizowano programy finansowane z Funduszu Solidarnościowego na podstawie ustawy o Funduszu Solidarnościowym. Kontynuowane były Programy dla organizacji pozarządowych, o których mowa w art. 3 ust. 2 oraz w art. 3 ust. 3 pkt 1 ustawy o działalności pożytku publicznego:

- „Asystent osobisty osoby z niepełnosprawnościami” – edycja 2020-2021,
- „Opieka wytchnieniowa dla członków rodzin lub opiekunów osób z niepełnosprawnością” – edycja 2020-2021,

oraz Program skierowany do jednostek samorządu terytorialnego „Centra opiekuńczo-mieszkalne”.

Poza tym zrealizowano kolejne edycje programów dotyczących asystencji oraz opieki wytchnieniowej kierowanych do gmin/powiatów:

- „Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej” – edycja 2021,
- „Opieka wytchnieniowa” – edycja 2021.

W 2021 r. dokonano przeglądu programu „Za życiem”. W dniu 27 grudnia 2021 r. Rada Ministrów przyjęła uchwałę nr 189 Rady Ministrów z dnia 27 grudnia 2021 r. zmieniającą uchwałę w sprawie programu kompleksowego wsparcia dla rodzin „Za życiem” (M.P. z 2022 r. poz. 64). Uchwała weszła w życie 22 stycznia 2022 r. z mocą od dnia 1 stycznia 2022 r. Wprowadzone w Programie zmiany polegały m.in. na:

- e) jego aktualizacji (w tym: celów, diagnozy, zasobów instytucjonalnych, poszczególnych działań Programu, harmonogramu działań Programu);
- f) dodaniu 4 nowych działań, tj.:
 - działania 5.3., pn. „Doradca rodziny”,
 - działania 5.4., pn. „Tranzycja na rynek pracy”,
 - działania 5.5., pn. „Świadome i odpowiedzialne rodzicielstwo – działania edukacyjne dla młodzieży szkół ponadpodstawowych”,
 - działania 6.5., pn. „Zwiększenie dostępności pomocy prawnej, poradnictwa obywatelskiego i edukacji prawnej dla rodzin wychowujących dzieci z niepełnosprawnością”;
- g) uchyleniu części działań (4 działań i 1 poddziałania), które nie były realizowane lub ich realizacja nie nastąpiła zgodnie z pierwotnie założoną koncepcją;
- h) wprowadzeniu zmian w części Programu dotyczącej „Sposobu wykonywania zadań w ramach Programu”, uściślających zadania wojewodów.

Zmiana obejmowała również opracowanie planu finansowego na lata 2022-2026 (załącznik nr 2 do ww. uchwały), w którym zaplanowano co najmniej 5,95 mld zł na realizację działań Programu (kwota na lata 2017-2021 wynosiła około 3,1 mld zł).

Szkolnictwa wyższego i edukacji

Ustawa z 17 listopada 2021 r. o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce oraz niektórych innych ustaw, która weszła w życie 18 grudnia 2021 r., rozszerzyła uprawnienia studentów, których niepełnosprawność powstała w trakcie studiów lub po ich ukończeniu, do otrzymywania stypendium dla osób niepełnosprawnych dodatkowo przez pełen cykl kształcenia na kolejnych kierunkach studiów pierwszego i drugiego stopnia, lub jednolitych studiach magisterskich, łącznie przez okres do 12 semestrów (zgodnie z poprzednim brzmieniem przepisu osoba w tej sytuacji mogła otrzymywać to stypendium jeszcze tylko na jednym kolejnym kierunku studiów).

W 2021 r. Ministerstwo Edukacji i Nauki podjęło prace nad ustawą o wsparciu dzieci, uczniów i rodzin. Według stanu na 31 grudnia 2021 r. projekt ustawy został wpisany do wykazu prac legislacyjnych Rady Ministrów.

W projekcie ustawy zaprojektowano rozwiązania na rzecz podniesienia jakości edukacji włączającej, w tym wczesnego wspomagania rozwoju dzieci i wsparcia rodzin (zastępujących obecne wczesne wspomaganie rozwoju dziecka). Zwiększenie uczestnictwa dzieci wynika z zaleceń Komitetu do spraw osób niepełnosprawnych, dotyczących zapewnienia przez państwa znaczącego udziału dzieci w wypracowywaniu i wdrażaniu polityki i programów na rzecz realizacji wszystkich 17 celów zrównoważonego rozwoju, w zakresie, w jakim dotyczą dzieci. Poprawa dostępu do wczesnego rozpoznawania potrzeb dzieci i uczniów oraz ich rodzin, a także systematycznie prowadzone działania związane z identyfikowaniem i znoszeniem barier w zakresie dostępności procesu nauczania-uczenia się, będą sprzyjały rozwojowi osobowemu wszystkich dzieci i uczniów, w tym rozwojowi ich uzdolnień i talentów. Pozwoli to na lepsze przygotowanie absolwentów wszystkich szkół do samodzielnego, niezależnego życia i włączenia w życie społeczne.

Kultury i mediów

Poprawa dostępności usług medialnych – ustawa z dnia 22 marca 2018 r. o zmianie ustawy o radiofonii i telewizji (Dz. U. z 2018 poz. 915)

Poprawa dostępności usług medialnych, w tym filmów i materiałów telewizyjnych, poprzez zobowiązanie nadawców telewizyjnych do emitowania docelowo 50% programów z napisami na żywo i audiodeskrypcją. Zapewnienie, aby co najmniej 50% czasu nadawania programów telewizyjnych posiadało udogodnienia dla osób niepełnosprawnych (audiodeskrypcję, napisy dla niesłyszących, tłumaczenie na język migowy). Ustawowe rozwiązanie wdrażane jest stopniowo, zgodnie z poniższym harmonogramem. W 2021 r. trwał II etap wdrażania wymogów ustawowych. Harmonogram wdrażania:

- 1) w 2019 r. co najmniej 15% kwartalnego czasu nadawania programu,
- 2) w 2020 r. i 2021 r. co najmniej 25% kwartalnego czasu nadawania programu,
- 3) w 2022 r. i 2023 r. co najmniej 35% kwartalnego czasu nadawania programu,
- 4) od 2024 r. co najmniej 50% kwartalnego czasu nadawania programu będzie posiadało udogodnienia dla niepełnosprawnych.

Poprawa dostępności usług medialnych na żądanie (VOD) – ustawa z dnia 11 sierpnia 2021 r. o zmianie ustawy o radiofonii i telewizji oraz ustawy o kinematografii (Dz. U. z 2021 poz. 1676)

Nałożono na podmioty dostarczające audiowizualne usługi VOD obowiązek zapewnienia, aby docelowo co najmniej 30% utworów z katalogu zawierało udogodnienia dla osób z dysfunkcjami wzroku i słuchu. Zgodnie z przyjętym w ustawie harmonogramem proces ten odbywa się we wskazanym poniżej harmonogramie. W 2021 r. przyjęto ww. ustawę. Wymóg dostępności wszedł w życie 1 stycznia 2022r. Harmonogram wdrażania:

- 1) w 2022 r. co najmniej 5% audycji,
- 2) w 2023 r. co najmniej 10% audycji,

- 3) w latach 2024 i 2025 co najmniej 20% audycji,
- 4) od 2026 r. co najmniej 30% audycji.

Rynku pracy

Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych refunduje osobie niepełnosprawnej wykonującej działalność gospodarczą obowiązkowe składki emerytalne i rentowe opłacone w całości terminowo lub z uchybieniem terminu nie przekraczającym 14 dni.

W ramach zmniejszenia obciążeń i zachowania płynności finansowej przedsiębiorstw wprowadzono pakiet regulacji na skalę całego kraju, tzw. Tarcze Antykryzysowe. Wprowadzone przepisy umożliwiły m.in. zwolnienie przedsiębiorców prowadzących działalność gospodarczą w określonych branżach z obowiązku opłacenia składek na ubezpieczenia społeczne.

W 2021 r. rozpoczęto realizację projektu „Włączenie wyłączonych – aktywne instrumenty wsparcia osób niepełnosprawnych na rynku pracy”. Celem projektu jest wypracowanie i przetestowanie różnych form wsparcia aktywizacji zawodowej, zarówno pomocy w poszukiwaniu i utrzymaniu zatrudnienia, jak i instrumentów pomagających osobom niepełnosprawnym w założeniu firmy.

W 2021 r. w Ministerstwie Rodziny i Polityki Społecznej prowadzono działania legislacyjne mające na celu wprowadzenie szczególnych rozwiązań w związku z istniejącym stanem epidemii – wkład do ustawy z dnia 21 stycznia 2021 r. o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych.

Regulacje przygotowane przez Biuro Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych to m.in.

- umożliwienie pracodawcy będącemu zakładem aktywności zawodowej, w związku z przeciwdziałaniem COVID-19, ubiegania się o rekompensatę poniesionych za dany miesiąc kosztów płacy (zamiast wskazanego w dotychczasowych przepisach wyłącznie wynagrodzenia) oraz doprecyzowanie przepisów dotyczących obliczania spadku przychodów z działalności gospodarczej,
- modyfikacja innych przepisów ograniczających negatywne skutki COVID-19 w zakresie: środków zakładowego funduszu rehabilitacji osób niepełnosprawnych przeznaczanych na utrzymanie zagrożonych likwidacją miejsc pracy osób niepełnosprawnych, dopuszczalnej pomocy publicznej oraz zwiększenia maksymalnej kwoty zobowiązań samorządu wojewódzkiego do wypłaty w 2020 r. i w 2021 r. z tytułu dofinansowania kosztów działalności zakładów aktywności zawodowej, w okresie trwania stanu zagrożenia epidemicznego albo stanu epidemii ogłoszonego z powodu COVID-19, z zaoszczędzonych środków własnych lub z zaoszczędzonych środków otrzymanych na realizację innych działań, przekazanych przez Prezesa Zarządu PFRON.

W 2021 r. Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych kontynuował realizację poniższych programów, których celem jest podniesienie wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych:

- Pilotażowy program „ABSOLWENT”,
- Program „STABILNE ZATRUDNIENIE – osoby niepełnosprawne w administracji i służbie publicznej”,
- Pilotażowy program „PRACA-INTEGRACJA”.

Infrastruktury (likwidacji barier funkcjonalnych)

Z informacji nadesłanych przez wszystkich Ministrów i Szefa Kancelarii Prezesa Rady Ministrów jednoznacznie wynika, że znaczna część ogólnodostępnych budynków w każdym resorcie i w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów jest już dostępna dla osób niepełnosprawnych, w tym poruszających się na wózkach inwalidzkich, osób niewidomych i niesłyszących. Otoczenie budynków w przeważającej większości również jest już dostępne dla osób niepełnosprawnych (m.in. miejsca parkowania). Prace w tym zakresie – jak wynika z nadesłanej informacji – będą kontynuowane w latach następnych.

Sportu

W 2021 r. opracowane zostały następujące programy dofinansowania zadań publicznych mające na celu zabezpieczenie realizacji cyklu szkoleniowego zawodników z niepełnosprawnościami oraz ich udziału we współzawodnictwie sportowym:

- 1) „Program dofinansowania ze środków budżetu państwa zadań związanych z przygotowaniem zawodników kadry narodowej do udziału w igrzyskach paraolimpijskich, igrzyskach głuchych, mistrzostwach świata i Europy w 2021 roku”;
- 2) „Program dofinansowania ze środków Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej zadań z obszaru wspierania szkolenia sportowego i współzawodnictwa osób niepełnosprawnych w 2021 roku”.

W 2021 r. w sportach paraolimpijskich sportowcy z niepełnosprawnościami zdobyli 115 medali (28 złotych, 45 srebrnych i 42 brązowe). Stypendia sportowe otrzymało 167 zawodników (63 kobiety i 104 mężczyzn).

W 2021 r. sportowcy niesłyszący wywalczyli 28 medali (3 złote, 10 srebrnych, 15 brązowych). Stypendia sportowe otrzymało 190 członków kadry narodowej (84 kobiety i 106 mężczyzn).

W 2021 r. w sportach nieobjętych programem igrzysk paraolimpijskich i igrzysk głuchych zawodnicy z niepełnosprawnościami, startując w mistrzostwach świata w szachach i żeglarskim oraz w mistrzostwach Europy w lekkoatletyce i ampfutbol zdobyli 26 medali (12 złotych, 8 srebrnych, 6 brązowych). Stypendia sportowe otrzymało 43 zawodników (10 kobiet i 33 mężczyzn).

Załączniki do „Informacji Rządu Rzeczypospolitej Polskiej o działaniach podejmowanych w 2021 r. na rzecz realizacji postanowień Uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 1 sierpnia 1997 r. – Karta Praw Osób Niepełnosprawnych”

Załącznik nr 1

**UCHWAŁA
SEJMU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
z dnia 1 sierpnia 1997 r. Karta Praw Osób Niepełnosprawnych¹**

§ 1.

Sejm Rzeczypospolitej Polskiej uznaje, że osoby niepełnosprawne, czyli osoby, których sprawność fizyczna, psychiczna lub umysłowa trwale lub okresowo utrudnia, ogranicza lub uniemożliwia życie codzienne, naukę, pracę oraz pełnienie ról społecznych, zgodnie z normami prawnymi i zwyczajowymi, mają prawo do niezależnego, samodzielnego i aktywnego życia oraz nie mogą podlegać dyskryminacji. Sejm stwierdza, iż oznacza to w szczególności prawo osób niepełnosprawnych do:

- 1) dostępu do dóbr i usług umożliwiających pełne uczestnictwo w życiu społecznym,
- 2) dostępu do leczenia i opieki medycznej, wczesnej diagnostyki, rehabilitacji i edukacji leczniczej, a także do świadczeń zdrowotnych uwzględniających rodzaj i stopień niepełnosprawności, w tym do zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze, sprzęt rehabilitacyjny,
- 3) dostępu do wszechstronnej rehabilitacji mającej na celu adaptację społeczną,
- 4) nauki w szkołach wspólnie ze swymi pełnosprawnymi rówieśnikami, jak również do korzystania ze szkolnictwa specjalnego lub edukacji indywidualnej,
- 5) pomocy psychologicznej, pedagogicznej i innej pomocy specjalistycznej umożliwiającej rozwój, zdobycie lub podniesienie kwalifikacji ogólnych i zawodowych,
- 6) pracy na otwartym rynku pracy zgodnie z kwalifikacjami, wykształceniem i możliwościami oraz korzystania z doradztwa zawodowego i pośrednictwa, a gdy niepełnosprawność i stan zdrowia tego wymaga – prawo do pracy w warunkach dostosowanych do potrzeb niepełnosprawnych,
- 7) zabezpieczenia społecznego uwzględniającego konieczność ponoszenia zwiększonych kosztów wynikających z niepełnosprawności, jak również uwzględnienia tych kosztów w systemie podatkowym,
- 8) życia w środowisku wolnym od barier funkcjonalnych, w tym:
 - dostępu do urzędów, punktów wyborczych i obiektów użyteczności publicznej,
 - swobodnego przemieszczania się i powszechnego korzystania ze środków transportu,
 - dostępu do informacji,
 - możliwości komunikacji międzyludzkiej,
- 9) posiadania samorządnej reprezentacji swego środowiska oraz do konsultowania z nim wszelkich projektów aktów prawnych dotyczących osób niepełnosprawnych,
- 10) pełnego uczestnictwa w życiu publicznym, społecznym, kulturalnym, artystycznym, sportowym oraz rekreacji i turystyce odpowiednio do swych zainteresowań i potrzeb.

§ 2.

Sejm Rzeczypospolitej Polskiej stwierdzając, iż powyższe prawa wynikają z Konstytucji, Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, Konwencji Praw Dziecka, Standardowych Zasad Wyrównywania Szans Osób Niepełnosprawnych, aktów prawa międzynarodowego i wewnętrznego, wzywa Rząd Rzeczypospolitej Polskiej i władze samorządowe do podjęcia działań ukierunkowanych na urzeczywistnienie tych praw.

§ 3.

¹ M.P. poz. 475.

Sejm Rzeczypospolitej Polskiej wzywa Rząd Rzeczypospolitej Polskiej do składania corocznie, w terminie do dnia 30 czerwca, informacji o podjętych działaniach w celu urzeczywistnienia praw osób niepełnosprawnych.

§ 4.

Uchwała wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

**WYKAZ MINISTRÓW I URZĘDÓW,
KTÓRE NADESŁAŁY INFORMACJĘ O DZIAŁANIACH PODEJMOWANYCH
W 2021 R. NA RZECZ OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH**

Kancelaria Prezesa Rady Ministrów

Ministrowie/Ministerstwa

1. Andrzej Adamczyk - Minister Infrastruktury
2. Mariusz Kamiński - Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji
3. Piotr Gliński - Wicepremier, Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego
4. Piotr Nowak – Minister Rozwoju i Technologii
5. Henryk Kowalczyk - Wicepremier, Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi
6. Mariusz Błaszczak - Minister Obrony Narodowej
7. Grzegorz Puda – Minister Funduszy i Polityki Regionalnej
8. Adam Niedzielski - Minister Zdrowia
9. Zbigniew Rau - Minister Spraw Zagranicznych
10. Przemysław Czarnek - Minister Edukacji i Nauki
11. Zbigniew Ziobro - Minister Sprawiedliwości
12. Jacek Sasin – Wicepremier, Minister Aktywów Państwowych
13. Anna Moskwa – Minister Klimatu i Środowiska
14. Kamil Bortniczuk - Minister Sportu i Turystyki
15. Renata Oszał - Dyrektor Generalny Ministerstwa Finansów

Urzędy

1. Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa
2. Centralny Instytut Ochrony Pracy
3. Centralny Zarząd Służby Więziennej
4. Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad
5. Główna Biblioteka Pracy i Zabezpieczenia Społecznego
6. Główny Urząd Nadzoru Budowlanego
7. Główny Urząd Statystyczny
8. Instytut Pracy i Spraw Socjalnych
9. Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego
10. Komenda Główna Państwowej Straży Pożarnej
11. Komenda Główna Policji
12. Komenda Główna Straży Granicznej
13. Narodowy Fundusz Zdrowia
14. Ochotnicze Hufce Pracy
15. Urząd do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych
16. Urząd Komunikacji Elektronicznej

17. Urząd Lotnictwa Cywilnego
18. Urząd Ochrony Danych Osobowych
19. Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów
20. Urząd Transportu Kolejowego
21. Urząd Zamówień Publicznych
22. Zakład Ubezpieczeń Społecznych
23. Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji
24. Krajowe Biuro Wyborcze
25. Państwowa Inspekcja Pracy
26. Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych

Tabele Ministerstwa Edukacji i Nauki do Informacji dotyczącej istotnych działań zrealizowanych, kontynuowanych, podjętych w 2021 r.

Tabela nr 1. Wczesne wspomaganie rozwoju dzieci według wieku dzieci i typu jednostki organizacyjnej, wg danych SIO stan na 30 września 2021 r.

typ jednostki	wiek										razem
	mniej niż 1	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
przedszkole	39	226	639	2 478	4 455	5 272	5 166	2 143	546	1	20 965
szkoła podstawowa	23	184	331	574	988	1 192	1 667	729	208	1	5 897
poradnia psychologiczno-pedagogiczna	166	1 047	1 778	2 816	4 182	4 900	4 946	1 424	339	3	21 601
poradnia specjalistyczna	76	333	312	391	505	586	558	111	25	0	2 897
specjalny ośrodek wychowawczy	0	1	12	16	15	11	19	11	0	0	85
specjalny ośrodek szkolno-wychowawczy	43	306	569	892	1 412	1 616	1 782	853	376	3	7 852
ośrodek rewalidacyjno-wychowawczy	60	283	391	452	685	800	773	327	144	3	3 918
zespół wychowania przedszkolnego	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	2
punkt przedszkolny	11	35	154	450	687	723	691	331	110	1	3 193
razem	418	2 416	4 186	8 069	12 930	15 101	15 602	5 929	1 748	12	66 410

Tabela nr 2. Wychowanie przedszkolne według wieku, z podziałem na wieś i miasto, wg danych SIO stan na 30 września 2021 r.

typ jednostki	obszar	liczba placówek	liczba dzieci	wiek					
				2	3	4	5	6	7 i powyżej
przedszkole	miasto	9 162	889 411	15 045	205 478	235 368	231 632	194 859	7 029
	wieś	4 301	303 921	5 879	69 715	84 343	79 887	62 836	1 261
oddział przedszkolny w szkole podstawowej	miasto	1 853	75 038	233	5 644	8 234	11 815	46 694	2 418
	wieś	5 591	172 121	1 449	22 174	33 389	44 912	68 568	1 629
zespół wychowania przedszkolnego	miasto	3	46	12	13	3	2	15	1
	wieś	56	998	22	317	408	222	28	1
punkt przedszkolny	miasto	667	11 761	440	2 813	3 159	2 791	1 868	690
	wieś	758	15 407	487	4 908	5 846	3 254	824	88
razem		22 391	1 468 703	23 567	311 062	370 750	374 515	375 692	13 117

Tabela nr 3. Liczba dzieci posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego według rodzajów niepełnosprawności w **placówkach wychowania przedszkolnego**, wg danych SIO stan na 30 września 2021 r.

typ jednostki	liczba placówek	liczba dzieci ogółem	liczba dzieci posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego										razem
			z niepełnosprawnościami sprzężonymi	niewidomi	slabowidzący	niesłyszący	slabosłyszący	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu znacznym	z niepełnosprawnością ruchową w tym z afazją	z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera	
przedszkole	13 463	1 193 332	6 356	20	764	256	1 178	2 219	890	48	11 376	15 414	38 521
oddział przedszkolny w szkole podstawowej	7 444	247 159	1 036	9	136	65	177	708	244	11	1 503	2 019	5 908
zespół wychowania przedszkolnego	59	1 044	3	0	0	0	0	1	1	0	3	7	15
punkt przedszkolny	1 425	27 168	851	1	21	13	27	110	46	6	488	2 844	4 407
razem	22 391	1 468 703	8 246	30	921	334	1 382	3 038	1 181	65	13 370	20 284	48 851

Tabela nr 4. Liczba szkół z podziałem na typy i rodzaje w roku szkolnym 2020/2021, wg danych SIO stan na 30 września 2021 r.

typ szkoły	szkoły ogólnodostępne bez oddziałów integracyjnych i bez oddziałów specjalnych		szkoły ogólnodostępne z oddziałami integracyjnymi		szkoły ogólnodostępne z oddziałami specjalnymi		szkoły ogólnodostępne z oddziałami integracyjnymi i z oddziałami specjalnymi		szkoły integracyjne		szkoły specjalne		ogółem	
	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%
szkoła podstawowa	11 680	82,9%	1 257	8,9%	75	0,5%	64	0,5%	62	0,4%	953	6,8%	14 091	100%
liceum ogólnokształcące	2 128	91,3%	65	2,8%	3	0,1%	2	0,1%	22	0,9%	110	4,7%	2 330	100%
technikum	1 789	96,5%	26	1,4%	2	0,1%	1	0,1%	2	0,1%	34	1,8%	1 854	100%
szkoła policealna	233	88,9%	1	0,4%	1	0,4%	0	0,0%	12	4,6%	15	5,7%	262	100%
szkoła specjalna przysposabiająca do pracy	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	557	100%	557	100%
ogólnokształcąca szkoła muzyczna I stopnia	52	100%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	52	100%
ogólnokształcąca szkoła muzyczna II stopnia	34	100%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	34	100%
ogólnokształcąca szkoła sztuk pięknych	25	100%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	25	100%
liceum sztuk plastycznych	62	100%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	62	100%
ogólnokształcąca szkoła baletowa	5	100%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	5	100%
Poznańska szkoła chóralna	1	100%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	1	100%
Bednarska Szkoła Realna	1	100%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	1	100%
policealna szkoła muzyczna	4	100%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	4	100%

policealna szkoła plastyczna	8	100%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	8	100%
branżowa szkoła I stopnia	1 224	73,6%	35	2,1%	7	0,4%	0	0,0%	0	0,0%	396	23,8%	1 662	100%
branżowa szkoła II stopnia	16	66,7%	0	0,0%	1	4,2%	0	0,0%	0	0,0%	7	29,2%	24	100%
razem	17 262	1	1 384	0	89	0	67	0	98	0	2 072	0	20 972	100%

Tabela nr 5. Liczba uczniów ogółem w szkołach dla dzieci lub młodzieży z podziałem na typy i rodzaje szkół w roku szkolnym 2020/2021, wg danych SIO stan na 30 września 2021 r.

typ podmiotu	szkoła ogólnodostępna bez oddziałów integracyjnych i bez oddziałów specjalnych		szkoła ogólnodostępna z oddziałami integracyjnymi		szkoła ogólnodostępna z oddziałami specjalnymi		szkoła ogólnodostępna z oddziałami integracyjnymi i z oddziałami specjalnymi		szkoła integracyjna		szkoła specjalna		razem	
	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%
szkoła podstawowa	2 489 011	80,0%	515 810	16,6%	24 210	0,8%	25 064	0,8%	8 946	0,3%	48 076	1,5%	3 111 117	100%
liceum ogólnokształcące	624 083	95,7%	22 105	3,4%	270	0,04%	109	0,02%	2 619	0,4%	3 147	0,5%	652 333	100%
technikum	643 099	98,0%	11 289	1,7%	220	0,03%	768	0,1%	192	0,03%	883	0,1%	656 451	100%
szkoła policealna	17 063	98,2%	96	0,5%	3	0,02%	0	0,0%	0	0,0%	211	1,2%	17 373	100%
szkoła specjalna przysposabiająca do pracy	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	12 830	100%	12 830	100%
ogólnokształcąca szkoła muzyczna I stopnia	9 368	100%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	9 368	100%
ogólnokształcąca szkoła muzyczna II stopnia	4 423	100%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	4 423	100%
ogólnokształcąca szkoła sztuk pięknych	436	100%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	436	100%
liceum sztuk plastycznych	9 193	100%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	9 193	100%
ogólnokształcąca szkoła baletowa	668	100%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	668	100%
Poznańska szkoła chóralna	140	100%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	140	100%
Bednarska Szkoła Realna	158	100%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	158	100%
policealna szkoła muzyczna	106	100%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	106	100%
policealna szkoła plastyczna	322	100%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	322	100%
branżowa szkoła I stopnia	185 013	89,4%	6 812	3,3%	1 906	0,9%	0	0,0%	806	0,4%	12 516	6%	207 053	100%
branżowa szkoła II stopnia	396	85,7%	0	0,0%	23	5%	0	0,0%	0	0,0%	43	9,3%	462	100%
razem	3 983 479	85,1%	556 112	12%	26 632	0,6%	25 941	0,5%	12 563	0,3%	77 706	1,6%	4 682 433	100%

Tabela nr 6. Liczba uczniów z orzeczeniami o potrzebie kształcenia specjalnego w szkołach ogólnodostępnych (suma tabel nr 7-11), wg danych SIO stan na 30 września 2021 r.

typ szkoły	orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego wydane uczniom niepełnosprawnym:										razem
	z niepełnosprawnościami sprzężonymi	niewidomi	slabowidzący	niesłyszący	slabosłyszący	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu znacznym	z niepełnosprawnością ruchową w tym z afazją	z autyzmem w tym z zespołem Aspergera	
szkoła podstawowa	12955	30	4996	545	5992	20914	2243	79	16278	33123	97 155
liceum ogólnokształcące	655	19	664	136	834	300	1	0	1438	4800	8 847
technikum	436	1	621	98	1034	730	5	0	1101	3239	7 265
szkoła policealna	4	2	4	1	0	1	0	0	0	3	15
ogólnokształcąca szkoła muzyczna I stopnia	4	0	2	0	3	0	0	0	6	16	31
ogólnokształcąca szkoła muzyczna II stopnia	1	2	1	0	1	0	0	0	1	10	16
ogólnokształcąca szkoła sztuk pięknych	0	0	0	0	3	0	0	0	0	2	5
liceum sztuk plastycznych	5	0	6	6	19	0	0	0	9	73	118
Bednarska Szkoła Realna	0	0	0	0	0	0	0	0	1	7	8
branżowa szkoła I stopnia	474		219	30	340	4109	12	0	491	808	6 483
branżowa szkoła II stopnia	3	0	0	1	3	1	0	0	0	2	10
razem	14 537	54	6 513	817	8 229	26 055	2 261	79	19 325	42 083	119 953

Tabela nr 7. Liczba uczniów z orzeczeniami o potrzebie kształcenia specjalnego w szkołach ogólnodostępnych z oddziałami integracyjnymi, wg danych SIO stan na 30 września 2021 r.

typ szkoły	orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego wydane uczniom niepełnosprawnym:										
	z niepełnosprawnościami sprzężonymi	niewidomi	slabowidzący	niesłyszący	slabosłyszący	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu znacznym	z niepełnosprawnością ruchową w tym z afazją	z autyzmem w tym z zespołem Aspergera	razem
szkoła podstawowa	3 955	14	1 295	194	1 494	5 442	630	10	5 912	9 902	28 848
liceum ogólnokształcące	133	2	85	19	75	70	0	0	284	719	1 387
technikum	34	0	23	3	36	20	0	0	55	159	330
szkoła policealna	2	2	4	1	0	1	0	0	0	1	11
branżowa szkoła I stopnia	60	0	19	5	18	384	0	0	37	77	600
razem	4 184	18	1 426	222	1 623	5 917	630	10	6 288	10 858	31 176

Tabela nr 8. Liczba uczniów z orzeczeniami o potrzebie kształcenia specjalnego w szkołach ogólnodostępnych z oddziałami specjalnymi, wg danych SIO stan na 30 września 2021 r.

typ szkoły	orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego wydane uczniom niepełnosprawnym:										razem
	z niepełnosprawnościami sprzężonymi	niewidomi	slabowidzacy	nieslyszacy	slaboslyszacy	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu znacznym	z niepełnosprawnością ruchową w tym z afazją	z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera	
szkoła podstawowa	442	0	39	10	94	318	106	4	116	381	1 510
liceum ogólnokształcące	7	0	1	0	0	0	0	0	2	23	33
technikum	10	0	0	2	11	0	0	0	0	22	45
szkoła policealna	2	0	0	0	0	0	0	0	0	1	3
branżowa szkoła I stopnia	29	0	4	0	2	151	0	0	8	17	211
branżowa szkoła II stopnia	2	0	0	1	2	0	0	0	0	0	5
razem	492	0	44	13	109	469	106	4	126	444	1 807

Tabela nr 9. Liczba uczniów z orzeczeniami o potrzebie kształcenia specjalnego w szkołach ogólnodostępnych bez oddziałów specjalnych i bez oddziałów integracyjnych, wg danych SIO stan na 30 września 2021 r.

typ szkoły	orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego wydane uczniom niepełnosprawnym:										razem
	z niepełnosprawnościami sprzężonymi	niewidomi	slabowidzacy	nieslyszacy	slaboslyszacy	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu znacznym	z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją	z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera	
szkoła podstawowa	7 318	11	3 512	308	4 197	14 432	1 296	58	9 279	20 970	61 381
liceum ogólnokształcące	429	15	555	110	731	187	1	0	1 009	3 608	6 645
technikum	385	1	594	92	977	709	5	0	1 021	2 977	6 761
szkoła policealna	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
ogólnokształcąca szkoła muzyczna I stopnia	4	0	2	0	3	0	0	0	6	16	31
ogólnokształcąca szkoła muzyczna II stopnia	1	2	1	0	1	0	0	0	1	10	16
ogólnokształcąca szkoła sztuk pięknych	0	0	0	0	3	0	0	0	0	2	5
liceum sztuk plastycznych	5	0	6	6	19	0	0	0	9	73	118
Bednarska Szkoła Realna	0	0	0	0	0	0	0	0	1	7	8
branżowa szkoła I stopnia	363	0	194	25	315	3 501	11	0	422	688	5 519
branżowa szkoła II stopnia	1	0	0	0	1	1	0	0	0	2	5
razem	8 506	29	4 864	541	6 247	18 830	1 313	58	11 748	28 354	80 490

Tabela nr 10. Liczba uczniów z orzeczeniami o potrzebie kształcenia specjalnego w szkołach ogólnodostępnych z oddziałami specjalnymi i z oddziałami integracyjnymi, wg danych SIO stan na 30 września 2021 r

typ szkoły	orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego wydane uczniom niepełnosprawnym:										razem
	z niepełnosprawnościami sprzężonymi	niewidomi	slabowidzacy	nieslyszacy	slaboslyszacy	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu znacznym	z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją	z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera	
szkoła podstawowa	816	4	95	16	136	487	148	5	474	895	3 076
liceum ogólnokształcące	7	0	1	0	2	1	0	0	5	54	70
technikum	7	0	4	0	9	0	0	0	19	70	109
razem	830	4	100	16	147	488	148	5	498	1 019	3 255

Tabela nr 11. Liczba uczniów z orzeczeniami o potrzebie kształcenia specjalnego w szkołach integracyjnych, wg danych SIO stan na 30 września 2021 r.

typ szkoły	orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego wydane uczniom niepełnosprawnym:										razem
	z niepełnosprawnościami sprzężonymi	niewidomi	slabowidzacy	nieslyszacy	slaboslyszacy	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu znacznym	z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją	z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera	
szkoła podstawowa	424	1	55	17	71	235	63	2	497	975	2 340
liceum ogólnokształcące	79	2	22	7	26	42	0	0	138	396	712
technikum	0	0	0	1	1	1	0	0	6	11	20
branżowa szkoła I stopnia	22	0	2	0	5	73	1	0	24	26	153
razem	525	3	79	25	103	351	64	2	665	1 408	3 225

Tabela nr 12. Liczba uczniów z orzeczeniami o potrzebie kształcenia specjalnego w szkołach specjalnych, wg danych SIO stan na 30 września 2021 r.

typ szkoły	orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego wydane uczniom niepełnosprawnym:										razem
	z niepełnosprawnościami sprzężonymi	niewidomi	slabowidzacy	nieslyszacy	slaboslyszacy	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu znacznym	z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją	z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera	
szkoła podstawowa	17 701	67	275	324	396	10 685	7 534	749	639	2 522	40 892
liceum ogólnokształcące	127	27	94	71	72	16	0	0	124	373	904
technikum	123	23	151	163	109	2	0	0	108	125	804
szkoła policealna	25	14	30	25	12	2	0	0	68	35	211

szkoła specjalna przysposabiająca do pracy	5 897	0	0	0	0	0	5 851	1 084	0	0	12 832
branżowa szkoła I stopnia	2 054	11	95	119	138	6 993	8	0	137	581	10 136
branżowa szkoła II stopnia	7	1	2	17	9	0	0	0	4	3	43
razem	25 934	143	647	719	736	17 698	13 393	1 833	1 080	3 639	65 822

Tabela nr 13. Liczba wychowanków specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych i specjalnych ośrodków wychowawczych, wg danych SIO stan na 30 września 2021 r.

rodzaj ośrodka	liczba wychowanków
specjalny ośrodek wychowawczy	1 076
specjalny ośrodek szkolno-wychowawczy	9 360
razem	10 436

Tabela nr 14. Liczba osób z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu głębokim będących uczestnikami zajęć rewalidacyjno-wychowawczych w formie indywidualnej lub zespołowej, wg danych SIO stan na 30 września 2021 r.

jednostka systemu oświaty	liczba uczestników zajęć rewalidacyjno-wychowawczych		
	indywidualnych	zespołowych	razem
przedszkole	61	63	124
szkoła podstawowa	902	2 147	3 049
liceum ogólnokształcące	2	2	4
szkoła specjalna przysposabiająca do pracy	8	35	43
poradnia psychologiczno-pedagogiczna	2	11	13
specjalny ośrodek szkolno-wychowawczy	85	1 858	1 943
ośrodek rewalidacyjno-wychowawczy	63	2 681	2 744
punkt przedszkolny	5		5
razem	1 128	6 797	7 925

Tabela nr 15. Liczba osób dorosłych niepełnosprawnych² uzupełniających wykształcenie lub kontynuujących naukę w szkołach dla dorosłych, wg danych SIO stan na 30 września 2021 r.

jednostka systemu oświaty	liczba niepełnosprawnych słuchaczy
szkoła podstawowa	3
liceum ogólnokształcące	3
szkoła policealna	17
szkoła muzyczna I stopnia	102
szkoła muzyczna II stopnia	4
branżowa szkoła II stopnia	17
razem	146

² W rozumieniu przepisów ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2021 r. poz. 573, z późn. zm.).

Tabela nr 16. Kwota subwencji naliczana poszczególnymi wagami na uczniów posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego (w tys. zł):

waga	2021
P ₄	505 955
P ₅	468 756
P ₆	638 545
P ₇	4 617 762
P ₈	128 512
P ₃₈	36 302
P ₃₉	54 316
P ₄₀	8 038
P ₅₄	15 433
P ₅₆	2 063
P ₅₉	574 256
P ₆₀	13 461
P ₆₁	243 022
P ₆₂	6 850
P ₆₃	1 767 099
P ₆₅	302 067
P ₆₇	261 539
P ₆₈	65 039
razem	9 709 015

Tabela nr 17. Zbiorcze zestawienie zaopiniowanych przez Ministra Edukacji i Nauki kwot, w ramach rozdysponowania rezerwy części oświatowej subwencji ogólnej w roku 2021 w podziale na poszczególne kryteria.

lp.	nazwa kryterium	Kwota (w zł)
1	wyposażenie w sprzęt szkolny i pomoce dydaktyczne pomieszczeń do nauki w nowo wybudowanych obiektach szkół i placówek bądź zaadaptowanych z innych pomieszczeń szkolnych*	17 374, 089
2	dofinansowanie z tytułu wzrostu zadań szkolnych i pozaszkolnych	132 663,189
3	dofinansowania kosztów związanych z wypłatą odpraw dla zwalnianych nauczycieli	31 837, 301
4	korekta części oświatowej subwencji ogólnej z tytułu błędów statystycznych	57 816
5	wyposażenie w sprzęt szkolny i pomoce dydaktyczne pomieszczeń do nauki w szkołach rozpoczynających kształcenie w zawodach, w których szkoły te dotychczas nie prowadziły kształcenia**	3 196, 969
6	wyposażenie szkół podstawowych w pomoce dydaktyczne niezbędne do realizacji podstawy programowej z przedmiotów przyrodniczych w szkołach podstawowych***	72 805, 620
7	sfinansowanie zajęć wspomagających uczniów w utrwalaniu wiadomości i umiejętności z wybranych obowiązkowych zajęć edukacyjnych z zakresu kształcenia ogólnego	140 854, 420
8	dofinansowanie innych zadań o jednorazowym charakterze nieuwzględnionych w części oświatowej subwencji ogólnej na 2021	359 752

9	pomoc jednostkom samorządu terytorialnego w usuwaniu skutków zdarzeń losowych	3 735, 589
razem		402 884, 745

* Przyjęto maksymalne kwoty dofinansowania na 1 pomieszczenie do nauki: w szkole ogólnokształcącej i placówkach oświatowych - 10 tys. zł, w szkole prowadzącej kształcenie zawodowe - 15 tys. zł, w szkole w SOW, SOSW, MOS, MOW, OREW – 15 tys. zł., sala gimnastyczna 40 tys. zł, inne pomieszczenia (np. sala do gimnastyki korekcyjnej, nauki tańca, sala rehabilitacyjna, sala do terapii sensorycznej, sala terapeutyczna) - 15 tys. zł

** przyjęto maksymalną kwotę dofinansowania na 1 pomieszczenie - 15 tys. zł.

*** dotyczy szkół podstawowych, które nie funkcjonowały w ramach zespołu z gimnazjum lub nie miały w strukturze oddziałów gimnazjalnych. Przyjęto maksymalną kwotę dofinansowania 15 tys. zł na doposażenie pracowni geograficznych oraz 20 tys. zł na doposażenie pracowni biologicznych, fizycznych oraz chemicznych.

Tabela nr 18. Zestawienie wysokości dotacji dla poszczególnych województw i ministerstw na realizację Rządowego programu pomocy uczniom niepełnosprawnym w formie dofinansowania zakupu podręczników, materiałów edukacyjnych i materiałów ćwiczeniowych na lata 2020-2022 (edycja 2021).

województwa i resorty	rodzaj szkoły	slabowidzący	slabosłyszący	z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera	z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją	niepełnosprawni	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym – za wyjątkiem uczniów szkół specjalnych przysposabiających do pracy	szkoła specjalna przysposabiająca do pracy	razem wykonanie środków z dotacji dla województwa
zakup podręczników i materiałów edukacyjnych oraz materiałów ćwiczeniowych										
wysokość dotacji w zł										
Dolnośląskie	O	58 255,50	57 020,82	216 230,78	75 838,01	4 205,95	39 925,86	0	147 301,19	799 983,94
Dolnośląskie	S	19 429,44	12 951,92	18 401,34	13 921,54	0	136 501,59	0		
Kujawsko-pomorskie	O	36 146,17	36 463,24	159 620,9	44 484,63	4 482,52	106 151,87	0	161 667,65	708 990,36
Kujawsko-pomorskie	S	7 882,14	4 941,28	14 875,49	1 369,38	7 598,41	123 306,68	0		
Lubelskie	O	15 853,14	20 717,02	81 063,24	49 001,84	1 678	63 263,99	0	152 521,46	517 091,98
Lubelskie	S	3 543,05	5 652,25	19 145,96	10 227,46	4 624,91	89 799,66	0		
Lubuskie	O	13 759,32	16 059,47	50 008,97	24 575,94	445	29 793,3	0	70 230,54	269 466,68
Lubuskie	S	445	890	3 970,09	1 335	0	57 954,05	0		
Łódzkie	O	15 737,11	31 614,36	143 638,85	54 259,58	9 567,75	53 733,05	0	127 275,61	564 535,43
Łódzkie	S	7 571,88	6 586,61	22 478,5	4 654,64	5 466,43	81 951,06	0		
Małopolskie	O	3 1870,42	50 168,01	113 362,2	104 328,9	5 372,82	64 521,23	0	188 343,76	766 471,21
Małopolskie	S	16 491,86	16 546,46	24 768,13	5 831,29	6 509,65	138 356,54	0		
Mazowieckie	O	71 353,69	100 330,81	753 586,27	168 241,9	23 631,79	198 690,56	0	360 283,95	2 120 297,68
Mazowieckie	S	18 223,42	14 706,59	82 509,26	16 094,46	41 618,58	271 026,39	0		
Opolskie	O	17 959,12	17 518,76	49 742,76	21 904,8	1 335	38 781,24	0	49 760,23	236 502,58
Opolskie	S	0	0	4 193,82	0	0	35 306,85	0		
Podkarpackie	O	30160,82	52 762,13	196 416,39	60 181,45	7 247,88	96 329,63	0	152 157,45	722 198,44
Podkarpackie	S	0	5 675	16 095,83	35 049,93	7 290	62 831,93	0		
Podlaskie	O	13 391,02	19 437,14	89 740,04	32 110,52	1 335	28 768,61	0	73 297,98	301 513,74
Podlaskie	S	1950	777,02	11 992,82	3 448,54	0	25 265,05	0		

Pomorskie	O	47 146,78	42 288,53	149 455,14	79 429,85	11 353,73	61 764,35	0		
Pomorskie	S	9 902,39	0	4 719,01	954,2	8 156,25	169 742,43	0	180 423,12	765 335,75
Śląskie	O	91 400,51	164 629,5	438 295,6	145 486,14	10 522,67	91 489,73	0		
Śląskie	S	22 967,15	37 827,79	100 514,52	20 283,75	10 826,69	254 001,43	0	279 029,63	1 667 275,12
Świętokrzyskie	O	21 249,62	20 446,77	94 904,07	32 558,65	1 620,31	44 918,98	0		
Świętokrzyskie	S	601,43	4 075,1	10 421,91	6 307,13	644,4	40 756,24	0	96 358,09	374 862,7
Warmińsko-Mazurskie	O	22 474,12	29 882,83	126 073,57	45 242,47	3 507,6	65 698,1	0		
Warmińsko-Mazurskie	S	1 080,59	478,48	20 642,35	1 237,6	841,08	123 294,59	0	93 780,72	534 234,1
Wielkopolskie	O	43 990,06	44 737,82	125 740,81	69 271,49	11 885,71	101 528,16	0		
Wielkopolskie	S	949,4	5 331,86	20 358,9	8 253,62	4 340,15	146 403,03	0	227 501,33	810 292,34
Zachodniopomorskie	O	20 498,5	31 840,13	104 501,93	29 902,26	3 947,74	44 215,86	0		
Zachodniopomorskie	S	240,7	5 111,34	8 306,95	6 540,56	1 042,23	118 954,94	0	92 267,98	467 371,12
Województwa	O	55 1245,9	735 917,4	2 892 381,49	1 036 818,40	102 139,47	1 129 574,52	0		
Województwa	S	11 1278,45	121 551,7	383 394,88	135 509,1	989 58,78	1 875 452,43	0	2 452 200,69	
Województwa	razem	66 2524,35	857 469,1	3 275 776,37	1 172 327,50	201 098,25	3 005 026,95	0	2 452 200,69	11 626 423,17
MKiDN	O	445	3 510,21	12 992,44	1 410,31	1 043,6	0	0	0	19 401,56
MRiRW	O	13 508,11	11 479,22	25 967,53	8 840,18	0	54 425,43	0	0	114 220,47
MKiŚ	O	764,43	888,03	3 394,95	0	0	445	0	0	5 492,41
Ministerstwa	razem	14 717,54	15 877,46	42 354,92	10 250,49	1 043,6	54 870,43	0	0	139 114,44
razem		677 241,89	873 346,52	3 318 131,29	1 182 577,99	202 141,85	3 059 897,38	0	2 452 200,69	11 765 537,61

Wyjaśnienie do tabeli:

O - szkoły ogólnodostępne

S - szkoły specjalne

MKiDN - Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego

MRiRW - Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi

MKiŚ - Ministerstwo Klimatu i Środowiska

Tabela nr 19. Liczba uczniów niepełnosprawnych w szkołach ogólnodostępnych, którzy otrzymali dofinansowanie do zakupu podręczników i materiałów edukacyjnych w ramach Rządowego programu pomocy uczniom niepełnosprawnym w formie dofinansowania zakupu podręczników, materiałów edukacyjnych i materiałów ćwiczeniowych na lata 2020-2022 (edycja 2021).

województwa i resorty	slabowidzący	slabosłyszący	z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera	z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją	niepełnosprawny	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym za wyjątkiem uczniów szkół przysposabiających do pracy
	liczba uczniów w szkołach ogólnodostępnych						
Dolnośląskie	149	157	556	206	12	130	0
Kujawsko-pomorskie	99	93	396	118	11	337	0
Lubelskie	40	56	213	128	5	186	0
Lubuskie	37	41	125	62	1	89	0
Łódzkie	39	79	354	137	24	152	0
Małopolskie	86	133	302	281	14	211	0
Mazowieckie	173	248	1812	411	56	549	0
Opolskie	49	52	139	58	3	124	0
Podkarpackie	83	145	521	166	22	311	0
Podlaskie	34	51	231	87	3	84	0
Pomorskie	121	110	381	217	29	200	0

Śląskie	240	449	1153	391	27	293	0
Świętokrzyskie	54	54	256	81	4	122	0
Warmińsko-Mazurskie	58	82	324	116	10	206	0
Wielkopolskie	113	121	333	186	33	326	0
Zachodniopomorskie	52	78	262	73	10	130	0
Województwa Suma	1427	1949	7358	2718	264	3450	0
MKiDN	1	11	34	4	3	0	0
MRiRW	38	33	73	22	0	152	0
MKiŚ	2	2	8	0	0	1	0
Ministerstwa razem	41	46	115	26	3	153	0
razem	1468	1995	7473	2744	267	3603	0

Wyjaśnienie do tabeli:

MKiDN - Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego

MRiRW - Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi

MKiŚ – Ministerstwo Klimatu i Środowiska

Tabela nr 20. Liczba uczniów niepełnosprawnych w szkołach specjalnych, którzy otrzymali dofinansowanie do zakupu podręczników i materiałów edukacyjnych w ramach Rządowego programu pomocy uczniom niepełnosprawnym w formie dofinansowania zakupu podręczników, materiałów edukacyjnych i materiałów ćwiczeniowych na lata 2020-2022 (edycja 2021).

województwa	slabowidzący	slabosłyszący	z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera	z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją	niesłyszący	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym za wyjątkiem uczniów szkół specjalnych przysposabiających do pracy
liczba uczniów w szkołach specjalnych							
Dolnośląskie	54	51	50	36	0	528	0
Kujawsko-pomorskie	26	16	50	6	25	394	0
Lubelskie	12	14	54	29	12	282	0
Lubuskie	1	2	11	3	0	170	0
Łódzkie	25	25	66	13	26	314	0
Małopolskie	48	56	79	21	34	461	0
Mazowieckie	48	39	217	42	116	866	0
Opolskie	0	0	10	0	0	122	0
Podkarpackie	0	13	53	83	17	231	0
Podlaskie	5	3	39	12	0	87	0
Pomorskie	26	0	17	3	27	512	0
Śląskie	71	107	300	60	29	821	0
Świętokrzyskie	2	13	32	19	3	122	0
Warmińsko-Mazurskie	4	4	48	4	4	362	0
Wielkopolskie	3	15	57	23	13	509	0
Zachodniopomorskie	1	14	21	20	3	364	0
razem	326	372	1104	374	309	6145	0

W 2021 r. Programem objęto również 11 209 uczniów szkół specjalnych przysposabiających do pracy.

Tabela nr 21. Liczba uczniów w szkołach specjalnych przysposabiających do pracy, którzy otrzymali dofinansowanie do zakupu podręczników i materiałów edukacyjnych w ramach Rządowego programu pomocy uczniom niepełnosprawnym w formie dofinansowania zakupu podręczników, materiałów edukacyjnych i materiałów ćwiczeniowych na lata 2020-2022 (edycja 2021).

Szkoły specjalne przysposabiające do pracy	
Wyszczególnienie	Liczba uczniów
Dolnośląskie	679
Kujawsko-pomorskie	721
Lubelskie	691
Lubuskie	326
Łódzkie	588
Małopolskie	856
Mazowieckie	1 641
Opolskie	225
Podkarpackie	693
Podlaskie	326
Pomorskie	830
Śląskie	1 286
Świętokrzyskie	439
Warmińsko-Mazurskie	440
Wielkopolskie	1 046
Zachodniopomorskie	422
razem	11 209

Tabela nr 22. Liczba dzieci i młodzieży posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego korzystających z zajęć z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej w przedszkolach, innych formach wychowania przedszkolnego, szkołach i placówkach dla dzieci i młodzieży w roku szkolnym 2020/2021, wg danych SIO stan bazy na 6 lutego 2022 r.

typ podmiotu	liczba dzieci i młodzieży korzystających z zajęć:													
	zajęcia rozwijające uzdolnienia	zajęcia korekcyjno-kompensacyjne	zajęcia logopedyczne	zajęcia rozwijające kompetencje emocjonalno-społeczne	inne zajęcia o charakterze terapeutycznym	indywidualizowana ścieżka realizacji obowiązkowego rocznego przygotowania przedszkolnego	porady i konsultacje	klasa terapeutyczna	zajęcia rozwijające umiejętności uczenia się	zajęcia rozwijające umiejętności uczenia się	zajęcia związane z wyborem kierunku kształcenia i zawodu	indywidualizowana ścieżka kształcenia	warsztaty	
przedszkole	1 107	7 094	15 180	5 874	11 066	66	5 535	0	0	0	0	0	0	
szkoła podstawowa	11 571	31 697	35 489	24 287	33 891	0	27 034	512	5 009	24 698	10 771	867	9 232	
liceum														
ogólnokształcące	641	504	348	1 692	1 481	0	3 411	49	635	1 473	1 641	60	1 244	
technikum	207	354	272	858	753	0	2 575	6	334	1 096	1 037	99	612	
szkoła policealna	5	10	1	8	6	0	55	0	0	0	76	0	13	
szkoła specjalna przysposabiająca do pracy	944	1 579	2 422	2 166	2 811	0	2 989	41	524	261	884	2	764	
ogólnokształcąca szkoła muzyczna I stopnia	1	13	4	9	9	0	11	0	3	4	0	0	1	
ogólnokształcąca szkoła muzyczna II stopnia	0	0	0	5	2	0	2	0	1	1	1	0	1	
ogólnokształcąca szkoła sztuk pięknych	2	1	1	2	0	0	0	0	2	1	0	1	2	
liceum sztuk plastycznych	9	7	4	20	11	0	34	0	2	22	6	2	9	
ogólnokształcąca szkoła baletowa	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	1	
zespół wychowania przedszkolnego	0	3	8	9	9	0	7	0	0	0	0	0	0	
punkt przedszkolny	37	376	1 182	722	980	0	604	0	0	0	0	0	0	
Poznańska szkoła chóralska	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
szkoła muzyczna I stopnia	1	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	
szkoła muzyczna II stopnia	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
branżowa szkoła I stopnia	1 277	1 389	1 037	3 234	2 909	0	6 023	52	1 102	2 807	3 458	43	1 179	
razem	15 802	43 027	55 948	38 886	53 928	66	48 283	660	7 613	30 363	17 874	1 074	13 058	

Tabela nr 23. Poradnie psychologiczno-pedagogiczne, wg danych SIO stan na 30 września 2021 r.

poradnia	rodzaj poradni		razem
	publiczna	niepubliczna	
poradnia psychologiczno-pedagogiczna	577	606	1 183
poradnia specjalistyczna	25	35	60
razem	602	641	1 243

Tabela nr 24. Struktura zatrudnienia kadry pracowników pedagogicznych w poradniach psychologiczno-pedagogicznych, wg danych SIO stan na 30 września 2021 r.

rodzaj obowiązku kadry pedagogicznej	liczba etatów w poradniach psychologiczno-pedagogicznych, w tym poradniach specjalistycznych
obowiązki nauczyciela doradcy metodycznego	1,50
obowiązki nauczyciela doradcy zawodowego	94,62
obowiązki nauczyciela konsultanta	0,00
obowiązki nauczyciela pedagoga	3 231,57
obowiązki nauczyciela psychologa	4 082,48
obowiązki nauczyciela logopedy	1 478,84
obowiązki nauczyciela socjologa	4,20
obowiązki nauczyciela rehabilitanta	135,49
obowiązki nauczyciela współorganizującego kształcenie	2,06
inne obowiązki nauczyciela	39,27
razem	9 070,03

Tabela nr 25. Liczba diagnoz przeprowadzonych w poradniach psychologiczno-pedagogicznych w roku szkolnym 2020/2021, wg danych SIO stan na 6 lutego 2022 r. (dane gromadzone w bazie SIO za poprzedni rok szkolny).

rodzaj diagnozy przeprowadzonej przez poradnię	odbiorcy							razem
	dzieci do 3 roku życia	dzieci w wieku uprawniającym do objęcia wychowaniem przedszkolnym	dzieci objęte rocznym obowiązkiem przygotowania przedszkolnym	dzieci objęte wychowaniem przedszkolnym	uczniowie szkoły podstawowej	uczniowie szkoły ponadpodstawowej i dotychczasowej szkoły ponadgimnazjalnej	inne osoby	
psychologiczna	18 543	59 836	31 715	7 345	227 547	22 870	2 651	370 507
pedagogiczna	8 718	32 620	26 474	5 651	214 769	15 002	1 174	304 408
logopedyczna	14 431	48 891	18 214	5 574	42 243	1 137	535	131 025
lekarska	4 411	8 730	4 235	934	20 162	4 015	434	42 921
związana z wyborem kierunku kształcenia i zawodu oraz planowaniem kształcenia i kariery zawodowej	1	51	15	11	8 375	3 557	113	12 123
rehabilitanta	1 583	2 805	729	203	2 371	57	36	7 784
razem	47 687	152 933	81 382	19 718	515 467	46 638	4 943	868 768

Tabela nr 26. Liczba orzeczeń wydanych przez zespoły orzekające z podziałem na typ podmiotu, od 1 września 2020 r. do 31 sierpnia 2021 r., wg danych SIO stan na 6 lutego 2022 r. (dane gromadzone w bazie SIO wg daty wydania orzeczenia).

rodzaj orzeczenia	dla dzieci i młodzieży:	dzieci do 3 roku życia	dzieci w wieku uprawniającym do objęcia wychowaniem przedszkolnym	dzieci objęte rocznym obowiązkiem przygotowania przedszkolnym	dzieci w wychowaniu przedszkolnym	uczniowie szkoły podstawowej	uczniowie szkoły ponadpodstawowej i dotychczasowej szkoły ponadgimnazjalnej	inne osoby	razem
o potrzebie kształcenia specjalnego	z niepełnosprawnościami sprzężonymi	458	2 662	2 856	687	9 027	496	261	16 447
	niewidomych	3	10	5	2	44	3		67
	słabowidzących	54	382	259	75	1 827	260	5	2 862
	niesłyszących	45	71	65	22	308	28	10	549
	słabosłyszących	131	386	333	84	2 413	316	10	3 673
	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim	83	1 279	1 618	438	13 006	933	79	17 436
	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym	30	401	493	115	2 973	160	46	4 218
	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu znacznym	2	21	17	8	303	22	17	390

	z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją	913	5 359	2 158	801	5 431	318	46	15 026
	z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera	1 504	6 269	3 363	1 490	13 393	1 551	71	27 641
	niedostosowanych społecznie	0	0	0	1	821	1 107	4	1 933
	zagrożonych niedostosowaniem społecznym	0	37	150	43	4 444	836	36	5 546
o potrzebie zajęć rewalidacyjno-wychowawczych	z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu głębokim	32	174	93	17	372	51	1 461	2 200
razem		3 255	17 051	11 410	3 783	54 362	6 081	2 047	97 989

Tabela nr 26a. Liczba orzeczeń o „braku potrzeby” wydanych przez zespoły orzekające z podziałem na typ podmiotu w roku szkolnym 2020/2021, wg danych SIO stan na 6 lutego 2022 r. (dane gromadzone w bazie SIO za poprzedni rok szkolny).

orzeczenie o braku	wydane dla dzieci i młodzieży uczęszczających do	etap edukacyjny				razem
		wychowanie przedszkolne	I etap edukacyjny	II etap edukacyjny	nie dotyczy	
potrzeby kształcenia specjalnego	przedszkola	66	0	0	0	66
	szkoły podstawowej	6	69	76	0	151
	liceum ogólnokształcącego	0	0	0	7	7
	technikum	0	0	0	7	7
	punktu przedszkolnego	1	0	0	0	1
	branżowej szkoły I stopnia	0	0	0	1	1
potrzeby indywidualnego obowiązkowego rocznego przygotowania przedszkolnego	przedszkola	4	0	0	0	4
	szkoły podstawowej	1	0	0	0	1
potrzeby indywidualnego nauczania	szkoły podstawowej	0	16	35	0	51
	liceum ogólnokształcącego	0	0	0	18	18
	technikum	0	0	0	11	11
	branżowej szkoły I stopnia	0	0	0	7	7
zajęć rewalidacyjno-wychowawczych	przedszkola	1	0	0	0	1
	punktu przedszkolnego	1	0	0	0	1
	szkoły podstawowej	0	0	1	0	1
	liceum ogólnokształcącego	0	0	0	1	1
	szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy	0	0	0	3	3
razem		80	85	112	55	332

Tabela nr 27. Rodzaje i liczba opinii wydanych przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne w roku szkolnym 2020/2021, wg danych SIO stan na 6 lutego 2022 r. (dane gromadzone w bazie SIO za poprzedni rok szkolny).

opinia o potrzebie/w sprawie	dzieci do 3 roku życia	dzieci w wieku uprawniającym do objęcia wychowaniem przedszkolnym	dzieci objęte obowiązkowym rocznym przygotowaniem przedszkolnym	dzieci w wychowaniu przedszkolnym	uczniowie szkoły podstawowej	uczniowie szkoły ponadpodstawowej i dotychczasowej szkoły ponadgimnazjalnej	inne osoby	razem
wczesnego wspomagania	10 944	18 695	2 039	1 754	13	0	184	33 629
wcześniejszego przyjęcia dziecka do szkoły podstawowej	0	330	298	67	5	0	0	700
odroczenia rozpoczęcia spełniania przez dziecko obowiązku szkolnego	2	1 291	9 713	1 109	51	7	21	12 194
zwolnienia ucznia z nauki drugiego języka obcego nowożytnego	0	0	0	0	946	258	0	1 204
objęcia ucznia nauką w klasie terapeutycznej	1	1	9	6	523	76	7	623
dostosowania wymagań edukacyjnych wynikających z programu nauczania do indywidualnych potrzeb edukacyjnych ucznia	17	884	1 309	245	57 695	3 051	127	63 328
specyficznych trudnościach w uczeniu się	24	83	127	12	46 321	2 868	101	49 536
udzielenia zezwolenia na indywidualny program lub tok nauki	0	5	2	0	1 253	1 002	9	2 271
opinia w sprawie zezwolenia na zatrudnienie młodocianego w celu przyuczenia do wykonywania określonej pracy lub nauki zawodu	0	6	0	0	2 849	1 454	9	4 318
opinia w sprawie braku przeciwwskazań do wykonywania przez dziecko pracy lub innych zajęć zarobkowych	53	102	31	25	848	195	99	1 353
opinia w sprawie objęcia dziecka pomocą psychologiczno-pedagogiczną w przedszkolu, szkole lub placówce	896	17 517	9 697	2 271	89 844	4 128	85	124 438
opinia w sprawie spełniania obowiązkowego przygotowania przedszkolnego poza przedszkolem i obowiązku szkolnego i nauki poza szkołą	0	24	74	13	147	41	0	299
inna opinia związana z kształceniem i wychowaniem dziecka	2 244	9 839	3 603	831	19 743	2 065	167	38 492
opinia w sprawie przyjęcia ucznia szkoły podstawowej do oddziału przysposabiającego do pracy	0	0	0	0	448	13	2	463
opinia w sprawie pierwszeństwa w przyjęciu do szkoły ponadpodstawowej ucznia z problemami zdrowotnymi ograniczającymi możliwości wyboru kierunku kształcenia ze względu na stan zdrowia	0	0	0	0	664	3	1	668
razem	14 181	48 777	26 902	6 333	221 350	15 161	812	333 516

Tabela nr 28. Liczba dzieci i młodzieży objętych pomocą psychologiczno-pedagogiczną w poradniach psychologiczno-pedagogicznych wg rodzaju zajęć w roku szkolnym 2020/2021, wg danych SIO stan na 6 lutego 2022 r.

rodzaj zajęć	dzieci do 3 roku życia	dzieci w wieku uprawniającym do objęcia wychowaniem przedszkolnym	dzieci objęte rocznym obowiązkowym przygotowaniem przedszkolnym	dzieci w wychowaniu przedszkolnym	uczniowie szkoły podstawowej	uczniowie dotychczasowych gimnazjów	uczniowie szkoły ponadpodstawowej i dotychczasowej szkoły ponadgimnazjalnej	Inna osoba	razem
terapia psychologiczna	921	4 742	1 703	507	19 788	0	7 882	620	36 163
psychoterapia	80	812	341	104	6 115	0	5 870	1 613	14 935
terapia pedagogiczna, w tym zajęcia korekcyjno-kompensacyjne	417	3 041	2 203	392	18 230	0	477	58	24 818
terapia logopedyczna	4 836	28 208	10 793	3 156	20 037	0	468	281	67 779
socjoterapia	1	53	55	17	1 369	0	410	26	1 931
ćwiczenia rehabilitacyjne	3 495	5 522	1 044	73	1 082	0	25	70	11 311
zajęcia z zakresu profilaktyki uzależnień	0	204	22	0	6 280	0	7 464	47	14 017
zajęcia związane z trudnościami adaptacyjnymi	13	452	525	24	5 693	0	4 793	52	11 552
zajęcia grupowe aktywizujące do wyboru kierunku kształcenia i zawodu	0	152	224	22	16 174	0	14 569	0	31 141
inne zajęcia o charakterze terapeutycznym	2 145	8 990	4 059	699	20 246	0	5 171	893	42 203
razem	11 908	52 176	20 969	4 994	115 014	0	47 129	3 660	255 850

Tabela nr 28a. Liczba dzieci i młodzieży oraz innych osób objętych pomocą psychologiczno-pedagogiczną w poradniach psychologiczno-pedagogicznych w roku szkolnym 2020/2021, wg danych SIO stan na 6 lutego 2022 r. (dane gromadzone w bazie SIO za poprzedni rok szkolny).

forma pomocy	pomoc udzielona dzieciom i młodzieży							
	dzieci do 3 roku życia	dzieci w wieku przedszkolnym	uczniowie szkół podstawowych	uczniowie dotychczasowych gimnazjów	uczniowie dotychczasowych szkół ponadgimnazjalnych	młodzież nie ucząca się i nie pracująca	inni	razem

porady	5 200	24 407	53 597	16	13 267	196	1 251	97 934
konsultacje	3 980	16 411	32 065	1	8 960	111	756	62 284
indywidualne porady zawodowe na podstawie badań	69	157	6 834	0	2 299	16	12	9 387
indywidualne porady zawodowe bez badań	30	66	5 315	0	1 414	34	16	6 875
treningi	35	588	4 404	0	1 273	1	230	6 531
warsztaty	22	6 720	70 161	0	25 777	1	160	102 841
mediacje	0	37	435	0	146	0	14	632
badania przesiewowe słuchu (ogółem)	27	1 514	2 408	0	43	6	0	3 998
badania przesiewowe słuchu w ramach programu "Słyszę"	34	1 736	2 084	0	31	0	0	3 885
badania przesiewowe słuchu platformą do badań zmysłów	7	1 007	2 308	0	65	0	0	3 387
badania przesiewowe wzroku (ogółem)	6	262	652	0	16	0	0	936
badania przesiewowe wzroku w ramach programu "Widzę"	0	413	799	0	10	0	0	1 222
badania przesiewowe wzroku platformą do badań zmysłów	0	286	659	0	11	0	0	956
badania przesiewowe mowy (ogółem)	652	7 694	2 992	0	4	0	0	11 342
badania przesiewowe mowy w ramach programu "Mówię"	38	1 275	467	0	9	0	0	1 789
badania przesiewowe mowy platformą do badań zmysłów	0	227	515	0	6	0	0	748
inne badania przesiewowe	262	5 729	4 458	0	2 238	0	432	13 119
porady po badaniach przesiewowych	293	8 917	6 182	0	77	0	11	15 480
razem	10 655	77 446	196 335	17	55 646	365	2 882	343 346

**ZATRUDNIENIE OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH W 2021 R.
W MINISTERSTWACH ORAZ URZĘDACH**

Miejsce zatrudnienia	Zatrudnienie w 2021 r.			Wpłaty na PFRON z tytułu nieosiągania ustawowego wskaźnika zatrudniania osób niepełnosprawnych
	Ogółem	Osób niepełnosprawnych		
	liczba etatów	liczba etatów	%	
Kancelaria Prezesa Rady Ministrów	1338,85	36,00	2,69	925 329
Ministerstwo Edukacji i Nauki	742,87	20,00	2,69	558 779
Ministerstwo Aktywów Państwowych	395,23	7,00	1,77	451 919
Ministerstwo Finansów	2 844,52	82,55	2,90	1 876 769
Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej	1 177,75	45,00	3,82	501 111
Ministerstwo Infrastruktury	764,48	18,88	2,58	613 859
Ministerstwo Klimatu i Środowiska	907,16	32,12	3,54	667 205
Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego	489,95	13,40	2,73	515 605
Ministerstwo Obrony Narodowej	851,00	14,00	1,64	982 764
Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej	762,57	36,00	8,24	0,00
Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi	867,62	24,00	2,77	510 534
Ministerstwo Rozwoju i Technologii	1044,60	24,87	2,38	799 382
Ministerstwo Sportu i Turystyki	220,00	6,00	2,73	25 735
Ministerstwo Sprawiedliwości	908,95	36,85	4,05	435 101
Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji	958,65	19,00	1,98	910 968
Ministerstwo Spraw Zagranicznych	1568,00	17,00	1,08	2 104 667
Ministerstwo Zdrowia	718,08	26,50	3,69	b.d.
Razem	16 560,28	459,17	3,02	11 879 727

Miejsce zatrudnienia	Zatrudnienie w 2021 r.			Wpłaty na PFRON z tytułu nieosiągania ustawowego wskaźnika zatrudniania osób niepełnosprawnych
	Ogółem	Osób niepełnosprawnych		
	liczba etatów	liczba etatów	%	
Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa	11 493,00	494,50	4,90	4 010 112
Centralny Instytut Ochrony Pracy	240,48	4,00	0,41	152 755
Centralny Zarząd Służby Więziennej	1753,16	53,99	3,08	222 925
Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad	4767,62	92,00	1,93	3 741 062
Główna Biblioteka Pracy i Zabezpieczenia Społecznego	29,94	8,30	27,72	0,00
Główny Urząd Nadzoru Budowlanego	203,25	8,75	4,30	82 085
Główny Urząd Statystyczny	785,58	35,10	4,47	359 399
Instytut Pracy i Spraw Socjalnych	44,35	3,00	6,76	26 612
Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego	6 040,42	389,50	6,45	0,00
Komenda Główna Państwowej Straży Pożarnej	110,55	5,00	4,52	246 914
Komenda Główna Policji ¹⁾	1266,43	42,00	3,31	695 760
Komenda Główna Straży Granicznej ²⁾	279,37	10,00	3,58	183 153
Krajowe Biuro Wyborcze	510,00	3,00	0,58	84 126
Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji	151,05	4,50	2,98	85 134
Narodowy Fundusz Zdrowia	5 527,47	271,00	4,90	1 064 912
Ochotnicze Hufce Pracy	3184,32	221,09	6,94	334 361
Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych	970,88	130,93	13,48	0,00
Państwowa Inspekcja Pracy	2620,40	163,37	6,23	1234 ³⁾
Urząd do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych	149,18	9,00	6,03	0,00
Urząd Komunikacji Elektronicznej	631,30	20,00	4,35	309 341
Urząd Lotnictwa Cywilnego	409,60	8,00	1,95	b.d.
Urząd Ochrony Danych Osobowych	264,34	10,50	3,97	141 642
Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów	588,90	16,50	2,80	488 977
Urząd Transportu Kolejowego	305,79	15,00	9,68	0,00
Urząd Zamówień Publicznych	196,17	8,00	4,00	111 983
Zakład Ubezpieczeń Społecznych	42 849,08	1978,61	4,62	4 461 000

Razem	85 372,63	3997,34	5,54	16 650 732

- 1) Zatrudnienie we wszystkich jednostkach Policji: liczba etatów ogółem – 23 593,49, liczba etatów osoby niepełnosprawne – 1 810,00. Wpłaty na PFRON – 3 001 890 zł.
- 2) Zatrudnienie we wszystkich jednostkach Straży Granicznej: liczba etatów ogółem – 3280,00, liczba etatów osoby niepełnosprawne – 223,00. Wpłaty na PFRON – 722 852 zł.
- 3) W miesiącu IX i X nie został osiągnięty wskaźnik 6%.

**INFORMACJA O OSOBACH NIEPEŁNOSPRAWNYCH, KTÓRE UCZESTNICZYŁY
W 2021 R.
W NABORZE NA WOLNE STANOWISKA PRACY W SŁUŻBIE CYWILNEJ³,
NADESŁANA PRZEZ MINISTRÓW I KIEROWNIKÓW URZĘDÓW⁴**

Ministerstwo, Urząd centralny	Liczba osób niepełnosprawnych które:	
	złożyły oferty	zostały zatrudnione
Ministerstwa		
Kancelaria Prezesa Rady Ministrów	58, w tym 32 spełniające wymogi formalne	1
Ministerstwo Edukacji i Nauki	12, w tym 6 spełniających wymagania formalne	0
Ministerstwo Aktywów Państwowych	20	0
Ministerstwo Finansów	73	2
Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej	55	5
Ministerstwo Infrastruktury	35	2
Ministerstwo Klimatu i Środowiska	9	2
Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego	11	1
Ministerstwo Obrony Narodowej	4	0
Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej	25	4
Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi	28	1
Ministerstwo Rozwoju i Technologii	b.d.	b.d.

³ Od 26 listopada 2011 r., tj. wejścia w życie ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. *o zmianie ustawy o służbie cywilnej oraz niektórych innych ustaw* (Dz. U. poz. 1183) ministerstwa i urzędy centralne mają ustawowy obowiązek zamieszczania informacji w ogłoszeniach o naborze dotyczącej: wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych w ministerstwie (urzędzie), konieczności złożenia dokumentu potwierdzającego niepełnosprawność.

Jeżeli wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych, w rozumieniu przepisów ustawy *o rehabilitacji*, w miesiącu poprzedzającym datę upublicznienia ogłoszenia o naborze, jest niższy niż 6%, pierwszeństwo w zatrudnianiu przysługuje osobie niepełnosprawnej, o ile znajduje się ona w gronie wyłonionych w toku naboru, nie więcej niż pięciu najlepszych kandydatów, spełniających wymagania niezbędne oraz w największym stopniu spełniających wymagania dodatkowe.

W ogłoszeniach o naborach na wolne stanowiska pracy zamieszcza się również – zgodnie z ustawą – informację dotyczącą charakteru pracy na stanowisku, sposobu wykonywania zadań, miejscu i otoczeniu organizacyjno-technicznym stanowiska pracy, w tym zamieszczane są informacje istotne dla osób niepełnosprawnych ubiegających się o zatrudnienie.

⁴ Dotyczy ministerstw i urzędów, w których wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych, w rozumieniu przepisów ustawy *o rehabilitacji* w miesiącu poprzedzającym datę upublicznienia ogłoszenia o naborze, jest niższy niż 6%.

Ministerstwo Sportu	1	1
Ministerstwo Sprawiedliwości	67	3, w tym 1 zrezygnowała z podjęcia zatrudnienia
Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji	7	1
Ministerstwo Spraw Zagranicznych	20, w tym 7 spełniających wymagania formalne	1
Ministerstwo Zdrowia	52	3
Urzędy		
Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa	b.d.	b.d.
Centralny Instytut Ochrony Pracy	b.d.	0
Centralny Zarząd Służby Więziennej	b.d.	b.d.
Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad	133	7
Główna Biblioteka Pracy i Zabezpieczenia Społecznego	0	0
Główny Urząd Nadzoru Budowlanego	26, w tym 12 spełniających wymagania formalne	2
Główny Urząd Statystyczny	62	7
Instytut Pracy i Spraw Socjalnych	5	4
Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego	b.d.	b.d.
Komenda Główna Policji ¹⁾	32	1
Komenda Główna Straży Granicznej ²⁾	6	0
Krajowe Biuro Wyborcze	b.d.	b.d.
Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji	b.d.	1
Narodowy Fundusz Zdrowia	b.d.	b.d.
Ochotnicza Hufce Pracy	31	29
Państwowa Inspekcja Pracy	b.d.	b.d.
Państwowa Straż Pożarna	0	0
Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych	b.d.	11
Urząd do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych	3	0
Urząd Komunikacji Elektronicznej	17, w tym 11 spełniających wymagania formalne	1

Urząd Lotnictwa Cywilnego	12	1
Urząd Ochrony Danych Osobowych	b.d.	b.d.
Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów	35	5
Urząd Transportu Kolejowego	7	1
Urząd Zamówień Publicznych	2	1
Zakład Ubezpieczeń Społecznych	b.d.	109
Razem	783	207

- 1) We wszystkich jednostkach Policji wpłynęło 316 ofert pracy od osób niepełnosprawnych. Zatrudniono 29 osób.
- 2) We wszystkich jednostkach Straży Granicznej wpłynęło 46 ofert pracy od osób niepełnosprawnych. Zatrudniono 5 osób.

DOSTOSOWANIE BUDYNKÓW MINISTERSTW I URZĘDÓW DO POTRZEB I MOŻLIWOŚCI OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH

Nazwa instytucji	Dostosowanie
Ministerstwo Aktywów Państwowych	Częściowe dostosowanie Budynek przy ul. Kruczej jest częściowo dostosowany.
Ministerstwo Sprawiedliwości	Częściowe dostosowanie. Od 2012 r. budynki Ministerstwa są przystosowane dla osób niepełnosprawnych. Część budynków znajduje się pod opieką konserwatora zabytków, dostosowanie tam jest częściowe.
Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej	Częściowe dostosowanie. 3 budynki są całkowicie dostosowane, 4 budynki są niedostosowane lub nie w pełni dostosowane.
Kancelaria Prezesa Rady Ministrów	Częściowe dostosowanie. Kancelaria użytkuje 6 budynków, z czego jeden jest dostosowany, pozostałe częściowo dostosowane lub niedostosowane.
Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej	Całkowite dostosowanie Budynek Ministerstwa jest całkowicie dostosowany.
Ministerstwo Finansów	Całkowite dostosowanie Budynek Ministerstwa jest całkowicie dostosowany.
Ministerstwo Infrastruktury	Dwa budynki całkowicie dostosowane, jeden częściowo. Ze względu na zabytkowy charakter budynku nie wszystkie bariery mogą być usunięte.
Ministerstwo Klimatu i Środowiska	Całkowite dostosowanie Budynek ministerstwa jest całkowicie dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych.
Ministerstwo Edukacji i Nauki	Częściowe dostosowanie. Budynek Ministerstwa przy ul. Wspólnej 1/3 jest całkowicie przystosowany i dostępny dla osób niepełnosprawnych, budynek przy al. Szucha 25 jest częściowo przystosowany i dostępny dla osób niepełnosprawnych - ze względu na zabytkowy charakter budynku nie wszystkie bariery mogą być usunięte.
Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi	Całkowicie dostosowanie Budynek Ministerstwa jest całkowicie dostosowany.
Ministerstwo Rozwoju i Technologii	Częściowe dostosowanie Dwa budynki są dostosowane, dwa, wpisane do rejestru konserwatora zabytków, nie w pełni dostosowane.
Ministerstwo Zdrowia	Częściowe dostosowanie Budynki Ministerstwa częściowo dostosowane.
Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego	Częściowe dostosowanie. 3 budynki całkowicie niedostosowane. 3 budynki w trakcie dostosowywania.
Ministerstwo Obrony Narodowej	Częściowe dostosowanie. Spośród 38 budynków Ministerstwa Obrony Narodowej 21 jest w całości przystosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji	Częściowe dostosowanie. Trzy budynki biurowe w części ogólnodostępnej są przystosowane całkowicie do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. W przypadku kolejnych dwóch budynków biurowych trwa dostosowywanie. Pięć budynków nie jest dostosowanych lub planuje się dostosowanie ich do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.
Ministerstwo Spraw Zagranicznych	Częściowe dostosowanie. 6 obiektów jest w trakcie przystosowania, 4 obiekty nie są dostosowane (planowane jest przystosowanie).
Ministerstwo Sportu i Turystyki	Częściowe dostosowanie. Ministerstwo zajmuje dwa budynki, obydwa w znacznej mierze dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych. Dalsze realizowanie poszczególnych przedsięwzięć uzależnione jest od właścicieli budynków oraz uwarunkowań związanych z decyzjami Stołecznego Konserwatora Zabytków.
Państwowa Inspekcja Pracy	Częściowe dostosowanie. Państwowa Inspekcja Pracy zajmuje 63 siedziby. 38 obiektów jest dostępnych w części ogólnodostępnej do potrzeb osób niepełnosprawnych, w tym 36 obiektów dostosowano przed 2020 rokiem, natomiast 2 obiekty w 2021 r. Ponadto 1 obiekt jest w trakcie przystosowywania części ogólnodostępnej do potrzeb osób niepełnosprawnych. Dodatkowo, w zasobach PIP znajdują się 25 obiekty niedostępne w części ogólnodostępnej do potrzeb osób niepełnosprawnych, z czego planuje się dostosowanie 8 siedzib do potrzeb osób niepełnosprawnych.
Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji	Brak dostosowania. Biuro KRRiT zajmuje cztery budynki, z czego jeden znajduje się w trwałym zarządzie, w trzech zaś KRRiT wynajmuje powierzchnie, z czego jeden budynek jest w trakcie dostosowania, pozostałe nie są dostępne dla osób niepełnosprawnych.
Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych	Częściowe dostosowanie. Z 19 obiektów zajmowanych przez Fundusz (16 oddziałów i 3 lokalizacje Biura Funduszu) wszystkie są w trakcie dostosowywania do potrzeb osób niepełnosprawnych.
Policja	– liczba obiektów całkowicie dostępnych dla osób niepełnosprawnych – 643, – liczba obiektów przystosowanych dla potrzeb osób niepełnosprawnych w 2021 r. - 38, – liczba obiektów niedostępnych dla osób niepełnosprawnych – 674, – liczba obiektów będących w trakcie dostosowania dla potrzeb osób niepełnosprawnych - 33. W 2022 r. planowane jest dostosowanie kolejnych obiektów Policji do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.
Komenda Główna Państwowej Straży Pożarnej	Częściowe dostosowanie. Komenda Główna PSP dysponuje dwoma budynkami. W 2021 r. dostosowano część jednego budynku oraz zaplanowano przebudowę/dostosowanie drugiego budynku.
Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa	Całkowite dostosowanie 34 lokali; dostosowano 10 obiektów do potrzeb osób niepełnosprawnych; w trakcie przystosowywania nadal jest 51 obiektów; 172 obiekty były niedostępne dla osób niepełnosprawnych.

Urząd Ochrony Danych Osobowych	Całkowite dostosowanie. Infrastruktura budynku w którym mieści się Urząd, nie ogranicza osobom niepełnosprawnym dostępu.
Służba Więzienna	Częściowe dostosowanie. Dla osadzonych: – Ilość budynków całkowicie dostępnych dla osób osadzonych niepełnosprawnych – 200. – Ilość budynków całkowicie dostosowanych dla osób osadzonych niepełnosprawnych w 2021 r. – 10. – Ilość budynków w trakcie przystosowywania dla osób osadzonych niepełnosprawnych – 10. – Ilość budynków niedostępnych dla osób osadzonych niepełnosprawnych – 648. – Ilość budynków niedostępnych dla osób osadzonych niepełnosprawnych planowanych do przystosowania - 173. Dla interesantów: – Ilość budynków całkowicie dostępnych dla osób - interesantów niepełnosprawnych – 120. – Ilość budynków całkowicie dostosowanych dla osób - interesantów niepełnosprawnych w 2021 r. – 12. – Ilość budynków w trakcie przystosowywania dla osób - interesantów niepełnosprawnych – 8. – Ilość budynków niedostępnych dla osób - interesantów niepełnosprawnych – 473. – Ilość budynków niedostępnych dla osób - interesantów niepełnosprawnych planowanych do przystosowania - 153.
Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów	Częściowe dostosowanie. Spośród 12 obiektów, którymi 31 grudnia 2021 r. administrował UOKiK 7 było dostosowanych do użytkowania przez osoby niepełnosprawne.
Urząd Transportu Kolejowego	Całkowite dostosowanie. W związku z całkowitym dostosowaniem nie podejmowano działań mających na celu przystosowanie użytkowanego budynku.
Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad	Częściowe dostosowanie. Dostosowanie do potrzeb osób niepełnosprawnych ogólnodostępnych części budynków Urzędu, w ujęciu statystycznym: a) liczba obiektów całkowicie dostępnych dla osób niepełnosprawnych: 38 (8 dostosowanych w 2021 r.), b) liczba obiektów w trakcie przystosowywania dla osób niepełnosprawnych: 8, c) liczba obiektów niedostępnych dla osób niepełnosprawnych: 61. GDDKiA planuje w przyszłości przystosowanie 20 obiektów dla osób niepełnosprawnych.
Główny Inspektor Nadzoru Budowlanego	Częściowe dostosowanie. GUNB dysponuje jednym budynkiem, sprawując nad nim trwały zarząd. Jest on w trakcie przystosowywania dla osób niepełnosprawnych.
Główna Biblioteka Pracy	Częściowe dostosowanie. Dział Zbiorów dla Niewidomych, mieszczący się w Warszawie przy ul. Konwiktorskiej 7, użytkuje powierzchnię wynajmowaną od Polskiego Związku Niewidomych, który jest administratorem budynku. W budynku znajduje się winda zewnętrzna i wewnętrzna.
Główny Urząd Statystyczny	Częściowe dostosowanie. – 24 obiektów jest dostępnych dla osób niepełnosprawnych;

	– 16 obiektów jest częściowo dostępnych dla osób niepełnosprawnych; – 25 obiektów jest niedostępnych dla osób niepełnosprawnych.
Urząd do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych	Całkowite dostosowanie. Urząd nie podejmuje samodzielnie działań mających na celu dostosowanie pomieszczeń, ponieważ użytkowany obiekt jest użyczany od Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej, jednakże jest on dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych.
Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego	Częściowe dostosowanie. • liczba obiektów dostępnych dla osób niepełnosprawnych z dysfunkcją narządu ruchu wynosi 222, tj. 81% ogółu. • obiekty niedostępne dla ww. osób niepełnosprawnych – 52, tj. 19% ogółu. Realizowane i planowane są sukcesywne działania zmierzające do ułatwienia dostępu osobom niepełnosprawnym do wszystkich obiektów.
Narodowy Fundusz Zdrowia	Częściowe dostosowanie. Na 111 użytkowanych siedzib NFZ 50 budynków jest dostosowana.
Ochotnicze Hufce Pracy	Częściowe przystosowanie. Spośród obiektów będących w trwałym zarządzie OHP: – 68 obiektów jest całkowicie przystosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych, – w trakcie przystosowania jest 5 obiektów, – 122 obiekty nie są przystosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych, – w trakcie dostosowania jest 5 obiektów.
Straż Graniczna	Częściowe dostosowanie. Liczba budynków będących w stałym zarządzie Komendy Głównej Straży Granicznej wyniosła odpowiednio: – dostępnych dla osób niepełnosprawnych – 6, – niedostępnych – 3.
Krajowe Biuro Wyborcze	Częściowe dostosowanie. Siedziba Państwowej Komisji Wyborczej i zespołów Krajowego Biura Wyborczego mieści się w budynku Kancelarii Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z zapewnionym dostępem dla osób niepełnosprawnych. Wszystkie Delegatury KBW swoje siedziby mają w budynkach administrowanych przez inne podmioty. Na ogólną liczbę 49 Delegatur KBW siedziby 38 z nich mieszczą się w budynkach dostosowanych do potrzeb wyborców niepełnosprawnych. W 11 przypadkach siedziby Delegatur nie są ogólnodostępne dla wyborców niepełnosprawnych ruchowo.
Urząd Komunikacji Elektronicznej	Całkowite dostosowanie. Dostępne dla osób niepełnosprawnych – 14 budynków. W trakcie dostosowania – 2 budynki.
Urząd Lotnictwa Cywilnego	Całkowite dostosowanie. Siedziba ULC w Warszawie jest całkowicie dostosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych.
Instytut Pracy i Spraw Socjalnych	Częściowe dostosowanie. Siedziba IPiSS – lokal położony w Warszawie przy ulicy Bellottiego 3b jest usytuowany w zaadoptowanych pomieszczeniach bloku mieszkalnego. Zapewniony jest dostęp do sekretariatu i do pracowników poszczególnych pionów badawczych czy działów. W 2021 roku Instytut złożył do Ministerstwa Edukacji i Nauki wniosek na modernizację lokalu.

Urząd Zamówień Publicznych	Całkowite dostosowanie. Budynek Urzędu Zamówień Publicznych jest całkowicie dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych.
Zakład Ubezpieczeń Społecznych	Częściowe dostosowanie. Zakład w 2021 r. dysponował niemal 400 budynkami będącymi jego własnością/współwłasnością, z czego: – 31 budynków jest dostosowanych całkowicie do potrzeb osób z niepełnosprawnościami w częściach ogólnodostępnych, – w 2021 r. zakończono w 12 budynkach realizację zadań inwestycyjnych, których zakres obejmował przystosowanie budynków do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, – w 2021 r. rozpoczęto lub kontynuowano 43 zadania inwestycyjne mające na celu m.in. dostosowanie obiektów do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.